V BRNĚ. V PROSINCI. ROKU 1903.

MUSEUM

Časopis bohoslovců československých.

Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek:
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlast — ty v mojích milují sestersky se ňadrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé. SUŠIL.

Pořádá ANT. ŠALOMOUN.

ROČNÍK XXXVIII.

ČÍSLO I.

NÁKLADEM »RŮŽE SUŠILOVY«.
TISKEM BENEDIKT. KNIHTISKÁRNY.

VISTÁRNA

Letoší „Museum“ vyjde pětkráte do roka: v prosinci, únoru, dubnu, červnu a červenci. Celý ročník, specielně pak číslo IV. věnováno bude památce 100. narozenin našeho vzoru F. Sušila.

Při své honbě za ideály musíme se bohužel opírati též o všední půdu. Prosíme tedy P. T. pány odběratele, by na nás tolik nezapomínali.

Bratrské semináře upozorňujeme, by zasílány byly, pokud možno, práce nesoucí se duchem Sušilovým. Vítány jsou i čilejší drobnosti do »Rozmanitostí“. Zde neplatí výmluva na nedostatek času.

Básně některé odloženy pro II. číslo. Příliš dlouhé nesnadno jest nám uveřejniti.

Upřímně míněné pokyny rádi přijmeme a přáním dle možnosti vyhovíme.

Časopisy a spisy redakci zaslané.

Hlídka, red. dr. P. Vychodil. Roč. XX. č. 11. a 12. Tiskem a nákladem papež. knihtisk. bened. rajhr.

Časopis katolického duchovenstva. Orgán vědeckého odboru Akademie křesť. v Praze. Redaktoři: Dr. Fr. Krásl, Dr. Fr. Kryštůfek, Dr. Jos. Tumpach. Nakladatelství: kníže-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers v Praze. Roč. XLIV., seš. 9.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Redakci vede Frant. Vaněček, sídelní kanovník vyšehradský, kn.-arc. vikář zbraslavský. Vydává V. Kotrba. Roč. XI. č. 1.

Kazatel. Homiletický čtvrtletník. Redaktor Dr. Isidor Th. Zahradník, části sociálně-homiletické Dr. Rob. Neuschl. V Olomouci 190[illegible]. Nákladem R. Prombergra. Roč. XI. č. 1.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává K. Dostál-Lutinov v Novém Jičíně. Roč. VIII. čís. 11. a 12.

Vychovatelské Listy. Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Roč. III. čís. 23. Redaktor Al. Adamec, učitel na měšť. škole v Ivančicích. Administraci vede Hedvika Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově čís. 1. Doporučujeme.

Náš Domov, nejlacinější obrázkový měsíčník zábavně-poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoroční předplatně 4 K. Vydán seš. 11. a 12. Doporučujeme jako výbornou četbu pro lid.

České Květy. Rodinná obrázková revue pro zábavu a poučení. Pořádá Dr. A. Podlaha. Roč. V., č. 1. a 2. U V. Kotrby v Praze.

Česká mysl, časopis filosofický. Redigují: Fr. Čáda, Fr. Drtina, Fr. Krejčí. Majitel, vydavatel a nakladatel Jan Laichter, Praha. Sešitem 6 dokončen roč. IV.

Křesťanská škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vydavatel Václ. Špaček v Košátkách. Roč. II. čís. 23.

Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému. Majitel, vydavatel a redaktor Ferdinand J. Lehner v Praze, na Král. Vinohradech. Roč. XXIX., č. 9. a 10.

Rozhledy po lidumilství. Jediného filantropického našeho měsíčníku, vycházejícího redakcí JUC. Cyr. Vlka (v Praze, 359. — VII.) ve prospěch »Jub. ženského asylu cís. a král. Alžběty« v Praze-III. (na Kampě), vydáno bylo právě čís. 9. roč. XI. s bohatým a pěkným obsahem. Předplatné (ročně 4 K) přijímá Lotty Trakalová-Kheilová, choť ředitele akademie hr. Straky v Praze III.

Český časopis historický. Vydávají Jar. Goll a Jos. Pekař. Roč. IX. sešit 3. Majitelé a nakladatelé Bursík a Kohout v Praze.

Růže Dominikánská. Katol. časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Za redakci odpovídá P. Václav M. Bubeník, Ord. Praed. v Praze. Roč. XVII., č. 6.

RUDOLF E. LINHART (OL.).

Cíl.

Dí fantasie: Hle, jak v dáli plane!
Co ve snu toužíš jen, vše tobě dává,
co štěstí tobě, blaho a co sláva,
vše z plamů jeho na hlavu ti skane!

A rozum dí: Tak není tomu, — pane!
Či mníš snad, život, tato šelma dravá,
že vše ti skytne, o čem blouzní hlava,
když tidstvo úpí v slzách Gethsemane?

A síla praví: V dno mne vyčerpala
dnů všední zášť, boj o chléb, sváda světa,
že nejsem s to, bych na cestu se dala . . .
Však vůle křikne: Chabost jen je kleta,
nuž k cíli dál — ta meta za to stála, —
když ubit padneš, nepadáš jak sketa!

FR. X. GRIVEC (Innomostí).

Ideja ciril-metodijska.

Vsako leto se na Velehradu zbirajo češki in slovanski bogoslovci in sploh akademiki v imenu ciril metodijske ideje. Vsako leto se govori o nji; leto za letom se poglablja njena vsebina. Marsikomu se je ravno na Velehradu odprl globlji pogled v ciril-metodijsko idejo ki je vedno mlada in neizcrpna.

Poudariti hočemo le ono stran te ideje, katera se je do sedaj (kolikor je nam znano) premalo poudarjala. — Ideja ciril-metodijska ima le potem za nas pravi pomen, ako se raztegne na vse Slovane ali vsaj na vse katoliške Slovane. Ako se ta ideja raztegne samo na Čehe, potem je skoraj identična s katoliško idejo; kar pa ima ta ideja specifičnega za Čehe (to je posebno: versko-kulturna enakopravnost Slovanov in slovanskega elementa s prvimi kulturnimi narodi in kulturnimi elementi katoliške cerkve), to ni samo za Čehe, ampak za vse Slovane

Sedanji prvi slavisti trdijo, da liturgični jezik sv. Cirila in Metoda ni češko-moravsko niti panonsko narečje, ampak starobulgarsko narečje. Že v tem, da se je narečje oziroma jezik, prinesen iz Jugoslavije, na severnoslovanskih tleh razvil v staroslovenski liturgični in kulturni ali književni jezik, že v tem lahko vidimo nekak zunanji dokaz, da ciril-metodijske ideje ni mogoče drugače umevati, kakor neko versko-kulturno idejo, ki naj tvori neko višjo versko-idealno vez med več slovanskimi narodi.

To nam kaže, da je ciril-metodijska ideja edino prava podlaga verskokulturne organizacije katoliških Slovanov; da je verskokulturna organizacija katoliških Slovanov v imenu ciril-metodijske ideje edino prava pot k versko-kulturnemu zbli-

Každý rok scházejí se na Velehradě čeští a slovanští bohoslovci a vůbec akademici ve jménu ideje cyrillo-methodějské. Každý rok mluví se o ní, rok za rokem prohlubuje se její obsah. Mnohému se právě na Velehradě otevřel hlubší pohled do ideje cyrillo-methodějské, která je stále mladá a nevyčerpatelná.

Vytknouti chceme jen onu stránku této ideje, které dosud (pokud je nám známo) velmi málo si všímáno. — Idea cyrillo-methodějská má jen tenkráte pro nás pravý význam, když se rozšíří na všechny Slovany, nebo aspoň na všechny katolické Slovany. Rozšíří-li se idea ta pouze na Čechy, potom je skoro identična s ideou katolickou; co pak má idea ta pro Čechy specifického (to je zvláště: náboženskokulturní stejnoprávnost Slovanův a slovanského elementu s prvými kulturními národy a kulturními elementy církve katolické), to není jen pro Čechy, nýbrž pro všecky Slovany.

Dnešní přední slavisté tvrdí, že liturgický jazyk sv. Cyrilla a Methoda nebyl ani česko-moravské ani pannonské nářečí, nýbrž nářečí starobulharské. Již v tom, že se nářečí resp. jazyk, přinesený ze slovanského jihu rozvinul na půdě severoslovanské ve staroslovanský liturgický a kulturní neboli spisovný jazyk, již v tom snadno spatřujeme jakýsi vnější důkaz, že ideje cyrillo-methodějské nemožno jinak chápati, nežli jako nějakou náboženskokulturní ideu, která má tvořiti vyšší jakýsi náboženskoideální svaz mezi více slovanskými národy.

To nám ukazuje, že idea cyrillo-methodějská jest jedině pravým základem náboženskokulturní organisace katolických Slovanů; že je náboženskokulturní organisace katolických Slovanů ve jménu ideje cyrillo-methodějské jedině pravá cesta k náboženskokulturnímu sblížení

žanju katoliških Slovanov in sploh katoliškega Zapada s pravoslavnim slovanskim Vzhodom; da je vse to edina prava pot k onemu cilju, katerega sta poleg nadnaravnega cilja imela sv. Ciril in Metod in katerega je tudi Rim odobril in blagoslovil, da bi namreč Slovani okrepljeni po krščanski veri mogli razviti svoje duševne sile in imeti v versko-kulturnem, krščanskem svetu pomen, primeren njih številu in duševnim zmožnostim.

Pri ciril-metodijski ideji se mnogokrat na prvem mestu poudarja slovanska liturgija. To kaže jako površno umevanje ciril-metodijske ideje. Na ta način navadno ni mogoče priti do oživljajočega jedra te ideje; s tem ostanemo le bolj pri zunanji obliki, oklepamo se bolj zunanje forme, namesto da bi se oklenili oživljajoče ideje. S tem ne mislimo trditi, da je slovanska liturgija gola formalnost; poudariti hočemo le, da moramo iti globlje, ako hočemo prav umevati ciril metodijsko idejo. Da je slovanska liturgija vsaj v nekem pomenu zunanja forma, ki se lahko menja, vidimo iz tega, da so že v prvi dobi slovansko liturgijo iz vzhodnega obreda prevedli v rimski obred, oziroma iz rimskega v vzhodni obred.[1]) Zato je potrebno, da poudarjamo ono jedro ciril-metodijske ideje, ki daje življenje njenemu izpremenljivemu zunanjemu izrazu. Ako umevamo ciril metodijsko idejo samo v njeni zunanjosti, to nima velikega praktičnega pomena za naše delo, ne daje poleta našim mislim, ne življenja in vztrajnosti našemu delu, ne gorečnosti našim molitvam. Kaj moremo mi storiti za slovansko liturgijo, ko je stvar bolj odvisna od različnih zunanjih razmer in mnogih višjih faktorjev kakor od našega dela? Treba je, da gremo globlje do onega jedra, do one ideje, ki daje ži

[1]) O tem cf. članek »Vznamenju sv. Cirila in Metoda« (»Katoliški Obzornik« l. 1901. pg. 115. ss. in 342 ss.).

katolických Slovanův a vůbec katolického Západu s pravoslavným slovanským Východem; že to vše jest jedině pravá cesta k onomu cíli, který vedle cíle nadpřirozeného měli svatí. Cyrill a Method, a který také Řím schválil a požehnal, aby totiž Slované sesíleni ve víře křesťanské mohli rozvinouti duševní své síly a tak míti v nábožensko-kulturním světě křesťanském význam přiměřený svému počtu a duševním schopnostem.

Při idei cyrillo-methodějské se častokrát na prvém místě akcentuje slovanská liturgie. To však ukazuje velmi povrchní porozumění ideje cyrillo-methodějské. Tím způsobem obyčejně není možno přijíti do oživujícího jádra jejího, tím zůstáváme více jen při vnější způsobě, spokojujeme se více vnější formou, místo bychom se drželi oživující ideje. Tím nemíníme tvrditi, že jest slovanská liturgie holá formálnost; vytknouti chceme jen to, že musíme jíti hlouběji, chceme-li správně porozuměti ideji cyrillo-methodějské. Že je slovanská liturgie aspoň v nějakém smyslu vnější formou, která se snadno mění, vidíme z toho, že již v prvých dobách slovanská liturgie převedena byla z východního obřadu v obřad římský, resp. z římského na východní obřad.[1]) Proto je třeba vytknouti ono jádro ideje cyrillo-methodějské, které dává život jejímu proměnlivému vnějšímu výrazu. Pojímáme-li ideu cyrillo-methodějskou pouze v jejím zevnějšku, nemá pro naše dílo velikého praktického významu, nedá vznětu našim myšlenkám, ani života a vytrvalosti našemu dílu, ani horoucnosti našim modlitbám. — Co můžeme podniknouti my pro liturgii slovanskou, když je to věc více odvislá od rozličných vnějších poměrův a od mnohých vyšších činitelů, nežli od naší práce? Třeba

[1]) Viz o tom článek »V znamenju sv. Cirila in Metoda« (»Katoliški Obzornik« roč. 1901. pg. 115. ss. in 342. ss.).

vljenje in pravi pomen slovanski liturgiji in podobnim stvarem.

Kaj nam pomaga slovanska liturgija, ako ne umevamo bistva cirilmetodijske ideje; ako je naša medsebojna vez tako slaba, da niti v verskem niti kulturnem oziru nimamo nobene posebne zveze! Kaj pomaga slovanska liturgija ogrskemu Rusinu, ako kljub temu ne pozna nobene skupnosti z drugimi Slovani in se madžarizira; kaj bi koristila slovanska liturgija Hrvatu-glagoljašu ali Hrvatu-uniatu ako bi kljub temu ne imel in ne čutil večje versko kulturne edinosti in zveze z drugimi Slovani kakor Hrvat-latinec; kaj bi pomagala slovanska liturgija Rusinu-uniatu ako v bogoslovski znanosti ín sploh v kulturnem oziru nima večje zveze z drugimi Slovani kakor Slovenec, ki ima latinsko liturgijo!

Slovanska litugija sama na sebi, brez globlje podlage torej nima v sebi one sile, ki bi mogla Slovane versko in kulturno povzdigniti, poživiti in združevati.

Hrvatski bogoslovec g. Koritnik je na letošnjem shodu na Velehradu omenil, da je katoliška cerkev s tem, ker je dovolila slovanski liturgični jezik, slovanski element priznala za enakopraven grškemu ali latinskemu. Sedaj pa poglejmo ali ima res slovanski element oziroma slovanski jezik v bogoslovski znanosti oni pomen kakor latinski in grški. Vzemimo še bolj konkreten primer: ali imajo katoliški Slovani toliko vpliva na katoliško bogoslovsko znanost kakor ga ima približno toliko število katoliških Nemcev? Priznati moramo, da so Slovani v bogoslovski znanosti mnogo premalo zastopani, da se n. pr. na vseučiliščih s slovansko bogoslovsko in sploh krščansko znanostjo sploh ne računa.

Ako hočemo, da bomo imeli v krščanskem svetu na versko-kulturnem polju oni pomen in vpliv kakoršen jest, abychom šli hlouběji do onoho jádra, do oné ideje, která dává život a pravý význam slovanské liturgii a podobným věcem.

Co nám pomůže slovanská liturgie, když nerozumíme podstatě ideje cyrillo-methodějské, když náš vespolný svazek je tak sláb, že ani v náboženském ani v kulturním ohledu nemáme žádných zvláštních pojítek! Co pomůže slovanská liturgie uherskému Rusínu, když přes to nezná žádného spojení s jinými Slovany a když se pomaďaršťuje; co by prospěla slovanská liturgie Hrvatu-glagoláši nebo Hrvatu-unitovi, kdyby přes to neměl a necítil více náboženstvo-kulturní jednotnosti a vzájemnosti s jinými Slovany než Hrvat-latinník; co by pomohla slovanská liturgie Rusínu-unitovi, neměl-li by ve vědě bohoslovné a vůbec v ohledu kulturním většího spojení s jinými Slovany než Slovinec, který má liturgii latinskou!

Slovanská liturgie sama o sobě bez hlubšího podkladu nemá tedy v sobě oné síly, která by mohla Slovany nábožensky a kulturně pozdvihnouti, oživiti a sdružiti.

Hrvatský bohoslovec, p. Koritnik, zmínil se na letoší schůzi Velehradské o tom, že církev katolická, dovolivši slovanský liturgický jazyk, uznala tím živel slovanský za rovnoprávný řeckému anebo latinskému. Vizme však nyní, má-li vskutku element slovanský, resp. jazyk slovanský ve vědě theologické onen význam jako latinský a řecký! Vezměme přirovnání ještě konkretnější: mají-li katoličtí Slované tolik vlivu na katolickou vědu bohoslovnou, jako ho má přibližně tolik počet katolických Němců? Musíme doznati, že jsou Slované ve vědě bohoslovné velmi málo zastoupeni, tak že se na př na universitách se slovanskou bohoslovnou a vůbec křesťanskou vědou vůbec ani nepočítá.

Chceme-li v křesťanském světě na poli náboženstvo-kulturním míti onen význam a vliv, který je přiměřen

je primeren našemu številu in zmožnostim, si moramo to zaslužiti s svojim duševnim delom, ne z lepimi teorijami, ampak s dejanskim delom. Da bode to delo možno in uspešno, se moramo združiti, organizirati. Taki organizaciji pa more dati temelj, vodilo in življenje samo ciril-metodijska ideja.

Ako je sploh možna kaka vzajemnost med Slovani, je najprej možna versko-kulturna vzajemnost med katoliškimi Slovani na podlagi ciril-metodijske ideje. Ta ideja je v dobi sv. Cirila in Metoda prinesla novo življenje med vse Slovane in jih rešila, da niso kakor barbari izginili med drugimi narodi. V kratkem času je na podlagi te ideje nepričakovano sijajno zacvetelo versko kulturno življenje in krščanskemu svetu obetalo lepih sadov. Ali ni možno, da bi ta ideja zopet oživela? Ali ni naša dolžnost, oživiti to idejo, da bi mogli dati katoliški cerkvi in krščanski kulturi to, kar po pravici od nas zahteva?

Bistvo versko-kulturne organizacije katoliških Slovanov je organizacija krščanske znanosti sploh in specielno organizacija bogoslovske znanosti. Taka organizacija je možna in odvisna v prvi vrsti od našega dela; za njo lahko vsak izmed nas po svojih zmožnostih in močeh dela, ne da bi ga to delo oviralo, ampak nasprotno to delo daje podporo in pravo življenje vsakemu drugemu duševnemu delu podobna vrste.

Slavni hrvaški učenjak dr. Fr. Rački je navedel besede nemškega historika Viljema Giesebrechta: „Die deutschen Hochschulen können sich ohne Überhebung dessen bewußt sein, dasß sie wesentlich dazu beigetragen haben, wenn sich das deutsche Volk seines Wertes und seiner Kraft nun endlich vollbewußt geworden ist“ (besede izgovorjene 10. decembra l. 1870), in jim dostavil: „Upliv onaj, koj je nauka imala u Njemačkoj na sve odnošaje narodnjega života, imala

našemu počtu a našim schopnostem, musíme si to zasloužiti svou duševní prací, ne krásnými theoriemi, nýbrž skutečnou prací. Aby pak tato práce byla možna a úspěšna, musíme se sdružiti, organisovati. Takové organisaci pak může dáti základ, vodítko a život jen idea cyrillo-methodějská.

Je-li vůbec možna jaká vzájemnost mezi Slovany, je především možna nábožensko-kulturní vzájemnost mezi katolickými Slovany na základě ideje cyrillo-methodějské. Tato idea přinesla v době sv. Cyrilla a Methoda nový život mezi všechny Slovany a je zachránila, že nezhynuli mezi jinými národy jako barbaři. V krátkém čase neočekávaně zdárně vykvetl na základě jejím nábožensko-kulturní život a světu křesťanskému sliboval krásných plodů. Což není možno, aby idea ta opět oživla? Zdaž není naší povinností, ji vzkřísiti, abychom mohli dáti katolické církvi a kultuře křesťanské to, čeho po právu od nás žádá?

Podstatou nábožensko-kulturní organisace katolických Slovanů je organisace křesťanské vědy vůbec a specielně organisace vědy bohoslovné. Taková organisace je možna a odvisla v prvé řadě od naší práce; pro ni každý z nás lehko bude pracovati podle svých schopností a sil, ne aby mu ta práce překážela, nýbrž naopak: dílo to poskytne podpory a pravého života každé jiné duševní práci podobného řádu.

Slavný hrvatský učenec dr. Fr. Rački, uváděje slova německého historika Viléma Giesebrechta: „Die deutschen Hochschulen können sich ohne Überhebung dessen bewußt sein, daß sie wesentlich dazu beigetragen haben, wenn sich das deutsche Volk seines Werkes und seiner Kraft nun endlich vollbewußt geworden ist“ (slova pronesená 10. prosince l. 1870.), dodal k nim: „Vliv onen, který měla věda v Němcích na všechna odvětví národního života, měla všude. Resultáty

ga svagdje. Rezultati nauke prodiru, i treba da prodiru, u javni život naroda, budeć zamrlu možebit sviest, uzkrisajuć narodne sile, ujedinujući razpršena uda, oplemenjujući osjećaje i podredjujuć ih višim načelom.“[1]) V znanosti se razvijajo misli in ideje, ki potem vplivajo na vse kulturno, sploh na vse narodno življenje. Torej je tudi organizacija znanosti lahko podlaga drugi organizaciji. Vse to velja še prosebno za bogoslovsko znanost, o kateri hočemo v prvi vrsti govoriti, ne da bi pri tem izključevali druge znanosti.

Organizacija znanosti med zapadnimi Slovani je možna, ker tukaj odločujejo možje resnega dela, ki morajo biti vzvišeni nad stranskarske prepire in narodnostna nasprotja, ako hočejo zvesto izvrševati svoje delo. Še bolj možna je medsebojna zveza in organizacija bogoslovske znanosti med katoliškimi Slovani. Iz prejšnjega dokazovanja je razvidno, da je naša dolžnost dělati za tako organizacijo, ker je tako velikega pomena za našo bodočnost v verskem i kulturnem oziru.

Ideja ciril-metodijska, ki ima velikanski versko kulturni pomen za vse Slovane, zahteva to organizacijo in ji daje višji cilj, vzvišene motive in globok temelj. Ker je bilo delo sv. Cirila in Metoda namenjeno vsem Slovanom, zato ciril-metodijska ideja zahteva da se pozornost vse katoliške slovanske bogoslovske znanosti obrne na pravoslavni slovanski Vzhod.

V vzhodni cerkvi se je izvršila velikanska izpremenba. V srednjem veku je prevladoval grški jezik in grška kultura; sedaj pa v vzhodni cerkvi prevladuje slovanski element, pred vsem ruski jezik in ruska kultura. Zato ima ideja ciril-metodijska sedaj še mnogo višji pomen. Od

[1]) Rad Jugoslavanske akademije, knj. 38. Zagreb 1877, str. 200.

vědy si proklestí cestu, a nutno je, by se dostaly do veřejného života národa, budíce jeho odumřevší třeba vědomí, křísíce národní síly, sjednocujíce roztroušené údy, zušlechťujíce jeho city a podřizujíce je vyšším zásadám (principům).“[1]) Ve vědě rozvíjejí se myšlenky a ideje, které pak mají vliv na veškerý kulturní, vůbec na veškerý národní život. Jest tedy také organisace vědy snadno základem organisace jiné. Všechno toto platí zvlášť ještě pro vědu bohoslovnou, o které chceme v první řadě mluviti, nevylučujíce při tom vědy jiné. —

Organisace vědy mezi západními Slovany je možna, poněvadž tu vystoupí mužové vážné práce, kteří musejí býti povýšeni nad strannické hádky a národnostní protivy, chtějí-li svědomitě vyplniti své dílo. Ještě možnější jest vzájemné sdružení a organisace bohoslovné vědy mezi katolickými Slovany. Z předešlého dokazování je vidno, že je naší povinností pracovati pro takovou organisaci, poněvadž má tak veliký význam pro budoucnost naši v náboženském a kulturním ohledu

Idea cyrillo-methodějská, která má veliký náboženssko-kulturní význam pro všechny Slovany, vyžaduje této organisace a dává jí vyšší cíl, vznešené motivy a hluboký základ. Protože pak dílo sv. Cyrilla a Methoda určeno bylo všem Slovanům, vyžaduje idea cyrillo-methodějská, aby pozornost vší katolické slovanské vědy bohoslovné obrátila se na pravoslavný Východ slovanský.

V církvi východní udála se veliká změna. Ve středním věku převládal řecký jazyk i kultura řecká, nyní však ve východní církvi převládá živel slovanský, především ruský jazyk a ruská kultura. Proto má idea cyrillo-methodějská nyní ještě mnohem vyšší význam. Od Slovanů je

[1]) „Rad Jugoslavenske akademije«, kn 38 Zábřeh 1877., str. 200.

Slovanov je sedaj odvisna rešitev vzhodnega cerkvenega vprašanja. Italianski list za proučevanje vzhodnega cerkvenega vprašanja „Bessarione“ piše mnogo o važnosti slovanskega elementa v vzhodni cerkvi in o pomenu Slovanov za vse krščanstvo. Rim se je pri svojem prizadevanju za zedinjenje cerkev nekdaj v prvi vrsti obračal k grškemu elementu. Sedaj pa gospoduje na vzhodu slovanski element. „Slovani so nevarnost in nada rimske cerkve“ (il pericolo e le speranze della chiesa romana); Slovani so določeni, da rešijo verske probleme bodočnosti. Zato je dolžnost katoličanov, da se uče vzhodnih slovanskih jezikov, da proučujejo historijo in sedanji položaj vzhodne cerkve, njene ideale in notranje življenje. Protestanti potujejo po Vzhodu, proučujejo pravoslavno teologijo, si dopisujejo z ruskimi in grškimi prelati, da bi se z njimi združili proti katoliški cerkvi. Kako dolgo bodeme mi brezdelno gledali delo sovražnikov![1]) Slovani bodo rešili problem krščanske edinosti in enote Zato jim moramo pokazati, da razumemo njih težnje, njih slavo, duha in srce.[2]) — Morebiti pisatelj P. Avrelij Palmieri (Asumpcionist v Carigradu), ki je napisal navedene stavke, v svoji navdušenosti nekoliko pretirava, vendar dosti jasno dokaže važnost proučevanja pravoslavnega slovanskega Vzhoda.

[1]) Bess. vol. IX. (1901) Str. 436.

[2]) Il problema dell' unita cristiana insistiamo su questa idea, sarà risolto dagli Slavi. Seguiamoli dunque nella lora marcia verso un cristianesimo meno servile, meno abbieto e meno sterile: dimonstriamo loro che la Chiesa romana non si oppone alle loro legittime aspirazioni; proviamo coi fatti che a torto ci s'imputa l'ignoranza dei loro fasti nazionali, delle carattiristiche del loro genio, dei palpiti del loro cuore; e le fosche nubi dell' avvenire si dissiperanno, e più sereno brillerà il cielo agli sguardi di coloro che pregano, lavorano ed aspetano l'eterno trionfo di Gesù e della Chiesa. (Bess. IX. p. 437.)

nyní odvislo rozřešení východní otázky církevní. Italský list pro šíření známosti východní otázky církevní, „Bessarione“, píše mnoho o důležitosti živlu slovanského v církvi východní a o významu Slovanů pro celé křesťanstvo. Řím ve své snaze o sjednocení církví obracel se kdysi k elementu řeckému. Nyní však panuje na východě element slovanský. „Slované jsou nebezpečím i nadějí římské církve“, (il pericolo e le speranze della chiesa romana); Slované jsou povoláni k tomu, by rozřešili náboženské problémy budoucnosti. Proto jest povinností katolíkův, aby se učili jazykům východoslovanským, aby se důkladně seznamovali s historií a nynějším stavem církve východní, s jejími ideály a vnitřním životem. Protestanté cestují po Východě, studují pravoslavnou theologii, dopisují si s ruskými a řeckými preláty, aby se s nimi spojili proti církvi katolické. Jak dlouho budeme my přihlížeti nečinně k dílu nepřátel![1]) Slované rozřeší problém křesťanské jednotnosti a jednoty. Proto jim musíme ukázati, že rozumíme jejich snahám, jejich slávě, duchu i srdci.[2]) — Možná, že pisatel P. Aurelius Palmieri (Assumptionista v Cařihradě), který uvedené věty napsal, ve svém nadšení poněkud přehání, přece však dosti jasně dokazuje důležitost studia pravoslavného Východu slovanského.

[1]) Bess. vol XI (1901) str. 436.

[2]) Id. cit. str. 437.

Znami nemški cerkveni historik dr. A. Ehrhard v posebni brošuri „Die orientalische Kirchenfrage und Österreichs Beruf in ihrer Lösung“ (Wien u. Stuttgart 1899) dokazuje, da bi se v Avstriji moralo bolj proučevati vzhodno cerkveno vprašanje. Dr. A. Ehrhard želi, da bi bilo v Avstriji mnogo strokovnjakov v tem vprašanju; na bogoslovskih fakultetah in v semeniščih naj bi se posebno pri historiji in dogmatiki bolj globoko in bolj obširno ozirali na vzhodno cerkev.

Kdo je k temu študiju poklican bolj kakor zapadni Slovani? Kateri katoličan ima za proučevanje vzhodnega cerkvenega vprašanja večjo dolžnost kakor mi, ki nam je to najbližje in ki zaradi sorodnega jezika in značaja najlažje proučujemo historijo, dušo, težnje, versko in kulturno življenje pravoslavnih Slovanov!

Priznati moramo, da smo do sedaj premalo ali skoraj nič storili v tem vprašanju. Periodična izdanja („Velehradski Sbornik“, „Balkan“) o vzhodnem cerkvenem vprašanju so morala prenehati, ker niso dobila niti sotrudnikov niti moralne in materialne opore v občinstvu. Maloštevilni slovanski temeljiti spisi in dela o vzhodni cerkvi niso našli dosti odziva in globljega umevanja med občinstvom. Morebiti je občinstvo z navdušenjem pozdravilo dela učenih pisateljev; toda le malokdo jih je mogel globlje umevati in ceniti. Za to ni čudno, da se moramo v tem oziru sramovati pred Francozi, Italiani in Nemci, kateri imajo izvrstne revije za vzhodno cerkveno vprašanje („Bessarione“, „Revue d' Orient chrét.“, „Echos d' Orient“; tudi nemška „Bizantinische Zeitschrift“ prinaša mnogo izvrstnih člankov, ki so važni za poznavanje vzhodne cerkve).

Da so katoliški Slovani do sedaj tako malo storili za vhodno cerkveno vprašanje v znanstvenem oziru, je vzrok to, ker so naše sile razkropljene. Maloštevilni delavci za to stvar so osamljeni.

Známý německý historik církevní Dr. A. Ehrhard ve zvláštní brošurce „Die orientalische Kirchenfrage und Oesterreichs Beruf in ihrer Lösung“ (Wien u. Stuttgart 1899.) dokazuje, že by se v Rakousku měla více studovati východní otázka církevní. Dr. A. Ehrhard touží, by v Rakousku bylo mnoho odborníků o této otázce; na fakultách a v seminářích by se mělo zvláště při historii a dogmatice hlouběji a obšírněji přihlížeti k církvi východní.

Kdo jest k tomu studiu více povolán než západní Slované? Který katolík má větší povinnost poznati východní otázku církevní než my, kterým jest nejblíže a kteří pro příbuznost jazyka i povahy nejsnáze poznáme historii, duši, touhy, náboženský i kulturní život Slovanů pravoslavných?

Přiznati musíme, že jsme dosud velmi málo, nebo skoro nic nevykonali v této otázce. Časopisy („Velehradský Sborník“, „Balkan“) věnované východní otázce církevní musily zaniknouti, poněvadž neměly ani dosti spolupracovníkův, ani morální a materielní opory v obecenstvu. Nečetné slovanské důkladné spisy a díla ve východní církví nenašly dosti ohlasu a hlubšího porozumění u obecenstva. Možná, že toto s nadšením pozdravilo díla učených spisovatelův; ale pouze málokdo jim mohl hlouběji porozuměti a je oceniti. Není divu, že se musíme v tom ohledu styděti před Francouzy, Italy i Němci, kteří mají výborné revues pro východní církevní otázku („B.“, „R. d' O. ch.“, „E d' O.“; rovněž německá „B. Z.“ přináší mnoho výtečných článků, které důležity jsou pro poznání východní církve.)

Že katoličtí Slované dosud tak málo učinili pro východní církevní otázku, příčina toho je v tom, že síly naše jsou rozdrobeny. Nečetní pracovníci v tom oboru jsou osamoceni.

Delo je veliko in važno; zato je treba združenih sil. Popolnoma napačno bi bilo mnenje, da morejo za rešitev vzhodnega cerkvenega vprašanja s pravim zanimanjem delati le optimisti in idealisti; kdor pa ne more verovati v bližnjo možnost zedinjenja, za njega tako delo nima pomena, ker vse prepusti božji previdnosti; zatorej naj katoliški Slovani svoje duševne sile združijo za bolj praktično delo.

Proučevanje vzhodnega cerkvenega vprašanja ima veliko važnost in praktično vrednost, tudi ako ne bi bilo nade v cerkveno zedinjenje Ako se bode poživilo zanimanje za vhodno cerkev, se bode poglobil katoliški, t. j. vesoljni duh, poglobilo se bode versko mišljenje in življenje. Bogoslovska znanost bode oživela; mnoga važna dogmatična in historična vprašanja, ki so na videz bolj abstraktna, bodo dobila bolj živ in konkreten značaj. Gotovo bi vsa katoliška cerkev imela veliko korist od tega. Posebno velike koristi je vse to za zapadne Slovane v verskem in narodno-kulturnem oziru, ker je ravno v tem glaven pogoj in temelj za organizacijo in povzdigo bogoslovske znanosti in sploh za versko-kulturni napredek.

To je glavni pomen ciril-metodijske ideje, ki Slovane tesno spaja s katoliško cerkvijo, a jim ob enem daje pravico, temelj in pogoje za samostojen versko-kulturen razvoj in obstanek. Koristi Slovanov spaja s koristmi katoliške cerkve in v delu za krščansko edinost daje podlago za versko-kulturen napredek Slovanov.

V imenu ciril metodijske ideje se mora torej pozornost katoliške slovanske bogoslovske znanosti obrniti na pravoslavni slovanski Vzhod. Ni dosti, da bi bogoslovska znanost poznala one točke, v katerih se loči vzhodna in zapadna cerkev, poznati mora tudi dokaze, s katerimi vzhodna

Dílo to je veliké a důležité; proto jest třeba sdružených sil. Úplně převráceným by bylo mínění, že mohou na rozřešení východní církevní otázky s pravým zájmem pracovati jen optimisté a idealisté; kdo však nemůže věřiti v blízkou možnost sjednocení, pro toho taková práce nemá významu, poněvadž vše přenechá Boží prozřetelnosti; pročež nechť katoličtí Slované své duševní síly sdruží k praktičtější práci.

Studium východní církevní otázky má velikou důležitost a praktickou cenu, i kdyby nebylo naděje v církevní sjednocení. Obživí-li se zájem pro východní církev, prohloubí se katolický, to jest všeobecný duch, prohloubí se náboženské myšlení i život. Bohoslovná věda oživne; mnohé vážné dogmatické i historické otázky, které jsou na pohled příliš abstraktní, nabudou živější a konkretnější povahy. Zkrátka celá katolická církev měla by veliký prospěch z toho. Zvláště velkým prospěchem je vše to pro západní Slovany v náboženském i kulturně-mravním ohledu, ježto je právě v tom hlavní podmínka a základ pro organisaci a zvelebení bohoslovné vědy a vůbec pro náboženško-kulturní pokrok.

To jest hlavní význam cyrillo-methodějské ideje, která Slovany těsně pojí s katolickou církví a jim mimo to dává směr, základ i podmínky pro samostatný náboženško-kulturní rozvoj i bytnost. Prospěch Slovanů spojuje s prospěchem katolické církve a v práci za křesťanskou svornost skýtá podklad pro náboženško-kulturní pokrok Slovanů.

Ve jménu cyrillo-methodějské ideje musí se tedy pozornost katolické slovanské bohoslovné vědy obrátiti na pravoslavný slovanský Východ. Nestačí, aby bohoslovná věda poznala ony body, ve kterých se liší východní a západní církev, poznati musí též důkazy, kterými východní

cerkev brani svoje stališče, poznati jezik, izraze in duha pravoslavne teologije. Katoliška slovanska teologija mora poznati tudi novejšo teologično literaturo ruske cerkve; sicer je vse zanimanje za vzhodno cerkev le bolj abstraktno, brez življenja in vpliva.

Bogoslovski profesorji bi se morali n. pr. v fundamentalni dogmatiki (pri nauku o cerkvi, o primatu...) v specialni dogmatiki („filioque", pri zakramentih...) ozirati obširnejše na nauk pravoslavne, posebno ruske cerkve na rusko bogoslovsko literaturo in na njene izraze. Podobno bi se morala cerkvena historija obširno ozirati na rusko historično literaturo. V apologetičnih vprašanjih bi našli mnogo skupnih točk z rusko apologetiko, katera se je v zadnjih dveh letih začela živahno razvijati. Tako bi se napravila lepa zveza med bogoslovsko znanostjo in nje praktično uporabo na aktualna vprašanja.

Bogoslovska znanost bi se poživila in povzdignila. Vsi nadarjenejši bogoslovci bi se mimogrede lahko naučili ruskega jezika, da bi mogli samostojnejše in temeljitejše proučevati vzhodno cerkveno vprašanje. Na ta način ima slovanska katoliška bogoslovska znanost skupen cilj in skupno smer; poleg tega dobi še posredovalni jezik, katerega mora umevati večina znanstvenih bogoslovskih pisateljev med katoliškimi Slovani. Torej nam to delo, za katero se moramo organizirati, daje obenem podlago in vse pogoje za enotno organizacijo.

Dobro vemo, da se ne da vse to naenkrat doseči; že zato ne, ker ni mnogo bogoslovskih profesorjev, kateri bi mogli kar naenkrat tako izpremeniti svojo metodo. Vendar vemo, da je mnogo slovanskih bogoslovskih profesorjev in škofov, kateri tega želé.

Naš načrt na podlagi ciril-metodijske ideje nikakor ni neizvedljiva teorija, ampak praktičen načrt, po katerem lahko takoj začnemo in

církev brání svoje stanovisko, poznati jazyk, výrazy i ducha pravoslavné theologie. Katolická slovanská theologie musí poznati také novější theologickou literaturu ruské církve; jinak veškeren zájem pro východní církev jest jen více abstraktním, bez života a vlivu.

Professoři bohosloví by musili na př. ve fundamentální dogmatice (při nauce o církvi, o primátu...) v specielní dogmatice („filioque", při svátostech) bráti větší zřetel na nauku pravoslavné, zvláště ruské církve, na ruskou bohoslovnou literaturu i na její výrazy. Podobně by si musila církevní historie obšírně všímati ruské historické literatury. V apologetických otázkách by se našlo mnoho společných bodů s ruskou apologií, která v posledních dvou letech počala živě se rozvíjeti. Tak by se zařídil pěkný svazek mezi bohoslovnou vědou a jejím praktickým použitím při aktuálních otázkách.

Bohoslovná věda by se oživila a zvelebila. Všichni nadanější bohoslovci by se mimochodem lehko naučili ruskému jazku, aby mohli samostatněji a důkladněji studovati východní církevní otázku. Na ten způsob má slovanská katolická bohoslovná věda společný cíl i společný směr; vedle toho dostane ještě zprostředkovací jazyk, který musí znáti většina vědeckých spisovatelů bohoslovných mezi katolickými Slovany. Dává nám tudíž to dílo, k vůli němuž se musíme organisovati, mimo podklad i všecky podmínky pro jednotnou organisaci.

Dobře víme, že se nedá všeho toho najednou dosíci; již proto ne, že není mnoho professorů bohosloví, kteří by mohli tak najednou změniti svou methodu. Přece však víme, že je mnoho slovanských professorů bohosloví a biskupů, kteří si toho přejí.

Náš náčrt na podkladě cyrillomethodějské ideje nikterak není nesplnitelná theorie, nýbrž praktický náčrt, podle kterého snadno takto

moramo takoj začeti delati. Dokler smo v seminiščih, imamo vse pogoje za medsebejno organizacijo; imamo od letos dalje v „Museum“ tudi skupno glasilo vseh katoliških slovanskih bogoslovcev. Vsi se zanimamo za vzhodno cerkveno vprašanje, a naše zanimanje je bilo dosedaj le bolj diletantovsko Treba le še, da vso našo organizacijo postavimo še bolj dosledno na podlago cirilmetodijske ideje, potem se bodemo lahko temeljitejše s čisto bogoslovsko-znanstvenega stališča zanimali za pravoslavni Vzhod.

Dokler v semeniščih in na bogoslovskih fakultetah ni mogoče še obrniti tolike pozornosti na pravoslavni Vzhod, kakor smo odzgoraj omenili, se lahko bogoslovci samostojno združimo za proučevanje vzhodnega cerkvenega vprašanja. Gotovo se bode v vsakem semenišču našel kak profesor, ki bode to rad podpiral. — Po slovanskih semeniščih so krožki za socialno vprašanje, za filosofijo, za umetnost, beletristiko i. t. d. Zakaj bi ne mogli biti po vseh večjih semeniščih tudi za vzhodno cerkveno vprašanje posebni krožki, v katerih bi se obravnavale različne bogoslovske stroke (historija, dogmatika, apologetika, liturgika, sv. pismo i. t. d.) z ozirom na vzhodno cerkev po načrtu, katerega smo odzgoraj opisali, da bi se namreč posebno oziralí na bogoslovsko literaturo vzhodne cerkve.

Ti krožki bi imeli svoje središče v „Museum“. Na vsakoletnih bogoslovskih shodih na Velehradu, ko bogoslovci pridejo v dotiko s starejšimi možmi, kateri se za bogoslovsko delo zanimajo, bi naše delo prodiralo v širjo javnost in iskalo podpore in zaveznikov med starejšo generacijo.

Naposled hočemo omeniti še nekoliko praktičnih nasvetov:

1. V vseh večjih semeniščih naj se v ta namen napravijo posebni krožki, ki se bodo posebno ozirali na

počneme a musíme takto začíti pracovati. Dokud jsme v seminářích, máme všecky podmínky pro vzájemnou organisaci; máme od letoška dále v „Museu“ též společný orgán všech katolických bohoslovců slovanských. Všichni se zajímáme o východní církevní otázku, avšak náš zájem byl dosud víc jen dilettantstvím. Třeba jen ještě, by naše celá organisace byla důsledně postavena na základ ideje cyrillo-methodějské, a pak se snadno důkladněji a nadšeněji s čistě bohoslovecko-vědeckého stanoviska budeme zajímati o pravoslavný Východ.

Dokud v seminářích a na bohosloveckých fakultách nelze tolikéž pozornosti věnovati pravoslavnému Východu, jako jsme se výše zmínili, lehko se my bohoslovci samostatně spojíme ke studiu východní otázky církevní Zajisté se najde v každém semináři některý professor, který to rád bude podporovati. Po slovanských seminářích jsou kroužky sociologické, filosofické, umělecké, belletristické atd. Proč by nemohly býti ve všech větších seminářích též zvláštní kroužky pro východní otázku církevní, ve kterých by se projednávala různá odvětví vědy bohoslovné — historie, dogmatika, apologetika, liturgie a písmo svaté s ohledem na východní církev podle náčrtu výše zmíněného, aby se totiž zvláštní pozornost věnovala bohoslovecké literatuře východní církve.

Středem těchto kroužků bylo by „Museum“. Na každoročním sjezdu bohosloveckém na Velehradě, kdy bohoslovci přijdou do styku se staršími muži, kteří se o bohoslovecké dílo zajímají, dostala by se naše snaha do širší veřejnosti a hledala by podpory a zájmu u starší generace.

Na konec ještě zmiňujeme několik praktických návrhů:

1. Ve všech větších seminářích nechť se za tím účelem zřídí zvláštní kroužky, které věnují zvláštní pozor-

pravoslavno bogoslovsko literaturo, ker je brez literature stvar preveč abstraktna in premalo zanimiva. V ta namen bode dobro služil „Bessarione“, ki posebno od l. 1900 dalje prinaša tako izvrstne članke o ruski bogoslovski in historični literaturi, da je sam ruski universitetni profesor v Moskvi A. P. Lebedev uredništvu častital. Časopis si v večjih semeniščih bogoslovci lahko sami naroče, ako se jih nekoliko združi v ta namen; na željo bogoslovcev si ga bodo nekatere knjižnice gotovo rade naročile (dosedaj imajo, kolikor nam je znano, „Bessarione“ naročen samo v dunajski in lvovski univerzitetni biblioteki, kjer se lahko dobijo vsi letniki). Včasih tudi francoska „Revue d' Orient chrétienne“ prinese kak članek o ruski bogoslovski literaturi.

2. „Museum“ naj skrbi, da najdejo vsi bogoslovci, ki se za vzhodno vprašanje zanimajo. v njem svoje središče; s tem bode ob enem novo življenje prinesel v organizacijo slovanskih bogoslovcev.

3. Kdor se uči ruskega jezika, naj se ga uči zaradi bogoslovske znanosti Vsaj nekateri, ki se mislijo specialno izobraziti v vzhodnem cerkvenem vprašanju in o njem pisati, naj bi se naučili pisati v ruskem jeziku; ako bi imeli med zapadnimi Slovani vsaj 10 takih znanstvenih strokovnjakov bi bilo to velikega pomena za versko kulturno organizacijo med zapadnimi Slovani i za zbližanje slovanskega Vzhoda z Zapadom na versko-kulturnem polju. Drugi pa naj z zanimanjem za to vprašanje skrbé, da bodo strokovnjaki našli dovolj moralne opore v občinstvu. — Večkrat še je že prigodilo, da je kak Rus prišel v zapadno Evropo in se tukaj s peresom hotel boriti za svobodo ruske cerkve in zbuditi zanimanje za vzhodno cerkev; a vsi so med Slovani našli malo občinstva, ki bi jih umelo in hotelo čitati njih knjige. Zamenita knjiga Vl. Solovjěva: Исто-

nost pravoslavné bohoslovecké literatuře, poněvadž je bez literatury věc velmi abstraktní a málo zajímavá. Tomu účelu dobře poslouží „Bessarione“, který zvláště od roku 1900. přináší tak výborné články o ruské bohoslovecké a historické literatuře, že sám ruský universitní professor, A. P. Lebedov, redakci gratuloval. Časopis ten ve větších seminářích bohoslovci sami lehko si zjednají, když se jich za tím účelem několik sdruží; na požádání bohoslovců některé knihovny jej jistě rády objednají (dosud se naň předplácí, pokud nám je známo, ve vídeňské a lvovské universitní knihovně, kde lze lehko dostati všechny ročníky). Občas též francouzská „Revue d' Orient chretien“ přináší články o ruské bohoslovné literatuře.

2. Museum ať se postará o to, by se všichni bohoslovci, kteří se o východní otázku zajímají, v něm soustředili, tím se pak vnese nový život v organisaci slovanských bohoslovců.

3. Kdo se učí ruskému jazyku, ať se mu přiučí pro vědy bohoslovné. Aspoň někteří, již se míní specielně vzdělávati ve východní otázce církevní a o ní chtějí psáti, nechť se přiučí psáti v ruském jazyku; jakmile by bylo mezi západními Slovany aspoň 10 takových vědeckých odborníků, mělo by to velký význam pro náboženssko-kulturní organisaci mezi západními Slovany a pro sblížení slovanského Východu se Západem na náboženssko-kulturním poli. Ostatní pak nechť se zájmem pečují o tu otázku, by odborníci našli dosti morální podpory v obecenstvu. Vícekrát již se přihodilo, že nějaký Rus přišel v západní Evropu a chtěl zde pérem bojovati za svobodu církve ruské a vzbuditi zájem pro východní církev; ale všichni našli u Slovanů málo obecenstva, které by dovedlo a chtělo čísti jejich knihy. Znamenitá kniha Vl. Solovjeva: „Istorija i buduščnost

рія и будущность теократіи (Zagreb 1887; cena 5 K) je malo znana med zapadnimi Slovani; podobno je z novešjo knjigo kneginje Volkonske: Церковное преданіе и руская богословская литература — Freiburg, Herder (cena 4 M).

4. Vedno mora biti naše vodilo, da se delo za znanstveno organizacijo katoliških Slovanov in delo za temeljito proučevanje vzhodnega vprašanja medseboj tako podpira in dopolnuje, da enega brez drugega ni mogoče z uspehom izvrševati. Organizacija znanosti, posebno organizacija bogoslovske znanosti med katoliškimi Slovani je najprej možna in najbolj potrebna, ker je podlaga vsake druge organizacije in pravega napredka.

* * *

Ciril-metodijska ideja je torej globoka podlaga in vzvišen motiv za naše duševno delo. Ona je katoliška in slovanska; lepo pojasnuje enoto in vesoljnost katoliške cerkve in njeno pravičnost do vsakega naroda. Slovanom ta ideja kaže pot, kako se morejo kot samostojen svojeobrazen element udeleževati verskokulturnega življenja katoliške cerkve.

V organizmu katoliške cerkve nam določa važno funkcijo, posredovati med Vzhodom in Zapadom i tvoriti most k popolnější krščanski enoti. Ako bodemo torej delali po ti ideji, se bodo živejše razcvele duševne sile in versko življenje katoliških Slovanov, da bodo mogli primerno svojemu številu in zmožnostim izpolniti svoje naloge v krščanskem svetu. Bogoslovska znanost katoliških Slovanov bode res katoliška, obenem bode pa imela še nekaj značilnih potez katere jo bodo nekoliko razločevale od bogoslovske znanosti drugih narodov in jo ravno s tem vezale v tesnejšo organizacijo.

V imenu ciril-metodijske ideje se torej združimo v delu in molitvi

teokratij“ (Záhřeb 1887. Cena 5 K) je málo známá mezi západními Slovany; podobně je s novější knihou kněžny Volkonské: Cerkovnoe predanie i ruskaja bogoslovskaja literatura (Freiburg, Herder cena 4 K).

4. Stále musí býti naším vodítkem, že se dílo pro vědeckou organisaci katolických Slovanův a dílo pro důkladné studium východní otázky navzájem tak podporuje a doplňuje, že jedno bez druhého nelze s úspěchem provésti (realisovati). Organisace vědy, zvláště organisace vědy bohoslovné, mezi katolickými Slovany je především možná a nanejvýš potřebná, poněvadž je podkladem každé jiné organisace a pravého pokroku.

* * *

Cyrillo-methodějská idea je tedy hlubokým podkladem a vznešeným motivem pro naši duševní práci. Ona je katolickou a slovanskou; krásně objasňuje jednotu i všeobecnost katolické církve a její spravedlnost ku všem národům. Slovanům idea ta vykazuje cestu, na které se musejí jako samostatný a sebevzdělaný element súčastniti nábožensko-kulturního života katolické církve.

V organisaci katolické církve nám vykazuje vážný úkol, býti prostředníky mezi Východem a Západem a tvořiti most k vespolné křesťanské jednotě. Jakmile tedy budeme pracovati pro tu ideu, živěji rozkvetou duševní síly a náboženský život katolických Slovanů, by mohli v poměru ku svému počtu a svým schopnostem vyplniti svůj úkol v křesťanském světě. Bohoslovná věda katolických Slovanův, opravdu katolická, mimo to bude míti ještě několik význačných značek, které ji budou poněkud rozlišovati od bohoslovné vědy jiných národův, ale zároveň ji poutati v užší organisaci.

Ve jménu cyrillo-methodějské ideje sdružme se tedy v práci a mo-

in začnimo takoj delati vsak po svojih zmožnostih. Kolikor bolj bodemo delali za ciril-metodijsko idejo, toliko bolj bodemo spoznavali njeno globoko vsebino in toliko bolj goreče bodo molitve katoličanov, da bi z novim žarom zasijala ciril-metodijska ideja v novo slavo krščanstva.

dlitbě a začněme pracovati takto každý dle svých schopností. Čím více budeme pracovati pro ni, tím lépe poznáme její hluboký obsah a tím vroucnější budou modlitby katolíků, by idea cyrillo-methodějská zasvitla novým žárem k nové slávě křesťanstva!

FR. ODVALIL (Pr.).

Vánoce.

Tmí se, tak vlažně tmí se,
a lehoučko padá sníh,
a zářné oči dívají se
zevšad dnes do ňader mých.

Jsem sám, jak hvězdka, jež vyšla,
a jsem, ó Bože, tak rád,
ta stříbrná chvilka teď přišla
jistě s mou duší si hrát!

Dá se v květ ledový chytit
chvíle té andělský dech?
Jas lilií v očích je cítit
a vůni na ústech.

Noc blíží se, paní tmavozraká,
dnes s úsměvem duší nám pluj!
Tak zlatě se to smráká a smráká,
ten večer je, Paní, tak Tvůj.

Smím píseň svou dnes složit k nohám Tvým,
smím zpívat nejkrásnější z tajemství Tvých snů?
Požehnej odtud, kde se Synem Svým
vítězná teď je slavíš v nadhvězdnu!
O sednout jak ptáče tam u trůnů Tvých
a kaskadou světů pak dolů se dívat,
co lidé té noci kdy vysnili v nich,
suggescí nové písně to zpívat!
Jak duše jim rozkvetla v mystický sad,
jak Mír si v ní prestol svůj vyvolil rád,
a sněžných květů ve závěji
andílci se v ní procházejí,
běloucí, celý řad!
Jak kraj duše celý se jiskřivě chvěl,
jak kryje jej měkká a vlaživá běl,

jak v modré mu lesy
mír dech,
jak zavál jím kdesi
touhy vzdech
a stíny svál
jak těžký sen,
a radost bílá jak každému sletí,
jejím kdo po objetí
zatouží jen. — — —
Ó vzpomínko noci té, zářivé tak,
že soumraky věků k nám zří její zrak,
jediný zázračný Grál!
Tehdy se líbaly věčnost a čas!
V prostoru nebes, v tu nezměrnou dál,
oblohou smaltem prozářenou
rozžaté světy svou drahou se ženou,
a jako chumáč zlatých včel
roj meteorů přiletěl —
tak kmitavé a zlatovlasé —,
a nebem plul jas, a sněhem plul jas,
a kolem vše plulo v tom jase.
Radostná v houfu ptáčata
padla v něj, větry zaváta,
a jako z cizích nábřeží
ověnčen bílou protěží
přišel pak — Král!
Tajemná noci! Mystický čas!
Vesmíry snily a toužily zas,
krev jejich kapala ze zlatých cév,
padala, zvonila, kampanel hlas —
ty vesmíry toužily v betlémský chlév!
Tam lidé dnes klečeli v objetí s anděly,
a prosby jak vanuly, a slzy jak kanuly,
myšlenky dojatých srdcí svých oděli
v prostinký, skřivánčí zpěv:
„Ježíšku, miláčku, prosbu mou slyš,
povznes nás, děti své, nebesům blíž!
Ježíšku laskavý, bídných slyš hlas,
ubohé vysvoboď, hříšníky spas!
Ježíšku nebeský, králi nás všech,
jako ty hvězdičky vzplanout nás nech!“
— — — — — — — — — —
V bezedno tisíc let zatím již padlo,
a růží již zvadlo, a srdcí již zchladlo —
a zas jde ten večer, ten tajemný čas!
Krev světů kape zas ze zlatých cév,
duše se chvěje po staletích zas,
a srdce zas touží nám v betlémský chlév.
Tužby a myšlenky, beránci bílí,
po nebi modravém v dálku zas pílí
hledat tu noc v kraji úsvitů všech.
Dej doletět, Kriste, a ohřát se nech,

neb aspoň odnésti s sebou si zpět
z úsměvů Dítěte jediný květ
v chudobu pozemských střech! —

Ó lidstvo, štvaný Tantale,
nech sfinx dnes v nitru spát,
dnes radost je všech i žití zas —
i na tvých lukách v slunka jas
lilie mohou zas plát —
nestyď se, starý Tantale,
vždyť vidět tu touhu z očí tvých
plát jasem stromků vánočních —
ó neodporuj nadále,
ty štěstí chtivý Tantale,
a nech se zulíbat!

Pojď k jeslím, kleknem v jeden řad!
Tam vzkvete opět štěstí naše,
tam vzkvete opět, může-li,
v chrysanthem bílý, v růži zlatou,
a perutí je rozepjatou
Bůh schrání svými anděly!
Vždyť plujeme bouří! A skořápka země
nese nás v tajemnou dál.
My zpíváme. Ale kol hučí vše temně,
kolik nás orkán již v hlubiny svál!
My zpíváme přece. Vždyť vstříc se nám dívá,
jako ten dnešek, tak zářivá souš. — —
— — — — — —
Tam píseň má — skromný chocholouš
u nohou Madonny zpívá.

*

Blíží se, blíží tmavozraká,
z dálky již bělá se jas!
Tak zlatě se dnes smráká a smráká —,
ať navštíví, sladká, i Vás.

Až přiletí k Vám plna záře,
a zatřepotá křídloma,
ať najde v úsměv zkvetlé tváře
a v srdcích všech ať sídlo má!

Až přiletí k Vám o půlnoci
a bude smát se s hvězdiček,
ať nechá u Vás kouzla mocí,
ať nechá — hrstku hvězdiček!

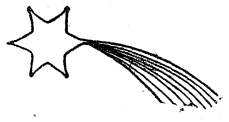

JOSEF KRATOCHVIL (Řím).

Problem Boha v řecké filosofii před Sokratem.

(Příspěvek k dějinám filosofie.) (Č. d.)

IV. Počátky dualismu.

Jest přirozeno, že škola elejská, jejíž učení, jak jsme ukázali,[1]) vyvrcholilo ve větách: „Vesmír jest jediná bytost", „Bytost ta jest nehybná a nezměnitelná" — nemohla nalézti bezprostředních pokračovatelů. Ba naopak! Filosofie, lekajíc se smělých abstrakcí a náhlých skoků ze světa pojmů ve svět skutečný, vrátila se raději k učení starých filosofů jonských, jež snažila se dále vyvíjeti. Přijímajíc však částečně i zásady školy elejské, vysvětlovala povahu vesmíru, jako jediného celku přírodního, z hmotného substratu za působení základního zákona. Vidouc rozmanitost, různorodost a uspořádanost jednotlivých věcí, hned od začátku upustila od uznávání pouze jednoho principu světového.

Společným tahem v učení všech filosofů nové této školy byl názor, že při vzniku věcí vedle hmotného principu působí i jiná, vyšší příčina hybná, jež hmotu oživuje. Takové učení mělo ovšem velký význam nejen pro filosofii přírodní, nýbrž i pro další vývoj problemu Boha. Oddělením zajisté příčiny hybné od hmoty byl principielně překonán hylozoismus starých Jonův, ač ve skutečnosti měl ještě značný vliv na názory Empedoklovy a částečně i Anaxagorovy.

Pokládám za nutné, pojednati poněkud obšírněji o názorech jednotlivých zástupců této tak zv. mladší školy jonské, ježto v jednotlivostech učení jejich značně se rozchází. — Prvým zástupcem byl Empedokles (nar. okolo r. 490. v Agrigentu na Sicilii), muž neobyčejného vzdělání, který hledaje podobně jako staří Jonové látku, z níž povstaly všecky věci, nespokojoval se již pouze jediným praprvkem, nýbrž stanovil příčinou hmotnou čtyři tak zv. elementy: oheň, vodu, zemi a vzduch.[2]) Jasnějšího však vysvětlení, v čem záleží různost těchto prvků, nepodává. Učí pouze, že mechanickým spojováním (přitahováním) vznikají nové bytosti, rozlučováním (odpuzováním) zanikají, či lépe řečeno, v jiné se mění.

Avšak: non datur effectus sine causa! Vzájemné spojování a rozlučování nutně žádalo nějaké příčiny hybné. Empedokles pozoruje, že v životě lidském láska je to, co lidi spojuje, a nenávist, co od sebe je rozlučuje, učil, že podobně děje se i v přírodě:

> At per litem deformia et divisa sunt omnia,
> coëunt vero per amicitiam et se invicem exoptant.
> Ex his omnia, quae fuere, quae sunt quaeque erunt aliquando,
> et arbores pullulant et viri feminaeque,
> ferae et volucres et aquatiles pisces,
> atque etiam dii longaevi summis ornati honoribus.[3])

Povýšenost lásky nad nenávist i jakýsi nádech příčiny účelné můžeme pozorovati u Empedokla, když dále učí, že vesmír periodicky vždy zase se vrací v původní svůj stav, kdy totiž Láska vše ovládala a sjednoco-

[1]) Viz předešlý ročník »Musea« str. 200. a násl.

[2]) Τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖαν ἠδ' αἰθέρος ἄπλετον ὕψος· ἐκ γὰρ τῶν ὅσα τ'ἦν ὅσα τ'ἔσσεται ὅσα τ'ἔασιν. — A. Mullach: Fragm. philos. graec. — Emp. carmen: »de natura« v. 59—61 incl.

[3]) Mullach ib. v. 126 132 incl.

vala v božský jakýsi σφαῖρος, cosi spojitého, nekonečného, jakési božství, v němž nebylo nenávisti.[1])

Neobyčejně pozoruhodný, zrovna jako u Xenofana, jest jeho pojem Boha. Nejdříve uznával praprvky a síly za bohy; později spokojuje se s populární ideou Boha. Konečně však, ač ve sporu s ostatním svým učením filosofickým, hlásá, že Bůh jest od lásky oddělený, jediný, nejdokonalejší: „Blažen, kdo božské mysli vznešenost pochopil, ubohý, kdo spokojuje se s nejasným o bozích míněním“.[2])

... (Deo) apropinquare non possumus, neque oculis eum assequi nostris
nec manibus prehendere, quae quidem amplissima
persuasionis via in hominum mentem se insinuat.
Neque enim humano capite in corpore ornatus est,
neque ei e dorso duo prosiliunt rami,
non pedes, non agilia genua, non penis hirsutus,
sed mens tantum est sancta atque immensa,
cogitatione celeri mundum universum percurrens.[3])

Z uvedených úryvků básně Empedoklovy právem zajisté můžeme souditi, že nebyl pouhým fysikem jako staří Jonové, že učení jeho nebylo pantheistické, ač tvrdí, že svět jest vše, nýbrž že klonilo se značně k nejasnému dualismu.[4]) Neobyčejně pak jasným názorem o Bohu, jeho dokonalosti, duchovosti a povýšenosti nad člověka připravoval jistě velmi šťastně cestu k poznání pravého pojmu Boha, ač ovšem nemožno nám popírati, že učení toto jest neslučitelno s ostatními jeho vědeckými názory. Právem proto podotýká Ed. Zeller,[5]) že by bylo nesprávno viděti v učení Empedoklově čirý monotheism. Ale jest přirozeno, že filosof, jenž tak značně měl vyvinutý smysl pro poznání přirozených příčin, nemohl se spokojiti anthropomorfismy víry lidové a že hleděl aspoň víru tu zlepšiti, povznésti, oduševniti.

Než jest pochopitelno, že nauka Empedoklova, jak o hmotě tak silách, byla příliš nejasná, spletilá a nepropracovaná, než aby mohla upokojiti hlubší duchy a tím si pojistiti delší trvání. A to tím více, když ve stejné době přišel z Malé Asie do Athen veliký mathematik a astronom, slavný učitel všech věd a uměn, milý přítel Periklův a Euripidův, Anaxagoras (nar. okolo r. 500. v Klazomeně v Malé Asii).

„Vše děje se dle jistého pořádku“, učíval Heraklit; brzo potom Empedokles oddělil příčinu hybnou od látky; tu pak Anaxagoras odvažuje se dále, sjednocuje učení obou svých předchůdcův a jmenuje příčinu světa Νοῦς, t. j. duchem, jenž od počátku existoval vedle látky, ji ovládal a prvý

---

[1]) Srv. Mullach ib. v. 165.

[2]) Ὄλσιος ὃς θείων πραπίδων ἐκτήσατο πλοῦτον, δειλὸς δ' ᾧ σκοτόεσσα θεῶν πέρι δόξα μέμηλεν. — Mullach ib. v. 387—388 incl.

[3]) Srv. Mullach ib. v. 389—396 incl.

[4]) Aug. Conti ve své »Storia della filosofia« str. 293. nazývá učení Emp. mysticismem »giacchè ne' frammenti del poema Empedocle si dà per uomo miracoloso, e si crede un Dio immortale, e veste per sacerdote: in lui sentite lo scetticismo e l'estasi; egli pone la mente, umana in parte ed in parte divina; quella c'illude, questa dà un santo delirio e sorge alla contemplazione mistica di Dio nella natura«.

[5]) Dr. Ed. Zeller: »Die Philos. der Griechen« I. B. 5. vyd., str. 814. a násl.: »Aber jene theolog. Bestimmungen selbst greifen weder in die Grundlagen noch in die Ausführung des empedokleischen Systems ein. Der Gott, welcher mit seinem Denken das Weltall durcheilt, ist weder Weltschöpfer noch Weltbildner, denn der Grund der Welt liegt allein in den 4 Urstoffen und den 2 bewegenden Kräften... Wenn man daher gewöhnlich in jenen Versen das Bekenntnis eines reinen Monotheismus sieht, so ist dies nicht richtig...«

popud dal k pohybu a tak k tvoření světa. Tím stává se prvým vlastním dualistou a podává nám jakýsi nádech teleologického důkazu o jsoucnosti boží. — V učení svém vychází od zásad školy elejské, popírá vznik nových věcí a tvrdí, že z nekonečného množství praprvků (χρημάτων σπέρματα), jež na počátku byly spojeny v jediný chaos, vyvíjejí se postupně vířením zvláštní komplexy, jež se nám lidem jeví jako různé věci. Ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν, praví Anaxagoras na počátku své knihy „O přírodě“, ἄπειρα καὶ πλῆθος καὶ σμικρότητα· καὶ γάρ τὸ σμικρὸν ἄπειρον ἦν. Rozváděje pak v dalším své učení, končí výtkou Řekům, že neznají správných pojmů vzniku a zániku. „Neboť nic nevzniká ani nezaniká, nýbrž z věcí existujících povstává vše buď smíšením neb odloučením. Proto správněji by bylo říkati místo vznikati směšovati, místo zanikati odlučovati.“ [1])

Než muž, jakým byl Anaxagoros, jistě nejen hloubal, nýbrž všímal si též důkladně lidí, pozoroval jejich život i konání a nedal si ujíti, že jen tenkráte vše dobře se daří a vše jest uspořádáno, řídí-li se lidé rozumem. Tu však hned vyvstaly mu nové otázky: Odkud pohyb a uspořádanost ve vesmíru? Jak si vysvětlím, že z počátečního chaosu povstaly věci? Není i tu nutný rozum jako u lidí? Má-li se z prvků vyvinouti svět, není tu nutná hybná a řídící síla? Není ta síla jedna, když svět, jejž stvořila, tvoří jediný systém? Není ta síla v bytosti myslící, duchové? A odpověď, kterou podává, směle můžeme nazvati šťastnou, uvědomíme-li si, že filosofie byla tehda v počátcích, že síly její byly ještě příliš mladistvé. [2])

Nemoha si totiž vysvětliti pohyb vůbec z hmoty jako také, tém méně pak pohyb uspořádaný, jakým vznikl svět, a nechtěje se odvolávati na bezrozumnou nutnost nebo náhodu, přijal nehmotnou bytost, jež hmotu v pohyb uvedla a ji řídí. „Smíšeniny však spojené i odloučené všechny poznal νόος. Budoucí, minulé i přítomné — všecky věci uspořádal a obdařil pohybem, jímž nyní se pohybují hvězdy, slunce, měsíc, vzduch i éthér od hmoty oddělené.“ [3])

Anaxagoras však nespokojil se pouhým tvrzením, že duch [4]) všecko poznal a řídí, nýbrž vypisuje i jeho vlastnosti, jimiž se liší od prvků ostatních. Všecky věci jsou smíšeny s hmotou, jediný duch jest osamocený a nehmotný, ježto, kdyby byl smíšený s jinými věcmi, tu by mu překážely, by věci tak svobodně a pevně ovládal, jak činí nyní. Duch jest všech věcí nejjemnější a nejčistší. Jemu přináleží neobmezená moc nad všemi prvky, jichž pohyb od něho vyšel; on jest i vševědoucí (πάντα ἔγνω), neboť jen tak jest mu možno, by vše co nejlépe řídil. Jest ve všech věcech týž: kdežto z věcí ostatních žádná nemůže býti rovna druhé, ježto každá jest

---

[1]) Anaxag. fragm. 1, 17. (ed. Mullach v kn. cit.) — Aristoteles v kn. Met. I. 3. shrnuje učení Anax. v těchto slovech: »Anaxag. autem Clazomenus infinita dicit esse principia. Fere omnia enim fieri et corrumpi ait solum conjunctione et disjunctione eorum, quae consimilium partium sunt, ut aqua est vel ignis: aliter vero nec fieri nec corrumpi, sed perpetuo manere.«

[2]) Sám Aristoteles nedovedl se zdržeti, by chválou nevynášel Anaxag. pro tuto odpověď. — ». . . Quare qui in viventibus (hominibus) intellectum inesse ut causam mundi totiusque ordinis dixerat, quasi sobrius apparuit comparatus ad antiquiores vana dicentes.« Srv. kn. Met I. 3.

[3]) Καὶ τὰ συμμισγόμενά τε καὶ ἀποκρινόμενα καὶ διακρινόμενα, πάντα ἔγνω νόος· καὶ ὁκοῖα ἔμελλε ἔσεσθαι καὶ ὁκοῖα ἦν καὶ ἄσσα νῦν ἔστι καὶ ὁκοῖα ἔσται, πάντα διεκόσμησε νόος καὶ τὴν περιχώρησιν ταύτην, ἥν νῦν περιχωρέει τάτε ἄστρα καὶ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ὁ ἀὴρ καὶ ὁ αἰθήρ, οἱ ἀποκρινόμενοι . . . Anax. frag. 6.

[4]) Slovo νοῦς překládám duch. — O pojmu tom srovnej Ed. Zeller v kn. cit str. 990. a násl. neb důkladnou práci Dra. E. Dentlera v čas. thom. »Philos. Jahrbuch« 1898: »Der Νοῦς nach Anax.«

složena zvláštním způsobem z různých prvků, duch nesestává z různých částí, jest tedy všude sobě rovný; může ovšem býti z něho v jedné bytosti více, v druhé méně, avšak i nejmenší jeho část má tytéž vlastnosti jako největší. Nutno, by Νοῦς byl i jednoduchý, ježto jinak není možno, by byl všemocný a vševědoucí, nutno pak, by byl všemohoucí a vševědoucí, ježto jest ředitelem světa.[1])

I když připustíme, že nauka Anaxagorova jest dosti nejasná, že není nikterak čistým theismem, že důkazy jeho nejsou dosti propracované a evidentní, že nikde nenazývá Νοῦς Bohem, že těžko by bylo dokázati, byl-li Νοῦς vůbec bytostí osobní, přece jest jisto, že nesmrtelné jsou zásluhy Anaxagorovy nejen o další vývoj filosofie, nýbrž, a to tím více, i o vývoj problemu Boha. Vždyť on prvý dokázal nehmotnost příčiny rozumové a řídící, on prvý dokázal existenci Boha od světa odděleného, čímž základ dal antickému dualismu. Anaxagoras to byl, který připravil půdu teleologickému pozorování světa, který naukou o Νοῦς předmět a látku označil psychologii a theologii, který nové obzory otevřel velikým svým nástupcům: Platonovi a Aristotelovi.

„Certes", — praví slavný francouzský filosof A. Farges[2]) o Anaxagorovi — „pour un premier essai de theodicée spiritualiste, celui-là n'est pas mal réussi. Non seulement j'y trouve nettement exprimé le dogme fondamental d'un Intelligence infinie, independante, sans melange sous un formule qui exclut tout tendance au matérialisme, au pantheisme ou au polytheisme; mais encore j'y rencontre la première découverte du procedé scientifique, qui seul peut nous conduire sûrement à Dieu, en nous élevant de l'effet à la Cause primière, du monde à son auteur, du spectacle merveilleux de l'ordre à l'Intelligence ordonatrice: ὁ δὲ Νόος πάντα διεκόσμησεν." (P. d.)

FR. T. (Pr.).

Modlitba.

Ó, vím to, vím, kde cíl je mého žití...
mně sil dej, Bože, bouřné zažeň mraky,
ať směle v pouti dál své mohu jíti,
já, poutník hříšný, Tvými pod oblaky.

Ó, chraň mou duši jedovatých plamů,
ať nezkalena dojde k branám blaha
jak bílý anděl, prosta světa mamu,
tam, kde se rajské prýští rosy vláha.

Ku Kristu blíž, bych zlíbat směl ty rány
a objat' mohl svaté Jeho tělo,
mé snahy tak by byly požehnány
a srdce mé by navždy ozdravělo!

[1]) Anaxag. fr. 6 v kn cit. Mullach. . . . τὰ μὲν ἄλλα παντὸς μοῖραν μετέχει, νόος δέ ἐστιν ἄπειρον καὶ αὐτόκρατες καὶ μέμικται οὐδενὶ χρήματι, ἀλλὰ μοῦνος αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ ἐστιν . . . λεπτότατον τε πάντων χρημάτων καὶ καθαρώτατον. — Aristoteles charakterisuje nauku o Anax. Νοῦς v kn. »De anima« I. 2. těmito slovy: Ipsam (mentem) solam omnium rerum simplicem et non mixtam et puram et sinceram esse dixit. Atqui eidem principio haec utraque tribuit: cognitionem et motum, dicens, mentem universum movisse . . .

[2]) A. Farges: L'idée de Dieu d'après la raison et la science. — Viz Appendice sur l'idée de Dieu dans Aristote, str. 554.

FR. ODVALIL (Pr.).

Krása liturgie.

Překlad z XI. kapitoly Huysmansovy knihy »En route«.

Durtal stoupal alejí. Klouzal po rozmokvané půdě a stěží se dostával v před. Konečně došel skupiny ořechů a obešel ji. Za ní zdvihala se malounká vížka, očepená drobounkou helmičkou a proražená brankou. Po obou stranách branky stáli andělé na podstavcích, na nichž pod povlakem aksamitového mechu ještě bylo viděti ornament z románské epochy.

Svými velikými kulatými hlavami, svými ježatými, vlnitými vlasy, boubelatými tvářemi s nadzdviženými nosíky a tuhými, ve tvrdých záhybech spadajícími draperiemi náležely sochy ty patrně škole bourgignonské. Byly také skutečně ještě z trosek starého kláštera, ale úplně, uboze zmodernisován byl vnitřek kaple tak malé, že noha dotýkala se shora prahu, jestliže jste poklekli před oltářem.

Ve výklenku zastřeném bílým gázem usmívala se Panna s modrým ztrnulým zrakem a s dvěma panenskými jablíčky místo tváří, usmívala se a vztahovala ruce.

Bylo to dílo až mučivé bezvýznamnosti, ale svatyňka její s tou vláhou pokojů vždy zavřených byla tak intimní! Na stěnách vyložených lesklým červeným hedbávím nebylo ani prášku, podlaha čistá a kropenky plné; mezi svícny rozvíjely se v hrncích nádherné čajovky. Teď chápal Durtal, proč tak často vídal pana Brunona blížiti se tímto směrem s rukama plnýma květin; modlíval se na tomto místě, jež miloval právě proto, že i v hluboké samotě kláštera ještě bylo isolováno.

Hodný člověk, pravil si Durtal. Našel sebe a žije zde tak blaženě!

Vskutku, pokračoval, k čemu bojovati, nebojuji-li proti sobě? Shánětí se po stříbře, po slávě, horečně toužit, ujařmiti jiné, aby mi pochlebovali, — jak bláznivá to snaha!

Jen církev uměla naznačiti směr užitečného zaměstnání a nutných cílů, vyměřujíc v liturgickém roce místečka oddechu a nechávajíc počasy sledovati krok za krokem život Kristův. Umožnila nám vždy kráčeti po boku Ježíšově, žíti své dny dle evangelia. Pro křesťany učinila ze dní posly bolestí i hlasatele radosti; roku svěřila úlohu služebníka Nového Zákona, nadšeného vyslance kultu.

A Durtal přemýšlel o cyklu liturgie, jak začíná prvým dnem roku církevního, adventem, a potom se neustále nepozorovaně točí, až zas přijde na své východiště, na dobu, v níž se církev pokáním a modlitbou připravuje oslavit Vánoce.

A jak tak listoval ve svém encologu a viděl ten překrásný kruh služeb božích, vzpomněl si na drahocenný klenot, na korunu krále Receceswintha, již tají museum v Cluny. Není-liž i rok liturgický jako ona, vyložen krystaly a perlami svých podivuhodných zpěvů, nadšených hymnů vsazených do zlata nešpor!

Zdá se, že církev onu korunu trnovou, jíž Židé ovinuli čelo Spasitelovo, nahradila vskutku královskou korunou Propria de tempore, korunou vyciselovanou z dosti drahocenného kovu a uměním dosti čistým, aby vstavena býti mohla na čelo Boha!

Veliká ta brusička drahých kamenů začala tím, že do tohoto diadému officia vsadila hymnu sv. Ambrože a invokaci ze Starého Zákona „Rorate coeli“, ten melancholický zpěv očekávání a lítosti, tu zachmuřenou perlu

fialovou, jejížto lesk vždy zahrá živěji, když po každé strofě zazní slavná prosba patriarchů, vyprošující příchod Krista tak vytouženého.

Zmizely i čtyři neděle adventní zároveň s přemítnutými stranami encologu; je tu Svatá Noc: po hymnu „Jesu Redemptor" v Nešporách zazní večer ze všech úst starý portugalský zpěv „Adeste fideles". Prósa rozkošné věru naivnosti, v níž defilují pastýři i králové na pozadí lidovém, přizpůsobena těm dlouhým pochodům a vhodná, aby svým rythmem jakéhosi pochodu vojenského okouzlila a ulehčila ty dlouhé cesty věřících, kteří opouštěli své chaty, aby se dostali do vzdálených kostelů v městečkách.

A sotva znatelně, právě tak jako ten rok, pohnul se neviditelně i tento kruh a zastavil se na svátku svatých Nemluvňátek, v němž rozvíjí se jako hrst krvavých květů na půdě, krví beránků podlité, rudá a růžemi vonící sekvence „Salvete flores martyrum" od Prudence. A ještě se pohnula koruna a Seduliův hymnus „Crudelis Herodes" objevil se na jejím kruhu.

A pak kroužily neděle, neděle fialové, kdy neuslyšíte Gloria in excelsis, kdy se zpívá „Audi Benigne" od sv. Ambrože a „Miserere", ten žalm barvy popelu, snad nejdokonalejší mistrovské dílo smutku v repertoiru chorálů, jimiž vytryskla církev.

Pak přišla doba postní, jejíž amethysty blikaly mezi vlhkou šedí hydrophanův a zamženou bělí křemene, a velkolepá invokace „Attende Domine" stoupá pod klenby. Pokorný a skroušený ten zpěv, jenž vypočítává tresty za hříchy zasloužené a jenž povstal právě tak jako „Rorate coeli" z prós Starého Zákona, vyznívá třebas ne tak bolestně, ale ještě vážněji a tísnivěji, když počátkem svého refrénu stvrzuje a opakuje již učiněné vyznání hanby.

A najednou po zmírajících jiskrách doby postní zaplál na koruně té karbunkul plamenem Utrpení. Na bouřlivě černém nebi zdvihá se červený kříž a majestátní volání i výkřiky v slzách tonoucí vznášejí se ku krvavému Plodu toho stromu; a „Vexilla regis" opakuje se ještě i neděli po tom, v den ratolestí, kdy pojí se k této próse Fortunatově zelená, hedvábným šelestem palem provázená hymna Theodulphova „Gloria laus et honor".

Pak se oheň drahokamů rozstřikává a hasne. Na žár drahých kamenů následují zhaslé uhlíky černých perel, sotva se odrážejících od pobledlého, bezleského zlata svého okolí; vcházíme do svatého týdne. Všude zní „Pange lingua" od Claudia Mamerta a „Stabat" lká pod klenbami; hodinky smuteční, jejich lamentace a žalmy a hrany jejich otřásly i plamenem těch zahnědlých voskovic, a při každé přestávce, na konci každého žalmu vydechla jedna z nich a raketa jejího bílého kouře stoupala ještě prostorami oblouků, když chor již opět pokračoval v nepřetržité řadě nářků.

Koruna se otočila ještě jednou; zrnka toho růžence zpěvného se pohnula a vše se změnilo. Ježíš vstal z mrtvých a jásavé zpěvy vyskočily z varhan. Před evangeliem mešním zajásaly „Victimae Paschalis laudes" a večer „O filii et filiae", zpěv vskutku stvořený k tomu, by se v něm rozezvučela vášnivá, šílená radost, letěl a jásal v radostném uraganu varhan, jakoby chtěl povalit pilíře a do vzduchu unésti lodě chrámové.

Pak následovaly slavné svátky již ve větších přestávkách. Těžké, čisté křišťály sv. Ambrože naplnily svým světlem o svátku Nanebevstoupení drobné čípky všech těch kamínků. Oheň rubínův a granátův ožil opět s karmazínovou hymnou Svatodušní „Veni Creator" a s šarlatovou prósou „Veni Spiritus". Přešel svátek nejsv. Trojice, vyznačený strofami Řehoře Velikého, a pro svátek Božího Těla mohla liturgie poskytnouti nejzázračnější klenotní skříňku celého svého údělu, officium sv. Tomáše, „Pange lingua",

„Adoro Te“, „Sacris Solemniis“, „Verbum Supernum“ a ještě „Lauda Sion“, čisté chef-d'oeuvre poesie latinské i scholastiky, hymnus tak precisní, tak jasný ve své abstraktnosti, s tak pevnou páteří rýmovaného slova, na něž se navíjí melodie snad nejenthusiastičtější a nejsvižnější v celém chorálu.

Kruh se ještě pohnul, objevuje na různých průčelích svých dvacet tři až dvacet osm neděl po sv. Duchu, zelené neděle poutní — až zastavil se na dni posledním, týden po oktávě dušiček, na dni Posvěcení Chrámů, jejž ovívá „Coelestis urbs“ svými starými stancemi, jejichž trosky byly špatně spojeny architekty Urbana VIII., svými starožitnými kamejemi, jejichž zakalený lesk se oživuje jen v řídkých zákmitech.

Pájka této koruny liturgického roku je ve dvou mších, kde evangelium sv. Matouše na poslední neděli po sv. Duchu, právě tak jako evangelium sv. Lukáše, které se čte na první neděli adventní, opakuje hrozné předpovědi Kristovy o čase pohromy a o zvěstovaném konci světa.

To není ještě vše, pokračoval Durtal, jehož tento excurs velmi zajímal. Do koruny Propria de tempore vetkávají se jako menší kaménky prósy Propria Sanctorum, které vyplňují mezery a ukončují výzdobu cyklu. Předně perly a kameje svaté Panny, ty svítící klenoty, blankytné safíry a růžové korunty antifon, potom aquamarin tak světlý, tak čistý „Ave maris stella“ —, plavý slzavý topas „O quod undis lacrymarum“ ze svátku Sedmibolestné Panny a hyacint barvy zaschlé krve „Stabat“; pak vynořují se svátky andělův a svatých, hymny věnované apoštolům a evangelistům, mučenníkům jednotlivým nebo celým jich skupinám v čase i mimo čas velikonoční, Confessores Pontifices a Non Pontifices, opati, panny a svaté ženy, svátky, jež mají každý svou sekvenci, svou zvláštní prósu, z nichž některé jsou tak naivní, jako na př. verše utkané na počest narození sv. Jana Křtitele od Pavla Diakona.

Zbývá konečně Památka Dušiček s „Placare Christe“ a poplašné zvonění, ty umíráčkové terciny v „Dies irae“, které se ozývá v den vyhražený vzpomínce zemřelých.

Jaký nevyčerpatelný pramen poesie, jakou neobyčejnou oblast umění má církev! zvolal Durtal, zavírajíc svou knihu; a z excurse té vzlétlo pro něho hejno vzpomínek. Ty večery, v nichž rozplynul se světobol při naslouchání těch prós zpívaných v kostelích!

Představil si lkající hlas adventu a vzpomněl si na jeden večer, v němž potuloval se za drobného deště po nábřeží. Strašivými visemi byl vyštván ze svého bytu a zároveň naplněn rostoucím hnusem nad svými hříchy. Konečně vrazil bezděky do kostela Saint Gervais.

V mariánské kapli klečely chudé ženské. Klekl rovněž, unaven a ohlušen, se špatným rozmarem v duši, nemaje síly vytrhnouti se z ospalosti.

Choralisté a klučíci se posadili v té kapli s dvěma nebo třemi kněžími do stolic; rozžehli svíce, a plavý tenký hlásek dětský zapěl v tom černém kostele dlouhé antifony rorátní.

Tu cítil se Durtal i v té zemdlenosti a v tom smutku, v němž již již tonul, najednou otevřeným a jako zasaženým až na dno duše, právě mezi tím, co ten hlásek, který se tak nechvěl, jak by se byl chvěl hlas starší, hlas člověka, který by chápal smysl pronešených slov, co ten hlásek prostosrdečně a skoro bez rozpaků rozmlouval se Spravedlivým: „Peccavimus et facti sumus tamquam immundus omnes nos“.

A Durtal chopil se těch slov, slabikoval je a ustrašen si pomyslil: Ano, Pane, zhřešili jsme a stali jsme se podobni malomocným. — A zpěv pokračoval a během jeho používá Nejvyšší téhož nevinného dětského hrdla,

aby zvěstoval člověku své milosrdenství, aby ho ujistil o odpuštění, zaručeném příchodem Syna.

A uprostřed pokorného mlčení těch ubohých žen zakončil se ten večer chorálovým pozdravem. — Durtal si vzpomínal, že vyšel z kostela povzbuzen, oblehčen, osvobozen od dotěrných svých myšlenek, že vyšel opět do drobného deště a že se podivil, jak krátká byla mu cesta, po níž si pozpěvoval „Rorate“, že ten nápěv jeho obletoval ho stále, až konečně v něm viděl naději na vlastní příchod neznámého dosud Smilování.

A jiný večer . . . Oktáva Dušiček u sv. Sulpicia a Tomáše Akvinského, kde zavedena byla po zádušních nešporách opět stará, z římského brevíře zmizelá sekvence „Languentibus in Purgatorio“.

To byl jediný kostel v Paříži, který zachoval tyto stránky hymnáře gallikánského a nechával je vyprávěti ne chorem, nýbrž dvěma basy; ale zpěváci tito, jindy tak prostřední, milovali bezpochyby tuto melodii, neboť jakkoli ji nezpívali umělecky, přece ji pronášeli s trochou duše.

A toto vzývání Madonny o vysvobození dušiček z Očistce bylo tak bolestnící jako ty duše samy, tak toužící, tak melancholické, že jste zapomínali na vše kolem, i na tu hroznou svatyni, jejíž chór je theatrální scénou, obklopenou zavřenými lóžemi a vyzdobenou lustry; octnete se snivě na několik okamžiků ven z Paříže, daleko, pryč od toho obecenstva zbožných sloužících, jež navštěvuje toto místo. —

Ach, pravil si Durtal, kráčeje od kapličky po pěšince dolů k rybníku, jakou roditelkou umění jest církev!

PÁTEK BEDŘICH (Br.)

Nevěra.

Nevěra vyzáblá, ruku jíž podává
táborů pekelných ohava mámivá, —
(ta s dřeva justice na svět se ušklíbá) —
faunů a satyrů vyžilá družina
jako král žabáků zlobou se nadýmá,
kdykoli Boží van k světům se dobývá.

FR. MARTÍNEK (Br.).

Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvlášť.

(Práce v soutěži I cenou poctěná.)

V nynější době neblahé poměry společenské a zvláště úděl nižších tříd: středního stavu a dělnictva, volají po reformách, jež by odčinily bídu a přivedly společnost k blaženějšímu životu. Řešení těchto problemů zrodilo zvláštní vědu dle Comtea „sociologii“ zvanou. Od dob těch mnoho mužů snažilo se vypěstovati systemy, dle nichž společnost se řídíc došla by svého cíle. Tak vznikla především nauka o národním hospodářství a o otázce dělnické. Zvláštním při všech těchto pokusech jest množství náhledů, jak by se společnost zříditi měla. Jeden navrhuje to, druhý ono, prvnímu zcela odporující. A přece může býti jen ten řád, jenž spočívá na zákoně lásky k Bohu a bližnímu a spravedlnosti, na zákoně, jejž Bůh, Tvůrce všeho, lidstvu dal, jejž Božský Syn svým učením lidstvu vysvětlil a jejž Jeho církev nikdy hlásati nepřestala.

Toho však mnozí z těch, kdo společnost uzdraviti se snaží, nedbají, poněvadž nechtějí uznati nejvyššího Zachovatele světa i společnosti a podříditi se přechovavatelce jeho učení a přikázání — církvi. Proto raději utíkají se k dávno zapomenutým vymoženostem starověku, jež právě církev svým učením opravila: o církvi však tvrdí, že jest zásadně neschopna k opravám socialním.

Nemůžeme než říci, že tvrdí tak z úmyslného záští proti církvi; každý zajisté musí uznati, že církev o opravy socialní se nejen vždy starala, nýbrž i že zásady její společnost skutečně obrodily a jí vždy byly ku prospěchu. Naopak jest zřejmo, že zásady mužů bez církve, bez Boha působících společnosti byly vždy ke škodě. Všimněme si jen jednoho odvětví společnosti: tříd pracujících, jak církev působila k jejich povznesení a jakých výsledků dosáhla.

Chceme-li poznati působení církve hned na počátku jejího vzniku, jest nám všimnouti si společnosti předkřesťanské, řecké totiž a římské, pomineme-li židovstvo, kde sám Hospodin o společenský řád se staral, a jiné národy kulturní (Assyry, Aegypťany atd.), poněvadž národové tito v době té proniknuti byvše vzdělaností Řeků a Římanů valně se od nich nelišili. Již dávno v době předkřesťanské Řekové a Římané ve společenském vývoji dospěli ke stadiu, kdy bylo potřebí oprav, aby společnost se úplně nerozpadla. Poněvadž státy starého světa byly v prvé řadě zemědělskými, vytvořil se tento boj socialní jako boj o majetek pozemkový. V Řecku podnikli tyto opravy Solon a Lykurgos a j.; v Italii, určitěji řečeno: v Římě, domáhali se podobných oprav bratří Gracchové, kteří ovšem marně stali se obětí svého

---

Díla, jichž k práci použito: Papež Lev XIII.: Enc. »Rerum Novarum«. — J. Albert: Die Sozialpolitik der Kirche. — Dr. J. Bilczevski: Archaeologie křesťanská ve službách dějepisu církevního a věrouky. — A Weiss: Apologie des Christentums. — Dr. R. Neuschl: Křesťanská sociologie. — V. E v. Ketteler: Die Arbeiterfrage und das Christenthum. — Michael: Die Geschichte des d Volkes — J. Pesch: Privateigentum am Grund und Boden im Mittelalter (Stimmen aus Maria Laach 45). — J. Jansen: Die Geschichte des d. Volkes beim Ausgang des Mittelalters. — Fr. Hitze: 1. Die Soziale Frage und die Bestrebungen zu ihrer Lösung. 2 Quintessenz der Sozialen Frage. — R. Todt: Der radikale deutsche Sozialismus und die christliche Gesellschaft. — Zpráva o II. sjezdu katolíků českých v Praze roku 1898. — Dr. A. Lenz: Socialismus a církev katolická.

šlechetného úmyslu. Než opravy tyto nemajíce základu pevného (celá povaha starověku nesla se jiným směrem) brzo zase nedostačovaly.

Příčinou úpadku starověku bylo jednak pohrdání člověkem, jednak nečest práce hmotné. Účelem člověka jest starost o sebe, o rodinu a příbuzné, o užší společnost a stát. Staří Římané a Řekové neznali takového účelu člověka, ano myšlenka tato byla jim něčím nepochopitelným. Stát byl vše, jednotlivec ničím. Jen jako člen celku měl jakýsi úkol, nemaje vlastní povinnosti. „Člověk vyčerpán byl občanstvím a celá jeho cena spočívala v prospěchu, jejž z něho měla obec".[1])

Podobně pohlíženo i na práci. Zahálka a ošklivost před prací jest pozoruhodna v celém starověku. V tom souhlasili Peršané s Řeky a s Římany. Řekové a Římané měli pro slovo „práce" význam, jenž právě tak dobře značiti mohl nouzi, bídu neb útrapy. Sám Aristoteles pokládá dělníky za nehodny občanského práva, jakožto lidi bez ušlechtilejšího smýšlení. V Římě bylo vedle patriciů mnoho lidí svobodných sice rodem, ale schudlých a též veliký počet uvolněných čili propuštěnců. Obojí tento druh občanů byl odkázán na práci, poněvadž však práce pokládána za nečestnou a nedůstojnou svobodného Římana, nechali se mnozí raději živiti od státu (panem et circenses), nebo stávali se herci, šašky ... záletnicemi a j. „Řemesla tato lépe se vyplácela, ano byla více ctěna než poctivá práce".[2]) Názor tento, nad nějž ani největší myslitelé starověku se nepovznesli, tvořil podstatu otroctví.

Otroctví jest nejsmutnějším zjevem starověku. Otrok v Římě byl věcí, majetkem, nebyl osobností; co vyzískal, bylo pánovo.[3]) Otroci na venkově, kteří obdělávali rozsáhlé pozemky boháčů římských, pracovali spoutáni na nohou a nočním útulkem byla jim jáma pod zemí. Otrok jako pouhá věc (res, σῶμα) neměl práv a proto ani sňatek jeho nebyl manželstvím, nýbrž pouhou souloží, již pán mohl kdykoliv rozloučiti. „Hlupče!" volá Juvenal v jedné satyře, „což pak jest otrok člověk?"[4]) Jako užíváme věci, dokud se neopotřebuje, tak bylo i s otrokem. Když se mu již nedostávalo sil a život jeho ještě trval, dbáno rady moudrého Katona, jenž učil, že ubožák takový hladem má býti umořen. Avšak nejen hmotné, nýbrž i mravní postavení otroka bylo v Římě nejhorším. Euripides shrnul veškeru morálku otroka ve slova: „jest pánův". Jeho musil vždy poslouchati, ať mu poroučel cokoli. „U otrokyně," praví Weiss, „nelze mluviti o cti, ctnosti nebo hanbě. Na druhé straně zase otrokyně stávala se denní svůdkyní pánovou, neb tím činila si svůj osud snesitelnějším, stavši se mu nepostrádatelnou".[5])

Za takových okolností vystoupilo křesťanství se svým učením. Ovšem boj o nápravu byl bojem proti zakořeněnému mínění a proto trvalo to dosti dlouho, než křesťanství zásadu svoji provedlo a společnost starověkou proměnilo. Proti zásadnímu pohrdání starověku člověkem a prací poukázalo křesťanství na cenu člověka a sňalo s práce pohanu a kletbu. Svoboda lidská přivedena nejkrásnějším způsobem ku platnosti. Syn Boží hlásal: „Miluj bližního jako sebe sama!" „Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim!"

Křesťanství jako náboženství světové vystoupilo s úmyslem celé lidstvo spojiti svazkem lásky a spravedlnosti v říši Boží, poslouchajíc vůle Božského

[1]) W. E. von Ketteler: Die Arbeiterfrage und das Christentum 120.
[2]) Dr. J. Bilczevski: Arch. křesť. ve službách ď. c. a věrouky str. 85.
[3]) Die Sozialpolitik der Kirche. J. Albert 138.
[4]) Bilczevski, l. c. 85.
[5]) A. Weiss, Apologie des Christentums (I. 419).

svého Mistra: „Jděte a učte všechny národy!“ V sídle starořecké vzdělanosti zvěstuje „apoštol národů“ vůči národnostní omezenosti ideu lidstva: „a učinil z jednoho všechno pokolení lidské, aby přebývalo na tváři země a vyměřil časy a meze k přebývání jejich“.

Učením svým o rovnosti lidí neodstranila však církev různosti stavův, aniž vystoupila proti různým titulům závislosti jedněch na druhých, nýbrž hlásala, že za zdeptání práva lidského druhé osoby stejně trestáni budou pán i sluha.

Pokud se týče práce, učilo křesťanství, že mozolná práce uložena jest lidstvu jako trest za hřích. V tom však nezáleží její pohana. Nejlepším důvodem toho jest, že Bůh sám jařmo práce na se vzal, sestoupiv do dílny chudého řemeslníka. „Od té doby,“ praví Bilczevski, „kdy Kristus vzal do rukou topor a dláto, nikdo již nemá a nesmí pohrdati prací a nikomu není dovoleno vyhýbati se jí; jestiť přikázání apoštolské dané všem: „kdo nepracuje, ať nejí“. Kristus posvětil práci svým životem, poctil ji však také tím, že nevybral si své učenníky ani z vysoké rady, ani z učených zákoníků, nýbrž z chudých rybářův a rolníků živících se prací rukou svých. Dvě podmínky ustanovilo křesťanství pro práci: *a)* Práce musí provozována býti v křesťanském duchu, musí býti čestna a spravedliva, aby na ní spočívalo požehnání Boží; *b)* člověk n má se dáti svésti touhou po bohatství a jen pro to pracovati. Jako vytknulo křesťanství účel člověka, tak i práci jeho dalo čestný a vznešený cíl. Práce má býti prostředkem výživy a konání dobrých skutků, podporováním chudých bratří z přebytku nabytého zisku.[1]) Apoštolé, hlásajíce drahý odkaz svého Mistra, živili se prací, kterou dříve provozovali. Sv. apoštol Pavel v Korintě tkal stany a při tom kázal. Týž apoštol píše k Efesským: „Kdož kradl, již nekraď, ale raději pracuj, což dobrého jest, dělaje rukama svýma, aby měl z čeho uděliti tomu, jenž nouzi trpí“. (4. 28.) Křesťané také provozovali všechny druhy slušných zaměstnání, jak dokazují akta mučenníkův a náhrobní nápisy. Tak čteme na náhrobcích z katakomby Domitilly: locus Adeodati porcionarii (prodavače vepřů), Felicissima oliaria (obchodnice olejem); jiné pomníky jmenují notáře, kameníky, kováře atd.[2])

Tímto učením bylo stanovisko křesťanství k starověku vysloveno. Avšak křesťanství nesměřovalo nikdy k tomu, aby změnilo a přemohlo svět prostředky násilnými, jelikož brání mu v tom jeho úhelné zásady a závažný příklad tichého a mírného Mistra. V záležitosti otroctví bylo pak ještě opatrnějším, protože otroctví bylo nejen hanbou pohanského světa, nýbrž i zastaralou formou práce a základem existence státu. Proto církev nevydala nějakého formálního nařízení o zrušení otroctví — nemělať k tomu ani moci —, nýbrž od počátku silou svého učení působila na obrození společnosti a zrušení otroctví obrodem jak chlebodárců, tak otroků. Bylo zajisté třeba, aby i otrok proniknut byl učením Kristovým dříve, než by mu poskytnuta byla svoboda. Především bylo třeba přesvědčiti ho, že jest člověkem, vyrvati mu ze srdce pomstu a přivésti ho k duševní rovnováze. Jinak místo pracovníků dostalo by se společnosti netvorův. A jak povznášelo křesťanství otroka?

Na prvním místě poučilo ho, že jako člověk a křesťan stojí pánu svému úplně po boku, stvořen Bohem jako on, spasen Kristem jako on. Vštěpovalo mu lásku k jeho pánu, spolu s vědomím povinnosti jeho; neboť otrok, ačkoliv častokráte nenabyl plné volnosti, viděl přece, že církev právě

[1]) J. Albert, Die Sozialpolitik der Kirche 182.
[2]) Bilczevski, l. c. 94.

tak ho etí jako jeho pána, týmž mažíc ho na čele olejem a k téže připouštějíc ho hostině Eucharistické.[1]) Vyrvalo mu ze srdce závist, učíc, že šťastnějším jest než boháč, jestliže přísným sebezapíráním dosáhne svého cíle nadpřirozeného, kdyžtě tento zneužíváním svého majetku se oň oloupí.[2]) Nejvíce však otrok viděl se povznesena tím, že církev ostatky jeho druhů, kteří krev za Krista prolili, na oltáře staví a k nim se modlí jako k mocným orodovníkům u Boha. Dostačí toliko poznamenati, že sv. Nereus a Achilleus, sv. Blandina, Felicitas a mnoho jiných byli otroky. Po svém propuštění mohl se státi otrok knězem, ano dosíci nejvyšší církevní hodnosti.

Když takto připraven byl pán i otrok (pán, aby byl náchylen otroka propustiti, a otrok, aby byl schopný k přijetí svobody), snažila se církev, aby otroctví skutečně přestalo. Působila na nejlepší své děti, aby daly otrokům svobodu, předcházejíc dobrým příkladem a usnadňujíc propouštění na svobodu tím, že dostačilo, aby pán propustil otroka na svobodu před biskupem bez obřadu dříve obvyklého. Sv. Pavel píše k Filemonovi stran uprchlého otroka: „Nebo snad proto od tebe odešel, abys ho na věky přijal, již ne jako sluhu, ale místo sluhy nejmilejšího bratra, zvláště mně, čím více tobě i podle těla i v Pánu. Proto, máš-li mne za bratra, přijmi jej". Toto učení Páně přijali všichni věrní křesťané,[3]) jak patrno z výroků sv. Otců.

Nebylo však dosti, že církev starala se o zrušení otroctví, ona se i přimlouvala, by pán poskytl mu též prostředky k výživě. Sv. Jan Zlatoústý napomíná: „dej otrokovi svobodu a přidej něco peněz".

Takováto napomenutí neminula se s výsledkem, takže zvláště od časů Konstantinových dělo se propouštění otroků hromadně. Hermes, kterýž jsa od papeže Alexandra I. na víru obrácen za časů Trojanových prefektem byl v Římě, poslal papeži 1200 na svobodu propuštěných otroků. Chromatius, jehož získal Kristu sv. Sebastian, dal 8000 otroků svobodu.[4])

Tak přestalo během času otroctví u národů klassických úplně a podobně dálo se všude, kam křesťanství proniklo, třeba že to stálo velikých bojů (činnost missionářů).

Viděli jsme, že v prvních dobách pracovala církev katolická k nápravě sociality jak rodinné tak státní a to s prospěchem. To však dělo se u národů, jejichž vzdělanosti posud se podivujeme. V té době, kdy křesťanství již vžilo se v řády světa klassického, přivalili se od východu noví národové nevzdělaní a říše Římská po dlouhých bojích podlehla. Národové tito zaujali rozsáhlé krajiny její a hrozilo nebezpečí, že všechny snahy církve budou zmařeny, ale nestalo se tak. Církev ujavši se jich ukázala, že má sílu, aby zkrotila divokou jejich povahu a vzdělávala je nejen svou vznešenou naukou, nýbrž i vzdělaností starověkou, jejíž trosky shromažďovala a chránila. U národů těchto jednalo se na počátku o obdělávání půdy a založení přiměřených sídel (měst a vsí). Mimo Karla Vel., jenž snahy církve všude podporoval, byly to především kláštery a biskupové, kteří se zasloužili o povznesení jak zemědělství, tak řemesel a průmyslu. Mnichové byli to, kteří lesní pustiny a močály měnili v úrodná pole, kteří sami pluh řídili, semeno do země zasévali, pěstovati obilí a stromy učili. „Veškeren pokrok zemědělský ve středověku," praví Roscher, „vyšel po výtce z kostelů a klášterů".[5]) Jako kláštery byly po staletí školami rolnickými, zahradnickými a vinařskými,

[1]) Bilczevski, l. c. 86.
[2]) Michael, Geschichte des deutschen Volkes I. 38.
[3]) Dr. A. Lenz, Socialismus atd str. 45.
[4]) Lenz, Soc. 46.
[5]) Roscher, System 2. 375, cit. z Michael G. I. 8.

tak byly také prvními školami řemeslnickými a uměleckými, neboť v nich prvně řemeslo povzneslo se k umění.[1])

V této své působnosti setkala se církev s podobnými činiteli, jako v době starověké. Opět byla to nečest práce a otroctví. Obdělávání pole bylo údělem přemožených nepřátel-otroků. Jako však u národů kulturních, tak i zde přičinila se církev s výsledkem, aby na práci pohlíženo bylo dle názoru jejího, i aby otroctví pominulo. Věrověstové křesťanští Severin a Valentin, Fridolín a Gallus a především veliký Bonifacius získali si nesmrtelných zásluh nejen v Německu, nýbrž i v zemích Rakouských, že s kázáním evangelia i poučování v rolnictví spojovali. Mezi řády, které v zemědělství velikých úspěchů dosáhly, byli to mimo Benediktiny (12. stol.) Premonstraté a Cisterciáci.

Církev odstranila u všech národů, kteří do Evropy se nově přistěhovali, otroctví, ale časem přece utvořil se utlačováním chudších od bohatších jakýsi stav závazků poddanských, jež, ačkoliv nebyly tak kruté jako za doby otroctví, tvrdé byly dosti. Velcí majetníci pozemků používali neustálenosti právních řádů, by rozmnožili svůj majetek. S druhé strany stávalo se, že utlačovaný malý držitel svůj majetek odevzdával pod ochranu vrchnosti buď světské nebo duchovní a přijímal jej od ní jako léno zpět, dávaje za užívání zvláštní dávky.[2]) Raději odevzdávali malorolníci statky pod ochranu církevní, neboť tu měli menší dávky, lepší zacházení a příznivější vyhlídky pro svůj majetek. Že církevní vrchnost s poddanými lépe zacházela než světská, jest viděti z přísloví: „pod kropáčem dobře jest sloužiti". Není pak vůbec známo, že by si poddaní stěžovali na vrchnost církevní; dáti se v poddanství vrchnosti církevní znamenalo povýšení ve stavu.[3])

Různé příčiny působily dohromady, že v době od 10.—15. století postavení německých sedláků se lepšilo, ano že zemědělství nabylo i rozkvětu. Jako dříve otroky, tak i nevolníky a poddané vzala církev pod svou ochranu. „Zlepšení postavení sedláků jest jednou z největších zásluh církve katolické".[4]) Jednou z příčin uvolnění poddanství jsou křížové výpravy. Papežové prohlašovali, že nikdo nemá býti zdržován, aby přijal kříž. Ti pak, kteří z poddaných tak učinili, po návratu stávali se svobodnými a nesměli býti znova ujařmeni.

Avšak ku zlepšení poměru rolníků k vrchnosti přispěl nejvíce křesťanský řád středověku se svým názorem na práci a na majetek.

Středověké nazírání na práci bylo v pravdě křesťanským. Práce považována za mravní povinnost. Člověk jest stvořen k práci, jako pták k letu a proto protiví se to přirozenosti lidské, když někdo chce býti bez práce živ, jak se to stává při lichvě peněžní. Člověk má však také na práci právo přirozené a nikdo ho nesmí v něm zkracovati.[5]) Praktické upotřebení tohoto názoru vedlo k rozmanitým omezováním nejen se strany pracujícího, nýbrž i se strany kapitálu a společnosti. (P. d.)

[1]) Srovnej Matěj Procházka: Otázka dělnická str. 189 a násl.

[2]) J. Pesch, Privateigentum am Grund und Boden im Mittelalter. St. aus Maria Lach 45, str. 275.

[3]) Michael, G. I. 52.

[4]) Michael, G. 40, pozn. 1.

[5]) »Právo na práci«, význam toho rčení viz Dr. R. Neuschl, Sociologie II. 608.

L. M. (Br.).

Cikánka.

Životem uštvaná, od lidí kopaná
umřela cikánka v podzimní den.
Bylo to v neděli. Zvony jí nezněly,
neslzel nikdo jen stařičký klen.

Sám věkem churavý nastlal jí u hlavy
uvadlým listem svým krvavou zář.
Velekněz nad námi deštnými kapkami
skropil jí strnulou bronzovou tvář.

Na malém hřbitově v sousedství vrahově
lůžko jí ustlali v zarostlý kout
a tam ji za šera třetího večera
zavlekli bez pompy, bez věnců z rout.

Kříže jí nedali — kde pak by nabrali,
je peněz potřebí na jiné dost —;
tak to s tím chodívá, kdo byl už za živa
útratám obecním nemilý host.

Životem uštvaná, ode všech kopaná
zemřela cikánka v podzimní den.
Na malém hřbitově v sousedství vrahově
dřímá svůj poslední, nejlepší sen.

FR. HRACHOVSKÝ (Pr.).

Papežové míru.

(Několik úryvkovitých údajů.)

Studujíce křesťanskou filosofii dějin poznáme, že Providentia divina a libertas humana jsou stěžeje všech dějin lidstva. Lidstvo vždy pracovalo buď vědomě, nebo nevědomky, často i proti své vůli, na plánech Prozřetelnosti, jež svých úradků dosahuje, aniž by tím překážela svobodě lidské. Pozorujeme-li toto axioma již v dějinách profanních, tím jasněji musí vyniknouti v dějinách církve, království to založeného Bohem-člověkem

Prameny: Annales ecclesiastici auctore Caesare Baronio Sorano e Congr Or. una cum Critica Historico-chronologica P. Antonii Pagii: Lucae 1741. T. VII. p. 535.—638. T. VIII. p. 1.—239. T. X. p. 488.—647. T. XI. p. 1.—66 T. XII. p. 253.—395. — Historia Ecclesiastica Claudii Fleurii Abbatis latine red. a R. P. Brunone Parode Ord. S. Ben.: August. Vind. et Oeniponti 1768. T. VI. p. 341.—794. T. VIII. p. 281.—612. T. IX. p. 627. 682. T. X. p. 1. 32. T. XIV. p. 359.—591. — Historia ecclesiastica Veteris Novique Testamenti ab orbe condito ad annum post Christum natum millesimum sexcentesimum R. P. Natalis Alexandri Ord. FF. Praed. Dr. in facult. Parisiensi: Parisiis 1699. T. V. p. 7.—9. 380.—391. 648.—649. T. VI. p. 405.—408. — Všeobecný Církevní Dějepis. Dr. Frant. X. Kryštůfek, v Praze 1892. I. díl str. 682. 685. 703.—717. II. dílu 1. část str. 115.—118. 624.—633. — Lehrbuch der Weltgeschichte, Dr. J. B. Weiß. Wien 1878. 2. verb. u. verm. Ausg. II. B., 1. Hälfte. — Vitae Pontificum Romanorum ex antiquis monumentis descriptae. Antonius San-

na zemi. Dějiny 261[1]) papežů jsou nevyvratným toho dokladem. Jak dlouhá to řada od sv. Petra až po Pia X. a jak pestrá! Vidíte tu muže veliké, pravé obry duchem, Prozřetelností poslané v dobách těžkých, vedle obyčejných prostředních i malých zjevů; genie, kteří lidstvo předcházeli v myšlení, cítění i činech o celá staletí, slavné řečníky, reformatory vnitřního života církevního vedle řečníků menších a těch, kteří neměli tolik zdatnosti, by reformovali; setkáte se s papeži, kteří světu vládli, koruny, tituly knížecí a královské udíleli, imperatory sesazovali a do Canossy volali, ale též s takovými, kteří byli hříčkou v rukou vládců světských, ba i jednotlivých stran, od nichž tiaru přijímali. Byla řada papežů spravedlivých a chudých v pravém duchu evangelia, řada volajících k zodpovědnosti mocné tohoto světa, byli však také z dopuštění božího papežové simonie a nepotismu, kteří dokonce prosit šli císařů, by upustili od kroků reformy. Na trůně Petrově seděli učenci, vědatoři a podporovatelé umění, jakými žádná dynastie nemůže se vykázati; modlitba, rozjímání, svatost, štědrost, obětavost, mírumilovnost — byly jejich ovzduším. Rozvaděné strany usmiřovali a od válek je zdržovali, mír zjednávajíce leskem své svaté důstojnosti. Tentýž stolec však hostil i papeže války, kteří neostýchali se sami do boje táhnouti nebo jiné k válce přiměti, příliš jsouce zapadlí do zájmů světských. —

Naším thematem je: pojednati o papežích míru v užším slova smyslu, o těch totiž, kteří důstojností svojí jako zástupci Krista porazili nepřátele a zachránili Řím s jeho kulturou od jisté záhuby. Takoví byli čtyři: svatý Lev I. Veliký (440—461), sv. Řehoř I. Veliký (590—604), sv. Řehoř II. (715—731) a sv. Lev IX. (1049—1054).

Jména tato směle a určitě možno nazvati největší okrasou stolce sv.-peterského. Poněvadž život jejich pro nesmírně rozsáhlou činnost — ve všech téměř oborech — nejvíce místa zabírá ve psaných dějinách, nemožno tu o všem psáti, co vykonali a čeho se domáhali, — omezíme se tedy jen 1. na hlavní data životopisná, 2. na stav církve v jejich dobách, — jaké haerese zadržovaly pokrok křesťanství, co podnikali proti nim, na kterých sněmích je zavrhli, 3. na jejich význačnější spisovatelskou činnost, hlavně pak 4. všimneme si okolností, kde poráželi nepřátelské vojsko bez boje — jako praví papežové míru.

Sv. Lev I. Veliký (440—461).

Byl synem Quintiana a dle Quesnella Římanem; Baronius však, Pagius, Anastasius a jj. tvrdí, že se narodil v Tuscii. Od papeže Zosyma jmenován byl diakonem. S důstojností tou spojena v oné době péče netoliko o časné, nýbrž i duševní potřeby církve, byliť diakoni okem biskupovým a pomocníky jeho. Tehdejší hodnost jejich dobře možno přirovnati k hodnosti kardinálů —

dini, ed. 3. Ferrariae 1754. — Geschichte der römischen Päpste. Joh. Adam. Boost, Augsburg 1848. — Roma Gloriosa. Christophorus Ott, Dillingen 1702. — Geschichte des Reiches Gottes auf Erden. Dr. Hermann Rolfus, Freiburg im Breisgau 1878. — Abbé Rohrbacher's Universalgeschichte der katholischen Kirche, Münster 1862. — Geschichte der Päpste mit ihren Abbildungen von Petrus bis Pius VII., Quirin Mark, Wien 1809. — Breviarium historico-chronologico-criticum, illustriora Pontificium Romanorum gesta, Conciliorum generalium acta etc. R. P. Franciscus Pagus, Antverpiae 1718. — Venerabilis Bedae presbyteri anglo-saxonis etc. Operum Tomus III. Coloniae Agrippinae 1688. — Historiae sanctorum mens. Mart. et April., F. Laurent. — Historia ecclesiastica variis colloquiis digesta, R. P. Ignatius Hyacinthus Amat: Augustae Vindelicorum et Graecii 1727. T. I. IX. — Historia de gestis praecipuis in pontificatu s. Gregorii M., P. Max. Wietrowsky S. J., Vetero-Pragae 1726. T. I. a II. — Gregor der Große. Dr. Coelestin Wolfsgruber, Saulgau (Würtemberg) 1890.

[1]) Počet papežů není u všech autorů stejný, někteří mají počet 261, jiní 263, jiní i více, počet však 261 jest nepřímo schválen sv. Stolicí.

diakonů v době nové. — Jaké vážnosti se Lev těšil pro své vlastnosti a učenost, patrno z toho, že papežové Coelestin I. (422—432) a Sixtus III. (432—440) posílali ho jako diakona ke dvorům knížecím v důležitých záležitostech. K žádosti císařovny Placidie a senátu vyslán byl do Gallie urovnat tam sporů, jež vypukly mezi vojevůdci Aëtiem a Albinem. — Mezitím zemřel Sixtus III. v dubnu r. 440. a po 41denním interpontificiu od lidu a kněží jednohlasně zvolen za nástupce v Gallii dlící Leo. Volbu přijal, ale v modlitbě dokázal svoji skromnost a důvěru v Boha, vlastnosti to, jež provázejí jen muže veliké, Bohem poslané. „Bože," modlil se, „uposlechl jsem volajícího hlasu Tvého pln bázně: viděl jsem břímě, jež jsi na mne vložil, a úzkostí kosti mé se třásly; neboť jaký jest poměr mezi břemenem na mne vloženým a mojí slabostí, mezi tímto povýšením a mojí nicotou? Co jest hroznějšího, než vysoké vyznamenání bez zásluhy, než vykonávání svatého úřadu, když hříchy jsme pokryti? Ó Ty, Jenž vložil's na mne toto těžké břímě, pomoz mi je nésti, zapřísahám Tebe! Když jsi mne povolal k práci a břímě na má bedra vložil, buď vůdcem mým, mou ochranou, dej potřebných sil".[1])

Počátek vlády jeho spadá do 33. r. vlády Theodosia II. (408—450) a 16. r. Valentiania III. (423—455), do těžkých bouří náboženských, zaviněných pravou spoustou haeresí. Ohrožovaly v V. století učení církve bludy Pelagianů, Semipelagianů, Nestorius, Eutyches, Helvidius, Joviniamus, Vigilantius, Manicheové, Priscillianisté[2]) a Praed stinatiani. Ale ne všichni stejně byli nebezpečni církvi za vlády Lva I. V popředí vystupuje na Východě blud Nestoriův — popírající unii hypostatickou, spojení božství a člověčenství v Kristu, a mateřství božské u Panny Marie — a blud Eutychův, jenž připouští jedině božskou přirozenost v Kristu, o lidské uče, že zanikla v božské jako kapka v oceánu. Oba tyto bludy velké nepokoje roznítily v církvi východní. Ale ani na západě nebylo klidno; Manichaeové a Pelagiani ustavičně zmítali lodičkou Petrovou, jak dosvědčuje Baronius: „... ecclesiae status turbulentissimus habebatur: sicut enim Orientalis ecclesia Nestorianorum causa magnopere conflictationibus erat exagitata, ita et Occidentalis Manichaeorum jugiter foecundiori coespite pullulantium, et Pelagianorum rursus insurgentium erat assiduis proeliis exagitata".[3])

V těchto zmatcích velikému duchu Lva I. dvě hvězdy ukazovaly směr obtížné činnosti: kázeň církevní a čistota víry — jim zasvětil svůj život. Ze všech sil staral se o neporušenost deposita, neohroženě potíraje haerese zbraní příhodnou; tak naporučil přijímání pod obojí, by odkryl tajné Manichaejce, kteří udíleli toliko pod jednou způsobou, kalich tvrdošíjně zamítajíce, při modlitbě zakázal obraceti se k východu slunce, což bylo rovněž zvykem Manichaeův. Aby i ve vzdálených zemích víra čista zůstala, zavedl úřad nuntiů, kteří měli jako plnomocníci papeže u dvorů panujících bdíti a mocí sobě svěřenou okamžitě odpomáhati vzniklým nesnázím; nebylť přístup k Římu tehdy tak snadný jako za dnů našich. V té záležitosti psal Lev císaři Marcianovi (450—457), nástupci Theodosia II.: „Prosím, abys svého ctitele, bratra mého biskupa Juliana, v lásce přijal. Jeho shovívavost má Tobě nahraditi moji přítomnost. Důvěřuje v pravost jeho víry, svěřil jsem mu svoji moc proti bludařům našeho času a vyzval jsem ho, by v příčině bdělosti, jež nutnou jest církvi i pokoji, nedal se od Tvé osoby odloučiti.

[1]) Gescht. des Reich. Gottes auf Erd., Dr. H. Rolfus, p. 606, 607.
[2]) Stoupenci Priscilly — tedy Montanisté.
[3]) Annales Baronii T. VII. p. 536.

Rač jeho upozornění slyšeti, jako bych já to mluvil, aby katolická jednota zůstala zachována".[1])

Důkazem neochabující bdělosti papežovy je též celá řada koncilů, svolaných od něho nebo na jeho vybídnutí. — Již r. 441. v prosinci slavil se sněm Arausikanský I. (Orange) v Gallii Narbonské za předsednictví sv. Hilaria, biskupa Arelatského (Arles). Jednáno na něm o křtu, o svatém přijímání nemocných, ordinaci biskupů, jáhnův a o patronátě biskupů; celkem ustanoveno 30 kanonů týkajících se práv a discipliny církevní.

Roku 442. konán v těchže končinách Gallie nový sněm: Vasenský neb Vasionenský pod biskupem Auspiciem; vydáno 9—10 kanonův o mravech a kázni; biskupové jednotlivých provincií gallských, nebyli-li exkomunikováni, nemuseli pro budoucno míti litteras formatas na svých cestách po celé Gallii.

Roku 442. svolal Lev I. v Římě sněm proti Manichaeům a ukázal tu na známky, po nichž se poznají tajní tito bludaři, spolu vybízeje biskupy, by pátrali po nich ve svých dioecesích. Brzo po té r. 446 na sněmě Asturicenském ve Španělsku Manichaeové objeveni a zavrženi.

Roku 447. byl sněm Hispanský, na němž vystoupeno proti zbytkům Montanistů, které shledal sv. Turibius, biskup Asturicenský, v Gallacii.

V listopadu r. 448. konal se v kathedrále konstantinopolské za předsednictví patriarchy Flaviana sněm konstantinopolitánský (σύνοδος ἐνδημοῦσα) o 7 sessích. Svolán byl proti Eutychovi, jehož učení zavrženo a on vyobcován. Rozsudek pronesl v 7. sessi Flavianus: „Eutyches, quondam presbyter et archimandrita, tam ex iis, quae antea, quam quae hodie edixit, plene convincitur, quod errori Valentini et Apollinaris adhaereat, et obstinate eorum blasphemias repetat: eo etiam magis nocens, quod documenta nostra et monita, ut suam doctrinam reciperet, contempserit. Quamobrem flentes et gementes miseram hominis ruinam auctoritate Jesu Christi, quem blasphemavit, ipsum ordine sacerdotali, nostra communione et sui monasterii regimine esse privatum declaramus. Omnibus illis, qui ipsi loquentur, aut imposterum conversabuntur, indicamus ipsos quoque excommunicationi subjacere".[2])

Roku 449. následuje concilium Ephesinum, „latrocinium" zvané. Proti němu svolány působením Lva I. sněmy: v Římě, v Konstantinopoli a Miláně, na nichž loupežná synoda zavržena.

Roku 450. za předsednictví sv. Patricia slaveno concilium Hibernicum, kdež vydány 34 kanony. (P. d.)

[1]) Gesch. r. Pp., Boost p. 163.
[2]) Fleury, Hist. Eccl. l. XXVII, p. 464, T. VI.

E. M. (Br.).

POVZDECH

Tak ve tvůj klín
svou hlavu sklonit, matko,
a ze svých vin
se vyznat (ach, jak sladko!),
pak dále jít
(mír blahý ve své duši)
se žitím bít,
jak muži nejlíp sluší,
a padnout snad
a vzpomínat,
jak matka bdí tam u výšin,
až půjde kolem její syn —
jej uvést bílých do zahrad . . .

ЙОСИФ КРАВЧИК (Перемишль).

Віра Христова на Руси до 988 р.

Віра Христова на Руси має сягати апостольских часів. Лїтописець Нестор оповідає, що св. апостол Андрей, проповідаючи слово Боже в сторонах Черного моря, прибув на місце, де опісля станув руский город Кіев, застромив в землю крест і пророк, що з сего місця розширить ся вира Христова широко і далеко. Другі уважають за перших вістунів науки Христової на Руси апостолів Павла, Тадея, або Бартоломея. Вісти сї однакож належать до здогадів і суть неправдивими, бо новійша наука доказала, що жаден з апостолів не проповідав в сторонах Руси. Також неправдою есть, мовби св. Йоан Золотоустий, потім славяньскі апостоли Кирилль і Методій проповідали на Руси, бо на се нема історичних доказів.

Перша історично правдива і доказана вість про проповідь науки Христової на Руси походить допервa з другої половини IX. віка. 866. року зібрали два рускі князї Аскольд і Дир численне військо, вооружили 200 суден, виправились Днїпром в Чорне море, опустошили огнем і мечем береги Тракійского Босфора, і осадили з моря столицю грецкої держави Царгород. Столиця грецкої держави побачила перший раз сих грізних ворогів, перший раз залунало в нїй імя Русинів Ρῶς. Грецкого цїсара Михаїла III. не було то-дї в Царгородї, він войовав саме з Агарянами. Довідавшись від намісника о грізнім нападї руского війска на Царгород, залишив війну і вернув чим скорше домів. Но-бояв ся силою відпирати ворога, але чекав спасеня від чуда, і дїйстно лиш чудови, як пишуть візантийскі лїтописцї, завдячували Греки побіду над Русинами. Цїсар удав ся з патріярхом Фотіем до славної Влахернскої церкви і перевів цїлу ніч на молитвах, просячи Пречистої Дїви о поміч. Над ранком патріярх Фотій серед торжественної процесиї винїс на берег моря ризу Богоматери, що находилась в Влахернскій

церкві, погрузив еї в море, а тихе і супокійне дотепер море розгулялос, повстала велика буря, знищила і розбила руску фльоту, та лиш недобитки вернули до Кіева Видячи в сім чудесним приключеню Божий палець і перестрашені небесним гнівом післали Русини сейчас по поворотї послів до грецкого цїсара і просили эго о проповідників віри Христової. Цїсар вволив їх просьбі, вислав на Русь епископа і совященників, а много Русинів далось окрестити. Заходить тепер дуже важне питане, хто властиво був в тім часї царгородским патріярхом, чи шизматик Фотій, чи наслїдник эго св. Ігнатий; чи отже перші проповідники слова Божого на Руси були шизматиками чи католиками? Деякі шизматицкі історики, поводуючись ненавистию до католицкої церкви, твердять, що се почастне наверпене Русинів на віру Христову належить ся Фотіеви. Они покликують ся на якусь окружну грамоту Фотия до епископів Всходу, в котрій між иньшим отсе написане: „Русини славни жорстокостию, побідники сусїдних народів, важившї ся в своїй гордости войовати з римскою імперией, оставили вже поганьство, визнають Христа . . . Они приняли вже від нас епископа і сьвященника . . .“

Ся грамота однакож есть або фальсифікатом або випливом чванливого і брехливого характеру Фотія. Русини підприняли похід на Царгород 866 р. Нїм прибули до Царгороду, спустошили береги Босфору, нїм Михаїл III. вернув з війни з Алеманами, нїм дальше руска фльота зістала розбита бурею, нїм недобитки вернули до Кіэва, нїм Русини рішились післати в Царгород послив з просьбою о проповідників віри Христової, нїм ті посли прибули до Царгороду і вернули назад в Кіэв, нїм вкінци прибувші на Русь проповідники могли допровадити до яких успіхів — на те все треба було що найменьше одного року часу. Тим часом знаемо зовсїм певно з істориї що Фотій вже 24. вересня 867. р. був стручений з патриярщого престола і замкнений до монастира. Струтив эго наслїдник Михаїла III. Василій Македоньский, котрий 23. вересня 867. року заволодів грецкою державою, а 25. вересня привернув патріярший престол св. Ігнатиеви. Маемо еще оден доказ, що згадана грамота Фотия не заслугуе зовсїм на віру. Як знаемо з істориї, відбув ся 869. р. в Царгородї синод для приверненя едности в церкві грецкій і осудженя шизми Фотія. На тім синодї були і епископи Всходу, до котрих висше згадана грамота Фотія мала бути звернена, но они визнають, що від часів папи Николая I. не мали жадних зносин з Фотіем, анї не отримували від него листів Так отже есть річ зовсїм певна, що почасне наверненя Русинів на віру Христову треба завдячувати св. Ігнатиеви, а не шизматикови Фотіеви, що перші проповідники слова Божого на Руси були католиками, а не шизматиками. Впрочім сучасні грецкі історики Константин Багрянородний, Зонарас і другі пишуть виразно, що Русини крестились за цїсара Василія Македоньского і патріярха Ігнатія, то есть не скорше 867. р. „Цїсар — говорять они — не могучи побідити Русинів, склонив їх богатими дарами до заключеня мира . . . Він прислав їм епископа, висьвяченого Ігнатіем, котрий навернув Русинів на віру Христову.“

Ті перші проповідники віри Христової на Руси, вислани св. Ігнатіем, ввели церковні книги, переведені св. Кирилом і Методіем на язик староболгарский, і працювали з великим успіхом, коли Несторова лїтопись згадуе, що вже за часів князя Ігора було в Кіеві много христіян. Именно в договорі Ігора з Греками 945. року стоїть між иньшим отсе написане: „. . . Ті условя написані на двох картах: одна буде у грецких

цїсарів; другу, ними підписану, доручать великому князю рускому Ігорю і людям его, котрі, принявши еї, най присягають на додержане договору: **християне в гобэрній церкві св. Ілиї, предлежащим чесним Крестом** і сею картою, а некрещені . . .“ Коли в сїм договорі есть згадка про катедральну церков св. Ілиї, то можна догадуватись, що 945. року було вже в Кіеві більше церков. Так отже віра Христова на Руси, раз защеплена, ширилась з великим успихом, а то тому, що пануючі не переслїдували еї як в иньших краях, і що Русини від першого нападу на Царгород 866. року позіставали з Греками в майже безперервних зносинах. Однак пануюча родина, князї і бояре позіставали все ще в поганьстві і тримались кріпко своїх давних божищ. Перша з пануючої родини, що приняла Христову віру, була княгиня Ольга (945 - 957), жена Ігора, а мати князя Сьвятослава. Она, заволодївши по смерти свого мужа державою і утвердивши внутрішний порядок, забажала під старі лїта окреститись. Науку віри Христової могла Ольга пізнати в самім Кіеві. 957. року удалась руска княгиня до Царгороду, і тут з рук патріярха Теофілякта приняла св. крещене, причім батьком крестним був грецкий цїсар Константин Багрянородний (911—959), що і сам описав нам цїле торжество. Крещене Ольги припадає на час, коли шизма Фотія вже зовсїм вигасла, і між Царгородом а Римом панувала як найлучша згода і едність. Теофілякт був висьвячений на патріярха папою Львом VII. Розпалена жаром Христової віри старалась Ольга навернути і сина свого Сьвятослава, но він, будучи гордим, не хотїв повинуватись еї наукам. Надармо представлала добра мати синови те щасте, ту утїху, якої зазнала в своїй души по принятю крещеня, надармо говорила, що его примір потягне весь нарід до віри Христової, Сьвятослав відповідав, що приятелї будуть з него сьміятись, если прийме нову віру, і позістав до смерти поганином. Ольга умерла 969. року, поручаючи сина свого і весь руский нарід божій опіцї. І змилосердив ся Бог над сим народом, вислухав просьб тої, котра була наче ранною зорею і вистунокою спасеня, бо вже внук Ольги Володимир Великий (980—1014), ідучи за приміром своеї бабки, дав ся окрестити 988. року, а за ним пійшов весь руский нарід.

JAN EV. EYBEL (Č. B.).

Zpráva o pouti bohoslovců českomoravských,

konané na Sv. Hoře v Čechách.

Pouť konána byla, jak určeno, od 18.—20. srpna za slušné účasti. Dostávilo se kol. bohoslovců počtem 42: 18 z Českých Budějovic, 19 z Prahy, 2 z Hradce Králové, 2 z Olomouce a 1 z Brna. Řečník přibyl bohužel jen jediný, jemuž budiž čest! Byl to vdp. Jiří Čadek, kaplan netolický. Řečník druhý, vldp. prof. Šim. Bárta z Pelhřimova, slíbil svou účast nedopatřením na den již dříve occupovaný. Líto nám, že nemohli jsme řeči jeho časové a dojista krásné[1]),

[1]) »Kterak za našich dob jest se bohoslovci vyzbrojiti pro budoucí povolání kněžské.«

vyslechnouti. Vp. J. Čadek, známý sociolog v dioecesi, v řeči skoro dvouhodinné: „Kněz z lidu a opět v lidu“ objasnil nám stanovisko a povinnosti kněze v nynějších smutných socialních poměrech a nabádal nás, bychom lidu, z něhož pocházíme a mezi nějž opět z většiny přijdeme, byli tím, čím býti máme: těšiteli v bídě duševní a pomocníky v bídě tělesné. Toť nejjistější cesta k rozřešení trapné otázky socialní. Řeč vp. Čadka, skutečně cenná, od srdce k srdcím jdoucí, odměněna byla bouřlivým potleskem.

Místo stanovené přednášky druhého řečníka promluvil k nám odpůldne 19. srpna nadšený žurnalista a obětavý pracovník kol. Havelka z Prahy: „O autoritě kněze“; jak kněz autoritu získává, čím ji ztrácí a jak důležito jest, by autoritu si zachoval. Řeč jeho řádně zpracovaná ukazovala pracovníka bedlivého, bohužel však, že řeč ta nezakládala se dosud na zkušenosti. Jak více by působila, kdyby nám ji byl přednesl zkušený kněz.

Potom následovaly referáty jednotlivých jednot, jež však nebyly pro nedostatek času ukončeny.

Ze všech jednot nejčilejší život literární jest v jednotě olomoucké, což dobře pozorovati v „Museu“, a což příčinou též, že sjezdy velehradské zkvétají. Že právě v semináři olomouckém, jsou příčiny různé: jednak dobrý material a což hlavního: snaživí mladí professoři, kteří sami ukazují bohoslovcům cestu.[1]) Jednota brněnská v brzku dostihne jednoty olomoucké, což po čase doufá i jednota budějovická, jež bohužel odkázána jest pouze na snaživé bohoslovce.

Pražské jednotě kyne vstříc dobrá budoucnost, poněvadž zajímají se o ni představení. Jest to skutečně štěstím pro semináře a pro bohoslovce, dostane-li se jim představených, kteří snaží se o vzdělání bohoslovců nejen s kathedry, nýbrž i v soukromí.

Nejméně čilé semináře v životě literárním zdají se aspoň na venek hradecký a litoměřický, avšak i tu svítá naděje k obrodu. Jak smutný stav byl v semináři litoměřickém, o tom svědčí sám pisatel v posledním čísle Musea:[2]) „Poslední dva tři roky byli jsme zde, abych tak řekl, bez života . . . Div, že jsme letos — procitli“. Podivno však věru jest, že právě v semináři velikého biskupa našeho Ed. Brynycha tak malý ruch literární jest pozorovati.

Ve čtvrtek 20 srpna po společném sv. přijímání, při němž nám podal kol. vp. J. Jiran, sešli jsme se naposled, bychom poradili se, jak bude se pokračovati dále, a usneseno za souhlasu všech účastníků:

Pouti na sv. Hoře mají býti pokládány za sjezdy bohoslovců českomoravských, jakýmisi přípravnými sjezdy ke sjezdu bohoslovců slovanských na Velehradě, na nějž každá jednota jest povinna vyslati s podporou aspoň jednoho zástupce. Sjezd v Příbrami bude pořádati se na rok zase pod názvem pouti na Sv. Horu a to v druhé polovici srpna. Program vypracovati jsou povinny jednoty budějovická a pražská do polovice února Program sjednocený pak zašle se jednotám ostatním v čas. Budějovická jednota a pražská obstarají 6 řečníků a to tři kněze a tři bohoslovce jako substituty. Moravané navrhnou též řečníky, jež požádati o účast povinny jsou jednoty pořadatelské. Každá jednota jest povinna podati referát celoroční činnosti. Pouť má býti ohlášena v časopisech a to u nás v „Národní Politice“, „Věstníku katol. duchovenstva“ a „Katolických Listech“; Moravané jsou povinni uveřejniti ji v „Hlase“.

Ku konci pak na srdce kladeno, by všechny jednoty přispívaly hojně do „Musea“, by stavovský náš časopis zkvétal a prospíval.

[1]) Správně poukázáno na to i s jiné strany, jež všímá si našich snah, sama majíc nemalé zásluhy. — Red.

[2]) Roč. XXXVII.

Sjezd tento vydařil se nám a zajisté mnoho prospěje k utužení jednoty všech bohoslovců a někdy řádné organisace kněží. Postrádáme pouze jednoho: i starší klerus měl by větší zájem věnovati našim snahám a ruky nám podati, nechce-li dokázati, že jest mu lhostejno, v jakém duchu jdou dědicové jeho úkolův a budoucí jeho bratří. — Ale doufáme!

Zpráva o pouti bohoslovců československých na Velehrad.

(Dne 29. a 30. července 1903.)

Podává K. HÁŇAVKA, t. č. jednatel »R. S.« v Brně

Bývá zvykem tvrditi o častých věcech, že se přežijí. Platí-li to však kde, nelze toho užiti o schůzích Velehradských vůbec, nelze to říci o schůzích bohoslovců. Vždyť cítíme jedenkaždý, že po roce neunavného studia potřebujeme osvěžení, toužíme načerpati síly a mízy pro práci další S neutuchajícím zájmem jako před lety spěcháme k luhům Velehradským, z nichž se ozývá ono velebné:

„Stůj noho, posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš!“ Ovšem sjížděli jsme se letos sklíčeni zármutkem nad úmrtím drahého otce Slovanů, papeže Lva XIII., leč jako odkaz ve výšiny nadzemské miláčku všeho křesťanstva vysílali jsme slib, že nedáme zahynouti veliké myšlence cyrillomethodějské, jíž zvěčnělý neunavným byl mecenášem. Proto uviděl nás četné staroslavný Velehrad ve svých síních, sdružené ze všech krajů, bychom — majíce zkušené a upřímné rádce — připojili k nivě sv. Cyrilla a Methoda jednu plodnou brázdu zkypřenou společným úsilím.

Bylo nás všech přes půldruhého sta. Za překrásné pohody dne 29. července sdružili jsme se úderem 6. hodiny u Cyrillky ve průvod, abychom za hlaholu písně: „Ejhle, svatý Velehrad už září“ a velebných zvuků zvonů svatyně Velehradské šli poklonit se Matce Boží a od ní si vyprosit zdaru svých kroků. — Kromě nejčetněji zastoupených bohoslovců Olomouckých a Brněnských zavítali sem četní vzácní hosté z kléru i laiků, nadšení delegáti polští, rusínští, slováčtí, slovinští, charvatští.

Průvod očekával před basilikou s assistencí probošt ze Sv. Kopečka u Olomouce vldp P. Bohumír Hendl. Nadšenými slovy pak uchvátil a pro svatou věc, k vůli níž jsme přišli, rozehřál přítomné Jesuita P. Jež. Poukazoval na sílu a význam ideje cyrillomethodějské pro národy slovanské vůbec a zvláště pro národ náš. S potěšením zmínil se o svorné, všestranné naší práci, pokud se jeví v „Museu“ a vybízel nás, abychom zde na Velehradě čerpali formu své činnosti, vzpruhu k vytrvalosti a utužení vzájemné svornosti.

Zapěno pak slavnostní „Veni Sancte Spiritus“ a uděleno sv. požehnání.

Akademie

zahájena byla v nové dvoraně Velehradské proslovem vlp. P. A. Urbana, bývalého předsedy lit. jednoty Olomoucké, v němž řečník kladl důraz na důležitost schůzí našich. Chceme se přičiniti, semknuvše se v jednu řadu

s osvědčenými již a zkušenými pracovníky na poli cyrillomethodějském. Stěžoval si na separatismus Čechů a vítal radostně milé hosty slovanské z jihu i východu. — Do čestného předsednictva byli zvoleni a jásotem uvítáni vldp. probošt P. B. Hendl, prof. jagelonské university dr. Maryan Zdziechowski z Krakova, vldp. assesor J. Vychodil a dp. professor Černý z Prahy. Výkonným předsedou byl ovšem dp. poslanec dr. A. C. Stojan, jenž jest již od let duší schůzí Velehradských. Zvolení děkují za čestné úkoly, upřímně vítají shromážděné, sjednoceni v nadšení s ušlechtilými snahami mladých duší. P. prof. Černý slibuje, že se přičiní, aby mezi českými bohoslovci zavanula větší láska a porozumění pro sjezdy Velehradské a zachována byla jednota. Dr. A. C. Stojan srovnává naše schůze se slavností u starých Římanů t. zv. „rosalia". I my slavíme podobné svátky, chodíce do zahrad svatými věrověsty založených trhat růže, a ne růži jednu, nýbrž celé kytice, jejichž vůně by nás blažila po celý život. Dr. M. Zdziechowski, jenž přibyl až během prvé řeči, v poděkovacích slovech vzpomíná sjezdu slovanských novinářů, jehož se byl súčastnil, na němž však neviděl čekané jednoty. Jinak ale jest tomu na této schůzi, kde jsou plně sjednoceni co do hlavních zásad zástupcové slovanských národů.

Když pak ještě uvítal všechny představený domu vdp. P. Wirsig slovy srdečnými a upřímnými, oznámil Dr. A. C. Stojan pro nečekané obtíže změnu v pořadu přednášek a to tak, že jedna řeč přednesena téhož dne 29. července, ostatní pak druhý den dopoledne. (P. d.)

ZPRÁVY Z JEDNOT A DOPISY

Z BRNA.

Začínáme rok Sušilův s novým nadšením a — snad je to více než pouhá náhoda — v nové budově. Jakoby se starým snahám našim rozjasnilo, jakoby viděly vyšší strop nad sebou, měly širší rozhled a rozlet. Život a ruch v naší „Růži" dokazuje, že světlé ty síně posvětiti chceme opravdovou prací.

Úvodem do schůze zahajovací dne 8. listopadu byla ouvertura „Bílá paní" od Boieldieua, již mistrně sehrálo naše z lonska známé oktetto: K. Černý, Fr. Vybíhal (IV. r.), S. Kulhánek, V. Strmiska (III. r.), Jos. Mazůrek, B. Pátek a obětaví klerikové O. C.: Egidius Pytlíček a hudební skladatel Leo Stanovský (II. r.). — Pak pozdraviv nás křesťanským pozdravem předseda Ant. Šalomoun (IV. r.), uvítal všechny slovy důtklivými. Kladl důraz na to, že práce nás čekající je vážná. Nesmíme se snad spokojiti planým nadšením v prvé a frásovitým zakončením v poslední schůzi. Naše jednota nemá býti obrazem, jehož rám je krásný, vnitřek však bezcenný. Pracujme tudíž tak, abychom vlastnímu svědomí klidně mohli účty klásti. — Další číslo programu, Zvonařovo: „Šumí Labe", vzorně vystihl a s citem přednesl zpěvácký sbor, řízený dovednou rukou neunavného sbormistra Fr. Vybíhala (IV. r.) — Jednatel Kar. Háňavka podal část své „Zprávy o pouti bohoslovců československých na Velehradě." — Vdp. regens Ant. Adamec, jenž s námi v „Růži" opravdu žije a cítí, poukazuje

vhodně na rozdíl mezi starou budovou a pěknými místnostmi novými. Vzpomíná upřímného nadšení, jaké planulo tam od prvních počátků „Růže Sušilovy“, a přeje, by i zde neutuchala činnost naše, naopak: novou našla vzpruhu a v budově mohutné zmohutněla. — Zdařilá souhra „Pobožnosti v lese“ od R. Raimanna (quintetto) zvýšila slavnostní dojem prvé schůze.

Program dalších schůzí byl tento:

II. 15. listopadu. Fr. Běloch (I. r.): „Náčrt moderního názoru na vesmír“. — Po přednášce živá debatta. — Ve schůzi výboru usneseno odebírati časopisy: „Český Lid“, „Český Kneipp“, „Osvěta“, „Ottův Slovník Naučný“, „Věda a práce“, „Máj“, „Vlasť“, „Vychovatel“, „Vychovatelské Listy“, „Zlatá Praha“. — Podpory venkovským knihovnám rozvrhnou se dle došlých žádostí po náležité informaci o jejich stavu.

III. 22. listopadu. 1. Oktetto: Ch. Gounod: Ouvertura k opeře „Faust a Markéta“, upravil L. Stanovský Cl. O. C. — 2. Jos. Rudolecký (IV. r.): „Nástin dějin brněnského alumnátu ve staré budově“ [1]) — 3. Jednatel: „Zpráva o pouti boh. českosl. na Velehradě“. (Č. d.) — 4. Oktetto: R. Eilenberg: „Mlýn v Černém lese“.

IV. 29. listopadu. 1. Duetto (klavír a housle): Bériot, „Air varié“, op. 12. — 2 Josef Opletal (I. r.): „Hlas našich dějin“. — 3. Duetto (klavír a housle): Smetana, „Z mé domoviny I.“ — 4. Fr. Tretera (IV. r.): „Zvířecí psychologie dle Wassmanna S. J.“ — 5. Zpěv. quartetto (s prův. klavíru): Grieg, „Zabrání země“.

V. 6. prosince. 1. Quintetto: R. Schumann, „Večerní píseň“. 2. Fr. Tretera (III. r.): „Zvířecí psychologie dle Wasmanna S. J.“ (dokončení). 3. Ed. Haiser (II. r.): „Kristus Zeyerův“. 4. Oktetto: Reissiger, „Mlýn na skále“.

Zájem pro kroužky je mnohem větší a opravdovější než minulá léta. Založeny: 1. přírodovědecko-apologetický, řídí fr. Hyacinthus Novák O. C. (III. r.), 2. historický (spojen se sociologickým), řídí Fr. Martínek (IV. r.) a Ferd. Šob (III. r.), 3. polský, řídí Vojtěch Marzy (III. r.), 4. ruský, řídí Fr. Sedláček (II. r.), 5. francouzský, řídí Fr. Štrom (III. r.) a 6. včelařský, řídí osvědčený odborník a redaktor „Moravské Včely“ Fr Zřídkaveselý (IV. r.).

Bohoslovců je v našem alumnátě 98 (z nich 2 Němci); mimo to navštěvují přednášky 4 klerikové O. C. a 3 O. S. A. V Germaniku v Římě studuje 1 bohoslovec, jenž se čile účastní literárního života v „Museu“. — Výbor „R. S.“ má tyto členy: A. Šalomoun (IV. r.) předseda; K. Háňavka (III. r.) jednatel; B. Pátek (II. r.) pokladník; A. Jiřík (IV. r.) knihovník domácí knihovny; Fr. Navrátil (IV. r.) knihovník pro knihovny venkovské; Fr. Procházka (III. r.) viceknihovník; ostatní členové: Fr. Tretera (III. r.), R. Švábenský (II r.), Em. Masák (I. r.) a Fr. Vašek (I r.).

Na dušičky ověnčili jsme rovy svých vzorův a příznivců: preláta Fr Zeiberta, Fr. Sušila a Mat. Procházky, Václava Kosmáka, Jak. Pocházky a J. Chmelíčka. Zpěvácký sbor zapěl u jejich a Křížkovského hrobu dojemné sbory: 1. „Defecit gaudium“ od J. Chmelíčka. 2. „Jen teskný pláče žal“ od K. Bendla. 3. „Přes vršiny hrobu tvého“ od C. Drahlovského. 4. „Animas fidelium“ od K. Fryčaje. 5. „Sladce dřímej . . .“ od Nesvadby.

Kéž nevyhasne svatý v srdci zápal! — Bratřím pozdrav! VÝBOR

[1]) Delší tato práce jako příspěvek k ocenění buditelské činnosti moravského kléru uveřejněna bude ve »Vlasti«.

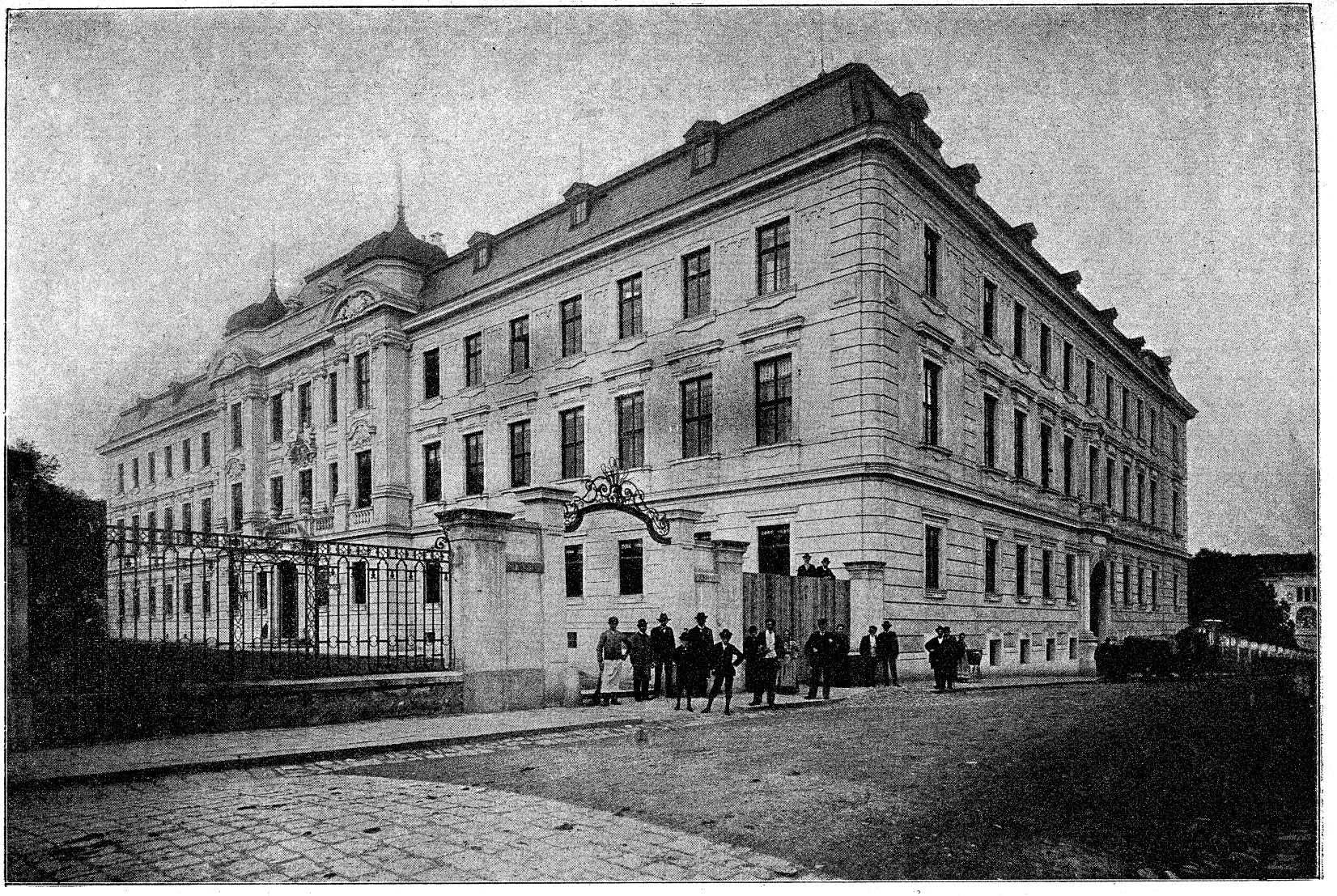

Nová budova alumnátní v Brně.

Z OLOMOUCE.

V nový rok své činnosti vstupuje naše Lit. Jednota, v rok posvěcený památce velikého Sušila, a tu zajisté více než kdy jindy cítí svou povinnost k tiché sice, ale úsilovné práci společné, kterou nejlépe oslaví skromného buditele a patriarchu našeho. Jako mocnou vzpruhu k této činnosti přináší s sebou letos Jednota naše posilující vědomí bratrské vzájemnosti s bohoslovci jiných seminářů slovanských, jež byla navázána o pouti Velehradské a pak utužena naší prázdninovou účastí na sjezdě Svato Horském a Ljublaňském. Nadějný zájem o jazyky slovanské jest tu první známkou dobrého pochopení této myšlenky života schopné, myšlenky opravdové vzájemnosti, a je si jen přáti, aby co nejvíce vzrůstal a prospíval kroužek pěstitelů těchto snah! Vždyť to je také dědictví a odkaz nezapomenutelného Sušila!

Činnost Jednoty zahájena I. plenární schůzí za velikého účastenství členů; úvodem zazpíváno v barytonovém solu a s průvodem klavíru (pp Jedlička a Martinů, IV. r.) mohutné 6. číslo z Dvořákových „Biblických písní"; na to přečetl předseda po krátkém úvodním slově stanovy Jednoty a vyřídil pozdrav od miláčka Slovanů, stařičkého biskupa Strossmayera Zprávou jednatelovou o posledním sjezdu Velehradském skončena zahajovací schůze.

II. plenární schůze měla tento program: 1. Ant. Dvořák, Slovanský tanec, číslo 7. (Tercetto, pp.: Zatloukal, Martinů a Parma); 2. Beato Fra Giovanni Angelico de Fiesole (p. Číhal).

Organisace jednoty v kroužcích zůstala skoro táž, jako loni, kromě nového kroužku včelařského pod vedením p. Kutala, II. r., který nastoupil místo zaniklého kroužku antialkoholistického.

Přednášky konány dosud tyto:

I. v kroužku sociologickém (vede p Kolář): 1. Židovská otázka (A. Kolář). 2. Kněz na rozhraní dvou věků (V. Frait) 3. Úpadek moderní společnosti (A. Kolář). 4. Úloha církve v nynějším hnutí sociálním (F. Eliáš).

II. Kroužek apologetický, rozdělený opět na tři odbory, probral tato themata:

a) v odboru dogmatickém (jejž řídí p. Jemelka, III. r.): 1. Kritika pojednání Alf. Šťastného, „Kristus a jeho poměr ku křesťanství" dle V. Brandla (Vymětal). 2. O hranicích vědy empirické a oprávnění filosofie (Jemelka, III. r.).

b) v odboru exegetickém (předseda p. Jašek): O nejnovějších směrech v biblické exegesi (Jašek).

c) v odboru historickém (za vedení p Sloupského): O nynějších proudech v dějepisectví (Sloupský).

III. V kroužku literárně-uměleckém (řídí p. Kužela) konány tyto přednášky: 1. Význam literárního vzdělání pro nás (Kužela). 2 O nynějším úpadku heroického epu národního (Reček). 3 Poslední desítiletí českého básnictví (Matoušek). 4. O moravské literární produkci za posledních let (Zamykal).

Kroužek včelařský mívá přednášky jednou za 14 dní; přednášel v něm dosud p. Kutal, II. r., dvakrát: 1. „O důležitosti včelařství v ohledu mravním a hospodářském" a 2. „Přírodopis včely".

Koncem října vykonána volba členů výboru Lit. Jednoty z I. roku, a tu zvoleni byli nadpoloviční většinou hlasů tito pp.: Rud. Linhart, Matoušek a Lad. Zamykal. Také počet členů výboru ze IV. roč., zmenšený odchodem p. Odvalila, doplněn volbou p. Lad. Sloupského.

Nuže, tedy ukažme, že duch Sušilův neumřel, nýbrž že žije a žíti bude v nás — duchovních synech jeho — na prospěch církve a vlasti! Upřímný pozdrav všem sdruženým s námi bratrům! PŘEDSEDA.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

Letoší prázdniny trvaly do 19. října pro opravy seminární budovy; proto nám nebylo možno konati schůze jako jiná léta. Literární naše jednota „Jirsík“ má letos 87 členů, všichni čeští bohoslovci. Funkcionáři jednoty: předseda Alois Vítek (IV roč.), jednatel Josef Novák (IV.), knihovník jednoty Josef Skalický (III.), pokladník Václav Vacek (III.), knihovník venkovský František Čech (II). Výbor: Augustin Kostka (IV.), Vojtěch Říha (III.), Dominik Šanda (II.), František Lorenc (I.).

Socialní náš kroužek čítá letos 74 členů. Předseda Jan Jiran (IV.), jednatel Václav Šteinbach (IV.), knihovník Jos. Kášek. Výbor: Jan Mottl (III.), Karel Mašek (II.), Emanuel Hanuš (I). Zdař Bůh!

Kroužek včelařsko-hospodářský čítá 49 členů. Za předsedu zvolen koll. Arnošt Kolář (IV. r.), za jednatele Vojtěch Hajný (III), za knihovníka Vojtěch Mach (II.); výboři: František Slepička (IV.), Jaroslav Stuna (III.), Jan Matuška (II.), Matěj Bolech (I.) Zdar! PŘEDSEDA.

Z PRAHY.

Letošní činnost naší jednoty začali jsme dne 26. října I. řádnou schůzí (zahajovací) u přítomnosti všech vdpp. představených a skorem všech ctpp. členův. Před zahájením schůze promluvil ke shromážděným vdp. rektor J. Říhánek, doporučuje při všech podnicích a pracích společné a svorné úsilí, a sám pak zahájil schůzi modlitbou: „Zdrávas...“

Pěvecký sbor řízený koll. Vašatou zapěl „Modlitbu“ od Zvonaře. Po té uvítal předseda v zahajovací řeči všechny přítomné a probíraje stručně dějiny „R. S.“ vybízel všechny k horlivé práci Za důležitou část letošního programu doporučil oslavu Sušilovu, jehožto stoleté narozeniny na budoucí rok (1904) připadají: na 3—4 slavnostních schůzích probrána bude podrobně činnost Sušilova, a mimo to — dá li Bůh — uspořádá se ještě „Sušilova akademie“.

Po zahajovací řeči přednesl pěvecký sbor Vobořilovu „Směs z národních písní“, která velmi se líbila.

Správu „R. S.“ vedou letošního roku pp.: Ant. Havelka (IV. r.) předseda; Jos. Ježek (IV) jednatel; Václav Salač (III.) pokladník; Ant. Stemberg (II.) kurátor a Václav Čížek (I.) zapisovatel. — Členů „Růže Sušilovy“ jest 80. —

II řádná schůze dne 5. listopadu o půl 2. hod. odpol. za hojné účasti členův. Od 11/4—11/2 hod trvala dražba duplikátů z české knihovny, která byla velmi živá Po té přečteny stanovy „Růže Sušilovy“, načež koll. jednatel podal zprávu o odebíraných a zdarma docházejících časopisech. (Všech dohromady jest přes 30.)

Jednání o časopisech pro nedostatek času nebylo ukončeno.

III řádná schůze dne 9. listopadu o 1. hod. odpol. Vlastní schůzi předcházela 20timinutová dražba, po níž zahájena schůze sborem „Pochod“ (Hynek Tomáš). Po té ujal se slova koll. Jiří Kobliha (II. r.) a přednesl svou práci „Úvahy o pravdě“ (apologetická črta). V řeči své pečlivě zpracované nastínil různé směry filosofické, vznikající nestejnou cestou, kterou filosofové za pravdou se brali; mezi nimi zlatým středocestím ubírá se katolická církev, jejíž zakladatelem jest nejvyšší a nejhlubší pravda — Ježíš.

Rozhovor o časopisech pro opětný nedostatek času odložen na schůzi budoucí.

Z vdpp. představených přítomen byl vdp. český vicerektor K. Stella, a také členové četně se dostavili.

IV. (I. mimořádná) schůze dne 12. listopadu o 1. hod. odpol. za přítomnosti vdp. Stelly a velké účasti členů. Po dražbě duplikátů z knihovny projednáno bylo, které časopisy mají býti odebírány. Schváleny byly k odebírání: „Česká Mysl", „Květy" a „Osvěta", vypuštěn „Máj", k odebírání příležitostnému navrženy: „Nová Česká Revue", „Obzor umělecko-literární", slovenský „Hlas".

Mnoho zdaru bratrským jednotám! VÝBOR.

Z KRÁLOVÉ HRADCE.

První valnou hromadu v tomto školním roce konali jsme dne 20. října. Předseda Jos. Pavlišta krátkou řečí přivítav nové členy, ukázal, co má býti ideálem bohoslovce, a promluviv o významu „Jednoty" skončil slovy: „Dejte jí žít — nebo ji zabijte — ale umírání netrpte!"

Pak čtena jednatelská zpráva poslední valné hromady konané před prázdninami dne 14 července 1903 a schválena. Následovaly volby nových funkcionářů. Za důvěrníka pro odbor venk. knihoven zvolen p. Doležal (III. r.); za důvěrníky „Jednoty" zvoleni p. Dvořák (III. r) a pp. Hájek a Kaube (I. r.).

Po volbě funkcionářů vyslechnuty zprávy a schváleny celou „Jednotou". Konečně p. Červený (IV. r.) podal zprávu o naší pouti na Sv. Hoře.[1]) — Ke dni sv. Cecilie, kdy „Jednota" pořádá domácí slavnost, zvoleni někteří cthpp. do zábavního výboru: ze IV. r. pp. Láska, Kügler, Červený; ze III. r.: Odvárka, Těšitel; ze II. r.: Flesar, Prokeš; z I. r.: Bělský, Šír. Na to předseda oznámil, že „Jednota" jako v dřívějších letech, tak i letos pořádati bude přednášky. V čelo této snahy postavili se sami vldpp. professoři, podporujíce bohoslovce horlivě radou i pomocí. Konečně p. jednatel Papáček vybídnuv všechny k horlivé práci a přeje zdaru ke všemu, spolu s předsedou ukončili valnou hromadu. — Zdař Bůh! PŘEDSEDA.

ZE SLOVENSKA.

Po uplinutých prázdninách zase sme sa shromáždili v našich semeništiach s novými snahámi, s obnovenou udatnosťou, by sme sa nie len našej povinnosti, naším štúdiam s telom a s dušou odovzdali, ale by sme sa pobočne i v našej utlačenej materčine vzdelávali a bázlivcom našich to „katechúmenov" oduševňovali.

Tohoročne, chvála Bohu, radostnejšiu zprávu Vám môžem poskytnúť, ako v lani o našom ešte i dnes dosť biednom stave.

Hneď na začiatku roka sa niektorí s chuťou pustili do študovania mlúvnice a pravopisu, ba už ani slovenská kniha neni taká odporná jako prv. Tento rok nás je tu päť verných synov národa slovenského, čo je ovšem málo, ale malý počet náš usilujeme sa zväčšiť s láskou a oduševnenosťou. Dnes už i ti vzorní vlastenci upustili mnoho zo svojej horlivosti, bárs kde-tu sa ozve niekdy slabé škrečanie, čo ale my súc tomu navyknutí, ani do povahi nebereme, lebo vidia tie vel'ké neprávosti, ktoré apoštolovia štátnej idey na slovenskom l'udu páchaju. Veď už i sami Maďari uznávajú tie neprávosti, s ktorými sme obsipaní. Náhodou sa mi do rúk dostala jedna maďarská brošúra, ktorej pôvodca je ministerský tajomník a kral. rada, a tento sám zazlieva nepravé stanovisko vlády proti národnostiam Uherska. „Do povahy neberúc" — takto píše pôvodca výšspomenutej brošúry — „znemravňujucí vplýv, ktorý je spojený s prefigl'ovaním zákona, vel'mi škodlivé je už i dl'a zásad paedagogie premenenie národnostných

[1]) Zprávu o pouti sv.-horské viz na jiném místě.

škôl na dielne maďarizácie . . . Celé dielo násilnej maďarizácie už samo v sebe je podozrivej existencie a len na újmu školských predmetov dá sa prevádzat . . . Dľa národnostného zákona (ktorý len na papieri jestvuje) nie len že žiadné národnostné školy vláda nezaložila, ale aj jestvujucé[1]) čiastočne zrušila, čiastočne na maďarské štatné zmenila . . . takýmto spôsobom zničila aj „Maticu“, slovenský vzdelávajucí spolok, jeho miestnosti, sbierku a majetok (200.000 K) zhabala, s tým podozrelým odôvodňovaním, že všetko ničiací duch, ktorý takéto spolky preniká (!!!), to potrebným učinil“. Toto su slová jednoho Maďara, vysokého úradníka, ktorý len pobočne vidí našu biedu, naše utláčanie, ale čo my máme praviť, ktorých tlačia tie do neba volajucé krivdy?

Vel'mi skazonosné ovocie sprevádza túto šovinistickú, medze pravdy a práva neznajucú horlivosť maďarizovania; ktoré dieťa vystúpi do života z takejto maďarizáčnej dilne, zná maďarsky čítať a písať a slovensky rozprávať. Náboženstvo ani vel'mi spomenúť nechcem, ale nech rozpráva factum: ráz som sa pital v takejto škole dochovaného 15ročného mladíka, že jako sa spovedá? „Nuž slovensky, mladý pánko,“ odvetil mi. Tážem sa ho, čo je spoveď? nevie; jako sa chystá ku sv. spovedi? „Nuž, prosim ponižene, pomodlim sa „Otčenášik“, potom si klaknem do spovedelnice, odriekam spoveď (formula) a kňažičko sa ma vypitujú hriechy“. Na otázku, kto ho naučil spoveď a modlitbu odvetil, že matka. Ale o l'útosti, o predsevzatiu ani poňatia nemal. Keď som mu v materčine vysvetlil význam tejto sviatosti a čo je k nej potrebné, vtedy usmejúc sa vraví: „Hja, mladý pánko, prosim ponižene, keby som sa to bol slovensky učil, bol by som to rozumel“. Zvláštny commentár nepripojim k tomuto, len na to som zvedavý, kto bude jednúc za toto odpovedať pred Bohom?

Preto sa, Milí Bratia, nečudujte, že každý verný syn Slovenska, ktorý ešte nemá šovinismam nakazené srdco a otvoriac oči, ktoré mu zlá výchova umelým závojom podliackeho vlastenectvá zatiahla, vidí pod ťarchou neprávostí a biedy hynúci svoj národ, keď i niekdy bol Šaulom, ostane Pavlom.

Toto je len dnes, ale čo nás očekáva v najbližšej budúcnosti, či nás nečaká zklamanie, či neni sulčanie našich neprajníkov predznakom nového boja, nového prenasledovania, nových trpkostí, to len Vševeducí vie. Ale keď sa aj premení naš včul'ajší pokoj v besný ruch nového boja, i vtedy si budeme vedeť zastat naše stanovisko, i vtedy budeme smele za práva našho národa a pravdu s pomocou božskou bojovať.

Vy ale, D. B.!, napomáhajte nás, klesajúcich povzbudzujte a i vo Vaších modlitbách si spomeňte na ubiedenych bratov Slovákov.

So srdečným pozdravom ostávam Váš vždy pravdu hučiaci brat.

Drotár.

IZ LJUBLJANE.

Ljubi bratje!

Do počitniškem odmoru smo se 1. okt. zopet zbrali v zavodu, da se nadalje pripravljamo za bodoči stan. Ko smo se lansko leto razhajali, dali smo si besedo, da se o počitnicah, če ne drugače vsaj po odposlancih, snidemo združeni slovenski bogoslovci. Sešli smo se 25. avg. o priliki shoda krš.-mislečega akadem. dijaštva v Ljubljani in smo (po §. 2. zbor. zak.) zborovali v dvorani „Rokodelskega doma«. V deležba od strani domačih ljubljanskih bogoslovcev ni bila baš velika, a velike z ozirom na zunanje težavne okolnosti tudi nismo pričakovali. Kar nas je veselilo, je bilo to, da smo se na shodu tako lepo razumeli, da so bili izvenkranjski slov. bogoslovci zastopani v tako obilnem številu, zlasti Celovčani in Goričani, in pa, da je bilo

[1]) ktoré si Slováci založili a sice 3 gymnásia, že vraj su v nezdravých budovách umiestnené (!!).

pri zborovanju navzočih toliko Čehov (iz Olomuca) in Hrvatov (iz Zagreba ter Djakovega).

Obnovili smo slov. bogoslovci medsebojno vez, ki je imela dozdaj le bolj prehoden, agitatoričen in organisatoričen namen in pomen. Duhovna mladež slovenska, do l. 1894. ločena in med seboj tuja, se je jela zavedati, da jo bodo enkrat poslali med i s t i narod oznanjevat isti nauk. Duhovnik je učitelj in vzgojitelj ljudstva; zato je gotovo velikega pomena, če se bogoslovci poleg strokovne teološke izobrazbe širijo duševno obzorje po gotovem načrtu z ozirem na skupen smoter. Kakršna duhovščina, tako ljudstvo, in če duhovščino pri njenem delovanju vodijo isti motivi, bo tudi ljudstvo vzgojevano v sorodnem duhu, kar je za narodno celokupnost brez dvoma važno

Primerno novim narodnim zahtevam smo na II. sest. slov. bogoslovcev 25. avg t. l. izpopolnili skupni program in ga strnili v tri poglavitnejše točke:

a) slov. bogoslovci naj zlasti goje modroslovje, domačo in cerkveno zgodovino in krščansko apologetiko;

b) slov duh. leposlovci naj se posebno zanimajo za kršč estetiko in leposlovno kritiko;

c) odgovarjajoče verskim, socialnim in političnim zahtevam domače škofije naj bodoči kat. duhovniki gledajo na to, da spoje katoliški, slovenski in slovanski duh v kar najlepšo harmonijo; predvsem naj proučujejo kulturo severnih in vzhodnih Slovanov.

Toliko o II. sestanku slovenskih bogoslovcev; prvi se je vršil 29. avg l. 1894

Naša društva delujejo že vsa:

C i r i l s k o d r u š t v o: 1. otvoritveni shod 20. okt.; 2. sh. 27 okt.: tov. O r e h e k čital črtico „Na sestanku“; 3. sh. 3. nov.: tov. T u r š i č čital cikel pesmi: „In našel sem Te“.

G o v o r n i š k e v a j e: 1. otv. sh 14. okt.; 2. sh. 17. okt. predaval veleč. g. sem. vodja dr. J. L e s a r: „Nekaj praktičnih gov navodil;“ 3 sh 24 okt tov. T e r s e g l o v predaval: „Ali je Krist v evangeliju zapustil kakšen socialno-političen program?“; 4 sh. 31 okt. tov O r e h e k govoril „o motivih Pavlovega idealizma“; 5 sh 7 nov tov Z a j c govoril: „Vejica mirte na Leonov grob“ O drugih stvareh prihodnjič! Pozdrav!

TAJNIK „CIR. DR.“

IZ MARIBORA.

D r a g i b r a t j e n a s e v e r u!

Dne 25. vinot. je začelo naše literarno družstvo „S l o m š e k“ svoje letošnje delovanje. Pošiljamo Vam tukaj poročilo o občnem zboru in o načrtih, ki smo jih naredili za letošnje delovanje. Upamo, da nam bo mogoče poslati tekom leta še kaj več poročil. Nadejamo pa se tega tudi od drugih bratskih družstev! „Museum“ naj postane zares neposredna vez in glasilo slovanskih bogoslovcev!

Dva in trideset se je zbralo letos naših bogoslovcev pod zastavo „Slomšekovo“. V nastopnem govoru je predsednik tov. Ž o l g a r zlasti povdarjal, da delo, ki nas čaka v bodočnosti, je boj, borba duha za resnico in pravico. Naš nasprotnik se izobrazuje — ako nočemo sramotno podleči, se moramo izobrasiti, temeljito izobrasiti. In k temu naj nas navaja naše literarno društvo „Slomšek“, saj je namen njegov, vzgojiti Cerkvi in narodu prav mnogo „Slomškov“! Preč. g. ravnatelj, ki nas je tudi počastil s svojo navzočnostjo, nam je posebno priporočal literarno delo ter nas vnemal za idejo, da stopimo s svojimi literarnimi proizvodi tudi pred javnost in izdamo letos znanstven zbornik, k čemur nam je obljubil vso svojo pomoč. Njegove besede so vzbudile veliko veselje in navdušenje. Sklenilo se je, uvaževati ta predlog in ga, ako bo mogoče, izvesti.

Nato je sledila volitev podpredsednika (Fr. Ostrž, IV.) in peterih odbornikov, ter urednika „Lipice“, našega domačega lista, ki letos že 32. leto objavlja, v ožjem krogu vsaj, znanstvene literarne poskuse bogoslovcev.

Sklenilo se je, postaviti vso strokovno izobrazbo kolikor mogoče na modroslovno podlago, da postane tako res znanstveno, temeljito. Na to so merili že kar tudi prvi govori pri nedeljskih sejah. („Osnovni modroslovni pojmi“. „Potreba modroslovnega študija za duhovnika“.) V teh sejah je stavil preds. Žolgar predlog, da se naredé za posamezne stroke oddelki, na pr. za modroslovje vobče, za soc. vprašanje, za zgodovino, za narodno gospodarstvo, i. t d. V teh oddelkih naj bi se združevali udje, kakor ima ta ali oni veselje za kako stroko, ter se vse leto bavili samo s tem. To by močno pospeševalo temeljito izobrazbo. Predlog se je sprejel. Živahno zanimanje je tudi vzbudil predlog, da bi naj bogoslovci-Slomškarji stopili v zvezo z mladeniškim gibanjem v Slov. goricah. Razpravljalo pa se bo o tem predlogu še-le v prihodnjih sejah. Zato poročamo pozneje več o tem.

Do tedaj, da ste nam zdravi, mili bratje! J.

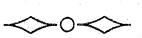

IZ CELOVCA.

Žalostno je proslula naša Koroška med Slovenci in tudi že Slovani kot dežela, kjer ima ena tretjina prebivalstva samo 4 ljudske šole v svojem jeziku, drugega izobraževalnega zavoda pa nima v svojem jeziku niti enega, kjer tretjina prebivalstva nima pravice zagovarjati se pred sodiščem v materinščini. Da torej tudi v bogoslovju ne živimo v bog ve kokšnih pravičnih razmerah, je nam, koroški raji, samo ob sebi umevno Slovenski jezik je ja prognan iz vseh sob, razun iz ene dvorane, kjer imamo pravico na teden eno uro se vaditi v slovenščini in to je vse kar imamo, ta ura je naša last, last slov. akademije, a to pa že 55. leto.

Tudi v minulem šolskem letu smo se posluževali tega „privilegija“, in sicer je bilo v minulem letu 23 ur slov. akademije in ena slavnostna akademija.

Govorov je bilo v prvem tečaju 19, v drugem 13, in sicer so to bili sledeči:

1. Č. g. Cukala F., predsednik, razvije program „Slov. akademije“. 2. G. Kogelnik Ivko: Katoliška ideja zmaguje. 3. G. Lučovnik Iv.: Delovanje družbe sv. Cirila in Metoda. 4. Č. G. Tevel Anton: Sme li duhovnik politikovati? 5. G. Linasi Jos.: Nekaj o verski šoli. 6. G. Miklavič Jos.: Nekaj o antisemitizmu. 7 G. Serajnik Peter: Vzgoja in učitelji. 8. G. Smodej Fr.: Ivan Cankar, pisatelj „Vinjet“ in komedije „Za narodov blagor“. 9. G. Lakner Zdravko: Anton Janežič. 10. G. Ladjak Andrej: Dr. Fr. Lampe. 11. G. Dolinar Ivan: Gospodarska organizacija, prvi pogoj narodnega napredka in omike. 12. G. Sekol Ivan: Naravoslovje in vera. 13 G. Ulbing Tomaž: Odkritje Australije, njeni naseljenci in tamošnji misijoni. 14. G. Jelenc Alojz: Delovanje slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda. 15. Č. g. Bauman Mart : Ali so Vlahi t. j. Kelti res pregnali Slovane iz podonavske domovine? 16. G. Vuk Fr.: Socialno delovanje papeža Leona XIII. 17. G. Rozman Jak.: Giovanni Pierluigi da Palestrina, princeps musicae. 18. G. Varh Jos.: Kako so si mislili naši pradedje posmrtno življenje in kako so mrtve pokopavali? 19. G. Baršič Jul.: V čem je izkati vzroka, da krščanska vera Slovencem prinešena po germanskih duhovnikih ni prinesla sreče?

II. tečaj: 1 Č. g. Cukala Fr.: Duhovnik in politika 2. G. Kogelnik Iv.: Ubi Petrus, ibi ecclesia. 3. G. Lakner Zdravko: Slovenci in slov. cerkveno petje. 4. G. Linasi Jos.: Starost človeškega rodu. 5. Č. g. Bauman Martin: Kratek obris slovanske mitologie, s posebnim ozirom na Jugoslovane. 6. G. Baršič Jul.: O pomenu narodne glasbe. 7. Č. g. Tevel Ant.: Vera in narodnost Slovencev v bodočnosti. 8. G. Miklavič Jos.: Pomen samostanskih šol v srednjem veku za

ljudsko izomiko in vedo. 9. G. Smodej Fr.: Slovenci in unijatstvo. 10. G. Rozman Jak.: Jacobus Händl, dictus Gallus Carniolus. 11. G. Ulbing Tom.: Slomšek, vzor slovenskega domoljuba

Razun tega se je pa še v vsaki uri ali pelo ali tamburalo. Razun teh rednih ur smo še priredili dne 4. jun. 1903 VI. slavnostno akademijo in sicer v spomin 55. letnice obstanka „Akademije slov. bogoslovcev v Celovcu", na katere vsporedu sta bila razun pevskih in tamburaških točk, tudi sledeča dva govora: I. govor, G. Lučovnik Ivan: Slovenska izobraževalna društva na Koroškem. Kot II. govornik je poročal predsednik č. g. Cukala F.: O 55letnem obstanku in delovanju društva slov. bogoslovcev v Celovcu.

Tudi novo leto smo že pričeli z rednimi akademijami. Nazadovali smo sicer glede števila — naša akademija bo stela v t. l. samo 17 udov — vendar smemo upati, da ne bodeme nazadovali glede delavnosti. Oba zbora, tamburaški in pevski, obstojita krepko dalje.

Mili Bog čuvaj in varuj našo akademijo tudi zanaprej!

Ivan Lučovnik, t. č. tajnik.

IZ GORICE.

Vsem slovanskim bogoslovcem bratski pozdrav!

Težko nam je, da Vam ne moremo, dragi bratje, poročati iz naše solnčne, lepe Gorice nič, kar bi se tikalo našega delovanja. Žalostna usoda, a tako je, da nimamo zdaj nobenega društva, v katerem bi vadili svoje mlade moči, v katerem bi si bistrili um, brusili „uma svitle meče", katerih bodemo kdaj nujno potrebovali. Tolaži nas samo nada, da ne ostane dolgo pri tem; naša prva in najiskrenejša želja bude vselej, priboriti si znova ono, kar smo že imeli. Daj Bog, da bi novo društvo pognalo iz groba prerano pokopanih „Večernic", daj Bog, da bi nas znova družila in zbirala misel, ideja, ki je polnila nekdaj srca mladih, nadarjenih in pridnih bogoslovcev, katerih edini smoter je bil delo in vera.

Sicer so pa tudi razmere na Goriškem take, da zahtevajo od mnogo, mnogo. Ljudstvu, katero je sicer še v večini nepokvarjeno, a ravno radi tega lahkoverno, in se da tolikokrat premotiti od takih, ki ga izkoriščajo in begajo, je treba voditeljev, učiteljev, a v to so poklicani v prvi vrsti duhovniki.

Zatorej vedite dragi bratje, da ni umrla v nas ideja družeča Vas in nas v veliko četo, borečo se za prava sveta, ni umrla, le ojačiti se mora; Vaše želje so naše želje in Vaši smotri naši! In ko letos nameravajo Ljubljanski bogoslovci izdati nov „Almanah", pozdravljamo jich z veseljem in upamo, da bomo i mi po svoji moči prispevali k lepemu, velevažnemu delu. —

Kar se tiče stanja našega osrednjega semenišča, šteje letos 70 slušateljev, med temi 30 Italijanov, 24 Slovencev, 16 Hrvatov. Na novo je vstopilo letos 26 slušateljev, med temi 10 Slovencev, 12 Italijanov, 4 Hrvatje. Predavanja se vrše, kakor navadno, v latinskem jeziku.

In tako se poslavljamo in Vas pozdravljamo dragi bratje z upom in nado, da Vam bomo mogli prihodnjič javiti veselejše vesti, kar bo naše največe zadovoljstvo. Dotedaj zdravstvujte! Goriški dopisnik.

IZ ZAGREBA.

Mila braćo!

„Na Vltavi, na Visli, pod Tatrama, na dalekom sjeveru do Urala i na žarkom jugu do pred vrata carigradska ima naš narod svoga roda, koji je mnogobrojan kao zvijezde na nebu, koji ima gradova ljepih i sjajnih, kao što je Zlata Praha, koji ima veliku, ničim neokaljanu prošlost..." Ovim je riječima

veliki naš Gaj još pred 70 po prilici godina kušao — i pošlo mu za rukom — da hrvatski narod trgne iz dugotrajnog sna, potpunog mrtvila duševnog, da ga probudi na novi, snažni život kulturni i politički. Tim životom moći će živjeti samo onda, ako bude vazda u što življoj, u što tješnjoj svezi i zajednici s ostalim slavenskim narodima, kod kojih će vazda moći naći pomoći i zaštite prije, nego kod tudjih, neprijateljskih naroda. Toj ideji treba da najviše zahvalimo, što se u hrvatskom narodu za kratko vrijeme — za jedan decenij — svijest narodna tako snažno razvila, te je g. 1848. sve gotovo bez iznimke ustalo, da zbaci sa sebe nesnosni jaram madžarski, da spase sveta prava svoja.

Kruti medjutim apsolutizam, koji je iza toga čitavi decenij gvozdenom upravo rukom ugnjetavao svaki i najmanji pokušaj, da se narodna svijest i dalje probudjuje; zatim kasniji gotovo neprekidni kaos i rastrovanost u svem javnom životu naroda hrvatskoga, najviše pak prirodjena nam nesrećna malodušnost: sve je to prouzročilo, te bi još i danas, nakon nekoliko decenija, kad smo i u kulturnom i u socijalnom i u političkom pogledu silno „osviješteni“ (?!) — i danas bi još, čini se, trebalo velikom dijelu i same inteligencije hrvatske tumačiti i dokazivati, da nam je napredak i spas moguć samo onda, ako se u kulturi, u politici, u svem životu što više zbližimo s bratskim slavenskim narodima.

Veliki dio naše inteligencije još ni danas ne može, ili da ispravnije rečemo: ne će da spozna, kako se nama Hrvatima, malenom i slabom narodu, ako nam je ozbiljno stalo do budućnosti svoje, sama od sebe nameće dužnost, da oslona i pomoći tražino kod braće. Ako braća ne će pomoći, tko će? Zar tudjinac? Jao nama, ako budemo i nadalje tražili kod tudjinca spas! Svaka stranica historije naše pripovijeda nam, kako su nas tudjinci „branili!“ Dobro pamtimo riječi Preradovićeva „Putnika“:

„Za tudjinca ništa nemaš,
Tudja majko, kad te moli;
Tudje dijete tvoje nije!“

Ne varajmo se! Tudjinac nam, ako bi gdjekad i mogao, pomoći ne će. Ako nam ipak kadikad nešto obećaje, nudja, pa makar i daje, čini to ne iz iskrena srca i dobre volje, ne iz ljubavi, već ili na silu ili od himbe. Imajmo vazda na umu poznate Virgilijeve riječi: „Timeo Danaos et dona ferentes!“

Tako tudjinac. „Krv“ naprotiv „nije voda“, a „brat će brata i do jame dovući, ali ga u nju ipak turnuti ne će“, već izvući, ako je u nju po nesreći pao. Vrlo velika je pogrješka i nesreća svih manjih slavenskih naroda, napose pak nas Hrvata od pamtivijeka bila, što smo gotovo vazda tražili saveza i pomoći svagdje, samo ne ondje, gdje bismo je najprije našli: kod braće svoje. Nama Slavenima uopće bili su, a s veće strane još su i danas i Kinezi i Japanezi, gotovo i sami Hotentoti i drugi Afrikanci — da i ne spominjem Francuze, Engleze, Nijemce i ostale evropske narode — bolje poznati nego braća slavenska. Da, poznavali smo i još danas poznajemo jedni druge, ali — po njemačkim, židovskim izvještajima, koji su gotovo vazda sve prije nego istiniti. Nikad se gotovo nijesmo brinuli, da učimo slavenske jezike, da upoznamo braću iz njihovih djela; nikad se nijesmo brinuli, da ustrajno upoznajemo jedni druge o svojim odnošajima. Nama je — na sramotu našu — još i danas njemački jezik „sveslavenski“ jezik, jer se većinom njim razgovaramo medjusobno, pošto osim svoga ne poznajemo nijednog drugoga slavenskog jezika Mi još i danas sve svoje znanje crpemo gotovo isključivo iz njemačkih knjiga, a tim podupiremo najvećega svoga neprijatelja, ujedno pak nanosimo štetu sebi, svojoj braći. Mi smo tako već zadojeni njemačkom kulturom, te ne znamo više pravo ni misliti svojim, slavenskim duhom. A ipak smo Slaveni, slavenska treba da nam je kultura,

prosvjeta, uopće sav život naš, ako hoćemo da živimo po prirodnom zakonu, zakonu Božjem. Ako hoćemo da svoj narod poučimo, otkuda da crpemo upute, ako ne iz djela srodnih, bratskih naroda, kod kojih su običaji, potrebe, uopće sav život gotovo svima isti? Uz krasnu literaturu, što je imamo danas u svakoj struci mi Slaveni, osobito Rusi, Česi i Poljaci, ne bismo gotovo nikad trebali posegnuti za tudjom, neslavenskom knjigom. —

Imajući sve ovo na umu, mi zagrebački bogoslovi, okupljeni oko svoga književnog društva „Zbor duhovne mladeži zagrebačke", odazivljemo se s najvećom pripravnošću milom nam pozivu braće Čeha, da šaljemo u „Museum" dopise, ukojima ćemo nastojati da što bolje, što svestranije upoznamo ostalu slavensku braću sa svim svojim odnošajima. Uvjereni smo, da će isto tako i ostala braća iz drugih sjemeništa hrvatskih raditi S ovim javnim izvješćivanjem u „Museumu" treba spojiti i privatno dopisivanje izmedju pojedinaca, čime će u velike porasti medjusobna bratska ljubav, oduševljenje i upoznavanje. Kod nas u Zagrebu ima nas već sada u početku preko 20, koji želimo stupiti u dopisovanje s braćom iz ostalih sjemeništa hrvatskih, te s braćom češkom i slovenskom. Na neka se sjemeništa već obratismo, da nam pošalju adrese one braće, koja žele privatno dopisivati; na ostala sjemen šta obraćamo se ovim putom, nadajući se, da će se našoj želji i molbi odazvati.

Već se dvije tri godine kod nas češće istaknula važnost i potreba, da se uče slavenski jezici, osobito češki i ruski, da se čitaju slavenske knjige. Premda odziv ovom preporučivanju nije bio velik, ipak nas ima već sada lijepi broj, koji prilično dobro razumijevamo češki, a neki i ruski, dok slovenski čitamo svi kao i hrvatski. Ove se godine pokazalo veće zanimanje za ovu stvar, znatan se broj latio učenja češkoga jezika a nastojimo i o tom, da dobijemo kojega vrsnoga učitelja za češki jezik. Da li će nam uspjeti, sada još ne znamo. Nadamo se, da će i ostala braća posvetiti brižnu pažnju ovomu važnomu pitanju, da se uče slavenski jezici.

Još na nešto ne smijemo da zaboravimo, a to je, što nam još g. 1895. toplo preporučiše češka braća u „Museumu": „Milujme se a poznejme se také osobně!" Treba da i osobno upoznamo jedni druge, da se kroz praznike posjećujemo; treba da dolazimo jedni k drugima na naše sastanke. Prošlih je praznika učinjen početak: Od nas zagrebačkih bogoslova bio je jedan na sastanku u Velehradu, a na sastanku braće Slovenaca v Ljubljani bio je jedan mladi svećenik zagrebačke biskupije, dvojica od nas bogoslova u Zagrebu i jedan iz Djakova. Braći Slovencima uzvratismo tako njihov posjet našega sastanka na Trsatu g. 1901. Od braće Čeha posjetiše nas prošlih praznika četvorica bogoslova iz Olomuca. Nemojmo dopustiti, da ostane samo kod ovoga početka, nego što više nastojmo raditi u tom pogledu. S obzirom na slijedeće praznike mislimo i brinimo se sad već za to!

Konačno još jedne stvari ne smijemo mi hrvatski bogoslovi smetnuti s uma, nego moramo s najvećom brzinom, odlušnošću i ustrajnošću ako nje raditi, da je oživotvorimo, a to je naša organizacija. I češka i slovenska braća krasno se organizovaše, tek mi Hrvati, kojima još najviše treba sustavnog, organizovanoga rada, mi još nijesmo počeli gotovo ni misliti o tom. Neprijatelji vjere i domovine sve se više dižu, a mi stojimo gotovo svi prekrštenih ruku. Ove godine započesmo ozbiljno, a uz Božju pomoć nadamo se, da ćemo u glavnom bar i provesti ovu tako važnu, tako potrebnu stvar.

Ovo bi u glavnom bio nacrt našega programa, što ga odlučismo i počesmo ozbiljno oživotvoravati. O potankostima ovaj put ne možemo izvijestiti, jer se dopis i onako oduljio, a osim toga držimo, da bi bilo i poučno i za razumijevanje potrebno, da se najprije prikaže u glavnim crtama sav dosadašnji rad

i razvitak našega književnog društva, osnovanoga još g. 1836. (Mi zagrebački bogoslovi možemo se ponositi, da se kupimo oko najstarijega hrvatskog književnoga društva!) Za to ću, ako g. urednik „Museuma“ dopusti, u slijedećem broju u glavnim crtama prikazati cijelu historiju „Zborovu“, koja je i zanimljiva i poučna i potrebna za razumijevanje sadašnjih odnošaja naših. Istom onda izvijestit ću u dopisu potanje o ljetošnjem radu našem, za koji želimo da u zajednici s radom ostale slavenske braće uz Božji blagoslov urodi obilnim plodom za zajedničke nam ideale vjerske i domovinske!

Stj. Šiletić, predsjednik „Zbora duhovne mladeži zagrebačke“.

IZ DJAKOVA.

Izvještaj za upravnu godinu 1902—1903. Malen je naš izvještaj i skroman. No ako se i ne možemo podičiti velikim brojem radova, mislimo, da će naši prijatelji iz njih steći osvjedočenje, da nas zanimaju važna pitanja, koja danas zasijecaju u život našeg naroda, kojemu se pripravljamo biti vodjama i prosvjetiteljima, i da se njima po mogućnosti bavimo; steći će osvjedočenje, da se ni lijepoj knjizi nijesmo otudjili, — da nas i u ovo tužno doba — ni pjesma posve nije ostavila. Skroman nas je broj — ta bilo nas 20 — skroman je i broj naših radnja. — Burni dani ovogodišnjega narodnog pokreta ne ostaviše ni nas hladne, prodriješe dosta osjetljivo i u tihe sidine sjemeništne, te se i u trajnoj trzavici narodnog bića, kojega smo i mi dio, ima tražiti uzrok slaboj plodnosti „Zborovoj“ u prošloj godini. — Zbor je imao: 3 glavne a 1 izvanrednu sjednicu. — Citanje jour-fixa bilo je svega 11.

Citala su pako ova gospoda:

A. Pjesme. 1. Grgur Galović: *a)* Zori, *b)* Ljudsko srce, *c)* Ekstaza, *d)* Jesensko cvjeće, *e)* Bogu, *f)* Magnifikat, *g)* Tajna starih gusala, *h)* U zanosu (prijevod s franceskoga od V. Hugo-a). Ocijenio sve Franjo Herman.

B. Beletristika. 1. Ferdo Gerstner: Magla (basna — za život) ocijenio Grgur Galović. 2. Juraj Šušnjak: Iz „Sretaja“ (crtice). Ocijenijo Ivan Cvrković 3. Augustin Wolf: Kopija (fantazija). 4. Franjo Herman: „Tajna“ (napisao Čehov, prijevod z ruskoga).

C. Pouka: 1. Ivan Cvrković: Uvod u proučavanje socijalnog pitanja (Po Biderlacku: die Sociale Frage). 2. Matia Pavić: O javnom životu Hrvata. (Usmena rasprava). 3. Grgur Galović: *a)* O odgoju (Rasprava za pučka predavanja). *b)* Malo svjetla. (Misli vrhu: „Magle“ od F. Gerstnera). *c)* Socijalni demokrati u borbi za naša prava. (Polemična rasprava). 4. Juraj Šušnjak: Da li nam je sudjelovati u socijalnoj reformi. (Praktično socijalna rasprava obzirom na kler). 5. Franjo Herman: Déscartesova definicija substancije u svom značenju i konsekvencijama (Filosofska študija).

Zborova knjižnica umnožala se knjigama „Matice Hrvatske“, „Jugoslavenske Akademije“, „Društva sv. Jerolima“ i mnogim poučnim djelima.

Preuzvišeni g. biskup J. J. Strossmayer poklonio je velik dušno „Zborovoj“ knjižnici: „Hrvatski riječnik“ od Ivekovića u dva sveska — i „Spomen-knjigu iz Bosne“.

Zbor je primao 44 časopisa: Hrvatsku, Obzor, Politik, Svêt (ruski), Dom in Svet (slovenski), Dušobrižnik, Gospodarski list, Hrvatski Branik, Hrvatski Narod, Hrvatsku pčelu, Našu slogu, Narodny Noviny (slovački), Katolički list, Pučki list, Vrhbosnu, Katolički Obzornik (slovenski), Hrvatsku Krunu, Narodni list, Prosvjetu, Croatiu, Kršćansku školu, Duhovni pastir, Gospinu Krunicu, Glas Naroda, Katholisches Vereinsblatt, Dom, Glasnik presv. Srca Isusova, Glasnik sv. Josipa, Marijin Cvjetnjak, Glasnik biskupija bosanske i srijemske, Hrvatsku

misao, Njivu (ruski), Ružičnjak, Stimmen aus Maria Laach, Narodnu Obranu, Osvit, Pravu hrv. misao, Glasnik matice dalmatinske, Ujedinjenu Hrvatsku, Voditelja (slovenski), Hrvatsku Stražu, Slovenec (slovenski) Jadran.

Pismeno je „Zbor“ općio sa Zborovima“ u Zagrebu, Senju, Sarajevu, Ljubljani — te sa akademijskim liter. društvom „Hrvatska“ u Gracu i „Zvonimirom“ u Beču.

Uprava za god 1903-4: Predsjednik Grgur Galović. Tajnik August Wolf. Blagajnik Josip Čop. Knjižničar Antun Basler. Trgovac Franjo Kasper. Kritičari i književni odbor Juraj Šušnjak, Franjo Herman, August Wolf, Ferdinand Gerstner. ZBOR DUHOVNE MLADEŽI.

Z PRZEMYŚLA.

Chwalebnej myśli wzajemnego porozumienia się teologów słowiańskich trzeba z naszej strony przyklasnąć. Myśl ta bowiem może być w skutki brzemienna i to z wielorakich względów. Ażeby i ze strony Polaków przyczynić się do obustronnego poznania się i nawiązania węzła łączącego pokrewne narody, posyłamy Wam na początek tych kilka myśli z życzeniem, aby ta łączność, którą teraz nawiązujemy, wyrodziła się w ściślejszą przyjaźń. — Sądzimy, iż najlepiej przyczyni się do tego skreślenie Wam obrazu naszego życia w seminaryum poza godzinami wykładowemi.

W seminaryum duchownem obrządku łacińskiego w Przemyślu istnieje „Kongregacyja Maryańska“, która obejmuje wszystkie zajęcia teologów poza ścisłemi naukami teologicznemi. Jest to instytucya czysto polska, której celem jest cześć Matki Boskiej. Cześć tę okazujemy tem, że każdy dzień zaczynamy i kończymy pieśnią do Matki Boskiej, a nadto poświęcamy Jej szczególniejszej czci cały dzień sobotni, w którym podczas Mszy św śpiewamy Godzinki o Niepokalanem Poczęciu. Ten sam cel staramy się osiągnać także przez to, że złączeni w różne kółka podejmujemy prace mające na celu nasze wykształcenie, zabawę i rozrywkę

Członkami Kongregacyi, na czele której stoi prezes Najprzewielebniejszy Ksiądz Infułat i rektor naszego zakładu, są wszyscy alumni. Ci obierają sobie rok rocznie prefekta Kongr. Mar., którym zawsze jest jeden z kolegów IV. roku. Ten zaś ma ku pomocy viceprefekta i skarbnika z III., a sekretarza z II. roku.

Przedmiot zajęć członków Kongregacyi jest rozmaity. Stąd też Kongregacya dzieli się na poszczególne kółka, a mianowicie: 1. kółko dogmatyczne, 2. filosoficzne, 3. historyczne, 4. socyalno-moralne, 5. śpiewackie, 6. muzyczne, 7. ogrodnicze, 8. amatorów fotografii i wreszcie, 9. kółko nauki zręczności (slojd). Na czele pierwszych czterech kółek stoją Przewielebni Księża Profesorowie naszego zakładu, przewodniczącymi zaś reszty kółek są sami alumni.

Zadaniem kółka dogmatycznego, co sama nazwa wskazuje, są kwestye z dziedziny dogmatyki. Celem zaś tematów obrabianych w tem kółku jest pogłębienie wiedzy dogmatycznej nabytej na wykładach i wyćwiczenie się w dyspucie scholastycznej.

Kółko filozoficzne zajmuje się uzupednieniem wykładów filozofii. Wykłady bowiem dialektyki, kryteriologii, metodologii, ontologii i kosmologii na pierwszym, a psychologii na drugim roku nie pozwalają wziąść historyi filozofii Ten brak staramy się zapełnić w kółku filozoficznem przez odpowiednie odczyty.

W kółku historycznem odczytywane są prace rozszerzające nasze wiadomości z historyi kościelnej.

W kółku socyalno-moralnem zajmujemy się zasadami socyalnemi i prądami społecznymi i rozwiązujemy praktyczne zagadnienia (casus) z działu: „de poenitentia“.

Posiedzenia tych kółek odbywają się co 14 dni czyli co tydzień dwa.

Alumni obdarzeni zdolnościami śpiewackiemi tworzą chór, który wykonuje msze i inne śpiewy kościelne odśpiewywane w katedrze i utwory treści świeckiej dla własnej przyjemności.

Kółko muzyczne ma na celu wraz z chórem uświetnienie „Akademij“ urządzanych dwa razy w roku w czytelni zakładu, o czem później podamy obszerniejsze wiadomości.

Miłośnicy ogrodnictwa znajdują upust swojej energii w wykonywaniu prac z jednej strony teoretycznych wodczytach o hodowaniu drzew owocowych i kwiatów i o pielęgnowaniu pszczół, z drugiej strony praktycznie ćwiczą się w szczepieniu dziczków.

Czem zajmuje się kółko miłośników fotografii, sama nazwa wskazuje.

Przedmioty służące do zabaw i upiększemia pomieszkania, jako szachy, kręgle, ramki do obrazów, pudełka i inne, wyrabiają najzręczniejsi z alumnów w slojdzie na warsztacie stolarskim i na tokarni.

Bliższe szczegóły podamy w korrespondencyi do którego z następnych numerów „Muzeum“, które oby było ogniwem łączącym nas i w przyszłości. — Czytelnikom tej korrespondencyi zasyłamy serdeczne pozdrowienie i uścisk braterskiej dłoni. —

Alojzy Ruszar.

ROZMANITOSTI

K úvodnímu článku „O idei cyrillo-methodějské“. Proč třeba je nám učiti se rusky, všímati si ruské a vůbec orientální theologie, filosofie, ba celé kultury slovanského Východu, přesvědčivě vyjadřují slova, která v privátním dopise pronáší výborný znatel ruských poměrů: „ . . Otoż choć w blizkie nawrócenie Rosyi nie wierzę, jednak myślę, że teraz jest chwila dobra do wywołania tam jakiegoś ruchu w kierunku pojednania z Rzymem. A mianowicie dały mi do myślenia artykuły z powodu śmierci Leona XIII. w gazetach Ros. — pełni czci dla papieża, — a niektore nawet pełne sympatyi dla idei papiestwa“. — Vlad. Solovjev zakončuje jednu ze svých básní („Ex Oriente lux“) touto apostrofou: „Ó Rusi! hnutím velkosměrým chceš cestu razit sestrám svým . . ., chceš východem být . . . Rci však, kterým, zda Xerxovým či Kristovým?“ Což, jsou-li snad už na Rusi — byť i jen několik intelligentů —, před tímto dillematem s myšlenkami Solovjevovy knihy „La Russie et l' Eglise Universelle“, nebylo by hříchem, kdybychom my zůstávali netečnými?! Vždyť přece myšlenka geniova neumírá s ním, nýbrž má sílu života, má v popelu i mnohých let nezhaslou jiskru vzkříšení! A Solovjev byl genius! J. F. (O.)

K poznání dnešního stavu ruské církve přináší hojné informace měsíčník „Novyj put“, který představuje nový náboženský a duševní ruch na Rusi. Vychází kolem 15. každého měsíce až ve 20 tiskových arších redakcí P. Percova a roční předplatné pro odběratele zahraniční obnáší 10 rublů. (Редакція и контора: С.-Петербургъ, Невскій, 88.). Časopis drží se zásady naprosté snášelivosti ke každému vážnému přesvědčení a proto otvírá své sloupce všem novým proudům, které vznikly v ruské společnosti s probuzením nábožensko-filosofického myšlení, ať si oděny jsou v literární formu jakoukoliv. Odtud

veliká pestrost obsahu: poesie i povídky střídají se tu s úvahami filosofickými a statěmi vědeckými, ano i pouhé poznámky zachycují obraz doby současné.

Z obsahu I. sešitu (lednového) budiž zde uvedeno: „Náboženstvo filosofická kronika“. „Úvodní řeč biskupa Sergia“. V. Ternavceva: „Ruská církev a ruská intelligence“.

Náboženství přírodozpytců. Skoro nejrozšířenější z módních frází, jimiž nemyslící nebo polovzdělaný dav se blýská, jest tvrzení, že přírodověda a víra v Boha se vylučují, že studium věd přírodních nutně vede k nevěře a atheismu.

Pěkným, konkretním způsobem nesmyslnost takové plané povídačky dokázal Dr. Dennert spiskem: „Die Religion der Naturforscher, auch eine Antwort auf Haeckels „Welträtsel“. — 6 vyd. Str. 64. — Autor podav v několika rysech vývoj věd přírodních ve starověku, ve věku středním, v renaissanci a v době nové, vypočítává význačnější přírodozpytce, všímá si jejich poměru k víře v Boha a uvádí zajímavější výroky, které osvětlují jejich náboženské vědomí.

Vynechávajíce přírodozpytce z doby staré i střední, o jichž náboženském přesvědčení málo kdo se odváží pochybovati, přejděme hned v dobu novější. — Z doby renaissance věd (stol. 15.—17.) všímá si Dennert 82 učenců, z nichž 79 bylo mužů pevné víry a z těch 29 theologů; právě největší z nich měli přesné církevní stanovisko, ať již katolické nebo protestantské: Kopernik, Kepler, Galilei, Newton, Huygens, Leibnitz, Boyle, Ray a j.

V 18. století uvádí autor 55 učenců, z nichž 50 věřilo pevně v Boha, 5 bylo indifferentních: D'Alembert, Lagrange, Lavoisier, Buffon a Halley, nakažených materialismem tehdejší francouzské filosofie náboženské. Stanovisko 11 neznámo. Za to největší myslitelé 18. století byli velmi přesné víry: Euler, Bradley, von Haller, Boerhave, Linné a j.

Ze století nejvyššího triumfu věd přírodních, ze stol. 19., mluví Dennert o 163 přírodozpytcích: 124 označuje věřících, u 27 náboženské smýšlení neznámo, z ostatních 12 byli 3 surový materialisté: Tyndall, Vogt, Molleschott, 2 materialismu blízcí: Huxley a Burmeister, 7 indifferentních: Laplace, Arago, Goethe, A v. Humboldt, Siemens, Darwin, Dubois-Reymond. — Přísně věřící byli Cuvier, Faraday, Heer etc.

Celkově ze 300 přírodozpytců a lékařů, jichž náboženské smýšlení Dennert zkoumal, zůstalo u 38 neznámo. Z ostatních 262 bylo 242 theistů, 20 indifferentních nebo nevěrců, z nichž jen 5 bylo materialistů, křesťanství nepřátelských. Vyjádřeno v procentech: nepatrná část 2 proc. z oněch 262 myslitelů domnívala se viděti rozpor mezi vírou a vědou; obrovská však většina (92 proc.) přiznávala se směle k víře v jednoho Boha, ač ovšem všichni neměli církevně a nábožensky správného pojmu Boha, než přece skoro 39 proc. hlásilo se k přesně náboženskému stanovisku.

Hle! čísla mluví a dokazují hroznou povrchnost a absurdnost tvrzení, že věda a víra se vylučují, že mezi vírou a vědou není možný smír!

Ještě pádnějšími důkazy než čísla jsou četné výroky nejznamenitějších přírodozpytců. Vyjímám tu na konci pro nedostatek místa pouze několik vyznání velikých myslitelů o víře v Boha. — Největší muž své doby J. Newton (1642—1727) pravil: „Máme Mojžíše, proroky a apoštoly, ba i slovo Ježíše samého. Nesouhlasíme-li s nimi, nemůžeme býti omluveni, zrovna jako židé“. — Veliký astronom M. Kopernik (1473—1543) dal si vrýti na náhrobek: „Nežádám jako Pavel milosti, nehledám jako Petr odpuštění, nýbrž jako jsi Ty na kříži spasil lotra, tak smiluj se i nade mnou, Pane!“ — Chemik Boyle (1626—1691) tvrdí: „Pravému přírodozpytci není možno, by pronikal tajemství stvoření a nepozoroval všude prstu Božího“. — Známý zákonodárce Kepler (1571—1630) pravil kdysi: „Ve stvoření

hmatám takřka Boha rukama". — Chemik Hoffmann (1660—1742) přiznává se k víře v Boha takto: „Kdo si všímá děl Božích, jež vidíme v říši přírody a jež jsou tak vznešená a divuplná, ten jest již na cestě, by co nejjasněji označil existenci Boha a jeho vlastnosti . . ."

Veliký fysik Faraday (1791 až 1867) byl členem malé sekty křesťanské, o níž pravil: „Naše naděje jest ve víře, která jest v Kristu". — Fysik a objevitel zákona o vytrvání síly R. Mayer (1814—1878) pravil: „Z plna srdce volám: „Pravá filosofie nemůže a nesmí býti než propedeutikou křesťanského náboženství". — Astronom Mädler (1794—1874) vysvětluje: „Pravý přírodozpytec nemůže býti nevěrcem. Kdo tak hluboko, jako my, v dílo Boží se dívá . . ., musí pokorně klesnouti na kolena před Bohem, ředitelem". A jinde: „Nikdo nemá méně příčiny pochybovati o zázracích, jako přírodozpytec". — Anglický geolog Ch. Lyell (1797 až 1875) dí: „V kterémkoliv směru zkoumáme, všade objevujeme nejjasnější důkazy stvořitelské intelligence neb její moci a moudrosti". — Jeden z největších přírodozpytců 19. století, von Baer (1792—1876), praví: „Harmonie sil přírodních přivádí nás ke společné prapříčině, a tato prapříčina nemůže býti jiná, než vznešená bytost, na niž ukazuje náboženská potřeba lidstva". — Botanik Braun 1805—1877) brání direktně vědy přírodní proti předhůzce, že ničí víru v Boha: „Božské ve světě poznati jest prvý pohyb probuzeného a nad starosti vnějšího života se povznášejícího ducha lidského. A toto hledání Boha jest a zůstává i v dalším vývoji lidského vědomí i ve všech odvětvích věd společným základním tonem pokračující duševní práce . . . Snad žádné odvětví věd není uzpůsobenější dokázati tento fakt, jako vědy přírodní, kterým často opak se vytýká". — Známý chemik J. v. Liebig (1803—1873) tvrdí: „Poznání přírody jest cestou k obdivování Stvořitele". — Výtečný zoolog Agassič (1807—1873) nazýval přírodní vědy „překladem myšlenek Stvořitele do lidské řeči". — Právem tedy končí D' Dennert spisek svůj slovy: „Víra jest počátek nové vědy!"

Jos. Kratochvil (Řím).

Obrázek z kulturního boje v Německu. Asi před rokem zemřel náhle v Battenu (v diecesi fuldenské) mně známý tamější p. děkan P. Helfrich. Při té příležitosti uveřejnila jako pohrobní vzpomínku „Fuldauer Zeitung" své zprávy, tisknuté v době kulturního boje, o zvěčnělém nebožtíku. Také od jeho spolubratří dověděl jsem se mnohých zajímavostí z jeho života. Zde malý obrázek!

Dle Bismarckových květnových zákonů měli mimo jiné býti faráři voleni od farníků. Pan farař H., nebyv volbou dosazen, byl nezákonným přes to však vykonával svůj úřad jako dříve. Jednoho dne byl povolán na úřad, aby se zodpovídal, že proti zákazu pohřbíval. Neospravedlnil se — bylo mu zaplatiti 5 M pokuty

Zanedlouho byl pan farář zase hostem v soudní budově, odcházel o několik marek lehčí a bohatší o poučení, že bude li dále tak neloyalně vystupovati, bude trestán vazbou.

Netrvalo dlouho, a nenapravitelný pan farář byl pozván, aby se dostavil dne . . . o 6. hod. večer do věznice ve Fuldě, kdež ho očekával tvrdý vězeňský slamník.

Téhož dne dostavilo se k řediteli vězení několik občanů fuldeckých se zdvořilou žádostí, aby směli uvězněnému duchovnímu dáti slušné lože místo vězeňské pryčny, a přilepšiti mu drsnou stravu trestanců. Bylo jim to dovoleno.

Za 14 dní večer o 6 hodině měl vyjíti vězeň zase na svobodu Již od 4 hodin rostly zástupy před věznicí. — Věrní farníci i měšťané fuldenští uspořádali mu skvělé ovace, nedbajíce deště ani bláta, táhli s panem farářem, jenž radostným pohnutím slzel, za zpěvu duchovních písní k nádraží . . .

Brzy potom navštívil pana H. četník a oznámil mu, aby si vzal potřebné věci a s ním se vydal na cestu. „Kam

pak?« »Tam, důstojnosti, kam zní lístek železniční, pro vás již objednaný«. »Na jak dlouho?« »Nevím, důstojnosti«. A jeli daleko, až na holandské hranice. Tam se mu četník poroučel: »Má povinnost jest u konce, dále račte, důstojnosti, cestovati sám!« Klidně pak se vracel s vědomím vykonané povinnosti domů.

Avšak nemnoho později ujížděl touž drahou přestrojený psanec, farář H. Přišel zase mezi své. Ve dne pracoval jako čeledín, spával ve stodole a na půdě, živil se chlebem vlastní rukou vydělaným. — V noci pak, kdy všechno po namahavé práci denní odpočívá, zvedal se čeledín z tvrdého lože, aby byl zase knězem. O půlnoci vyšla tu a tam tiše ze dveří temná postava a zaměřila k staré obecní pekárně. Tam na prostém kameni bylo vše přichystáno k Oběti nejsvětější, kterou přinášel kněz — vyhnanec. V těchto okamžicích jímala srdce přítomných jistě zbožnost, jaké dříve nikdy nepocítili, a tehdy viděli ve svém pronásledovaném pastýři světce, mučenníka. B. + V. (O.)

Nová budova alumnátní v Brně vysvěcena byla dne 14. října J. Ex. nejdp. biskupem Dr. Fr. Sal. Bauerem a odevzdána svému úkolu. Ke svěcení zavítali četní vzácní hosté jako: J. Ex. místodržitel Kar. hr. Zierotin, J. Ex. zem. hejtman Felix hr. Vetter, dv. rada ryt. Foerster z Vídně z ministerstva, J. M. opat Benedikt Korčian z Rajhradu, J. M. opat Fr. Sal. Bařina, J. M. kapitol. děkan R. Šuderla, J. M. prelát na dómě Jan Kř. Vojtěch a celá král. kathedrál. kapitula brněnská; prof. Dr. A. Sucharda, rektor čes. techniky, Ant. Smrček, prof. české techniky; náměstek zem. hejtmana dr. J. Žáček, předsedící zem. výboru J. Rozkošný a ryt. dr. Ulrich; poslanci zemského sněmu pp. Otto hr. Serényi, Ferd. hr. Spiegel, dr. Ludvík hr. Belcredi, bar. Bojakovský, Kar. Seidel, bar. Klein, hrabě Albert Herberstein, Fr. hr. Seilern, dr. A. Stojan, dr. Mor. Hruban, dr. V. Šílený, dr. Podbrdský, Bedř. Kancnýř, Vinc. Ševčík, K. Novák, J. Sýkora, Jak. Kobzík, J. Kelbl, Fr. Němec, Fr. Přikryl, Jos. Pavlica; okr. hejtman bar. Bamberg, ředitel Suchánek, zem. insp. V. Royt, okr. insp. Vorel, celý professorský sbor bohosl. ústavu, msgr. Jan Ev. Špirk, msgr. Vlad. Šťastný, městský děkan Cyr. Riedl; ředitelé čes. i něm. středních škol brněnských: Ant. Váňa, Jeřábek, Sponner, Žaar, K. Fišara, V. Dvořák, a zástupcové sborů professorských těch škol; stavitel Tebich, inženýři Mazenauer a Šik (kteří stavbu provedli); převor Milosrdných bratří P. Tim. Deutschel, zástupci všech mužských řeholí brněnských, kněžstva brněnsk. i venkovského, zástupci katolických spolků brněnských a mn. jj. — Rektorát něm. techniky a ředitelství I. něm. gymn. poslali písemné blahopřejné projevy.

Po skončeném obřadu shromáždili se všichni účastníci ve vkusně zařízené dvoraně, kdež J. Ex. p. místodržitel gratuluje k nové, moderní budově, vyslovil spolu naději, že v ní mladé síly nadšeně budou se rozvíjeti ve prospěch církve a vlasti. — J. Ex. nejdp. biskup, poukázav na účel, jemuž budova určena: pietati et scientiae, podal v klassické řeči dějinný vývoj studia theologického a kněžských seminářů vůbec, brněnského pak zvláště. (Řeč tuto obdrželi později všichni účastníci ve zvláštních otiscích na památku.). — Na konec provoláno hřímavé sláva J. V. císaři pánu a J. Sv. papeži Piu X.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsvětější Svátosti oltářní. Vychází jednou za měsíc. Řídí: Václav Roudnický, kaplan u Panny Marie Sněžné v Praze. Tiskem Cyrillo-Method. knihtiskárny V. Kotrba. Roč. V., č. 9.—10.

Věstník Ústřední Matice školské. Ročník XIX., čís. 8. a 9.

Bílý prapor. Obzor katol. moderní intelligence. Vychází v Olomouci každou sobotu. Číslo po 24 hal. Roč. II., č. 48.

Slovenské Pohľady. Časopis zábavně-poučný. Redaktor a vydavatel Jozef Škultéty. Turčiansky sv. Martin. Roč. XXIII., seš. 9.

Katoliški Obzornik. Urejuje in izdaja dr. Aleš Ušeničnik v Ljubljani. Letnik VII., zvezek IV.

Voditelj v bogoslovnih vedah. Izdajejo profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru. Urejuje František Kovačič. Leto VI., zvezek 4.

Dom in svet. List s podobami za leposlovje in znanstvo. Urednika: dr. M. Opeka in dr. E. Lampe v Ljubljani. L. XVI, štev. 9.

Vrhbosna katoličkoj-prosvjeti. Izdaje kaptol vrhbosanski, uredjuje dr. Ivan Šarić u Sarajevu. Godina XVII., broj 20. i 21.

Selské hlasy, časopis věnovaný potřebám a zájmům našeho rolnictva a lidu výrobního. Orgán Katolického spolku čes. rolnictva na Moravě. Vydavatel Josef Šamalík, rolník v Ostrově u Sloupa. Ročník VI.

Brněnský drak, list věnovaný úpravám společenským a zájmům národo-hospodářským. Vydavatel a zodpovědný redaktor J. Dračka v Židenicích u Brna. Ročník XVIII.

Stráž, křesťansko-sociální časopis pro jihočeský lid. Vydavatel František Svátek ve Vodňanech. Administrace a expedice v Českých Budějovicích. Ročník V.

Stráž na horách. List hájící zájmy křest. lidu v pohorských krajích Boskovickém, Tišnovském atd. Odpovědný redaktor František Srbený v Brně. Ročník IV.

La Croix. Rédaction et administration 5, Rue Bayard, Paris, VIII. (Tento franc. katol. denník posílá nám darem redakce zdejšího »Hlasu«.)

Štít, kalendář na rok 1904. V Hradci Králové. Vydavatel a nakladatel Politické družstvo tiskové. Ročník IV.

Časové úvahy. Periodický měsíčník věnovaný časovým otázkám. Redaktor Dr. Frant. Reyl v Hradci Králové. Roč. VII., čís. 10. (»Katakomby« od J. Běliny). Čís. 11. a 12. »České náboženství« (Jiří Sahula).

Zábavy večerní. Redaktor Eman. Žák. Roč. XXIV. čís. 3 Poctivé duše. Napsala Grazia Deledda. Z ital. přel. Leop. Pölzelbauerová.

Ludmila. Sbírka zábavné četby pro český lid. Ročník V., svazek 6. Nakladatelství V. Kotrby v Praze II. — 200. F. J. Čečetka: Srdce lidská.

Sebrané spisy zaslány tyto: Z nákladu „České grafické společnosti „Unie" v Praze zaslány spisy Julia Zeyera »Gompači a Komurasaki«, »Kronika o sv. Brandanu«. Seš. 90. — Sebrané spisy Jos. Ehrenbergra (nákladem G. Francla v Praze), svazek VII. sešit 75.—76. — Sebrané spisy Václ. Kosmáka (nákladem papežské kniht. bened. rajhrad. v Brně), seš. 52.—53.

Petr Barbarič, věrný následovník sv. Aloisa. Z obšírného spisu P. Ant. Puntigama T. J. české mládeži podává František Janovský. Knihovny Vychovatelských Listů svazek II. V Ivančicích. Doporučujeme.

Vzdělavací knihovna katolická (red. dra Tumpacha a dra Podlahy) vydala již XXX. svazek. Jest to krátký spisek msgra. Em. Bougauda, bisk. cavalského, „O bolesti", který dle 4. vydání přel. Antonín Melka. Doporučujeme spisek ten, krásnými myšlenkami bohatý, co nejvřeleji.

Anděl Strážný, časopis pro křesťanskou mládež. Za redakci odpovídá Jan Dvořáček, učitel v Brně. Tiskem Papežské kniht. benedikt. rajhr. Roč. XXIII., č. 1. a 2.

Ruch chrzesciańsko-społeczny. Dwutygodnik poświęcony sprawom społecznym i gospodarczym pod redakcyą X. Kazimierza Zimmermanna, Poznań, św. Marcin 69. R. II. No. 1.—4.

Zora. Glasilo slowenskega katoliškega dijaštva. Urednik: Ivan Grafenauer, stud. phil. Dunaj, IX. Porzellangasse 30. Letnik IX., V. zvezek.

Serafinské Květy, časopis terciářů československých. Zodpovědný red. Švábeník Frant. v Třebíči. Roč. III., č. 3.

V BRNĚ. V LISTOPADU. ROKU 1904.

MUSEUM

Časopis bohoslovců československých.

ROČNÍK XXXVIII.

ČÍSLO II.

Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek:
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlast — ty v mojích milují sestersky se ňadrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé. SUŠIL.

Pořádá ANT. ŠALOMOUN.

NÁKLADEM »RŮŽE SUŠILOVY«.
TISKEM BENEDIKT. KNIHTISKÁRNY.

LISTÁRNA

III. číslo vyjde 15. dubna, IV. číslo (Sušilovo) začátkem června, V. číslo v červenci.

Opakujeme prosby o předplatné. I. a II. č. rozšířeno, spoléháme na svědomitost P. T. pp. odběratelů. — Přátelům srdečný dík!

Olomouc. Na všechno dojde v dalších číslech. Nechtěli jsme článků příliš drobit. — Gratuluji!

Praha. Na úpravu nebylo času. — Fr. Jar. P. Příště

Hr. Kr. Nadějné jaro rozkvétá. — Čekáme více.

Tatranský. Zkráceno. Zašlete básně kratší!

—r—. Výtku podobnou odmítáme; jsme zcela objektivní a jd nám jen o prospěch celku.

Zprávy z jednot zasílejte, pokud možno, stručné. – Kdo si přeje vrácení rukopisu, přilož známku!

Časopisy a spisy redakci zaslané.

Z papež. knihtiskárny Benedikt. rajhr. v Brn:

Hlídka, red. dr. P. Vychodil. Roč. XXI. č. 2.

Škola Božského Srdce Páně. Pořádá P. P. Hlobil O. S. B Roč. XXXVII., č. 2.

Květy Marianské. List měsíční ctitelů P. Marie. Pořádá P. Kristin Lux O S. B. R. XXI, č. 2.

Anděl Strážný, časopis pro křesťanskou mládež. Red. J. Dvořáček, učitel v Brně. Roč. XXIII., č. 6.

Selské hlasy. Orgán Katolického spolku čes. rolnictva na Moravě. Vydavatel Josef Šamalík, rolník v Ostrově u Sloupa. Ročník VII.

Obrazy z umučení Páně v rámci století dvacátého. Připojeno kázání na Veliký pátek. Napsal a kázal Frant Jirásko. Cena 70 h.

Sebrané spisy Václ. Kosmáka, seš. 54.– 55.

Svatý, svatý . . . Mužský dvojsbor od P. Křížkovského

Z Cyrillo-Meth. knihtiskárny V. Kotrba v Praze:

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Red Frant. Vaněček, sídelní kanovník vyšehradský Roč. XI., č. 4.

České Květy. Rodinná obrázková revue pro zábavu a poučení. Red. Dr. A. Podlaha. Roč. V., č. 5.

Křesťanská škola. Časopis pro šíření ideí náboženských v českém školství. Vydavatel Václ Špaček v Košátkách Roč. III čís. 2.

Růže Dominikánská. Katol. časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. P. Václav M. Bubeník, Ord. Praed. v Praze. Roč. XVII., č. 10.

Sebrané spisy Jos. Ehrenbergra, č. 79—82. (Dokonč.)

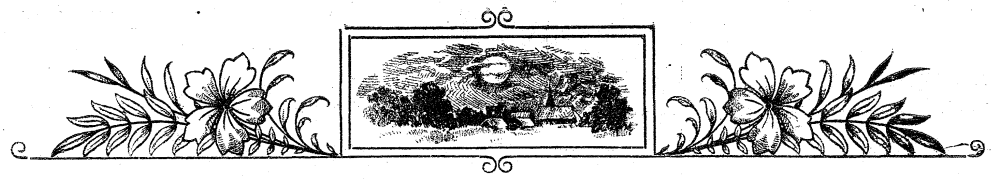

VELESLAV KUŽELA. (Ol.)

Zorám se vlečeme vstříc.

Motto: Jen pracujme a zmůžem svět!
(Longfellow: Žalm života.)

Skalisky, přívaly, mrazivou rosou
zemdleni, zraněni, nohou jen bosou
zorám se vlečeme vstříc.
Vůle nás titání
ku předu pohání
siestou ztučnělých — hladových rykem,
soumrakem nevěry — osvěty křikem — —
vrátit chcem' rubu zas líc.

Sfingy chcem' ukojit, prohřáti ledy,
třtiny kol podepřít, démonů sledy
vypálit Slunečka žhem;
ve chrámy duší pak
rozsypat růží tak,
vůní by mystickou pudů žár schládl,
žalm žití zladit, by duše tón vládl,
hekatomb zatřásl jhem...

Duše tón — zjařmených, sešláplých módou,
„v tržišti idejí" jak zahřmí ódou
revolty kramářům v pych —,
po chlebě davu hlas
probudí orly zas...
ze prachu na Skálu trysknou a símě
oráčům přinesou... Zkazky o zimě
nynějška rozvlní smích —

Vzhůru jen! Na pole! táhnouti lichu
„dvojice bratří" dál, bratrství v michu
přelíti, skropit jím lán
nesvárem prožehlý,
rozlukou odlehlý,
uspíšit polibek splynutí v Kristu,
by, když žně ráno se rozední v lidstvu,
zlatisté lány zřel Pán.

JOSEF KRATOCHVIL (Řím).

Problem Boha v řecké filosofii před Sokratem.

(Příspěvek k dějinám filosofie.) (Dokonč.)

V. Materialismus. — Skepticismus.

Anaxagorou osiřela nauka dualistická. Nebylo tehda v Helladě ještě dosti půdy k jasnějšímu poznání Boha. Nástupcové Anaxagory Leucipp a hlavně žák tohoto Demokrit, nejen nevyvíjeli dále nauky jeho, nýbrž právě naopak: co nejvíce se vyhýbajíce dualismu, snažili se raději vyrovnati protivné názory filosofie elejské a heraklitovské, čímž upadli v hrubý materialismus.

I. Demokrit (nar. okolo r. 470. v Abdéře v Thracii), největší učenec své doby, znamenitý řečník, kterého pro jeho všestrannost srovnává Mullach [1]) se samým Aristotelem, souhlasil sice se svými předchůdci, že nic nového nevzniká ani nezaniká, že každá změna jest vyvolána pouze mechanickým spojováním nebo rozlučováním nejmenších částeček, avšak hned v dalším daleko od nich se odchýlil, stanově principy jsoucna protivy plnosti a prázdnoty, jež pak identifikuje s pojmy bytosti a nebytosti (ens — non ens). Plnost pak specielněji označuje jako nedělitelné prvočástečky — ἄτομοι — jež jsou hybné, bez zvláštních sil, počtem nekonečné. Mezi nimi jest prázdný prostor. Patrno, že tu nauka Parmenidova o homonogeneitě vesmíru přenesena na atomy, jež co do jakosti sobě rovny, liší se od sebe pouze velikostí, tvarem (σχῆμα), složením (τάξις) a polohou (θέσις). [2])

Vesmír i pořádek v něm vznikl pohybem, jenž podobně jako atomy samy jest od věčnosti a úplně bez příčiny. [3]) Atomy dle různé své tíže narážejí na sebe a způsobují víření, kterým vznikly různé skupiny: svět i věci v něm. Při tom pak stejnorodé částečky se sbližily ne působením nějaké příčiny vnější, nýbrž přírodní nutností: Πάντα ἐκ λόγου τε καὶ ὑπ' ἀναγκῆς! [4]) Tedy od věčnosti nutně vznikají nebo zanikají světy našemu částečně podobné, částečně od něho různé — V názoru o podstatě duše vězí Demokrit ještě úplně v hylozoismu. Duše není než kulaté, hladké, jemné atomy. Atomy ty pronikají celé tělo; vždy mezi dvěma obyčejnými jest jeden atom duševní, jenž řídí pohyb oněch. Mozek jest sídlo myšlení, srdce zlosti, játra náruživostí. Vdychováním přijímáme duševní atomy, vydychováním nepotřebné vylučujeme. V processu tom záleží život. — Poznání smyslové vzniká výronem atomů z těles, čímž tvoří se obrazy (εἴδωλα), jež na smysly naše působí. Myšlení jest pohyb atomů! [5])

Hle! prvý materialista, otec materialismu všech věkův, zakladatel mechanické nauky atomistické! Hle! velký učitel Epikurů, Lukretiů, Hobbesů, Diderotů, Vogtů, Büchnerů, Haeckelů atd. atd.! Hle! smělý atheista, který odvažuje se tvrditi, že vše jest jen pohyb atomů! Patrno,

---

[1]) »Nemo dubitat, quin philosophus Abderitanus in eorum fuerit numero, quorum vix singuli singulis saeculis nascuntur. Fuit ille, quamquam in ceteris dissimilis, in hoc aequali omnium artium studio simillimus Aristoteli. Atque haud scio, an Stagirites illam, qua reliquos philosophos superat, eruditionem aliqua ex parte Democriti librorum lectioni debuerit« — Srv. Mullach, Frag. phil. graec. p. 338.

[2]) Arist. v kn. Phys. I. 2 »... Infinita elementa esse censuit Democritus, genere unum, figura autem vel forma discrepantia . . .«

[3]) Δημόκριτος τοῦ ἀεὶ ἀΰκ ἀξιοῖ ἀρχὴν ζητεῖν . . . Arist. Phys. VIII. 1.

[4]) Mullach v kn. cit. fr. 41.

[5]) Srv. obšírnější pojednání o atomismu v »Kosmologii« Dra Pospíšila, spec. o Demokr. viz Überwegs, Grundriss der Gesch. d. Philos. I. Th., str. 91. a násl., nebo Zellera v kn. cit.

že při takové nauce naprosto zbytečna byla příčina vyšší, zbytečným byl Noûς Anaxagorův, zbytečný byl Bůh tam, kde vše jest bez příčiny, nutné, od věčnosti, vše jen pohyb atomů. Proto Demokrit směle popírá nesmrtelnost i existenci bohův, uče, že i oni jsou složeni z atomů, že jsou jakési nestvůry obrovské, jež sice těžko zanikají, než přece zaniknouti mohou a zanikají. Ba na jiném místě vůbec jejich existenci popírá: „Staří vidouce, že na výsostech se blýská a hřmí, vidouce pohyb hvězd, zatmění měsíce a slunce, lekali se a soudili, že tak činí bohové". (Dem. fr. v kn. Mul. str. 357.) Není tedy divné, že „smějící se filosof" klade základ své ethiky ve větu: Ἄριστον ἀνθρώπῳ τὸν βίον διάγειν ὡς πλεῖστα εὐθυμηθέντι καὶ ἐλάχιστα ἀνιηθέντι! Nejlépe jest co nejvíce se radovati a co nejméně rmoutiti!

II. Co jest přirozenějšího, než že lidstvo vidouc tu výši, jaké dostoupilo studium hlavně ve škole poslední — mladší jonské, vidouc tu rozmanitost a různost systemův a názorův o světě a jeho podstatě, počalo přemýšleti o tom, je-li člověku možno, by podal konečné a všem lidem zřejmé vysvětlení o světě, jeho příčině a souvislosti, je-li vůbec člověk schopen, by poznal pravdu K témuž výsledku přiváděl bezprostředně i obsah předcházející spekulace: Není-li, dle učení Heraklitova, nic stálého, nýbrž πάντα ῥεῖ, pak nemůže též existovati trvalý výsledek poznání a podstata věcí záleží pouze ve způsobě, jakou se člověku věci v té neb oné době jeví. Z učení školy elejské o pravé podstatě a poznání světa dalo se snadno odvoditi, že podstata vůbec není poznatelna a znázornitelna, tedy že jí vůbec není.

Takový směr ve filosofickém smýšlení podporoval nejen předcházející vývoj filosofie, nýbrž i vznik nové doby — nové doby v kultuře i politice. Obrovská říše perská povalena chrabrostí Atheňanů na vždy, ἄνδρες Ἀθηναῖοι slaví triumfy, Perikles se svými přáteli povznáší umění i kulturu na nevídanou výši, — však brzy nastává reakce, kultura se přesycuje, síly se vyčerpávají v bujnostech a hledání novot. Vlády zmocnila se demokracie; nejlepším prostředkem k dosažení moci jest uměti řečniti, uměti přemlouvati své spoluobčany. Co divného, že takové uvolnění v praksi následovala též volnost v theorii! Kdo podiví se, že nastává nový směr ve vzdělání, že cílem jeho není již konečné nalezení pravdy, nýbrž spíše uschopnění člověka pro úkoly státní a hlavně zajištění soukromého blahobytu Učení pak takové šířiti počali sofisté. Zásadní pochybování o všech dosavadních pravdách v praksi i theorii a to zvláště o obsahu lidového náboženství a mravnosti charakterisuje jejich směr. [1])

Πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν! hlásá zakladatel sofistiky Protagoras (narozen okolo r. 480 v Abdeře, po 40 let vyučoval po Řecku). Je tedy vlastně pravdou vše, ovšem pravdou relativní (πρός τι). „Jak se mi vše jeví, takové je to i pro mě, jak tobě, takové je to pro tebe, já jsem člověk i ty." Čirý tento subjektivismus jest ovšem vysvětlitelný z učení předchůdců: Vše se mění,

[1]) Otto Willmann ve známé své knize »Geschichte des Idealismus«, I. B. 1894, str. 347., trefně charakterisuje sofisty těmito slovy: »Friedlose Viellernerei, von lahmem Denken, ungenügend geregelt und noch weniger durch sittliche Ziele gebunden, also das Widerspiel der Weisheit und einer ihren Namen verdienenden Philosophie, charakterisiert nicht blos Demokrit, sondern noch mehr die Sophisten, die eigentlichen Wortführer des Geistes der sittlichen und geistigen Erschlaffung, welche den Aufschwung des materiellen Wohlstandes der griechischen Städte nach den Perserkriegen begleitete Man hat sie passend die Aufklärer des alten Griechenland genannt und mit den französischen Enzyklopädisten verglichen.«

učil Heraklit, vše se jen jeví, tvrdí Elejští. Na těch větách staví svůj system Protagoras. Mění-li se vše, pak nic není samo v sobě; jeví-li se vše, jev jedině jest pravdivý; pravdivé jsou i jevy opačné, pravdivé i jevy protivné; pravdou vůbec vše, co se myslí, a duše přirozeně není než souhrn různých myšlenek. Hle! zakladatel učení Sensistů, Kantova i Positivistů! Kdo by se divil, když současník Protagorův Gorgias (nar. okolo r. 480. v Leontině) ve své knize Περὶ τοῦ μὴ ὄντος tvrdí, že veškero naše poznání jest klamné; vždyť prý ničeho není a kdyby i něco bylo, nelze toho poznati a kdyby i něco bylo a mohlo se poznati, pak nelze toho jiným ukázati. —

Přirozeno, že nutným důsledkem takové nauky byla skepse o bozích i základech mravnosti. Je-li poznání smyslové mezníkem, jejž nelze mi překročiti, pak ovšem ničeho nemohu věděti o věcech, jichž nevidím nebo nehmatám: περὶ τῶν θεῶν οὐκ ἐχω εἰδέναι, οὔθ' ὡς εἰσίν, οὔθ' ὡς οὐκ εἰσίν· πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι, ἥ τ' ἀδηλότης καὶ βραχὺς ὢν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου,[1]) praví na začátku jedné své knihy Protagoras Nedlouho po tom tvrdí již Kritias, že víra v bohy není než vynálezem chytrého státníka, jenž tím dosáhl lepší poslušnosti u občanů. Diagoras směle o sobě tvrdí, že jest atheista, ježto prý viděl, že křiklavé bezpráví nebylo od bohů potrestáno.[2]) „Vůbec bohové", učí sofisté, „jsou umělé výtvory ne přírody, nýbrž od zákonodárců zavedené, jedni zde, druzí onde dle souhlasu zákonodárců".

Skepse náboženská přirozeně brzy vedla ke skepsi o zásadách mravnosti i o závaznosti zákonův, a sofisté směle počali hlásati plnou svobodu a neodvislost v zákonech mravních. Ježto zákony jsou různé za různých dob a na různých místech, nejsou dány od přírody, t. j. nejsou dány přirozeností lidskou, nýbrž libovůlí zákonodárců: τὰ δίκαια οὐδ' εἶναι τὸ παράπαν φύσει.[3]) Božský neb přirozený zákon musil by býti nezměnitelný; tomu však tak není, proto, tvrdí Hippias, zákon jest tyranem lidstva: ὁ δὲ νόμος τύραννος τῶν ἀνθρώπων!

* * *

Úpadkem tedy končí tato prvá perioda vývoje problemu Boha. Úpadkem však, který byl nutný i přirozený, který, jak jsme ukázali, vyvolán byl určitými fakty. Než úpadek ten byl zároveň zárodkem nové doby, doby lepší, doby velkých a vznešených myšlenek Sokrata, Platona a Aristotela.

Myslím, že není od místa přehlednouti v několika tazích vývoj problemu, jejž jsme v předešlém stopovali, a tak učiniti si pojem o tom, jak namahavě lidstvo, ztrativší jasný pojem Boha, musilo k novému se propracovati. — Jest sice pravdou, že staří jonští fysikové téměř úplně ztratili porozumění pro správnou theologii, jaká jest ještě patrna v mythech a poesii předchozí, než na druhé straně nelze upříti, že základní jejich myšlenka o něčem stálém v ustavičné změně, o nějaké jednotě mezi množstvím, jest čistě náboženská. Jonové hledají stále to prajediné, z něhož vše povstalo a v něž se vše vrací, jejich ἀρχή všech věcí, ať je to již voda či vzduch či ἄπειρον, má vždy ráz božství světového, jež přijímají na

[1]) Srv. Plat Theät. 162 d.

[2]) Srv. W. Windelband, Geschichte der alten Philos München, 1894. »... Alle Schattierungen religiöser Freigeisterei treten uns in der sophistischen Litteratur entgegen, von dem vorsichtigen Skeptizismus des Protagoras, der von den Göttern nichts zu wissen erklärte, zu den anthropologischen und naturalischen Erklärungen des Götterglaubens bei Kritias und Prodikos, endlich bis zu dem ausgesprochenen Atheismus eines Diagoras von Melos «

[3]) Plat. Gorg. p. 482. sq.

jedné straně duchové na druhé tělesné, jednou božsky po druhé přirozeně. Učení jejich není materialismem, jak jsme ukázali, nýbrž nejasným pantheismem či, jak se všeobecně nazývá, hylozoismem.

Vznešenější již názor o Bohu má škola Pythagorova, ba, chceme-li věřiti fragmentům Filolaovým, máme tu čistý monotheismus s naukou o Bohu, jenž jest počátkem všeho, vše ovládá a řídí: ἔστι γάρ, ὁ ἁγεμὼν καὶ ἄρχων ἁπάντων, θεός, εἷς, ἀεὶ ἐών, μόνιμος, ἀκίνατος, αὐτὸς αὑτῷ ὅμοιος, ἄτερος τῶν ἄλλων (Philol. ap. Phil. de opif. mu.). Bohužel, škola tato nenašla bezprostředních pokračovatelů, čímž vznešená nauka ta osiřela.

Silný vliv poesie orfejské i starých mythů patrný jest v názorech Heraklitových a školy Elejské. Ač na prvý pohled Heraklitovo: πάντα ῥεῖ a elejské: ἕν τὸ πᾶν diametralně se liší, přece při důkladnějším pozorování neujde, že oba systemy řeší týž problem: Co jest svět a jaká jeho příč na. Přes to, že vše plyne, přece podstatu věcí proniká aetherická bytost, božský λόγος a v celém světě jest pořádek a lad, učí Heraklit; Elejští pak, ač popírají veškeru změnu, přece hledají stále pevný nějaký princip světový a přicházejí konečně k nauce o bytosti jedné, věčné, nezávislé, nekonečné. Vzpomeneme-li pak na vznešené výroky Xenofanovy a Parmenidovy o Bohu a jeho vlastnostech, nelze upříti, že učení jejich znamená základní kámen v nauce o Bohu a že vliv jejich na učení pozdější byl veliký. — Důležito však jest, že pochopení Boha připisovali jedině myšlení a hloubání, úplně odvrhujíce poznání smyslové. „Domnívali se, že nutno zavrhnouti poznávání smyslové i fantasii, a že jedině myšlení (λόγῳ) lze důvěřovati“ (Arist.). Jest jasno, že učení takového s radostí chopili se sofisté, počali popírati i myšlení, a tak místo pantheismu uvedli ve filosofii skepticismus.

Vrchol nauky o Bohu v prvé této periodě znamená jistě dualistická nauka Empedoklova a Anaxagorova. Rozlišení ducha na jedné a hmoty na straně druhé, zásadní překonání hylozoismu, vznešené myšlenky Empedoklovy o svatosti a nekonečnosti Boha (φρὴν ἱερὴ καὶ ἀθέσφατος), Anaxagorovy o jednotě a nezávislosti (μοῦνος, ἄκρατος), jistě nutně vedlo k výroku: „Člověku jest lépe býti než nebýti, ježto, existuje-li, může poznati nebe a pořádek světa.“ Konečně ani Demokrit, přes svůj jasně vyslovený mechanický názor světový, není příliš dalek aspoň teleologie; je-li mu mozek pánem těla, srdce královnou hněvu, játra sídlem žádostí — pak nelze v těle lidském popírati účelnou uspořádanost a od účelnosti jest jistě již jen krůček k poznání Boha. Demokrit ovšem kroku toho neučinil, nýbrž naopak podnět dal k boji o tom, jakou příčinou vznikl pohyb a pořádek ve vesmíru. Empedoklova nauka o náhodě zůstává osamocena, za to přiostřuje se boj, zda duch uspořádal a řídí svět, nebo slepá, bezduchá nutnost přírodní jest příčinou vesmíru; zda theologický nebo mechanický názor světový má míti převahu. Boj ten na pravou míru uvésti a šťastně skončiti bylo úlohou velkého Athěňana — Sokrata.

Kdo by nepozoroval, že i naše dny ukazují boj podobný, boj materialismu, pantheismu, atheismu proti čisté nauce o Bohu! Kdož by neviděl, že hledání Boha, jaké jsme pozorovali v této prvé periodě řecké filosofie, není překonaným stanoviskem, nýbrž naopak palčivým problemem dneška! Moderní člověk ztrativ víru, odvrhnuv náboženství, stále hledá něco vyššího, nějaký pevný bod, kde by našel uklidnění — hledá Boha. Nelze upříti, že to snaha dobrá. Jest sice pravdou, jak jsme viděli, že to není práce zrovna nejsnadnější, ale je to práce vděčná, jejíž výsledek jest nejen možný, nýbrž téměř jistý. Vždyť jest i článkem katolické víry, že přirozeným

způsobem možno Boha poznati. Myslící člověk, vida věci, jejich změny, rozmanitost i uspořádanost, může snadno na základě zákona příčinnosti dojíti k přesvědčení o jsoucnosti Boží. Dr. P. Vychodil[1]) ve své „Apologii" uvádí o tom velmi zajímavý výrok Lockeův z díla o lidském rozumu (Essay concerning human understanding): „Mnozí prý nemají známosti o Bohu, jelikož myšlení svého v tom směru nepěstují. V pravdě však lze pomysl o Bohu odvoditi takořka z každého bodu našeho poznání: viditelné známky zvláštní moudrosti a moci ve všem tvorstvu se objevují tak zřetelně, že rozumný tvor, kterému se chce vážně o nich přemýšleti, nemůže z nich Boha nenajíti. Není nám proto pomysl o Bohu vrozen, nýbrž každý je k němu veden, kdo rozumu svého dobře užívá, o příčinách věcí pilně přemýšlí a je až k původu jejich sleduje . . . Podle různé píle a schopnosti bude a zůstane tento pomysl o Bohu také různým u různých lidí, jsa do té doby, na prvém stupni přirozeného pozorování a přemýšlení, vždy jaksi nejasný a neurčitý, ve mnohých částech snad i vadný. Kde se však probudí přemýšlení vědecké, tu se pomysl onen více tříbí a to tím, že logický úsudek, jímžto lidská mysl byla hned zprva bezděky vedena, provádí se nyní výslovně a vědomě. Odtud pak vznikají d ů k a z y jsoucnosti Boží."

Ve výroku tom jest i zahrnut účel mé práce. Chtěl jsem podati historický úvod k důkazům o jsoucnosti Boží a theodicei vůbec, snažil jsem se ukázati, že vážně přemýšlející člověk logickou nutností veden jest k poznání Boha, snažil jsem se odůvodniti výrok Písma sv., který jsem zvolil za motto své práce:

Jen blázen praví v srdci svém: Není Boha!

A. BRATEČ. (Hr. Kr.)

Východ nového Slunce.

Ach, země naše pro lásku je málo ještě zahřáta,
v svých světlech příliš dotěrná a v soumraku je mdlá,
a sama nám to pocítit již dala v rozmar zapadlá,
že s kosou ostře broušenou žnec ke dni lásky přichvátá.

A ještě kvetly bledule a v polích jaro bloudilo
a my se svorně drželi v svém štěstí zříce Východu
plam zpívající o lánech, jež hojnou skytnou úrodu,
když překvapení bolestné své drápy do nás zarylo.

A Ty's v té chvíli zaleklé, ó Kriste, k Srdci ukázal!
V Tvé velké, hlubé tajemství se bída duše vnořila —
jen elegii o ztrátě nám ještě pěvec zazpíval.

Pak dál jsme jenom čekali, až s nebe přijde posila
do srdcí oheň roznítit a rozdýmat své lásky pal
v té nedočkavé duši nám, jež s vírou se Ti kořila.

[1]) Dr. Pavel V y c h o d i l, Apologie křesťanství. Díl I str. 78., stať: »Přirozené poznání Boha«.

FR. JEMELKA. (Ol.)

K otázce o porušení katolicismu v »západním kraji«.

(Ku přednášce prof Dr. M. Zdziechowskiho na sjezdě Velehradském r. 1903.)

Smutné jsou dějiny katolicismu na Litvě a Bílé Rusi čili v tak zv. „západním kraji“ od doby, kdy trojím dělením Polska připadly země tyto říši Ruské; neboť snaha ruské vlády o vnitřní sjednocení zabraných krajů s pravoslavným carstvím přinesla katolickému a sjednocenému obyvatelstvu jen hrůzu útrap a pronásledování.

Počátek násilné této propagandy činí hned carevna Kateřina II. (1762.—1796.), a to už tenkráte, kdy ještě „Polska nierządem stoi“.[1] Jestit to ještě za slabé vlády Poniatowského (1764.—1795.), kdy v bouřích dissidentských odcházejí do vyhnanství první oběti ruského vlivu, vměšujícího se do věcí polských, krakovský biskup Soltyk a biskup Zaluski z Kyjeva. A když brzo po tom chtějí se vlastenci polští vybaviti z vlivu ruského konfederací barskou (1768.), pokrývají kozáčtí „Hajdamáci“ zásluhou ruskou vlast unitů ssutinami klášterův a vesnic a 200.000 mrtvol mučenníků za víru Kristovu.[2]

A těžké časy Kateřininy po klidné vládě Pavla I. a Alexandra I. se opět vracejí s carem Mikulášem I. (1825.—1855.). V díle neblahém ochotně mu pomáhá zrádný metropolita litevsko-vilenský, Josef Siemaszko, který s potomním biskupem minským, Antonínem, a s potomním polockým arcibiskupem, Lusinskim, svádí s sebou ku pravoslaví 1300 duchovních a který zvláště po listopadové revoluci varšavské (1830.) a po nešťastné bitvě u Ostrolenky (1831.) přičiňuje se nejtěžší rány zasadit Unii. Kostel za kostelem je odnímán sjednoceným Bělorusům a Litvínům, vysoké i nižší školy jsou jim zavírány, takže kandidáti stavu duchovního musejí do Petrohradu na schismatické školy theologické, a ve věcech církevních stává se Unie podřízenou sv. synodu, ztrácejíc tak svou samostatnost.[3] A stejný osud přináší rok 1832. i církvi latinské: v mohylevské metropoli ztrácí 202 kláštery, ve Varšavě a ve Vilně nucena jest odstoupiti překrásné chrámy nově zřízeným biskupům schismatickým, a bullám papežským zabráněn je vstup do celé říše. Každý pak odpor umlčován jest útrapami sibiřského vyhnanství.[4]

Radostnější naděje budí z počátku nastoupení cara Alexandra II. (1855.—1881.[5]). Ale brzo zase povstání polské r. 1863. dává novou zbraň jen. Muravjevovi, aby energičtěji než dříve pronásledoval katolictví. A tu znova opakuje se tragika let minulých: rušení klášterů, zavírání kostelů, zákaz stavby nových a násilné obracení celých farností ku pravoslaví, až r. 1867. přestává veškeré spojení s Římem, který anathematisuje zrádného rusifikatora kanovníka Wojcického.

Teprve po odstoupení jen. Muravjeva a jeho nástupce Kaufmana upouští Rusko od dosavadního způsobu násilí a připadá na novou myšlenku, uvésti totiž ruštinu do služeb božích katolických. Tato myšlenka rusifikace katolicismu vypočítána byla na daleké cíle. Proto nechává vláda ruská pojednou v klidu království polského a přenáší činnost svou především jen do gubernií litevských a běloruských.

[1] Dr. Fr. Brdlík, Průvodce po dějinách, 3. vyd., str. 375.
[2] Dr. Fr. X. Kryštůfek, Všeobecný církevní dějepis, díl III, str. 626. a násled.
[3] Dr. Jan Bílý, Dějepis sv. kat. Církve, Brno, 1859., str. 1102.
[4] Dr. Fr. Krištůfek, l. c. str. 932.
[5] Dr. Jan Bílý, l. c. táž strana.

A k vylíčení této činnosti ruské vlády za posledních tří carů (Alexandra II. a III. a Mikuláše II.) chceme zde podati upravený překlad ruské brošurky,[1]) jejíž druhou část (32 str.) tvoří dokumenty vypravovaných dějů, totiž různé Úkazy carské, vládní přípisy gubernatorům a děkanům, vyplněné cirkuláře vládních kněží a p. z doby mezi r. 1870. – 1897.

* * *

V prvý den Vánoc r. 1869. vydal car Alexander II. úkaz, ve kterém „nejmilostivěji ráčil rozhodnouti o užívání ruštiny v bohoslužbě a ve věcech náboženských vůbec". Třebas úkaz ten odnášel se ku všem „jinověrným vyznáním", přece po výtce týkal se katolíků, žijících v západních guberniích říše. A protože to bylo rozhodnutí carovo, nuceni byli ihned katolíci k jeho vyplnění bez ohledu na strašný mravní nátlak, kterému podléhaly massy lidu, zvyklého od prvních slov dětského žvatlání chválit Boha jazykem polským — a bez pomyšlení na to, že v katolické bohoslužbě záměna latinského jazyka jakýmkoli jiným beze zvláštního souhlasu vyššího úřadu církevního rovná se odpadnutí, anebo aspoň pokládá se za prvý krok vedoucí k odpadnutí.

To však předvídal ministr vnitřních záležitostí, v jehož správě jsou též náboženské záležitosti jinověrců, i chtěje odstranit s očí katolíků přízrak rozkolu a popravoslavení, připojil k carskému úkazu tuto poznámku: „Ale, jak se samo sebou rozumí, pro církev římsko-katol., pokud se na ni toto rozhodnutí vztahuje, zůstává jazykem liturgickým latina, a rozhodnutí vztahuje se toliko k doplňovací bohoslužbě, anebo k těm částkám jejím, při nichž místo latiny užívá se již jiných jazyků a nářečí, jako německého, francouzského, polského, lotyšského atd."

V království polském spokojila se vláda zavedením ruštiny v několika středních školách do vyučování náboženství; o poruštění celé bohoslužby tu nebylo řeči Avšak jinak utvářely se poměry v kraji západním.

Tam již od r. 1862. P. Semen Makarevič, farář v Bobrujsku,[2]) zpíval o svátku carově modlitby za vládce rusky. Na žádost svého (minského) biskupa, Vojskeviče, sliboval sice, že zanechá své novoty, ale přece pořád zdráhal se splniti slib ten. A biskup, chovaje k němu zvláštní náklonnost a domnívaje se, že očekává toliko vhodné chvíle, příliš ho nenutil. Ale zatím příkladu Makarevičova následovali i jiní kněží v naději vládních odměn a ti přibrali řeč vládnoucí i do písní kostelních a do kázaní.

Než zvláštní horlivostí vyznamenal se mezi nimi P. Ferdinand Senčikovskij. Z počátku jako vikář v Bobrujsku (od r. 1861.) ukázal se plamenným vlastencem polským a v témž duchu působil později též v Barbarově; ano horlivost svou dovedl až tak daleko, že když tam dle vládního nařízení zavřena byla jakási kaple, sám vlastní rukou strhl státní pečeť a mši svatou v ní odsloužil. Za to byl zavřen r. 1865.

Nikdo nepochyboval, že Senčikovskij bude za to poslán na Sibiř; najednou však ku všeobecnému podivu ocitá se na svobodě po uplynutí jen několika měsíců!

Ve vězení strhl totiž se sebe všecek svůj patriotism a svou náboženskou horlivost a hrozně změnil od těch dob cesty svého působení. Nějaký čas po svém osvobození žil u bratra svého Alexandra, vikáře mozyrského, brzy

[1]) „Къ вопросу объ обрусеніи католицизма въ западномъ краю". Краковъ, Изданіе и печать типографіи Б. Л. Анчица и Комп. 1898. Autor neuveden.

[2]) Město na památné řece Berezině, pravém přítoku Dněpru. Pozn. překl.

však ustanoven byl katechetou na blonském učelišti v kraji igumenském, a několik neděl později potvrdil ho minský gubernátor za faráře na téže faře.

Od té chvíle vystoupil Senčikovskij zřejmě jako nejhorlivější agitátor pro šíření ruštiny. Netoliko že začal zpívati modlitbu za cara rusky, jak to činil Makarevič a jiní, nýbrž vyloučil z kostela všechny polské duchovní písně, počal rusky kázati, předčítat ohlášky sňatků, zpovídat, křtít a jiné, ano i doma se služebnictvem a s farníky jinak mluviti nechtěl leč rusky. Jedním slovem: ještě před uveřejněním úkazu cara Alexandra II. (o vánocích r. 1869.) působil Senčikovskij v tomto porušťujícím směru, užívaje „v ů b e c" vládního jazyka t. j. v kostele i v životě soukromém.

Senčikovskij zaváděl své novoty z počátku jen v mezích fary blonské. Překážet jemu nemohl nikdo, protože právě v tento čas minská dioecese dle carského nařízení (ze dne 16. – 28. července r 1869.) byla sloučena s vilenskou, kterou řídil od června r. 1866. t. j. od doby vyhnanství biskupa Krasinského do Vjatky, prelát Žilinskij. Ten obdržel vysokou tuto hodnost po vůli ruské vlády, avšak bez souhlasu papežova, takže katol. obyvatelstvo, příslušné pod jeho správu, zcela správně ho pokládalo za vládce nezákonného. A vskutku Žilinskij slepě poslouchal vilenského jenerálního gubernatora i gubernatorů jiných gubernií, takže vlastně oni spravovali jeho dioecesi a zaváděli ruštinu do bohoslužby katolické. Na důkaz toho můžeme uvésti celou řadu dokumentů. V jednom z nich na př. vilenský jenerální gubernátor sám dává tisknout rituál[1]) („trebnik") a odesílá jej konsistoři, odkud má býti dodán všem děkanstvím. V jiném zase vilenský gubernátor naléhavě žádá důkazů, že carský úkaz ze dne 25. prosince 1869. je znám všemu duchovenstvu, a proto obrací se konsistoř k děkanům s rozkazem, aby poslali gubernátorem požadované důkazy. Také ministr vnitra přičiňuje se o porušťování katolicismu a ustanovuje zvláštní odměnu za užívání ruštiny, a to kněžím od 110 – 370 rublů, varhanníkům po 180 rublech. Avšak zvláště pádný doklad stálého vměšování se ruských úřadů do církevních záležitostí podává dokument, v němž minský gubernátor nařizuje všem úředníkům přísně dohlížet na kněze, kteří rozhodli se pro ruštinu, aby svědomitě plnili svůj slib; při tom naznačuje, které části bohoslužby dlužno mít „kanonickými" a které doplňovacími.

Už jsme mluvili o P. Senčikovském jako o zuřivém průkopníku rusifikace, ku které již ve vězení prý se slibem zavázal. Minský gubernátor, tuše v něm výhodný nástroj ku provedení výnosu ze dne 25. pros. 1869., přesadil ho do Borisova[2]) na širší působiště. A Senčikovskij, člověk marnotratný, prázdný, marnivý a při tom nepovědomý vlastní důstojnosti, chlubil se tím, že vláda užívá jeho služeb, ano že jich i potřebuje a proto že mu lichotí; — navštívil ho osobně v Minsku ministr osvěty hr. Dmitrij Tolstoj r. 1872. a ministr vnitra Timašev r. 1876. — „Otci Ferdinandovi", opojenému takovými poctami, zatočila se hlava; počal se chovati pohrdlivě ke gubernátorovi, počítaje na své styky s ministry, ale rozpočet jeho ukázal se nespolehlivým. A tak nyní dlouholetý, neunavný bojovník za věc ruskou ukončuje život svůj v Omsku, přemýšleje o vratkosti lidského štěstí. Svým nadbytečným horlením a příliš zřejmým rozvratným působením stal se vládě nevhodným.

Avšak vraťme se zpět! V lednu r. 1871. byl Senčikovskij k žádosti gubernátorově přeložen do Minska a ustanoven farářem tamějšího kostela

[1]) Kněží, přijavší tento »rituál« t j. zavázavší se užívati ruštiny k doplňovací bohoslužbě, nazváni od těch dob »ritualisty«.

[2]) Severo-východně od Minska na řece Berezině.

nejsv. Trojice, městským děkanem minským, nadněmanským a igumenským a katechetou mužského i ženského gymnasia. Téhož roku pak v červnu nařídil jemu Žilinskij „revisi“ všech kostelů v gubernii a uložil mu všeobecné zavedení ruštiny.

Senčikovskij svolal tehdy všechny podřízené kněze do Minska a nařídil jim podepsat projev, že sami dobrovolně podřizujíce se žádosti vilenského jen. gubernátora od nynějška užívati budou ruštiny v doplňovací bohoslužbě. Shromáždilo se okolo 40 kněží, ale skoro všichni to odepřeli. Neposlušné odvedli četníci: jedny do Bobrujska pod dohled P. Makareviče, druhé do dominikánského kláštera do Nesviže. Obojí však musili tam žít na své útraty, bez platů a důchodů, v Bobrujsku pak byli přinuceni platit i za byt. Zbaviv se takto „nespolehlivých“ farářů, Senčikovskij předsevzal revisi vakantních far za tím účelem, aby předně zavedl do každého kostela ruštinu a pak aby sebral od farníků podpisy ku prosbě Jeho Veličenstva za rozhodnutí stran užívání ruštiny v bohoslužbě. Revise tato provedena byla dle očitého svědka přibližně asi takto:

Senčikovského doprovázel okresní komisař, v městech pak nebo vesnici, ve které byl kostel podléhající „revisi“, očekával ho místní krajský sudí s úředníky. V prvém kostele povedlo se „otci Ferdinandovi“ co nejlépe. Zavolal totiž varhanníka, kázal mu otevřít kostel (farář už byl vypuzen do Bobrujska anebo Nesviže) a obleknuv kněžská roucha, zapěl rusky u oltáře „Tebe, Bože, chválíme“ a pak modlitbu za cara. Na to obrátil se, taktéž po rusku, ke shromážděným a oznámil jim, že car ve své neskončené dobrotě a starostlivosti o blaho poddaných nejmilostivěji dovolil jim užívati ruštiny v kostele, a že od nynějška nesmí nikdo z katolíků zpívat polsky leč v obavě, že ztratí milost carovu, že kostel bude zavřen a že on sám bude uvězněn. Nikdo nic neočekával, z farníků nikoho nebylo v kostele, i proto nedivno, že Senčikovskij se nesetkal se žádným odporem. Ihned napsal protokol o šťastném zavedení ruštiny, komisař a sudí jako svědci jej podepsali a poručivše lidu „v hospodě“ snídaní, odebrali se odtud na sladký oddech po činu neohroženém.

Zpráva o tom rychle se rozšířila, a v následujících farnostech počal Senčikovskij narážeti na zjevný odpor. Na př. přišed ke kostelu, dal si zavolat varhanníka, ukázalo se však, že ho tu není. Žádal klíčů, klíčů také nebylo. Úředníci odešli na zvědy, ale to k ničemu nevedlo. Nezbývalo než obrátit se na kováře a ten teprve, když mu pohrozeno bylo přísným trestem, uvolil se vylomit dvéře kostelní. A čím dále, tím hůře! V některých farnostech mnohočetný zástup mužů i žen očekával Senčikovského u vchodu do kostela. Oznámili mu, že ho nepustí do kostela a že nevydají klíčů. Otec „visitátor“ přichvátav ku bráně vyhrožoval jim jako spiklencům vězením, vyhnanstvím na Sibiř a nucenou prací, ale „spiklenci“ odpovídali kletbami, vystrkovali hole, házeli po něm shnilými vejci a j. Konec konců ovšem vždy zvítězila ozbrojená policie nad bezbranným lidem, otevřela kostel a Senčikovskij tam vešel; avšak zástup šel za ním a přehlušoval svým polským zpěvem jeho ruské „Tebe, Bože, chválíme“. Jindy stávalo se také, že bez ohledu na přítomnost policie odehnán byl „otec Ferdinand“ od oltáře. Než to vše nebránilo mu sestavovati zvučné protokoly zvěstující, že bohoslužba vykonána rusky. Lidu bylo mnoho, a proto i připojeno: „při mnohočetném shromáždění“. Lid ten zpíval — ovšem že polsky — ale proč pak nedodat: „při srdečných sympathiích farníků“? Strážníci násilně odvedli nejvíce pobouřené a rozzuřené diváky, obyčejně ženské — i tento fakt možno vyjádřit slovy: „zástup byl tak veliký, že se nemohl směstnat v kostele“. — Kromě toho ještě byly

sestavovány prosby jménem farníkův, aby car rozhodl o užívání ruštiny v kostele. Podpisy sbírány různými úskoky. V jednom místě předstíráno farníkům, že kostel bude zavřen a proto že je nezbytno prosit a starat se o zavedení ruštiny pro záchranu svatyně; na druhém místě zase podáváno vysvětlování, že prosba zahrnuje v sobě toliko carem žádaný projev citů věrných poddaných — a lidé prostí a naivní podpisovali. Jindy přímo brali opilce z ulice, kteří se první naskytli, a ti podpisovali jménem farníků (tak bylo v Kojdanově). K těmto podpisům pak připojována dle farních matrik jména i rodin zemřelých anebo novorozenců. Tak počet podpisů vzrostl, když mrtví a nemluvňata nemohli protestovat.

Prosby takto upravené odesílány do Petrohradu. Brzy došlo nejmilostivější rozhodnutí, nad jehož pečlivým plněním co nejbedlivěji dohlížela místní policie, nedovolujíc ani kněžím ani lidu zpívat v kostele polsky.

Tato násilná propaganda dála se netoliko v minské, nýbrž i ve vilenské dioecesi s tím toliko rozdílem, že zde byla do jistého stupně zastavena hrdinskou odvahou P. Piotroviče. Tento kněz přijal sice zprvu ruštinu, potom však poznav, že to bylo odpadlictvím od zákonů církve římsko-katol., rozhodl se pod vlivem výčitek svědomí, vykonat veřejné pokání. V tom úmyslu rozeslal svým druhům, farním administrátorům, list pro ně sestavený, ve kterém podrobně ukázal celou nezákonnost zavedení ruštiny do bohoslužby bez souhlasu papežova a vůbec všechny přehmaty jak místních úřadů, tak i vládních prelátů vůči církvi římsko-katolické.

Nespokojuje se tím pronesl ve Vilně o svátku Zvěstování Panny Marie r. 1870 v kostele sv. Rafaela kázaní podobného obsahu, při čemž, uznávaje své předešlé pobloužení, u přítomnosti všeho lidu roztrhal a spálil konsistoří rozeslaný „trebnik“. Byl ovšem proto ihned uvězněn a poslán do Archangelska, avšak jeho smělý čin měl blahodárný vliv a vyvolal v duchovenstvu protiakci proti ruské propagandě.

Dioecese vilenská byla v ten čas, jak jsme výše poznamenali, ve stavu velmi žalostném. Spravující ji prelát Žilinskij a jeho pomocníci preláti Njemekša a Tupalský, toužíce jen po vlastním obohacení, poslušně plnili příkazy jeneralního gubernátora, všichni pak, aneb skoro všichni kněží, vynikající energií, neohrožeností a oddaností k církvi římsko katolické, byli trestáni, vyhnáni, nebo zbaveni svého úřadu Muravjevem a jeho nástupcem Kaufmanem (1863.—1866.). Tento sešroubovaný terrorism zhoubně působil na všechny pozůstalé. Jedni pozorujíce, že prostopášný život osvobozuje od podezření, oddali se nevázanosti dle příkladu prelátů spravujících dioecesi, jiní pak, čestnější, nenašli v sobě dosti energie, aby se zvedli proti přehmatům vlády; bylit znaveni tíží poměrův, a vězení a vyhnanství, před očima jejich tolik obětí postihující, zbavily jich zmužilosti.

Než tu pojednou smělý protest P. Piotroviče síly dodal zmoženým duším. Rozhodnuto „trebnik“ nepřijímati a to tím spíše, poněvadž mezi obyvatelstvem začal se ozývat tichý, ale hluboký, živelní protest náboženského citu, utýraného násilím vlády a vládních prelátů, proti tomu, že vypuzen byl z kostelů jazyk, v němž lid od starodávna uvykl obracet se k Bohu modlitbami. Kněžstvo rozhodlo se pro obranu a lid dodával jim statečnosti a síly. Vzrušení bylo silné; ve mnohých kostelích farníci vyhnali kněze „ritualisty“ osvědčujíce, že nedopustí jejich novot.

Díky tomuto všeobecnému protestu a rovněž díky ochablosti preláta Žilinského, který především chtěl se postarati o nahromadění jmění a ne o provedení vládního programu rusifikace, zůstaly kostely vilenské a grod-

nenské gubernie v ohromné většině svobodny od doplňovací ruské bohoslužby. Vláda pak zvolna začala se zříkati svých záměrů.

Jinak odehrála se tato záležitost v gubernii minské. Tam, jak jsme viděli, měla vláda velmi horlivého průkopníka rusifikace, Senčikovského, a jeho pomocí uvedena byla ruština cestou násilí a podvodu do velmi mnohých kostelů. Neposlušné faráře trestali vyhnanstvím anebo je zavírali do klášterů, mnozí pak sami žádali za přesazení do jiných dioecesí. Zdálo se, že ruské dílo slaví vítězství. Avšak ani Senčikovskij, ani policie neměli prostředků k boji s duchem lidu, s tichým, mlčenlivým, ale úporným protestem běloruských sedláků, přestavších navštěvovat své farní kostely, konala-li se v nich doplňovací bohoslužba rusky a jezdících do kostelů na mnoho mil vzdálených, jen aby se pomodlili, vyzpovídali a nejsvětější svátost přijali tam, kde vše dálo se po starém.

Na konec rozhodná rána padla na ruskou propagandu soukromou zprávou z Říma, která však rychle rozšířila se po celém kraji. Na otázky: 1. možno-li v tak zv. doplňovací boslužbě bez rozhodnutí sv. Apoštolské Stolice zaměnit dosavadní, od nepamětných dob užívaný jazyk polský za ruský, 2. možno-li se domnívat, že sv. Apošt. Stolice strpí takovou novotu — odpověděla Congreg. S. Officii 11. července 1877. — negative.

Taková odpověď ovšem nezabránila kněžím-ritualistům, aby užívali ve svých farnostech ruštiny, nezabránila též vládě pronásledovat neposlušných a šířit dále rusifikaci katolicismu, přece však mezi mladým duchovenstvem počal se rychle zmenšovati a brzo na nullu snížil se počet kněží, kteří byli ochotni jednati proti vůli Hlavy církve. Projevována též obava, že někteří z ritualistů mohou vládu zradit. Proto vyšší úřady počaly se od těch dob více starat o zachování nabytého než o nové výboje. Za tou příčinou, aby znovu nebyla vpuštěna polština do oněch kostelů, ve kterých ruština pokládána už za jazyk zavedený — v případě jejich vakance nastalé smrtí anebo přeložením farářů — žádal gubernátor od jmenovaných kněží podpisy, že budou užívat v doplňovací bohoslužbě toliko ruštiny: protože však nikdo z mladého pokolení kněžského nebyl k tomu ochotným, gubernátor také nikoho nepotvrzoval, a tak zůstávaly farnosti bez pastýřů

R. 1883. oddělena byla se souhlasem Vatikánu dioecese minská od vilenské a připojena k dioecesi mohylevské. Tak dostala legální a kanonickou správu, která neschválila rusifikace Mohylevský metropolita, Gintovt, vystoupil v několika energických cirkulářích proti ruštině, bohužel však slova jeho zůstala jen na papíře. Metropolita nemohl ani visitovat dioecese, ani odstranit kněží rusifikatorů, poněvadž k tomu nepřivolila vláda A tak zůstaly vakantní fary bez farářů.

Stav minské dioecese r. 1885. byl tento: Katolíků načítáno 180.000, farností 51, kněží 49, z nich však deset odstranila vláda pro „nespolehlivost“ z úřadu a vůbec z práva vykonávat duchovní povinnosti. — Vakantních far bylo 15, a tak pro 36 zbývajících farností zůstávalo 39 kněží; vyloučíme-li však z tohoto čísla 10—12 ritualistů, ku kterým lid nikdy se neobracel, zbývá neúplně 30 lidí, kteří měli ukojiti duševní potřeby 180.000 katolíkův!

Mnozí doufali, že takovému abnormálnímu a žalostnému postavení učiněn bude konec nastoupením nového cara. První činy cara Mikuláše II. utvrzovaly katolíky v jejich radostné naději. Vykládalo se, že minský gubernátor obdržel od ministra vnitřních záležitostí v srpnu r. 1896. instrukce o tom, aby nevyžadoval od kněží nově ustanovených osudných podpisů, které zavazovaly je k užívání ruštiny. Vykládalo se též, že gubernátor byl tím na-

nejvýš nespokojen, shledávaje, že tak padá bez výsledku 30letá rusifikatorská práce, od které dalo se v nejbližší budoucnosti očekávat stkvělých resultátů. Konečně očekávání se potvrdilo. Kardinál Rampolla officielně oznámil metropolitovi Kozlovskému smlouvu ruské vlády s Vatikánem těmito slovy: „Beatissimus pater, pro sua sollicitudine apostolica, valde cupiens providere iis parochiis dioecesis Minscensis, quae curione carent ob usum linguae russicae in cultu suppletorio, prohibitum decreto Congr. S. Officii, die 11. Julii 1877a., benigne annuit, ut ex canonicis formis parochi nominentur, qui cultus officia exerceant et sacramenta ministrent sermone latino".

List kardinála Rampolly doručen byl do Petrohradu ruským plnomocníkem při Vatikáně. Ministr vnitřních záležitostí, zasílaje ho metropolitovi, připojil, že car „nejmilostivěji rozhodl se písmo kardinálovo odevzdat komu patří a je splniti". Skoro současně (29. dubna r. 1897.) a týmiž také slovy oznámena byla vůle monarchova minskému gubernátorovi. Tak list kardinála Rampolly, díky carskému exequatur, nabyl moci zákona, zavazujícího v Rusku všechny. Tato okolnost jest pro nás neobyčejně důležitá; neboť odtud plyne, že ruská vláda officielně uznala zákaz užívání ruštiny v doplňovací bohoslužbě, vynesený kongregací S. Officii 11. července r. 1877. Tento zákaz byl již dříve znám katolickému obyvatelstvu, nyní však sama vláda nařídila všem znát a plnit vůli sv. Stolice v této otázce. Nehledíc k tomu, kdy věc ta prakticky uskutečněna, tatáž vláda počala ignorovat výnos kongregace.

K jasnějšímu porozumění celé věci musíme dodati, že farnosti minské gubernie možno rozděliti vzhledem k užívání ruštiny na tři díly: 1. farnosti, ve kterých ruština nikdy nebyla zavedena a kde tedy až do nynějška doplňovací bohoslužba koná se polsky nebo latinsky; 2. farnosti s ruštinou též v doplňovací bohoslužbě a 3. farnosti, kde faráři jednou zpívali modlitbu za cara rusky, avšak úporným odporem farníků přinuceni byli ustoupit, anebo vládou byli odstraněni. — Farnosti první třídy mají faráře zákonitě ustanovené kanonickou vrchností. Farnosti druhé třídy spravují od dob Senčikovského kněží-odpadlíci, kteří by měli býti odstraněni a církevně potrestáni za neposlušnost výnosu kongregace S. Officii ze dne 11. července r. 1877. Třetí kategorii konečně tvoří farnosti vakantní; officielně má se ruština v nich za jazyk zavedený, proto až do těch dob požadoval gubernátor od kandidátů, navržených duchovní vrchností, podpisy, že budou užívat v doplňovací bohoslužbě vládního jazyka; protože však skoro nikdo s tím nesouhlasil, zůstaly farnosti, jak výše pověděno, bez farářů.

Dokument pod čís. 1515.[1]) ukazuje, jak vykládala vláda smlouvu s Římem vzhledem k farnostem minské gubernie. Hned ministr vnitřních záležitostí, oznamuje minskému gubernatorovi 29. dubna 1897. podmínky smlouvy, doložil, že pro vakantní fary (t. j. třetí třídy) musejí býti ustanoveni kněží, kteří by konali doplňovací bohoslužbu toliko latinsky. Slova „toliko" není v listu kardinálově. Gubernátor pak, podávaje se své strany okresním komisařům zprávu o ministrově cirkuláři (27. května 1897.), taktéž nařídil jim co možná nejsvědomitěji hledět k tomu, aby nově jmenovaní kněží užívali v kostelích výlučně latiny: „V případě však, že by kdokoliv z římsko-katol. kněží odepřel splniti uvedený Nejvyšší rozkaz a zároveň dovolil si pronésti kázaní polsky, anebo že by zpíval s lidem v kostele polské hymny, o každé takové události jste zavázáni mně bez prodlení podati zprávu".

[1]) Циркуляръ Минскаго Губернатора по Канцеляріи столъ 3. Мая 27 дня 1897. г. Н. 1515. Druhá část brošury str. 22

Nedosti na tom, tentýž gubernátor, kterého P. Vojčinskij, jeden ze zastanců rusifikace, poctívá jménem „eminence“, v jiném listě jemu vysvětluje, že není zavázán konat doplňovací bohoslužbu rusky, protože smlouva s papežem vztahuje prý se jen na farnosti vakantní, nikterak netýkajíc se oněch far, ve kterých ruština byla zavedena a jí do nynějška od farářův užíváno.

Tak i ministr i gubernátor značně súžili smlouvu s Římem, vztahujíce ji toliko na farnosti vakantní. Upustivši od snahy zavésti ruštinu v tyto farnosti vláda přes to přece rozhodla se, s jedné strany vytrvale vypuzovat z nich polštinu, s druhé pak strany — uchránit ruštinu ve farnostech druhé třídy. A co později může se státi s kostely a farnostmi třídy první, ve kterých až do těchto dob užívá se polštiny? Je-li vládní výklad smlouvy s Římem správným, pak jistě poslouží časem za důvod k vyloučení polštiny i z těch posledních kostelů. Vždyť faráři jejich většinou — stařičci, a po jejich smrti vláda, vezmouc za základ domnělou smlouvu s Římem, vztahující se prý toliko na farnosti vakantní, zakáže nově ustanoveným kněžím užívat polštiny.

Co pak se týká farností druhé třídy, naléhá gubernátor na zachránění jejich ruštiny, vyloučiv je, jak jsme viděli, ze skupiny farností, na které se vztahuje smlouva s papežem. Po smrti nynějších farářů úřady budou žádat i od jejich nástupců, aby dále působili v témž duchu; ti ovšem k tomu nesvolí, a vláda jich nepotvrdí. Tak může se státi, že po nějakém čase budou v minské gubernii farnosti jen dvojího druhu: buď vakantní anebo takové, ve kterých má duchovenstvo právo užívat toliko latiny. K tomu musí dojíti smlouva s Římem, je-li výklad ministra a gubernátora v souhlase s jejím duchem: místo rusifikace budeme mít latinisaci, dovedenou do absurdnosti, k povinnosti latinsky kázat běloruským sedlákům! Svatá víra změní se v prázdnou, lidu nepochopitelnou formálnost! — (P. d.)

J. Z—a. (Львів.)

Св. Архистратигу Михаїлу,

Покровителю Руси.

Архистратиже Михаїле!
О, глянь: Твій нарід — Русь сьвятý
Ворожі сили роз'зброїли,
І мов татарва смерть несýть.

Збери, о Вожде, Руси дїти
В Христовий всесильний табóр,
Дай ворогів нам одолїти,
Взнеси високо наш прапóр!

Най ся воружить в хрест і зброю
Столїтний старик, и молóд!
Благословляй, провадь до бою
За Русь, за Церков, за народ! . . .

— — — — — — — — —

Став перед нами Вожд небеский,
Вже и меч огнистий виняв свій
Свитає, Русе, день воскресний —
В крестї побіда — з ним у бій!! . . .

FR. MARTÍNEK. (Br.)

Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvlášť.

(Práce v soutěži I. cenou poctěná.) (Č. d.)

Zásady tyto šířilo především právo kanonické, jež stalo se ochranou práce, jejím posvěcením a ctí. „Kanonické právo," praví Endeman, „povzneslo práci k největší hospodářské cti" [1]) Ze vší práce rukou n jvíce podporovalo kanonické právo rolnictví. Toto pokládáno za matku a hlavní podmínku pořádku a společenského života, za nejlepší pramen výdělku největší části národa, za živitelku všeho druhu řemesel. „Sedlák musí býti ve všem podporován a jistý," praví ‚Ein christlich Ermahnung', „neboť jeho práce potřebuje jak císař tak nejnižší z lidí a práce jeho rukou je čestná a bohumilá; proto nechť chrání ho i církevní i světské právo". A skutečně vlivem tohoto názoru a recipováním práva kanonického i právo světské ujímalo se rolníků. Tak čteme: „Právě tak dobře jako kostely, kláštery a církevní dvory mají na pokoji býti: každý pluh s k ními a co k tomu náleží, vinice a pole; kdo dělníku na poli nebo vinici uškodí, má potrestán býti jako loupežník (Strassenrauber)".[2])

Názoru o práci příbuzný a částečně i z toho vyplývající byl názor o majetku. Veškeren majetek náleží Bohu. Proto nemá nikdo práva majetku užívati ke svým choutkám a k potlačování chudšího, nýbrž k dobru obecnému. Vycházejíce z této zásady neohroženě horlili bohoslovci Gabriel Biel a Jan Trithemius proti všem pánům, kteří svým poddaným starodávné právo lesní, vodní a právo pastvy zkracovali.[3]) „Nechť pomní boháči," praví Trithemius odvolávaje se na sv. Tomáše, Augustina a Řehoře V., „že jim nejsou statky svěřeny, by jich sami užívali, nýbrž aby je spravovali, poněvadž náleží společnosti lidské; neb jinak najdou se falešní učitelé, kteří budou učiti, jak se to stalo v Čechách (míní asi Tábority), že majetek jest pro všechny, a boháči budou nuceni rozděliti majetek". Tímto názorem je proniknuto celé právo německé. V Saském Zrcadle se praví: „Bůh stvořil člověka dle svého obrazu a vysvobodil ho svým utrpením, jednoho jako druhého. Jemu jest chudý stejně tak blízký jako bohatý".[4])

V propouštění sedláků duchovenstvo jakožto vzdělaný stav předcházelo příkladem knížatům a pánům. Propuštění sedláci hlavně přispěním klášterů povznášeli se a nastupovali nezřídka na místo ponenáhlu mizící šlechty nižší. Od 10. do 15. století byli nevolníci nejen jednotlivě, nýbrž i hromadně od církevní i světské vrchnosti propouštěni z poddanosti Vědecké výzkumy Maurea, Monea, Jakuba Grimma, Jansena a j. dokázaly jasně, že na konci středověku, odezíráme-li od Pomořanska, nebylo osobního poddanství.[5]) Podobné poměry byly i u nás, neboť teprve na konci 15 století jsou patrny snahy ujařmiti sedláka a připoutati ho i s rodinou k půdě.

Nejen že církev dala sedlákům svobodu, neb aspoň poddanství zmírnila, nýbrž ona hleděla i hmotné jeho potřeby k jeho prospěchu upraviti. „I zde vystupuje," praví Eugen Jäger, „blahodárná činnost národohospodářského

[1]) Jansen, I. 20.
[2]) Zemský mír v Chebu 1339; Jansen I 428.
[3]) Dr. R. Neuschl, Soc. I. 379.
[4]) Michael, G. I. 41.
[5]) St aus M. L. 45., str. 348.

zákonodárství církevního. Ona zakázala úrok ve formě kapitalistické . . .“[1] Sedlák chráněn byl od vyssávání církevním zákazem lichvy, na druhé straně však nepostrádal výhody zápůjčky. Dovolenost úroku posuzovala církev se stanoviska hospodářského a mravního a proto připouštěla jej všude tam, kde přenesením majetku nebo podporou peněžitou větší hodnota vznikala; na částku toho plus měl majitel peněz právní nárok. Církev však také věděla, jak zhoubný vliv může míti peněžný kapitál na práci a pozemkové vlastnictví, a proto postavila mu hranice. Větší péče věnovaná zemědělství povznesla je na vyšší stupeň proti starověku.[2]

Toto pečlivější hospodářství způsobeno v první řadě kupem důchodkovým (Rentkauf), jímž skutečně zúrodňoval kapitál půdu, ale lichvou mu škoditi nemohl. Kup ročního důchodu záležel v tom, že věřitel dal dlužníkovi peníze na zlepšení pozemku a vymínil si roční důchod. Bylo to obřemenění majetku pozemkového, jenž však zůstával v moci dlužníka vyplácejícího věcný důchod věřiteli. Tím tento byl navždy spokojen, neboť neměl práva zápůjčku vypověděti. Dlužník však, nebo jeho dědicové, mohli se zbaviti této úrokové povinnosti zaplacením kapitálu vypůjčeného.[3] Jak dobře toto zřízení se osvědčilo, viděti ze všeobecného blahobytu rolnictva ve středověku.

Jiným odvětvím národohospodářským, jež křesťanství povzneslo, jsou řemesla. Ve středověku nebylo vyškolené produkce v továrnách, nebylo zpracovávání suroviny silou přirozenou. Těžištěm výtvarné činnosti bylo řemeslo. Připomněli jsme již, že kláštery byly takřka kolébkou řemesel. V nich mnohá řemesla mají svůj původ, většina jich své zdokonalení. Jako náboženský život a křesťanský názor blahodárně působil na zemědělství, tak i řemesla nemalý měla z něj prospěch. Spojení pracovního života s náboženstvím drželo řemesla v poctivosti pohromadě a dalo práci útěchu, opravdovost a horlivost, s jakou člověk to, co Božího jest, koná. Mistr byl sám dělníkem, ne podnikatelem; měl sice práva, ale měl i povinnosti neméně přísné. „Jeho práce nebyla mu, jak dr. Ratzinger poznamenává, ‚dojnou krávou‘, aby vyssáváním cizí práce založil si příjemný život a sám práci se vyhnul“.[4] Poněvadž práce neměla vykořisťovacího účelu, nebyl pracovní čas přes míru prodlužován, takže netrpělo prací zdraví ani mravní povinnosti pracujících.

Blahodárným zařízením na ochranu řemesel ve středověku byly cechy, jež byly organisací ve prospěch pracujících, k neprospěchu kapitálu a velkých majetníků; „byly stanicí míru v boji osvětovém mezi prací a majetkem“.[5] Ačkoliv církev cechů nezaložila, přece mravní a náboženský vliv, jaký cechy na svoje členy měly, nedá se vysvětliti než působením zásad a života náboženského, jímž cele pořádek cechovní byl proniknut. Členové, jak cechovní pravidla předpisovala, měli si navzájem prokazovati věrnost a lásku bratrskou a svorně navzájem žíti. Jako bratří po vůli Boží byli povinni si v každé nouzi pomoci, nemocným členům nebo schudlým z pokladny cestovní podpory dávati, schudlé zemřelé na útraty cechu pohřbiti a o vdovy i sirotky se starati. Cechy měly na starosti najímání, placení, ba i stravování dělníkův u mistrův a staraly se, by i mistr byl s dělníkem spokojen, i dělník s mistrem.

---

[1]) St. aus M. L. 45., 355.
[2]) Dr. R. Neuschl, Soc. l. 62.
[3]) Michael, G. I. 36.
[4]) Dr. Jiří Ratzinger, Die Volkswirtschaft in ihren sittlichen Grundlagen 154.
[5]) R. Heinrich, Die Soziale Befähigung d. K. 69.

Z náboženského tohoto života vysvětluje se ještě jiná působnost cechů, že se totiž staraly o mravně bezúhonnou pověst svých členův a plnění jejich povinností náboženských. Trestáni bývali ti, kdož v neděle a svátky, v sobotu nebo vigilii svátku po odzvonění na nešpory pracovali nebo pracovati poroučeli. Tak ze života náboženského přirozeně plynulo to, čeho nynější třídy pracující se domáhají.

Jediným odvětvím průmyslu, v němž vyskytují se dělníci po způsobu našich továrních, jest hornictví, ačkoliv i tu namnoze podnikatel sám pracoval. I tam zasahovalo mocně náboženství svými názory, takže stav jejich byl daleko lepší než dělníků nynějších. Pro zákonodárství horní zůstalo pravidlem, co praví se v Kutnohorském řádě horním: „Každý má se radovati ze své práce a nikdo nemá, co jiný s námahou a prací si získal, v nečinnosti si přisvojovati . . .“ Proto hledělo se k tomu, by majetníci dolů nepovažovali se za majetníky ‚práce‘ a dělnictva nevyssávali. Doba pracovní stanovena obyčejně na osm hodin denně, jsouc na mnoha místech i kratší, málokdy delší. Mzda byla pevně určována pod ochranou úřadů horských a byla stejná pro celé okresy. „Správci hor,“ praví se v jednom starém horním řádě, „mají míti čestné křesťanské zásady, aby horníkům náležitou mzdu určovali, z níž by žíti mohli, aby z nedostatku životních prostředků nemusili krásti“.[1])

Všimneme-li si, jakého blahobytu ve středověku působností církve společnost lidská dosáhla, musíme doznati, že tehdejší poměry pracovní zjednávaly všem bezpečnou existenci. Nemělo místa ani přílišné bohatství, ani přílišná nouze. Skrovný, ale přece všeobecný blahobyt a to nejen sedlákův a měšťanů, nýbrž i zemědělských a řemeslnických dělníků, byl známkou národního hospodářství ve druhé polovici středověku. Z lásky ku práci plynula radost z práce, jež jest toliko údělem práce svobodné, pro Boha vykonávané. Práce lichvářská, práce pro zisk takové radosti nezná a proto hledá náhrady v požitkářství a přehnaném luxu. „Život byl veselý, ale čestný; radost a spokojenost byla údělem všech kruhů národa a proletariátu nebylo“.[2])

II.

Jako za rozkvětu náboženského života veškeren život společenský byl utěšený, tak poklesnutím jeho znamenati i poklesnutí blahobytu národního. Ještě však jiný činitel přistoupil k pokleslosti náboženské, již vlastně zavinil. Byl to nepravý humanismus a s ním vzkříšené staré pohanské právo římské a reformace. Římští právníci a evangeličtí theologové závodili, aby ubili právo a blahobyt národa k vůli panovnickému absolutismu.[3]) Domácí řády právní, jež proniknuty byly názorem křesťanským a zásadami práva kanonického, ustoupiti musily právu římskému, a tu nastal převrat nejen v dosavadním řízení právním, nýbrž v celém společenském životě. Nastalo zlovolné využitkování soukromého majetku až na meze trestního zákona, svobodné využitkování obchodní posice a absolutistická svoboda jednotlivce, jež rozpoutala boj všech proti všem. Snadnost zisku ubila lásku k práci. Každý chtěl býti brzo bohat a proto obchodoval svými penězi, aby získal vysoký výdělek. Ovšem stávalo se často, že na místě zisku pozbyl toho, co měl. Nejdříve podlehli sedláci, kteří oddavše se luxu prodávali své živnosti pod cenu kapitalistickým společnostem.

[1]) Janssen G I. 362 a násl.
[2]) Ratzinger, l. c. 161.
[3]) Ratzinger, l. c. 163.

Déle bránila se řemesla. Cechy to byly, jež udržovaly řemeslo na jakési výši. Uvolněním tohoto zřízení ztratil řemeslník ochranu a stal se kořistí lichvářských společností. Tak stalo se, že řemeslníci a rolníci, kteří dříve žili v blahobytu, schudli a peníze shrnuly se do rukou lidí, kteří nepracovali, ale žili vykořisťováním práce: obchodem a lichvou. [1])

Rozloučením dělníka od prostředků provozovacích nastává doba t. zv. rukodělné velkovýroby od stol. 16.—18. Tu prostředky pracovní vtěleny byly v kapitál, jenž úplně se oddělil od dělnictva Dělník sice formálně byl svoboden, ale ocitnul se v závislosti na kapitálu, pokládán jsa za část výrobního mechanismu. Společný zisk práce a kapitálu pokládán byl pouze za zisk kapitálu.

Ustavičným dělením práce usnadněno bylo sice vycvičení se v ní, ale tím klesla cena práce, čehož zase kapitál využil ve svůj prospěch

Daleko větší převrat než oddělením kapitálu od práce nastal vynalezením strojův a výrobou strojovou. „Nejhlubší příčina nynější socialní otázky jest moderní způsob výroby: dělení práce“, praví Hitze, „a ten v podstatě byl vyvolán strojem“. [2]) Ruční výrobu a ruční nástroje nahradil stroj, jenž poháněn silou přirozenou pracoval zároveň množstvím nástrojů.

Zdálo by se, že vynálezem strojů pomoženo bylo právě dělnictvu, neboť namahavou práci, již dříve konal svýma rukama, vykonával pot m stroj; pracovní doba mohla býti zkrácena, neboť stroj pracoval mnohem rychleji při menším počtu dělníkův. Avšak nestalo se tak. Egoismus a touha po zisku poháněly kapitalistu ještě k většímu využitkování nových vymožeností ve svůj prospěch. „Vynalezen byl stroj“, praví Ratzinger, [3]) „ale ten nesloužil k vysvobození, nýbrž jako prostředek, aby větší massy v pouta nejhorší poroby uvrženy byly.“ Stroje zatáhly do továren děti a otevřely práci žen širší pole. Tím porušen v nejvyšší míře život rodinný a odtud zajisté mají původ bludné nauky, které žádají rozlučitelnost manželství a vychovávání dítek státem.

Zavedením strojů nejen že doba pracovní zkrácena nebyla, nýbrž naopak byla bez míry protahována. V té příčině lepší ještě pro dělnictvo byla rukodělná velkovýroba, neboť doba pracovní nalezala omezení ve schopnosti člověka, pokud totiž tento mohl pracovati.

Že dělníci hned na počátku poznávali ve stroji svého úhlavního nepřítele, viděti z hnutí mezi českými tiskaři kartounů [4]) R. 1833. vynalezl Perot v Rouenu stroj, který tisk vzorků připoutal na prostředky mechanické. Vynález Perotův zdokonalil r. 1836 E. Leitenberger v Zákupech. Zavedení těchto strojů mělo za následek, že dělnictvo upadalo v nezaměstnanost a že mzda byla značně snižována. Když pak továrníci v okolí Prahy r. 1844. značně snížili mzdy, dělníci zastavili práci. Nemohouce se dohodnouti se svými zaměstnavateli, rozbíjeli domnělé příčiny svého neštěstí — perotiny.

Všeobecná svoboda obchodní jest zároveň příčinou rozsáhlé konkurrence, jež snižuje cenu zboží na nejnižší cenu výrobní. To pak má také škodlivý vliv na práci a její mzdu.

Mimo to práce stavši se zbožím podléhá také všem zákonům o zboží, a jako cena zboží v prvé řadě určuje se nabídkou a poptávkou, tak stalo se i s prací a mzdou za ni. Ovšem v nevýhodě jest při tom ten, kdo jest

[1]) Jansen II. 410.
[2]) Fr. Hitze, Die Quintessenz der sozialen Frage, 7.
[3]) Ratzinger, l. c. 175.
[4]) Srv. Obzor národohospodářský 1903, str. 7.

nucen buď koupiti nebo prodati. „Dělníci stojí na světovém trhu," praví biskup Ketteler,[1]) „a jsou tázáni: ‚Kdo chce pracovati za nejnižší mzdu?' A dělníci se nabízejí dle velikosti své nouze."

Podobné poměry musí nutně vésti k bídě. Ne přelidnění, ne mrhačství je to, co uvádí dělnictvo do nejhlubší bídy, nýbrž nízká mzda, mzda přijatá z nouze; jí zaviněn jest nedostatek nejpotřebnějšího: oděvu, bytu a výživy. „Mužové jako Déchard, Modeste, Audigaune napsali nám o pauperismu dělníků francouzských věci úžasné, Marx, Pashley, Lemire Kay, Leon Faucher, Rendu, zvláště pak šlechetný Le Play, zaznamenali nám o bídě dělníků anglických věci hrozné. Pashley poznamenává k tomu: „Kdyby nějaký anglický básník do šlépějí Virgilových a Dantových vstoupiti a lidi své doby, své země mezi zavržené v pekle vřaditi chtěl, věru že by to byla řada boháčů, kteří v mukách pekelných trpí s oněmi netvory pohanského Říma." [2])

Pokud se týče bytů dělnických, jsou namnoze takové, že snižují důstojnost lidskou, neboť spíše podobají se doupatům zvěře než příbytkům lidským. O bytech dělníků anglických zmiňuje se spis z let osmdesátých, nazývaje je „vraními hnízdy".[3])

Liberalismus však, který vinu na úpadku dělnictva znamením Kainovým v čelo vtisknutu má, svrhnouti hledí příčinu neblahých poměrů na dělníky samy. „Diviti se musíme," praví Ratzinger, „nestydatosti, s jakou sofisté zákony vymyslili, aby dělnictvo učinili zodpovědným za jeho bídu."[4]) Připomeneme jen Davida Ricarda (zákon mzdy, Lassallem „železný" nazvaný), Adama Smitha a Malthusa (theorie populační).

Takovým jest všeobecný stav dělnictva za naší doby, nepřihlížíme-li ku specialním poměrům na jednotlivých místech, takové jsou příčiny, jež stav tento přivodily a dále ještě zvyšují.

Jakých prostředkův užívá se, by poměry ony se změnily? Neuvedeme zásad, jimiž nápravu přivésti chtějí kommunismus, socialismus a sociální demokracie a j., neboť snahy jejich nespočívají na zdravých základech a nevedou k uskutečnění, jak často se již ukázalo; všimneme si jen, jak církev katolická, jež s takovým úspěchem provedla sociální reformu starověku i středověku, pracuje o nápravu dělnické otázky. (P. d.)

E. M. (Br.)

ZIMNÍ.

Bílá jitra sněhem svítí,
v lesku tonou zahrady
Trochu jasu padlo v žití,
nehledím již v západy.

Tiše stojí stromy v sadech,
mír jim dříme ve větvích;
duší plyne tajemna dech,
jak se svatě chvěje sníh.

Ani větřík nezavane,
hudba chrámů vzduchem zní.
Stromy mlčí zadumane —
klenba směle groteskní.

Dál se jasní, mizí stíny,
zvony znějí z údolí.
Kdesi v seru pláčí viny —
duší zvony hlaholí.

Ať zaplanou voskovice,
bílá světla rozlijí!
K modlitbě jdem', dýchajíce
vůni sněžných lilijí . . .

o—oo—o

[1]) Ketteler, l. c. 18. — [2]) Dr. R. Neuschl, Otázka dělnická Kazatel V., č. 1., str. 8. — [3]) Srv. Otázka děln. str. 10. — [4]) Ratzinger, l. c. 187.

RUDOLF E. LINHART. (OI.)

ZA SESTROU.

MÉ NITRO DĚS A STÍNY CLONÍ,
MOU DUŠI ŽAL V OKOVY SPJAL,
MÉ SRDCE RUBÍN KRVE RONÍ,
A CITY TEMNÁ HRANA ZVONÍ: —
JE MRTVA, JIŽ JSEM MILOVAL!

JE MRTVA... MÁLO HVĚZD, CO SVÍTÍ,
JÍ OSUD PŘÁL, A MNOHÝ ŽAL,
JÍ MÍSTO ŠTĚSTÍ, BLAHA KVÍTÍ
JEN ŽLUČI POHÁR DALO ŽITÍ: —
JE MRTVA, JIŽ JSEM MILOVAL!

JE MRTVA . . . STUHLY ÚDY TĚLA,
SPÍ V OKU ŽAL, JAK VŽDYCKY, DÁL,
TÍŽ DUMKY KNÍŠE ÚBĚL ČELA
A DUŠE — K BOHU ODLETĚLA:
TA, JIŽ JSEM NEJVÍC MILOVAL!

JE MRTVA . . . DNES TU DŘÍMÁ TIŠE,
KOL JAK BY LKAL JEN TESKNÝ ŽAL,
A ZÍTRA — KLESNE V HROBŮ ŘÍŠE,
A CHLAD JEN CIZE V MRAMOR VPÍŠE:
JE MRTVA, JIŽ JSI MILOVAL! —

MÉ NITRO DĚS A STÍNY CLONÍ,
MOU DUŠI ŽAL V OKOVY SPJAL,
MÉ SRDCE RUBÍN KRVE RONÍ
A CITY TEMNÁ HRANA ZVONÍ: —
JE MRTVA, JIŽ JSEM MILOVAL!

JOS. SKALICKÝ. (Č. B.)

Spencerovo Nepoznatelno.

„Ostatně nenávidím vše, co mě pouze poučuje, aniž by mou činnost vzpružovalo nebo bezprostředně oživovalo“. To jsou slova Götheova, jež mě okamžikem uchvátila u vír duševních Samot, kde se fabrikují melodie dosud nevyslovených Tušení. Tušil jsem to v duši a děkuji Götheovi za tu melodii krásného Scherza. Vděčnost cítím ke každé příčině vzpružení svého života — děkuji i Spencerovi za svoje oživení, jež mi dalo stimulus ku práci, a zalétám myslí k čerstvému rovu na planinu vlnami oplakované Anglie pln vděčnosti — ne vděčnosti, jež je dcerou lásky, ale matkou soucitu . . .

Spencer dává cítiti sílu doby moderní, dává cítiti i palčivost ohně, jímž projíti chce duše, hrozící se studených doteků Nevěry, jež omamuje dechem šílenství — a v tom je právě tajemství jeho úspěchu; neboť svět vždy si přál okusiti něčeho nového, třebas vznášela se nad tím atmosféra smrti. — V Anglii odedávna rostly květy divné vůně, kterou sytila se i duše Voltairova, a již větry bouřných půlnocí rozháněly po modrém blankytu evropského nebe v tajemných mračnech Nevěry, květy z černých zahrad hrubého sensualismu, jenž nevidí hvězdy nad hlavou a jehož jediným ohněm bývá světluška ve studené noční trávě u jeho nohou.

Ovšem na každou filosofii smí se hleděti jako na léčebný a pomocný prostředek k vyhledání pramene Pravdy, ale nevěrecká filosofie předpokládá

vždy obětí, které požadují od filosofie klidu, ticha, opojení — pomsty na životě samém. Této potřebě odpovídá filosofie positivistická — neguje tajemné dálky Skutečnosti, popírá Boha. Ale Spencer dobře ví, že není filosofem ten, kdo filosofy jen kopíruje, a proto „učení Hamiltonem a Manselem vyslovené vede o krok dále — dále ku pramenům, v nichž shlíží se skepticism, nicota, zoufalství — věčná Smrt. To jsou slova pro katolíky, jichž svět se hrozí a jež zahání výbuchy smíchu, opovržení — — Ale v největším chechtotu Nenávisti zrodil svět přece slovo, jež zdá se vyjadřovati všecka ona, jež Strach hodlal zničiti — je to slovo: agnosticism. Divné je to slovo, a kdyby bylo pravdivé, značilo by Umírání kroků Božích, neboť je jím vyjádřen filosofický blud, že poznání naše je omezeno toliko na konečno, na úzký kruh naší zkušenosti. Hle, blud Spencerův — neboť Spencer je agnostik, a třebas výslovně nepopírá Absolutna, přece je prohlašuje za nepoznatelné — jímž tento anglický filosof v příkré stojí protivě proti transcendentnímu a Metafysice vůbec! Je ovšem již dnes známo, že nejméně energie myšlenkové rodí agnosticism a pouhý empirism — avšak má modernost křídla? Všecko smyslné chodí na nízkých nohou a rukama brodí se v nejodpornějších harmoniích, jež valí před sebou — a přece svět vidí v tom kouzlo vábivé.

Spencerova filosofie prýští z pramenů, jež ani na žhavém slunci letních odpolední na chladu svém neztrácejí — pouhá zkušenost našich smyslů, již za starověku Leucip, Demokrit, Heraklit a Epikur učinili jediným kriteriem vší Pravdy a Jistoty, bojuje zde o nadvládu se žárem duše, jež touží mocně vstoupiti do Elysejských bran metafysických poznatkův — ale vábí tím, že vytryskují z pod hlubokých skal lehce, ohebně, se zdvořilostí, jež získá snad na okamžik duši světáka, ale v srdci hlubším zanechají vždy bolestný dojem, tehdy nastupující, když velký duch, oloupen jsa o svá křídla, zříká se všeho vyššího. Spencer vábí a klame zároveň. Vábí sladkým pamlskem ubohé oběti, jenž je výslednicí všech tužeb veškerého člověčenstva — nadepsal jej velkým slovem „Nepoznatelno“ — ale klame zároveň tím, že co ukazoval světu jako realitu, v rukou jeho jako pod kouzelným proutkem čaroděje zmizelo, a zůstala jen sladká vidina podobná prázdné loutce obraznosti místo skutečných bran Věčnosti, do nichž andělé touží nahlédnouti a před nimiž proroci zahalili své tváře. Sklon každé negace vede k nicotě, a není-li možno Absolutno poznati, sotva existuje. Spencerovo Nepoznatelno je kniha vraždy Boha; a jako kalužina chytá za stmělých večerů májových ve své hladině hvězdy nebes, aby je učinila karikaturami Slávy Boží, tak Absolutno Spencerovo je slovem, jež se samo pohlcuje. Za nejjasnějšího svitu denního pobíhají Spencerovci s rozžatou svítilnou volajíce: Ubi est Deus eorum — ale ozvěna vlastních slov je jim odpovědí v matném hledání. Nemohou Boha nalézti, protože zrak duše své ozbrojili tak silnými skly, že ani v největší blízkosti již nerozeznávají, zrak se kalí, Absolutno uniká — je naprosto nepoznatelno — — marné tápání — — Bůh přestal existovati. A praví-li se, že srdce čistá jsou blahoslavena, protože budou Boha viděti, nuže ať tedy žijí srdce prohnilá, srdce spencerovská. — — —

* * *

Je li slovo, jež se samo požírá, je to slovo „Nepoznatelno“. Je zcela moderním, jež nese ve svém jméně odsouzení, ale duch Reformace pracoval na něm již ode dávna. Mnich Wittenberský uzavřel rozum lidský do oblastí bláznců, a německá reformace všecky vědecké důkazy Boží prohlásila za pohanskou pýchu. Zkáza šla kvapem rychlým po šíré planině Německa,

hledajíc pomoci a odůvodnění v hlavě filosofa, až stanula konečně na severní universitě Kralovecké, aby vyšla v rouše novém, ve formě filosofické. Kant dal protestantismu filosofickou formu, když poznání naše omezil na fenomenalní svět zkušenosti a přijal Boha jen postulátem rozumu praktického, — — hle, černá země Nepoznatelna již kyne! A dílo Kantovo našlo ve Spencerovi dnešní sílu a život, on je otcem Nepoznatelna. Cesta, kterou Spencer se bral k cíli svému, je nám známa, cesta velice pohodlná, zarostlá kvítím, jež rostlo vždy jen v oblastech smyslů našich, cesta pouhé empirie, jíž první ve věku novém kráčel již Baco Verulamský. A není toto stanovisko nöetické správným? Což aristotelsko-scholastická filosofie nebuduje též na empirii? — Ovšem, tato vycházela též ze smyslového poznání konkretního světa — ale hleděla právě na základě tohoto poznání vysvětliti poslední příčiny a důvody všech věcí. Intellekt lidský dostal svoji úlohu. Spencer však změnil podnebí. Zde mluví jen smyslnost a její bezprostřední nazírání. Spencer ocitl se v kruhu tajemném, který jeho ctitelé za jedině exaktní a vědecký považují, ale jenž v podstatě žádá více víry, nežli názor křesťanský. Spencerova loď dlouho vesele plula v těchto vodách materialismu. Avšak loď narazila na úskalí — Spencer uvázl. Úskalím byla otázka o podstatě všech věcí, jež smyslům se namanují, a na něž materialism málo vědecky odpovídá. Spencer přemítal dlouho, postavení jeho bylo zoufalým... Posléze rozbřesklo se mu východiště: úskalí, o něž ztroskotal, což aby interpretoval jako cíl, jako spodní úmysl, jako vlastní smysl své cesty? Jak by vše učinil lehkým při neotřeseném svém názoru! ... a přeložil vše do skutečné knihy, již nadepsal „Nepoznatelné“. Nejvyšší představy vědecké jsou zhola nepochopitelny, nepoznatelny, protože představují skutečnosti, jež pochopeny býti nemohou — černá noc neznámých Tajů kyne. To slovo Nietzscheovo, že měli bychom míti lépe v úctě stud, s nímž se příroda skryla za hádanky a pestré nejistoty, našlo dokonalého interpreta ve Spencerovi, jemuž stává se nepochopitelným a nepoznatelným i vesmír i moc, jejímž je projevem. „Je jen jediný možný smír mezi náboženstvím a vědou — víra v Absolutno, jež přesahuje netoliko lidské poznání, nýbrž i lidskou představu“. — Slova jsou jasná — Spencer znova uvázl. Ale je těžké vybřednutí z bludu moderní fysiologie, jež zredukována na nejjednodušší výrazy je vyjádřena větou: Co si nemohu představiti, nemohu poznati. Náhled tento je očividným bludem, neboť poznáváme předměty a ne svoje subjektivní představy. Představy naše jsou prostředkem poznání, ne však předmětem jeho. — Avšak Spencer nemá dosti síly ani vzletu, aby podruhé z krajin bludem stižených mohl již uniknouti, a připadá mu snadným plivati na tvář té doby, jíž opovrhuje. Věru, pravda snadno se porušuje, když vůle chce, a Spencerovy rty jsou popleteny omylem; ztratil Cíl, ztratil i cestu. — Ale slyšme dále sladce naladěné flétny večerního koncertu: „Veškeré naše poznání je jen relativní, neboť každý úkon poznávací je vytváření vztahu nějakého ve vědomí, rovnoběžného se vztahem ve světě okolním — každá myšlenka vyjadřuje jen vztahy. A tak zákony myšlení je nám zabráněno vytvořiti si představu absolutního jsoucna, neboť Absolutno vylučuje každý vztah, rozdíl nebo podobnost — avšak není nám možno zhostiti se vědomí o tomto Absolutnu. Ač tedy Nepodmíněné je trojnásob nemyslitelné, zůstává přece vždy částkou ne našeho vědění, ale vědomí“.

Věru, není nakažlivějšího filosofa nad tohoto [illegible]utečence před tváří Nesmrtelnosti. Hle, ten čaroděj! Bůh existuje, ale všechny důkazy Jeho Jsoucnosti jsou nemožny — neboť s poznatelností souvisí dokázatelnost — Metafysika stává se jen pravděpodobnou, slábnoucí, umírající — morálka odděluje

se od Boha. Necítíte krevní příbuznost agnosticismu s kriticismem? Spencer dýše v atmosféře, jež zalkla Bacona, John Lockea, Davida Humea a v níž libuje si Fouillée ve Francii a Paulsen v Německu, a nemá k nim jiné vděčnosti, než že je následuje v tom, že toho, co vymyká se smyslům, poznati nemůžeme.

Nepopíratelno — Spencer Pravdu a sílu Myšlení omezil prostorově, ale první, co nám nabízí, je jednoduchost názoru světového. Nejvyšší představy náboženské a vědecké nemohou býti pochopeny — ustaň od práce! Ach, ten starý kouzelník! Co vše hledí světu namluviti! Vše stává se tu nepochopitelným — i sám mistr. Přece nic není jednoduššího, než to:

„Toho nemůže ti říc' můj ret;
a po čem se tážeš,
toho nemůž' se nikdy dovědět'" ...

Slova ta zní jako slavnostní prohlášení klatby nad badáním a dotazováním — a přece vznešenost duše lidské záleží v tom, že má zmužilost a sílu se ptáti! Takové pojetí stanoviska nöetického, jež je hodno filosofa-skeptika, neuspokojí; neboť zůstanou tu skryty příčiny, podstaty, vlastní jádro věcí. Spencer oloupil duši lidskou o křídla — — zkorrumpoval filosofii a neustal v díle svém, dokud neporazil všecko nadsmyslné, všecku metafysiku, dokud nesvrhl Boha. Nedejme se mýliti lichocením Spencerovým, — blud chodí vždycky v maskách, aby nebyla poznána jeho ohyzdnost — jakmile vyslovil to slovo „Nepoznatelno naprosté", v tom okamžiku odstranil Boha, neboť vždy můžeme poznati vše, co jest. Náš rozum je síla, jež přimyká se k Bytí, řekl jednou Arnošt Hello. — Je-li Absolutno naprosto nepoznatelno, pak názor Spencerův o náboženství je úplně oprávněn, potom Tíseň Nekonečného, jak Max Müller definuje náboženství, má chyby neúplného ještě rozvoje, jež věda očišťuje — náboženství podléhá evolutionismu.

Je to nepochybno — Spencer směle útočí na zjevené náboženství a podnikem svým směřuje k sankci náboženství přirozeného.

A nemá ctitele? Vizte přece ony jinochy — jsou ztrnulí, bledí, bez ducha a ideálů, zaprodaní již skepticismu. To jsou Spencerovci; nerozumějí ani zbla z filosofie — a přece Spencer stane se pánem nad nimi ...

Co má působiti pravdivě, což nesmí býti pravdivým?

* * *

Vzdalme se konečně, bychom si oddechli, na okamžik s úzkého světa, kam nás filosofie tato přivedla, jinak staneme se sami těmi ubohými dušemi, nemohoucími ani skákati, ani létati, ba ani žíti. Opusťme ty tmavé kouty sřítivších se domů, kde skryti budují filosofové své vlastní mistrovské práce, jež značí zuřivou a šílenou vášeň ne po důkladnosti, nýbrž originalnosti, a uvažujme sami, pravím: sami, v tiché komůrce své duše ...

Bůh — to jsou Lešetínské zvony v srdci lidském. Je to snad privilegium naší nesmrtelnosti, že struny Nekonečna zvučí věčně na lýře duše lidské v podivné harmonii, již slýchalo lidstvo od pradávna. V neznámé touze blíží se davy k velebnému plameni, aby každý se radoval, neboť tma je jim smrtí, světlo stalo se jim životem. Já jsem Světlo světa. Neznámá touha po Nekonečnosti v srdcích člověčenstva hledá vyplnění své prázdnoty a nehoní se za malátnými Fantomy, jež podobny netopýrům v podsvětí naplňovaly žíly své krví obětí, ani za ideami prázdnými, nýbrž za — Realitou. Bůh skutečně jest, a tajné tuchy a neznámé touhy objaly Skutečnost.

Takovýchto obecných přesvědčení lidstva sám Spencer si váží a přiznává jim nějakou malou část pravdy. Proto Boha nepopírá přímo, avšak

dočteme-li poslední list jeho Nepoznatelna, zavřeme již knihu bez Boha. Nevěříte? Napsal jsem již, že Nepoznatelno je slovo, jež se samo pohlcuje; neboť vše, co jest anebo býti může, je rozumem naším poznatelno. I věčná harmonie mezi skutečností a rozumem — a tím je vyslovena možnost poznání všeho toho, co jest. Nuže, a poněvadž Absolutno není poznatelno — — —

Konsequenci tohoto učení vyřkl již Feuerbach, a před agnosticismem z kalicha odsouzení pil již Kantův kriticism, jenž též Boha vyloučil z oblasti poznání a nahradil postulátem. Zkáza jde vždy rychlým tempem, a zaťaté pěsti proti nebesům a vytřeštěné zraky svedených duší sociální demokracie jsou již posledním článkem řetězu tohoto učení. „My nepotřebujeme Boha" — rozléhá se od řečnických tribun, a alkoholem prosycený vzduch nese dále bouřný tleskot zpitých davů, jež touží po štěstí. Ubozí — chtějí býti šťastni — bez Boha.

Divná byla tedy kolébka agnosticismu, mezi náhrobky, kam nevnikly smělé šípy Boha Světla. A připadá mu velice jednoduchým, že byl odkojen na zazelenalých ňadrech Smrti, na sensualismu osmnáctého století, jenž popřel pojem příčinnosti i substance a prohlásil, že vše je fenomenon bez skutečného podkladu. Byl to veřejný bankrot filosofického myšlení, když Pravdě, jež přichází se všech stran, byla uzavřena všecka okna až na jedno. Zákon příčinnosti je velké slovo, jež vede k Nekonečnu, a člověk nutně k němu dospívá. Vždy ve hlubinách duše jsou skryta dvě psychologická fakta, jež nás nutí k otázce „proč": zkušenost změn a vědomí vlastní působnosti. Pojem působení skrývá v sobě pojem příčinné činnosti, neboť každá věc potřebuje dostatečnou příčinu (causa efficiens). Všecko má své kořeny, jež zapuštěny jsou v půdě minulosti, a všecko na světě nese ovoce a plody pro budoucnost. Tento zákon příčinnosti nutí rozum náš k doznání, že tento svět musil míti za příčinu svou dokonalou a samostatnou příčinu, v níž aspoň tolik je dokonalosti, co v účinku. Nihil est in effectu, quod non fuerit in causa — a to je kámen úrazu evolutionismu, jenž jde opačně. Avšak nedělejme život z filosofie! Což ve světě nepozorujeme pokrok, snahu k dokonalejšímu?

A kdyby svět tisíckráte říkal „ano", nás to nepohorší; my známe zpěvy věčně mladé, a hukot světa nepřehluší táhlé zvuky varhan, doprovázející velebný chorál hrdel tisícerých: Benedictus es, qui intueris abyssos et sedes super Cherubim (Dan. 3. 35.). Vždy příčinou pokroku musí býti Příčina, jež je mimo svět, a kdyby i názor darwinistický byl pravdivým, nepraví nic jiného, nežli že nižší je materiálem vyššího, avšak Příčina evoluce zůstává darwinismu skryta jako tajemství mračen klidně plynoucích. Proto od filosofie kritické byl vždy popírán zákon kausality, aby vyslovena byla pochybnost našeho rozumu k poznání vůbec, aby se ukázalo, že theismus není filosofický systém, ale náboženský, což vyslovil jasně protestantism, když řekl, že Bůh je výhradně předmětem víry.

A přece člověk nemůže se ubrániti otázkám, jež nás od pouhých fakt unášejí ze světa zkušenosti do transcendencí a jež nás staví až před zářící bránu zákona příčinnosti, tu bránu otevřenou vědění vůbec a poznání osobního Boha a Stvořitele zvláště. „Invisibilia Dei per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur" (Řím. 20.) Ale nechci dovolávati se svědectví nebes při předmětě tak jasném; dokáže-li se, že duch náš na základě zákona příčinnosti může míti poznání objektivní o transcendentním, musí se dáti oprávněnost duchu na tomto základě tak daleko proniknouti, až dostatečnou příčinu všeho najde. Metafysika tak dobře obstojí jako věda zkušebná — indukce experimentální a rationelní (metafysická) spočívají na stejných principech.

Proto s neobmezenou důvěrou a s jásotem slyšena byla ve světě katolickém slova koncilu Vatikánského: „Si quis dixerit, Deum unum et verum, Creatorem Dominum nostrum per ea, quae facta sunt, naturali rationis lumine certo cognosci non posse, anathema sit“. Hle, slovo Neomylnosti! Kantův kriticism a křesťanský theismus představují dva břehy hluboké propasti. Protestantismu je theismus hypothesou, katolíkům je Bůh nejvyšší a nejvýznačnější slovo filosofického myšlení. Mohou býti hypothesy cílem života?

Kriterium Skutečnosti není jen mechanické nazírání, nýbrž i její příčinná působnost — zákon příčinnosti je nejen zákon myšlení, nýbrž i zákon Bytí — a tak rozumem neseni pozdvihujeme se nad sféry všech věcí viditelných až k samostatné a neviditelné příčině všeho Jsoucna. Naše zkušenost není jediným jen prostředkem poznávacím, nýbrž i rozum, jenž je králem smyslů, a jímž tvoříme si o věcech pojmy, soudy a úsudky — výrazy to zevnější skutečnosti, jež přesahují již zkušenost pouhého nazírání. Tak povstávají poznatky transcendentní, metafysické, tak bystrým okem duše jedenkaždý vidí zde Nekonečno v nesčíslných dokonalostech, Absolutno jako zářící maják od Východu na Západ, od pólu k pólu. Bůh je Pravda věčná, a rozum lidský pílí za Pravdou, a každé odkrytí pravdy plní nás novým štěstím, novou blažeností; proč nám dal Bůh touhu po blaženosti? Mám se vzdát vší naděje a pokusů a nechat srdce v resignaci toužit a plát? Smysly nejsou jediným kriteriem vší Pravdy, ty nám neprostředkují jedině pravé poznání, ale poznání druhu vyššího, jež otvírá nám brány k Nadpřirozenu, vzniká přímo v duši. Ovšem je to ohromný skok z viditelné přírody k neviditelnému a nepochopitelnému Původci, a proto povznést se k Nadpřirozenému není práce snadná, a pochody toho druhu jsou nejbolestnější. K tomu je třeba setřít prach hmotnosti s duše své, neboť poznání je tím dokonalejší, čím více princip poznávací hmotnosti je vzdálen — k tomu je třeba i odvahy, síly, chuti a vzletu.

Pro hroby nesčíslných těl je země dosti hluboká,
však duší rozletu nestačí celý vesmír, světy kvetoucí . . .

Před Elysejskými branami Věčnosti každý musí nejprve odhoditi střevíce nízkého smýšlení, kdo chce vstoupiti. „Zasloužíš vstoupiti? Projdi, projdi do těchto Elysejských bran“. (P. d.)

D. (Br.)

PŘEDTUCHA.

Jarních dálek na pokraji
fialové barvy hrají
a v jich těžce syté směsi,
jak se hájům v náruč věsí,
zimní smutky odtékají.

Smutky zimní, neste sebou
bolesti, jež v duši zebou.
Strhněte je v proud svůj dravý,
ať se kraj náš pouzdraví,
ať nám srdce nevystřebou.

Sypké hroudy vláhou voní,
nad ouvratí píseň zvoní; —
země ještě chvíli čeká
svého pána — na člověka,
kdy špet zrní vhodí do ní.

Čekej, duše, slzou čistá,
než se zahřejí tvá místa —,
a v tvou líchu, prostou hloží,
zrno zdravé kdosi vloží:
bílá ruka Jezu Krista.

CÍRKEV VÝCHODNÍ

H. DLOUHÝ (V.)

Preveo K. DOČKAL (V.)

Ještě několik slov o ideji cyrillo-methodějské.

Stať Fr. Grivce v 1. čísle „Musea" vzbudila, doufám, zaslouženou pozornost. Pozornosti zasluhuje pak hlavně z dvojí příčiny: předně že autor pokusil se jasně formulovati ideu cyrillo-methodějskou vzhledem na celé Slovanstvo, dále též proto, že naznačil cestu, kterou by se dalo k uskutečnění oné ideje pracovati.

Že idea cyrillo-methodějská má za naší doby veliký význam, netřeba dlouho dokazovati. V době přítomné děje se na Západě, hlavně v řadách intelligence hromadný odpad od Církve. I když ne formálně, vystoupením z Církve, tedy de facto, smýšlením totiž a životem. Bylo by proto skutkem nedozírného významu, kdyby se podařilo pro pravou Církev získati a využiti onen hluboký fond náboženského smyslu a cítění, jaký dosud se tají leže ladem na Východě, hlavně ve východním Slovanstvu. Nelze pochybovat, že by po sjednocení s Východem rozproudil se Církví nový a svěží náboženský život. Opakoval by se, rozumí se v novém tvaru, zase onen rozmach vnitřního života v Církvi, jaký nastal po obrácení národů románských a germánských a který zplodil scholastiku, mystiku, gothiku, křížové výpravy, slovem, vrátil by se opět onen bujarý a silou překypující náboženský život, jakým se vyznačuje katolický středověk.

Idea cyrillo-methodějská nabývá při takových úvahách významu a dosahu přímo závratného! — Bohužel, že dosud se tají v mlhách budoucnosti.

Mislim, da je članak Fr. Grivca u 1. broju „Muzeja", pobudio dužno zanimanje. Zaslužuje pak to poglavito iz dva razloga: iznajprije jer je pisac nastojao točno da označi ideju ćirilo-metodijsku obzirom na sve Slavene, nadalje jer je označio put, kako bi se dalo ovu ideju u život provesti.

Da je ideja ćirilo-metodijska u naše vrijeme od velike važnosti, ne treba na dugo dokazivati. Danas eto na zapadu otpada svijet hrpimice od crkve, naročito naobraženi. Ako i ne formalno, istupom naime iz sv. vjere, a ono svakako de facto mišljenjem svojim i životom. Bilo bi zato u istinu od prevelike važnosti, kad bi pošlo za rukom za našu pravu crkvu steći i okoristiti se onim velikim regbi skrivenim i neupotrebljenim jošte obiljem vjerskog mišljenja i ćućenja, kojega je još sve do danas toliko na istoku, naročito medju istočnim Slavenima. Nema dvojbe, da bi iza sjedinjenja s istokom crkvu našu proniknuo novi i svježi vjerski život. Nastalo bi opet, razumije se u novim oblicima, ono bujno razvijanje vnutarnjega života crkve naše, kako ga vidime iza obraćenja romanskih i germanskih narodu, koje je proizvelo školastiku, mistiku, gotiku, križarske vojne, u kratko vratio bi se onaj bujni i prepoletni vjerski život, kojim se odlikuje srednji vijek katoličke crkve.

U takovim prilikama postaje važnost i zamašaj ideje ćirilo-metodijske upravo ogromna! Na žalost, za sada je još skriva maglovita budućnost.

Zdali a kdy se uskuteční, to dosud leží v tajných úradcích Božích. Naší povinností však jest k uskutečnění tomu dle sil a schopností svých pracovati.

Nadšení a krásných slov o ideji cyrillo-methodějské bývalo dosud na schůzích a sjezdech slýchati mnoho, práce však a úspěchu viděti velmi málo. Bez práce však při sebe nadšenějších, krásnějších slovech žádná idea nestane se skutkem, nýbrž zůstane nanejvýš jen pěknou fantastickou vidinou.

Nebo tažme se: kolik pravoslavných bylo již námi získáno pro jednotu církevní, kolik předsudků proti katolicismu bylo u východní církve rozptýleno, stalo se sjednocení Východu se Západem aspoň o malinký krok bližší uskutečnění? — O odpověď nechceme se ani pokusit.

Myšlenka cyrillo-methodějská podobá se úhoru porostlému trním a bodláčím. Trudná, těžká, dlouhá práce je nutna, aby se úhor proměnil v plodonosnou půdu.

Mnozí do půdy té zaryli svůj pluh, ale zůstali osamělí, nenašli spolupracovníků, nesetkali se s pochopením, a tak umdleli a ochabli, a brázda jimi vyrytá brzy opět zarostla oním trním a bodláčím nevšímavosti a lhostejnosti.

Jiní měli i sílu i nadšení ku práci za ideu naši, ale nevěděli, jak pracovati, nenalezli vůdce, který by jim ukázal cestu, dal návod a povzbuzení. A tak zpravidla nadšení dohořelo a nedalo podnětu k realné, činorodé práci!

Dosavadní neúspěch nesmí nás odstrašiti, nýbrž má nám býti učitelem v tom, čeho nám třeba. Třeba je nám pevně uvědomit si jasně náš cíl, třeba nám určit si praktický, uskutečnitelný program práce, třeba se nám v práci organisovati.

Ono trojí: cíl, program, organisaci naznačil v hrubých tazích Fr. Grivec ve zmíněném článku. Pří-

Hoće li se oživotvoriti i kada, to je danas još tajna Božje providnosti. Nu naša je dužnost svim silama i sposobnostima svojima raditi oko toga, da se ta ideja u život provede.

Mnogo je dosada bilo oduševljenja i lijepih govora o ćirilo-metodijskoj ideji na skupštinama i sastancima, nu vrlo malo rada i uspjeha. Bez rada pak ne će se oživotvoriti nijedna ideja, ma bili govori ne znam kako krasni i oduševljeni, bez rada ostati će najviše tek lijepim idejalom u mašti.

Ili pitajmo se: koliko smo pravoslavnih predobili za jedinstvo crkve, koliko predsuda protiv katolicisma u istočnoj crkvi raspršili, jesmo li sjedinjenje istoka sa zapadom promakli ma za jedan samo pedalj? Ne ćemo ni pokušati da odgovorimo.

Ćirilo-metodijska misao jest kao ugar obrašten trnjem i kupinjem. Valja se latiti ozbiljna, teška i dugotrajna posla, da se ugar promijeni u plodonosnu zemlju.

Mnogi već počeše plužiti tu zemlju, ali ostadoše osamljeni, ne nadjoše pomoćnika, ne naidjoše na razumijevanje, pa tako izmoreni onemogoše, na brazdi pak, što je izoraše, poraslo opet trnje in kupinje nebrige i indiferentizma.

Drugi opet imadjahu i snage i oduševljenja za rad oko naše ideje, nu ne znadijahu, kako da rade, ne nadjoše vodja, koji bi im put kazivao, koji bi ih vodio i poticao. I tako bi obično oduševljenje ohladnilo prije, no bi dalo poticaja pravomu i zdravomu radu.

Dosadanji neuspjeh ne smije nas strašiti od novih pokušaja, nego valja da nas uči, što nam treba. Valja da posve jasno spoznamo svoj cilj, da si odredimo praktički provedivi program rada, valja da se na rad organizujemo.

Ovo troje: cilj, program i organizaciju naznačio je u glavnom Fr. Grivec u svom članku. Ovi redci

tomné řádky chtějí k tomu dodati několik myšlenek a poznámek.

*

Naším cílem je uskutečnění ideje cyrillo-methodějské.

Co jest idea cyrillo methodějská? Správně ji definuje Fr. Grivec jako snahu po náboženské a kulturní jednotě Slovanstva.

Sv. Cyrill a Method přinesli všem Slovanům jedno náboženství, jeden obřad, jednu spisovnou řeč, jedno písmo. Vše to mělo tvořiti základ, na němž by vyrostla jednotná, svérázná kultura celého Slovanstva.

Dějiny však braly se jiným směrem, velkolepá myšlenka sv. věrozvěstů nestala se skutkem. Kdežto Slovanstvo východní zůstalo pod vlivem kultury řecké, Slovanstvo západní bylo záhy strženo do proudu kultury přicházející od Západu. S tímto kulturním roztržením nastalo skoro současně také roztržení náboženské, když východní Slovanstvo s řeckou církví přiklonilo se k rozkolu.

Různá kultura a různé vyznání náboženské jsou dvě hráze, které po tisíc let dělí Slovanstvo na dva tábory. Že obě strany při takových okolnostech smýšlením i cítěním od sebe se vzdálily, ba sobě se odcizily, je pochopitelno. Co dosud Slovanstvo východní se západním pojí, jest skoro jenom jazyk a více méně jasné vědomí příslušnosti ku společnému kmenu.

Cíl a obsah ideje cyrillo-methodějské tedy jest: onu původní myšlenku sv. Cyrilla a Methoděje uskutečniti, t. j. přivoditi náboženskou a kulturní jednotu mezi Slovanstvem.

Že tato myšlenka sv. věrozvěstů, třeba již tisíc let uplynulo, nicméně dosud žije a trvá, to jest důkazem její vnitřní síly, vnitřní pravdy. Je to pro nás také zárukou, že idea ona odpovídá vůli Boží a že proto dříve neb později dojde uskutečnění. My lidé můžeme uskutečnění toto uspíšiti nebo zadržeti: uspíšiti prací pro ideu,

imadu da tome doprinesu nekoliko misli i opazaka

*

Cilj naš jest oživotvoriti ideju ćirilo-metodijsku.

U čem stoji ideja ćirilo metodijska? Posve je dobro definuje Fr. Grivec kano težnju na vjersko i kulturno ujedinjenje Slavena.

Sv. Ćiril i Metodije dadoše svim Slavenima jednu vjeru, jedan obred, jedan književni govor, jedno pismo. Sve je to trebalo tvoriti temelj, na kom bi se sazdala jedinstvena sveopća kultura svih Slavena.

Nu povjesnica udarila je drugim putom, prekrasna namisao sv. vjerovijesnika nije se oživotvorila. Dok su istočni Slaveni ostali pod uplivom grčke kulture, zapadne je Slavene zahvatila struja zapadne kulture. S ovim kulturnim razdvojem zbio se gotovo istodobno razdvoj vjerski, kad su istočni Slaveni u zajedini s grčkom crkvom prionuli uz raskol.

Različna kultura i različna vjeroispovijest dvije su ograde, koje kroz tisuću godina dijele Slavene u dva tabora. Da se je u takim prilikama jedna strana i mišljenjem i ćućenjem od druge udaljila, dapače i otudjila, sasma je naravski. Što istočne Slavene sa zapadnima još do danas spaja, jest gotovo jedino jezik i više ili manje jasna svijest, da pripadamo istome plemenu.

Cilj dakle i sadržaj ideje ćirilo-metodijske jest, oživotvoriti onu prvotnu namisao sv. Ćirila i Metodija, t. j. raditi oko vjerskog i kulturnog ujedinjenja svih Slavena.

Što ova misao sv. vjerovijesnika živi i traje sve do danas, prem je proteklo već tisuću godina, dokazom je njene nutarnje snage, nutarnje istinitosti. Nama je to takodjer jamstvom, da ideja ova odgovara volji Božjaj i da će se zato jednoć prije ili kasnije oživotvoriti. Mi ljudi možemo ovo oživotvorenje ili promicati ili prije-

zadržeti buď netečností nebo dokonce přímým neb nepřímým odporem proti ideji naší.

*

Jednota Slovanstva ve smyslu ideje cyrillo-methodějské má býti kulturní a náboženská.

Poněvadž náboženství je částí, ba základem a vrcholem pravé kultury, tedy obojí cíl spadá v jedno. Pracujeme-li pro sjednocení v náboženství, tím samým pracujeme i pro jednotnou kulturu.

Pro jednotnou kulturu Slovanstva pracovat jsme povinni jako Slované — podle zákona přirozeného. Pro sjednocení náboženské pracovati jsme nad to zavázáni jako katolíci, jako katoličtí kněží positivním příkazem Spasitelovým: „Učte všechny národy!“ Všeobecný tento příkaz zajisté zvýšenou měrou nás zavazuje vzhledem k bloudícím bratřím, s nimiž nás poutá svazek společného původu národního.

Tedy z dvojího důvodu — ex duplici titulo — jako Slované a katolíci, dle zákona přirozeného a positivního jsme povinni pracovat pro sjednocení Slovanstva, pro ideu cyrillo-methodějskou!

*

Sjednocení v náboženství ovšem nemůžeme si mysliti tak, že bychom my, Slované katoličtí, odpadli od Církve latinské k rozkolu. Byla by to jednota náboženská, ale jednota falešná.

Pravou jednotu dovedeme si představiti jenom tak, že Slované východní odloží onu zášť a předsudky proti Římu, které přejali dědictvím od Řekův, a že Církvi katolické podají ruku ku smíření. Že by při tom jejich národní individualita v řeči liturgické, v obřadech, ve zřízení církevním zůstala netknuta, je věcí samozřejmou.

Tak byla by docílena mezi Slovany jednota v náboženském vyznání, v dogmatech, a to je věcí hlavní.

čiti: promicati radom oko ideje, priječiti bilo nehajem svojim bilo najkasnije izravnim ili neizravnim otporom svojim protiv ideje.

*

Jedinstvo Slavena ima da bude prema ideji ćirilo metodijskoj kulturno i vjersko.

Budući da je vjera dio, pače i temelj i vrhunac prave kulture, to se oba cilja sastaju u jedno. Radoći oko vjerskoga jedinstva radimo timo ujedno i oko jedinstva kulture.

Raditi oko jedinstvene kulture Slavena dužni smo, jer smo Slaveni, — po zakonu naravnom. Raditi oko ujedinjenja vjerskoga dužni smo povrh toga i zato, jer smo katolici, katolički svećenici, kojima Spasitelj izričnо nalaže: „Učite sve narode!“ Općeniti ovaj nalog jošte nas više veže obzirom na zalutalu braću, s kojom nas spaja vez zajedničkoga podrijetla.

Dakle iz dva razloga — ex duplici titulo — jer smo Sloveni i jer smo katolici, po zakonu naravnom i pozitivnom dužni smo raditi oko ujedinjenja Slavena, oko ideje ćirilo-metodijske!

*

Dakako vjersko ujedinjenje nije moguće pomišljati tako, da se mi, katolički Slaveni, odcijepimo od rimske crkve k raskolu. Istina nastalo bi i tako jedinstvo vjere, ali jedinstvo krivo.

Pravo jedinstvo možemo da si predstavljamo jedino tako, da istočni Slaveni napuste onu mržnju i predsude protiv Rima, što sve baštiniše od Grka, i da crkvi katoličkoj pruže ruku pomirnicu. Da bi u tom ostala netaknuta njihova narodna osebujnost u liturgičkom jeziku, obredima, crkvenom ustroju, razumije se samo po sebi.

Ovako bi medju Slavenima bilo postignuto jedinstvo vjeroispovijesti, jedinstvo vjerskih članaka, a to je glavna stvar.

Pokud by vedle této podstatné a vnitřní jednoty měla nastati též jednota zevnější, t. j. pokud by zase Slované západní měli přijati obřad slovanský a tak se přizpůsobiti východním svým bratřím, to jest otázka, o které zatím je předčasným mluviti. Správně dí Fr. Grivec, že sama slovanská liturgie, nemá-li hlubšího podkladu a jádra, není s to Slovanstvo kulturně a nábožensky pozdvihnout.

*

Hořejšími řádky je vytčen cíl, za kterým jest nám pracovati podle ideje cyrillo-methodějské.

Má-li práce za nějakým účelem býti úspěšnou, třeba programu a organisace.

Předně tedy, jaký bude náš program, čili, jak máme pracovat, jaké prostředky, cesty a pomůcky máme volit, aby idea cyrillo-methodějská byla uskutečněna, nebo aspoň svému uskutečnění se přiblížila?

Program vlastně dal nám již svatý Pavel Řím. X. 14.: Quomodo credent ei, quem non audierunt, quomodo autem audient sine praedicante?

Tedy praedicatio, hlásání katolické pravdy východním Slovanům je náš program.

Ovšem má-li toto hlásání míti zdar, nemá-li již napřed jeviti se bezvýsledným, tu nutna se strany hlasatele dvojí věc v našem případě:

1. Předně důkladná znalost všech otázek týkajících se církve východní, tedy studium východní theologie, apologetiky, dogmatiky, otázek kontroversních atd. Slavistika a Byzantologie jako vědy pomocné jsou tu nezbytny. Poznat ducha, názory, vývoj historický i myšlenkový v církvi východní je první podmínkou úspěchu s naší strany.

2. Vedle této znalosti věcné je dále nutna znalost jazyka těch, k nimž naše hlásání se má obracet. A protože církev východní je v přítomnosti, jak vzhledem na počet vy-

U koliko bi uz ovo bitno i nutarnje jedinstvo imalo da nastane izvanje jedinstvo, t. j. u koliko bi zapadni Slaveni imali poprimiti slavenski obred i tako se prilagoditi svojoj istočnoj braći, to je pitanje, o kom je jošte rano govoriti. Pravo veli Fr. Grivec, da sama slavenska liturgija bez dublje podloge i jezgre nema te moći, da uzdigne Slavene kulturno i vjerski.

*

Gore je istaknut cilj, oko koga nam je prema ideji ćirilo-metodijskoj raditi.

Da bude rad oko nekog cilja uspješan, nuždan je program i organizacija.

Iznajprije dakle, kakav da bude naš program ili kako da radimo, kaka sredstva, put i pomagala da odaberemo, e bi ideju ćirilo-metodijsku u život proveli ili bar životu temu bliže primakli.

Program nam je zapravo dao već sv. Pavao Rim. 10, 14.: Quomodo credent ei, quem non audierunt, quomodo autem audient sine praedicante?

Dakle praedicatio, navještanje katoličke istine istočnim Slavenima, to je naš program.

Dakako da propovijedanje naše bude uspješno i da se već unaprijed ne pokaže jalovim, to se u našoj stvari dvoje ište od propovijednika.

1. Iznajprije da je točno proučio sva pitanja, što spadaju na istočnu crkvu, dakle ište se študium istočnog bogoslovlja, apologetike, dogmatike, prijepornih pitanja itd. Slavistika i Bizantologija su tuj kao pripomoćne nauke neophodno nužne. Poznavati duh, nazore, razvoj događaja i misli istočne crkve prvi je uvjet našemu uspjehu.

2. Osim ovoga stvarnoga študija nužno je nadalje da propovijednik znade jezik onih, kojima propovijeda. A budući da je danas i obzirom na broj vjernika i obzirom na upliv

znavačů tak vzhledem na vliv, representována na prvním místě církví ruskou, proto onou znalostí jazyka třeba rozumět především znalost jazyka ruského.

Kdo by se chtěl zabývat studiem německého protestantismu, a tím více, kdo by chtěl zároveň působit na návrat protestantů do lůna Církve katolické, ten bez důkladné znalosti němčiny jistě by ničeho nepořídil. Tak právě má se však věc i zde. Kdo chce slovem a pérem pracovat pro sjednocení východního Slovanstva, pro toho znalost ruštiny je condicio sine qua non, chce-li vůbec se dodělati sebe menšího úspěchu.

Kdybychom my všichni katoličtí Slované měli aspoň deset mužů, kteří by předně ovládali ruštinu slovem i písmem, kdyby každý z těchto desíti mužů byl vědecky vzdělán v některém oboru církevní otázky východní, kdyby dále tito mužové vydávali ruský časopis na způsob italského „Bessarione“, kdyby psali do jiných časopisů, uveřejňovali knihy spojení Církví se týkající, kdyby poučovali, polemisovali, smiřovali, opravovali falešné názory, tu jistě v nedlouhé době zmizelo by u východního Slovanstva mnoho předsudků proti katolicismu.

A odstraní-li se předsudky, pak odpadne i hlavní překážka sjednocení, neboť rozdíly dogmatické mezi obojí církví jsou nepatrné a při dobré vůli daly by se snadno urovnati.

Italové a Francouzi pracují už pro sjednocení Východu — a my, katoličtí Slované?!

Oněch desíti mužů potřebujeme!

Náš program tedy zní: Každý kdo chce pracovat pro cyrillo-methodějskou ideu a kdo cítí v sobě schopnosti a sílu k tomu, ať předně osvojí sobě dokonale ruský jazyk, za druhé ať vzdělá se v některém oboru církevní otázky východní.

Program tento není idealistickým

predstavnica istočne crkve u prvom redu crkva ruska, to se prema gore rečenome ište od propovijednika poznavanje ruskoga jezika.

Tko bi htio da proučava njemački protestantizam, a još više, tko bi htio podjedno da protestante privede natrag u krilo crkve katoličke, jamačno bez poštenoga poznavanja njemačkoga jezika ne bi ništa opravio. Upravo je tako i ovdje. Tko hoće da riječju i perom radi oko sjedinjenja istočnih Slavena, njemu je poznavanje ruskoga jezika condicio sine qua non, hoće li uopće išto da poluči.

Kad bi mi svikolici katolički Slaveni imali bar desetoricu, koji bi prije svega bili potpunoma vješti ruskome jeziku i na riječi i u pismu, kad bi svaki od ove desetorice bio znanstveno naobražen u kojem dijelu istočnog crkvenog pitanja, kad bi nadalje oni izdavali ruski časopis na pr. kao što je talijanski „Bessarione“, kad bi pisali i u druge listove, izdavali knjige, što bi radile o sjedinjenju crkava, kad bi poučavali, polemizovali, mirili, ispravljali krive nazore, to bi nedvojbene u kratko vrijeme nestalo u istočnih Slavena mnogo predsuda protiv katolicisma.

A maknu li se s puta predsude, pada i glavna zapreka sjedinjenja, jer dogmatičke su razlike izmedju obiju crkava neznatne, pa bi se u dobroj volji dale lako izravnati.

Talijani i Francuzi rade već oko ujedinjenja s istokom — a mi, katolički Slaveni?!

Da, trebamo one desetorice!

Program dakle naš glasi: tkogoder hoće da radi za ideju ćirilo-metodijsku i tko ćuti u sebi sposobnosti i snage za to, neka iznajprije točno nauči ruski jezik, a onda neka se znanstveno točno uputi u koji dio istočnoga crkvenoga pitanja.

Program ovaj nije idealističko

blouzněním, nýbrž je jedině možnou cestou k realisování cyrillo methodějské ideje, cestou, která železnou nutností vyplývá ze skutečných poměrů. Kdo chce cíl, musí chtíti i prostředky vedoucí k cíli, nemáme li o jeho dobré vůli pochybovati.

Prováděti program tento ovšem připadá jen těm, „kteří v sobě cítí sílu a schopnosti“, všichni však mají povinnost přispívati aspoň podporou mravní, po případě hmotnou.

Kdyby v každém katolickém, slovanském alumnátě aspoň jediný nadaný bohoslovec hořejší program postavil sobě za svůj životní úkol a úkol tento vytrvale a s energií prováděl, tu za málo let měli bychom „oněch deset mužů“, a idea cyrillomethodějská jistě by učinila značný krok ku předu.

Mnoho mladých kněží studuje u nás privátně doktorát. Věc to jistě záslužná. Kdyby však tutéž energii v práci někteří z nich vynaložili na studium slovanské církevní otázky, tu sice neměli by „doktorský titul“, ale vykonali by možná dílo i Církvi prospěšnější i Bohu milejší!

*

O organisaci šířiti se nebudeme. Jisto jest, že přispívá náramně mnoho k povzbuzení a k dělení práce, která pak jistě má větší zdar. Bez individuálního přičinění a snahy ovšem organisace sama mnoho nepomůže.

Návrhy Fr. Grivce vzhledem na organisaci jistě zasluhují doporučení, a bylo by záhodno, aby jím navrhované apologetické kroužky pro východní církevní otázky vešly v život, možno-li, ve všech alumnátech.

*

Potká-li se věc se zájmem, podali bychom v příštích číslech „Musea“ methodické a praktické poznámky jak ku studiu ruštiny tak i celé východní církevní otázky.

maštanje, nego je jedini mogući put k oživotvorenju ideje ćirilo-metodijske, put što krutom dosejednošću proizilazi iz istinskih prilika. Tko hoće cilj, mora htjeti i sredstva, što vode k njemu, ne će li da dvoumimo o njegovoj dobroj volji.

Izvoditi ovaj program imadu dakako samo oni, „koji ćute u sebi snagu i sposobnosti“, nu svima je dužnost podupirati rad bar moralno, u slučaju i materijalno.

Kad bi si u svakom katoličkom sjemeništu bar jedan nadaren bogoslov uzeo ovaj program za životnu svoju zadaću i kad bi zadaću tu ustrajno i energički izvršivao, u malo godina bismo imali „onu desetoricu“ a ideja ćirolo-metodijska učinila bi jamačno priličan napredak.

Mnogo mladih svećenika uči u nas privatno za doktorat. Doista zaslužan je to posao. Nu kad bi neki od njih s istom ovom energijom i trudom umjesto doktorata proučavali slavenska crkvena pitanja, tada — istina ne bi imali naslov doktora, ali bi izvršili djelo po crkvu možda još korisnije i Bogu milije!

*

O organizaciji ne ćemo da na dugo raspredamo. Stalno je, da doprinosi vrlo mnogo k poticanju i k diobi rada, koji će onda odista imati veći uspjeh. Bez individualnoga tršenja i nastojanja ne će organizacija dakako mnogo pomoći.

Prijedlozi Fr. Grivca o organizaciji bez dvojbe su vrijedni preporuke i poželjno je, da se apologetički odjeli za istočna crkvena pitanja od njega predloženi provedu u život, moguće li, po svim sjemeništima.

*

Nadje li članak ovaj zanimanja, iznijeli bismo u slijedećim brojevima „Muzeja“ metodičke i praktičke bilješke koli k študiju ruskoga jezika toli i cjelo kupnog istočnog pitanja.

FR. X. GRIVEC (Innomostí).

Zapadnoevropski strokovni časopisi.[1])

1. „**Bessarione**“. — Publicazione periodica di studi orientali. Izhaja v Rimu od l. 1896 dalje; naroča se: Ermano Loescher, Roma, Corso Umberto I. 307. Cena za inozemstvo 20 fr. za celo leto, za pol leta 12 fr.; vsako leto izide 6 številk, ki tvorijo 2 zvezka (volume).

Ta časopis bi morala imeti vsaka slovanska bogoslovska fakulteta oziroma vsako bogoslovsko semenišče. „Bessarione“ redno prinaša dobre referate o ruski, v zadnjih letnikih tudi o srbski in bulgarski bogoslovski literaturi; redno poroča o duševnem gibanju v vzhodni cerkvi, o cerkveno-političkih razmerah o Rusih v Palestini i. t. d. Časopis prinaša tudi visoko znanstvene članke, a najbolj se odlikuje po dobrih referatih in informacijah.

2. „**Echos d' Orient**“ (se ne dobi v nobeni avstrijski univerzitetski biblioteki). Izhaja 6krat na leto; naroča se pri administraciji: Paris, Rue Bayard 5, cena za inozemstvo 8 fr. na leto. Redakcija: Mission de l'Assomption, Carigrad.

„Echos d' Orient“ prinaša dobre znanstvene članke, posebno o grški cerkvi in o patristiki vzhodne cerkve. V zadnjih dveh letnikih so bili članki o pravoslavju v Dalmaciji (dober in zanimiv članek, a žal brez znanstvenega aparata), v Bukovini in o razmerju Rusije do Balkanskih Slovanov (v protiruskem duhu).

3. „**Revue de l' Orient chrétien**“ (nima ga nobena avstrijska univerzitetska biblioteka). Izhaja 4krat na leto; naroča se: Librairie A. Picard, Paris, Rue Bonaparte 82; cena za inozemstvo 10 fr.

Ta časopis je važen posebno za vzhodno patristiko, cerkveno historijo in za bibliške pomožne vede. L. 1901. je prinesel dva izvrstna članka o historiji ruske bogoslovske literature z bogatim ruskim bibliografiškim materialom. L. 1902. je prinesel oster članek proti ruski politiki na krščanskem Vzhodu (posebno v Siriji, Palestini in Armeniji). L. 1903. je začel prinašati obširne članke o historiji armenske cerkve.

4. „**La Terre Sainte**“. Revue illustrée de l' Orient Chrétien. Izhaja dvakrat na mesec, cena za inozemstvo 12 fr.; naroča se: Bureaux des Oeuvres d' Orient — rue du Regard 20. — V zvezi s tem časopisom izhaja omenjena „Revue de l' Orient Chrétien“ in velja za naročnike (abonente) časopisa „La Terre Sainte“ samo 4 fr. (za inozemstvo). — „La Terre Sainte“ prinaša aktualne, cerkveno-politiške in tudi znanstvene članke o vzhodni cerkvi, pred vsem o vzhodni cerkvi v deželah pod francoskim patronatom. — V l. in 2. št. l. 1904. so članki o Macedoniji in Stari Srbiji, o gibanju za unijo med Macedonci, o francoskih katoliških školah v Macedoniji, o armensko-macedonskem shodu (meeting), o ekumeniškem patriarhatu i o avtokefalnih razkolnih cerkvah i t. d. Časopis zastopa stališče, da je na vzhodu najprej treba odstraniti i ublažiti predsodke proti katoliški cerkvi, ublažiti nasprotja proti katoliškemu zapadu, delati za zbližanje,

[1]) »Museum« přinese postupně přehled literatury o východní církvi a její theologii. V rakouských universitních a bohosloveckých knihovnách je dosud málo z této literatury, neboť je velmi málo zájmu o tu věc. Dojista však předplatí se něco z uvedených knih a časopisů, bude-li to přáním professorův a bohoslovců. Zřídí-li si bohoslovci mezi sebou kroužky, kde by se prohlubovala v naznačeném směru znalost otázky cyrillo-methodějské, — nutno bude odebírati nějaký časopis. V případě, že by se nevyšlo bohoslovcům vstříc — o čemž pochybujeme — předplatí si snadno bohoslovci sami na vážnou knihu nebo časopis (jak nám na srdce kladl Dr. Novák na Velehradě).

še le potem bo možno uspešno delo za zedinjenje; „l' École est donc, dans tout l' Orient le seul terrain possible pour un rapprochement assuré".

5. „**Byzantinische Zeitschrift**" (dobi se tudi v avstrijskih univerzitetskih bibliotekah) se naroča pri Teubner-ju v Lipskem, cena 20 M.

„Byzantinische Zeitschrift" je jako obširen i visoko znanstven časopis. Sotrudniki so katoliki, protestantje in pravoslavni, Nemci, Francozi (tudi francoski asumpcionisti v Carigradu), Angleži, Grki in Rusi; časopis prinaša članke tudi v novogrskem, francoskem in angleškem jeziku. Pred vsem ima mnogo izvrstnih člankov o bizantinski (bogoslovski in drugi) literaturi, o grški patristiki in cerkveni historiji; večkrat se dotika tudi balkanskih Slovanov. Jako izvrsten in popoln je bibliografiški oddelek, bibliografiške in kritiške opazke so kratke, jasne in markantne; tako popolne bibliografije o vzhodni cerkvi ne prinaša noben drug časopis Med sotrudniki je tudi nekoliko ruskih učenjakov, ki vestno in kritiško poročajo o ruski bogoslovski in historiški literaturi. „Byzantinische Zeitschrift" je jako važen časopis za slovanske bogoslovce.

6. „**Oriens Christianus**" (Römische Halbjahrhefte für die Kunde des christlichen Orients). Izdajejo ga nemški katol. duhovniki v „Campo Santo" v Rimu; zunaj Italije se naroča pri firmi Otto Harrassowitz, Lipsko, cena je primeroma visoka, namreč 20 M.

„Oriens Christianus" prinaša bibliške in patristiške orientalske tekste in članke; historiških člankov je primeroma malo. Literaturni pregled je dober in kritiški. 1. zv. l. 1903. ima italianski članek „La conversione ufficiale degl' Iberi (Gruzini) al cristianesimo", ki navaja mnogo ruske literature o tem predmetu.

7. „**Archiv für slavische Philologie**" je Slovanom vsaj po imenu splošno znan. „Byzantinische Zeitschrift" ga visoko ceni in prišteva med najbolj izvrstne znanstvene časopise. Samo ob sebi je umevno, da prinaša tudi za slovanske bogoslovce mnogo zanimivega in uporabnega; važen je ne samo za cerkvenoslovansko in sploh slovansko filologijo, ampak prinaša tudi mnogo historiškega materiala.

„Archiv für slavische Philologie" in „Byzantinische Zeitschrift" sta nam najlepši dokaz, kako se morejo možje različnih ver, različnih narodnosti in različnega prepričanja združiti v resnem delu za skupen namen. Ali se ne bi mogli tudi katoliški slovanski bogoslovski pisatelji združiti v resnem delu za visok namen, visoko vzvižen nad vse narodnostne in politiške prepire? Treba je le dobre volje, energije in nekoliko več medsebojnega občevanja, pred vsem pa resnega dela in temeljitih študij po primernem načrtu v nam primeri smeri.

Zpráva o pouti bohoslovců československých na Velehrad.

(Dne 29. a 30. července 1903.)

Podává K. HÁŇAVKA, t. č. jednatel »R. S.« v Brně. (Č d)

„O poslání církve" promluvil ctp Ant. Šalomoun, předseda „R. S." z Brna. Začav od pokleslé filosofie antické, jež ani v Sokratovi nenašla záruku trvání, přešel ke Kristu. Kristus a — Sokrates, rozdíly.

Pak přehledně dotkl se známých jinak fasí církevního života: jak dědička darů Kristových, vždy vědoma úkolu svého: zprostředkovati lidem božské plody redempce, šťastně vyvázla ze zjevného pronásledování pohanské Rómy i zchytřelých útoků císařů římsko-německých. Přetrvala šťastně i reformaci — a dnes staví se proti moderní chorobě, jež zrcadlí se ve čtyřech hlavních kulturně socialních otázkách doby: v otázce vědy a víry, svobody a autority, státu a církve, kapitálu a práce. —

Schůze pro ten den pak zakončena. Při společné večeři, která následovala, bavili nás krásnými sbory zpěváci olomučtí, řízení ctp. Vlkem. O 9. hodině večerní modlitbou před oltářem Nejsvětější Panny slavnost toho dne skončena.

Druhý den ráno súčastnila se většina přítomných mše v ritu slovanském, kterou sloužil dp. P. Kunyckyj ze Lvova a při oběti o 6. hod. konané neomystou vlp. Urbanem přistoupili jsme ke stolu Páně. Před 8. hod. ranní zahájena byla opět akademie velebným chorálem: „Svatý Václave".

Prvou řeč s ohnivou výmluvností přednesl ctp. A. Kolář, bohoslovec z Olomouce: „O zakladateli křesťanského socialismu". Řečník líčí pohnutou dobu r. 1848. Téhož roku na první neděli adventní a v následujících kázaních mluvil farář Hopstenský Vilém z Kettelerů poprvé o otázce socialní. Jednal o vlastnictví dle sv. Tomáše, o svobodě a určení člověka, o křesťanském manželství, o rodině a autoritě. Jako biskup napsal později „Die Arbeiterfrage und das Christentum", kde jedná o příčinách, nynějším stavu a řešení těžkého problemu otázky dělnické. 25. července 1869 před nesčetnými davy dělnictva mluví o zvýšení mzdy, o zkrácení pracovní doby, o nedělním klidu, zákazu ženské a dětské práce v továrnách, mluví poprvé o křesťanském socialismu. V kulturním boji jen smrt zachránila velikého bojovníka za ideu pravého socialismu od vězení. Řečník pak líčí postup, jakým katolický střed v Německu kráčeje ve šlépějích programu V. z Kettelerů vybojoval si vlivné postavení a uplatnil se účinnými reformami na poli socialním proti lživému liberalismu.

Slovy vzletnými vyřídil pak pozdrav jménem katolických akademiků slovinských dp. Fr. Grivec z Lublaně, v němž toužil po organisaci veškerých duševních sil národů slovanských za skvělým cílem: „Ex Oriente (Slavico) lux".

Bouřným potleskem uvítán promluvil na to v jazyku polském professor Dr. Maryan Zdziechowski:

„Počínám výrazem veliké své radosti, že splnila se jedna z mých horoucích tužeb. Od několika let bývám na sjezdech slovanských novinářův a vyvozuji z nich přesvědčení, že jediným jich positivním výsledkem je ten, kterým se může pochlubiti každé na světě přátelské shromáždění, totiž že poskytují účastníkům možnost výměny myšlenek. Jiného užitku nepřinášejí.

Harmonie spojuje nás na sjezdech těch, pokud trváme v oblastech mlhavé fraseologie o vzájemnosti slovanské; leč, jakmile kdo sejde do skutečnosti a pohne otázkou živě se dotýkající toho či onoho národa slovanského, hned objevují se mezi účastníky nikoli již různá mínění, nýbrž zásadní protivy, činící poradu další nemožnou. Proto pod dojmem toho smutného fakta zatoužil jsem po chvíli, bych mohl mluviti ve shromáždění, kde spojeni jednotou veliké ideje, stanuli by svorně představitelé rozmanitých větví slovanských.

Dnes, díky laskavosti ct. shromáždění, splnil se ten sen, a nabývám přesvědčení, že opravdové vzájemnosti slovanské třeba hledat

především v užší sféře těch národův a společností slovanských, které pojí jednota kulturní, a poněvadž podstatou veškeré kultury je náboženství, tedy ve sféře Slovanů-katolíků.

Nutným požadavkem takové jednoty musil by býti sjezd katolických Slovanů, jehož zárodek vidím v dnešním shromáždění.

Daleko jest mne úmysl dávati takovému sjezdu povahu jakési konfessielní výlučnosti a plynoucího z ní odporu ke Slovanům vyznávajícím jinou víru. Nikoliv! In omnibus charitas! Věřím v sílu ideje katolické. A soudím, že je naší povinností uplatniti její přitažlivost vzhledem k ostatním světům jí cizím. A prostředkem k tomu není dráždění protivníkův, ani vyčítání jim, že jsou nás horší nebo nižší, nýbrž naopak, hledání v jich životě duchovním těch prvků, které by nás s nimi sblížily.

Větší část našich bratří slovanských patří k církvi řecké. A proto hleďme na ně tím přátelským a rozumným zrakem, jakým pohlížel na východní křesťanstvo ve své pěkné rozpravě Ehrhard, a jsem přesvědčen, že pocity naše najdou tam spíše či později ozvěnu — a že v tom vlastně projeví se přitažlivost katolicismu, láskyplně podmaňující si rozbouřené živly.

Aby pak má slova nezdála se pouhým sněním, pravím, že již dnes jsou v Rusku lidé (bohužel nečetní), jichž celá činnost staví most dovednou rukou vržený nad propast dělící východ od západu. Však před nedávnem sešel se světa velký Rus, který celou silou své velké duše miloval svou vlast a vše, co v její tradici dějinné je světlé, ale také hned pochopil, že nezbytnou podmínkou k uskutečnění jejího poslání je sjednocení se s církví katolickou.

Tím velkým Rusem byl Vl. Soloněv, jeden z největších myslitelů křesťanských, které kdy svět viděl, a myslím, že přijde-li kdy k uskutečnění sjezdu slovansko-katolického, tu hlavním jeho úkolem bude zbadání a vymezení hlubokého významu, jakého ve světě duchovním si dobyl ten mistr idealismu, jehož myšlenka tvoří slávu celého Ruska a je dobrodiním všemu lidstvu.

Kéž je duch jeho průvodcem našeho pojednání! Nesmíme se však oddávat klamu; z toho, že Soloněv byl hlasatelem velké ideje, neplyne, že by celá Rus stála za ním. Naopak, měl proti sobě větší část veřejného mínění.

Kdo chce působit na své protivníky, nezbytně jich musí znát; a proto dovoluji si tu několik zvláštních případův uvésti o poměru Ruska ku katolicismu; nepodám úplného obrazu (nedostatek času mi bránil), nýbrž poukáži jen na to, co znám z vlastní zkušenosti, co jsem viděl na vlastní oči v gubernii minské, ze které pocházím". —

Po té zaveden rozhovor o poměru Ruska ke katolicismu, při čemž pan professor uvedl velezajímavé doklady. Na konec objasnil nám ještě stanovisko Poláků k palčivé otázce slovanské liturgie:

„Jednou z nejživotnějších záležitostí ve světě slovanském jest záležitost liturgie slovanské, která rozněcuje všeobecně naše bratry Hrvaty a zasahuje též Slovince i Čechy. Cítím to, kdybych byl Hrvatem, že bych celou duší toužil po zavedení starobylého jazyka do liturgie. Dnes však záležitost tato u nás v Polsku nejenom není populární, nýbrž i budí instinktivní nedůvěru, jakoby se pod tím skrýval úmysl odpadnouti od církve. K vysvětlení toho nestačí ještě fakt, že působení sv. Cyrilla a Methoda nezanechalo snad u nás žádných stop. Skutečnou příčinou této nedůvěry je strach před Ruskem, které, nemohouc katolicismu zničit, pokoušelo se o jeho poruštění — i vykládají si to u nás tak, že liturgie slovanská připravovala by cestu takovému poruštění stejně jako že rusifikace je pouze přípravou k apostasi".

V odměnu za nadšená slova a vzácné objasnění zapěl zpěvácký sbor polskou hymnu: „Boże, cos Polskę".

(P. d.)

ZPRÁVY Z JEDNOT A DOPISY

Z BRNA.

S neutuchajícím zájmem koná „Růže Sušilova“ nedělní schůze. Od poslední zprávy bylo jich 7.

VI. 13. prosince: 1. Fr. Čermák (IV. r.): „Christiani genus superstitionis novae“. 2. Bedřich Pátek (II. r.): „Španělská inquisice a Torquemada“ (č. I.).

VII. 20. prosince: 1. Duetto: housle (Václ. Strmiska III. r.). s průvodem klavíru (Silv. Kulhánek III. r.): Mozart, Koncert a-dur. 2. Bedřich Pátek (II. r.): „Španělská inquisice dle V. Huga“ (č. d.). 3. Fr. Běloch (I. r.): „Obydlitelnost těles nebeských“.

VIII. 27. prosince: 1. Oktetto: Haydnova symfonie č. 6. 2. Bedřich Pátek: „Španělská inquisice dle historických pramenů“ (č. d.). 2. Jos. Rudolecký (IV. r.): „Dějiny brněnského alumnátu ve staré budově“.

IX. 3. ledna 1904: Tercetto: viola, klavír, harmonium (Václav Strmiska (III. r.), Silv. Kulhánek (III. r.), Bedř. Pátek (II. r.): „Trio na motivy z Prodané nevěsty“ (Vaňaus). 2. Bedřich Pátek (II. r.): „Španělská inquisice“ (č. d.). 3. Jednatel: „Evoluční theorie a atheismus ve službách vědeckého socialismu“. 4. Duetto (Václav Strmiska III. r., Silv. Kulhánek III. r.): „Romance od Bacha“.

X. 10. ledna: Fr. Čermák (IV. r.): „Biblická flora“. — Pak rozhovor o poměrech bohoslovců slovenských v uherských seminářích.

XI. 17. ledna: 1. Bedřich Pátek (II. r.): „Španělská inquisice“ (č. d.). 2. Jos. Rudolecký (IV. r.): „Dějiny brněnského alumnátu ve staré budově“.

XII. 24. ledna: 1. Jos. Opletal (I. r.) „Pravé a nepravé léky společnosti lidské“. 2. Bedřich Pátek (II. r.): „Španělská inquisice“ (dokonč.).

Ke konkurrenční práci určeno pro letoší rok (1904) thema: „O instinktu živočichův a o lidském rozumu“. (I. cena 40 K, II. cena 20 K, III. cena 20 K). — Zdar svorné práci! VÝBOR.

Z OLOMOUCE.

Navazujíce na předešlou zprávu z naší Jednoty, charakterisujeme další její život až do konce I běhu jako život klidné, positivní práce. V kroužcích, pravidelně konaných, každá přednáška shromáždila vždy hojný počet posluchačův; a nebyli to často pouzí posluchači, když při vhodných thematech (na př. při přednášce o Husově glejtu, anebo o Lvu Tolstém) rozpřádali zajímavé debatty, v nichž nové stránky thematu odhalovány, různé otázky a mínění pronášeny a srovnávány. A to právě jest pro nás cesta nejužitečnější, která nás vede i k prohloubení obsahovému, i k osvojení formální zručnosti ve vyjadřování myšlenek, i k vytříbení vlastního úsudku; a proto bychom neměli při žádné přednášce nechat nadarmo vyznět vyzvání: „Kdo má co ku přednášce poznamenat?“

Čtrnáctidenní schůze plenární, pokaždé s programem hudebním, bývaly zvláště četně navštěvovány. Program jejich byl tento:

I. 1. J. V. Votava, Fantasie na píseň „Proč ta lípa u studánky — —“ (klavírní solo). 2. „O škole bezkonfessijní“ (Kolář, III. r.). 3. B. Smetana, ze III. jednání „Prodané nevěsty“ (klavírní solo). Obě sola zahrál pěkně Martinů (IV. r.)

II. 1. Jan Malát, „Moravské kvartetto.“ (Věnováno českému kvartettu). 2. „Buňka a theorie prvoplození“ (Kutal, II. r.).

III. J. Haydn, „Adagio, čís. 58.“ (quartetto). „Zázraky nevěry v oboru mravním“ (Minář, IV. r.). J Haydn, „Allegretto, z čís. 57.“ (quartetto).

IV. 1. J. Haydn, „Quartetto, čís. 81.“ (1. věta) (quartetto). 2. „Historický obrázek z posledních bojů katol. Albánska“ (Vařák, III. r.). V kvartettě vždy ochotně hráli tito koll.: Kroupa, Zatloukal, Parma a Horký.

V. 1. Leon Konski, „Fantasie“ (houslové solo, Kroupa). 2. „Kritický rozbor základů Marx-Engelsovy sociálně-demokratické soustavy“ (Frait, III. r.).

V kroužcích předneseny tyto práce:

I V kroužku sociologickém: 1. „Socialismus a náboženství“ (A. Kolář, II. ročník). 2. „Poměr socialní demokracie k církvi“ (V. Frait, III. r.). 3. „Hospodářské cíle soc. demokracie“ (F. Eliáš, II. r.). 4 „Sociální názory Lva Tolstého“ (A. Kolář). 5. „Samostatnost a svépomoc v socialním hnutí“ (Kolář).

II. V kroužku apologetickém: *a)* z odboru dogmatického přednášel dvakrát Fr. Kutal, II. r.: „o darwinismu-descendenci“ a „pokud je descendence oprávněna?“ — *b)* v odboru exegetickém pojednáno o thematech: 1. „Zákonník Hammurabiho a vztah jeho ku Thoře Mojžíšově“ (Frant. Soldán, II r.). 2. „Obléhání Jerusalema Sanaḥērîbem“ (L. Kašpar, II. ročník). 3. Modlitba Josuova k Hospodinovi: „Slunce proti Gabaon nehýbej se a měsíc proti údolí Ajalon. I stálo slunce i měsíc . . .“ (exegese Jos. 10, 12.—15., B Kutal, I. r.). — *c)* v odboru historickém přednášeno „o Husově glejtu“ (A Běhal, IV. r.).

III. V kroužku literárním: 1. Kniha („Jak čteme a jak bychom mohli a měli čísti?“ — Kužela, III. r.). 2. a 3. „Lva Tolstého kritika a výklad Písma svatého“ (Jašek, III. r.). 4. „Moralistní směr v novodobé literatuře“ (Kužela, III. r.). 5. „Názor o smrti v antické a nové tragedii“ (Reček, II. r.).

Kroužek včelařský nezískal sice nových pracovníků, přece však těšil se značnému zájmu. Přednášky věnovány věcem nejpotřebnějším pro začátečníka. „O společném životě včel“ a „o práci dělnic“ ve dvou přednáškách pojednal Fr. Kutal, II. r. a „o královně“ Flanderka, IV. r.

S nastávajícím přípravným časem k pololetním zkouškám přerušuje Jednota na krátkou dobu svou veřejnou činnost, aby pak počátkem II. běhu dále pokračovala za cílem vytknutým. — Všem bratřím pozdrav! PŘEDSEDA.

†

Dne 21. prosince zemřel ctp. **Karel Mádr,** bohoslovec IV. r. v Olomouci. Ulehl předešlého roku školního v okamžiku, kdy se chystal vstoupiti ku branám kněžství, v exercitie subdiakonátu. Tvrdého neduhu plicního nezmohla již ani jeho neobyčejná, houževnatá energie životní. Byl znám jako živý společník a velký hudebník. Zejména literární Jednota děkuje mu za neunavné a krásné hudební produkce. Užšímu kruhu přátel byla známa jeho horečná snaha, vyzbrojiti se všemi zbraněmi ducha, jež dnešním bojovníkům Ježíšovým jsou tak nezbytny. V té příčině jeho knihovna je poučným dokumentem. — Staré církevní chorály, jichž podivnou krásu tak miloval, znějte mu plně v neztlumené své nebeské výšce! R. I. P.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

Činnost „Literární Jednoty Jirsík“ zahájili jsme 4. listopadu. Po mohutném chorálu pp. zpěváků „Svatý Václave“ přivítal kol. předseda v zahajovací řeči členy, vybízeje k horlivé práci v Jednotě, jež slaví letos jubileum 25letého trvání

svého. Oslavě věnováno bude III. číslo „Musea“. — Po řeči předsedově podal kol. Eybl (II. r.) referát o pouti svatohorské.[1]) Následovala pak porada o časopisech, které má „Jednota“ odebírati.

O dušičkách položen, jako každoročně, obětinový věnec na hrob velikého biskupa-vlastence Jirsíka.

Pořad dalších schůzí byl tento:

II. (8. listopadu). Kol. Kordík (III. r.) přednesl vlastní báseň „Meditaci“. — Kol. Skalický (III. r.) „Moderní proudy filosofické“.

III. (16. listopadu). Kol. Jančar (III. r.): „Modlitba“ (vlastní báseň); po té kollegové hudebníci Brož (II. r.), Mikyška, Štojdl a Vágner (I. r.) přednesli Haydnovo quartetto. — Kol. Skalický: „Moderní proudy filosofické“ (část další).

IV. (22. listopadu). Kol. Kordík: „Materialistický monismus“. — Kol. Skalický: „Moderní proudy filosofické“ (č. d.).

V. (29. listopadu). Kol. Kordík: „Materialistický monismus“ (č. d.). — Hudební septetto: Vyňatek z opery „Dvě vdovy“ od B. Smetany. — Kol. Skalický: „Moderní proudy filosofické“ (č. d.).

VI. (6. prosince). Kol. Jančar: „Vězeň“ (báseň). — Kol. Skalický: „Moderní proudy filosofické“ (dokončení).

VII. (13. prosince). Hudební quartetto: „Pohádka“ od Komzáka. — Kol. Kordík: „Materialistický monismus“ (dokončení).

VIII. (13. ledna). Kol. Lorenc (I. r.): „Agonie“ (vlastní báseň). — Kol. Mašek (II. r.): „L. N. Tolstoj“. — Pozdrav bratrským jednotám! Předseda.

Sociální kroužek zahájil činnost mimořádnou valnou hromadou 5. listopadu 1903. — Po zprávě jednatelově, jež obsahovala protokol řádné valné hromady z roku minulého, ujal se slova p. předseda kroužku kol. Jiran, jenž po uvítání všech pp. členů poukázal na nutnost vzdělání v oboru sociologie a spolu dal různé pokyny, jak se má studium sociologie počíti a jak v něm pokračovati. — Po té čteny stanovy kroužku a přikročeno k volbě výboru. Ostatní schůze sociálního kroužku konaly se vždy hodinu v týdnu. Ku konci hodiny dáno místo volným návrhům a to vždy buď delší nebo kratší doba dle počtu a důležitosti návrhů předem u p. předsedy ohlášených.

II. členská schůze konala se 12. listopadu: „Ještě několik slov úvodních“ (kol. předseda). — Dokončeno čtení stanov (kol. jednatel).

III. členská schůze 19. listopadu: „Má-li církev právo řešiti sociální otázku?“ (kol. Mašek, II. r.). — „Jak si máme všímati politiky“ (kol. přěds.).

IV. členská schůze 26. listopadu: „Má-li církev právo řešiti sociální otázku?“ (kol. Mašek — dokončení). — „O vývinu stran katolických a jich poměru ku stranám politickým“ (kol. předseda).

V. členská schůze 3. prosince: „O demokratech a křesťanských sociálech“ (kol. Šanda, II. r.). — „O vývinu stran katolických a jich poměru ku stranám politickým“ (kol. předseda — pokračování).

VI. členská schůze 10. prosince: „O vývinu stran katolických a jich poměru ku stranám politickým“ (kol. předseda — dokončení).

VII. členská schůze 17. prosince: „O otázce dělnické“ (kol. Čech, II. r.).

VIII. členská schůze 14. ledna 1994: „Uvítání pp. členů v novém roce“ (kol. předseda). — „O mzdě“ (kol. Hanuš I. r.). — Zdař Bůh! Jednatel.

Kroužek „včelařsko-hospodářský“ zahájil čilou práci valnou hromadou dne 10. listopadu. Když byl kol. jednatel podal zprávu o valné hromadě minulého škol. roku, přednesl kol. předseda krátkou sice, ale pěkně pro-

[1]) Uveřejněn v I. č. »Musea«.

myšlenou řeč, v níž poukázal na důležitost naší snahy zjednati si alespoň nejpotřebnější vědomosti z oboru hospodářského a to nejen ve vlastní prospěch, nýbrž hlavně ve prospěch lidu, o jehož blaho i duchovní i hmotné pečovati jest duchovnímu správci uloženo. — Po té čteny stanovy a zvolený výbor potvrzen. Pořad a počet schůzí zůstal na dále nezměněn.

11. listopadu konána výborová schůze, na níž podána zpráva o stavu jmění, vypracován program činnosti na celý rok a usneseno, které časopisy odebírati.

I. členská schůze dne 17. listopadu. Kol. předseda pojednal o včele. Na to přednášel kol. Šanda (II. r.) o důležitosti rybářství.

II. členská schůze konána 24. listopadu s tímto programem: Kol. Hajný (jednatel) promluvil o vnitřním ústrojí včely. Kol. Jančar (III. r.) probral pěstování ovocných stromů.

III. členská schůze připadla na 1. prosince. Přednášku měl kol. Matuška (II. r.): o duši veškerého včelstva, královně. Po té pokračoval kol. Šanda o rybářství. Ku konci této schůze oznámil kol. jednatel, že skládá svou funkci, za důvod uváděje své vystoupení z kroužku. Proto zahájena volba nová, jejíž výsledek oznámen na

IV. členské schůzi. Zvolen kol. Holý (III. r.). Kol. Matuška pokračoval ve své přednášce o královně. Kol. Jančar mluvil o umělém štěpování.

Dne 14. prosince konána V. členská schůze, na níž kol. Mach (II. r.) v pěkné a přehledné promluvě pojednal o dělnici. Kol. Šanda dokončil své poutavé přednášky o rybářství. — Zdar! JEDNATEL.

Z PRAHY.

V. (4. řádná) schůze dne 16. listopadu m. r. o 1. hod. odpol. Po dražbě duplikátů ve prospěch „Růže Sušilovy“ zapěl kol. Kratina (I. r.): „Když zavítá máj“ od Smetany s průvodem piana. Následoval referát o Rokytově sbírce básní: „Za Kristem“; kol. Čížek (forma) a Havelka (obsah). Ke konci zahrál kol. Starec Ant. (I. r.) na housle Vieniavského: Legendu s průvodem piana. U piana kol. Vašata (II. r.).

VI. (5. řádná) schůze dne 23. listopadu m. r. Kol. Pilík (IV. r.) přečetl první část své práce: „Vývoj mezinárodního socialismu a boj kommuny proti církvi v Paříži“. Po přednášce jednalo se hlavně o venkovských knihovnách.

VII. (6. řádná) schůze dne 30. listopadu m. r. Kol. Pilík dokončil svou práci. Přítomen vdp spirit. Groh.

VIII. (7. řádná) schůze dne 10. prosince m. r. Pěvecký sbor R. S. přednesl Smetanovo: „Věno“, ke konci schůze pak zapělo quintetto veselý sbor „Pačes rajta“. Kol. Tylínek (I. r.) přečetl práci svou: „Farní matriky v XVII. a XVIII. století“ — hlavně vzhledem k matrikám kolínským Z volných návrhů přijato odebírati „Český Lid“. Přečtena žádost slezských obcí Lhoty a Čabysova za příspěvek na vystavění kostela. Přítomen vdp. viced. Stella.

IX. (2. mimořádná) schůze dne 15. prosince m. r. Jednáno o Sušilově akademii a masopustní zábavě.

X. (8. řádná) schůze dne 11. ledna 1904. Havelka: „Jak užívati má kněz — bohoslovec — svého času?“ Látka zpracována dle spisů: Manning: „Věčné kněžství“ a Dr. W. Cramer: „Der apostolische Seelsorger“. Přítomen vdp. spiritual Groh K.

XI. (3. mimořádná) schůze dne 18. ledna 1904. Na programu: akademie, zábava masopustní, svatohorská pouť.

Mnoho zdaru bratrským jednotám! VÝBOR.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Letošního roku zdálo se, že započne čilejší život v naší Jednotě. Než . . . —

25. listopadu jako každoročně konána byla letos zábava cecilská; program byl celkem jednoduchý: čtyry čísla hudební, tři pěvecká a přednáška p. předsedy Pavlišty: „Lev XIII. a česká kolej".

29. listopadu měl v Jednotě přednášku vldp. Dr. Gustav Domabyl, prof. historie zde; thema řeči: „Soukromé vzdělání kněze". Řeč jeho přijata byla s povděkem a zajisté nezůstala bez výsledku.

6. a 13. prosince přednášel vldp. Dr. Jan Hejčl, prof. biblického studia zde. Thema: „Bible a Babel", hluboce bylo promyšleno z oboru, v němž vdp. professor pracuje a žije. Všickni očekávají s napjetím dokončení cyklu.

20. prosince konala se valná hromada; sešlo se 43 členův. Úkolem mělo býti zřízení kroužků odborných; než nedostatečný počet členů přítomných, jakož i nechuť jejich přes vřelý návrh ctpp. Doláka a Valenty — pokus zůstal pokusem.

24. ledna 1904 za přítomnosti 79 členů zahájena byla 97. valná hromada. Přijaty běžné zprávy, načež pan předseda J. Pavlišta a jednatel Josef Papáček vzdávají se svého úřadu, poněvadž po celou dobu své činnosti klidili málo ovoce své námahy. — Provedena proto volba nového předsedy a zvolen vlp. Beneš (IV. r.). Za jednatele zvolen téměř jednohlasně ctp. Dolák (III. r.), dále zvolen místo nemocného p. důvěrníka Červeného (IV. r.) jednohlasně ctp. Tužín.

Předseda děkuje odstupujícím funkcionářům a žádá o podporu všech členův, oznamuje úmysl svolávati měsíčně neb i častěji valnou hromadu. Pan jednatel děkuje za důvěru a dodává: „Dosud započínána byla období vždy výkřikem: »Pracujme!« — než výkřik ten zanikl v nekonečnu, a já a pan předseda chceme tu práci do měsíce ukázati!" — V následujících dnech 26. a 27. ledna svolán širší výbor, a jednáno o způsobu, jak Jednota mohla by býti uvedena do proudu bývalé činnosti. Výboru vstříc vyšlo i vysoce důstojné představenstvo, jež propůjčilo Jednotě dosavadní zpěváckou místnost, mimo to slovem i skutkem pracujíc o povznesení Jednoty.

28. ledna zahájen byl kroužek apologetický s odbory: exegetickým, dogmaticko-filosofickým a historickým za přítomnosti 32 členů. Jednatel zastupuje předsedu, podává program kroužku, jenž je přijat; za jednatele zvolen ctp. Andrlický (II. r.) a ihned započata byla práce kroužku. Současně zřízen kroužek zpěvácký a hudební.

Snad opět rozčeřen bude život i u nás přes to, že tolik překážek staví se v cestu ušlechtilé práci sebevzdělání. Jen v před ve jménu Páně!

Za výbor PŘEDSEDA.

Z LITOMĚŘIC.

Za příčinou různých oprav seminární budovy nastoupili jsme teprve 7. října m. r. Obava, by se totiž naše jednota — může-li náš úzký kroužek tak býti pojmenován — odchodem většího počtu lonských neomystů nerozpadla, bohudík zažehnána; dostaviloť se k nám letos do prvého roku 16 českých bohoslovců, takže čtenářská jednota čítá nyní 27 členů, počet to v posledních letech největší. Přese vše nás zde každým rokem přibývá. Všech bohoslovců v našem semináři jest 96 (69 Němců). Pochopí tudíž milení naši kollegové československí náš život i poměry a doufám, že také leccos, co by snad scházeti nemělo, nám prominou.

Pokud se týká kněh a časopisů, usneseno odebírati tyto: Aletheia. Časopis katolického duchovenstva. Časové úvahy. České Květy. Echo z Afriky. Hlídka. Křesťanský Dělník. Křesťanská Škola. Náš Domov. Museum. Osvěta. Vlast. Mimo to odebírají se: Čechie. Brodský: Sebrané spisy. Kopal: Sebrané spisy. Kosmák:

Sebrané spisy. Ludmila. Kazatelna. Kazatel. Rádce duchovní. — Noviny: Čech. Hlas. Obnova. Naše listy a Věstník katolického duchovenstva.

Všem bratrským jednotám srdečný pozdrav! Sk.

Z VIDNAVY.[1])

Od té doby (5 roků), co založen ve Vidnavě kněžský seminář jmenovitě pro Poláky, kteří před tím studovali v Olomouci, trousí se tam Čechové. Počet jich letos dostoupil 15. Podáváme úryvek dopisu jednoho z tamějších českých bohoslovců, líčící v hrubých rysech národnostní jejich snažení: „... Scházíme se sice též každou sobotu od 6 do 7 hodin večer, ale tam činíme něco jiného: napřed se totiž učíme českému jazyku; většina přednášek má jen ten účel. Mezi 15 jen 4 studovali na ústavech českých a 3, co pilností svojí český jazyk si osvojili. Ostatní vychováni byli na školách německých, a jak tyto působí na českého mladíka, známo. Jeho čeština je přímo hrozná. Dialekt, který v okolí našem sám sebou ladným není, znešvařují sazbami německými, nebo na německé slovo přivěsí českou koncovku a je vše odbyto. Toť náš jazyk. Proto je přední naší povinností učiti se správně česky mluviti a psáti. A to zabere mnoho času. Vše by ještě ušlo, kdyby bylo dosti dobré vůle a pilnosti; ale té je poskrovnu. Kdyby aspoň ten neb onen v konversaci byl opatrným a snažil se mluviti správně, šlo by to, ale ani zdání, mluví se dále tou hantýrkou. — Byly sice už též proneseny pěkné řeči, ale těch u nás málo. Příčinou toho je též, že česká zdejší knihovna je velmi skrovná a do obsáhlé německé se nechce nikomu, by tam ve spoustě knih obsahu různého něco pro sebe vyhledal. Druhá příčina je skrovný náš počet, jenž na pravidelné časté přednášky nestačí. U vás je to možno, neboť tam sotva jednotlivec jednou za rok přednáší a tedy má času dosti. (Kéž by tomu tak bylo! — P. uveřej.) Oproti tomu můžeme se chlubiti větší obětavostí. Na knihovnu platí se dle možnosti 1 K, 80 h atd. měsíčně; zkrátka, jak kdo může. Z toho hojně přijde na noviny, časopisy a nyní nově zakoupené knihy. Odebíráme: Těšínské Noviny, Čecha; 4 pro sebe berou Národní Politiku, Hlas; časopisy: Hlídku, Alethei, Slovanský přehled, Osvětu, Vlast, Časopis katolického duchovenstva, Křesťanskou Školu a Historický Časopis. — Mimo to scházíme se ještě v neděli od půl 5. do půl 6. a zpíváme české písně".

ZE SLOVENSKA.

»Non putavi Regulum miserum.«

Reka zmužilého, i smrťou pre ideál pohrdajúceho, ľutovať neviem; obdivovať ale a skrahlé srdco horúčosťou od neho prijatých dojmov vzkriesiť se snažím. Aký je to človek, ktorý by silu, mocnosť väčšiu od seba ľutoval, a radoval by sa, keď by tento hlboký a preto mohútny tok rozrúcal brehy a vo všednosti života sa rozlial? Zaiste všedný, nevyčnejúci človek: ein Heerden-Mensch. — Ale muky a pronasledovanie sú hrozne — bôľavé; podmienka, ktorú keď prijmem, múk a pronasledovania sa sprostím, je výhodná. — Je to hlas egoismu nič nectiaceho a nešetrujúceho, iba seba; avšak oproti vôli věčnosti nič nevládne, ani toľko, ako keď mucha nôžkou škriabne na skle. Hriech sám seba mstí; nebo radosti sám zabalí mrákotmi smutku a výčitkov svedomia.

Českí Bratia! egoistu zničit, aby sme sa v nového, duchovného človeka zrodili: je ešte mnohých povinnosťou. Zrodiť sa v nového človeka znamená: zvolniť púta ducha, súkromné dobro podrobit všeobecnému a časné večnému. Kto to nevie, je starý a zhrbelý, ni-

[1]) Zasláno z Olomouce.

čomný a nic do magisteriumu Cirkvi Kristovej sa vhodiaci človek. No a apoštol, svedok pravdy by mohol byť . . . .? O tom ani slova. Pod znamenie znovuzrodenia stať je krikľavou povinnosťou intelligence národa malého a umoreného, národa hmotne a v osvete chudobného. My sa musíme prv duchom obohatiť, až ho i iným uděliť chceme; my musíme byť prv oduševnení, za slobodu a pravdu horiaci, nežli by sme ten istý oheň i v bratoch roznetiť mohli. Ale za národ a kmeň náš pracovať, jemu život venovať je priestupok, ktorého pokutou je opovrženie a prenasledovanie. Pre tohoto priestupníka ani postupu, ani povýšenia nenie; tím, čo slovo „pôžitok" v sebe zahŕňa (v svetskom smysli), je nesoznámený. Takúto ťarchu vliecť, zhrbeným být bez nádeje a uľavenia; do čiernej zeme sa dívať a nemoct pozreť na jagotné nebo: je duchom neopanovanému človekovi nemožnosť. Kto ale vzdor všeho utrpenia potrebnú veselosť a klid zachová, ten je veľký duchom; toho nerozhrieva tokajčina, ale ideál, nerozjarujú hry, ale veľkoleposť cieľu a povedomie, že božiu vôľu plní. Tento zomrel telu, aby sa znovu zrodil duchom.

Práca okolo ideálného ducha počina ovládnúť naším životom, aby sme v pokušeniach a v vzbúrach ku zeme pútajúcej našej prirody pevní a neohrožení zostali; aby sme s tymito návalami tak boli ako stĺpi v povodni: neustúpia a presekajú sa prez všetko . . . . Non putavi regulum miserum. Keď aj skonal, neskonala jeho veľkosť, ani jeho neohrožen vernosť a ľubosť k rodu. Kto v duchu vie žiť, keď aj ztratí telesný život, nenie mizerný, ale vznešený, slávny muž.

Keď si teda slobody duch v nás Slovákoch krídla rozprestiera, keď už hľadi do vysosti túžebným pohľadom: verte mi, Českí Bratia, že nezadlho vo výšku sa zdvyhne; a keď Vás aj nedohoní, no aspoň na hanbu Vám nebude. BYTČIANSKY.

ZE SLOVENSKA.[1])

Prebudených a pracujúcích Slovákov je v našom semeništi asi desať. Smutno je, keď pozorujem naše položenie. Všetkých bohoslovcov je tu 85, a z tých Slovákov je len 15, ač práve fár máme viác jako ostatních národnosti veriaci v diecése!

I bojím sa, že ten malý počeť niektorých ochladi a znechuti vo vytrvanlivosti, a že nebudu mať toľko, oduševnoštou potvrdenej sily, žeby môhli proti prúdu plávať. Veď ďalej, chybujú nám prostriedky, ktoré by nás ovlážily v neduhoch, a posilnily v našich vznešených snahách.

Do nedávna naší predkovia tu mali „slovenskú cirk. literárnú školu", jakú teraz len Maďari majú, ale tá im bola klincom v hlave, i zhábali ju, jako i bohatú slov. knihovňu, z ktorej už len pozostatky vyčnievajú, ale v ktorých teraz naša jediná potecha, a jediný prameň, kde si naše žižnivé duchy ovlážime. Časopisy a knižky odoberat nám je dovoleno, áno i dopisovanie, čo ešte nám dáva jakú — takú nádej.

Dopisovanie je blahonosný spôsob k povzbudzovaniu a spolu k sebavzdelávaniu. Tažko je pozdvihnuť sa osamotcnému prútu révy, poneváč na zemi ho všetko k sebe priťahuju a sily mu odoberá, a tam schradne bez ovocia, jak ho nepodopreš. Tým dodáme smelosti naším bratom zvlašte tam, kde sú na seba ponechaní.

Naše učinkovánie nemá práva verejnosti, ani priazne pánov bratov, tak že slovensky hovoríť, čítať slovenské knihy vždy toľko znamená, jako utratiť „poctivosť" u pp. kollégov

[1]) Úryvek z dopisu.

Viem, že to mnohých odstraši od učinkovania a pracovania, ale i to viem, že kto si dá na takej „poctivosti“ záležať ten je nie apoštolského ducha levíta, ale sobecký nájomník . . . . .

S bratskou láskou Vám posiela pozdrav

VÁŠ BRAT Z POD KRÁSNEJ TATRY.

IZ LJUBLJANE.

Ljubi bratje!

Prva št. letošnjega Muzeja nas je resnično razveselila. Že lansko leto ste nam sporočili, da hočete letos delokrog lista razširiti, a gotovo smo bili presenečeni, ko smo videli takoj v 1. št. zastopana skoraj vsa zapadno-slovanska kat. semenišča. Odprta nam je zdaj pot za vedno bližje medsebojno spoznavanje, prvi početki naše organizacije so storjeni. Tudi smo dobili globljo vez združevanja; ciril-metodijska ideja, ki nam je njen pomen razložil g. Grivec, naj bo naš skupni program! Ideje, začrtane v tej razpravi, naj nas vodijo do skupnega cilja! Priznati Vam moramo, da šele zdaj prav umevamo ciril-metodijsko idejo. Marsikdo je do zdaj videl pomen te ideje samo v zunanji slovanski liturgiji, mislilo se je le bolj na narodnostno vez in na probujo v narodnem oziru. Pri nas na slovenskem in tudi na Hrvatskem so jo nekteri hoteli celo izrabljati za boj proti Rimu in prav s to idejo rušiti cerkveno disciplino. Toda delovanje sv. Cirila in Metoda med Slovani je bilo versko-kulturno. Združena z Rimom sta oznanjala sv. evangelij, krščevala, skratka širila kraljestvo božie med našimi predniki. Da bi pa imela več uspehov in da bi se versko življenje bolj utrdilo, vpeljala sta slovansko liturgijo. Toda to je bila le zunanja oblika. Jasno je tedaj, da ciril-metodijske ideje ne pojmuje prav, kdor misli, da je njen izraz slovanska liturgija; to je le majhen in sicer zunanji del ideje, ki ima svoj globlji temelj in višji namen. Na versko-kulturnem polju naj se torej združita slovanski zahod in vzhod! Tako pojmovanje te ideje je treba med zapadnimi Slovani oživiti; vnemati se je zanjo predvsem nam bogoslovcem.

Misli, ki nam jih je podal g. Grivec, je treba v posamnih semeniščich skušati realizirati, kolikor dopuščajo razmere. V našem semenišču smo z veseljem pozdravili misel, a reči moramo, da zdaj za enkrat ne moremo še storiti kaj posebnega. Krožka za vhodno vprašanje nikakor ne moremo ustanoviti, ker imamo že toliko raznih društev, da se v njih porabijo vse moči in vsak nov klub bi več škodoval ko koristil. Oskrbeli smo si tudi nasvetovani list Bessarione.

Na božični večer smo imeli hišno veselico z govorom, petjem in tamburanjem, kjer je prvić v letošnjem letu nastopil naš tamburaški klub pod vodstvom tov. Sedeja. Po božičnih praznikih smo imeli petdnevne duhovne vaje, ki jih je vodil jezuit P. Roller.

Lansko leto ustanovljeni socialni klub deluje tudi letos pod vodstvom tov. Žnidaršiča. Kot pokrovitelj prihaja k društvenim predavanjem g. dr. Evgen Lampe, ki nas navdušuje za soc. delo in nam zlasti veliko zanimivega pove s svojega potovanja po zapadni Evropi o socialnem stanju tujih narodov. Do zdaj smo imeli 6 predavano: 1. otvoritveni shod; govoril tov. Žnidaršić: Ali je duhovnik upravičen in tudi dolžan socialno delovati? 2. sh. tov. Vilfan: Nekaj misli o abstinenci. 3. sh. tov. Podbevšek: O ogljarstvu v Palovičah. 4. in 5. sh. tov. Vadnal: Šola, cerkev in država. 6. sh. tov. Bartel: Nedeljski počitek.

Govorniške vaje (dalje): 6. shod tov. Pavlin: Poganski klasiki na krščanski gimnaziji. 7. sh. tov. Klavžar: Ali sme duhovnik politično delovati? 8. sh. tov. Gole: Korist krščanskih skrivnosti v umskem oziru in njih vpliv na umetnost. 9. sh. g. sem. vodja dr. J. Lesar nadaljuje: Nekaj navodil za govorništvo. 10. sh. tov. Kovič: Ali je poročilo Jožefa Flavija o Kristusu avtentično? 11. sh. tov. Vilfan: Socialna beda pri Izraelcich in delovanje prerokov zoper njo. 12. sh. (Sveti večer) tov. Podbevšek: Kristus — Luč. 13. sh. tov. Prešeren: Med moderno kulturo in katolicizmom ni absolutnega nasprotstva. 14. sh. tov. Langerholc: Pomen katakomb za katoliško cerkev.

Cirilsko družtvo (dalje): 4. in 5. sh. tov. Štolfa (Gorica): Delaj dobro in varuj se hudega. 6. sh. tov Pregelj (Gorica): Cerkvica vrh gore (cikel pesmi). 7. sh. tov. Novak (Gorica): Kaj premore ljubezen. 8 sh. tov. Pregelj (Gorica): In cruce salus (črtica). 9. sh. tov. Pregelj (Gorica): Slike z Golgate 10. sh. tov. Podbevšek: Vérovnost evangelijev. 11. sh. tov. Smodej (Celovec): Pesmi.

Pozdrav slovenskim in slovanskim bratom! TAJNIK „CIR. DR."

IZ CELOVCA.

V tem letu smo pričeli z akademičnimi urami dne 7. vinotoka. Pri prvem sestanku vspodbuja predsednik z navduševalnimi besedami akademike k vztrajnosti, češ da moramo to, kar nam primankuje glede števila nadomestiti z energičnim delovanjem in mladeniško navdušenostjo.

Letošnji odbor je sledeči: predsednik č. g. Fr. Smodej, blagajnik g. A. Sadjak, knjižničar g. Fr. Vuk, pevovodja g. Sadjak, tamburaški vodja č. g. Fr. Smodej, urednik „Bratoljub-a" g. Iv. Dolinar, tajnik g. Iv. Lučovnik.

Zdaj smo že dokončali prvi tečaj in lahko rečem: akademija je tudi dosegla svoj namen, ki je: ustmena vaja v materinem jeziku. Kako imenitno je preskrbljeno v našem semenišču za slov. jezik, sem že poročal v svojem zadnjem dopisu; da ne zaspimo v sladki nedelavnosti nasproti našim narodnim dolžnostim, je delo naše akademije. V tem tečaju so nastopili že vsi akademiki in v sledečem podam naslov posameznih govorov: 1 g. Lakner: Leon XIII. — papež Slovanov. 2. g. Varh: Henrik Sienkiewicz in njegov roman „Quo vadis". 3. g. Dolinar: „O lastnostih in pomenu človeškega srca". 4. g. Jelenc: Slov. hrv. sloga. 5. g. Linasi: Kratek pregled cerkvene koroške zgodovine 6. g. Vuk: Nekateri običaj i v prlekiji. 7. g. Hofner: Kako se odseva ljubezen slov. naroda do prirode v narodnem pesništvu. 8. g. Miklavič: Kaj tvori srečo narodov z posebnim ozirom na slov. narod. 9. g. Karner: Nekaj o važnosti umetniške naobrazbe. 10. g. Sadjak: Kako se bojujejo Slovenci z usodo. 11. g. Schiller: O Slavizmu in panslavizmu z posebnim ozirom na Slovence. 12. g. Ulbing: O slovstvenem delovanju poljskega pisatelja Sienkiewicz a. 13. g. Sekol: Kakšen pomen ima leto 48. za Slovence v narodnem oziru. 14. g. Lučovnik: Postanek in razvitek kmetskich posojilnic. 15. g. Tojnko: Zgodovina Črnogorcev. 16. g. Benetek: O konsumnih društvih.

O vsakemu govoru je sodilo več akademikov. Navadno se je tudi v vsaki uri ali pelo ali tamburalo. Kot zastopnik ravnateljstva prisostvuje vsaki akademiji č. g. o. podravnatelj.

Pozdrav dragim bratom na severu! TAJNIK.

IZ ZAGREBA.

Mila braćo!

Nezdravi odnošaji i kulturni i socijalni, a osobito politički, koji na žalost već čitave decenije vladaju u hrvatskom narodu, nijesu poštedili ni sjemenište zagrebačko. Apatia, mlitavost, malodušnost kao u svoj inteligenciji hrvatskoj tako i u bogoslovskoj mladeži zahvatiše — uz rijetke iznimke — duboko korijenje, tako te će proći još dosta vremena, dok ovih abnormalnih odnošaja nestane, a mjesto njih dogje ozbiljan, odlučan i plodan rad. Ne mislim tim nipošto reći, da se danas ništa ne radi; radi se, dapače i prilično dosta, ali ne onako, kako bi se moglo i moralo raditi, pa zato i nema niti može biti pravoga uspjeha. Još je uvijek rad naš samo rad pojedinaca, makar je tih pojedinaca lijep broj, a i sve više hvala Bogu, raste. Kad će se vratiti ona vremena ilirskoga preporoda do g. 1848., kad se u „Zboru duhovne mladeži zagrebačke" na prste jedne ruke mogli izbrojiti oni članovi, koji nijesu ništa radili, osim što su u glavnom udovoljili svojim školskim dužnostima? Čitajući stare zapisnike „Zborove" mora se čovjek diviti, s kolikim se marom, s kolikom se ustrajnošću onda radilo! Upravo se natjecalo, tko će više, tko će bolje učiniti što za omiljelo društvo svoje, za svetu vjeru, za dragu domovinu svoju. Ali je zato i bilo sjemenište zagrebačko jedan od glavnih faktora, koji su dizali narod iz mrtvila, budili uspavam svijest njegovu, razgrijavali srce njegovo vatrom žarkog rodoljublja dotle, dok nije g. 1848. sav taj narod u jedan glas zapjevao: „Još Hrvatska nije propala!" te s oružjem u ruci dokazao, da Hrvatska ipak postoji, makar to i ne bilo poćudno „miloj braći" Magjarima, koji je prije na zemljovidu ne mogahu naći. — — —

A danas? Samo od vremena do vremena znademo se svi oduševiti za koju stvar, ali samo oduševiti na kratak čas, a onda opet zavlada apatija, malodušnost. Još je uvijek naše oduševljenje, naš zanos samo vatra slame, što brzo plane, ali i brzo utrne, a nije vatra jedroga drveta, što dugo i dugo gori i daje čovjeku jaku i trajnu toplinu, da njom ojačan dugo vremena snažno radi i djeluje. Megjutim kraj rastrovanih prilika, što vladaju u Hrvatskej, možemo biti donekle zadovoljni i s ono malo pravoga rada, što ga ima; možemo hvaliti Bogu, da nijesmo posve klonuli duhom, već se ipak mičemo naprijed, ako i polagano, ali se ipak mičemo.

Osim redovitih 2 sjednica (u listopadu i početkom siječnja) obdržavalo se do danas (20. siječnja) u „Zboru" ove školske godine 9 sastanaka (t. zv. konferencija). Izneslo se i pretreslo više predloga i pitanja, od kojih neka počesmo bar donekle i oživotvoravati. Ponajprije spada ovamo pitanje o učenju slavenskih jezika. Htjedosmo da učimo češki i ruski, no jer ne mogosmo dobiti učitelja za ruski jezik, učimo samo češki. Poučava nas rogjeni Čeh Salvatorijanac velečasni o. Peterek. Bilo je odlučilo učiti kojih 70, no ustrajaše i ustrajat će po svoj prilici tek polovicanjih. Za prvi početak i to je lijepi uspjeh.

Uporedo s učenjem češkoga jezika uvedosmo dopisivanje s braćom češkom. Za sada nas dopisuje nekoliko s braćom iz Brna i Olomuca, a ima velike nade, da će svo privatno dopisivanje ne samo ustrajati nego postati još i življe. Krasno bi bilo i vrlo bi mnogo koristilo megjusobnomu upoznavanju i zbliženju, kad bi sva sjemeništa slavenska izmegju sebe što češće dopisivala.

Imajući na umu, da nije dosta narodu samo kakogod propovijedati riječ Božju, već što ljepše i što bolje, uvedosmo vježbe u deklamacijama, kojima ravna odbor od 5 članova na čelu č. g. Mirko Gundak (IV. g.). Možemo se pohvaliti dosta lijepim uspjehom, premda se u potonje vrijeme znatno umanjilo znanimanje i oduševljenje. U ostalom — to nam je kao prirogjeno.

Već se prošle školske godine više puta potaknulo pitanje o osnivanju knjižnica za narod. Kroz praznike dapače neki i osnovaše više takvih pučkih knjižnica. Ove se godine življe latismo posla. Sabiremo u sjemeništu i vani kod poznatih prijatelja popularne knjige, a ujedno sabiremo megjusobno manje novčane prinose za trošak za uvezivanje i otpremu knjiga. Stupismo u savez s vanjskim odborom za osnivanje pučkih knjižnica, pa od njega dobivamo lijepi broj knjiga, a eventualno i novčane potpore. Kroz praznike gledat ćemo ne samo da osnujemo što više knjižnica, nego da ih i pregladamo, pa što je nevaljano odstranimo.

Kako u hrvatskoj literaturi ima vrlo malo dobrih popularnih knjiga, misli se i na to, da priredimo kakvu stvarcu, koja bi se onda tiskom izdala. Isto tako gledamo da sastavimo nacrt za više pučkih predavanja, koja bismo držali kroz praznike. S osnivanjem knjižnica spojismo takogjer raširivanje pojedinih dobrih popularnih knjižica megju narod. Cijela je stvar na veliko zasnovana, pa teško da ćemo je moći sasvim provesti, no ipak se sada već možemo pohvaliti dosta lijepim uspjehom. Uregjeno je kojih deset knjižnica, a do konca školske godine i kroz praznike nadamo se osnovati i urediti barem još do trideset. Cijelu stvar ima u rukama odbor od 12 članova, na čelu č. g. Rikard Koritnik (IV. g.).

Ovoga mjeseca počesmo sasvim na novo uregjivati svoju lijepu knjižnicu (preko 3000 djela). Knjižničar će imati t. zv. pomični katalog (Zettelkatalog), a svaki član dobit će tiskani popis svih knjiga. Od vremena do vremena tiskat će se dodatci na novo pridošlih knjiga Posao je vrlo velik i tegotan, ali će se ipak dosta brzo svršiti, jer vrlo marljivo radi 8 članova, na čelu č. g. Blaž Buntak (III. g.). Bilo je već gotovo krajnje vrijeme, da se knjižnica uredi, jer se od tolikog broja neuregjenih knjiga svake godine izgubi ili ošteti znatni broj knjiga. Sve vrijednije knjige, koje još nijesu vezane, dat će se kroz tri četiri godine uvezati. Ove je godine uvezano već do 200 knjiga.

Ove godine izdat će naš „Zbor“ krasnu poučnu i molitvenu knjigu Goffinéovu „Život katoliške crkve“ u IV. izdanju u 5000 primjeraka sa kojih 600 stranica (cijena u platno uvezanoj knjižici bit će 1 K; toliko da se pokriju troškovi). Knjiga je ispravljena i popunjena sa dvije svetkovine: Presv. Srca Isusova i sv. braće Ćirila i Metodija. Mislimo i na to, da priredimo za tisak kakvu popularnu apologetsku knjižicu. Da li će što biti, za sada još nije izvjesno.

Pred književni su odbor (8 članova) došle do danas samo 4 radnje: 1. „Opći potop“ (exegetska radnja) od D. Grničića (II. g.); 2. „Što drže Rusi o sv. stolici i katolicizmu?“ od S. Šiletića; 3. „De immaculata conceptione B. M. V.“ od J. Cepanca (IV. g.) i 4. „Sjedinjenje duše i tijela“ (filosofsko-teološka radnja) od Gj. Dobrenića (III. g.). Malo, vrlo malo! Jedna od najvećih rana naših je to, što se vrlo rijetki laćaju pera. Bit će, istina, još barem 10 radnja, no što je to za stotinu i više bogoslova?! Još se uvijek pravo ne shvaća, da pisanje rasprava ne samo mnogo koristi, jer se znanje upotpunjuje i kristalizuje, nego da nam je upravo dužnost vježbati se u pisanju, ako hoćemo danas sjutra ozbiljno raditi za vjeru i dom.

Do sada osim lijepo uspjeloga šaljivog jour-fixea s tombolom (18 točaka), što ga je priredilo pušačko društvo „Pajdaštvo naroda“ s glazbeno-pjevačkim društvom „Vijenac“ (predsj. č. g. Mirko Veslaj IV. g.) 26. prosinca 1903., imali smo još dva jour-fixea, što ih je priredilo naše glazbeno-pjevačko društvo „Vijenac“ i književno društvo „Zbor“. Prva je zabava bila 29. XI. 1903. sa slijedećim programom: 1. J. Mahač: „Narodni plesovi“. Udara tamburaški zbor. 2. H. Badalić: „Tri sestre“. Deklamuje č. g. A. Kolarić (II. g.). 3. V. Novak: „Večernja“. Pjeva mali zbor. 4. Dr. Fr. S. Novak: „Angjel ili gjavo“. Preveo sa češkoga č. g. S. Šiletić (IV. g.). 5. H. Volarič: „Slovenski svet, ti si krasán“.

Pjeva mali zbor. 6. Iv. Medeotti: „Tuga nad domajom“. Pjeva mali zbor uz pratuju tamburaškoga zbora. Basso solo pjeva č. g. Iv. Lovreček (IV. g.). 7. Gj. Eisenhut: „Hrvati“. Pjeva veliki zbor. Druga je zabava bila 10.-I. 1904. sa slijedećim programom: 1. Mihanović-Runjanin: „Lijepa naša domovina!“ Pjeva veliki zbor. 2. Šviglin: „Bugarski napjevi“. Izvagja tamb. zbor. 3. N. Škroup: „Staročeška“. Pjeva veliki zbor. 4. „Što drže Rusi o sv. stolici i katolicizmu?“ Čita č. g. Šiletić. 5. Ferjančić: „Oj slovenska zemljica!“ Pjeva mali zbor. 6. Grof Borkovski: „Slavenskoj pjesmi“. Deklam. č. g. M. Gundak (IV. g.) 7. Dav. Jenko: „Što ćútiš, Srbine tužni“. Pjeva veliki zbor. 8. Zajc-Stahuljak: „Podutnica hrv. doma“. Pjeva mali zbor uz pratnju tamburaškoga zbora. Obje su zabavice vrlo krasno uspjele. Do konca školske godine bit će još koja 4 jour-fixea.

Članova „Zborovih“ ima: redovitih (bogoslova) 99, izvanrednih (klerika gimnazijalaca VII. i VIII. razreda) 63. Predsjednik: Stj. Šiletić IV. g.; blagajnik Fr. Vedriš IV. g.; knjižničar Bl. Buntak III g.; trgovac Gj. Kocijanić III. g.; tajnik Gj. Gjurak II. g.; potknjižničar M. Skočen I g.; cenzori Gj. Franko IV. g. i J. Vrbanek III. g.

Ako još za sada samo spomenem, da se radi o sastanku svih hrvatskih bogoslova na Trsatu kraj Rijeke, kamo ćemo pozvati i ostalu slavensku braću: izvijestio sam u glavnom o svem našem ljetošnjem dosadašnjem radu. Nije mnogo, ako se uzme na um, da nas je mnogo. Megjutim: bolje išta nego ništa! — Svoj braći srdačan pozdrav! Stj. Šiletić.

IZ DJAKOVA.

Časna braćo!

Sakako će Vas zanimati osim „Zborovog“ života i javne prilike u Hrvatskoj. Godinu 1903 bilježimo mi godinom preporoda Hrvatske u katoličkom duhu. Dosad se većinom javnost naša bavila politikom. U toj borbi (a zaista je bila borba, gdje je trpilo svako pravo) sasvim se pustilo s vida pitanje vjersko. Tako rekući neoparice uoukao u novinstva i beletristiku liberalizam — ta pogubna rana na tijelu kaličkog naroda. Ali god. 1904 poče kat. štampa pokazivati sve odlučnije na jasne i očite znakove i ideje liberalizma. U tom se odlikovao: „Katolički list“, „Vrhbosna“ — a osobito mlada (po idejama dakoko stara, jer svoje ideje crpi iz vrela života: Isusa Krista) „Hrvatska Straža“ — koja upravo apostolskim načinom neustraševo brani nauke sv. kat. Crkve. I shvatilo se tu braniteljicu istine, jer je nastala potreba, da u god. 1904 izlazi 6 puta na godinu. Valja mi spomenuti i kršćansko socijalni list u Splitu, u Dalmaciji, koji uzorno brani kat. misao, i krasno poučava o kršć. demokraciji. Zove se „Dan“.

Lijep je pojav, što se osnivaju „pučke kujižnice“. No je nastala pogibao, da će se tim putem, ako ne bude puno vpreznosti, uvući pogubni liberalizam i u puk, kako je to dični Katolički list upozorio. Stoga se i gorljivi profesor u Senju dr. Fran Binički prihvatio posla, te će u kat. duhu izdavati knjige za puk. Nuš „Zbor“ će ga u tom radosno podupirati osobito materijalnom pripomoći.

„Zbor“ se za ovaj pokret živo zanima, i može se reći, da se njegov rad bazira na tom, da dobro ohvati i prouči duh katolicizma. On prema tome i vrlo složno radi — osudjujući liberalno novinstvo i beletristiku boykotira ih. Jedinstvena misao duboko je prožela svu braću — te je sigurno, da će mladja generacija pregnuti na rad u tome duhu Osobiti se mar pokazuje za organizaciju, ta se za to i pripravljamo, da se kat. društva raširе u našoj biskupiji. Kako nas je vrlo malo (16) — to ni radovi nijesu mnogobrojni — ali se ipak radi.

Spomenut mi je na koncu tamburaško-pjevačko društvo „Zrinjski“ — koje se bilo zaspalo — ali se nanovo i podiglo, osobito

marom članova, koji od početka uče teoriju — i tako je nade, da će lijepo napredovati.

Inače se razvija život „Zbora“ redovito.

Pozdravljajući svu braću u ime „Zbora“ ostajem u Isusu brat

GRGUR GALOVIĆ, bogoslov III. g.

IZ SENJE.

Časni gospodine uredniče!

Opisao sam u kratko povijest „Zbora“ bogoslova senjskih, pa Vas molim uvrstite u svoj cijenjeni „Museum“. Vodila me u prvom pogledu ljubav naprama ostaloj braći Slavenima, a u drugom poziv jednog brata Slovenca. Ljubav, koju gojim naprama Slavenima natjerala me, da se ponovi prestali saobraćaj „Zbora“ sa „Časopisom bohoslovců československých“, a napose s braćom na sjeveru. Za sada nisam mogao naći zgodnijeg predmeta, nego da i ostala braća bogoslovi sjemeništa slavenskih upoznadu „Zbor“ senjski. kada je nastao, kako se razvijao, koje su prilike na nj djelovale, kakova mu je svrha i t. d. Sastavio sam u kratku cjelinu ono, što se nalazi u archivu „Zbora“ i u spomenici 50 godiš. njegovog opstanka. Po vremenu, u kojem je „Zbor“ nastao, vidjet će braća, da je bio potreban, a i kao nuždna posljedica svog uzroka. Vrijeme, u koje je nastao, poznato je svima Slavenima, jer su svi u njemu djelovali, da poznatu zajedničku svrhu poluče. Pa hrvatska povijest i ubraja medju svoje najznamenitije dogodjaje preporod proveden Gajem i još sa par oduševljenih Ilira. Preporod je jedna od najmarkantnijih točaka u razvijanju našeg narodnoga života, a imade svoj zametak u vremenu, dok su trublje trubile Europom i navješćivale, da moraju prestati razlike izmedju stališa, i da svi gradjani u državi moraju dobiti jednaka prava. Hrvatski preporod vuče svoj korijen iz propagiranja pogubnih idea Francuza, kojima su zalazili u svijet farisejski trubeći o slobodi, jednakosti i bratimstvu. Pošto je onda bilo u Hrvatskoj malo, pače vrlo malo ljudi (hvala Bogu!), koji bi shvaćali tu viku francuskih reformatora (rectius: deformatora) i pošto ih već bila obuzela struja tadanjeg micanja, udariše drugom stazom budeći narod na novi život književnog i političkog osviješćenja.

Predstavnik književnog osviješćenja jest Dr. Ljudevit Gaj, koji je zanosnom riječi i neumornim perom Hrvate bodrio na književni preporod, da se pišu popularna djela za naš zanemareni narod, da se opjevavaju narodu radosti l žalosti i tim da se digne na bolji život t. j. da se preporodi. Pjesmu narodnu, koja je bila kod nas zapuštena, trebalo je na novo uskrisiti, jer „Pjesma je historia naša. Ne znaju zlatna pera onako pisati, kako javorove gusle guditi“ (Tomaseo: Iskrice).

Predstavnik osviješćenja političkog jest grof Janko Drašković, koji je vatreno raspredao politična načela hrv. naroda. Naučivši u Parisu, kako valja štovati prava čovječanstva i narodna, prava slobode i nezavisnosti, napisa brošuru: „Disertaciju ili Razgovor“, u kojoj je razložio program hrv. naroda do g. 1848. (Smičiklas II. 432.) Načela tih predstavnika osviješćenja hrv. naroda bila su većim dijelom zdrava. Glavno im je bilo to, da iz zapuštenoga Hrvata stvore gradjanina svijesna svojih domovinskih prava. Dakako da ne ostaše osamljeni, jer osvojiše sve poštene i radine elemente i prikupiše ih u jedno kolo.

Najbliži elemenat puku i gradjanstvu bijaše i jest ne sumnjivo svećenstvo, osobito ono u duchovnoj pastvi. Već u sjemeništu nastojahu mladi klerici, da svojim potrebama duševnim kako tako zadovolje u národnom jeziku, čime su neizravno utjecali na sam preporod. Kad je borba u politici bila žestoka s jedne strane, a s druge, gdje si pobornici mačem pera krče put do pobjede narodnog jezika, ne mogoše ni zidine sjemenišne ostati, a da se ne odazovu na poziv u boj

za prava svoga naroda. Pa bijaše u istinu žalosno doba, kako pjeva mladi klerik Štoos, da osudi postupak sinova „majke domovine“, jer da:

„Vre i svoj jezik zabit Horvati
Hote, ter drugi narod postati.“

U tom općenitom boju za preporod Hrvata, politički i književni, nije mogla izostati ni duhovna mladež sjemeništa senjskoga. Skupila se 18. svibnja 1846 g. kita mladih sokolova žarkog zanosa, oduševljenog rodoljublja, prožeta preporodnom sviješću, te osnovala poput zagrebačkih drugova domoljubno i književno društvo, Posijaše sjeme iz kog poraste za par godina današnji „Zbor“ duhovne mladeži. Od utemeljitelja „Književnog društva“ (tako se zvao sadanji „Zbor“) živi još jedini Ivo Ilaušek zač. kanonik, a umirovljeni gimn. profesor u Senju Ponosi se „Zbor“, što može medju svoje utemeljitelje ubrojiti i neumrloga Dr. A. Starčevića, koji je tada bio kao senjski bogoslov slušač bogoslovja u Pešti.

Svrha „Društva“ upravo odgovara tadanjoj dobi preporoda, na ime: „naučiti temeljito narodni jezik, dobro proučiti domaću književnost i povijest, kao takodjer po mogućnosti upoznati se s književnošću i poviješću inih narječja slavenskih“ (Arhiv). Svojoj dužnosti i zadaći nastojahu dostojno udovoljiti učeći marljivo materinski jezik. Učenje na ime materinskog jezika bilo je od velike potrebe, jer je njemština i talijanština bila zarazila skoro cijelo Primorje. Kad bi udovoljili ovoj glavnoj dužnosti, pošli bi u bogati vrt slavenski, da iz njega uberu pokoju mirisnu ružu. U tom žaru za slavensku književnost, a osobito simpatijom za češki narod sastavio je bogoslov Franjo Rački (kasnije glasoviti historičar) slovnicu češkog jezika. Da bi to mlado „Društvo“ opstojalo kao „Društvo“ složiše oduševljeni utemeljitelji osnovu, koja sačinjavala sva pravila „Društva“, u čemu ih osobito pomogoše zagrebački drugovi. Početak je dakako — kao obično — bio vrlo težak. U nevolji uteknu se nadpastiru biskupu barunu Mirku Ožegoviću, podnesavši mu osnovu „Društva“, koju im Otac odobrenu povrati uz par pohvalnih riječi: „Naobražavajte se i učite temeljito narodni jezik . . . .“ Osim toga ponudi se profesor bibl. studija Antun Hesky, da će bogoslove učiti hrvatski jezik, a kako se razabire iz pisma na zagrebačke drugove, polagali su i ispit iz materinjeg jezika. Dakako, kad su naišli na tako silnu potporu i očinsku njegu, dadoše se junački na duševni rad. Na temelju svojih pravila započeše djelovati pod prvim predsjednikom Antunom Matošcem. Kako bijahu oduševljeni borci za preporod svoga naroda, vidi se odatle, što su, prem brojem maleni, za par godina učinili svoje „Društvo“ utemeljiteljnim članom „Matice ilirske“.

U vrijeme (1848/9) kad je započela boj madjarska svijest za svoja prava, a koja se kasnije izvrgla u šovinizam, jednoglasno se članovi „Društva“ složiše u tom, da im bude predsjednikom onaj, koji će ih znati voditi u boju protiv nepravednih želja Madjara, a to ne bijaše nitko drugi, nego dični sučlan Ante Starčević. (Zalibože, što nije mogao obnašati predsjedničke časti, jer bi se povijest „Zbora“ bila ukrasila sjajnim biserjem.)

U g. 1850. i. naprijed nema ništa, što bi moglo ugodno sjećati, jer kako bijahu vanjske prilike Hrvatske protivne svakomu napretku, tako je ta šiba doprla i u zidine sjemenišne. Tä tko se može ugodno sjećati britkog noža Bachova absolutizma, koji je nastojao ugušiti svaku klicu narodne svijesti? Najveće svetinje hrvatske moradoše se sakrivati, kao prvi kršćani za vrijeme progona.

Uza sve naprezanje Bachova absolutizma, da uguši u svakoga i svaku klicu narodne svijesti, ipak nije posvema uspio, da uguši svaku i najmanju iskru u srcima bogoslova, jer se za nekoliko godina opaža u „Društvu“ veliki napredak i rad. G. 1860. vraća se Hrvatima najmilije i najsvetije pravo — ustav. Ustav resio je kraljevinu Hrvatsku od njezina postanka. Istina je, da se više ili manje

ogrješivala o nj njemačka ili madjarska ruka, nu nije nikad tako, kako za vrijeme abzolutizma, kad je graničar morao ljubiti sablju, koja ga je martirski sjekla. Uskrišenjem ustava povraćaju se starinska naša prava, sastaje se hrvatski sabor, u kojem gromovito zagrmi Dr. A. Starčević, a riječ mu od ekne širom mile domovine. Probija i zidine sjemenišne, jer nisu kadre zapriječiti velebnih ideala. Sad se prvi put ističe misao, da je zgodno vrijeme, da se pokaže život i snaga senjske bogoslovne mladeži. Ovom se godinom počinje razabirati živi duh hrvatske svijesti. Sada se čiste pojmovi o hrvatstvu, koje se tada topilo u ilirstvu, srbstvu, srbohrvatstvu. Sada se porodi prekrasna misao, da članovi „Društva“ sabiru narodno blago po cijelom slavenskom jugu posuto, kojim osobito obiluje naša senjska biskupija, da se sabiru osobito narodne riječi, pjesme, pripovijesti, poslovice, narodna frazeologija i t. d. Dadoše se na posao, te do g. 1866. sabraše do 100 što pjesama, što pripovijesti. Sve se to čuvalo i još većma množalo, dok ih g. 1876. ne izdade u Bakru Fran Mikuličić spojivši nešto svojega, te si time pribavio lijepo mjesto u kolu hrv. književnika

Godinom 1862 javlja se život „Društve“ i izvan zidina sjemenišnih. Zapodjelo se medju bra om u Zagrebu takvo dopisivanje, da je upravo krasota čitati žarke, bratske i domoljubne izlive. U bratskoj ljubavi došli su do toga, da su se Senjani sasvim oslonili na Zagrebčane. Jsa Djakovčanima bijahu u vjernom dopisivanju. — Nastaje (g. 1872.) druga perioda povijesti „Društva“, perioda književna, dok se prva može nazvati dobom borbe za obstanak. Mnogo imade lijepih dragulja, kojima se „Društvo“ okitilo u ovoj periodi. Prvi takav dragulj jest prijevod knjižice: „Bauberger, Klausnerin von Carrenberge“, pod naslovom „Dubravka“. Predmet je uzet iz dobe križarskih vojna, kad je i hrvatski kralj Andrija II. išao u boj za sv. grob. Tiskama bijaše g. 1873. a kritika se o njoj pohvalno izrazila (Vijenac br. 47).

G. 1874. promijeni „Društvo“ svoj naziv u „Zbor duhovne mladeži senjsko-modruške biskupije.“ Da se razbije sjemenišna monotonija, osnovaše g. 1876. bogoslovi „Liru“, pjevačko društvo, sasvim neodvisno od književnoga, u svrhu, da se što ljepše uvježbaju u crkvenom i svjetskom pjevanju. Glavni pokretač „Lire“ bijaše bogoslov Vršić (sadanji ravnatelj senjskog sjemeništa). Društo je ovo živjelo do g. 1883. Sasma naravno, jer ni jedno drugo društvo nije podvrženo većoj promjeni kao pjevačko, jer se duboki basovi, a osobito visoki tenori rijetko pojavljuju. Pjevačko društvo „Lira“ i promjena imena dvije su najvažnije pojave u životu „Društva“ („Zbora“) senjskih bogoslova, jer se oko njih kreće gotovo cijeli život njegov.

G. 1882. okiti se „Zbor“ drugim draguljem. Izdade prijevod krasne knjižice: „Gl' ultimi giorni di Gerosaleme“ od Antoinette Klitsche de la Grange, pod naslovom: „Zadnji dani Jerusolima“, u kojoj se radi o ispunjenju Isusova proročanstva, da ne će kamen ostati na kamenu. G. 1883 naresi „Zbor“ hrv. književni vijenac lijepim cvijetkom, koji se zove: „Posljednji car“ (prijevod iz talijanskog, napisav A. Bessi) Prikazuje „Zbor“ ovu knjižicu Majci (domovini) na dar. Tu se pripovijeda, kako je Konstantin IX Paleolog morao platiti za grijehe svojih otaca. Kako se znameniti događaj odigrao g. 1453. štetonosno po razvitak evropejske, a napose hrvatske kulture na medji Asije i Europe, to sinovi te bijedne Majke vapiju „Za tu bol Ti Majko predobro znadeš, jer Te vlastiti sinci radi nje ne priznavaju svojom Majkom.“

Da se bolje upoznadu namjere slobodnih zidara, prevedoše g. 1886. iz francuskoga jezika djelce uapisano po O. Karlu Clair-u „Grippard“. Djelce radi o družbi slobodnih zidara. Oni se urotiše, zabacivši svaki auktoritet, protiv svega, što je sveto. Narušitelji su svakoga javnoga mira i poretka. Ruše crkve, razaraju samostane, plijene crkvena dobra i rote se protiv svake vlasti. Grippard, poslanik

uprave u Parizu, u društvu svojih ortaka protjera monahe iz samostana, a dobra im zaplijeni u ime naroda (!) i tako posta od klateža bogatašem. On i ortaci mu završiše tragično bezbožni život (kao obično).

Dodje g. 1887. Blagopokojni sada Lav XIII. slavio je 50 godišnjicu svoga misnikovanja. Dakako da ta slava nije smjela proći bez oduška harnosti i ljubavi naprama sv. Ocu. Dok su jedni bili dionici te slave, drugi slali sjajne darove, bogoslovna mladež senjska oštri pero, da prevede lijepu pripovijest iz historije papinstva: „Navicellaio sul Tevere" (Prevozač) od Antonije Klitsche de la Grange. Knjižica vjerno crta život V. vijeka. Pripovijeda, kako su ljudi za poganstva bili u tami, kako su zazirali od kreposti, kako malo po malo počelo kršćanstvo cvasti, a poganstvo propadati i t. d Tako se „Zbor" odužio sinovskoj odanosti prema sv. Ocu Lavu XIII. nacrtavši u predgovoru kratak života velikana crkve katoličke.

Sv. Alfonso de Liguori napisao krasno djelo pod naslovom: „Pratica di amar Gesu Christo". Djelo je ovo prevedeno gotovo na sve jezike. Da bude i na hrvatski ponuka g. 1887 tadanji spiritual Roko Vučić (sada profesor theologiae moralis) članove „Zbora", da se late toga posla i da predadu u ruke hrvatskom narodu tu lijepu knjižicu. Oni to odlučiše, ali iz različnih uzroka ugleda ta knjižica svjetlo u hrv. jeziku istom g. 1891. pod naslovom: „Kako da uzljubimo Krista", te spada izmedju radnja „Zbora" na prvo mjesto.

Do sada je „Zbor" bio društvo literarno, no jer se u čovjeku nalazi takodjer i nježno srce željno lijepe zabave i slatkoga odmora poslije naporna rada, trebalo je i tomu naravnomu zahtjevu udovoljiti Sjemenište i „Zbor" podavahu do sada bogoslovu samo intelektualnu i moralnu naobrazbu, dok je estetična bila više ili manje zanemarena. Dne 25. veljače 1895. dobije „Zbor" dozvolu, da osnuje tamburaško društvo, u čemu ide velezaslužnoga za „Zbor" predsjednika Stipu Vučetića najveća zasluga. Iste godine slavio je „Zbor" 50 godišnjicu svoga obstanka, pa je stoga predsjednik Stipe Vučetić nije mogao ljepšim vijencem okititi, nego osnutkom tamburaškog društva. Sjetio se te godine »Zbor" i svojih utemeljitelja, pa izdao knjižicu „Slava utemeljiteljem", u kojoj se nalazi povijest „Zbora", zatim nekoliko narodnih pjesama sabranih već prije od samih članova i životopis sv. Tome Akvinca, uzora zdrave nauke i kršćanskih kreposti. Time se odužiše utemeljiteljima.

G. 1899. prevede i izdade „Zbor" knjižicu sv. Franje Saleskoga: „Filoteu" pod naslovom: „Kršćanska bogoljubnost", umnožanu zgodnim vježbama i primjerima iz života svetih. Od ove godine pa do sada rad »Zbora" sastoji se poglavito u tomu, što se, po mogućnosti, čita čim više radnja različita sadržaja pred članovima. Takovo čitanje je veoma praktično, jer se mnogo toga iznosi na što pojedinac sam ne bi naišao. Osobito različna mnijenja, pitanja, kritika i t. d., što nastaje poslije čitanja, mnogo doprinaša k tomu, da se bistre pojmovi. Kad je moguće, „Zbor" pozivlje i gradjanstvo senjsko podavajući mu duševne hrane bilo šaljivog bilo ozbiljnog sadržaja. Da to nemože biti češće, uzrok je tomu, što zadnjih par godina broj bogoslova rapidno pada (sada ih je 15). Članovi „Zbora" za svoju privatnu naobrazbu upotrebljavaju lijepu knjižnicu ponajviše poučnog sadržaja, a ima ih nekolicina, koji se rado bave i glazbom. Služi im i čitaonica sa 40 listova različnog sadržaja: vjerskog, političnog, poučnog, šaljivog i. t. d., te mogu iz čitaonice upoznati sve prilike svoje domovine, Slavena i ostalih naroda.

„Zbor" je nastojao i nastoji, da ne prestane bratrski saobraćaj sa ni jednim slavenskim sjemeništem (ako je već postojao). Različne prilike ili bolje neprilike, bilo vanjske bilo nutarnje, mogu taj izlijev bratske ljubavi umanjiti (i umanjivale su), ali uništiti ne mogu. — Bogoslovi senjskog sjemeništa su većinom Primorci,

no imade ih takodjer i iz junačke Like, romantičnog gorskog kotara i ubavog Zagorja, no nikad brojem ne nadmašuju Primorce. — Time bi, g. uredniče, bio gotov. Ako Bog dâ, ne će to biti zadnji puta, jer nam je napredan siguran samo u što većem zbliženju. Teško Vam je danas i bogoslovima u Hrvatskoj, jer je svako sjemenište za sebe. Nemamo još toli potrebne organizacije. Šteta što se počelo ozbiljno o tom imisliti istom ove godine. — Izvolite primiti sa žala hrv. mora bratski pozdrav sa ostalom braćom od „Zbora“ senjskih bogoslova!

Predsjednik „Zbora“ duhovne mladeži u Senju.

ПЕРЕМИШЛЬ.

Кілька слів про житє руских богословів в Перемишли. Хотячи докладно і всесторонно пізнати житє руских богословів взагалї, треба заглянути до семинара генерального львівского, бо тут від 1783 р. виховують ся кандидати стану духовного всїх трох галицко-руских діэцезий (з початку виховувались також угорско-рускі богослови), тут концентруесь і пливе своїм властивим руслом житє і буте наших богословів під взглядом духовим, літературним, національним і т. д., звідси виходить рікрічно не велика вправдї числом, але сильна духом фалянга воїнів Христових і народних, що відважно і з пожертвованэм, як сьвідчить наша історія, вміє постояти за права Христа, Его сьвятої церкви, за права і ненарушимість нашого руско-католицкого величавого обряду, що вміє взяти в руки керму і провід порученого собі а кривдженого на кождім кроцї рускаго народу, і стояти в его оборонї . . .

В Перемишли маємо вправдї діецезальний семинар, оснований епископом Снїгурским 1845 р., але лиш для четвертого року богословія; значить богослови перемискої діецезиї, укінчивит три роки у Львові, переходять на червертий рік до Перемишля. Вже попередники Снїгурского старались о заложене цїлого діэцезального семинара в Перемишли, але справа до нинї не покінчена. Знаємо, що епископ Григорій Винїцкий (1700—1713) дав навіть з власних фондів 40.000 злр. польских на заложене семинара в Перемишли, але оден з его наслїдників, ідучи за всказівками замосцкого синоду (1720 р.), котрий напоминав епископів, „ut si seminaria clericorum in sua dioecesi instituere non possunt, aliquos saltem praestantioris ingenii iuvenes ... ad Collegium Pontificium Leopoli situm litteris ac disciplina erudiendos mittant“, перенїс сей семинар до колегії папскої у Львові, що находилась під управою монахів Театинів. Так отже здібнїйші богослови перемискої діецезиї образовались в папскій колегії у Львові, а прочі в приватнім епископскім інститутї. В браку кандидатів висьвячувано нераз дячків або паньских писарів, котрі заледви знали підставні правди віри і читати буквар. Такий то сумний стан був у нас на поли образованя клеру, поки Галичина не дісталась під пановане Австриї і поки цїсар Йосиф II. не засновав 1783 р генеральної рускої семинариї духовної у Львові.

Вертаю назад до семинара перемискаго. Всїх місць на четвертім роцї має бути 24. Сего року есть лиш 18 богословів. Де так мале число, там не може бути бесїди про житє на ширшу скалю, про якісь сталі кружки чи-то богословскі, літературні чи иньші. Впрочім і час недовгий нашого побуту в семинари, бо лиш 9 місяцїв треваючий, і сам побут на четвертім роцї неначе переходовий не сприяють розвитю житэ між богословами такого, якого бажало бися... Житє перемиских богословів відзначае ся передовсїм великою любовию і сердечностию. Ся

любов і сердечність защеплена в саминари есть головною характеристикою всего нашого дієцезального клеру. Всї жиемо наче дїти одної невеличкої родини, на чолї котрої стоїть Впр. Ректор, а взглядно сам епископ Преосв. Чехович, котрий мешкає недалеко семинара, часто нас відвідує і огортає всїх нас вітцївскою любовию і опікою. За се знаходить в наших серцях правдиву любов і синівске привязане. При семинари маємо дієцезальний лїцей з трома доцентурами: права, пасторальної і катехитики. Виклади відбувають ся в рускім язицї. Учимо ся також обрядів нашої церкви і церковного та хорального співу. Поза викладами виголошуємо щодня відчити, на котрих під проводом Впр. о. Ректора поясняємо екзегетично св Писмо Н. З. На тих відчитах подають ся також практичні всказівки душпастированя. В вільних хвилях працюємо над поглубленем богословских наук у всїх напрямах. До сего служить нам дуже цїнна семинарицка бібльотека, котру заложив незабутої памяти епископ Снїгурский і записав на ню значну суму гроший, щоби могла рікрічно збільшатись. В бібльотэцї есть найлучше заступлений віддїл гомілетики, патрольогії і пасторальної. Має він всї найцїннїйші і найновійші твори. Також читаємо богословскі часописи рускі, польскі, нїмецкі, а з сьвіцких лиш декотрі. Тут еще і се піднесу, що ми на четвертім роцї звертаємо найбільшу увагу на гомілетику і стараємо ся придбати собі значний засіб гомиленичного материялу, вправьяемось в вироблюваню і голошеню оригінальних проповідий, щоби колись стати добрими проповідниками. Наша перемиска дієцезия має дуже добрих і образованих проповідників.

Так то в головних чертах представляе ся жите Христової когорти в перемискім семинари. Не велика ся когорта числом, не богате жите еї в історию, але маємо надїю, що незадовго всемогуча рука Божа положить підвалини під цїлий дієцезальний семинар в Перемишли, а тодї і жите цїлого семинара стане обильнїйшим і история его повнїйша . . .

ЙОСИФ КРАВЧУК.

Z PRZEMYŚLA.

Bliższe poznanie działalności naszej poza godzinami ścisłych nauk teologicznych, która się skupia w ramach „kongregacyi Mariańskiej“, a której ogólne zarysy naszkicowano w poprzedniej korespondencyi — umożliwi dopiero bardziej szczegółowe skreślenie jej żywotności, tejże szczegółowy rozbiór, gdy będziemy usiłowali odtworzyć Braciom Słowiańskim tętno naszego umysłowego życia i odzwierciedlić objawy naszych dążeń, naszych czynności i porywów (ujawniające się w pracach poszczególnych kółek) — do własnego samokształcenia się

Życie tegorozcne „Kongregacyi Maryańskiej“ zapoczątkowała wzniosła, pełna namaszczenia przemowa Najprzewiel. ks. Rektora na walnem Zgromadzeniu wszystkich członków „Kongregacyi“ w miesiącu październiku przy jej otwarciu. Już w tej przemowie zachęcającej nas do wytrwałej a gorącej pracy samokształcenia się, nakreślił nam Najprz. ks. Rektor mytyczne punkta działalności, tam rzucił niejako ziarna, mogące bujnie zakiełkować przy ożywczem świetle dobrej chęci a ożywiane wytrwałą, nieprzepartą energią, i płomiennym, niegasnącym zapałem, wystrzelić i skrystalizować się w piękne kwiaty pozytywnych czynów. O ile słowa Najprz. ks. Rektora nie przebrzmiały bez echa, o ile zdołano zrozumieć i ocenić tychże doniosłość, wykazały najwymowniej budzące się żywo liczne objawy prawdziwie ożywionego ruchu, spotęgowanej energii, skutecznej działalności na ogólnem tle zwykłych obowiązków i codziennego życia. Ożywienie malowało się jaskrawo.

Pojedyncze działy i kółka złożyły dowody istotnej swej pracy i poświęcenia, dowody niepłonnego zapału, zaznaczając pięknie swą twórczą żywotność wcielaniem według możności szlachetnych pomysłów i szczerych usiłowań w istotne czyny.

I tak: w dziale dogmatycznym przeprowadzono parę nader zajmujących i ożywionych scholastycznych dysput na temat „Istnienia Boga“ (Tabak r. II.) i „Grzechu pierwodnego“ (Wojnarowski r. II.).

W zakresie filozofii usiłowano zbudować całokształt filozofii tak zw. „narodowej“, filozofii specyficznie polskiej. Rozpoczęto szereg prac i odczytów szkołą tteglowską, a więc filozofami bezwzględnego idealizmu, gdzie pojawiają się zarodki oryginalnych narodowych pomysłów i systemów. Szereg odczytów z tego zakresu rozpoczęto staranną i gruntowną prelekcyą o Józefie Kremerze („O filozofii Kremera w ogólności ze szczegółowem uwzględnieniem jego kosmologii“, Franciszek Czyż, II. r.) — ze szkicowem nakreśleniem rozwoju filozofii w Polsce do wystąpienia tegoż filozofa. Następnie inny z kolegów starał się przedstawić ogólne cechy i zasadnicze pierwiastki filozofii słowiańskiej, narodowej, w odczycie na temat: „Bronisław Trentowski na tle filozofii narodowej, (Eugeniusz Okoń, II. r.). Skreślił więc tu najpierw prelegent powstanie i rozwój idei filozofii słowiańskiej, uwzględnił współczynniki w jej rozwoju, podał cechy ją charakteryzujące, a na tem tle rozwinął pochód systemu Bronisława Trentowskiego, uwzględniając po krótce przeciwieństwo naszego filozofa do ttegla i wogóle filozofii niemieckiej, zaznaczając jednak przedewszystkiem, o ile tenże filozof może być uważanym zr jednego z najgłówniejszych pionierów i koryfeuszów filozofii słowiańskiej, i o ile pierwiastki plynące z ducha i geniuszu narodu i plemienia, ujawniają się w jego teoryach.

Również bardzo ożywioną i chwalebną była działalność kółka historycznego. Wypracowano tu i wygłoszono szerszych rozmiarów źródłową rozprawkę pod tyt.: „Stanisław Orzechowski i jego stosunek do biskupa Dziaduskiego“ (Tomasz Wąsik, II. r), a nadto odczyt „O inkwizycyi“ (Typrowicz, IV. r.).

Kółko socyalne, oprócz sdecyalnego wykładu Przewielebnego ks. prof. Mazanka na temat: „Główny zarys i podstawa socyalismu“, vydało dotychczas prace „O własności“ (Barcikowski, III. r).

Musimy zaznaczyć też z radością, że zamiłovanie i zapał muzykalny i śpiewacki budzi się żywo, wzrasta i potęguje się wśród nas nader korzystnie. Myzyka vytrwale cwiczona i rozbudzana wydoskonaliła się i doprowadziła jiż do wielkich rezultatów. Z przyjemnością też możemy podziwiać piękność i subtelność wykonania naszej orkiestry.

Na należnej również wyżynie znajduje się i chór śpiewacki, pomyślnie rozwijający się pod kierownictwem Jana Raniżewskiego (IV. r.). Wyobrażenia o jego szczęśliwym rozwoju możemy powziąść z dotychczasowych już jego ładnych produkcyi. Wykonano msze: „Szuberta, Schwiezera (op. 11.), Müllera (op. 79.), Hallera (Missa tertia), Singenbergera (in honorem s. Stanislai), Rennera (M. tertia), Stockera (Missa F-dur), Wygrzewalskiego (Requiem), Hymni Eucharistici (Baini, Haag, Lawbillot), kolendy i pieśni przygodne jako gradualia i offertoria.

Wielkie ożywienie i dobroczynną, skuteczną pracę dżięki zwłaszcza wielkiem zamiłowaniom i gorącemu usiłowaniu kolegów Beigerta (prezesa kółka ogrodniczego, III. r.) i Wajtasa (sekretarza tegoż kólka, II. r.) — spostrzegliśmy również i w dziale ogrodniczym. Wygłoszono dotąd odczyty: 1. „O rozmnażaniu roślin“ (Beigert Fer., III. r.), 2. „Wykład o sposobach szczepienia i pielęgnacya szczepów aż do wytworzenia korony“ (Wajtas, II. r.) i 3. „Szkółka siewek“ (Gałusza, II. r.).

Koroną jednak objawów żywotności „Kongregacyi Maryańskiej“, gdzie należne najobfitsze plony zbierały praca i trud, i gdzie Kongregacya prawdziwiście świeciła tryumfy, — była Akademia urządzona w miesiącu grudniu ku czc

Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Program wieczorku był bardzo urozmaicony. W skład jego wchodzilo: 1. Slovo wstępne. 2. Awe Maris stella (chór). 3. Deklamacya: „Hymn do Najświętszej Maryi Panny" — Adama Mickiewicza. 4. Solo na cytrze: Jos. Svoboda: *a)* Nokturn, *b)* Idylla. 5. Dysputa filozoficzno-teologiczna na temat: „O stanie czystej natury". 6. Kolendy (chór). 7. Schönfelder: Ouvertura. 8. Odczyt: „O czci Matki Boskiej w Polsce ze szczegółowem uwzględnieniem czci Niepokalanego Poczęcia". 9. Wieniec kolend. 10. J. Nešvera: Slavnostní pochod — kvintett smyczkowy.

Pod wpływem tych objawów wzajemnej, solidarnej pracy, pod wrażeniem tej spojni i harmonii serc i tej wzajemnej wymiany myśli w zakresie działania wszystkich kółek „Kongregacyi Maryańskiej" — przypominają mi się mimowolnie owe piękne słowa naszego wielkiego wieszcza narodowego, Adama Mickiewicza, wygłoszone w „Odzie do młodości":

„Młodości! tobie nektar żywota
Natenczas słodkim, gdy z innymi w dziele;
Serca niebianskie poi wesele,
kiedy je razem nić powiąże złota".

Pozdrowienie! EUGENIUSZ OKOŃ.

IZ AMERIKE. (St Paul Seminary. Groveland Park. U. St. A.)

Dragi bratje!

Prvikrat stopamo danes slovenski dijaki v Ameriki pred Vas s poročilom o življenju našega novoustanovljenega krožka, ki smo ga krstili: „Društvo ‚Baraga' slovenskih dijakov v St. Pavelskem semenišču." Mlado je še in obstoj v bodočnosti mu ni nikakor zagotovljen. Toda naj že bo kakorkoli, danes imamo društvo, ki je prvo in edino slovensko društvo te vrste na ameriških tleh. Predno pa Vam o njem sporočim kaj več, želite gotovo, da Vam povem nekaj malega o amerikanskih študijah

V Ameriki je samo 6 gimnazijskih razredov. Absolvirani gimnazijci študirajo po semeniščih dve leti naravoslovje in filozofijo in pričnо potem s študiranjem bogoslovne vede. Absolviran evropski gimnazijec z osmimi šolami vstopi tu naravnost v bogoslovje; včasih tudi kakemu sedmošolcu odpuste eno leto ter ga dado v prvi letnik bogoslovja. Filozofi in teologi smo ločeni. Dvoje poslopij, različni profesorji etc. Izmed Slovencev je teologov 11. Narodnosti v semenišču so kaj različne: 3 Francozi, 2 Holandca, okrog 60 Slovanov (in sicer: okrog 20 Čehov, okrog 14 Poljakov in 26 Slovencev), kakih 50 Nemcev, drugi so amerikanski Angleži in Irci iz Evrope, ki govore istotako angleščino. Vseh filozofov in teologov je v Št. Pavelskem semenišču 170.

Ko smo se zbrali letos izpočetka šolskega leta, imeli smo priliko opazovati, kako živahno je pričelo z delom tukajšnje nemško literarno in debatno društvo. In zahotelo se je tudi nam Slovencem, ki smo bili doslej brez vsake strehe, po lastnem društvenem domu. Privatni razgovori, besede, želje, sklepi so rodili sad. Volil se je odbor, na čelu mu tovariš Sojar, sestavila so se pravila in slovenski dijaki smo se prvič organizirani sešli 28. septembra Članov je društvo štelo in jih šteje še danes 20.

Društvo je v smislu pravil prav internacijonalno in niniti izključno literarno, niti niso samo govorniške vaje, ampak vse skupaj. „Amerikanska raca!" porečete morda. Ali, dragi, to ni tako. Po angleških virih v slovenščini sestavljen govor socijalne vsebine ocenjevati v nemščini — ali je to kaj posebnega? Društvo je takoj v početku ubralo to pot in po tej poti hoče in tudi mora hoditi i v bodoče. Razmere nas silijo, da se učimo jezikov. Marsikdo (to seveda ne velja samo za Slovence) se mora učiti — da ne omenjamo hrvaščine — tudi poljščine,

češčine, slovaščine, nemščine in francoščine; angleščina je pa itak za vsakega izobraženca, deloma tudi za neizobraženca v Ameriki: condicio, sine qua non! In ker bo poleg imenovanih jezikov marsikomu v pastirstvu prav prišla tudi nemščina, zato smo vrata svojega društva pohlevno odprli ne le angleščini, ampak tudi nemščini. Naše načelo je: vsak jezik je od Boga, in izobrazba je dobra, naj si bo že pridobljena po tem ali onem potu, in resnica je lepa, naj si bo že skrita v luščinah tega ali onega jezika. Da pa svoj materni jezik čislamo najbolj, tega pač ni treba praviti! Shode, ki jih pohaja tudi prof. dr. Seliškar, imamo vsakih 14 dni po dva uri. Ker se pri vsakem shodu pokaže razlika jezikov, oseb, predmetov, zato ni mučno prebiti 2 uri zapored v društvenih prostorih. Temata in vire mora preskrbeti poseben, v to določen odbor. Poleg ustanovnega shoda smo imeli dosedaj 5 shodov. Navesti vam hočemo nekaj tematov naših predavanj:

„Vera in veda“ (Sojar); „Črtice iz življenja slavnega Baraga“ (Ponikvar); „Nekoliko o Leonu XIII.“ (Bozja); „Socijalno vprašanje in načela socijalne demokracije“ (Moder); „O pomenu celibata in ugovorih zoper celibat“ (Judnič) in dr. Razven tega se v deklamacijah vadimo angleške izgovarjave.

Še en shod, in potem bomo prvi semester zaključili. Torej tako je naše društvo Z uspehi je zadovoljno vse. Do društvenega življenja je veselje veliko in člani marljivo zahajajo k shodom. Le eno bo še treba: oživiti kritiko! Kritike je bilo dosedaj premalo. Drugi tečaj upamo tudi v tem napredovati.

Vsem bratom „onkraj luže“ odkritosrčen pozdrav!

IVAN GRUDEN, tajnik „Društva Baraga.“

ROZMANITOSTI

Církev východní. Središče ruske bogoslovske literature so ruske duhovne akademije v Peterburgu, Moskvi (Sergijev Posad), Kievu in Kazanu; vsaka duh. akad. izdaja svoj bogoslovski časopis. Peterburska duh. akad. izdaja „Christianskoje Čtenie“ s prilogo „Cerkovnij Věstnik“ (Chr. Čt. s prilogo „C. Věst.“ se lahko abonuje pri vsaki c. kr. pošti, cena okoli 20 K; ako se naroči direktno ali v knjigarni je cena mnogo višja); kijevska duh. akad. izdaja „Trudy“, moskovska „Bogoslovskij Věstnik“, kazanska „Pravoslavnyj Sobesednik“ (ti 3 časopisi se na pošti ne morejo naročiti, ampak le direktno ali pa v knjigarnah). — V Peterburgu izhaja bolj popularno bogoslovski in apologetiški časopis „Strannik“ mesečnik, s četrtletno prilogo popularne bogoslovske biblioteke, med drugim tudi ruska bogoslovska enciklopedija („Strannik“ se naroča lahko na vsaki c. kr. pošti, cena z vsemi prilogami — tudi enciklopedija — 20 K 28 h.). V Harkovu izhaja mesečnik „Věra i Razum“ za apologetiko in aktualna vprašanja. — Več o teh časopisih v 3. št. „Musea“.

F. G.

Замітка до слова „православний“. Читаючи статю п. Griveca „Ideja ciril-metodijska“ (Museum č. I.) стрічаємо дуже часто вираз: „pravoslavni slovanski Vzhod“. Під „православний“ розуміє п. Grivec, як і иньші, котрі уживають сего слова, шизматицкий, heterodoxus, а однак річ має ся зовсїм инакше. Під „православний“ треба розуміти праворірний, orthodoxus. Так розуміють се

слово самі шизматики, бо, називаючи себе (зовсїм ложно и безпідставно) православними а свою віру православною, думають, що суть orthodoxi а їх віра orthodoxa. Тим часом анї самі не суть orthodoxi анї їх віра не е orthodoxa. Так розуміють і Славяне-католики, а найлучшим доказом на се суть їх лїтургічні книги. І так в лїтургічних книгах католицких Русинів стрігаемо дуже часто слово „православний“ (в значеню: orthodoxus). Нпр: „и всѣхъ васъ православныхъ христїанъ (з'единені Русини суть христіянами „orthodoxi“, не шизматиками) да помянетъ господъ Богъ“ (Лїтургія); „заблуждилыя же отъ православныя вѣры ... къ познанїю истины призови“ (Акафіст до Ісуса). Римский папа св. Лев, котрого память обходить руско-католицка церков 18 лютого ст ст., названий в лїтургічних книгах подвижником і наставником „православія“ (тропар) а чей св. Лев не був наставником шизми, лиш католицкої, правовірної віри. Що більше католицкі Русини навіть молять ся в своїх церковних книгах о взріст і розширене „православної“ віри на земли. „Єй Ісусе сладчайшій, молюти ся: даждь ... вѣры православныя возращенїе“ (Акафіст до Ісуса). А чиж може католицка церков молити ся о розширене шизми, а так треба би було твердити, еслиб „православний“ = шизматицкий. Вкінци і Рим розуміе під „православний“ orthodoxus, бо на виразне запитане руско-католицких епископів, чи можна в лїтургічних книгах перемінити слово „православний“, яким неправно називають себе шизматики, на „правовірний“, відповів, що лучше уживати „православний“. Сих кілька слів даю під розвагу Всч. і Впв дописователям „Musea“ і кінчу сим, чи би не було лучше для означеня віри Славяншизматиків уживати слова „нез'единений“ (non uniati, non uniti, disunirt), як неопредїленого точно „православний . . .“ И. К.

Kulturní poslání věd přírodních. Na sjezdu přírodozpytcův a lékařů v Kasselu (21. září 1903) mluvil prof. Ladenburg „O vlivu věd přírodních na názor světový“. Řeč jeho, v níž neobyčejně povrchně, bezdůvodně a frásovitě útočil na nejsvětější pravdy křesťanské, vyvolala v Německu mnoho polemik, úsměškův i vážných úvah vyvracejících jeho tvrzení. Úvahy značně přispěly též k osvětlení a prohloubení otázky o kulturním poslání věd přírodních. Zajímavé myšlenky v této příčině pronesl dr. Bumüller, jichž míníme si tuto povšimnouti.

Exaktní přírodověda zkoumá zjevy viditelného světa, pokud jsou přístupny bezprostřednímu pozorování smyslovému, a stopuje jako poslední účel přírodní zákony, jež jsou podkladem těchto zjevů. Co přestupuje bezprostřední zkoumání smyslové, bývá odkazováno filosofii nebo jiným vědeckým oborům. Toto omezování se přírodovědy na pouhé poznání smyslové bývá často podceňováno. Stanovisko takové jest ovšem naprosto pochybené; vždyť většina vědeckých oborů slouží direkně praktickému životu: buď výhodám jednotlivce nebo celé společnosti, tak na př. právo, státověda atd.; exaktní přírodovědy však bývá sice též využito, a to v míře nejvyšší, pro praktický život a pohodlí člověka, než toto praktické upotřebení není jejím hlavním účelem, nýbrž snaha po poznání a řešení naskytujících se úkazů — hledání pravdy. Jako filosofie dokazuje v člověku pud po poznání vyšších otázek, přesahujících věci viditelné ve světě, tak přírodověda ukazuje na stejný pud v člověku po poznání a porozumění věcí, jež přístupny jsou poznání smyslovému. Vyrůstá tedy filosofie a přírodověda z téhož kořene, totiž z nezištné snahy po pravdě.

Proto též vědy přírodní jsou velmi cenným činitelem i měřitelem kultury, ježto o věci, jež přinášejí ponejvíce výhody ideální, může starati se jen

národ stojící na značné výši světové. Nad to významný jest i prospěšný vliv exaktní methody přírodovědecké, jež staví na logice skutečných účinů, na celý duševní život i na jiné vědecké obory; stanovíť rozdíl mezi subjektivně uspokojujícími důkazy pravděpodobnosti a objektivně dokázanými fakty. Ovšem nesmíme tu mysliti na moderní směr v přírodovědě, za něhož rozkvetl kult hypothes, jenž není vlastně než popřením správné methody vědecké.

Bohužel tento moderní směr v přírodovědě nabývá nejen převahy nad methodou exaktní, nýbrž stal by se rád středem celého duševního života a celé kultury. Přirozeně tážeme se tu, je-li tato moderní methoda schopna, by pronikala a ovládala kulturní život, možno-li vůbec přírodovědu pokládati za slunce duševního života, za „vědu věd“, od níž by ostatní vědy jen vypůjčovaly. Vždyť to by znamenalo odhoditi tisíciletou osvětu, osvětu řecko-latinskou i křesťanskou, a vyměniti za moderně-přírodovědecký život duchovní. Zkoumejme tedy poněkud, dostaneme li přírodovědou něco lepšího neb aspoň stejně cenného s kulturou humanitní.

Má li býti přírodověda nositelkou celého kulturního života, nutno, by pojala celý duševní život člověka ve všech jeho směrech a skýtala alespoň theoretickou možnost zodpověděti všecky otázky, jež člověk hledající pravdu potkává. Musila by tedy býti, jako výraz a soustředění osvěty národní, vědou všeobecnou, universální, ne však vědeckým odborem, částí vědy. Odbor vědecký nikdy není všestranný, nýbrž jednostranný; řeší pouze otázky, jež s ním souvisejí; jest jedním z článků v řetězu kulturních činitelů. Proto chtíti povýšiti nějaký vědecký odbor na trůn jednostranného vzdělání, bylo by rebellijí proti zákonům zdravého rozumu, bylo by útokem na základy lidské osvěty! Je-li tedy přírodověda skutečně pouze vědeckým odborem, možno viděti v tomto moderním směru v přírodovědě hrozivé nebezpečí pro osvětu.

Jest divným znamením pro duševní život naší doby, že jest vůbec nutno upozorňovati, že přírodověda jest pouze omezený odbor vědecký a že právě otázky, jež nejvíce zaměstnávaly a dosud zaměstnávají kulturní národy, buď vůbec leží mimo její odbor nebo z části jen s ní souvisejí, tak že pouhou přírodovědou nikdy nemohou býti dostatečně rozřešeny.

Exaktní přírodověda zkoumá materii a její vlastnosti. Než myslící člověk v žádné době nebyl spokojen pouhým konstatováním, že svět bytuje, nýbrž ptal se po jeho podstatě a příčině. Podobně i dnes chceme věděti, co je hmota a odkud. Přírodověda sama nemůže tu dáti dostatečné odpovědi. Zkoumáme-li podstatu hmoty, je-li něco skutečného nebo pouhá fikce v mysli, ptáme-li se, odkud je ta materie, přírodověda nemůže podati žádného rozřešení. Vždyť jsoucnost hmoty jest právě konečným sloupem jejího oboru. Mluví-li pak přírodozpytec o těchto otázkách, nemluví přirozeně jako přírodozpytec, nýbrž jako filosof a konkluse jeho nespočívají na faktech, nýbrž na spekulaci.

Než přírodověda i v otázkách přímo v její obor spadajících nedává nám dostatečné odpovědi. Vzpomeňme jen na příklad na otázku po povstávání pocitů, představ ve fantasii a myšlenek! Pochopujeme ovšem, že na př. píchnutím jehlou podráždíme nerv, avšak jak jest možno, že cítíme bolest, zůstává pro přírodovědu tajemstvím. Tvrdí-li se, že podráždění se šíří nervy sensitivními k mozku a tam se objeví jako pocit, tož přirozeně otázka naše není rozřešena, nýbrž pouze zaměněna prázdná slova („flatus vocis“). Pravé rozřešení musilo by vysvětliti právě tuto výměnu pocitu. — Dále dovedeme si též představiti, jak obraz vnějšího světa optickým působením oka se promítne na sítnici a jak tím podráždíme konečky nervů v sítnici — že však vidíme promítnutý obraz skutečně, že si jej

uvědomíme, zůstává pro přírodovědu hádankou. A který přírodovědec může vysvětliti, který aspoň pojem dáti o tom, jak hmota, buňka, na níž přírodověda pozoruje pouze účiny chemické a fysiologické, jest schopna súčastniti se myšlení? K diskussi — mlčím o řešení — o těchto a mnohých jiných otázkách nestačí nikdy pouhé přírodovědecké pozorování. Vždyť neví ničeho o bytostech duchových, o duši, ničeho o původu hmoty atd., a přece právě tyto otázky zajímají a zajímaly vždy nejvíce kulturního člověka.

Patrno, že přírodověda sama jest neschopna podobné otázky objasniti nebo řešiti, neboť jak příklady ukazují, jest pouze omezeným odborem vědeckým. Její obor jest jen malá část myšlenkového oboru kulturního člověka a proto přírodověda může činiti nároky pouze na částečnou roli v duševním životě člověka, nikoli však na hlavní a vedoucí.

Jos. Kratochvil (Řím).

Starobylost českých koled. „Przegląd powszechny“ přináší v číslech 12. roč. XX. a 1. roč. XXI. dosti obšírnou ethnografickou stať Dr. St. Dobrzyckiego: „Najdawniejsze kolędy polskie,“ v níž dočítáme se zajímavé zprávy svědčící o úctyhodném stáří našich českých koled. Nejstarší koleda polská jest zaznamenána r. 1424, sama o sobě jsouc ovšem starší než rok, ve kterém byla napsána. Uveřejnil ji prof. Brückner ve svém pojednání: „Drobne zabytki języka polskiego XV. wieku.“ Cituji alespoň první strofu: „Zdráv budiž králi andělský, k nám na svět v těle přišlý, Tys zajisté Bůh skrytý, v svaté, čisté tělo vtělený,“ ovšem již převedenou. Povšimnutí hodné jest však, co o ní praví Dr. Dobrzycki: „O původu písně můžeme toliko vysloviti domněnku. Zvláštnosti jazykové jakož i ustálené zvláštnosti formy zdají se nasvědčovati, že píseň jest překladem z češtiny. Domněnku naši potvrzuje ještě faktum, že naše koleda zapsána je v postile „Carcer animae“ magistra Ščekny. Mistr Ščekna, ozdoba university pražské a po té krakovské, možná dosti, že přeložil do polštiny koledu českou a umístil ji ve své Postile; anebo polský opisovatel, znající koledu českou v originále, přeložil ji sám od sebe, k užitku Poláků na jazyk polský.“ Z toho vysvítá, že v té době asi koledy u nás hojně byly rozšířeny a v lidu že obliby došly. Tomu nasvědčuje i výklad břevnovského benediktina z roku 1426. o koledách českých. Dle něho zvyk koledování (slovo pochází od latinského colendisare — colere, ctíti, poněvadž tím uctíváme narození Syna Božího) provázen zpěvy pochází z dob pohanských (Konrad, Dějiny posvátného zpěvu II. díl). Kněží křesťanští je pak podrželi. Nejprve byly zpěvy latinské, poznenáhlu však vznikaly i koledy české. Stálo by skutečně za to trochu hlouběji prostudovati vzájemný vztah koled jednotlivých kmenů slovanských.

L. Z. (Ol.)

Z knihtiskárny Ant. Odehnala v Brně:

Legendy. Malým i velkým napsal Sigismund Bouška, obrazy vyzdobila Zdenka Vorlova — Vřele doporučujeme.

Neděle. Moravský belletristický obrázkový 14denník. Red. Dom. Pavlíček. R. I., č. 4.

Vatra, Časopis studentstva Moravy, Slezska, Slovenstva. Red. Ing. C. Ant. Pavlíček, Brno. Roč I., č. 2.

Brněnský drak, list věnovaný opravám společenským a zájmům národo-hospodářským. Redaktor J. Dračka v Židenicích u Brna. Ročník XIX., č. 3.

Z jiných nakladatelství:

Časopis katolického duchovenstva. Redaktoři: Dr. Fr. Krásl, Dr. Fr. Kryštůfek, Dr. Jos. Tumpach. Nakladat.: kníže-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. Roč. XLV, č. 2.

Vychovatelské Listy. Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Roč. IV. čís. 4. Redaktor Al. Adamec, učitel na měšť. škole v Ivančicích. Administraci vede Hedvika Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově čís. 1. — Doporučujeme.

Český časopis historický. Vydávají Jar. Goll a Jos. Pekař. Roč. X., sešit 2. Majitelé a nakladatelé Bursík a Kohout v Praze

Kazatel. Homiletický čtvrtletník. Redaktor Meth. Zavoral, čes. kazatel v Jihlavě. Nákladem R Prombergra v Olomouci. Roč. XI., č. 2. Doporučujeme.

Katolický lidový katechismus. Paedagodicky a časově spracoval Frant. Spirago. Přeložil dle V. vydání Fr. Kalvoda. — Část I.: Věrouka. II. vyd. Cena 2 K. Nákladem R Prombergra v Olomouci. Doporučujeme.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává K. Dostál-Lutinov v Novém Jičíně. Roč. IX, čís. 2.

Eva. Měsíčník pro vzdělání českých žen a dívek. Red. Marie Kavánová. Vydává Nový Život v Nov. Jičíně. R. I, č 1. — Předpl. 2 K.

Náš Domov, nejlacinější obrázkový měsíčník zábavně-poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoroční předplatné 4 K. Roč. XIII, seš. 2. Doporučujeme jako výbornou četbu pro lid

Rozhledy po lidumilství. Jediného filantropického našeho měsíčníku, vycházejícího redakcí JUC. Cyr Vlka (v Praze, 359. — VII.) ve prospěch »Jub. ženského asylu cís. a král. Alžběty« v Praze« vydáno právě čís. 2. roč. XII. s bohatým a pěkným obsahem. — Předplatné (ročně 4 K) přijímá pí Karla Baumgartlová v Karlíně, Pobřežní 9.

Ss. Eucharistia. Organ Spolku kněží klanějících se nejsv. Svátosti Oltářní. Majitel, vydavatel a za redakci odpovědný: Jos. Droběna, kanovník v Kroměříži. — R IX., č. 2.

Stráž, křesťansko-sociální časopis pro jihočeský lid. Vydavatel František Svátek ve Vodňanech. Administrace a expedice v Českých Budějovicích. Ročník V.

Serafinské Květy, časopis terciářů československých. Zodpov. red. Fr. Švábeník v Třebíči. Roč. III., č. 5.

Spisy Jul. Zeyera »Stratonika a jiné povídky.« Seš. 105 (10'. — V Praze. Nákladem čes graf. společnosti »Unie«.

Časové úvahy. Red. Dr. Fr. Reyl v Hradci Králové. Roč. VIII, čís. 1. (»Klíč ku bohatství« od Dr. Fr. Reyla; č 2. (O ústavním životě v Rakousku od J. Kousala).

Bílý prapor. Obzor katol. moderní intelligence. Vychází v Olomouci každou sobotu. Ročník III.

Slovenské Pohľady. Časopis zábavně-poučný. Redaktor a vydavatel Jozef Škultéty, Turčiansky sv. Martin Roč. XXIV., seš. 1.

Dom in svet. List s podobami za leposlovje in znanstvo. Urednika: dr. M. Opeka in dr. F. Lampe v Ljubljani L. XVII, štev. 2.

Zora. Glasilo slowenskega katoliškega dijaštva. Urednik: Vincencij Marinko, Dunaj VIII., Laudongasse 26, II. 18 Letnik X., I. zvezek.

Vrhbosna katoličkoj-prosvjeti. Izdaje kaptol vrhbosanski, uredjuje dr. Ivan Šarić u Sarajevu. God. XVIII., broj 2.

Ruch chrzesciańsko-społeczny. Dwutygodnik poświęcony sprawom społecznym i gospodarczym pod redakcyą X. Kazimierza Zimmermanna, Poznań, sw. Marcin 69. R. II. No. 10.

Družinski Prijatelj, poučno-zabavni list s podobami za slovenske družine. Izdajatelj: Jakob Ukmar. V Trstu. L. I., štev. 1. i 2.

Hlasy Svatováclavské. Sbírka časových brošur, vydává Družstvo Vlast Administrace Praha, č. 570—II, Žitná ulice. Jednotlivá čísla stojí 7 h Roč. IV. č. 1. (»Hnutí terciářské«)

OBSAH: Veleslav Kužela: *Zorám se vlečeme vstříc. — Josef Kratochvil: Problem Boha v řecké filosofii před Sokratem. Příspěvek k dějinám filosofie. (Dokonč.) — A. Brateč: *Východ nového Slunce. — Frant. Jemelka: K otázce o porušení katolicismu v »západním kraji«. (Ku přednášce prof. Dr. M. Zdziechowskiho na sjezdě Velehradském roku 1903.) — J. Z—a: *Сьв. Архистратигу Михаїлу, Покровителю Руси. — Frant Martínek: Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvlášť. (Č. d.) — E. M. *Zimní. — R. E. Linhart: *Za sestrou. — Jos. Skalický: Spencerovo Nepoznatelno. — D.: *Předtucha. — Církev východní. H. Dlouhý a K. Dočkal: Ještě několik slov o ideji cyrillo-methodějské. — Fr. X. Grivec: Zapadnoevropski strokovni časopisi. — Zpráva o pouti bohosloveů československých na Velehrad. (Dne 29. a 30. července 1903.) Podává K. Háňavka, t. č. jednatel »R. S.« v Brně. (Č d.) — Zprávy z jednot a dopisy: Z Brna. — Z Olomouce. — Z Českých Budějovic. — Z Prahy. — Z Králové Hradce. — Z Litoměřic. — Z Vidnavy. — Ze Slovenska (2). — Iz Ljubljane. — Iz Celovca. — Iz Zagreba. — Iz Djakova — Iz Senje — З Перемишльа. — Z Przemyšla. — Iz Amerike — Rozmanitosti: Církev východní. — Замітка до слова „православний“. — Kulturní poslání věd přírodních. — Starobylost českých koled. —

V BRNĚ. V DUBNU. ROKU 1904.

MUŠEUM

Časopis bohoslovců československých.

Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek:
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlast — ty v mojích milují sestersky se ňadrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé. SUŠIL.

Pořádá ANT. ŠALOMOUN.

ROČNÍK XXXVIII.

ČÍSLO III.

NÁKLADEM »RŮŽE SUŠILOVY«.
TISKEM BENEDIKT. KNIHTISKÁRNY.

LISTÁRNA

Pr. Zašlete jen, neuškodí výměna názorů.

G. J. Nechali jsme pro IV. číslo.

Ve článku „Papežové míru“ nebude se pokračovati pro další studium pramenů k nové práci.

Zprávy z jednot a práce pro IV. číslo zašlete nejdéle do 10. května.

Časopisy a spisy redakci zaslané.

Z papež. knihtiskárny Benedikt. rajhr. v Brně:

Hlídka, red. dr. P. Vychodil. Roč. XXI. č. 4.

Obzor, red. Vlad Šťastný. R XXIII. č 8.

Škola Božského Srdce Páně. Pořádá P. P. Hlobil O. S. B. Roč. XXXVIII., č. 4.

Květy Marianské. List měsíční etitelů P Marie. Pořádá P. Kristin Lux O. S. B. R. XXI, č. 4.

Anděl Strážný, časopis pro křesťanskou mládež. Red. J. Dvořáček, učitel v Brně. Roč. XXIII, č. 7.

Sebrané spisy Václ. Kosmáka, seš. 56. 57.

Z Cyrillo-Meth. knihtiskárny V. Kotrba v Praze:

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Red Frant. Vaněček, sídelní kanovník vyšehradský. Roč. XI., č. 6.

České Květy. Rodinná obrázková revue pro zábavu a poučení. Red. Dr. A. Podlaha. Roč. V., č. 7.

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsvětější Svátosti oltářní. Vychází jednou za měsíc. Řídí: Václav Roudnický, kaplan u Panny Marie Sněžné v Praze. Tiskem Cyrillo-Method. knihtiskárny V. Kotrba. Roč. VI., č. 3.

Z knihtiskárny Ant. Odehnala v Brně:

Legendy. Malým i velkým napsal Sigismund Bouška, obrazy vyzdobila Zdenka Vorlova — Vřele doporučujeme

Neděle. Moravský belletristický obrázkový 14denník. R. I., č. 1. 18.

Vatra, Časopis studentstva Moravy, Slezska, Slovenstva. Red. Ing. C. Ant. Pavlíček, Brno. Roč I., č. 4.

Brněnský drak, list věnovaný opravám společenským a zájmům národo-hospodářským. Redaktor J. Dračka v Něm. Bránicích u Brna. Ročník XIX., č. 8.

Památce 25letého založení Literární jednoty bohoslovců česko-budějovických »Jirsík«.

Cit svatý, jenž nám v srdcích plane
pro Boha, církev, zemi naši,
buď nade vše nám v žití dražší,
buď heslem k metě vykázané!

V tom žití slza často skane
a často malá mysl straší —
to heslo ať ty chmury plaší
a pobízet nás neustane!

Květ, jejž si pěstovalo mládí,
dál chraňme v žití celém,
dál pěstujme jej stejně rádi.

To heslo velikého muže
buď vzpruhou v žití rozechvělém
a přines plodné lásky růže!

Antonín Svoboda.

J. VAJGL (Br.).

Evolutionismus a vědy společenské.

(Předneseno na slavnostní akademii sv. Tomáše Aquin. dne 7. března 1904).

Jest zjevem hluboce zahanbujícím, že na počátku 20. století třeba dokazovati, že člověk podstatně se liší od zvířete, že má ducha nesmrtelného, že již také první člověk vyšel z rukou Stvořitelových jako král, učiněn k obrazu a podobenství Božímu.

Víme arciť, že lidstvo nezůstalo na té výši, na niž je postavil Tvůrce, o níž svědčí nejstarší památky dějin, ale víme též, že dějiny lidské vášně a brutálnosti nejsou identické s dějinami pokolení lidského, že úkaz degenerace jistě není nutným stupněm rozvoje lidského.

Jinak tvrdí dnešní věda, jež se hlásí k theorii evoluční. Člověku vykazuje původ zvířecí, zákony vývoje života lidského vybírá z říše animální, všechen hrůzný zjev a žalostné poblouzení pokládajíc za nezbytnou fasi vývoje historického. Nikde stopy po vznešenějším nazírání, nikde potuchy o ideálu. Odevšad šklebí se z umělého tkaniva moderní lidská bestie.

Byla doba, kdy se věřilo, že theorie evoluční zastaví se před člověkem s duchovým, náboženskomravním životem. Tento čas dávno minul. I člověk do ní pojat. Jako vše na světě prohlášen i on za produkt všemocného processu vývojového, jenž bez všelikého vlivu zevnějšího vlastními, immanentními silami vykouzlil vše velkolepé ve viditelném vesmíru. V tisíci a tisíci knihách a spisech lidových a vědeckých, v novinách i v románech se píše, že vše vzniklo nenáhlým vývojem, zvláště kterak člověk povznesl se z říše zvířecí. Není nic tak velkolepého a divného, že by se to nedalo vysvětliti zázračným slovem vývoj. Je-li výklad zjevu příliš nesnadný, prodlouží se doba vývoje o několik tisíc nebo milionů let a z nemožného stává se možné. Ano, tak daleko dospěla tyranie těchto názorů, že každý, kdo ještě spatřuje v člověku tvora Božího, kaceřován jako zpátečník, ubožák předsudků středověkých

Patříme-li na přívržence obou táborů, mohla by učence křesťanského pojati úzkost při povážení velikého počtu nepřátel. Jmenovitě na vysokých školách mají přívrženci evoluce rozhodnou většinu.

Na štěstí nezáleží při rozřešení této otázky na počtu. Věru zle by bylo s křesťanstvím, kdyby velké problemy světové měly se řešiti nožem a váhou, mikroskopem a teleskopem. Než není tomu tak. Otázky o podstatě a původu člověka, vzniku a účelu světa nejsou pouze přírodovědeckými problémy.

Frase, že zvířecí původ člověka jest zoologicky evidentní, spočívá na dvou předpokladech. 1. že zoologie jedinou jest vědou, jíž přísluší rozhodovati o původu člověka, 2. že zvířecí původ člověka skutečně dokázán.

Zoologie není jedinou vědou zde kompetentní. Jest tu ještě psychologie, jejíž pozorování vede k poznání, že duše lidská jest duchová, od duše zvířecí podstatně lišná, že může tedy jen stvořením vzniknouti, ne vývojem. Poněvadž pak duše a tělo spolu člověka tvoří, činí člověk výjimku v přírodě. Nedá se nic namítati z filosofického stanoviska, když se uznává nutnost stvoření, aby se vysvětlil původ člověka. Ostatně člověk člověkem se stává

Prameny: Přednášky sociologické a morální Dra. Neuschla. — Sociologie křesťanská, Dr. Neuschl. — Der Katholik 1897. — Pesch: Die sociale Frage. — Stimmen aus Maria Laach 1896, 1898, 1901, 1903.

teprve duší rozumnou a proto stvořen člověk tehdy, kdy stvořena duše a spojena s tělem. Otázka, zda použil při stvoření Bůh látky cestou přirozenou zvláště připravené, neprotiví se nauce křesťanské. Veliký učitel církevní sv. Augustin dosvědčuje, že katolík nemusí zde býti příliš úzkostlivý.

Otázka o původu člověka jest otázkou smíšenou. První hlas přísluší psychologii, protože vyšší život člověka spadá do jejího oboru. Zoologie a vědy pomocné mají druhý hlas, posuzujíce nižší část člověka.

A jak je to s věcnými důkazy, svědčícími pro somatický původ člověka ze zvířete? Jsou mnohdy velice slabé, ba úplně nestačí.

Prof. Branco, ředitel geologicko-palaeontologického ústavu university berlínské, pravil na V. mezinárodním sjezdě zoologů v přednášce o fossilním člověku: „Kdo byl předkem člověka, palaeontologie říci nemůže. Nezná předků člověka. To také jest heslem vážné vědy". Přes to však nemohl se zdržeti, by nepronesl svého osobního náhledu, že člověk z důvodů zoologických přece musí pokládán býti za vyvinuté zvíře.

Tak stalo se modou všude spatřovati vývoj, i tam, kde ho naprosto připustiti nelze, a výmluvným toho svědkem jsou vědy přírodní. Než i do jiných věd moda ta vniká, bohužel i do vědy nejmladší, sociální a do disciplin jí podřaděných, hlavně do národní ekonomie.

Nejpřednější zástupcové věd společenských jsou ve vleku evolutionismu. Na prvním místě stojí vlastní zakladatel jejich Comte. Jsa otcem positivismu, podjal se úlohy sestaviti nový systém na troskách starých, aby odstranil intellektualní anarchii způsobenou úpadkem starých systemů, aby odstranil, jak pravil, základ všeho socialního zla a razil nové dráhy dokonalému štěstí lidskému. Základ položil objeviv zákon sociologický. Duševní rozvoj jednotlivce i lidstva počíná dle něho stadiem theologickým, jež pojímá zjevy přírodní jako účinky božstva. Z tohoto stadia přichází lidstvo po mnohých nesnázích doby přechodní ke stadiu positivnímu. V něm zříká se člověk pátrání po posledních příčinách věcí a pokládá všecky zjevy za řízeny a ovládány věčnými, nezměnitelnými zákony přirozenými. — Mezi vědami, jež tvoří obsah jeho filosofie, následuje hned za biologií sociologie. Obě úzce jsou spojeny. Sociologií svou nazývá „Physique sociale", určuje názvem tím již její směr a ráz.

Comte je původcem sociologie na základě darwinistickém, čili theorie evoluční v sociologii. Sám jest sice ještě umírněný, mluví pouze o analogii sociologie a biologie, nežene analogie mezi organismem fysickým a socialním do krajností.

Vývoj společnosti není podle něho process quasi fysiologický a zákon, jímž řízena evoluce, není zákon biologický, nýbrž theoreticko-rozumový, slovem: mimo a přes vlivy rázu biologického vystupuje ještě duch jako vůdčí síla sociálního vývoje. Avšak i podle Comtea jest člověk prvním ze zvířat a rozum jeho měnivý pud.

Zákon mravního života jest idea lidskosti, podřizování egoismu pod altruismus, úlohou a nejvyšším cílem člověka služba lidstvu pr kazovaná podporováním hmotného a duševního pokroku a blahobytu.

Volnější positivismus kloní se však již rozhodně k sociologii biologické čili k darwinismu v sociologii. Sem náleží hlavně Herbert Spencer, původce agnosticismu, jak nazýván směr positivistický v Anglii a Severní Americe.

Zosobňuje všeobecný abstraktní pojem toho, co nepřístupné jest lidskému poznání, pojímá jej jako nejvyšší realitu a nekonečnou energii. Jevy tohoto „Nepoznatelného" snaží se vysvětliti ze zákona o rozvoji. Chce smířiti tak náboženství a vědu.

Vůdčí myšlenkou jest mu idea stoupajícího rozvoje. Nejen system sluneční a všecky věci neživotné vznikly z původní koule plynové, i život organický vyvinul se z forem nejjednodušších k nejdokonalejším. Pro evoluci organismů má formuli: Jen nejschopnější přetrvá. Rovněž bez rozpaku přiznává se k Darwinově hypothese o přirozeném výběru, zachování nejlepšího druhu a boje o život. Názor darwinisticko-biologický přenáší Spencer na řád „nadorganický", na společnost lidskou a její vývoj. I zde jest mu přirozený výběr a zachování nejlepšího, nejschopnějšího hlavním činitelem, jenž podmaňuje všeliký pokrok. Uznává sice nutnost obmezení neobmezené svobody jednotlivce všeobecným pravidlem: neminem laede, ale jen potud, pokud třeba, aby společnost lidská se nerozpadla. Sama spravedlnost nemá ve smyslu Spencerově jiného účelu než udržeti rovnováhu, poměrnost mezi schopností člověka a blahobytem z ní plynoucím, nechrání však nikterak slabého proti silnému.

Sociologii evoluční v rouše národohospodářském podávají hlavně Gustav Molinari a Benjamin Kidd. Sociologií biologickou těchto mužů přenesen princip evoluce z říše rostlin a zvířat i do národní ekonomie.

Molinari, přední zástupce svobodného hospodářství ze spisovatelů francouzských, vyvinuje pojem národního hospodářství cestou empirickou. Dějiny, zkušenost, pozorování jsou tu jediné prameny poznatků.

Dle něho jen část nutných sil životních udělila příroda tvorům; ostatních sami si musí dobývati. Činnost k tomu potřebná jmenuje se práce. Každá práce má za následek ztrátu sil, každá ztráta způsobuje bolest, každé nabytí síly plodí slast. Bolest a slast jsou hybnou silou všeho života. Vše hledá slast a vyhýbá se bolesti — proto každý užívá své energie a vědomé nebo nevědomé intelligence, aby nashromáždil co nejvíce vitálných sil při nejmenší oběti. Toť zákon oekonomie sil.

Avšak intelligence a energie nejsou stejně rozděleny mezi rozličnými druhy bytostí, ba ani mezi jednotlivci téhož druhu. Odtud pochází, že silnější a schopnější při dobývání výživy ve výhodě jsou před slabšími, v případě, že výživa nedostačí pro všechny, sami zůstávají na živu a sebe reprodukují. To jest zákon konkurrence. Oba zákony mají dle něho ráz skutečných zákonů přírodních a ovládají bytí i rozvoj společnosti.

Podmínky lidského pokroku ve formě populární a poutavé vyvozuje Benjamin Kidd.

Člověk objevuje se na světě ve stavu nespolečenském, zvířecím. Zdokonaluje se bojem o život s dravými zvířaty. Stává se pánem země. Znenáhla se spolčuje a mění tvářnost země. Hledá tajemství světa, mění svět v dílnu, kde všechny síly pracují poslušně k ukojení jeho potřeb. Celý tento úžas vzbuzující pokrok jest věcí naprosto přirozenou, nutnou, následek elementárních zákonů biologie, které jej stejně neúprosně vedou jako zákon tíže padající těleso.

I naprosto atheističtí zástupcové této theorie zhrozili se, jak rozum může se státi hříčkou bujné fantasie.

Všimněme si jenom myšlenky o ustavičném, nepřetržitém pokroku jako důsledku přirozené, nutné evoluce! Jest pokrok nepřetržitý? Sv. Tomáš praví: Rozum lidský nepoznává pravdy hned, proto člověk jen znenáhla pokračuje v poznání. Věnuje-li se horlivě pátrání, délka času jest mu podporou. Opomene-li se hledati, čas jest příčinou zapomenutí. Proto znalost mnohých věcí zanikla zanedbáním činnosti duševní. Tedy od svobodné činnosti, jež v čase se děje, závisí pokrok. Známo však, že mnohé jsou příčiny,

které na svobodné vůli lidské ani nezávisí, jsouce přivoděny okolnostmi zevnějšími, které činnost jak jednotlivců tak národů ničí.

Dějiny jsou toho dokladem, že nebylo nutného, nepřetržitého pokroku. Nesprávný jest tudíž výrok Paschalův, že člověčenstvo jest jako jeden člověk, který stále pokračuje. Jest sice pravda, že sem tam některý jednotlivec velikán velikých vědomostí si nasbírá, zvláště dlouho-li žije. Jiná však je otázka, zda najde takového nástupce, který by si je hned osvojil a na nich dále stavěl. Proto podobají se dějiny pokroku křivce, která nad přímkou vlnitě se vine, brzo vystupujíc, brzo klesajíc.

Nikdo neupře, že velikých úspěchů dodělaly se vždy vědy empirické. Než jiná otázka, zdali zaručují pokrok pravý. Svatý Tomáš definuje pokrok slovy: Progressus optimarum facultatum respectu optimi obiecti. Poněvadž však nejvznešenějším předmětem rozumu a vůle jest pravda, záleží jedině pravý pokrok každého národa na pokroku života nábožensko-mravního. A proto jen potud zaručuje veliký pokrok věd empirických štěstí a blaho lidstva, pokud napomáhají dosažení cíle nábožensko-mravního. Z toho ovšem neplyne, že by církev pokrok v oborech jiných zavrhovala, pokroku si nevážila. V každém novém vynálezu spatřuje církev nový triumf a důkaz převahy rozumu lidského nad mrtvou hmotou, jímž snímá se s přírody část kletby a rozšiřuje se panství člověka a zmírněn bývá těžký úděl synů Adamových; církev zavrhuje pouze zneužití vynálezu.

Než vraťme se k evolucionářům! Všude má se za to, že divošství a barbarství byly předhistorickými stupni kulturními. Představují si kulturu jako řebřík, po němž národové vedle sebe a za sebou vystupují. Každý národ musí jimi projíti, by určité výše dospěl. Většinu těchto stupňů možno prý poznati z dějin a národopisu přímo, jen několik málo během věků ztracených třeba doplniti. Že však možno jest sestoupiti s vyššího stupně na nižší, že možný jest úpadek vzdělanosti, na to zapomněli tito theoretikové. Dějiny národů kulturních mívají dobu vývoje, rozkvětu, úpadku a zániku. Kdo tvrdí, že kultura nutně, nepřetržitě stále pokračuje, předpokládá zjevnou nepravdu, na níž sotva dovede zbudovati správnou nauku o společnosti.

Než ku podivu jest, že všichni theoretikové evoluční dovolují všechen pokrok jen do jistého bodu. Proč ne dále, když jest to zákon přirozený, nutný? Heglovi byla jeho filosofie pravdou absolutní a pruský stát jeho doby přítomný Bůh. Též darvinističtí přírodozpytci drží se houževnatě na stanovisku antropocentrickém. A což nebyl by pták s obličejem lidským tvorem člověka dokonalejším? Zda nebyl by lépe vyzbrojen takový tvor než člověk připoutaný ku hroudě zemské? Přes člověka však už prý není vývoje. Též Marx dospěl jen ke zbudování státu budoucího. Potom prý už přestává přirozeně nutný vývoj.

Než ani stoupenci tak zvané historické školy, kteří znamenají reakci proti věčným, nezměnitelným, přirozeným zákonům a názoru atomistickému o společnosti, nejsou všech omylů prosti, nejsou křesťanskými hospodáři národními. Velikých zásluh získali si o to, že více ethiky bylo přidáno do života hospodářského, podiv vzbuzuje úžasná jejich píle, aby vypátrali hospodářské poměry minulosti a přítomnosti. Ale jedno jim schází jako nezbytná podmínka šťastného výsledku: uznání absolutní pravdy a pevného, nezměnitelného zákona mravního.

Nejslovutnějšími representanty školy historické v národním hospodářství jsou Schäffle a Schmoller. Než schází oběma správný pojem práva přirozeného ve smyslu křesťanském. Zaměňujíce právo přirozené s naukou anglických ekonomů o zákonech přirozených, potírají namnoze právo kře-

stanské. Domnívají se, že třeba autoritativního konu, zasáhnutí kladného zákonodárství, aby přirozené právo nabylo platnosti. Tím však, že užili jednostranné a výlučně historické methody též na právo a mravnost v národním hospodářství, popřeli existenci nezměnitelného práva přirozeného a zákona mravního.

Vlivu evoluce neubránil se ani Schmoller názorem, že prý původně bylo hospodářství domácí, pak městské, pak territoriální, pak národní a konečně světové. Proti němu ozývají se znamenití historikové jako Jiří Meyer, ukazujíce, že nesprávno jest považovati starověk a středověk za přípravný stupeň novověku; podobně nesprávno jest prohlašovati hospodářství domácí, městské, národní a světové za dějepisné stupně vývojové nebo stupně větší specifické dokonalosti.

Své národní hospodářství má každá doba a v každé době jest národní hospodářství pojmem celým, který zahrnuje v sobě celé hospodářství toho onoho národa.

Podle tohoto názoru muselo by pak hospodářství světové více se doporučovati než národní, pak nepřítelem dějinného pokroku byl by každý, kdo žádá ochrany pro práci národní, kdo blaho svého národa nechce obětovati, kdo nehoruje pro stát industriální a místo toho pracuje o smír mezi industrií a státem agrárním.

Ano, tak daleko vede ho evoluce, že instituce práva přirozeného, jako manželství, vlastnictví, řád společenský, absolutní ideje pravdy, práva, mravnosti pokládá za měnivý produkt pokroku, věc kultury a ne fundamentalní nezměnné instituce plynoucí přímo z práva přirozeného.

Nemožno tedy pochybovati, že i tito hospodáři národní liší se pojmy svými podstatně od názoru sociologů křesťanských. Kdyby jen krůček ještě učinili v rozlišování člověka a zvířete, byli by hledali důvod řádů života společenského ne ve zkušenosti a instinktech, nýbrž pouze a jedině v nezměnitelném zákoně mravním, Bohem člověku do srdce vloženém. Po příkladu těchto koryfeů jest pak skutečně také velká většina professorů universitních, kteří přednášejí vědy sociologické, rozhodnými darwinisty.

Křesťanství a evoluce! To jsou dvě velké protivy, jež dělí dnešní civilisovaný svět na dva nepřátelské tábory. Kdo nestojí na stanovisku kladného křesťanství, jest přívržencem theorie evoluční jako důsledně provedeného názoru světového. — Abychom poznali vnitrnou jeho hodnotu, uvažme konsequence, k nimž logicky vede.

Křesťanství zdokonaluje nejvzácnější schopnosti člověka, povznáší ho a ušlechťuje. Moderní evoluce bere člověku vše, neponechává mu ani předností jeho specifických, jež i lepší antické pohanstvo mu přiznávalo. Moderní evoluce bere člověku jeho důstojnost, bere životu cenu a význam. Činnost bez účelu, bez cíle jest vnitrný odpor; a právě evoluce musí, má-li býti důslednou, popírati, že svět vůbec a člověk zvláště má objektivní účel. Život člověka jest velikým nesmyslem. Mluví se sice o spolupráci na blahu celku nebo pokroku vzdělanosti jako o veliké úloze, posledním cíli člověka. Ale kdo mu dal ten cíl? Snad materialistické víření atomů? To jistě ne!

Z tohoto stanoviska nelze kárati člověka, jenž ztráví život neužitečnými tretami, žije jen, aby ukájel své pudy, žije, aby užíval světa, a když přesycen životem rychle jej odhazuje jako nesnesitelné břímě. A skutečně hájí mnozí přívrženci moderní vědy samovraždy.

Člověk nemá dle evolutionismu duchové, od hmoty neodvislé duše, nemá svobodné vůle, není zodpověden za svoje jednání, není příčetný. Kdo pak může tu ještě mluviti o vině a trestu ve vlastním smyslu? Tak uzavírá

také kriminalně-antropologická škola Lombrosova, jež úplně se pohybuje v kolejích zásad Darwinových. Zločin jest jí druh nemoci, zločinec klesá ve fysiologickém vývoji na dřívější, nižší stupeň.

Se školou Lombrosovou souhlasí podstatně kriminalně-sociologická škola Lisztova. Liszt výslovně doznává, že kdo popírá svobodnou vůli, nucen zároveň odstraniti pojem viny. Padá rozdíl mezi zločinem a šílenstvím a s ním tuhá vláda pojmu příčetnosti. Odtud obtíže a nesnáze při sestavování trestního zákonníka.

Svoboda vůle, nesmrtelnost duše, existence věčného zákonodárce a soudce jsou základními pilíři mravního řádu. Kdo jimi otřásá, otřásá základem celé společnosti. A jisto jest, že moderní evoluce jím hýbe v základech.

Nebezpečný prospekt tohoto názoru světového jasně se jeví v tom, kam až odvážili se socialisté. O vzájemné příbuznosti není pochyby. Odkud původ mají, doznávají sami. „My, socialisté němečtí," praví Engels, „jsme pyšni na to, že otcem naším jest nejen Sait Simon, Fourier, nýbrž i Kant, Fichte, Hegel". Marx sám pravil, že filosofii dějin učil se u Hegla, Feuerbacha, positivismu u Proudhona, Comtea.

Duševní původci socialismu Marx a Engels s nadšením chopili se názoru o všeobecném rozvoji právě proto, že theorie evoluční obrácena na společnost vede k revoluci. Jak snadno napadne člověku ovládanému názory toho druhu, že jeho prácedárci jsou vlastně oni lupiči, kteří kdysi pokojného pracovníka učinili svým otrokem a nechali za sebe pracovati. Názoru o relativních ideách, o třídních bojích používají k odůvodnění budoucího státu. Socialisté chtějí podvrátiti manželství, instituci práva přirozeného, již povýšil Kristus na svátost, instituci tak důležitou, že s ní stojí a padá společnost lidská. Nauka Spencerova pak důsledně vede k anarchismu, jak výslovně svědčí anarchisté severoameričtí. — Uvedou-li se tyto snahy v život, rozvrat jistý nastane ve společnosti.

To jsou rány velké, hluboce rozdírající tělo společnosti lidské, rány stále se jitřící, hrozící úplně je schvátiti. A kde jest lék, jenž by vyléčil nemoc tak pokročilou? Křesťanství jej podává, ale svět nechce o něm slyšeti, nechce přijati nabízené ruky pomocné. Jako vzdorovité dítě zamítá rady starostlivé matky, neznajíc jejich účinku.

A jest tím církev vinna? Či pozbylo snad křesťanství oné síly, jíž obrodilo svět? Nikoliv, pravda Kristova stále jest svěží, nezastaralá, schopna uzdraviti všechen bol, a dýšící božskou silou, jejímž jest obleskem.

Člověk jest vinen; nechť jen ochotně ji přijme, k ní se přivine a dojde touženého zdraví! — Ale rozum lidský, hrdý a pyšný na pokrok, nechce se snížiti a přinésti obět nejlepších svých mohutností. Mnoho se již napřemýšlel, mnoho rmutných nocí probděl, aby vymyslil něco lepšího. Leč marna jeho snaha.

Evropa viděla již mnoho bojů; v posledním však rozhodném zápase utká se křesťanství s darwinismem, realisovaným v socialismu — v boji na život a na smrt, jenž nepřipouští smíru, jenž nepřipouští vyrovnání. Od jeho rozhodnutí závisí osud Evropy. Církev katolická nemusí se strachovati, není vázána na národy, aniž mají národové evropští pro sebe zaslíbeno věčné trvání nauky Kristovy — to platí jen pro celou církev.

Ale Evropa má příčinu k obavám. Buď zvítězí křesťanství, pak jest zachráněna, nebo — což nedejž Bůh, zvítězí evolutismus — pak veta jest po křesťanství v Evropě, veta po kultuře Evropy. Těžiště vzdělanosti přenese se jinam, kde Kristus laskavějšího dojde přijetí.

AD. RAJNOCH (Litoměřice).

KNĚZ IDEÁLU.

Josefu Kalusovi.

Jaro šlo krajem a životem vřelo.
Zelení zářivou kypěly luhy
v bájný čar zperlené duhami rosy,
hory se koupaly v modru a zlatě,
voněly fialky, jabloně pyšné
hořely sršícím nachem a sněhem,
sladké a ohnivé, opojné hymny
tryskaly ze brázd a šlehaly z lesů —
kraj celý zalit byl edenskou vnadou,
květem a vůní a zpěvem a plesem.

Šel poutník krajem, kde nekvetlo jaro.
Drsnými skalami v mrazivém vichru,
příkrými srázy a roklemi kráčel,
přes hroty ostré a propasti skákal,
krev tekla z nohou, krev tekla mu z hrudi,
pod ním kol příšerné propasti zely,
nad ním kol šklebivé viselo temno,
těžká noc, bezhvězdná, děsná a krutá
Jak teskně zalétal planoucím duchem
v kraj dalný, daleký, Jaro kde kvetlo,
kde slunce sladkým rtem líbalo nivy,
kde pršel a dýchal jabloní květ! —

Nadarmo nořil zrak v bezedné temno,
nadarmo toužil a nadarmo úpěl,
kdy z noci černé se zrodí mu Zora

A noc ta lila se ledovým proudem
v srdce mu hořící nadšením svatým,
a žal v něm hlodal, žal zoufalý, divý...

Však přece leckdy tak zdálo se chodci,
že Kdosi jde s ním, Kdos Veliký, Silný.
Nezdálo, spatřil Jej! Genius byl to.
Rost' v šumu tajemných perutí svojich,
jak z vanu tichého vyrůstá bouře,
náhle se v ohnivé rozpjetí rozmách',
jak fénix nádherný zasršel bleskem,
plamenným křídlem do blankytu tryskl,
duhami zaplál a mohutným vzmachem
rozestřel hvězdný Ideálu prapor — — —
Hle! Zářnou zelení kypěly luhy,
v bájný čar zperlené duhami rosy,
hory se koupaly v modru a zlatě,
jabloně sršely nachem a sněhem,
a hymny letěly ze brázd a lesů —
kraj celý zalit byl edenskou vnadou,
květem a vůní a zpěvem a plesem.

Vítězná Vesna svůj slavila triumf
nad zimou, nad nocí v kamenném kraji.

Dávno již tisícům uvadlo jaro,
tisíce do bláta pohřbili mládí,
bez slzy, s posměchem pohřbili v kal je,
zahrady nádherné zdeptali v bahno,
poslední na větvi vadnoucí zdobu
servali v bláto, a zbahnělým peklem
vlekli se — starci mdlí, zvadlí a tupí,
vyhaslé zory a vyhaslá srdce, —
tlejíce, živi, v prach nehodný slzy.

A kalem, kamením metali k výši,
kde slunnou branou se Světla bral věštec,
kde kráčel velebný bohatýr Srdce,
jenž sterý lačný ret sytil svým chlebem,
dobytým v zápasech krvavě tuhých,
— zapadlých věků pták, zbloudilý fénix,
jemuž již z perutí vybledlo kouzlo,
jehož zpěv odkvetlým hlaholí tónem,
Don Quichot pitvorný, směšný zjev blázna,
kněz Ideálu . . .

A bez hlesu dále
spěl Srdce bohatýr, kněz Ideálu,
zanícen sterý ret sytě svým chlebem,
v duši své hvězdno a Jara žár zlatý,
hřměl slavně, vítězně k bílé své metě,
věda, že jeho skráň políbí vavřín,
jenž nevzal Krásy své ze prachu země.

FR. JEMELKA. (OI.)

K otázce o poruštění katolicismu v »západním kraji«.

(Ku přednášce prof. Dr. M. Zdziechowskiho na sjezdě Velehradském r. 1903.)

(Dokončení.)

Jest otázka, v tom-li záleží cíl snahy Říma, a toho-li si přál kardinál Rampolla, zasílaje svůj list metropolitovi. Co pak je to ta doplňovací bohoslužba, která dává příčinu k tolikým nedorozuměním? To výborně vědí všichni policejní poddůstojníci gubernie minské, díky gubernatorově instrukci ze dne 17. března roku 1878., přísně rozlišující doplňovací bohoslužbu od kanonické, která „musí konána a sloužena býti toliko latinsky“. Zcela tak i kardinál Rampolla ve výše jmenovaném listě k metropolitovi rozlišuje cultum suppletorium od cultus officii, dokládaje, že pod terminem posledním dlužno rozumět liturgii; různost však základní mezi míněním kardinálovým a míněním minského gubernatora vyvěrá v otázce jazyka, jímž má konána býti doplňovací bohoslužba. Gubernator přikazuje i nadále konat ji rusky ve farnostech, spravovaných kněžími-ritualisty, a kardinál uvádí výnos kongregace S. Officii ze dne 11. července r. 1877., zakazující užívání ruštiny v doplňovací bohoslužbě. Zákaz ten jest jasný a nepřipouští žádných výjimek, nejméně však v daném případě uvedeného již námi fakta, že ministr vnitra, posílaje metropolitovi Kozlovskému list kardinálův s uvedeným výnosem S. Officii, připojil, že „Vladař nejmilostivěji rozhodl, aby list kardinálův byl odevzdán, komu náleží, a vyplněn.“

Zdaž může být po tom všem jaké nedorozumění stran jazyka o doplňovací bohoslužbě? Vždyť v rozhodnutí kongregace S. Officii, zabraňujícím užívání ruštiny místo polštiny, není žádné dvojsmyslnosti: je-li ruština zakázána, zůstává tedy polština, protože dotaz na kongregaci zněl: možno-li polský jazyk a ne jakýkoliv jiný, nahradit ruštinou, a ona odpověděla „nikoli“; smlouva pak ruské vlády s Římem, neměníc tohoto rozhodnutí, tím právě potvrzuje v něm obsažený požadavek o udržení polštiny.

Zrovna tak pojal tuto smlouvu biskup Symon, spravovavší po nahodilém odjezdu metropolitově mohylevskou arcidiecesi právě v tu dobu, kdy došel na konsistoř list kardinála Rampolly. Jinak ani nemohl si jí vykládat, chtěl-li býti v souhlase se svým svědomím a se svou pastýřskou povinností. Nemohlť přece on — katolický biskup — spolupůsobit ku seslabení vědomí náboženského u svého stádce a ku zlehčení, snížení sv. víry na stupeň prázdné formálnosti, zaváděním do kázání, do lidového zpěvu a vůbec do všeho veřejného obcování kněze s lidem latinu sedlákům nepochopitelnou.

Proto poslal biskup Symon 20. května 1897 k duchovenstvu minské gubernie cirkulář, ve kterém prohlásil, že rozhodnutí sv. kongregace ze dne 11. července r. 1877. zůstává v platnosti, a že v těch kostelích, v nichž byla zavedena ruština, od nynějška bohoslužba a sv. svátosti musejí se konat a udílet latinsky dle kanonických knih svaté Ř. K. Církve. Kromě posledních podtržených slov biskupův cirkulář ničím nelišil se od listu kardinála Rampolly a proto nemohl jasněji vyslovit toho, nač snad nutno bylo obrátit pozornost.

Přinucen častými dotazy farářů poslal biskup Symon dne 16. července nový cirkulář. V něm objasnil, že latiny dlužno užívat v liturgii, v doplňovací však bohoslužbě „povinen jest kněz užívati toho jazyka nebo nářečí, kterým obyčejně mluví farníci, a ve kterém ode dávna konají své modlitby.“

(N. 4551.) Následovně v dioecesi minské, jejíž obyvatelstvo vždy užívalo v kostele polštiny, musí duchovenstvo v doplňovací bohoslužbě užívati téhož jazyka.

Vysvětlení takové nemohlo se ovšem zalíbiti ani kněžím-ritualistům, ani vládě. První, vracejíce se k latině a polštině, ztráceli své přídavky, které jim byly vypláceny za práce na poli rusifikace, vláda pak mohla tím více býti nespokojena, protože zamýšlela využiti smlouvy s Římem k úplnému vypuzení polštiny z kostelů tím, že by ji nahradila latinou ve farnostech první a třetí kategorie a že by podržela ruštinu ve farnostech kategorie druhé.

Minský gubernator, zpravený P. Vojčinským o biskupově cirkuláři, obrátil se o vysvětlení k ministru vnitra. Ministr bezpochyby, díky letní prázdninové sezoně, nepostaral se hned o vysvětlení, za to však, vrátiv se na podzim, energicky ujal se záštity rusifikace. Tomu alespoň dlužno přičísti odeslání P. Karpoviče, faráře logojského (Logojsk — farnost třetí kategorie) do kláštera na 3 roky pro porušení úmluvy s Apoštolskou Stolicí v otázce o užívání v kostele toliko latiny — pak odstranění biskupa Symona bez patrných příčin s hodnosti rektora římsko-katolické duchovní Akademie. Avšak ministr, nemaje dosti na tom, rozhodl se požádat vrátivšího se metropolitu i o změnu úpravy biskupa Symona i o vysvětlení úmluvy s Římem po smyslu a přání vlády.

Toto rozhodnutí jest současné s audiencí ministra Goremykina u vládce cara dne 14./26. srpna roku 1897. Metropolita vrátil se z cizozemí dne 19./31. srpna a ihned obdržel od ministra dvě listiny. Jedna oznamovala sesazení biskupa Symona s hodnosti rektora, ve druhé obsaženo bylo pokárání jeho cirkuláře a žádáno jeho změny. Metropolita vyžádal si tenkráte od biskupa Symona písemné odpovědi na obvinění ministrovo a doručil 25. srpna tuto odpověď, kam náležela, dokládaje sám od sebe, že pokládá cirkuláře biskupa Symona za souhlasné s listem kardinála Rampolly, a že by změna jejich vyvolala všeobecné reptání u katolíků — proto ani on nerozhoduje se pro změnu, nýbrž snažně prosí pana ministra, aby výkladu biskupa Symona věnoval pozornost.

Arcibiskupa-metropolitu nechala vláda na pokoji, za to však rozhodla se přísně potrestat biskupa Symona. Zatím minský gubernator naporučil kněžím-ritualistům opět vrátit se k ruštině, farářům pak nově ustanoveným ve farnostech vakantních zakázal užívat polštiny v doplňovací bohoslužbě. To zavdalo příčinu k nepořádkům na některých místech minské gubernie, na příklad když P. Vojčinský veřejně pokoušel se předčítat v kostele Berezinském list gubernatorův ze dne 5. září (pod č. 3234.), ve kterém oznamoval, že podle ustanovení ministrova zůstane ruština v oněch farnostech, do kterých byla dříve zavedena, tu farníci křikem protivili se čtení a vzali zatím knězi klíče, nechtějíce ho budoucně do kostela vpustit.

Konečně 3./15. listopadu vypověděn byl biskup Symon do Oděssy, bez ohledu na to, že podle úmluvy s Římem měl dostati biskupský stolec v Plocku. Bulla byla již hotova a spolu s bullami o jmenování pěti jiných biskupů nacházela se v Petrohradě, avšak pro poměr k biskupu Symonovi přiměřený výnos dán nebyl.

Současně ředitel departementu cizích vyznání, pan Mosolov, počal v Římě usilovat o změnu ustanovení „neposlušného“ biskupa. Papež odkázal vyšetření této otázky kongregaci mimořádných záležitostí. O jejím rozřešení známo jest z časopisu „Univers“ (4. dubna 1898). „Kardinál Rampolla — praví se tam — oznámil ruskému plnomocníku při Vatikáně, že sv. Otec

jest ochoten pokládat plocké biskupství za vakantní pod tou podmínkou, aby se ruská vláda postarala o postavení biskupa Symona a navržení nového kandidáta“ (de régler la situation à faire à Mgr. Symon et de pourvoir au siège de Plock virtuellement vacant). Kromě toho poslal sv. Otec k caru Mikulášovi II. v prvních dnech dubna vlastnoruční list, ve kterém podotknuv, že hlavní příčinou nedorozumění v záležitosti biskupa Symona jest nejasný výklad podstaty úmluvy, odevzdal rozhodnutí záležitosti velkodušnosti carově.

List ten působil blahodárný dojem, a car nařídil připravit výnos o jmenování biskupa Symona pro Plock. Výnos byl napsán a byl by také ve velikonoční sobotu býval publikován, kdyby do departementu cizích vyznání skoro současně nebyly došly neočekávaně dvě prosby saratovského biskupa Cerra; jedna na jméno sv. Otce, druhá na jméno ministra — obě však prosby za propuštění z úřadu. Toho použil ředitel Mosolov, hlavní původce vypuzení biskupa Symona, a nechtěje dopustit splnění toho a vítězství římské kurie, dal návrh na přeložení biskupa Symona do Saratova. P. Mosolova podporoval kn. Imeretinský, který nechtěl míti v kraji, jeho správě svěřeném, takového „nebezpečného“ biskupa. Vzhledem k tomu odhodlal se car prosit papeže o jmenování biskupa Symona ne do Plocka, nýbrž do Saratova.

*

Dle posledních zpráv [1]) rozřešena záležitost statečného biskupa Frant. Albína Symona po přání carově. Saratovský [2]) biskup, baron Eduard Ropp, zaujme totiž biskupský stolec ve Vilně na Litvě, a jeho nástupcem v Saratově stane se biskup Symon, který po několikaleté internaci oděsské odebral se na delší čas do Říma a nyní vrací se zpět do Oděssy, aby tam vyčkal svého potvrzení od vlády. Dioecese minská zůstává dosud bez pastýře; správu její vede prozatím arcibiskup mohylevský se sídlem v Petrohradě.

*

Otázky náboženské dotýká se naposledy carský manifest ze dne 26. února loňského roku, v němž zaručuje se všem obyvatelům jiných vyznání „svobodné vykonávání jejich víry a bohoslužby po vlastním obřadě“. Hned po jeho uveřejnění konáno ve Vilně [3]) o slavnosti Vzkříšení Páně po 40leté přestávce processí z Antokolského chrámu dle starodávného obyčeje opět kolem kostela a nikoliv uvnitř. — Snad tedy přece svítá naděje v lepší budoucnost, kdy vláda ruská konečně pozná, že stará cesta násilí a útisků náboženských a národních nikdy nepovede ku blahu a klidu říše.

---

[1]) »Vlast«, r. XX. č. 1. Str. 83., 84.

[2]) K této dioecesi patří celý Kavkaz s prostorou 8500 □ mil.

[3]) »Vlast«, cit. seš. str. 86.

JOSEF KRATOCHVIL (Řím).

Sokratova idea Boha.

(Studie z dějin filosofie.)

Les erreurs passent et la vérité reste.
Reynal, »La liberté de l'homme«.

Století páté před Kristem má nejen v dějinách řeckých vůbec, nýbrž hlavně v dějinách řecké filosofie, ba směle můžeme říci: v dějinách filosofie vůbec, význam bez odporu epochální. Filosofie upadnuvší tehda v ruce sofistů byla blízko zániku. Místo vážných problemů zaujaly dialektické potýčky, místo hlubokého přemýšlení — slovní hříčky, na místo vážného prohlubování životních otázek nastoupila plytkost a povrchnost pod svůdným jménem všestrannosti, místo vážné rozmluvy a polemiky obsadila lstivá rhetorika, vlastně spíše umění přemluviti jiné a přivésti ku vlastnímu mínění... Co divného, že mrtvo a ticho bylo v tajemných svatyních hloubání a rozjímání filosofického, co divného, že zdálo se, jakoby nedaleko již hrany smutné zaznívaly pravé filosofii, co divného, že nedaleko chechtala se zpupně a výsměšně příšerná, strašlivá nestvůra všeobecného skepticismu, že směle vypověděna poslušnost všeliké autoritě, že bez rozmyslu povaleny základy zákonů božských i lidských, že se stejnou lehkomyslností každá nová myšlenka hájena i popírána, že valem ztrácel půdu praktický život mravní i státní! — Vážná alternativa zůstávala národu řeckému: buď vzdáti se vědy vůbec, nebo zcela nové pro ni položiti základy.

Štěstím bylo, že rozhodnutí se stalo pro část druhou!... Byly to Atheny, kde přes všecky vady a poklesky udržel se starý řecký duch, zůstal smysl pro věci vyšší, zájmy ideálnější, kde veliké události poslední doby probudily mravní vědomí a připravily půdu nové osvětě a filosofii. Vítězství Marathonské a Salamínské následoval triumf za triumfem, následovala nádvláda Athen, nejslavnější doba dějin řeckých. Společný všech Řeků nepřítel probudil v nich vědomí jednotlivosti a učinil Atheny středem řeckého života politického i duševního. Největší duchové Řecka, učenci i umělci, spěchají do Athen, by bojovali za svobodu vlasti, by účastnými se stali i jejího vnitřního života... Vážný, hluboký Aischylos bojuje za nesvětější statky vlasti, by potom boje ty opěvoval, by ukázal ve svých tragoediích titánskou svou sílu ducha, drtící moc osudu i božské spravedlnosti. Sofokles jako 16letý jinoch vidí sbory zpěváků při vítězných slavnostech i bojích, by později ukázal ve svých tragoediích úctu k bohům, jejich moci, proti níž mizí člověk jako matný stín. Pindar opěvuje ve velebných hymnech staré dávné zkazky

---

Prameny, jichž jsem použil, jsou: α) původní: Xenofontovy Paměti o Sokratovi (Ἀπομνημονεύματα Σωκρ) a některé ze spisů Platonových, jež cituji blíže v textu. — β) novější dějiny filos.: Ed. Zeller, Die Philos. der Griechen II.$_1$, 4. vyd., Leipzig 1889. — Týž, Grundriß der griech. Philos. — P. Schaaf, Conspectus philos graecae. Romae 1903. — E. Stateczný, Comp. hist. philos. Romae 1898. — A. Conti, Storia della filosofia, I., 5. vyd., Firenze 1899. — A. Bonelli, Praecip philos. syst. disquisitiohistorica, Romae 1829. — Ueberweg-Heinze, Grundriß der Gesch. d. Philos. I. vyd. Berlin 1894. — A Stöckl, Lehrbuch d. Gesch. der Philos. Mainz 1875. — P. Haffner, Grundlinien der Gesch. d. Philos. Mainz 1881 — γ) ostatní: P. Vychodil, Důkazy jsoucnosti Boží a dějiny jejich. V Brně 1889. — Týž, Apologie křesťanství I., V Brně 1893. (Prospěšné mi bylo názvosloví a směr těchto prací.) — Otto Willmann, Gesch. des Idealismus I., Braunschweig 1894. — J. Geyser, Das philos Gottespr. Bonn 1899. — A. Farges, L'idée de Dieu. Paris 1894. — A. Baumgartner, Gesch. d. Weltliteratur, Freiburg 1900. — V. Knauer, Die Hauptprobleme der Philosophie, Wien 1892.

o vítězstvích olympských a pythijských. Simonides Kejský skládá v nadšení nesmrtelné nápisy na hrob Leonidův a padlých reků. Povídavý Herodot předčítá při hrách olympských svou historii; na veřejných náměstích přednáší se Homer. Feidias okrašluje Atheny, pracuje na soše Atheny Promachos a získává si nesmrtelného jména sochou Zeva v chrámě olympském, s výrazem tváře tak mohutným, že jediným hnutím brv zdála se otřásati nebem i zemí. Žíhavým vtipem, neúprosnou satyrou, jiskrnou řečí bičuje Aristofanes všecky novoty, bezbožnou poesii a chválí dřevní krásné doby mravnosti i síly.

Podvratný vliv sofistů, neobyčejné vzepjetí ducha, stálé triumfy působily na druhé straně, že lid athenský od rána do večera sháněl novoty a zajímavosti, navštěvoval stále divadla; stával se pánem v divadle i na náměstí. Divná všude směsice dobra i zla!... Náboženské smýšlení zmohlo se tou měrou, že Athenští již nespokojovali se pouze uctíváním všech možných bohů, nýbrž staví již i oltář: ‚Neznámému Bohu', netuše ani, že použije toho jednou velký apoštol národů, by jim hlásal úctu pravého Boha — — —

V té době nejvyšších protiv z prostého domku řezbáře Sofroniska vycházíval hluboce zamyšlený muž, jenž zastavoval se na nejhlučnějších náměstích, tržištích a ulicích, pouštěl se v hádky se sofisty, otazoval se svých spoluobčanů na to i ono, stavě se jakoby se chtěl od nich poučiti. Řeči jeho byly plné života, stálé spojení hloubání i fantasie, vědy i umění. Myšlenky jeho hned hluboké, hned nad míru snadné, brzo dávno promyšlené, brzo improvisované. Bylo patrno, že filosof ten dobře chápe svou dobu! Nesedl na kathedru, nýbrž na veřejných tržištích hleděl zaskočiti lstivé sofisty, hovořiti jejich řečí a tak chytře v posměch uváděti klamné jejich závěry a zásady. Proto za velký životní úkol zvolil si výchov mládeže, výchov nové zdravější generace, která by, očištěna od bludů sofistických, schopna byla povznésti se k vyšší pravdě. Přirozeno zajisté, že nepřikládal mnoho váhy otázkám kosmologickým, jako jeho předchůdcové, nýbrž že hlavní zřetel obracel k člověku samému, který sebepoznáním a zkoumáním jiných přijde k poznání naprostého dobra, čímž pak poznání stává se ne služkou konání, nýbrž vládcem a ředitelem. — — Domnívám se, že bude velmi prospěšno, probereme-li v několika základních rysech Sokratovu filosofii, hlavně dialektiku a ethiku, bychom pak tím snáze pochopili, jak mohl Sokrates dojíti ke své vznešené idei Boha.

I. Stručný přehled Sokratovy filosofie.

Proti sofistické nedůvěře v možnost poznati pravdu, proti Protagorovu: πάντων τῶν χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος, proti Heraklitovu πάντα ῥεῖ, hlásá Sokrates (narozen okolo r. 469. v Athenách, zemřel tragickou smrtí 399 před Kristem) možnost objektivní pravdy uče, že ne člověk jednotivý, zmítaný vášněmi je měřítkem pravdy, nýbrž člověk do sebe jdoucí, sebe sama i jiné pozorující a poznávající přichází ku pravdě. Uznává ovšem se sofisty, že pouhými smysly není možno jisté poznání, ježto jimi vždy jen jednotlivé, změnitelné poměry se označují, avšak nezastavuje se tu jako oni, nýbrž myslí dál, hlouběji a dochází k výsledku, že bytuje i předmět nezměnný, stálý, pro všecky týž, jejž ovšem rozumem a ne smysly poznáváme. Objekt ten pak jest podstata věcí, jež se označuje všeobecnými pojmy (conceptus universales objective spectati). „Byl jsem toho mínění," praví sám Sokrates,[1]) „že nutno mi utéci se k pojmům (εἰς τοὺς λόγους), bych v nich našel pravdu..."

[1]) Plat. Phaedo, 93.

Ježto tedy všecko vědění vychází ze správného stanovení pojmů, pokládal Sokrates za nejdůležitější svůj úkol, pomáhati svým žákům, aby těchto pojmů dosáhli a je postavili proti nejasným, jednostranným představám smyslův a fantasie. Xenofon [1]) ve svých „Pamětech o Sokratovi" charakterisuje snahu Sokratovu těmito slovy: „. . . (Sokrates) domníval se, že ten, kdo zná, co jest každá věc, může to i jiným vysvětliti . . . Proto neustával se svými žáky zkoumati, co jest podstata každé věci."

K rozřešení pak tohoto úkolu zdála se mu nejvhodnější indukce (ἐπαγωγή), t. j. postup z jednotlivých náhodných poměrů ke stálé, nezměnné podstatě, kterou docházel k definicím (ὁρισμοὶ τοῦ καθόλου) všeobecných pojmů. „Dvě věci," praví Aristoteles,[2]) „právem se připisují Sokratovi: induktivní postup a výměry všeobecných pojmů. Obě zajisté jsou základem vědy."

Učením takovým ovšem v základech podťat skepticismus a poprvé silněji osvětlen a vážněji prohlouben problem noetiky, jakožto nutné přípravy jak ku theoretickému tak ku praktickému myšlení. Sokrates pak snažil se objasniti své stanovisko praktickým způsobem výchovu mládeže i vlastním životem. Za základ theoretického i praktického vzdělání stanoví reflexi na vnitřní duševní život. Starý nápis věštírny delfské jest mu heslem a základní větou učení. „Γνῶθι σεαυτόν, jdi do sebe, pozoruj a zkoumej sebe", vybízel a napomínal stále své žáky i spoluobčany. Vždyť „neznati sebe sama a domnívati se, že znám to, co nevím, jest v pravdě bláznovstvím," říkával, jak svědčí nám Xenofon (Paměti, III. 9.). Vedle sebepoznání je též prospěšno zkoumati jiné (ἐξετάζειν ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους) a proto Sokrates stálými otázkami hledí poznati mínění svých žákův a tak ku pravdě je přivésti.

Sokrates poznávaje velmi dobře ducha své doby, sofisty zkažené, nehorlil jako Aristofanes a jiní pro dřevní dobu prosté víry v autoritu, nýbrž hlásal, že mravní konání má kotviti v jistém a vědeckém poznání jsoucnosti zákonů mravních neb ve vědeckém poznání ctnosti, jež učí člověka, co má konati a čeho se vystříhati. Tím pak stal se zakladatelem vědecké ethiky.

Podobně jako v dialektice kladl Sokrates i v ethice největší váhu na jasné poznání a pevné stanovení mravních pojmů, jichž obsah dá se určiti induktivním rozborem zkusného jednání člověka. Znaky pojmův a vzájemný jejich poměr dají, jakožto předmět poznání, stálý souhrn vztahů, na něž nutno nazírati jako na normy pro zkusnou skutečnost, tedy pro skutečné chtění a jednání člověka. Mravní jednání, ctnost, není dáno podáním nebo zvykem, nýbrž jedině pojmovým věděním o podstatě mravnosti, podobně i opak ctnosti má příčinu ponejvíce v neznalosti toho, co jest mravně dobré. Je tedy středem Sokratovské ethiky věta: „Ctnost jest vědění".[3]) Proto hlavním požadavkem pro zdokonalení člověka jest ujasnění a přesné poznání toho, co jest mravné. „Ctnost vzniká tedy poučením a všecky ctnosti jsou věděním: statečný je ten, kdo ví, jak se má chovati v nebezpečí; zbožný, kdo ví, co náleží bohům; spravedlivý, kdo ví, jak chovati se má k lidem atd." (Zeller). Z tohoto podkladu Sokrates logicky vyvodil i jiné věty,

[1]) Xenof. Memor.

[2]) Arist. Met XIII. c. 4. — Na jiném pak místě uče Arist. (Met. XII. 12.), že pojmy všeob. jsou vlastním předmětem vědeckého poznání, praví: »bez všeobecnin není vědy«.

[3]) Σοφίαν δὲ καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν, ἀλλὰ τὸν τὰ μὲν καλά τε καὶ ἀγαθὰ γιγνώσκοντα χρῆσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸν τὰ αἰσχρὰ εἰδότα εὐλαβεῖσθαι, σοφόν τε καὶ σώφρονα ἔκρινε. . . . ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν σοφίαν εἶναι . . . Xenof. Mem. III. c. 9. n. 4. Aristoteles přesným svým způsobem charakterisuje toto učení slovy: λόγους τὰς ἀρετὰς εἶναι ᾤετο, ἐπιστήμας γὰρ εἶναι πάσας . . . Eth. Nic. VI. 10.

s nimiž ovšem podobně jako s podkladem nemůžeme souhlasiti, na př.: „Hřích jest vždy jen z nevědomosti“, „Ctnost jest jedna, totiž moudrost“,[1] „Cíl člověka jest poznání ctnosti“ (. . . τέλος τὸ γιγνώσκειν τὴν ἀρετήν . . .) a pod.

Než i když přiznáme, že Sokrates pochybil v nauce o podstatě mravnosti, že nelze nám se všemi jeho názory ethickými souhlasiti, nechceme tím nikterak upírati neobyčejný význam jeho pro ethiku, nýbrž právě naopak tvrdíme, že plným právem bývá nazýván zakladatelem vědecké ethiky. — Jak vypravuje Xenofon, Sokrates prý v rozmluvách co nejvíce napomínal své žáky a spoluobčany ke zdrženlivosti a čistotě, stále jim uváděje na pamět, co vede ke ctnosti. „Jedině zdrženliví mohou konati, mluviti a mysliti na věci nejlepší, jedině oni jasně poznávají rozdíl věcí dobrých a špatných . . .“ Vedle zdrženlivosti doporučoval hlavně lásku, upřímnost a trpělivost k přátelům a bližním, napomínal k úctě a poslušnosti bohů, hlásal lásku k vlasti a poslušnost zákonů. Sám ovšem, jak aspoň možno souditi z líčení Xenofontova, byl vzorem mravního charakteru. „Nikdo nikdy neviděl ani neslyšel ho mluviti nebo konati něco bezectného nebo bezbožného,“ vyznává nadšeně Xenofon ve svých „Pamětech o Sokratovi“. Neobyčejnou vyspělost ethických jeho názorů dokazují obzvláště všeobecné zásady mravní, z nichž některé tuto vyjímáme: „Není třeba, bychom se mnoho znepokojovali tím, co praví o nás dav, nýbrž co by řekl ten, jenž rozumí věcem spravedlivým a nespravedlivým. Ten pak jest jediný — pravda sama“. (Crito 48.) „Non maximi aestimandum est vivere, sed bene vivere“. (Ib.) „Ten kdo bezpráví trpí, nesmí bezprávím je opláceti“. (Ib.) „Zdá se mi, že ty měříš štěstí požitky a bohatstvím; já však pokládám za božské ničeho nepotřebovati“. (Memor. 425.[2]) (O. p.)

П. КАРМАНСЬКИЙ (Перемишль).

З псальмів покаяня.

I.

Втомилось тїло, охляли сили
І дух бажає на вік заснуть;
Сїдаю радо до-край могили:
Мене втомила житейська путь.

Дивлюсь на торбу: худа, порожна,
Нїчого з неї братам роздать;
Придбав-би дещо-та вже не можна!
А що з собою на путь узять? . . .

[1]) Λῆλον, ὅτι πάσῃ ἀρετῇ σοφία ἐστίν . . . Xen. Mem. III. c. 9.

[2]) Srv. P. Schaaf, »Conspectus historiae philos. graecae«, který vedle těchto výroků uvádí i jiné, jako: »Ille diis maxime placet, qui quam maxime eis oboedit.« (Mem.) »Is ego sum, qui non solum nunc, sed semper hactenus nulli unquam alii cedere potuerim, quam rationi, quae a me examinata optima comperiatur.« (Crito) . . . etc.

Так сумно . . . Серце квилить, ридає,
Душа від жаху як лист дрожить.
Та пізно . . . дзвонять . . . уже смеркає . . .
Коби то двічи на сьвіті жить!

II.

Менї не страшно, не страшно, Боже!
Що я колись без сили
Звалю ся з зойком на смертне ложе
І гляну в глиб могили.
Менї не страшно, не страшно, Боже!

Жите не стоїть нї слїз нї жалю;
Я радо жду розтаня:
Спокійно лягну в глухім провалю,
Де вснуть мої страждання.
Жите не стоїть нї слїз нї жалю.

Боюсь одного: на смертнім ложу
Прийдеть ся звіт робити . . .
І що я, грішний, на ва́жку зложу?
Чим зможу рай купити?
Боюсь одного на смертнім ложу.

Я брав в дорогу клейнот надїї,
А з чим домів вертаю?
Заходить сонце, обрій темнїє,
Пора прибить до краю.
Я брав в дорогу клейнот надїї . . .

III.

Гіркі мозоли точать сили,
На ріках слїз пливуть лїта;
Ростуть хрести, гроби, могили.
Змагаєсь чорна самота.

Й мене небавком зложать в яму
І гріб травою заросте.
Усьому смерть положить таму:
Усьо пусте, таке пусте . . .

Весь вік ідуть за мною вірно
Понура скорб і лютий біль;
І кличуть: Цить! терпи покірно:
Не тут твоя остання цїль!

LUDVÍK KAŠPAR (OI.).

Obléhání Jerusalema Sanḥērîbem.

V době, kdy Hizḳia vládl Judsku, byly na světě, jak dí s podivuhodnou přesností prorok Jesajáš (Jes. 19[24]), pouze dvě velmoci: Egypt a Assyrie. A mezi oběma těmito soupeři rozpoutal se prudký boj na život a na smrt. Příčinou boje toho byla bohatá Syrie, jejíž vlastnictví zjednávalo slavným kdysi faraonům XVIII. dynastie velmocenské postavení ve všech zemích tehdy známého světa a která nemálo přispěla k tehdejšímu rozkvětu Egypta. Ta byla nyní v područí assyrském. Proto snažili se králové egyptští rozdmýchati plamen vzpoury tam i na březích moře středozemního, jen aby seslabili moc assyrskou. Na jejich popud vznikl odboj Hoseův, u nich hledali spásy obyvatelé končin syrských, jimž obtížno bylo panství assyrské. Jen z důvěry v Egypt lze si vysvětliti houževnatý odpor Samaří, jež ani odvedením krále Hosey do zajetí nedalo se odvrátiti od vytrvalého boje proti Assyrii. Ale tu poprvé ukázala se egyptská nespolehlivost, kterou později bičoval prorok Jeremiáš. Samaří opuštěno v nerovném zápase padá pod mečem Sargonovým (r. 722). Neunavná energie a důmysl tohoto velikého výbojce dovedly potlačiti všecky podobné snahy čelící proti říši jeho, takže na konec života vykonával svrchovanost až po hranice egyptské. Až náhlá smrt jeho uvolnila zase pouta vížící státy k poddanství assyrskému. A tu byl to zase egyptský farao, který podněcoval ku vzpouře a sliboval ochranu. O úmluvy s Egyptem se opíraje, stal se duší hnutí protiassyrského král judský Hizḳia, který, prohlédnuv nebezpečí hrozící říši jeho pádem Samaří, pracoval o spojení menších států palestinských a syrských ku společnému odboji.[1]) A práce se mu dařila, ježto nespokojenost se svrchovaností assyrskou stále rostla. Teprve r. 702 propukla vzpoura ve zjevné nepřátelství, když panství Sanḥērîbovo ohroženo v Babylonii. Leč veliký král, zjednav pořádek v Babyloně, chopil se zbraně, aby udusil povstání na západě. Již r. 701. podnikl výpravu na západ, hlavně však proti Jerusalemu. A byla to výprava, jež dle líčení knihy Jesajášovy hrála nadmíru důležitou úlohu v dějinách Judska; vždyť účast na ní jevili nejen Juda a Ašur, nýbrž týkala se i národů jiných, zvláště menších říší palestinských od Fenicie počínaje až po Filisteu, ba i Ethiopie.

Zprávu o tažení tomto a o obléhání Jerusaléma samém čerpáme ze tří pramenů: řeckého, assyrského a biblického, kteréž ovšem v očích kritiky nepožívají stejné hodnověrnosti. Nejméně zaručeným je z nich pramen řecký, jímž je Herodot (II. 141), a to proto, že zpráva jeho pochází z doby téměř o 300 let pozdější vypravované události, a že buduje jen na ústním podání.[2]) I není líčení jeho ničím jiným než libovolnou konklusí špatně v dějinách vlasti orientovaných kněží egyptských, které Herodot při prohlížení pomníků egyptských za vysvětlení žádal a obdržev je, lehkověrně zaznamenal.[3]) Za to však druhému prameni až na nepatrné výjimky skoro jednomyslně se přikládá hodnověrnost. Je to pramen assyrský, který tvoří nápis na válci Rassamově[4]) (z r. 700 př. Kr.), pak na válci Taylorově[5])

[1]) J. V. Prášek, Dějiny starověkých národů východních. V Praze 1902. II. díl.

[2]) Jak nepatrná je cena údajů Herodotových pro dějiny vůbec a pro assyr. a babyl. zvlášť, ukazuje H. Winckler, Gesch. Babyl. u. Assyr. 1892.

[3]) G. Nagel, Der Zug des Sanḥērîb gegen Jerusalem. Leipzig 1902, str. 80.

[4]) Nazván tak na počest peršana Rassama, jenž byl anglickým vyslancem v Mosulu.

[5]) Nalezen v Ninive r. 1830, má jméno své od prvého svého majetníka. Oba válce chovají se nyní v Britském museu.

(z r. 691 př. Kr.), dále jsou to fragmenty válce C a tak zv. býčí nápisy z Kujundšiku. Jinak ale má se to se zprávou biblickou, již nacházíme hlavně u proroka Jesajáše (Jes. 36—37), pak ve II. knize Královské (II. Kr. 18^{13}—19) a v knize II. Paralipomenon (II. Paralip. 32^{1}—^{22}). Tu pravý příval útoků hledí podvrátiti její hodnověrnost. Celá řada učenců, jako Sörensen, Duhm, Cheyne, Stade, Marti, Winckler, Wellhausen, Delitsch a jj. snaží se radikálními a násilnými operacemi textu dokázati neauthentičnost pramene biblického. Všichni tito pracují v duchu moderní školy Reuss-Wellhausenovy, která hovíc racionalismu, nedbá hermeneutiky a historie, nýbrž z pouhých kritických důvodů usiluje hermeneutiku reformovati a historii podvrátiti.[1]) A aby toho dosáhli, vymyšlují z textů místa, která se jim pro these jejich nehodí, ba i v témž řádku vynechávají frási říkouce, že je pozdějšího původu neb od jiného autora. (Tak v Pentateuchu nacházejí aspoň 10 autorův a sestavili t. zv. „Regenbogenbibel", duhovou bibli). Ve všem tom zrcadlí se zjevná intence dokázati, že Židé teprve v zajetí babylonském přišli na myšlenku ctíti Jahve a že čerpali z bohoslužby babylonské. Bohudík, že právě o této škole se může říci: „Quot capita, tot sententiae". Jaký div, že dnes „rozpadává se hrdá budova svobodné školy Reuss-Wellhausenovy".

Takovýmto způsobem jednají zmínění učenci i s naší zprávou biblickou; nedbajíce kontextu z jednotlivých slov a frasí z textu vyrvaných dokazují její vnitřní odpor a její nehodnověrnost. Stůjž zde aspoň jeden z jejich důvodů! Za nemožnost pokládají, aby zprávu, kterou nacházíme u Jesajáše (Jes. 36—37), byl psal současník. Na důkaz tvrzení svého uvádějí opakující se zmínku Egypta. Tak Winckler praví, že za doby 745 až 691 Egypt nehrál v politice národů přední Asie pražádné úlohy, nýbrž že říší tou byla arabská říše Muṣri. To vysvítá z nápisův assyrských. A když přece zpráva biblická o nich vykládá, je prý to známkou, že pochází z doby pozdější, která již zaměňuje arabské Muṣri s Egyptem (assyrsky též Muṣri zvaným). Námitky tyto však nelze přijati, zvláště dokud nemáme o době té domácích (egypt.) pramenů. Z vývodů Wincklerových plyne jen to, že jest nám rozeznávati dvojí Muṣri,[2]) že bychom však museli pode jménem tím, v assyr. nápisech přicházejícím, výhradně spatřovati arabský kraj (dle Wincklera jižně Palestiny), nikterak neplyne.[3]) Aby tvrzení své dokázal, odvolává se Winckler na nápis assyrský, v němž Sargon se zmiňuje o tažení proti Asdotu. Leč tvrzení jeho jednotlivě a věcně vyvrací Dr. Nagel, jasně dovozuje, že domněnky Wincklerovy, že by totiž před r. 691. Egypt nebyl nezasahoval do bojů palestinských, nejsou přijatelny, ač připouští dvojí význam Muṣri a poukazuje na to, že i Miṣrajim mohlo míti dvojí význam: Egypta a arabského Muṣri. Ale dokazuje, že v uvedených pramenech St. Z. neznamená Miṣrajim (Maṣôr II. Paralip. 5) nic jiného než Egypt. Proto lze za to míti, že Egypt již tehdy hrál důležitou úlohu v politice Palestiny, zvláště uvážíme-li zasahování Šešonka (Sisaka I. Kr. 14) za doby Rehabeamovy. A za doby, kdy se jednalo o hegemonii nad Palestinou, klíčem to Egypta, měl Egypt míti ruce složeny v klín? Stejně důmyslně i ze

[1]) Dr. Musil, Praelectiones, histor. critica exegesis Pentateuchi.

[2]) W. Gesenius, Hebr u. aram. Handwörterb., 13. Auf. 1899. ponechává (proti Wincklerovi) Muṣri význam Egypta.

[3]) Srovnej též Dr. Musil, Č. Č. M. str. 87.: po místních studiích na jihu Palestiny konaných se domnívá, že vše, co leželo jižně a jihozápadně od pohraničního potoka nahl Miṣraim (jižně Kanaanu poblíž Rehobot), patřilo k Egyptu a mohlo se vším právem nazývati Miṣraim. Neboť celý poloostrov Sinajský a východní pobřeží akabského zálivu Rudého moře až hluboko do Ḥežazu sluje dosud bilâd maṣri.

vzájemného odporu nepřátel samých odmítá Dr. Nagel[1]) ostatní útoky na zprávu naši, že není jednotnou, že je nehistorickou a tendenční. Ba odpůrci došli tak daleko, že nalezli v ní pseudo Jesajáše a Marti tvrdí dokonce, že před rokem 300. př. Kr. nebylo ještě knihy Jesajášovy, která by obsahovala naši zprávu biblickou.

A přece, srovnáme-li zprávu biblickou se zprávou assyrskou, shledáváme, že v ničem podstatném si neodporují, ba že navzájem se doplňují, a že rozdíly v jednotlivostech nejsou na úkor tomu, aby nebylo lze z nich sestaviti jednotný obraz celé události. Byl by ve hlavních rysech asi tento:

Bylo to léta 14. Hizḳie, krále judského. V Ninive seděl na trůně mocný Sargon a národové sténali pod jeho žezlem. Právě vyrazila vojska assyrská na sever, aby bojovala v Urartu (Armenii). Na takový okamžik čekala a ho použila knížata palestinská s králem asdotským a jerusalemským v čele, aby střásla se sebe nemilé jho assyrské. Ale jako záblesk bouře objevila se již počátkem r. 711. vojska assyrská v Palestině, aby pokořila vzbouřence. Město Asdod stihla krutá pomsta, a jen nový nenadále na severu vyvstavší nepřítel způsobil, že i ostatní města, zvláště Jerusalem, nestihl hněv Sargonův.

Tak deset let uplynulo, aniž se objevilo vojsko assyrské na půdě palestinské. Zatím zahynul Sargon (705) rukou vražednou a vládcem na Tigridu stal se syn jeho, bojovný Sanḥērîb. Tu probudila se znovu v národech touha po svobodě, a na všech stranách říše vzplanula vzpoura. I v Palestině utvořila se koalice menších knížat toužících po svobodě ode jha assyrského. Sanḥērîbovi nezbývalo než potlačiti dříve vzpouru na východě, takže teprve z jara r. 701. mohl se obrátiti na západ. Ohromné zástupy vojska assyrského valily se do Palestiny. Kolem 200.000 mužů čítalo vojsko Sanḥērîbovo. Jaký div, že hrůza předcházela „lesku moci assyrské, a že chvěla se srdce před ním jako stromy v lese od větru". Pokořiv vzpouru ve Fenicii, rychle bral se po pobřeží dále, podmaňuje město za městem a všude krutě trestaje.

Konečně došla řada na Jerusalem. Smutné dny nadešly Jerusalemu, jakmile první tlupy vojska assyrského objevily se na výšinách pohoří judského. A přece Hizḳia král neklesl úplně na mysli; spolehalť na Jahve, který ho již jedenkráte vysvobodil z rukou assyrských. V důvěře té sílila ho i okolnost, že Jerusalem byl pevností již přirozenou svou polohou skoro nedobytnou. To prohlédl též Sanḥērîb a proto pustošil území kolem Jerusalema, aby hladem donutil město se vzdáti. Sám líčí to (na válci Taylorově) takto: „46 pevných, ohrazených měst a menších měst v jich území bez počtu jsem obléhal a dobyl, strhav je berany a útokem strojů obléhacích, nárazem pěšího lidu ... 200.150 obyvatel velkých i malých, mužův a žen, koně, mezky, osly, velbloudy, skot a brav nesčetný z nich jsem odvedl a prohlásil za kořist válečnou". — Zatím minuly týdny, a nálada v Jerusalemě stávala se stále smutnější. Kolem dokola kraj zpustošen a daleko široko nebylo viděti leč nepřátelské vojsko, které město se všech stran obléhalo. A podařilo-li se ojedinělému uprchlíkovi nepozorovaně projíti řadami nepřátel a vniknouti do města, zvýšil tam jen den ode dne rostoucí nouzi o potravu. (II. Paralip. 32[9]). Tu pokleslo na mysli obyvatelstvo, ba i král ochabl v důvěře v Jahve. Ne již Jahve, nýbrž poklady mají Jerusalem zachrániti! A Hizḳia vysílá posly ku Sanḥērîbovi, který právě dlel u Lakiše,[2])

[1]) l. c. str. 10. násl.

[2]) Dnešní Umin Lāḳis na cestě z Jerusalema do Gázy.

s doznáním: „Zhřešil jsem, odtáhni ode mne a všecko, což uložíš mně, ponesu“. (IV. Kr. 18[14]). A Sanḥērîb neuložil málo. Ihned měl Hizḳia vyplatiti 300 talentů stříbra a 30 talentů zlata a mimo to slíbiti každoroční poplatek. Jen s největším úsilím sehnal Hizḳia tak ohromnou summu: „ba olámal i dvéře chrámu Hospodinova a vzal plechy zlaté a dal je králi assyrskému“. (IV. Kr. 18[16]). Mimo to poslal (dle téhož válce Taylorova) „tkaniny, veliké drahokamy, křesla ze slonoviny, kříže, dcery, ženiny, otroky a otrokyně ... Své vyslance poslal, aby odevzdali poplatek a slíbili poddanost“. Nyní aspoň doufal Jerusalem, že dospěl konce utrpení! Ale ani na tom nebylo dosti. Ještě více chtěl Sanḥērîb pokořiti Jerusalem; brzy měli Jerusalemští poznati, jak hanebně byli oklamáni. Své poklady, svou poslední naději vynaložili, aby si vykoupili svobodu a nyní nezbývalo jim než poddati se, nebo voliti boj na život a na smrt. A Jerusalemští zvolili boj!

Rozhodnutí toto jistě nezůstalo tajno Sanḥērîba, protože ihned vyslal silné oddělení vojska s veliteli Rabšaqem, Tartánem a Rabsarim před Jerusalem, aby vyzvali obyvatele vzdáti se. Stanuvše před hradbami, „volali po králi“. Hizḳia vyslal před bránu tři své úředníky, jimž Rabšaq sdělil rozkaz Sanḥērîbův s podotknutím, že prý mu je nepochopitelným, jak může Hizḳia pomýšleti na odpor, když nemůže spolehati ani na Egypt, ani na Jahve, ani na vlastní vojsko. Vždyť jeho vojsko prý je tak slábo, že kdyby mu Sanḥērîb 2000 koní dal, že by pro ně nesehnal ani dostatek jezdců. Ostatně prý má uvážiti, že Jahve je na straně Sanḥērîbově, a on že nečiní než rozkaz Jahvův: „Vytáhni do země té a znič ji!“ [1]) (IV. Kr. 18[25]). Důvody Rabšaqovy byly tak mistrně voleny a tak přesvědčivy a svůdny, že zvláště na lid na hradbách naslouchající působily mocným dojmem a důvěry jeho získaly. To postřehli vyslanci Hizḳiovi a proto prosili Rabšaqa, aby raději mluvil aramejsky než hebrejsky,[2]) by lid na hradbách všemu nerozuměl. Ale to právě bylo vítaným Rabšaqovi a proto nyní přímo obrací se k lidu na hradbách sedícímu a varuje ho povýšeným hlasem před vlastním králem, který prý je klame říkaje: „Hospodin vysvobodí vás“. Jahve prý jim nepomůže. Proto prý mají se vzdáti králi assyrskému, on že laskavě s nimi naloží: „Vyjděte — tak vybízí je — ke mně, a bude jísti jedenkaždý z vinice své a z fíku svého a bude píti vody z cisteren svých, dokavadž nepřijdu a nepřenesu vás do země, která podobá se zemi vaší, do země úrodné, nesoucí hojně vína, do země chleba a vína, olivoví, oleje i medu.“ (IV. Kr. 18[31—32]). S napjetím naslouchal lid s hradeb slovům Rabšaqovým, ale nikdo neodvážil se odvětiti, neboť Hizḳia prohlédnuv nebezpečí, jaké hrozilo z rozmluvy lidu jeho s Assyřany, zakázal předem jakoukoliv odpověď. Jen vyslanci vraceli se s roztrženým rouchem ku králi, aby oznámili vůli Sanḥērîbovu. Král uslyšev, jak lstivým způsobem odvrátil Rabšaq důvěru lidu od krále a Jahve, byl zdrcen. Kdyby se nyní i vlastní lid jeho vzbouřil, pak veta je po něm! Nouze dostoupila vrcholu. Odnikud nepřicházela pomoc, počet bojovníků řídl, poklady byly ty tam — a před hradbami mocné vojsko assyrské! Na koho nyní měl spolehnout? Zbýval ještě Jahve. Ač prve při příchodu Assyřana více důvěřoval zlatu a pokladům než Jahvovi, nyní svrchovaná nouze dohnala ho zpět k Bohu. Bázlivě sice, ale přece odvážil se „ve dnech tísně“ obrátiti se o pomoc k Bohu. Sám ubírá se do chrámu, ale zároveň posílá ku proroku Jesajášovi, který po celou tu dobu neustále napomínal k důvěře v Jahve, k tomu posílá a žádá

[1]) Řečník uznává zde, že Jahve je pravým Bohem!

[2]) Hebrejština byla tehdy mluvou lidu, aramejštiny užíváno jen ve vzdělaných vrstvách. Opak spatřujeme za dob Krista P., kdy hebrejština je již jen řečí škol.

za přímluvu, vyslovuje zároveň naději: „Snad Hospodin, Bůh tvůj, uslyší.“ (Jes. 37[4]).

A nesklamal se! Neboť tato utěšitelná slova vzkázal Jesajáš po služebnících králi: „Toto praví Hospodin: neboj se slov těch, jimiž se mně rouhali služebníci krále assyrského. Aj, já dám jemu ducha a uslyší novinu, a navrátí se do země své, a učiním, že padne od meče v zemi své.“ (Jes. 37[6]). Ač neudal způsob, jakým chce krále assyrského potrestati, přece nemohlo se o pravdivosti výpovědi prorokovy pochybovati. A Hizḳia v důvěře ve slib Jahvův města nevydal. Hned na to učinil Rabšaq útok na město, aby násilím docílil, čeho mírnou cestou prosaditi nemohl. Útok sám líčí nápis Sanḥērîbův[1]) takto: „Jako ptáka v kleci zavřel jsem ho v Jerusalemě, jeho královském městě. Obléhací věže jsem proti němu zřídil, a kdo vyšel ze brány městské, ztrestal jsem ho.“

Útok však se nezdařil a Rabšaq byl nucen odtáhnouti s nepořízenou ku hlavnímu voji, jenž byl té doby poblíže Libny. Zatím, co jerusalemští očekávali s úzkostlivým napjetím splnění proroctví Jesajášova (Jes. 37[7]), došla do assyrského tábora zpráva, že se blíží král egyptský Tharaka se svým vojskem na pomoc Jerusalemu. To bylo nemilým překvapením pro krále assyrského. Kdyby se nyní Hizḳia vzmužil a spojil své síly s mocí egypskou, pak by bylo veta po Sanḥērîbovi. Ale jak tomu předejíti? Nezbývalo než Jerusalema ještě před příchodem Tharakovým dobýti. Jerusalem však byl příliš pevný, aby mohl býti v několika dnech dobyt. Proto Sanḥērîb volil jinou cestu. Rychle vyslal posly do Jerusalema se psaním, které obsahovalo tytéž podmínky, které Rabšaq byl kladl, s podotknutím: „Nechť tebe neklame Bůh tvůj, v něhož doufáš řka: nebude dán Jerusalem v ruce krále assyrského. Aj, ty jsi slyšel všecko, co učinili králové assyrští zemím, které podvrátili, a ty budeš moci vysvobozen býti?“ (Jes. 37[10]). Tedy dosavadní vítězství a hrdinné činy Sanḥērîbovy měly zlomiti důvěru Hizḳiovu a dáti na srozuměnou jerusalemským, že pád města je nevyhnutelným!

Leč i do Jerusalema již dolehla zpráva o příchodu krále egyptského a s nesmírným jásotem uvítána. — Proroctví Jesajášovo se počalo plniti. — Sotva však kmitl první paprsek naděje na vysvobození, již lid očekával pomoc pouze od Tharaky a ne od Jahve. Jediný Hizḳia král se nedal svésti. Neposlal k Tharakovi o přispění, nýbrž v pevné důvěře ve slib Boha svého kráčí do chrámu a tam rozprostírá zpupné psaní Sanḥērîbovo před Hospodinem a modlí se: „Hospodine zástupů, Bože israelský, kterýž sám jsi Bůh nade všemi královstvími země, nakloň ucha svého a slyš slova Sanḥērîbova, kteráž poslal, aby se rouhal Bohu živému ... A proto nyní, Hospodine, Bože náš, vysvoboď nás z ruky jeho.“ (Jes. 37[14—20]).

Hned na to poslal prorok Jesajáš ku králi se vzkazem, že prosba jeho vyslyšena a oznamoval nový slib Jahvův, že totiž donutí Assyřany k návratu: „Toto praví Hospodin: protož provleču kroužek ve chřípě tvé a uzdu ve rty tvé a odvedu tě zase cestou, kterouž přišel's“. (Jes. 37[29]). Jako divoké, nezkrocené zvíře, které bylo polapeno a řetězem spoutáno, tak má se hrdý Sanḥērîb vrátiti do vlasti — jako poražený od Jahve! Jen o době, kdy se to mělo státi, ani zmínky! Kolik nouze a běd může ještě Sanḥērîb způsobiti Jerusalemu! A tu v novém slibu i to Jahve udává skrze proroka Jesajáše: „Nevejdeť do města toho a nevestřelí tam střely, aniž se

[1]) Vigouroux, Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii. Přel. Dr. Ant. Podlaha. V Praze 1901, IV. str. 35.

ho zmocní pavezou a neobžene ho náspem.“ (Jes. 37[33]). Tedy již nejbližší dny měly přinésti Jerusalemu kýženou svobodu. A vskutku! Stalo se to ještě téže noci. Právě se chystal Sanḥērîb se svým vojskem zaujati co nejvhodnější místo, kde by vyčkal útoku krále egyptského, když náhle v noci hrozný mor[1]) vypukl v táboře assyrském: „Anděl Hospodinův vyšel a porazil v ležení assyrském 185 tisíc.“ (Jes 37[36]). Tu nebylo na další pobyt v zemi ani pomyšlení. V divém útěku dal se Sanḥērîb s troskami vojska svého na zpáteční pochod do vlasti. Tak byl Jerusalem zachráněn, zachráněn zázračným řízením Božím.

A to dalo podnět kněžím egyptským, že po staletích vykládali lehkověrnému Herodotovi bajku o myších, které v noci do tábora assyrského vnikly a tam všecky štíty a kopí rozhlodaly. — Po takové katastrofě Sanḥērîb již se neodvážil Judu napadnouti. (Jes. 37[37]). Ač vlastně měl svoji čest pomstiti, přece „nikdy více nevrátil se ku břehům moře Středozemního“. Ještě 20 let hrozivě nad hlavou jeho tkvěla slova Jahvova: „Mečem zahubím ho v zemi jeho.“ Pak teprve se splnila; neboť r. 681., právě když se modlil ve chrámě boha svého Nisroka v Ninive, zabili ho synové jeho Adrammelek a Šareṣer.[2]) (Jes. 37[38]).

FRA ANTONIO (Hr. Kr.).

NOC.

Noc tichá. Měsíc velekněz
v modravě bledém věnci
jak v chrám jde vážně blankytem,
s ním hvězdy v assistenci.

Plá ornát svitem stříbřitým,
zář na zem píše runy,
o vzácných nitra tajemstvích
zpívají duše struny.

A hvězda každá chvěje se
neznámým blahem žití
a v oči třpyt svůj rozsívá,
kde rosa bolu svítí.

A píseň Míru z věčných bran
svou silou srdce hojí,
jež půtek tolik prohrálo,
v života těžkém boji. — —

Noc tichá. — Měsíc velekněz
v modravě bledém věnci
do chrámu duše vstupuje,
s ním hvězdy v assistenci.

JOS. SKALICKÝ. (Č. B.)

Spencerovo Nepoznatelno.

(Dokončení)

Nauka o Nepoznatelném není jen směr velice pohodlný, nýbrž vyjadřuje přímo rozpor mezi poznáním a citem, filosofií a životem. Poznání a cit nejsou dva proudy, jež plynou každý svojí úžlabinou, nýbrž v duši skutečně

[1]) Vigouroux, l. c. str. 59.: pověst o myších (symbol moru!) poukazuje na ránu morovou Bohem seslanou. Tak i Jos. Flavius.

[2]) S biblí souhlasí zprávy Bérossovy, Alexandra Polyhistora i babylonská kronika.

živoucí splývají v jeden mocný veletok. Myšlení a chtění, poznání a cítění jdou v témže toku činnosti, — a síla jeho je skryta ve vůli. Každé velké poznání vyžaduje pozdvižení vůle — neboť není poznání bez vůle — ale ta chybí skeptikovi, jenž o všem myslí malince, abstraktně — i o Bohu. Hle, Spencer jak se stává skeptikem! Chtěl by i nás vlákati do této zimnicí nasáklé krajiny? Ach, my máme již svou otčinu a čím rychleji pobíháme touto krajinou, tím rychleji vracíme se do své otčiny. — I my vycházíme od fakt, jež direktní zkušeností absolutně jsou jisty, potom je analysujeme a na základě zákona příčinnosti pátráme po příčině. Tuto příčinu dle Spencera nesmíme najíti v Bohu, poněvadž Ten vymyká se úplně našemu poznání. A proč se vymyká? „Absolutno je trojnásob nemyslitelno," — odpovídá Spencer, „neboť každá myšlenka zavírá v sobě vztah, rozdíl nebo podobnost, jež Absolutno vylučuje." Skutečně? Vystupme na nejvyšší koš lodi našeho myšlení a rozhlédněme se po hladině tichých moří. Ku poznání náleží prý vztah, a Absolutno vztah vylučuje. — Jak je zde učiněno vše prostým, lehkým, a velké problémy jak se zdají býti na dosah! Avšak nedejme se zmásti blesky několika slov! My rozumíme Spencerovi a tvrdíme s ním, že v Bohu jsou vyloučeny všecky vztahy, které vyžadují závislost, — avšak což relace kausality? Nesvítá vám v tajemných Dálkách, jež duši uchvacují, kdyžtě blízkost by nás oslepila? V jemnosti přítmí je něco, co Ho činí neviditelným obyčejným očím, ale co způsobuje, že vidíme barvy s větší pravdivostí, než v nejoslnějším světle slunečním. Vztah příčinnosti je žebřík Jakobův, jenž zaražen v hroudě zemské trčí až k trůnu nejvyšší Majestátnosti, která dává cítiti svou přítomnost jako druhdy v oblacích kouřícího Sinaje. My máme právo metafysickou indukci až k důkazu Boha vypěstovati, když empirická fakta jen v Bohu dostatečnou příčinu nalézají.

Avšak Spencer má ve své zbrojnici ještě jiné zbraně smrtící. „Poznání je podmíněno podobností nebo rozdílem," hlásá agnosticism. Věříte-li Spencerovi spíše než své vlastní duši, neuniknete mu, ale chcete-li mu uniknouti, rozpomeňte se na tichý, vladařský hlas duše své, jenž nám dává cítiti vůni růžového keře ze zahrad Pravdy. Což myšlení vzniká jen podobností, rozdílem? Spencer je již níže než kam my hodláme ještě dostoupiti a kam on stoupati se neodvážil. Neboť, když si předmět myslíme, tvrdíme nejprve, ž e j e s t, — a potom jej teprve omezujeme. Tak i u Boha tvrdíme Bytí, ale kdežto u jiných předmětů poznání jsme toto Bytí omezovali, zde hranice Jeho popíráme. Nepovstává tím však nějaké Indeterminatum — jak učil Spinoza — to by bylo nepoznatelné, avšak myslíme si Nekonečno jako zúplna určito sebou samým, svou dokonalostí.

Nejsme tedy nuceni mysliti jen pod podmínkou rozdílu nebo podobnosti. My můžeme Absolutno poznati pod rozličnými hledisky, aniž bychom Nekonečnu přisuzovali pluralitu. Pluralita je jen v naší inadaequatní představě; nikdy nemůžeme nabýti adaequatní znalosti Absolutna, nýbrž jen jisté znalosti Jeho Existence, analogické známosti Jeho přirozenosti. My si myslíme Absolutno pod kategoriemi konečna. — Jsme si vědomi nedokonalosti analytické znalosti, — ale není tato falešna, nýbrž je nedokonalá. Nemůžeme jediným pojmem obsáhnouti tu nekonečnou Dokonalost a proto pomáháme si výrazy, negativními Nekonečnosti, ač svým obsahem Absolutno je veskrze positivní. Tvoříme si nejprve různé pojmy, jež touže Bytnost božskou — ale z různých hledisk vyjadřují. Náš pojem o Bohu je komplexní t. j. složený z vlastností a dokonalostí, jež ve tvorstvu nacházíme a kteréž modo eminenti Bohu přisuzujeme. Toť analogický pojem Boha, jenž je ovšem nedokonalý, neboť veškerost Pravdy zůstane nám neznáma. Žádný náš pojem

o Bohu není takový, jaký Bůh jest, a všecky naše představy o Něm jsou jen nedokonalé obrazy, — neboť při všech svých představách nemůžeme se z pravidla zhostiti materielních vlastností, anthropomorfismů, jež ovšem nepřináleží Bohu, jenž je Pouhý Duch. Avšak na nejvyšších nivách myšlenek duše naší až v nejzazších půlnocích naší dokonalosti dřímají přece představy o Nekonečném, jež nejsou jen a jen obrazné, ale pijící již z kalicha Pravdy. Není to již anthromorfism, když nazveme Boha Duchem svatým, Mocí nekonečnou. Jsou sice i tyto pojmy vzaty z tvorů, — neboť jen zkušeností víme o svatosti a moci — ale i na tvorech jsou dokonalosti, jež můžeme přenést na Nekonečné, odmyslíce si od nich všecku konečnost a měnivost. Ovšem není to adaequatní představa o Bytosti, jež je samo Myšlení, Vůle, jejíž Jsoucno je sama Spravedlnost, Všemohoucnost, avšak přece obsahuje aspoň tolik pravdy, že můžeme o Něm říci: On je nejvýš Spravedlivý.

Představu o Bohu nemůžeme nechati libovolnou, neboť pak náboženská tolerance byla by zcela oprávněna. Známo je to slovo nepřátelské, že každý hledá v Bohu to, co se mu zdá býti nejvyšším, — a poněvadž stupně duševního vývoje u každého jsou rozličny, že nenajdeme v Něm všickni totéž, že nevznikne stejná představa o Nekonečném, a že není možno, aby náboženský živel měl jen jednu podobu. — Správná představa o Bohu je síla křesťanství na venek, jsou to kořeny i květ jedné a téže Pravdy, jež musí býti hájena a ukázána celému světu.

Avšak pro poznání vůbec a Nekonečna zvlášť není jen rozum podstatně činný princip, nýbrž i vůle. Napsal jsem již, že každé velké poznání vyžaduje pozdvižení vůle, a věta tato zdá se mi tak jistou, jako že accidenty předpokládají substance. Člověk nikdy nepozná to, co poznati nechce, a když touží poznávati, musí chtíti. Vzpomeňme jen Zarathustry, jež nabízí pohostinnost modernímu člověku, opovrhujícímu sebou samým, ve své jeskyni a slovy věštce učí shromážděné davy novým typům člověčenstva: „Hleďte, učím vás nadčlověku! Nadčlověk je smysl země. Vaše Vůle řekniž: Nadčlověk budiž smysl země!“ — Je v tom kus záře věčného Života, že kde Vůle nepodmíněně panuje, je Život absolutní, božská Přirozenost, — a duše lidské nejsou jen dílo Boha, nýbrž i obraz Jeho. Jen ve vůli skryta je Síla myšlení a chtění, poznání a cítění, — a život náš doprovází Vůle. Školská věda, jež pohybuje se jen v oblastech intellektualismu, je plochá, nepraktická, jednostranná, bez života, bez citu, jež nemá klíč k tajným komorám duše nejhlubší. Duch Pravdy a duch Učenosti nevylučují se sice, ale nekryjí se úplně. Duch učenosti podobá se potulnému Semitovi, jenž tvoří ovšem též Jednotku společnosti, ale vždy bývá poznán jako představitel národa, jejž stihla kletba Boha. V takových kulturních poměrech, kdy filosofie k jednotlivým vědám se rozptyluje, kdy podobá se onomu synu z Evangelia, jenž opustiv dům otcovský, v cizině jídal ze žlabu vepřů, kdy se změlčuje a stlačuje k té hroudě zemské, kterou smysly chápou, — tehdy otvírají se vždy ony tajemné póly duše lidské, jež k prohloubení, k Jednotce, k Nekonečnosti směřují. Ve všech časech, ve kterých kathedrová věda zůstala za ideálem pravého poznání, povstala Mystika, aby vyrovnala nevědeckou vědu . . . Pravda, jež miluje triumfální východ z hlavy a chce se ukazovati celému světu, jež nemiluje uzavřenosti v hlavě jednoho člověka, nedá se též uzavříti do paragrafů, thesí, traktátů a bibliothek. Je kardinální chybou dnešní filosofie, že chce býti osou celého života, ale zapomíná, že život má býti osou filosofie. Duch potom již nehledá Pravdu venku, ve slabikách a knihách, nýbrž obrací se do vnitřka a s potěšením hledá onu dlouho toužebnou Zemi Zaslíbení, kterou tušil, ale již svět mu zakrýval.

Pak pochopíme slova sv. Augustina: „Kdybych znal sebe, znal bych i Tebe, — srdce naše je bez pokoje, dokud nespočine v Tobě“. Není-li to skutečné poznání, v jehož světle rozplynou se tajné tuchy a neznámé Touhy, — a vůle vše objímá? Nechtíti je Smrt, chtíti Dobro je Život věčný. Hle, moc vůle, — svoboda člověka! A nejsme Schopenhauerovci, již vůlí spěli k pessimismu, tisíckráte nikoli! Naše vůle má jiný cíl, je to jiná vůle, jež bolest proměňuje v radost, — ne v radost, ale v štěstí.

Touhy srdce mystického pohlcují prostor a vrhají se na kořist nekonečnou a chápou Absolutno, jež jim nemusí nikdo dokazovati. A přece poznání jejich má charakter intellektualní, protože znají život a neignorují žádnou jeho stránku. Scholastika, v níž věda i život náš našly dokonalého interpreta, nikdy nebyla nepřátelskou Mystice, a největší scholastikové vábeni byli klidem moře, jenž dává zotavení.

Vše marno, duše lidská je učiněna pro to, aby poznávala tajemné Dálky, aby pojímala Pravdu, — aspoň do jisté míry. A Nepoznatelné je bez pravdy, hlubinám nedostačí, — a náboženství básníků lidstvo nespasí. Lidstvo chce žíti a proto chce Boha poznati, — neboť Bůh je Život. Nechci však již opakovati to, co napsal jsem o trnité cestě poznání Nekonečna; neboť nejsou vrozené ideje, jež by vyjadřovaly Boha osobním a živým Bohem theismu, a poznání intuitivní je vyloučeno naším životem. „Kdokoliv mne uvidí, přestane žíti“, bylo zjeveno Mojžíšovi. Avšak poznáme přece, že Prapříčina všeho je Duch, jenž je sama Činnost a Sebeurčení, jenž je činným vlastním Myšlením a Vůlí. A tento charakter všestranné samostatnosti jest jen v Bohu theismu. Bůh je analogicky myšlen jako Duch, ale nejdokonalejší v ohledu objektivním i subjektivním, jakožto svrchovaná Dokonalost myslící a chtějící, myšlená i žádaná.

* * *

Boha poznati aspoň částečně je nám tedy možno, — a to z bytostí viditelných, stvořených, v nichž obráží se vždy nějaká idea božská, — a kdo nevěří, ať zeptá se srdcí, jež osvobodila se od všednosti, sprostoty a surovosti smyslův a jež chápou, co je to tichý, vladařský hlas duše lidské...

Jsme však daleci toho, abychom hlásali, že Boha lze úplně vystihnouti, pochopiti. Sunt quaedam intelligibilium divinorum, quae humanae rationi sunt pervia; quaedam vero, quae omnino vim rationis humanae excedunt. (Contra Gent. I. 1. c. 3) Jako Nepoznatelné uniká rozumu, tak Nepochopitelné je nad rozumem, je to říše, již nikdy neobsáhneme, — neboť zde rozum nestačí Předmětu. Člověk žízní po Tajemství, protože touží po Nekonečném, — a Nepochopitelné je nutně tajemné. Pochopiti, znamená rovnati se, řekl Rafaël, a proto žádný konečný duch nemůže do hloubek Boha vniknouti, pochopiti Tajemství věčného Života; to může jen božská Osoba, jež zná ve světle své Bytosti Cesty tajemné. Taková gnósis Boha je nám úplně odepřena a jen tehdy by nastoupila, kdyby Bůh byl poznávacím principem našeho myšlení. Pochopiti něco, znamená něco poznati na tolik, na kolik je poznatelné. A poněvadž Bůh je nekonečný Duch, — tedy nekonečně poznatelný, — od konečné bytosti pochopen býti nemůže. Člověk je tím více člověkem, čím blíže je Bohu, avšak kdyby Tento úplně byl od nás pochopen, nebyl by již eo ipso Bohem.

Ukáži na největší středověké dílo básnické, na Dantův „Očistec“, kde duše prošlá ohněm filosofického myšlení, v milé synthesi spojuje se s Theologií a poráží bezuzdnou domýšlivost moderního titanství:

„Kdo myslí, že náš rozum zotročilý
můž' ve třech Osobách jedné Bytnosti
projíti dráhu věčnou, ten se mýlí.
Na pouhém p r o t o měj zde lidstvo dosti!
Neb nemusila Marie být' matkou,
vše svou kdybyste stihli mohutností." (Oč. III.)

Ale tím není řečeno, že Absolutno není poznatelno, neboť poslední Příčina všeho má jisté vlastnosti, — a tak ji poznáváme aspoň částečně; víme spíše čím není, nežli čím jest; „rozum náš vzhledem ku věcem božským podobně se má jako oko netopýra ke slunci." (Arist. Metafys. II.) Nepochopujeme-li však úplně, to neznamená, že Absolutno není poznatelno, že neexistuje; neboť my nepochopíme více věcí; my nepochopíme spojení věčnosti s třicetitříletým Smrtelníkem, spojení duše s tělem; způsob je zde neznám, — věc je jistá. Něčemu nevěřiti, co nemohu pochopiti, není nevěra, ale nevědomost.

Kdo umí čísti v knize Přírody a ve své vlastní Duši, pozná, že tajemná Moc odhaluje před zrakem lidským Cesty daleké, vystupující až k závratným výšinám a zázračným Jasnotám. Bůh kyne nám, Poznatelno živí duši, Nepoznatelno je šílenstvím a pozměňuje výroky Boha o mravním zákoně. Před láskou Nesmrtelnosti nechme hučeti v duši své Zvony Lešetínské, hle, již vyzvánějí, — pojďme, — pojďme a klanějme se Jemu!

Božské v člověku je centrum života, — a člověkem býti je více nežli býti filosofem!

STANISLAV SYNEK (Č. B.)

Ve chvílích bolu.

Uzavři se v sebe,
duše moje mladá,
květ jak za večera
k spánku kalich skládá.

Uzavři se v sebe,
moje duše mladá,
pták jak v šeru hnízda
hlavu k snění skládá.

Uzavři se v sebe,
duše moje mladá,
aspoň ti v květ bílý
bláto nenapadá.

Uzavři se v sebe,
svět nech jíti kolem,
mnich jak v koutku cely
se štěstím i s bolem.

Nikdo nerozumí
mladým tvojim vznětům,
vysněným tvým světům,
kvetoucím v nich květům.

BEDŘICH PÁTEK (Br.).

Španělská inquisice a Torquemada.

. . . . . Svět to cítí,
když papež ruku zved', že žehná, nechce bíti!
V. Hugo (»Torquemada«.)

Nepřátelé katolické církve, jsouce většinou praktickými atheisty v životě, od Boha odvráceném, jako vůbec neštítí se v účelném s ní boji nižádných prostředků, tak zvláště rádi podávají ukázky krvavých prý hrůz španělské inquisice a jejích prý drakonických ortelů. Ba Viktor Hugo, grandiosní vládce slova, v dramatu „Torquemada" pod rouškou široce založeného humanitarismu — ovšem ve smyslu jedenácté věty zednářských pravidel — staví nám před oči v příšerné stafáži lidských obětí obraz až do krajnosti vyhnaného náboženského šílenství velinquisitora Torquemady, „visionáře v katovi", jenž mu jest repraesentantem celé instituce inquisiční, aby došel mocných effektův, a aby na jevo vyšlo, že prý jen tam vládne pravá humanita, kde není církve katolické.

Ale černé záměry protivníků nesnesou světla pravdy. Církev ctíc pravdu nevyhýbá se obraně; naopak proslavený Fenelon věda, že jen pravda oblažuje celé národy, prohlašuje obranu za nutnou a svatou povinnost Církev bojuje s nepřítelem poctivou zbraní, — než přece bojuje; neboť církev existuje, a existovati znamená bojovati. Již předem však vítězně vychází z boje toho, jsouc chráněna vyšší mocí. Církev triumfuje tam, kde v rozumu tkví nezvratné přesvědčení, že bajka neobstojí před historií, svět nejistý před jistým, smrt před životem.

* * *

Slovo „inquisice" značí vyšetřování něčeho, a v tom smyslu lze ho užíti o soudnictví vůbec. Již za dob Kristových byli Annáš, Kaifáš, Herodes a Pilát takovými inquisitory. Církevní inquisice není tedy nic jiného než soud, jejž církev řídí a pronáší u věcech a o věcech čistě církevních na obhájení pokladu svaté víry. Porušení víry hrozí od bludařův a kacířův, a proto je inquisice namířena proti kacířům. Tak za všech dob sv. apoštolové a jejich nástupci zakročovali trestem exkommunikace proti rušitelům zjevených pravd, ba křesťanství starověku pokládalo kacířství a apostasii za nejhorší zločin, spáchaný nejen na Bohu a církvi, nýbrž i na státu a dobru všeobecném. Ve středověku byli lid a knížata údy církve katolické, a proto každý pokus zakládati nové společnosti náboženské byl přirozeně rázu revolučního a živlem, jenž hrozil převrátiti společnost, život politický a vůbec ústrojí státní. Proto císařové římští prohlašovali kacířství za velezrádu a tresty pokutovali bludaře tvrdošíjné. Císař Theodosius II. nazývá formalní poblouzení ve víře publicum crimen. Dle charakteru učení kacířského a dle mravní zachovalosti bludařů bývaly také tresty různé. Tak čteme o ztrátě občanských práv, konfiskaci majetku, žalářování, infamii, suspensi, interdiktu, o trestech tělesných a nejpřísnějším trestu — exkommunikaci. Trestu smrti upálením použil stát poprvé u Priscilliana, jenž byl blízek bludu manichejskému. Církev však stále trvala na stanovisku mírnosti a laskavosti.

Prameny: Dr. Fr. X. Kryštůfek, Všeobecný církevní dějepis. II 2. — Václav Oliva, Inquisice ve světle pravdy. — Jak. kard. Gibbons, Víra našich Otců. — Dr. H. Brück, Kirchengeschichte. — Dr. Weiss, Lehrbuch der Weltgeschichte, sv. 4. — Die katholische Wahrheit oder die theologische Summa des heiligen Thomas von Aquin, dr. Ceslaus Maria Schneider, sv. 7. II. 2. str. 88. a 89. — Pavel Janet, Dějiny vědy politické.

Na sutinách císařství západořímského vzniklo obnovené císařství západní a regimen jeho přešel na panovníky německé. Zákonodárství národů germanských — přísnější a krvavější — stanovilo na kacířství hlavně trest smrti na hranici. Tak tomu bylo do Řehoře VII., za něhož se splnila myšlenka o státu theokratickém. V této idei církev tak úzce se spojila se státem germanským, že nebezpečí hrozící jedné společnosti ohrožovalo i druhou, a proto církev nemohla na vyměřování trestu státní mocí působiti, jak sama by chtěla a si přála. Církev neměla mnohdy ani té síly, aby na odpor se stavěla v těch případech, kdy brachium saeculare usurpovalo si právo trestati bludaře.

Ostatně mnozí scholastikové hájili stroze zásady, že kacíři smějí býti smrtí trestáni, ano sám sv. Tomáš Aquinský tvrdí: Haeretici possunt non solum excommunicari, sed et iuste occidi. Aby učení sv. Tomáše o poměru církve a státu, píše Pavel Janet, člen institutu a professor filosofické fakulty pařížské, bylo zřejmo, třeba také poznati, kterak Doctor angelicus smýšlel o právu kacíře. Učení jeho o tomto bodě jest učením téměř celého středověku. Je to pravá a hodnověrná politika sv. Tomáše, jak ji můžeme čerpati z nejdůležitějšího jeho spisu — ze Summy theologie. Praví tu náš světec: „Je mnohem horší pokaziti víru, jež jest životem duše, než kaziti peníze, jež slouží jen potřebám tělesným. Jestliže penězokazi a jiní škůdcové právem trestem smrti pokutováni bývají od panovníků světských, tím spíše zasluhují toho usvědčení kacíři. Církev nejprve osvědčuje milosrdenství, aby obrátila pobloudilé; a proto jich nezatracuje dříve než po prvém a druhém napomenutí. Je-li však vinník tvrdošijný, církev nemohouc doufati, že se obrátí, a bdíc nad spásou ostatních, vyloučí haeretika z církve a vydá ho soudu světskému, aby smrtí odloučen byl od světa. Neboť, jak dí svatý Jeronym, hnijící úd má býti uříznut a ovce svrabitá odloučena od stáda ze strachu, aby celý dům, celé tělo i s duší, by celé stádo se nenakazilo, neporušilo, neshnilo, nebylo zničeno. Arius byl jen jiskrou v Alexandrii; že však jiskra ta nebyla udušena najednou, zapálila celý svět.“ Potud sv. Tomáš.

Než církev, jak dosvědčuje Jakub kardinál Gibbons, arcibiskup baltimorský, nikdy nedefinovala dogmatu, z něhož bychom důsledně mohli vyvozovati oprávněnost nejkrutějšího nakládání s haeretiky; není authentického, pravého výnosu ani papežův ani církevních sněmův, který by schvaloval politiku msty. Že někdy byla církev nucena ku trestání kacířů smrtí passivně se chovati a mlčky je trpěti, proto ještě krvavého toho způsobu neschvalovala, a to tím méně, ježto v té věci takové stanovila principy, že s nimi kruté ony tresty nedají se srovnati. Církev je sice nesnášenliva vůči bludu, ale zbraně proti němu uvádí sv. Pavel v II. listě k Timotheovi (cap. II. v. 24., 25. a 26.): Servum autem Domini non oportet litigare; sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati, nequando Deus det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem et resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem. — V této palčivé otázce předčí sv. Tomáše sv. Augustin: „Chceme sice, by každý usiloval kacíře polepšiti, ne však, aby je zabíjel, aby se u kacířů nezanedbávala přísnost a ráznost, by však nebyli stiháni tresty, jichž vpravdě by zasloužili. Blud v nenávisti mějte, osoby však milujte.“

První známý zákon o upalování kacířů mocí světskou vydán císařem římsko-německým Bedřichem II. Kacířství tu rozhodně prohlášeno za přečin politický, jenž má důtklivěji býti stihán než zločin urážky veličenstva, ježto se jím zřejmě uráží velebnost Boží. Zákon ten byl v plné platnosti až do míru augsburského r. 1555. Dle něho naloženo i s Husem.

Sledujeme-li dějiny inquisice až do samých jejich prvopočátků, jest nám vlastně říci, že prvním, ovšem svrchovaně milosrdným velinquisitorem byl sám Hospodin v okamžiku, kdy Adama a Evu z ráje vyhostil k lopotné práci. A hned také syna prvních prarodičů — Kaina — stihl spravedlivý ortel inquisice Boží. První případ inquisiční praxe v mladé církvi vyskytuje se u sv. Pavla, který z ovčince Kristova vyloučil incestuosum Corinthium. Od časů apoštolských převzali úkol inquisitorů biskupové v tom smyslu, že totiž, kde potřeba nutkala, i přísnějšími tresty snažili se naprostou jednotu svaté víry zachovati proti pokusům bludařským. Bezprostřední pak podnět k založení zvláštního a ne právě nejmírnějšího soudu církevního čili inquisice v nejširším slova toho významu dali „katharí", kteří se kolem r. 1170 v jižní Francii a ve Španělsku v provinciích baskidských úžasně šířili. Bylo známo o nich, že ohrožují veškeren světový řád, a proto na třetím sněmu lateranském slavně zamítnuto nemravné jejich učení, a proneseny nad nimi tresty a klatby; nedovoleno však, by haeresi v zápětí následoval trest smrti. Církev, pečujíc o spásu duší, nešetřila horlivosti, vyslala k Albigenským slovutné kazatele — missionáře to z řádu sv. Dominika; když však námaha její ukázala se marnou, zřídila církev t. zv. „létací" soudy inquisiční. Než o trestu smrti není posud ani zmínky. Posléze ujal se ochrany církve ve Francii sám papež Innocenc III., hlásal proti katharům křížovou výpravu a po úplné porážce bludařů svěřil řízení inquisiční proti nim nejprve biskupům, když pak t. zv. biskupská inquisice intencím sv. Otce nevyhovovala, pověřen byl úlohou tou řád sv. Dominika.

Jak z uvedeného příkladu patrno, zřizovány tribunály inquisiční pouze dle potřeb časových a lokálních, zemských a jiných. S inquisicí shledáváme se v Anglii, Nizozemí, v Německu, v Čechách (proti Mrskačům, Beghardům a Bekyním), v Polsku, Francii, Italii, Portugalsku a zvláště v sousedních Španělích, v jejíž činnosti nepřátelé církve zvláště vidí kámen úrazu.

Dle díla protestantského historika Arnošta Schäfra, soukromého docenta dějin na universitě v Rostocku,[1]) sluší činiti rozdíl, jak již dříve katoličtí historikové na to poukazovali, mezi inquisicí starou (církevní) a tak zvanou novou (španělskou neboli státní). Inquisice církevní byla v rukou dominikánských, jsouc následkem válek s Albigenskými; údové její neměli stálých sídel soudních, ani inquisitorům nebyl určitý obvod působnosti vykázán. Ježto politický rozvoj říše španělské utvářel se nepříznivým pro trůn způsobem, zmocnil se stát ve druhé polovici 15. století za zvláštních pohnutek direktivy inquisice církevní, a tehdy působením koruny, za protestování papežů, přece však s jejich vědomím, počala se inquisice odchylovati od původního účelu. Gibbons podotýká: „Španělská inquisice nebyla ústavem ryze církevním, nýbrž soudem „smíšeným". Byl založen, upraven a řízen ve všem jednání a všech soudech, opatřován úředníky a plnomocenstvími, všechny jeho popravy, pokuty a konfiskace prováděly se mocí královskou a ne církevní." Nestranného úsudku o inquisici španělské lze nabýti jednak z uvedeného právě A. Schäfra, jednak z „Listů o španělské inquisici" hraběte de Maistra.

Vnitřní stav Španělska po osmiletých bojích s Maury a jich pokoření byl přece neutěšený, ač kříž byl zvítězil nad půlměsícem a značná část poloostrova zdánlivě sjednocena byla pod spojenou vládou Ferdinanda a Isabelly. Ač na oko svorně spolu žili zjevní katolíci Maranové či pokřtění

[1]) »Beiträge zur Geschichte des spanischen Protestantismus und der Inquisition im XVI. Jahrhundert nach den Originalakten in Madrid und Simankas bearbeitet« z r. 1902.

židé, židé skuteční, Moriskové či pokřtění Maurové a Maurové praví, přece jen katolíci s pevností u víře spojovali věrnost k panovnické rodině, kdežto Maranové a Moriskové i přes zjevný zákaz králův přátelili se s židy a Maury, kteří ne zcela bezpodstatně byli podezřelí, že touží dostati se raději pod panství krále berberského nebo sultána tureckého, ano spojovali se i se Saraceny v Africe, by svrhli zákonitého vládce.

Abychom poněkud odůvodnili, proč posléze přísná státní inquisice, jíž se Maranové a Moriskové tolik obávali, byla v činnost uvedena, třeba uvážiti, kterak židé ve Spnělsku si vedli. Dle dra. Weisse[1]) bylo židů ve Španělích již za dob římských požehnané množství. Za časů Visigothů byli v čilých stycích se Saraceny v Africe, doufajíce, že si zřídí na poloostrově pyrenejském novou říši israelskou. Než král Egica, poznav zrádné jejich snahy, zbavil vinníky osobní svobody; stali se otroky. Židé tajili hněv, čekajíce vhodné příležitosti ku pomstě. Penězi a spisy podporovali Araby, jimž se podařilo Visigothy přemoci. Od té chvíle nabyli Israelité svobody, přijali arabskou vzdělanost a navázali čilé styky se školami při řekách Eufratu a Tigridu. Od těch časů datuje se rozkvět hebrejské literatury ve Španělsku; v samé Granadě vznikla židovská škola linguistická. Jako jinde tak i v zemi španělské židé nesmírně lichvařili, dopouštěli se podvodů, krádeží, falšovali dlužní úpisy a mince, ano i vraždy křesťanských dětí a svatokrádeže jim přičítány. Lid katolický znenáhla jimi zotročován. Aby se vetřeli v ochranu apoštolské stolice a biskupů, v přízeň králův i knížat, mnozí dávali se křtíti, tajně však zůstávali starými židy. Křest dopomohl jim k vysokým úřadům a důstojenstvím, ano bylo z nich i několik ministrů ve Španělích, kteří ve skutečnosti vládli místo králů. Zakročiti proti nim nebylo snadno; zmocnilit se bohatství celé říše, měli vlastní soudy, sama šlechta byla jim mocnou záštitou, jsouc s nimi spřízněna sňatky. Zakuklení židé, od maranu atha, t. j. náš pán přijde, „maraños“ zvaní, stali se kletbou španělského lidu, tvoříce z jeho vlasti stát židovský. Protestant A. Huber stručně charakterisuje nejvyšší nebezpečí, jež tehdy hrozilo státu křesťanskému: „Jednalo se o bytí či nebytí křesťanského Španělska.“

Nevole dlouho potlačovaná propukla r. 1473. V Cordově vylilo děvče vodu na processí. Lid dal průchod rozhořčení, rotil se a útočil na židy; než vůdce Maranů zabil kopím vůdce vzbouření. Čin ten byl příčinou, že bouře protižidovské rozšířily se po celé říši, pokud byla katolickou, a po tříletém období lidové justice pokračovala v její práci španělská inquisice se soudním řízením a regimem státním, která však nekřtěných židův a nekřtěných mohamedánů trestati nesměla. Královští manželé, reges catholici t. j. spolukrálové, puzeni jsouce citem sebezáchrany, také na prosebnou žádost duchovenstva, šlechty a katolických poddaných odhodlali se v Kastilii znova zříditi zrušený soudní tribunal. Papež Sixtus IV. povolil sice úsilovným prosbám, ba, věříme-li Gibbonsovi, „dotěrnosti“ královny Isabelly; byv přemluven, že inquisice v duchu státním je nezbytna pro zachování pořádku a míru v říši, — vydal sice dne 1. listopadu (jiní uvádějí den 1. září) r. 1478. breve, v němž naléhání španělských veličenstev vyhovuje, — zároveň však stanovil podmínku, by se zajatci mírně bylo nakládáno. Vladařům katolickým udělil moc ustanoviti 2 nebo 3 dignitáře, arcibiskupy to nebo biskupy, buď světské nebo řádové kněze, mravopočestné a vzdělané jak v theologii tak v církevním právu, nejméně čtyrycetileté, aby kacíře zkoumali a „po případě“ na trest vydali. K obrácení židů použito nejprve téže

[1]) Lehrbuch der Weltgeschichte sv. 4.

methody jako u Albigenských — totiž missií, když však na mírný tento pokus králův odpovídali posměchem a pamflety, ustanovil král, aby plné přísnosti zákona proti nim bylo užito. O nutnosti převahy moci státní při inquisici španělské svědčí Pastor, Rodrigo a de Maistre: „Židé musili se chvěti hrůzou, jinak naháněli hrůzu sami.“ (P. d.)

E. MASÁK (Br.)

TO NEVÍM SÁM . . .

To nevím sám, jak tehdy bude
mé duši smutné, duši chudé,
až večer světla rozsvítí
a touhy steskem vyzpívané
se zase teplem zachytí
v té jarní noci zadýchané . . .

Snad tiché snění podvečerní
rozetne život efemerní,
až hlohy budou bíle kvést,
jasmínu těžké dusit vůně
a plané růže u všech cest,
kde která duše bolem stůně . . .

Snad svatý klid v mou duši všumí,
utiší bolest, rány stlumí.
A vůní sobě nachytám,
v nichž noci jarní touhou šílí —
jak potom bude, nevím sám —
až zkvete v sadě jasmín bílý . . .

VÁCL. FRAIT (OI.).

Kritický rozbor základů Marx-Engelsovy sociálně-demokratické soustavy.

Když koncem XVIII. století proklamována byla ve Francii a Anglii úplná svoboda hospodářská a prosáknuta jsouc jedem Rousseauova náboženského liberalismu jako vlnobití zaplavila celou západní Evropu, sotva kdo tušil, že kýžená tato svoboda za nedlouho zahlodá na existenci lidstva a států. Ba liberální vlády byly jako spity přeludem ohromného pokroku,

Použito bylo: 1. Dr. John Kells Ingram, Dějiny vědy národohospodářské. — 2. Dr. Biederlack, Sociální otázka. — 3. Max Lorenz, Marxovská sociální demokracie. — 4. Cathrein, Socialismus. — 5. Fr. Hitze, Kapital und Arbeit.

zatím co mezi vyděděnci dávno doutnala jiskra nespokojenosti. Ký div, že ku společné obraně druh podal druhu rámě, nedivno též, že právě ve Francii našlo se dosti mužů nezištných, kteří vedeni upřímnou snahou, zachrániti hynoucí lidstvo, hleděli třídám vyděděným opětně vydobyti majetku — odtud ono pověstné Proudhonovo: Majetek je krádeží. — Avšak čím upřímnější snaha, tím bolestnější zklamání: prostředky byly voleny naprosto nevhodné. Jsou to snahy, jež krátce zoveme „utopistickým kommunismem". Muži takovými byli již dříve zmíněný Proudhon, Babeuf, Saint-Simon, Karel Fourier a především Robert Owen a Štěpán Cabet.

Mnohem hlubší kořeny zapustil socialismus v Německu, jeho rozvoj padá do doby po r. 1848, doby to ohromných převratů politických v celé Evropě. V této době setkáváme se již se socialistickými theoretiky a průkopníky vědeckého socialismu. Jsou to Rodbertus-Jagetzow, jenž navázav na školu Smithovu a Riccardovu, práci prohlašuje za jediný zdroj hospodářských statků, dále Ferdinand Lassalle se svým „železným zákonem mezdním" a výrobními družstvy dělnickými; první místo však bez odporu náleží Karlu Marxovi a jeho žáku Bedřichu Engelsovi. Marx od „pravověrných" socialistů všeobecně se uznává za tvůrce a patriarchu vědeckého socialismu. Tážeme-li se, na jakých základech zbudoval Marx svůj systém, odpoví nám B. Engels ve spise: Die Entwickelung des Socialismus von der Utopie zur Wissenschaft: „Oba tyto veliké objevy: materialistické pojetí dějin a odhalení tajemství kapitalistické produkce pomocí nadhodnoty — vděčíme Marxovi. Jimi stal se socialismus vědou."

Co jest materialistické pojetí dějin? Podivný konglomerát Feuerbachova materialismu s Heglovou dialektikou t. j. theorií, která svět vidí ne jako něco hotového, nýbrž jako něco vývojového, co je ve stálém vzniku a zániku. Avšak oba tyto systemy spojeny jsou poutem úplně originelním, ryze Marxovským. Tak zvaný Feuerbachův materialismus let padesátých a šedesátých tvoří druhou periodu systému materialistického, který v době četných výzkumů fysiologických, nemoha vysvětliti, co je hybnou silou, podmiňující lidské myšlení a cítění, viděl jedinou záchranu ve věkopamátném: Ignoramus et ignorabimus. Tento materialismus s jásotem přijal Marx, zvolav jako kdysi Archimed svoje Εὕρηκα . . . Onou hybnou silou, podmiňující veškeren život člověka a osnující jeho dějiny, jsou mu hospodářské zákony vývojové.

Princip tento formuloval ve spise: „Zur Kritik der politischen Ökonomie" takto:[1]) „Materielní výrobní síly společnosti střetnou se na jistém stupni svého vývoje s vlastnickými poměry, v jejichž rámci se dosud pohybovaly. S vývojem forem výrobních sil změní se poměry výrobní, poutány jsouce těmito výrobními silami. Nastupuje epocha sociální revoluce." — Charakteristickou známkou malovýroby je, že producentovi patří nejen výrobní síly (nástroje), nýbrž i výrobek potud, pokud ho na trhu neprodá. Avšak výrobní síly nezastavují se, nýbrž vyvíjejí se s pokroky technickými: z nástroje stane se stroj. Tím, že stroje nemůže si opatřiti každý producent, nýbrž pouze kapitalista, „střetnou aneb dostanou se v rozpor výrobní síly s poměry vlastnickými". Strojem vyrábí se v ohromném objemu, dělník stává se zbytečným, malovýroba mění se ve velkovýrobu, „s vývojem forem výrobních sil změní se poměry výrobní". „Epocha sociální revoluce" nastává vyvlastněním dělnictva, t. j. tím, že dělníku pracujícímu při stroji nepatří ani výrobní prostředky, ani zhotovený výrobek.

[1]) l. c. Max Lorenz, Marxovská sociální demokratie, str. 9.

Tento dějinný vývoj s hybnou silou, poměry hospodářskými, je dle Marxa základem všeho společenského života. Na něm závisí nejen pokrok kulturní, nýbrž i politika, právo, mravnost a náboženství, vůbec veškeré myšlení a cítění a nazírání člověka na svět. Na tomto základě stojí a se kácí celá vrchní stavba — život společenský.

To jsou základy Marx-Engelsovy vědecké sociální demokracie. Zkoumejme postupem: 1. Feuerbachův materialismus. 2. Heglovu dialektiku. 3. Zda hospodářské poměry jsou hybnou silou v dějinném vývoji?

1. Feuerbachův materialismus.

Od té doby, co Descartes známým svým axiomatem: „cogito, ergo sum", postavil proti sobě myšlení a bytí, stal se tento poměr mezi myšlením a bytím problémem pro veškeru moderní filosofii. Ti, kdo hájí priority ducha před hmotou, tvoří tábor idealistů, kdo přijímají prioritu hmoty před duchem, slují materialisty. — Druhou otázkou bylo, zda myšlení a bytí je totožné. Tu materialismus vší rozhodností hájil identity, poněvadž dle materialismu myšlení a t. zv. duch je produktem hmoty.

Nesmíme však materialistům vytýkati učení, že duch povstává z hmoty mrtvé, že mrtvé plodí něco živého a p., zde prý musí se pozorovati příroda, jak praví Plechanov[1]) ve svých: „Beiträge zur Geschichte des Materialismus", „ne jako hromada mrtvých, úplně passivních látek bez určitých vlastností"; pak byli bychom prý ovšem nuceni hledati hybnou sílu mimo přírodu. Rozumíme-li však přírodou to, čím vskutku jest, celek, jehož části mají různé vlastnosti, jehož části dle těchto vlastností jsou činny, na sebe vzájemně působí a reakce vyvolávají, mají tíži, ku společnému centru tíhnou, mezi tím, co jiné k obvodu kruhu se pohybují, přitahují a se odpuzují, spojují a oddělují se a stálými srážkami a opětným spojováním všechna tělesa, jež vidíme, tvoří a rozkládají, — pak nejsme nuceni vraceti se k nadpřirozeným silám, abychom dovedli si vysvětliti tvoření věcí a jevů, které vidíme." — Ve slovech těchto jasně je viděti úsilí uvésti všechno, i processy života duševního, na mechanické pohyby, a pohyby tyto vysvětliti způsobem zcela přirozeným. Avšak zde nejen se nedokazuje, jak z mechanických pohybů povstává myšlenka, zde materialismus nezodpoví ani otázky, odkud a proč ten pohyb? Materialista jakési pohyby pouze konstatuje a dále nepátrá, to ignoruje („ignoramus et ignorabimus"). To však neznamená nic jiného, než bankrot materialismu; vždyť tím klesá materialismus s hrdého piedestalu filosofických systémů na pouhou empirickou vědu přírodní. A proto netřeba ani jota měniti na větě: Dokud jakákoliv síla způsobem nevysvětlitelným působí a jako něco příčinného, hybného neb tvůrčího se jeví, — existuje tato síla, kterou bez všelikého násilí možno nazvati intelligentní bytostí, resp. Bohem. Konkluse a motu ad motorem známa byla již Aristotelovi a sv. Tomáši.

Že na tomto zbankrotělém materialistickém stanovisku theorie Marx-Engelsova je zbudována, dá se snadno konstatovati. Ve spise o Feuerbachovi Engels hájí priority hmoty před duchem a dí, že domnělou prioritu ducha nutno klásti nanejvýš do doby příliš dávné, kdy lidé, neznajíce ničeho o svém tělesném ústrojí, myslili, že myšlení a cítění je produktem jakési duše, která při smrti tělo opouští, a proto prý nebylo ani příčiny, aby pro duši vymyslila se nějaká smrt. — To má býti Engelsův důkaz proti existenci a nesmrtelnosti duše!

[1]) l. c. M. Lorenz str. 22.

Obhájiv takto základní thesi materialismu, prioritu hmoty, prohlašuje Engels duševní processy myšlení za produkt hmoty; píše v knize: „Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft“: „Ptáme li se, co jest myšlení a vědomí a odkud pocházejí, shledáme, že jsou to produkty lidského mozku a že člověk sám je produktem přírody, jenž se vyvinul ve svém okolí a se svým okolím, při čemž se rozumí samo sebou, že výplody lidského mozku, které jsou konec konců také produkty přírodními, neodporují ostatnímu přírodnímu spojení, nýbrž shodují se s ním.[1]) Tím uvádí úkony duševní na mechanické pohyby hmoty a hájí zřejmě materialistickou identitu myšlení a bytí. Jenom že ono apodiktické „shledáme“ a „rozumí se semo sebou“ je trochu podezřelé a směšné.

Dále pokouší se také vysvětliti, jak z mechanických pohybů může povstati myšlenka: „Pojmy o číslech a tvarech nejsou vzaty odnikud, leč ze skutečného života. Deset prstů, na nichž lidé naučili se počítati a konati první arithmetický výkon, není zcela jistě svobodně stvořeno rozumem.“[2]) (Priorita hmoty před duchem.) „K počítání není třeba jen počítatelných předmětů, nýbrž také schopnosti při pozorování těchto předmětů abstrahovati ode všech jejich vlastností — vyjímaje jejich počet“ — (předpokládá se, že hmota tuto schopnost musí míti). „A tato schopnost je výsledkem dlouhého historického a na zkušenostech založeného vývoje.“ — Je však otázka, jak z dlouhého historického a na zkušenostech založeného vývoje mohly povstati abstraktní pojmy. Vždyť zde teprve začíná problém, který nazýváme psychologií, a problém přece začíná tam, kde končí vědy empirické; tím staví se filosofie a přírodní vědy na rovný stupeň jako dvě stejnorodé veličiny.

Positivních důkazů pro existenci Boží a nesmrtelnost duše podá dosti křesťanská apologie. — Ještě jen několik slov o poměru Marx Engelsova materialismu ku darwinismu, v němž na první pohled materialismus mnoho získal. Ten však pokládá se nyní všeobecně za překonané stanovisko a je pro materialistického filosofa, jako byl Engels, velmi charakteristickým, napíše-li o darwinismu toto: „Darwinovi lze ostře, ne neprávem vytýkati, že jest ihned v koncích, jakmile se mu přetrhne nit descendence. Této výtky zaslouží si bohužel (!) všecka naše (totiž materialistická) přírodní věda: kde přetrhne se jí nit desendence, — je v koncích. Dosud se jí nepodařilo vyrobiti ústrojné bytosti bez plození a nedovede sloučiti z chemických prvků ani jednoduchá protoplasma neb jiná bílková tělíska.[3]) — To arci materialistu bolí, vyciťujet z toho zapíranou bezmocnost před neznámou mu silou, které za živý svět nechce nazvati Bohem. (O. p.)

[1]) l. c. Lorenz str. 24.

[2]) l. c. Lorenz str. 25.

[3]) l. c. Lorenz str. 25.

JOS. STANĚK (Č. B.)

Jindřich VIII., král anglický, brání proti Lutherovi svátost posledního pomazání.[1]

Jak známo, odpadl roku 1517. Luther formálně od církve katolické. Od té doby zavrhoval jeden článek katolické víry po druhém. Ano, šel tak daleko, že popíral i učení katolické o sedmeru svátostí uče, že jsou toliko dvě, křest a svátost oltářní. Ovšem že z řad katolických povstali mužové, kteří učení katolické církve proti Lutherovi bránili. Mezi těmi byl i Jindřich VIII, král anglický (1509—1547), začež dostalo se mu papežem Klementem VII. (1523—1534) čestného názvu „defensor fidei".

Ze spisu jeho „Assertio septem sacramentorum" ukázkou zde obrana svatého posledního pomazání.

Luther vysmívá se církvi, že theologové její nazývají poslední pomazání svátostí a že je nazývají poslední.

A přec dobře může býti zváno poslední, poněvadž poslední jest ze čtyř (svátostí totiž, kde se mazání svatým olejem užívá — křest, biřmování, svěcení kněžstva, poslední pomazání.)

A že skutečně je svátostí, dokazují slova apoštola Jakuba: „Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiae et orent super eum, unguentes eum in nomine Domini; et oratio fidei salvabit infirmum et alleviabit ei Dominus; et si in peccatis sit, remittentur ei." (Jac. 5, 14—15.)

Slova ta dokazují, že poslední pomazání jest svátostí. Mluvíť se zde o viditelném znamení, se kterým spojena jest milost. Luther ovšem vysmívá se slovům těm a váhu jejich snaží se zlehčiti. U posledního pomazání dospěl až k poslednímu stupni šílenství.

Tvrdíť Luther, že dle mínění mnohých není epištola ta epištolou pravou sv. Jakuba a že nezasluhuje, aby jí byl připisován duch apoštolský. A kdyby i byla Jakubovou, že apoštol Jakub neměl práva, aby svátosti ustanovoval, t. j. určoval viditelné znamení a s ním spojoval záslibu milosti. To může prý toliko Kristus.

Z těchto slov Lutherových patrno, že dvojím směrem slovům apoštolovým váhy ubírá, předně, že epištola není epištolou Jakubovou a není hodna ducha apoštolského, a za druhé, kdyby i byla, že apoštol nesmí ustanovovati svátosti. Oba tyto důvody k jednomu směřují cíli, neboť není-li epištola epištolou Jakubovou či authentickou a není-li hodna ducha apoštolského, aneb vydával-li apoštol poslední pomazání za svátost, dokázati však toho nemůže, že by vskutku svátostí byla, jsou slova jeho v obojím případě prázdné zvuky beze všeho významu.

Luther praví, že mnozí praví, nejen že epištola ta není epištolou Jakubovou, nýbrž i, že jest nedůstojna ducha apoštolského. Ale zapomněl uvésti jména těch, kdo tak tvrdí. Není jich, tuším, tak mnoho, ani nejsou tací velikáni, aby vrch měli nad těmi, kdož pravost epištoly Jakukovy zastávají. On na důkaz svého tvrzení dosud neuvedl nikoho. Já uvedu mu jednoho, který dostačí proti mnohým, sv. Jeronyma totiž, nad něhož dosud nikdo nevynikl ve znalosti Písma sv. a v rozeznávání knih pravých od knih podvržených. Ten uznal se vší určitostí epištolu sv. Jakuba za authentickou. Píšeť takto: „Jacobus, Petrus, Judas et Joannes septem epistolas ediderunt, tam mysticas, quam succintas, et breves pariter et longas; breves in verbis,

[1]) Joannis Fischerii, Roffensis in Anglia episcopi, opera. Wirceburgi 1597.

longas in sententiis.“ Týž sv. Jeronym píše v předmluvě k oněm sedmi epištolám: „Est enim prima earum una Jacobi, duae Petri, tres Joannis, una Judae.“

Patrno z toho, že sv. Jeronym týž soud pronáší o epištole Jakubově jako o Petrově a nepovažuje ji za nedůstojnou ducha apoštolského.

Luther tvrdí dále, že epištola Jakubova nedůstojna jest ducha apoštolského.

Uvedu proti němu svědka, který tvrzení jeho vyvrátí. A kdo je tím svědkem? Luther sám! Ať sám proti sobě svědčí, sám sebe poráží! Týž v traktátu o svěcení kněžstva učí, že církev má ten dar, aby rozeznala slovo Boží od slova lidského. Jak tedy smí nyní tvrditi, že epištola Jakubova jest nedůstojna ducha apoštolského, když církev o ní prohlásila, že je plna ducha apoštolského, a úsudek církve dle Luthera samého správným býti musí? Kdy tedy Luther mluvil pravdu?

Vyvrátili jsme, doufám, dostatečně tvrzení Lutherovo, že epištola Jakubova není authentickou anebo že není důstojna ducha apoštolského, a Luther sám byl nám v tom nápomocen.

Přejděme k bodu druhému, kde Luther dí, i kdyby byla epištolou Jakubovou, že apoštol nemá práva ustanovovati svátostí t. j. s viditelným znamením spojovati záslibu milosti Boží; to že činiti může toliko Kristus.

Ó, jaké to štěstí pro náš věk, že v něm povstal tak veliký učenec, který osmělil se apoštolu Jakubovi vyčítati, že nevedl si správně hlásaje evangelium Kristovo, nýbrž že osobuje si právo i svátosti ustanovovati, či jinými slovy, že osobuje si moc Kristovu po způsobu pyšného anděla, který pravil: „Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.“ Nyní nemusí si papež již nic dělati z urážek muže, který odvážil se i apoštola urážeti.

Jisto jest, že když apoštol poslední pomazání prohlašuje za svátost, též svátostí býti musí. Byť by se apoštol Jakub nikdy neodvážil vydávati něco za svátost, co by svátostí nebylo. Jakub oněmi slovy lidu sděluje, co byl od Krista přijal. Jako Kristus jedny věci sv. Matouši, jiné sv. Janovi nebo Lukášovi, jiné opět Pavlovi, tak ustanovení svátosti posledního pomazání zjevil sv. Jakubovi.

Když Luther proti sv. Jakubovi neslušně se zachoval, obrací se k církvi a vysmívá se jí, že nerozumí slovům sv. Jakuba přisluhujíc posledním pomazáním jen umírajícím, kdežto Jakub užívá toliko slov infirmetur quis a ne moritur quis, jakoby chybovala církev, když věci tak vznešené a důležité jako jest poslední pomazání neuděluje lehkomyslně i v malé churavosti, jakou si člověk uhnal tím, že přes míru pil, v churavosti, které se sprostíme, když se vyspíme.

Ačkoliv apoštol užívá slov „infirmetur quis“, přece patrno, že slovy těmi míní nemoc těžkou, smrtelnou. Důkazem toho jsou všecky modlitby, které kněz nad nemocným říká, o nichž nikdo nemůže pochybovati, že jsou původu starého a že by snad sestaveny byly těmi, které Luther theology zove.

Modlitby ty, ačkoliv nepřislibují uzdravení na jisto, přece nemají je za nemožné. Z toho opět zřejmo, že není nutno udělovati poslední pomazání teprve tenkráte, když nemocný je již v posledním tažení, v agonii. Darmo prosilo by se za uzdravení v tolika modlitbách, když smrt je již jista. Nejedná tedy církev tak, jak Luther jí vyčítá, ovšem neprávem, aby poslední pomazání bylo posledním, nýbrž aby, třeba posledním se zvalo, nebylo posledním, nýbrž aby zdraví nemocnému zjednalo. Nechce-li Bůh nemocného

uzdraviti, nezmenšuje se tím význam svátosti; mát svátost především prospívati duši.

Luther brojí dále proti poslednímu pomazání: Je-li poslední pomazání svátostí, má býti efficax signum toho, co znamená a co slibuje. Slibuje pak uzdravení, jak dokazují jasně slova: „Oratio fidei salvabit infirmum et alleviabit ei Dominus". A koho jest tajno, že slova ta se málokdy splňují? Co tedy máme říci jiného, než že apoštol slibuje to lže, nebo že poslední pomazání není svátostí.

K tomu odpovídáme: Lutherovi nezáleží na pravdě. Chce oklamati nezkušené lidi. Přisuzuje theologům výrok, kterého nikdy neučinili. Neučí, jak Luther tvrdí, že sacramentum est efficax signum eius, quod promittit, nýbrž že je to efficax signum gratiae.

Zní definice takto: Sacramentum est visibile signum invisibilis gratiae. Co tedy vyčítá Luther apoštolu, sám činí, sám lže. Jednáť se při posledním pomazání v první řadě o duši a teprve v druhé řadě o zdraví tělesné. Obviňuje-li Luther ze lži apoštola Jakuba, že po posledním pomazání nedostavuje se vždy uzdravení, obviňuje tím nepřímo i samého Krista Pána.

Sliby mají jistě i mimo svátosti splněny býti. A tu přislibuje Kristus, že věřící budou na nemocné ruce skládati a je uzdravovati. A kdo neví, že vždy se to neděje?

Zapomíná Luther, že co Kristus přislíbil tělu, nepřislíbil na věčné časy, poněvadž tělo je pomíjející. Co však přislíbil duši, věčně bude trvati, ježto duše je nesmrtelna. Kdyby vše mělo jíti dle mínění Lutherova, nemohlo by poslední pomazání býti svátostí, leč by činilo tělo nesmrtelným.

Luther tvrdí, že nemocného uzdraviti může i modlitba člověka pevně věřícího a že není k tomu třeba svátosti. A kdo může míti pevnější víru než on, jemuž, jak sám se chlubil, Bůh tolik tajemství zjevil a jenž i novou víru zakládá. Co může dokázati pevná víra, může tedy především Luther dokázati. Divím se proto, že neuzdravuje nemocných. Každodenně očekáváme z Německa zprávy, mnoho-li nemocných uzdravil, mrtvých vzkřísil, místo nich však slyšíme, že přívrženci jeho řádné, dobré a spravedlivé lidi zabíjejí. To jsou ta uzdravování Lutherova, kterými se může pochlubiti pevná jeho víra bez dobrých skutkův. Ovšem praví Luther, že modlitba, má-li uzdraviti, nejen musí býti vykonána v pevné víře, nýbrž též a viro bono. A tato druhá podmínka bude mu asi scházeti. Není asi vir bonus. Proto modlitbou svou nemocných neuzdravuje.

Apoštol Jakub dle Luthera nic nenapsal, co by důstojno bylo ducha apoštolského; za to je důstojno ducha apoštolského všecko, co napsal Luther.

Církev uznala, že epištola Jakubova jest plna ducha apoštolského, táž církev, o které Luther sám učí, že jest neomylnou, když stanoví pravost knih Písma sv.: a tu najednou proti ní vyhlašuje, že epištola sv. Jakuba není důstojna ducha apoštolského. Tomuto jeho výroku se velice divím, když epištolu tu čtu. Radíť tam apoštol Jakub na př., abychom se radovali z pokušení, v souženích byli trpělivi, Boha abychom za moudrost prosili, v Boha důvěřovali atd. Nejsou to věci apoštolského ducha důstojny? Či měl apoštol raději psáti, že lidé ze mše sv. žádného užitku nemají, svěcení kněžstva že jest pouhou ceremonií a jiné toho druhu, jako píše Luther? Divil jsem se, proč Luther právě proti Jakubově epištole tolik brojí. Když však jsem ji důkladně pročetl, přestal jsem se diviti. Jestiť epištola ta tak psána, jakoby ji apoštol Jakub v duchu prorockém byl psal zrovna proti Lutherovi.

Kdežto Luther, opovrhuje dobrými skutky a učí, že jedině pevná víra ku spáse jest potřebna, ukazuje sv. Jakub z rozumu, písma i na příkladech, že víra beze skutků je mrtva. Ostatně i přílišné povídání Lutherovo nejednou dostává zde svůj díl: „Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio“ (Jac. 1, 26). Na jazyk svůj mohl ostatně Luther obrátiti též slova: „Lingua ignis est, universitas iniquitatis (Jac. 3, 6), inquietum malum est, plena veneno mortifero“ (ibidem 3, 8).

Na jeho dogmata překrásně hodí se slova: „Quis sapiens est disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiae. Quodsi zelum amarum habetis et contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari et mendaces esse adversus veritatem; non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus pravum. Quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia et fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione“ (Jac. 13—17). Proto Luther nenávidí apoštola, že proti jeho chvástavosti, proti jeho zkázonosnému učení píše, jakoby byl osobu viděl, o učení slyšel.

Přes Lutherovu pohrdavou nepřízeň dokazuje epištola Jakubova křesťanům, že poslední pomazání jest pravou svátostí, a nepodaří se jistě Lutherovi, aby vážnosti této svátosti uškodil, svátosti, kterou církev od Krista ku blahu lidstva přijala, ta církev, která má záslibu Kristovu, že brány pekelné jí nepřemohou — na toť potom lecjaký fráteříček!

D. (Br.).

Ecce Agnus . . .

(List z kněžských meditací).

Tak zmlknout se svou radostí i bolem,
břemeno cizí, vlastních bratří hříchy,
vzít na svá bedra, jako Kristus tichý,
a lidu svému býti apoštolem.

Se všemi sedat za jediným stolem;
mít úsměv pro ty, kdo tě ve tvář bili,
kdo s Jidášem tě zrádně políbili, —
set' za vše rány požehnání kolem.

Nezoufat nikdy pro svou vlastní bídu,
nelomit rukou nad nevděkem lidu,
kdy vášeň jeho kříž pro tebe vztýčí.

Jen zmlknout se svou radostí i bolem,
jít v modlitbě svým neúrodným polem
a klidně čekat, až tvé zrno vzklíčí.

FR. MARTÍNEK. (Br.)

Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvlášť.

(Práce v soutěži I. cenou poctěná.) (Dokončení).

Působení církve na zlepšení poměrů socialních a hlavně dělnictva jest jednak přímé, jednak nepřímé. Přímo působí církev tím, že neunavně podporuje život spolkový a že uskutečňuje zásady křesťanské lásky. K nepřímému působení náleží neohroženost, s jakou církev slovem i písmem zastává se dělnictva a chudiny a boháče i stát neustále napomíná, by dbajíce spravedlnosti a lásky, dělnictvu ku pomoci přispěli.[1]) Všimněme si nejprve přímého působení církve, totiž činnosti její v křesťanských spolcích. Když působením socialních agitátorů vzmáhaly se mezi dělnictvem směry, které hrozily podvrátiti dosavadní řády a způsobiti převrat společenský, kněží a mužové proniknutí zásadami katolické církve postavili se směru tomuto na odpor a shromažďovali dělnictvo ve spolcích, jednak aby je před zkázonosnou naukou chránili a poučili, jednak aby organisací i ku zlepšení hmotných poměrů přispěli. O tom svědčí v prvé řadě Francie, Belgie a Německo. Zvláště ve Francii a v Belgii rozvinul křesťanský socialismus takovou činnost, že vedla k pevné organisaci.[2]) Ve Francii r. 1875. bylo již 147 katolických spolků dělnických, jež každoročně s velikou slávou a účastenstvím všech stavů konaly roční svůj sjezd. Ještě úspěšnější činnost vykazuje Německo. Katolický kněz to byl, jenž založil první spolek katolických dělníků (tovaryšů), totiž Kolping († 1863.) v Elberfeldu r. 1846. Jednak působením členů spolku, jednak přičiněním samého Kolpinga založeny spolky v Kolíně, Bonnu, Koblenzi atd. — Avšak i jiné spolky v krátké době vykazují mohutný rozmach. Na schůzi v Essenách dne 29. června 1870. poznamenává delegát Witte sílu spolku katolicko-socialního takto: „15.000 sedláků v Bavorsku, tolik nebo více v Porýňsku, 100.000 mistrů, 80.000 Kolpingovských tovaryšů je pod naší korouhví. A tu teprv začátek. 30.000 kněží německých půjde s námi, tuším tedy šťastnou budoucnost".[3])

Také u nás v Rakousku spolková činnost podporována je hlavně kněžstvem, a spolky dle vzoru Kolpingova založené přesahují počet 241 s 55 vlastními domy. Zmíníme se jen o jednom, totiž v Praze. Od r. 1852., kdy v Praze osobním přičiněním Adolfa Kolpinga založena byla Jednota katolických tovaryšů, stala se tato jednota útulkem a zároveň střediskem katolického dělnictva tamějšího. Zde scházeli se a vzdělávali přiměřeně v různých vědách, hlavně: kreslení, modelování, fysice, zeměpisu, měřictví, účetnictví a jj. Známý vůdce dělnictva V. Valečka se vyjádřil: „Kdykoliv se setkám se vzdělaným dělníkem a táži se ho, odkud má vzdělání, odpoví mi, že byl nebo posud jest členem jednoty katolických tovaryšů [4])

Dosud biskupové ve všech dílech světa pozdvihli svého hlasu v otázce dělnické vyzývajíce kněžstvo, aby zakládalo dělnické spolky. Než i hlava všeho křesťanstva stará se o otázku dělnickou a Lev XIII. právem získal si název papeže dělníků. Píše v encyklice „Rerum novarum": „Veliké chvály zasluhují mužové katoličtí, kteří poznavše, co časové žádají, hledají a zkoušejí,

[1]) R. Todt, Der radikale deutsche Socialismus und die christliche Gesellschaft. 497.
[2]) Todt, l. c. 490.
[3]) Lenz, l. c. 326.
[4]) Jaké byly počátky křesťanských social. v Čechách. V. Žižka, Vlast XVI. 38.

kterak by lidem nemajetným poctivým způsobem k nějakému blahobytu pomohli. Přijavše nad nimi patronát snaží se, aby rozmnožili blahobyt, jak rodin jejich tak jednotlivců, by závazky, jimižto dělníci a zaměstnavatelé vespolek zavázáni jsou, na spravedlivou míru byly uvedeny . . . Mysli dodávají biskupové, z jejich moci a vůle pečují četní kněží světští i řeholní o vzdělání spolčených. Nenedostává se bohatých katolíků, kteří dobrovolnými takřka druhy dělníků se stávají a na zařizování spolků těch značné peníze obětují, aby dělník touto jejich pomocí nejen přítomně dopracoval se výdělku, nýbrž i naděje poctivého odpočinku ve stáří".

Připomeneme ještě zásluhy, jichž získali si katoličtí biskupové, kněží a laici o dělnictvo v Německu. První v Německu pro upravení poměrů dělnických zasazoval se biskup V. E. z Kettelerů, jenž již roku 1871. dožadoval se stanovení doby pracovní, ochrany nedělního klidu, upravení práce žen a dětí a zavedení inspektorů na kontrolu vykonávání zákonů dělnických. Snah jeho ujalo se t. zv. centrum (jež zastupuje katolický lid německý) sněmu říšského, ale kníže Bismarck snahy jejich s úsměškem odbyl. Přece však neustávalo centrum svých požadavků, jež projevilo v návrhu ze dne 26. ledna 1885., vypracovaném dr. Lieberem, Hitzem a Stötzelem, znova uváděti, a tak stalo se, že po mezinárodní konferenci o ochraně dělnictva r. 1890. navrženy a r. 1891. publikovány byly dělnické zákony upravující poměry zdravotní i mravní a práci dětí. K pevnému stanovení zákonné doby pracovní nedošlo. Novellou o dělnickém zákonodárství upraveno bylo vyplácení mzdy a zavedeny obligátně řády pracovní pro továrny s více než 20 dělníky. Řád tento má býti dělníku do práce vstupujícímu znám a upravuje dobu pracovní, lhůtu výpovědní atd. Působením centra utvořeny byly „soudy řemeslnické", jež souditi mají spory dělníků s továrníky a rychle je rozhodovati.[1])

Snahy centra, zlepšiti postavení dělnictva, došly dalšího uskutečnění celou řadou zákonů, jimiž je postaráno, aby dělník v nemoci, v nenadálém úrazu a ve stáří nebyl vydán nouzi (pojišťování nemocenské, úrazové a starobní).

Po příkladě Německa i naše vláda a parlament počali se starati o dělnictvo, třebas na projevy dělnictva v letech dřívějších ani neodpovídali. Zřízení dělnických komor pro odpor se strany sociálních demokratů nebylo uskutečněno. R. 1896. zřízeny byly zvláštní soudy živnostensko-dělnické, kde si toho obec nebo dělnictvo neb vláda přála. Podobně postaráno jest o pojišťování úrazové, starobní (úrazové pojišťovny zřízeny r. 1889.) a nemocenské okresní pokladny.

Avšak zákonodárství dělnické jen tehdy může býti blahodárným, když upravovati bude všechny poměry dělnictva: mzdu, práci, dobu pracovní a jj. Katolíci na svých sjezdech domáhají se tohoto požadavku pro dělnictvo,[2]) ale liberalistický parlament a neméně vláda toho nedbá.

Ku zlepšení otázky sociální velikou měrou přispívá charitativní působení církve katolické. Křesťanství to bylo, jež první ujalo se účinně chudých, neboť pohanstvo při pohrdání člověkem toho neznalo. Lucian Samosatský mimo jiné posmívá se křesťanům, že podporují chudé.[3]) Teprve Julian napodobuje křesťany stavěl nemocnice a napomínal pohany k lidumilnosti.

Po celý středověk starala se církev o chudinu jmenovitě svými řády, jichž většina založena jen za tím účelem. Jměním svým církev sloužila

[1]) Fr. Kunze, Vorträge für katholische Vereine I. 109.
[2]) Sr. II. sjezd katolíků českých v Praze 1898. str. 376.
[3]) Fr. Zeibert, Historia ecclesiastica ed. 1903. 48.

jen společnému dobru, takže sekularisace jeho měla za následek bídu a nouzi velké části obyvatelstva. Sám Marx doznává to o klášteřích anglických, an píše: „Katolická církev byla za doby reformace majitelkou většiny půdy anglické; potlačováním klášterů byli obyvatelé jejich (statků klášterních) uvrženi mezi proletariát. Církevní statky byly většinou rozděleny loupežechtivým milcům královským nebo za směšnou cenu prodány spekulantským nájemcům a měšťanům, kteří staré dědičné usedlíky vyháněli a jejich statky scelovali". A následek? „Pauper ubique iacet!" zvolala královna Alžběta po jedné cestě Anglií.[1]) — Jen z lásky k bližnímu povstali mužové jako Don Bosko († 1885), jenž založil t. zv. „Oratorium sv. Františka S." a jehož spolupracovnicemi jsou „sestry naší milé Paní Pomocné", Cotto'engo († 1848) a Rouffel v Paříži. A kdo by neznal, s jakou obětavostí a s jakým úspěchem pracují spolky sv. Vincence z Pauly ku podpoře chudých, kteří nejvíce jí potřebují a kteří bez vlastní viny do nouze upadli? Kolika takovým nešťastníkům dostalo se podpory a útěchy, kolika zřízena slušná existence od té doby, kdy r. 1833. šlechetný Ozanan s osmi studenty v Paříži založil tento spolek!

Církev ujímá se neschopného dělnictva nejen zakládáním chudobinských ústavů, spolků a nemocnic, nýbrž zvláště tím, že nadpřirozenými pohnutkami pobádá člověka, by věnoval život, schopnosti a síly k opatrování nebohých v takových ústavech. Humanita, jež dnes se hlásá, může napodobiti křesťanskou lásku k bližnímu, pokud se týče almužny a zakládání ústavů, nikdy však jí nedostihne, pokud se týče obětavosti, s jakou křesťanští mužové a ženy věnují se ošetřování nemocných a starobou stižených. Správně praví spisovatel knihy „Restauration der Staatswissenschaft": „Slávychtivá pýcha může sice pro chuďobince a nemocnice vystavěti nádherné budovy, tyto malichernými prostředky opatřiti, v těchto nákladnou a dobře placenou administraci zaříditi, ale ducha pravé lásky do nich vlíti, nešťastným všeho druhu, ano i nepříteli nejen vyhozenými penězi, nýbrž i vlastní osobou a svou prací, obětováním všech radostí života sloužiti v chatrčích bídy, v nemocnicích a vězeních nejnižší a nejodpornější služby zdarma konati jest jen těm možno, kdo duchem křesťanským jsou proniknuti."[2])

Nepřímo působí církev katolická ku prospěchu dělnictva hlásajíc neohroženě slovem i písmem svoji nauku a požadavky své v tom ohledu. A tu na prvním místě je škola, kde musí církev nabýti bývalého vlivu, neboť jednou z příčin nynějších neblahých poměrů je, že mládež není vychována v duchu křesťanském. Pronikne-li křesťanství lidstvo, bude opět lépe. Náboženský duch pobádati bude zaměstnavatele, aby na dělníky pohlížel jako na bratry, ne jako na pouhé stroje, které ve dne i v noci, ve všední den i v neděli k jeho prospěchu pracují. Ve smyslu tom napomíná práce-dárce sv. Otec Lev XIII.: „Dělníci nebuďtež považováni za otroky, spravedlivým je míti v úctě lidskou jejich důstojnost, jež nabyla důstojností jejich křesťanskou vyššího stupně. Práce výdělkové, slyšíme-li hlasu přírody, nejsou hanbou pro člověka . . . To však hanebné je,t a nelidské zneužívati lidí za předmět výdělku a neceniti jich výše nežli jsou dle sil svých tělesných. Podobně přikazuje se míti zřetel k náboženství a duchovním statkům lidí nemajetných." K zachování těchto posledních (vedle užitečných knih a spolků) téměř jediným prostředkem je požadavek církve o svěcení neděle a svátků. I dělnictvo stojící k církvi v poměru nepřátelském se ho domáhá, ale tomuto

[1]) Ratzinger, l. c. 179.
[2]) II. sjezd katol. česk. v Praze str. 129.

nepřináší nedělní klid pravého požitku, neboť zahálka svádí je k výstředním zábavám a rozpustilostem. Jen klid s náboženstvím spojený odvrací člověka od prací všedních a poskytuje mu pravého osvěžení.

Opravdově křesťanský prácedárce dá dělníku mzdu přiměřenou, neboť bude věděti, že zadržená mzda volá k Bohu o pomstu. „Aj, mzda dělníků, kterou jste jim zadrželi, křičí a křik jejich vešel v uši Pána zástupů.“ — Namítne snad někdo: vždyť o mzdě rozhoduje svobodná vůle a smlouva dělníka s továrníkem. Jak tato svoboda dělnictva v určování mzdy vypadá, ukázali jsme nahoře. Proto správně praví sv. Otec a s ním souhlasí celý svět katolický, že i tehdy, když dělník svobodně se zaměstnavatelem o míře mzdy se dohodne, vždy v platnosti zůstane nad svobodnou vůlí obojí strany požadavek spravedlnosti, aby totiž mzda nebyla tak skrovná, že dělník střídmý a zvedený nemůže jí uhájiti svého živobytí.

Jak katolický podnikatel se svými dělníky jedná, v té příčině příkladem může býti Brandtova továrna v M. Gladbachu. Největší doba pracovní 10 hodin, odstranění nedělní práce, omezení práce žen a dětí, spořitelní a nemocenské pokladny, dětské školky, koupelny, knihovna a odměny za dlouhou zaměstnanost jsou dobra, jichž se dostává dělníkům tam pracujícím. Nejinak jednali křesťanští akcionáři francouzské severní dráhy, když roku 1897. věnovali 20 millionů franků pokladně pro starobní opatření dělníků při dráze zaměstnaných.[1])

Náboženství však i dělníkům přinese více spokojenosti a pravého štěstí, neboť je poučí, že pravé štěstí nezáleží v bohatství, nýbrž ve spokojenosti. Vzpomínka na odměnu věčnou bude síliti dělníka a učiní mu osud jeho snesitelnějším. Dělník má touž touhu po blaženosti jako bohatí kapitalisté a továrníci, kteří tuto touhu každodenně nejvybranějším způsobem ukojiti se snaží. Dělnictvo však, byť by se mu vedlo sebe lépe, bude vždy žíti ve skrovnějších poměrech, neboť mozolná práce zůstane vždy jeho údělem; proto touha po blaženosti, kdyby záležela jen v dobrech pozemských a „nebe ponecháno bylo vrabcům“, jak socialní demokraté říkají, nikdy by nedošla ukojení, vždyť nedochází ho ani boháč při všech svých rozkošech.

Křesťanství bdíc nad dobrými mravy stará se tím i o život rodinný, neboť šťastné manželství může býti jen při dobrých mravech. Proto jen v obnovení křesťanského ducha mezi národy a v návratu ku křesťanství hledati se musí uzdravení zla, neboť „jen duch křesťanství, náboženství lásky přemůže socialní egoismus naší doby“.[2])

K nepřímému působení církve nebo vlastně mužů církvi oddaných náleží socialní literatura, v níž rozšiřují se zásady církve o společnosti, majetku, podávají se prostředky k nápravě a vyvrací se mylné theorie o řešení otázky dělnické.

Bylo by příliš obšírno vypsati všechny knihy a uvésti všechny autory, kteří se stanoviska církve katolické o otázce socialní a najmě dělnické psali. Pomineme, jak již ve středověku nauka národohospodářská byla pěstována,[3]) a uvedeme jen některé muže naší doby. Vedle papeže Lva XIII., jenž svojí encyklikou „Rerum novarum“ přispěl k řešení otázky dělnické, jsou to hlavně řeholníci a z těch zvláště Jesuité, kteří literárně v té věci jsou činni (J. Pesch, Josef Biederlack, Viktor Kathrein, Th. Mayer, A. Lehmkuhl.) K praxi socialní otázky přispívá spis Fr. Hitzeho: Dělnická otázka a snahy

[1]) Sociale Tätigkeit der Kirche v knihovně »Volksaufklärung« 38.

[2]) Hitze: Die sociale Frage und die Bestrebungen zu ihrer Lösung. 227.

[3]) O tom srovnej: Dr. R. Neuschl, Sociologie I. str. 14—21.

k jejímu řešení. Mimo tyto muže jest ještě mnoho jiných, kteří oceňují a vysvětlují socialismus (A. M. Weiss O. Pr., Albert Stöckel, Karel Eberle, Fr. Walter a j.)[1])

Připomeneme-li si ještě jednou, jak církev katolická ve starověku pomohla otrokům, jak vrátila čest práci, jak podporovala rozkvět řemesel a rolnictví a jak konečně nyní chová se k otázce dělnické a středních stavů, musíme uznati, že církev katolická nejen vždy starala se o socialní poměry, nýbrž že má i moc a prostředky, aby rozervanost nynější společnosti uzdravila. K tomu však jest potřeba, aby učení její opět proniklo lidstvo tak jako za dob právě vzpomenutých, neboť jen tak nalezen bude lék proti společenskému neduhu: láska křesťanská a spravedlnost. Jen ony přeměniti mohou světlem svým noc v den, oblažiti společnost lidskou, převrátiti stávající nespravedlivé poměry, zreformovati svět a dáti mu novou tvářnost.

FR. JAR. P. (Pr.).

Officium a clero gallicano exule recitandum, pro hospitibus suis.

Laskavostí p. Š. dostala se mi do ruky skrovná sice, ale ještě dosti zachovalá knížečka, jež je velikosti 8° a nyní je majetkem domácí latinské knihovny kn.-arcib. semináře v Praze, kdežto dříve patřila knihovně kláštera OO. S. Aug. v Ročově. Je nadepsána „Officium a clero gallicano exule recitandum, pro hospitibus suis", a byla vydána roku 1797 v Drážďanech u Christ. Meinholda.

Officium je neapprobováno a ač bohužel není známo, na čí popud bylo vydáno, ani bylo-li vůbec kdy z rozkazu církevních představených recitováno, přece zajímá nás celým svým obsahem, zvláště obsahem orací a hymnů.

Dnes, kdy náboženský boj ve Francii znovu prudce se rozvířil, je vzpomínka na toto Officium skutečně časová, významná, ba možno říci, že i cenná; neboť jako nyní, tak i na konci XVIII. stol. pod rouškou vlastenectví tehdejší zákonodárný senát, pak národní konvent, direktorium a jiné samozvané vládnoucí korporace francouzské kněžstvo katolické bez rozdílu prohlašovaly za tmářské a zaryté vlastizrádce, za nepřátele pokroku a svobodného myšlení a za zhoubce státu. Proto ty, kterých nepopravili anebo nepozavírali do vězení, vyhnali aspoň z vlasti nic nedbajíce, že v těchto ubohých kněžích-exulantech bije právě tak — ne-li ještě více — vlastenecké srdce, jako ve všech těch „oprávcích a spasitelích" Francie.

Jak tito francouzští vypuzení kněží byli tehdy proniknuti vděčností za prokazované pohostinství svým dočasným hostitelům v cizině a s jakými as pocity meškali za hranicemi svého domova, o tom výmluvný doklad podává toto Officium, jež mimo stálé vyjadřování vděčnosti líčí i vřelou touhu po návratu a dává průchod bolu nad rozpoutanými vášněmi a anarchií ve vlasti milené. Jednotlivé význačné výbuchy znemravnělé massy stojící u vládního

[1]) Srovnej: Průvodce katolickou socialní literaturou. V. Oliva. »Hlídka« z roku 1902 čís. 7. a násl.

vesla Officium toto velmi případně a výrazně přibíjí na pranýř v hymnech svých, čímž tyto stávají se i historicky zajímavými.

Zkrátka řečeno: Officium toto je dobře vystiženým ohlasem tehdejších pohnutých dob jak ve Francii tak i za hranicemi jejími stěžujíc si hlavně na systematické ubíjení katolického přesvědčení a na ničím neoprávněné podceňování vlasteneckých kněží, jež stupňovalo se až na fanatické přímo záští a nenávist.

Přikročme však již k obsahu samotnému!

Officium má 7 částí. Antifony a žalmy jsou obecné sice, ale jsou vybrány a applikovány tak, aby v nich více méně všude zračila se hlavně a především vděčnost, v druhé řadě i zkormoucenost, naděje v obrat a pevná důvěra ve vševědoucího a všemohoucího Boha. Totéž vyjádřiti za účel mají i ℣ a ℟ i Lectiones; ty všechny, poněvadž v nich není nic nového ani zvláštního, pomíjíme. Důležitější jsou však orace, jež jsou sice v Církvi obvyklé, ale vhodně rozmnožené, aneb jsou zcela nově dle přítomné potřeby upraveny. — Zvláště však zajímavy jsou pro nás hymny, o nichž lze říci, že jsou reminiscencí na současné události ve Francii a vyjádřením šlechetného i vlasteneckého cítění tehdejších kněží-exulantů.[1])

Schema.

Invit.: Jesum, quem recipit, qui eius ministros recipit, * Venite, adoremus. Mat, 10. 40. — Ps. 94.

In primo nocturno.

Clerus gallicanus hospitio exceptus.
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Oratio.

...; qui pro nobis in terrā colonus et hospes esse voluisti; praesta, ut qui tuos propter te ministros hospitio nunc excipiunt, domum non manufactam habere mereantur aeternam in coelis; ...

In secundo Nocturno.

Clerus gallicanus cibo refectus. —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Oratio.

. . ., qui multitudinem populi tui in deserto mirabiliter reficiens, fideles erga ministros tuos pauperes commiserationem docuisti; praesta, ut qui nostris necessitatibus ex vera charitate communicant, promissa misericordiae tuae praemia consequantur, . . .

In tertio Nocturno.

Clerus gallicanus vestimentis indutus.
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Oratio.

Indue, quaesumus Domine, vestimentis salutis et indumento iustitiae circumda eos, qui nudum nudis in nobis te vestierunt; . . .

Ad Laudes.

Clerus gallicanus exul quam benigne exceptus. — — — — — —
— — — — — — — — — —

Oratio.

Respice . . . super populos, qui nec spreverunt nec respuerunt nos, sed sicut Angelos, sicuti Jesum Christum nos receperunt, et fac, ut in horā mortis suae portentur ab Angelis in sinum Abrahae; ...

Commemoratio S. S. Hospitum Domini nostri.

Oremus.

Praesta . . . ut hospites nostri cum Lazaro in novitate vitae ambulantes, dum te in nobis cum Martha pascunt, a te cum Maria verbi tui meditatione pasci mereantur; . . . (O. p.)

[1]) Žalmy, lekce i vše ostatní vyjma některé vyňatky z orací a všechny hymny schválně ani pouhým udáním místa, odkud jsou vzaty, neuvádím, aby pojednání nebylo přes míru rozvláčným.

CÍRKEV VÝCHODNÍ

Assumptionista P. Aurelio Palmieri mluví o důležitosti studia církví slovanských v časopise „Bessarione“ r 1901 mezi jiným toto: „Sedm milionů Řeků rozptýlených v Orientě se úplně ztrácí v lavině sto milionů Slovanů, kteří živeni jsouce vzpomínkou bývalé velikosti a sloučeni svazky krevními a jazykovými, mohutni a ohnivi mladistvým enthusiasmem, jsou určeni rozluštit náboženské problemy budoucna. Trápeni jsouce potřebou jednoty, žíznivi rozšířiti okruží svých časných zájmů, s taktikou úžasnou Slované připravují náboženskou a politickou hegemonii v říši Osmanovců, stále a stále sice zhasínající a stále zas udržující se na svých troskách. Nediskutujeme s politického hlediska o resultátech slovanské převahy v Orientě; pokud však se týká studií našich náboženských, jsme dokonale přesvědčeni, že v hodině Bohem vybrané Slované uskuteční časné tužby svrchovaných hierarchů Vatikánu.

Proto též hluboce jsme přesvědčeni o užitečnosti studia přítomného stavu východních církví slovanských a jich aspirací pro církev katolickou. Náš apoštolát v přítomné době od nich odvrácený musí se též obírati podmínkami, které v krátku by mohly zmásti naše iniciativy. Budeme moci inspirovat lásku k církvi římské srdcím podrážděným záštím osudným, jestliže se neoddáme důkladnému studiu těch, jež bychom chtěli volati sladkým jménem bratří, jestliže nebudeme usilovati proniknout do nejvnitřnějšího života jich duší?

Dnešní rozvoj katolických missií, započatá vyjednávání o navrácení dřevní jednoty katolické, ukládají nám navázati styky s církvemi orthodoxie, diskutovati s nimi o budoucích podkladech jednoty církevní. Jest proto na jevu, že katolický apoštolát žádá v době naší methody boje přiměřené cíli, nadpřirozené strategie, jíž by nejsnáze kynulo vítězství. Nadšení missionářovo dnes se bude úzce poutati k seznání východních jazyků, k studiu politického a náboženského stavu národů, jež touží zpět zavésti do ovčince Petrova. Nohsledové reformace pobíhají Orientem, studují pravoslavné bohosloví, korrespondují s řeckými a ruskými preláty, jen aby ujednali výbojnou allianci proti katolicismu. Daleka tedy buď od nás hanba zhoubné nečinnosti, zatím co nepřátelé jednoty zatahují léčky dílu pokoje! Daleko od nás buďtež ono bludné mínění, ony malomocné nářky, jež nazývají bezúčelným úsilí, snažící se zpřevraceti postupně zpuchřelé sloupy schismatu

Problem křesťanské jednoty, lpíme na této myšlence, bude rozhodnut Slovany. Sledujme je tedy na jich postupu ku křesťanství svobodnějšímu, ne tak opovrženému a plodnějšímu: dokažme, že římská církev se nestaví na odpor jich zákonitým tužbám; dokažme činy, že neprávem se imputuje neznalost jich národní krásy, rysů jich genia, úderů jich srdce; a tmavé mraky budoucna se rozeženou, a jasněji zazáří nebe zrakům těch, kteří se modlí, pracují a doufají za věčný triumf církve Jezu Krista.“

Přeložil O. Zlámal (Ol.).

Zpráva o pouti bohoslovců československých na Velehrad.

(Dne 29. a 30. července 1903.)

Podává K. HÁŇAVKA, t. č. jednatel »R. S.« v Brně. (Dokončení).

Po pozdravných slovech P. Kunyckého ze Lvova následovala řeč dra. Fr. Xav. Nováka „O vzdělání kněze se zřetelem na vzdělání bohoslovce“, přesvědčivá a působivá tím více, že založena na úctyhodné zkušenosti. Uvádíme postup krásných myšlenek.

Na tři třídy možno děliti kněze v ohledu sebevzdělání. První, kteří jsou k sebevzdělání odmítavi, jsouce spokojeni s tím, čemu se naučili a netouží po novém.

Druhá třída čte, studuje, ale jen povrchně, nedostává se jim energie, porozumění, obětavosti. Kniha, časopis rozčeří vody jejich duše, ale pouze na chvíli. Na nedostatek času takoví se nemohou vymlouvati. A přece si má a musí kněz dobyti, vybojovati formu života kněžského, životní obsah. Ovšem bojem těžkým, ale nutným dospěje samostatného hlediska, s něhož by mohl nazírati na proudy pod ním se ženoucí.

Ku třetí třídě patří kněz idealní. V každém ročníku bohosloví najdou se lidé idealní v nejušlechtilejším slova toho významu, jak v modlitbě, meditaci, tak ve studiu, sebevzdělání. Je však smutnou zkušeností, že ani 3 nebo 4 z oněch idealistů se nezachovají v praktickém životě, zakrní na stupních, které jsou jim příliš nízky. Proč? Nejsou připraveni na boj s životem, neznají směru, kterým by se brali na cestě k dalšímu vzdělávání. Zde kámen úrazu. Cesta za sebevzděláním je neschůdná cesta Alpami. Co nám schází v alpinistice duševní, je theorie, jakým směrem se brát ve vlastním životě. V té je kněz většinou odkázán na sebe. Studium vedle modlitby je knězi sloupem života. Kdyby bylo více studia, bylo by méně hospod a jiných věcí. Než po této stránce — studia a dalšího postupu v něm — vycházíme do života jako laikové a tím se stává, že často naše ideály se rozplynou, že nedospíváme hlavního cíle. Po čas bohosloví ovšem ono „markyrování“ cest činí akademie, professoři a j. Ale ve veřejném životě potřebné známkování cest schází a mnozí odbočují s cest a bloudí.

Nezbytnou a první podmínkou vší duševní práce — první známka pro duševní turistiku — jest dobrá vůle. Jest to základ k dalšímu sebevzdělání. Ne nadání, vlohy, talenty neobyčejné nám mohou co prospěti bez pevné vůle. Jest zvláště charakteristické pro nás Čechy, a ne snad k velké cti, známé vzplanutí pro pěknou věc, které však mizí jako plápol slámy. Řečník vzpomíná talentů nadějných, které znával a jimž se obdivoval, z nichž však ani jeden nevynikl. Není životní energie, není síly a odhodlání protlouci se životem za vytčeným cílem. Více německé houževnatosti, slovanská lehkomyslnost málo prospěje, byť bychom měli sebe více talentů.

Při všem idealismu je nutno býti praktickým. Hned ve vymezování cíle životního. Není třeba, aby každý slynul jako učenec, potřebujeme stejně dobrých katechetů, pastýřů duší, zpovědníků, kteří by pracovali ne povrchně, ale do hloubky. Kniha pak je prostředkem, možno říci kamenem, který klade kněz jeden na druhý, aby vybudoval stánek vlastního vzdělání. Nelze si představiti kněze, který by chtěl míti nějaký vliv, aniž by chodil na duševní, ideový trh, který by z knih a časopisů nesledoval soudobé směry a ruch.

Zde však zásada, býti praktickým, má největší význam. Neplýtvati zdravím, nevrhati se v předčasný hrob! Nejvíce se pak chybuje při výběru knih a časopisů. Když přijde žid s rancem, hospodyně ho odmítne. Obchodník však vyloží vše a jistě něco odprodá, třebas by to byla treta bezcenná, očím lahodící. Na

duševním trhu se staví na odiv mnoho věcí, které se zamlouvají. Laciné věci a přece — drahé smetí. Nezkušený nakoupí knih za mnoho set (které třeba zůstane dlužen), a kdyby se vybrala z takové knihovny díla cenná, snad by se jich našlo za 50 zl. Není správno kupovat vše, co má pěknou obálku. Dobrá je tu rada zkušených. Za 500 zl. je možno pořídit si knihovnu, která vystačí i ku pracím vědeckým. Totéž platí o časopisech. Non multa, sed multum! Nesmíme též zapomínati, že bohatý pramen ku vzdělání máme v knihovnách veřejných, gymnasijních, universitních a j.

Nač pak p. řečník klade důraz, jest: dorozumívati se vzájemně, posílati si knihy, časopisy, přispěti jiným radou, kterak pracovati v tom neb onom oboru, kterých použiti pramenů, kterak si je opatřiti, pěstovati styk s muži vysokého obzoru. Takové markyrování cest v životě kněžském by mělo veliký vliv a třebas se zachoval jen jeden z oněch idealistů, kteří vycházejí v život, pro plodnou práci, byl by to veliký kapitál pro klerus i lid.

Řeč přesvědčivě přednesená zanechala hluboký dojem u všech posluchačů.

Chorvatsky pak promluvil o „významu slovanské liturgie v kulturním životě Slovanů“ ctp. Koritnik, bohoslovec ze Záhřebu.[1])

Zajímavé thema v přednášce více než hodinu trvající probral způsobem poutavým poslední řečník p prof. Prasek z Olomouce.

Sám se prohlásil za „zlé svědomí“ v oboru „studia církevních dějin moravských“ a s tohoto hlediska vyzněly veškeré jeho vývody. Objasnil význam velikého činu Lva XIII., jenž otevřel archiv Vatikánský a tím přímo vyzval ke studiu dějin dobře věda, že i nepěkné věci tam nalezené nepůjdou v historii na vrub církve, nýbrž na vrub ničemů, kteří církvi škodili. Lituje, že Morava neváží z této přebohaté studnice pro své dějiny ani jako Čechy, jež v brzku budou míti svoje Monumenta Bohemiae Vaticana. Podal pak nástin dějin církevní historiografie moravské od XV. století, počínaje Augustinem ze Všehrd, kanovníkem olomouckým, který vydal první „Series episcoporum olomucensium“ a Paprockým s jeho posloupností markrabí moravských i biskupů olomouckých. Zvláště vytkl učené snahy z posledních desítiletí XVIII. věku v Olomouci, jež vedly k sepsání prvé části církevních dějin moravských Ziegelbauerem (O. S. B.), a ruch historiografický v první polovici století právě minulého, z něhož vyšlo obrovské a velezáslužné dílo církevní topografie moravské Řehoře Volného, benediktina rajhradského. Leč Volný nenapsal církevních dějin, sbíral pouze material a ač uplynul od té doby dvakráte lidský věk, nemáme posud ani jedné pragmaticko-kritické monografie, třebas o některém řádě, pro Moravu často tak významném, ba ani vědecké biografie nikoho z dlouhé řady biskupů olomouckých. A přec má Morava archivy, že se jim královské nevyrovnají, v Kroměříži a Olomouci.

Pěkná myšlenka byla pojata pro „catalogus cleri“ vzhledem k historii arcidioecese, ale nepokračuje se. Řečník ukazuje několik fakt, jak historie jinak by se dívala na mnohé muže a činy naše, kdyby původní prameny o nich byly prostudovány a uveřejněny. Bohatý material čeká na pracovníky.

Nedejme si ho tudíž uchvátit a nenechávejme znásilňovat pravdu protivníky, nýbrž sami se chopme práce a vytrhneme zbraň nepřátelům dokázanou pravdou dějinnou, neboť církev v dějinách se nemá čeho báti.

Za bouřného potlesku domluvil p. řečník a po přečtení došlých pozdravů předsedající právě vdp. děkan Vychodil poděkovav všem, doslovem zakončil akademii.

Mezi jednotlivými přednáškami zapěl vždy sbor bohoslovců olomouckých případné a dobře nacvičené písně.

[1]) Bude uveřejněno v »Museu«.

Při společném obědě, který následoval, připilo se na zdraví vzácného hosta dra. M. Zdziechowského a hovořeno všude čile o kulturních otázkách, týkajících se hlavně bratří našich jihoslovanských, kteří byli zastoupeni.

V odpolední poradě, které se súčastnili zástupcové jihoslovanští, jednáno hlavně o třech bodech:

1. Jak udržet vzájemné styky, které radostně uvítány a navázány akademií.
2. Ustanoveno propagovat čilou korrespondenci s bohoslovci bratrských alumnátů.
3. Bude vítáno, když aspoň delegáti navštíví za příležitosti jih a východ.

Dodatečně poukázáno, aby včas byl oznámen sjezd hlavně Polákům k uvarování nedorozumění.

Plni nadšení jsme opustili posvátné síně Velehradské, sešedše se na poslední akademii před oslavou stého výročí narozenin velikého Sušila. Kéž nadšení jím vzbuzené a až dosud stupňované nevyzní v neurčitost snah a neroztříští se o neplodnou frásovitost. Hleďme si zasloužiti hrdého názvu „dítek Sušilových!“

ZPRÁVY Z JEDNOT A DOPISY

Z BRNA.

Od poslední zprávy konala naše R. S. 7 schůzí:

XIII. 21. února: 1. V. Strmiska (III. r.): „O církevní hudbě“. 2. Vojt Marzy (III. r.) „A. Mickiewicz“.

XIV. 28. února: 1. Oktetto: Tittl, Ouvertura. (Počet horlivých hudebníků rozšířen o A. Nováka (I. r.) a Fr. Švábeníka (I. r.)) 2. V. Strmiska „O církevní hudbě“ (pokr.) 3. Oktetto: Kurz, Pozdrav národu. 4. J. Chadim (III. r.) „O pozemkové dani.“

XV. 6. března: 1. V. Strmiska: „O církevní hudbě“ (dok.). 2. Vojt. Marzy: „A. Mickiewicz“.

XVI. 13. března: 1. Oktetto: Mozart, Ouvertura k „Figarově svatbě.“ 2. V. Marzy: „Sv. Řehoř Veliký“, několik slov k jeho jubileu. 3. Oktetto: Kahnt, Romance. 4. J. Rudolecký (III. r.) z cyklu „Dějiny alumnátu brněnského“: „Fr. Sušil a duch národní v alumnátě.“

XVII. 20. března: 1. Fr. Vašek (I. r.): „Fr. Sušil jako překladatel klassiků.“ 2. Ant. Jelen (IV. r.): „Spiritismus“.

XVIII. 17. dubna: 1. M Müller (I. r.): „Vývoj českého krajinářství“. — Dne 19. dubna navštívena hromadně výstava Kalvodova, pořádaná „Klubem přátel umění.“ 2. Fr. Tretera (IV. r.): „Několik myšlenek z Kosmákova Kukátka.“

XIX. 24. dubna: 1. Duetto: Beriot, opus I. 2. Fr. Běloch (I. r.): „Koperník a jeho soustava světová.“ 3. Duetto: „Klid v podvečer.“ 4. Jos. Rudolecký: „Z dějin brněnského alumnátu“. 5. Duetto: Nagel, Romance op. 2. — Duetta zahráli: V. Strmiska (housle) a S. Kulhánek (klavír.)

* * *

Na oslavu sv. Tomáše a 100 narozenin Sušilových pořádána dne 7. března v našem alumnátě řečnicko-hudební akademie. Brněnský „Hlas“ o ní referoval:

Akademii řečnicko-hudební pořádali dne 7. března bohoslovci brněnští v aule nového alumnátu na oslavu sv. Tomáše Aqu. a Fr. Sušila. Čím sv. Tomáš Aqu. byl církvi celé, tím Sušil byl Moravě a národu našemu; proto Fr. Sušil, jehož 100letá památka narozenin letos připadá, mohl právem účasten být oslavy vedle doktora andělského. Bohoslovcům brněnským náleží uznání, že první na Moravě a v národě našem důstojně oslavili paměť 100. narozenin Sušilových. Řeč o významu Fr. Sušila jako vychovatele kněžstva a spisovatele bohoslovného obsahem i přednesem byla korunou této akademie, nejlepší z dosavadních akademií, jak pravil sám J. E. ndp. biskup František Saleský. V aule vkusně vyzdobené obrazem sv. Tomáše Aqu. a Fr. Sušila v háji květinovém shromáždilo se před půl 5. hod. odp. četné vzácné obecenstvo, jmenovitě ptpp.: J. E. ndp. biskup František Saleský, ndp. opat Fr. Sal. Bařina, vysdpp. prelát Jan Křtitel Vojtěch, kan. dr. Josef Pospíšil, professoři české techniky M. Ursiny, dr. Řehořovský, kan. Fab. Roháček, kan. Th. Wolf, msgr. Vl. Šťastný, ředitel Jeřábek, řed. Ed. Ouředníček, řed. Ant. Burjan, řed Holub, děkan C. Riedel, děkani Aug. Kleveta a Rudolf Reitter, prof. dr. Rob. Neuschl, prof. dr. Josef Kupka, prof. dr. Jos. Dvořák, konsist. rada Jakub Bartoš, konsist. rada Fr. Chalupa, bisk. notář Ad. Honig, konsist. radové Ed. Malušinský, dr. Fr. Kolísek, Fr. Janovský a P. Alois Slovák, prof. dr. Fr. Dvorský, prof. Al. Vlk, prof. dr. Jan Korec, prof. dr. Jan Mayer, prof. V. König, prof. J. Janoušek, kvardian Minoritů P. Otmar Novotný, kvardian Kapucínů z Třebíče P. Jan Rubringer, insp. Charvát z Husovic, účetní rada Gittel, stavitel Tebich, inž. Matzenauer, inž. Šik, kom. dr. šl. Zwakon, bisk. sekretář dr. Fr. Ehrmann, prof dr. Fr. Bulla, prof. dr. J. Bombera, prof. dr. Fr. Samsour, kons. auditor Met. Hošek, prof. dr. Jan Sedlák, sekretář české techniky Fr. Pavelka, dr. Bern. Šústek, O. S. A., prof. Ant. Drápalík, archivář bisk. konsistoře Jos. Kalabus, Jan Šrámek, farář Fr. Procházka z Halenkova, Jan Švestka, kaplan na dómě, katecheti Fr. Venhuda, Fr. Kuchynka, J. Hommer, Alfred Brichta, Lud. Kirsch, Rud. Puttner, Fr. Křivý, prefekt sem. dr. Boh. Spáčil, protokolista Fr. Knittl, kaplani P. Ant. Dvořáček, O. S. A., Ant. Bartoš, Em. Procházka, P. Ans. Synek, C. Novotný, P. Lukáš Kovařík, O. S A., ředitel kůru Ant. Hromádka, učitelé J. Dvořáček, Ant. Pelikan a jj. Akademie začala hymnem Fr. Musila na oslavu sv. Tomáše. Všechny zpěvy precisně provedeny byly. Zpěvy nacvičil a dovedně řídil ctp. Fr. Vybíhal. „O evolucismu a vědách společenských“ na základě pečlivé přípravy promluvil ctp. Jan Vajgl; následoval úryvek z mohutného hymnu Ant. Hromádky „Pozdrav sv. Kříži“ na slova Vl. Šťastného a po něm německá zdařilá řeč ctp. Sil. Kulhánka o thematě „Může-li moderní neodvislá morálka zabezpečiti mravnost“. Dalším číslem programu byl sbor „Adoramus Te“ od Al. Kothe a po něm panegyrická, vzácná řeč ctp. Ant. Šalomouna „Sušil jako vychovatel kněžstva a spisovatel bohoslovný“. Akademie případně skončena mohutným hymnem P. Pavla Křížkovského „Cyrill a Methoděj“. Veškera čísla programu provázena byla zaslouženou pochvalou a potleskem. Na konec ujal se slova J. E. ndp. biskup František Saleský. Vzpomenul výtky, jíž u proroka Jeremiáše činí Hospodin národu vyvolenému, že opustiv Hospodina, studnici vody živé, vykopal si cisterny rozpukané a nedržící vody. Slova tato na mysli tanula zajisté všem zbožným obhájcům katolické idey po všecka století. Na mysli měl je i sv. Otec Lev XIII., když nastoupil na stolec papežský a světem se rozhlížel. Tu i jemu se zdálo, že Hospodin postesknouti si chce ústy jeho, že opustili Ho, studnici vody živé a kopali cisterny rozpukané a nedržící vody. Přemýšlel, jak národy ve zmatcích filosofických náhledů odvésti od cisteren opět k studnici vody živé. Nenalezl vhodnější nauky nad učení sv. Tomáše Aquinského. 4. srpna 1879 vydav okružní list „Aeterni Patris“ vyzval především duchovenstvo, ale pak i učence laiky, aby se snažili

nejen poznat nauku sv. Tomáše, ale i vykládat a šířit, zřídil Akademii svatého Tomáše a bohatě ji nadal a zvláštním leskem vyzdobil. Bylo to 4. srpna. Od té doby uplynulo neplných 25 let a lze se tudíž tázati, zdaž lze klidit ovoce ze semene od sv. Otce v půdu křesťanské vzdělanosti tehdy znova zasetého? Ovoce to můžeme snad již kliditi, dotkneme-li se jen ústavu bohosloveckého zdejšího, důkazem jest i výroční Akademie. Neuplynulo ani 25 let a téhož dne 4. srpna zvolen byl papežem sv. Otec Pius X. Když nastoupil na stolec papežský, nepříznivci filosofie sv. Tomáše předpovídali úpadek její, ale sv. Otec Pius X. listem svým 23. ledna vydaným nejen potvrdil vše, co Lev XIII. ustanovil, ale ještě napomíná professory a posluchače Akademie sv. Tomáše, aby ještě více obnovili, osvěžili snahy po šíření nauky sv. Tomáše. Podivná shoda. Jeden papež zemřel, druhý nastoupil. Opustili jsme alumnát starý a v novém pokračujeme v Akademii na oslavu sv. Tomáše. Sv. Otec Pius X. chce oživit studium svatého Tomáše. Velectění páni hosté, kteří již po více let Akademie v alumnátě poctívají i J. E. ndp. biskup sám jsou svědky, že v Akademiích není úpadku, ale stálý úspěch a že dnešní Akademie předstihla všecky předešlé. Děkuje ze srdce chovancům za radost způsobenou, děkuje všem pánům hostům za laskavou přítomnost a trpělivost a prosí, by i budoucně Akademii svou přízeň zachovali. — Srdečná slova J. E. vyslechnuta byla s pozorností a jednomyslným souhlasem. Pochvalné uznání J. E. ndp. biskupa a souhlas všech vzácných hostí a účastníkův Akademie bude zajisté ctpp. bohoslovcům jak zaslouženým díkem tak i mocnou vzpruhou a pobídkou, aby v duchu sv. Tomáše Aqu. a Sušilově pokračovali na ideální dráze vědy a nadšení pro církev a vlast.

Z OLOMOUCE.

V druhém pololetí konala „Lit. Jednota“ posud tři plenární schůze, které byly vždy velmi četně navštíveny. Na I. podal nám J. Foltynovský (II. r.) zajímavou historicko-etymologickou úvahu o thematě „Panna Maria — hvězda mořská“, a naše horlivé kvartetto zahrálo přiměřeně k době postní z J. Haydnových „Posledních sedmi slov“ 2 čísla: „Pater, in manus tuas commendo spiritum meum“ (op. 51.) a „Consumatum est“.

II. schůze, věnovaná ku poctě sv. Tomáše Akvinského, měla tento program: 1. Rud. Fryčaj, „Hymnus na počest sv. Tomáše Akvin.“ (zpíval sbor s průvodem klavíru). 2. „Sv. Tomáš Akvinský — chlouba církve sv.“ (slavnostní řeč, Buček, II. r.). 3. Bedřich Smetana, „Ouvertura“ (klavírové solo, Martinů, IV. r.). Přítomni byli všichni vdpp. představení a skoro všichni členové „Jednoty“.

Na III. schůzi (o svátku Zvěstování P. Marie) nadšeně mluvil o „Neposkvrněné Panně Lurdské“ účastník lonské pouti české A. Místecký (IV. r.), a dojemné jeho vypravování procítěnými slovy doplnil ještě přítomný dp. vicesuperior. — V jednotlivých kroužcích konány tyto přednášky:

I. V kroužku sociologickém: „Ruská otázka“ (A. Kolář, III. r.). 2. „Vliv kněze na katolickou žurnalistiku“ (Rich. Bolík, III. r.). 3. „Sociální demokraté a Písmo sv.“ (J. Hlaváč, I r). 4 „Zemědělská družstevní skladiště“ (Václ. Frait, III. r.). 5. „Odborové sdružování“ (A Kolář, III).

II. V kroužku apologetickém: *a)* z odboru dogmatického: 1. „Může li se rozšířiti descendence na člověka?“ (Fr. Kutal, II r.) 2 „O hypnose“ (A. Richter, I. r.). *b)* Z odboru biblistického: 1 „Kritika evangelií dle Ad Harnacka a Alfr Loisy-ho“ (Jašek, III. r.). 2. „Kant-Laplaceova theorie o vzniku světa a bible“ (Jos. Tesárek, I. r.) *c)* z odboru historického: 1 „Poměr Moravy k českému povstání“ (Korec, I. r.). 2. „Zásluhy sv. Vladimíra o křesťanství v Rusku“ (Kubín, I. r.).

III. V kroužku literárním: 1. „Několik typů z novodobé literatury slovinské“ (R. Linhart, I. r.). 2. „Přehled činnosti ve slovanských seminářích theologických“ (volná rozprava — dle dopisů v 2. čísle „Musea“). 3. „Otakar Březina a jeho kniha „Hudba pramenů“ (I. část, L. Zamykal, I. r.).

Život v kroužcích byl poslední dobou značně vzpružen; docházíť na přednášky už od začátku roku dp. superior a nyní zase dp. vicesuperior, který též se účastní našich debat.

K oslavě Jubilea Sušilova se tiše připravujeme studiem jeho životního díla; práci tu rozdělili mezi sebou někteří kollegové, aby hlouběji mohli ocenit velikost a význam tohoto buditele, jenž ani mezi svými není náležitě pochopen — anebo snad i znám!

Ku povzbuzení pracovníků v jubil. roce Sušilově a na jeho oslavu vypsala „Lit. Jednota“ literární soutěž o zvýšených cenách (I. 13 K, II. 11 K, III. 9 K a IV. 7 K); také náš kuřácký spolek „Bosna“ na oslavu jubilea Sušilova daroval 30 K, z nichž budou odměněny tři nejlepší literární práce členů „Bosny“. — Na konec vyslovujeme vřelé díky P. Jos. Vraštilovi, bývalému předsedovi „Lit. Jednoty“ za laskavý dar 10 K a nejmenovanému dobrodinci za stejný dar ku podpoře činnosti Jednoty!

Bratřím bratrský pozdrav! PŘEDSEDA.

Z ČESKÝCH BUDĚJOVIC.

Od poslední zprávy konala Jednota dalších 10 schůzí:

IX (17. ledna.) Kol. Mašek (II. r.): „L. N. Tolstoj“ (pokr.) — Kol. Jančar (III r.) „Podzimní motiv.“ (Povídka ze života kněžského.)

X. (24 ledna.) Kol. Mašek: „L. N. Tolstoj“ (dokonč.) — Kol. Jančar: „Podzimní motiv“ (pokr.) — Po té povolena a založena venkovská knihovna pro obec Doudleby a Straňany.

XI. (31. ledna.) Kol Lorenc (I. r.): „Vzpomínka“ (vlastní báseň.) — Předseda: „O vzájemném poměru katolické církve a moderního světa.“ — Kol. Jančar: „Podzimní motiv“ (pokr.)

XII. (7. února.) Kol. Brož (II. r.): „Nad propastí (vlastní báseň.) — Kol. předseda a Jančar pokračování svých prací.

XIII. (14. února.) Kol. hudebníci: „Holoubek“, motiv národní písně od Záhorského. — Kol. předseda a Jančar pokračovali.

XIV. (21. února) Kol. předseda dokončil svou práci, kol. Jančar pokračoval.

XV. (28. února.) Kol. Jančar: Dokončení „Podzimního motivu“. — Kol. Šanda (II. r.) „Kant ve Francii“.

XVI. (6 března.) Kol. Šanda: „Kant ve Francii“ (dok) — Kol. Eybl (II. r.): „O spiritismu“.

XVII. (13. března.) Kol. Eybl: „O spiritismu“ (dok.). — Kol. Čech (II. r.): „Frant. Sušil“ (věnováno k jubileu 100. jeho narozenin.)

XVIII. (20. března.) Kol. Čech: „Fr. Sušil“ (pokr) — Kol. Jančar podal referát o přípravách k pouti svatohorské. — Pozdrav bratrským jednotám!

Navazuji ještě několik slov na zmíněný referát kol Jančara. Souhlasíme s ním v jeho přirovnání „Jednoty“ k osiřelé jabloni v širém poli. Jsme osamoceni, osiřelí — známá palčivá naše bolest. Ještě k poutím svatohorským obracíme v naději zrak jako ke spasné hvězdě. Vždyť jejich účelem mimo jiné jest, by nás tam starší bojovníci pozvedli k sobě, podali nám ruky — což tuto zvláště akcentuji; — my máme žízeň, oni studnice bohatých zkušeností. Na nich jest opraviti, o čem máme představu nesprávnou, doplniti, co nejasně tušíme —

a vychovati si tak čilé a neohrožené budoucí bratry. — Dovoláme se? Kéž se vyplní naše naděje zvláště letos, kdy „Jednota“ slaví jubileum 25letého trvání. Bylo by to nejkrásnějším pro ni darem!

A ještě slovo k svým nástupcům. Od počátku svého předsednictví toužil jsem po tom, aby k oslavě jubilea vydán byl Almanach, jako vydali kdysi hradečtí k 20letému jubileu trvání své Jednoty. Měly tam býti práce dosud činných bývalých členů Jednoty. Ovšem sen ten se nesplnil pro tu jednoduchou příčinu, že na snahu tu pomyšleno pozdě, a pracovníkům, jichž jsem požádal o práce, se nedostávalo dosti času k vypracování vhodných themat. Co se však nezdařilo letos, může se zdařiti příště. Nevydán-li Almanach letos, může býti vydán za pět let, až Jednota dokoná svůj 30. rok trvání. K tomu ovšem je třeba, aby se pracovalo hned v jednotlivých kroužcích, jež všechny vznikly z „Literární Jednoty“, aby se pracovaly práce odborné, práce ne jednoho roku, nýbrž více let, spolu pak, aby se nezapomínalo, požádati bývalé členy o vhodné práce. Tento odkaz hlavně zanechávám svým nástupcům, předsedům „Jirsíka“ a prosím jich snažně, aby naň nezapomínali. PŘEDSEDA.

„Kroužek včelařsko-hospodářský“ dospěl do prázdnin velikonočních k 15. čl schůzi.

VI. čl. schůze dne 12. ledna. Kol. Jelínek (III. r.) promluvil o trubci a jeho životním úkolu.

VII. čl. schůze dne 19. ledna. Kol. Brož (II. r.) pojednal o zazimování včel. Kol. Jančar ukončil řadu svých poutavých přednášek o umělém šlechtění ovocných stromů.

VIII. čl. schůze dne 26. ledna. Kol. Brož (II. r.) přednášel o včelách v zimě a na jaře. Kol. Jančar (III. r.) o průklestu a zmlazování ovocných stromů. Při volných návrzích uvázal se kol. Matuška (II. r.) půjčovati našemu spolku odborný časopis „Milotický Hospodář“.

IX. čl. schůze dne 2. února. Kol. předseda promluvil o pojišťování domácího zvířectva a jeho důležitosti pro rolníka. Z volných návrhů přijat byl návrh kol. Douše, jenž žádal včasné opatření dobrých roubů. Usneseno obrátiti se se žádostí na místní rolnickou školu.

X. čl. schůze dne 9. února. Kol. jednatel započal ve svém thematu o úlech a jich zařízení. Kol. Jančar promluvil o mrvení v sadech. Kol. předseda navrhl, by se kroužek pomocí místního okresního hosp. spolku postaral o praktický výcvik členů v pracech včelařských.

XI. čl. schůze dne 23. února. Kol. jednatel pokračoval ve své přednášce.

XII. čl. schůze dne 1. března. Kol. jednatel dokončil svou práci, načež promluvil kol. Matuška (II. r.) o rolnické krisi a o prostředcích k jejímu odstranění.

XIII. čl. schůze dne 8. března. Kol. Matuška ve své práci pokračoval. Kol. Brož pojednal o pracech včelařových v létě a dokončil svou přednášku na

XIV. čl. schůzi dne 15. března, na které mimo to kol. Matuška ve své práci pokračoval.

XV. čl. schůze dne 22. března. Kol. Douša (I. r.) přednášel o zužitkování ovoce, předeslav nejprve delší pojednání o velké důležitosti ovocného stromoví. — Zdar! JEDNATEL.

Z PRAHY.

XII. (9. řádná) schůze Růže Sušilovy dne 25. ledna. Kol. Čeněk Diviš (II. r.) podal I. část referátu „O klerikalismu“ (Jos. Svozil).

XIII. (10. řádná) schůze dne 1. února. Ctp. Diviš dokončil svůj referát. Dále bylo jednáno o pouti bohoslovců na sv. Hoře. — Nově ustavil se hudební

kroužek „Smetana“ na Růži Sušilově nezávislý. — K jubileu J. b. M. Josefa Strossmayera zaslán byl dne 3. února blahopřejný telegram.

XIV. (11. řádná) schůze dne 8. února 1904. Koll. Frant. Pechuška (III. r.) přednesl první část své práce: „Láska k vlasti spojená s láskou k církvi“, a dokazoval zajímavými případy.

XV. (12. řádná) schůze dne 12. února 1904. Kol. Ant. Štemberg (II. r.) podal první část „Historie pražské Růže Sušilovy“ a to „Založení a první čtyři léta Růže Sušilovy“.

Dne 15. února 1904. pořádali čeští bohoslovci domácí masopustní zábavu, k níž dostavilo se četně pražského vd. duchovenstva, mezi jinými i J. M. vdp. světící biskup Krásl a vdpp. professoři theol. fakulty.

XVI (13. řádná) schůze dne 22. února 1904. Přednáška Ant. Havelky: „Vznik a vývoj křížové cesty“.

XVII. I. slavnostní schůze Sušilova za hojné účasti členů a přítomnosti vdp. vicerektora K. Stelly. Pěvecký kroužek R. S. zapěl: „Hymnus“ od V. Blodka, po němž podal koll. Pilík „Životopisný nástin Františka Sušila“. Schůze zakončena byla sborem „Byl bičován“ (Fr. Picka — z „Umučení Páně č. 2.).

XVIII. (14. řádná) schůze dne 3. března 1904. Havelka dokončil práci o křížové cestě: „Zřizování křížové cesty a odpustky s ní spojené“. — Cyrillo-Methodějské jednotě ve Lhotě (u Vel. Polomě ve Slezsku) poslána byla sbírka českých bohoslovců na vystavění chrámu Páně. Ke sbírce (25 K) přispěl také vdp. vicerektor K. Stella.

XIX. (15. řádná) schůze dne 11. března 1904. Koll. Jos. Ježek (IV. r.) přednášel: „O spiritismu“ (Historie a vývoj spiritismu).

XX. (16. řádná) schůze dne 14. března 1904. Vldp. Frant. Stejskal, adjunkt čes. theol. fakulty, podal v přednášce „O methodice“ důkladný návod k vědecké práci. Účast byla velmi četná, přítomen vdp. spiritual Groh.

Výbor.

†

K radostným těmto zprávám o čilém ruchu v Růži Sušilově připojiti musíme i zprávu truchlivou. Smrt, která již několik let vyhýbala se našemu semináři, zasáhla letošího roku milého koll. **Františka Brabce,** bohoslovce II. roku. Byla to duše čistá, neobyčejně zbožná, bohoslovec velmi pilný a nadaný. Činnosti naší spolkové účastnil se horlivě jako výborný zpěvák. Zesnul v Pánu ve svém domově dne 6. března 1904. R. i. p.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Konečně i u nás počal život nový, práce svorná, vyšlo mile hřející slunce, pod jehož paprsky vypučely již květy vonné — slunce bratrské lásky, touha po účinné práci. Důkazem budiž tato zpráva:

Dne 31. ledna konána byla mimořádná valná hromada, již s křesťanským pozdravem zahájil předseda u přítomnosti 53 členů. Po té oznámil předseda, že za jistých podmínek vypisují se dvě ceny na konkurenční práce o thematu: „Význam biskupa Brynycha v otázce socialní“. (I. cena 10 K, II. cena 5 K.) Pak na práce o libovolném themattě mající vztah k vědám bohoslovným též dvě ceny: I. 6 K, II. 4 K. Schváleno zřízení šesti kroužků, z nichž pouze pět v činnost uvedeno. Konečně, když povstáním a radostným „sláva“

projevena vděčnost vdpp. představeným za propůjčení zpěvácké místnosti pro kroužky a čítárnu, následovaly volné návrhy, jimiž schůze skončena.

Dne 21. února, s pokračováním 23. února pořádána byla 99. valná hromada. Schůzi tuto zahájil, poněvadž předseda hned z počátku přítomen býti nemohl, jednatel s křesťanským pozdravem a vyzval přítomné (58) k náležité rozvaze, by konečně jednou valná hromada na něčem moudrém a k rozkvětu Jednoty prospěšném se usnesla. Po té vyčerpána tato čísla programu:

I. J. F. Skalický: „Slavie". Dovedně zahráli členové pěv.-hud. kroužku.

II. Čteny a schváleny zprávy funkcionářů.

III. Členové pěvecko-hudebního odboru krásně a nadšeně zapěli „Žalmy tatranského Slovana" od Dra. Ludvíka Procházky.

IV. Upřímná a povzbuzující řeč jednatele, že „Jen práce svorná zjedná opět slávu naší Jednotě".

V. Změna stanov, kde mezi jiným stanoveno, že konati se bude každý měsíc řádná valná hromada a určen nový paragraf o volbě a počtu členů do zastupitelstva Jednoty, aby se takto zabránilo všem škodlivým vlivům při budoucích volbách zastupitelstva.

VI. Smyčcový quarttet pěvecko-hudebního odboru tklivě zahrál od Jana Maláta „Vím já hruščičku jednu".

VII. Zpráva, že několik čísel programu koncertní akademie na oslavu jmenin našeho milovaného nejdůstojnějšího biskupa Josefa vyplní členové pěvecko-hudebního odboru.

Konečně následovaly volné návrhy. Debattováno o pouti a o slavnostním řečníku při sjezdě bohoslovců na Sv. Hoře. Přijat návrh jednatelův, aby vhodným způsobem získáváni byli přispívající členové pro Jednotu a tím i peníze na vědecké knihy.

Dne 19. března měl vdp. Dr. Jan Hejčl, prof. biblického studia zde, poučnou přednášku o své „Cestě do a pobytu v Berlíně". Přednáška, protkaná zábavnými episodami a ukázkami, jak Německo — Berlín — vyniká nad nás láskou ke starým památkám, pevnou a dobrou organisací katolíků, potkala se u posluchačstva s nejsrdečnějším souhlasem.

Kroužkův uvedeno v činnost pět a vykazují tuto činnost.

I. Apologetický, který řídí cthp. Ant. Audrlický (III. r.), scházel se vždy v pondělí od 1—2 hod. Přednášky měli: „O podmínkách a způsobu apologie". (Ant. Audrlický, III. r.), „O příčinách nevěry a prostředcích proti ní". (Aug. Cihlář, III. r.), „Existence a nesmrtelnost lidské duše" (Ignác Dovrtěl, III r.), „O spiritismu" (Jos. Jezbera, II. r.) „Sv. Jan Nepomucký a obrana jeho úcty" (Jan Širůček, III. r.). Kroužek shodl se na tom, že každý člen má vypracovati životopis některého světce, aby se tím ukázalo na vnitřní život Církve katolické.

II. Historický, jehož jednatelem jest cthp. Robert Vala z III. r., scházel se v pátek od 1.—2. hod. odp. a přednášku měli: „O vzniku, rozšíření a působení svobodných zednářů", část I. (R. Vala, III. r.), „Život a působení Bernarda Bolzana" (Jos. Pecháček, III. r.), „O snahách za zvelebení Církve katolické po bitvě bělohorské" (Jan Rouš, III. r.), „Historie opatů sázavských" (J. Šinkora, I. r.) a „Život a působení pátera Antonína Koniáše" (J. Dvořák, III. r.)

III. Kroužek exegetický pod vedením cthp. Ot. Olivy ze III. r. schází se ve středu od 1.—2. hod. a přednášeli: „Jakou řečí mluvil Kristus Pán" (Alois Šorm, II r.), „Důležitost tradice dokázaná histor. vývojem apoštolského vyznání víry" (Fišera, II. r.), „Výklad zázraku v Káni se zvláštním zřetelem ke slovům: ‚quid mihi et tibi mulier?'" (Jan II., 1—11.) (Alois Šorm,

II. r.) a „O důležitosti studia Písma sv. a některé směry exegetické“ (Alois Dolák, III. r.)

IV. Sociologický odbor řídí cthp. Josef Tužín ze IV. r. a mívá přednášky ve středu večer od půl 8. do půl 9. hod. Dosud byly: „Socialní demokraté a Církev katolická“ (Adolf Odvárka, III. r.), „O potřebě sociologického vzdělání kněze“ (J. Tužín, IV. r.), „Jak a v čem má klerus spolupůsobiti k řešení otázky socialní“ (Jar. Těšitel, III. r.).

V. Pěvecko-hudební kroužek, který řídí vlbp. J. Stejskal ze IV. r., schází se pětkráte týdně. Dosud pěstována jen praxe, ježto theorie pro cvičení se na akademii pořádané bohoslovci k poctě J. B. M. Dra Josefa Doubravy probírána býti nemohla. Cvičeny byly, mimo uvedené, kusy tyto: G. Rossini: „Cuius animam“. Arie ze „Stabat Mater“. Solo houslové na akademii dovedně provedl Lad. Dragoun z I. r.; Jan Malát: „Furiant“ a „Slavnostní pochod“ od Jos. Nešvery. Střídavě s hudbou neunavně cvičil sbor našich pěvců, který diriguje J. Kollanda z I. r., jak svědčí úchvatně provedené sbory na akademii: „Slávozpěv“ od K. Knittla, „Chudej pacholíček“ od Fr. Vránka (Quartetto: Odvárka, III. r., Boh. Kobza, II. r., Lad. Kaube, I. r. a Kar. Šír, I. r.); Fr. Hegenbart: „Ave Maria“. Basové solo dojemně s průvodem orchestru zapěl Boh. Kobza, II. r.; a „Nová vlast“ od Ed. Griega.

Během tohoto měsíce zakoupeno pro Jednotu 16 knih (vědeckých) a zavedeny nové časopisy: „Vlast“, „Historický Sborník“, „Museum“ a „Práce“.

Toť nový život v naší Jednotě, který pod mocnou ochranou Té, Jež slove „Sedes sapientiae“, brzy postaví se svou činností po bok ostatním bohoslov. Jednotám, jimž tuto jménem výboru hojně zdaru přeje JEDNATEL.

Od r. 1886. trvá v našem semináři neodvisle od Jednoty také „Národohospodářský spolek bohoslovců“. Spolek má svoji knihovnu, odebírá odborné časopisy a koná týdenní schůze spojené s přednáškami; celkem čítá nyní 41 členů. Dosud konány dvě přednášky a to: dne 28. února přednášel předseda spolku o thematě: „Včelařství jindy a nyní“. Řečník nastínil historii včelaření od nejstarších dob a poukázal na pokrok, jaký se stal ve včelaření zejména od polovice minulého století. Dne 6. března konal druhou přednášku jednatel spolku ctp. Dušek (II. r.). Za thema obral si: „Chov králíků domácích a jeho význam na poli národohospodářském“. Způsobem zábavným a názorným nastínil nám pan přednášející výhody chovu králíků zvlášť pro malorolníka a poukázal, na jakém stupni rozkvětu jest králikářství v cizině, kdežto u nás dosud se zanedbává nebo způsobem primitivním se koná. Po obou přednáškách podány četné dotazy a zahájena o nich čilá debata.

Kromě toho přednášel nám p. Alois Thuma, učitel a místopředseda 1. česk. spolku pro zvelebení včelařství v Chrudimi „O včelaření v úlech Dzierzonských“; dosud konal 4 přednášky.

S bratrským pozdravem za výbor A. DOLEŽAL, t. č. předseda spolku.

Z LITOMĚŘIC.

Jako za posledních let i letos pořádal zdejší universitní katol. akad. odbor dne 14., 15. a 16. února zábavu v seminářském sále. Je to vlastně masopustní zábava litoměřických alumnů vůbec. Ač loňského roku z různých příčin — o nichž na těchto místech nelze se rozepisovati — našinci žádných čísel neměli, dávána letos také některá čísla česká, by i naše strana byla poněkud repraesentována. Celkový program byl tento:

Neděle, dne 14. února: „Garcia Moreno“. Historické drama v 5 jednáních od P. H. Tricarda S. J., v překladě Bernarda Arense S. J.

Pondělí, dne 15. února: 1. „Die Heinzelmännchen“, polka od J. Nentwicha s průvodem orchestru. 2. „Die Nihilisten“, fraška ve 3 jednáních od Jiřího Hoffmann-Schaumberga. 3, „Paleček na cestách“. Komedie v 1 jednání dle H. J. od J. Poláčka. 4. „Der Einjährige und sein Putzkamerad«. Veselohra v 1 jednání od F. J. Kujawy. 5. α) „Okamžení“. Mužský sbor od J. Ev. Zelinky. β) „Modlitba pod hvězdami“. Dle sonaty L. Beethovena. Slova Al. Šmilovského. 6. „Die wohlfeile Zeche«, humoristická scena se zpěvem.

Úterý, dne 16. února: 1. „Froschkantate“, mužský sbor s průvodem piana od C. Henniga. 2. „Der Herr Professor als Landwehrmann“. Žert o 3 odd. od dra. Jos. Fausta. 3. Z kruhu „elitní klasy“. Kuplet od Jar. Gallaty; hudba od Jindř. Siegla. 4. „Ein geschlagener Mann“. Komická operetta o 1 jed. od Malmendiera. 5. „Italští umělci“, komické tercetto od Jar. Gallaty s hudbou od Jindř. Siegla. 6. „Die Diebe in der Falle“, žert od J. A. Röhriga.

Zábava trvala vždy od 4. hod. odp. až do ½8. večer. Přestávky vyplňovány zdejším kroužkem hudebním; mezi jinými kusy hráli jsme též ouverturu „Figarova svatba“ (Mozart), „Žebravý student“ (Millöcker), „Rokoko“, gavotta od Komzáka a j. Sál byl po všechny 3 dny četnou společností navštíven; v pondělí dostavil se sám J. Exc. nejdp. biskup. Souhra celkem slušná.

Toť asi obraz naší jediné zábavy, jejíž morální i materielní výsledek byl skvělý. Škoda, že nelze častěji takto poněkud pookřáti; doufejme však, že i v tomto ohledu se poměry naše dle možnosti zlepší.

Všem bratřím upřímný pozdrav! Sk.

IZ LJUBLJANE.

Ljubi bratje!

O društvenem gibanju v našem semenišču Vam danes poročamo nekaj malega o govorniških vajah. Od zadnjič so govorili: Tov. Demšar: Kdor spoštuje vero, ljubi tudi narod; tov. Gogala: Napadi na cerkev v novejši dobi in njena obramba; tov. Kepic: Galileo-Galilei in rimsko sodišče; tov. Kogovšek: Križ pred triumfom na Golgati in pozneje; tov. Breznik: „Judje niso znali govoriti po judovsko, in sem jih kregal in preklel“ (II. Ezdr. 13, 24. 25). Iz tega govora podajemo tu nekaj misli, ki jih je treba vedeti vsem slovenskim bogoslovcem. Govornik je svaril slovenski klerus pred novo, spačeno izreko terjajočo, da bi se naj „l“ govoril povsod čisto, ne pa kot je bilo do sedaj pravilo slovenskega jezika, da se mora „l“ na koncu besed in sredi pred soglasniki izrekati kot „*u*“ (*v*). Kakor se mora slov. duhovnik povsod, tako se mora zlasti tukaj držati narodne u-jeve izreka! Govornik je dokazal, da je nova l-ova izreka tuja, ponemčena, neslovenska in, ako se dosledno skozinskozi govori, zraven še grda; u-jeva pa, seveda vštevši izvzete primere, edino prava, opravičena iz zgodovinskega, slovanskega in narodnega stališča, katere se slovenski duhovnik že zavoljo svojega poklica mora poprijeti. Obžaloval je, da se današnji klerus nasprotno vnema za popačeno, skvarjeno ponemčeno izreko, katere se najnovejši čas oklepa neki del naše odtujene mlade gospode in sklenil s klicom, naj slov. duhovščina z „l“-ovim spakovanjem ne skruni božje besede. Kakor drugje, tako naj bo tudi tukaj slov. duhovščina edina.

Pretečeni mesec smo imeli petindvajsetletnico „Govorniških vaj“. Proslavili smo to slovesnost z petjem, tamburanjem in deklamacijo, predsednik tov. Podbevšek pa nam je v govoru „moč žive besede“ pojasnil pomen govorništva in na kratko opisal zgodovino „gov. vaj.“ Izmed več zunanjih udov sta se slavnosti udeležila tudi prva dva predsednika čč. gg. prof. dr. Ivan Janežič in kanonik Andrej Kalan, ki sta nam povedala mnogo zanimivega

o ustanovitvi in poznejšem razvijanju društva. Naravna potreba je poklicala društvo v življenje, ker so tedanji bogoslovci uvideli potrebo, se že v semenišču vaditi v govorništvu. V poznejšem času so se govorniške vaje razvijale bolj ali manj živahno, kakršne so bile rovno razmere, a splošno se more reči, da so vstrezale svojemu namenu, ker večinoma so duhovniki, ki delujejo v pastirstvu, dobri govorniki. O drugih društvih prihodnjič! Pozdrav slovenskim in slovanskim bratom!

TAJNIK „CIR. DR.“

IZ ZADRU.

Čudit će se braća bogoslovci, gdje još nema nikakova glasa o našem „Duhovnom Zboru“ u cijenjenom „Museum“. Pravog razloga tomu, neznam ni sam dati; bit će valjda uzrok ono, nam južnjacima prirodjeno „dolce far niente“. Preduzeo sam na se, da u glavnom barem obavjestim braću o našem „Zboru“. Nastojat ću da, u koliko mi je moguću, sve što vjernije opišem, eda tako izidje prava slika. Stariji koji moj brat mogao bi to bolje učiniti nego ja, kakono ti oni, koji je gotovo sve zgode i nezgode našeg „Zbora“ doživio et quorum pars ipse fuit. Ali kad se još niko u tom poslu nije mašio pera, evo mene. Bolje je išta, nego ništa.

Počet ću ab ovo, da ocrtam povjest našeg „Zbora“; ta i onako neću se umorit, jer na žalost, naš „Zbor“ ne broji mnogo stranica povjesti svoje. Mislim da je najmladji medju svojim drugovima; jer dok su neki prošli i 50 obljetnicu, a neki će je brzo proslaviti, naš ne može još da se podići ni 10 objetnicom opstanka svoga. In charta „Zbor“ opstoji samo od nekoliko godina, a razne nezgode nisu mu dale da prodre i da zauzme maha medju mladim silama. Prve godine zanosno se bilo počelo radit, ali na jedanput sve opet zaspalo. Pravog razloga ni tomu neznam, jer toga doživio nisam, a nit analâ nemam. Znam samo to, kako sam po pričanju čuo, da su mu se klipovi bacali pod noge, baš s one strane, vdakle mu je imala doći pobuda i oduševljenje. Tako prvu stranicu „Zborove“ povjesti napunja ona narodna: „Otkud da me sunce grije, odanle me led bije“. To je porazno djelovala na mlada oduševljena srca, i malo je falilo, a da „Zbor“ nije stalki san usnuo, neću reći za uvijek, ali za dugo vremena. Prošla jedna, dvije godine, nadošle nove sile, a razočarane svršiše već svoje nauke, te se opet potaklo pitanje o „Zboru“. Tako „Zbor“ ima da zahvali mjeni svoj opstanak. Preklani se našlo nekoliko oduševljenih sila te pozvaše i ostale, da bi stupili š njima zajedno i oživili „Zbor“. Javilo ih se priličan broj, ali kroz cijelu godinu sve je stalo još in suspenso. Trebalo je čekat drugu godinu, koja je imala biti godina rada. Tek lani dakle stupio je naš „Zbor“ de facto na život (premda još do danas nema krštenice). Tantae molis . . . . .

Odmah početkom godine imao je dosta članova i radećih i potpomagajućih. Kroz godinu pročitane su bile samo tri radnje, jer su ostale bile kasno predane. Svak se je naime opravdavao „quod differentur, non aufertur“.

Napomenut mi je još, da se je „Zbor“ dopisivao s braćom u Zagrebu, i tim se je završio rad „Zborov“ prošle godine, prve godine njegovog rada. Ova godina za „Zbor“ ima tu znatnost, da je počeo opstojati i ako ne via juris, a ono barem via facti.

Ova nova godina nije do sada u ničem nadmašila prošlu; püka je njezina kopija. Kažem do sada, jer ima nade, da će bolje biti. Prihvatilo se predloga, koji, ako se izvrše, bit će sjajan dokaz radinosti i zauzimanja radećih članova. Bože daj, da čim prije i naš „Zbor“ osvjetla sebi lice.

Listova primamo priličan broj koli zabavnih, toli poučnih o raznim znanostima i o raznim pitanjima. I izvan „Zbora“ ima radilica pčela, koji privatno

rade. I ovo će biti štogod doprinijelo, da se je ovako kasno osjetila u nas potreba zajedničkog rada i poticanja.

Osim „Duhovnog Zbora“ opstoji još od više godina i „Tamburaško društvo“, a ove se je godine počelo okupljati i „Pjevačko društvo“, ali oba do sada nalikuju svome bratu „Duh. Zboru“ t. j. živu samo unutrnjim životom u svojoj sobici et non ultra — S ovim završujem. Budeli u buduće što dobra, bit ću spravan, da braću majke Slave čim prije obavjestim U toliko svima pozdrav sa Jadranskog žala. VIGILANCIJE.

ІВАН ЗАВЕРУХА, богослов у Львові.

Погляд на духове житє руско-українських богословів в духовній семинарії у Львові, за рік 1902/3. Знамятною сецесиєю руско-української академічної молодіжи з 'львівского університету завмерло на якийсь час духове житє питомців нашої семинарії. Читальню — осередок сего житя — закрито на загальних зборах богословів, 20. падолиста 1901, а єї члени пійшли на чужину, розбігли ся мов сироти по чужих університетах, щоб запротестувати против гнету, який давить наш народ в рідній таки землї . . .

. . . Вже третя осїнь від тодї настала,
як ми пращали милу Вітчину,
як люта кривда за Дунай нас гнала,
як жаль свїї несли ми в чужину:
бо в своїй хатї — нї правди, нї волї . . .
Вже лекше в наймах сиротинї жить!
Мов лев зірвали-сь, щоб народу болї
рознести сьвітом, рани відслонить . . .[1])

Проминув час сецесиї, розвіяли-сь рожеві молодечі надії, але животні наші сили еще більше скріпили ся серед злиднїв. Досьвід, обсервация на чужинї, нові здобутки відомостий на університетах у Відні, Празї і Кракові, як рівнож ярке нехтованє наших справедливих домаганъ — все те очутило в молодих серцях певність себе, запалило бажанє усильної працї, Ми вернули домів, але всїм стало ясно, що сильний числить ся лиш з силою. Ми зрозуміли, що Русини з'уміють тодї побороти ся як-слїд зі своїм противником, коли розбудять дрімучу силу свого великого народу, як зміж него стануть виступати ряди мужів працї, непохитного характеру і глубокого образованя.

Добрим бажаням богословів йдумь на встрічу блажені змаганя наших Архипастирів, передовсїм Їх Ексц. Митрополита Шептицкого. Керму семинарії обнимає О. Др. Хомишин, настає у нас доба реформи — в саму пору!

Про реформу, так знаменну і важну подїю в історії нашої семинарії, Церкви та народу — подамо иньшим разом загальний начерк. На-разї розкажемо дещо про житє духове між питомцями в першим роцї по сецесиї, про їх організацию і т. д.

Де-як-де, але серед нашого народу сьвященик мусить бути ревним душпастирем, мужем молитви, заразом щирим патриотом о крицевім характері, щоб клонив колїна лиш перед правдою та в щастю народу видїв своє щасте. Сьвященьство і Церков — се забороло Русп-Украіни!

[1]) Винято зі стиха: „Горі іміїм серця!“ з р. 1903.

Наші богослови одушевили-сь сим покликом, забрали-сь до праці над собою в напрямі аскетично-морального і просьвітно-культуральної образованя Наступив перелом, жите поплило новим руслом.

Живчиком таких змагань було: Братство „Воведенія в храм Пр. Д. Марії", Читальня і Літературно-наукове товариство.

Вратство Пр. Дїви Марії має взнеслу ціль защепити в молоді серця нїжні почуваня релїгійні, а передовсїм набожність і дїтинну любов до Пр. Дїви. Головою братства е спірітуальний О. Дольницкий, а секретаря вибирають собі сами члени зпóмиж товаришів IV.-го року, який визначае ся побожностию і ревностию в богослуженю. Братство се обдарене відпустами, а на духовні практики збирають ся братя в осібній каплиці. Свого Пастиря, сїдоголового, старенького „Дзядзя", любимо і шануємо по щирости, бо се людина так добра і мила, що полоняе серця всїх, нето молодих питомцїв.

По черзї приходить ся розказати дещо про нашу Читальню. Задачию Читальнї е — зібрати товаришів в тїсний гурток та розбудити між ними в дружних-щирих розмовах сердечне товариске пожите; вщіпити любов і одушевлене до величних духових інтересів та живе спочуване для всього, що праве, що взнесле, що добре, що красне. До тої мети стремить Читальня, та осягае еї по можности. На товарискі сходини маe відповідну салю з чарно урядженою сценою, де відбували-сь вистави драматичні в цїли розбудженя в питомцїв замилуваня до рідної штуки, де тепер виступають товариші з музикально-вокальними продукциями. Крім того удержуе Читальня: бібліотеку, часописи, карти етно- і географічні і т. и. — видае праці літературно-наукові, оригінальні і переклади з мисту богословского і сьвітского (за одобренем Ректорату); — завязуе кружки наукові і фахові, устроюе відчити, вечери літер. і концерти — (§. 2. стат.). Ізза сего відбував видїл Читальнї частійше свої засїданя, де полагоджувано також фінансові справи товариства, та скликував після потреби загальні збори. Заходами Читальнї устроїно в минувшім роцї величавий концерт в чест Єго Савятости бл. п. Льва XIII. і честь Тараса Шевченка.

Під зарядом Читальнї стоїть на окремих статутах товариство Літературно-наукове. Цїль товариства — познакомити членів о спільній працї з вислїдами новїйшої науки, літературними творами своїми і чужими, дати способнїйшим одиницям спроможеність виобразувати ся в слові і набрати вправи в пері. До сего змагають: відчити, розправи і дискусиї наукові; вечери літературно-наукові — (§. 3. стат.).

Товариство подїлене на 5 кружків: богословский, суспільно-економічний, господарский, літературний і славяньский Провідники кружків мають роздати членам теми до відчитів зі свого обсягу, вказати на відповідні жерела до їх обробленя, та провадити на відчитах дотичні дискусиї зі слухачами. Відчити в минувшім роцї відбували ся переважно в присутности ОО. Настоятелїв. В кружках набирають товариші вправи — понимати швидко і певно духові питаня, ясно і бистро порядкувати свої гадки. Ту вирабляесь дар живого, безпристрасного предложеня власних думок другим, з різким висловом і перекону. ючо; а се, поруч сьвятости житя, необходиме оруже доброго сьвященика.

Із всїх кружків найкрасше розвивав ся богословский, тому що на него клали товариші найбільшу вагу. В минувшім роцї виголошено ось ті досить вичерпуючо́ оброблені відчити: — Теольогія Отців

апостольских, — Генеза нїгілїзмув Росиї, — Исторія Унїятскої Церкви в Холмщинї під пановаєм Росиї, — Християньство в відношеню до модерної культури в сьвітогляді Толстоя і Рускина, — Михайло Ангел Вуонароттї в головній фазї свого розвою на поли штуки церковної, і деякі иньші. Крім того відчитувано працї з місту бвгословского перед Настоятелями на кождім роцї з-окрема. (O. p.)

ROZMANITOSTI

Prof. Dr. med. A. Šiltov, Мысли о Богочеловѣкѣ (съ философской и естественно-научной точекъ зрѣнія). Изданіе третье дополненное. Харковъ. 1904. Cena 50 kop. — Šiltov s Pirogovem jsou ruští Pascal, Euler a p., muži vědy a vzácní zastanci víry. Z jiných spisů Šiltových známy nám jsou „O bezsmrtnosti duši“ a „Sredi bezbožnikov“. Kniha ohlášená vábí asi ze všech nejvíce. Podáváme stručně její obsah. Str. 1.—14. zkoumá auktor důkaz božství Kristova vzatý z proroctví (dle Bl. Pascala a A. Rožděsvenského); 14.—18. vyšetřuje apologeticky, zda vtělení Kristovo bylo odůvodněno (dle Vl. Solověva a H. Drummonda). V citátě ze Solověva ruší poněkud nejasný rozum jeho o rozdílu božských osob; jinak co praví, je správno, ač nedorozumění tu dosti snadno. 18.—23. dokazuje božství Kristovo z jeho zázračné svatosti, 23.—30. z neslýchaného svědectví Krista o sobě, z jeho sebevědomí: nebyl pomaten, nebyl padouchem, byl tedy Bůh. 30.—69. rozepisuje se o zázraku vzkříšení Páně s několika poznámkami o zázracích vůbec. Zde zajímá nejvíce výklad o ráně v boku (35.—40.) a posudek spiristického pojímání zjevu Krista vzkříšeného. Str. 69.—84. bádá, čím to, že přes takové důkazy je tolik pochybovačův a nevěrců. Příčinou toho pokládá sensualism a neznalost věci, opíraje se o svou zkušenost. Doličuje, jak by proti sensualismu prospělo vyučovati na středních školách důkladně zkušebné psychologii (o hypnose a p.), jež by ukázala za světem známým jiný neviditelný a tím vedla k jinému smýšlení o náboženství. Dosud je pravda, co řekl o této věci Shakespeare: Více věcí je, než na školách se učí. Mimo to bývá vyučování náboženství nedostatečno. I u nás, než by se na středních školách vyučovalo morálce aspoň stejně vědecky jako mathematice (pravidlům i příkladům), starožitnostem biblickým jako římským, a co je mnohem důležitější: apologetice jako fysice, o vzniku bible jak o vzniku básní Homerových atd., — náboženství se zanedbává — že prý žáci toho nejsou schopni. Dovolíme si k tomu ještě poznámku: nepochopil-li žák ani jednoho důkazu, že je Bůh, tak, aby mohl odraziti všecky (přímé) námitky proti němu — nemůže býti uznán dospělým pro naše university. Než dosti o tom. — V doslově, str. 84.—90. líčí malicherné důvody odpůrců víry a nabízí jako jistý lék od nevěry: „religioznyj opyt“. V doplňku 91.—99. vyšetřuje „zasluživajet-li novějšoja“ kniga prof. Garnaka o „Sušćnosti hristianstva“ togo šuma, kakoj ona nadělala povseměstno“. — V přímětku I. rozebírá námitku, že zázrakem ruší se zákony přírodní, v II. podává několik svých pokusův o působení vůle do dálky (107.—110.) — Kniha tato je převzácná pro každého vzdělance a zasluhuje toho více než která jiná, aby byla přeložena a všude rozšířena. Kromě tiskových chyb neopravených, z nichž

str. 39. ř. 13. shora „hoču“ (správně ne hoču) je dosti rušiva, a kromě neúplného označování dokladů nemáme, co bychom vytkli. G. N. (J.)

Vývoj vědecký a kritika. V článku tomto pojednává „Živa“ (v I. č.) tonem optimisty o vývoji vědeckém a kritice u velkých národů a tonem pessimisty u nás. Vědy učinily rozmach nesmírný, kritika obecná, lidová béře se směrem správným, ani nepřijímajíc prostě šmahem nového učení a theorií, ani nestavíc se stranou prudkého proudu osvětového. Tak u velkých příčinou toho jest, že jest vždy u nich pohotově velké procento duševně zdravých, kteří majíce pevné zkušenosti a důvody, jsou sobě brzdou proti kluzkému, odchylnému nápadu.

A český národ? „Doháníme Evropu, ale vynikajících lidí není přebytek, vystoupí občas některý, ale záhy plave i ten v politice; byl-li mužem vědy, i vědu, třeba netuše, zapřáhne ve služby politiky, intelligence celá plave v politice, politika laiků zneužila university v boji o pravost rukopisů, vážnost vědecké práce tenkráte v národě klesla, úcta k universitě s ní!... My zanedbaní, chyb Evropy se držící a jimi nejvíce trpící, vysoké intelligence máme nedostatek všude patrný... My nemáme tak vzdělaného čtenářstva, aby samo správný úsudek si vytvořiti dovedlo (jinak by redakce v naučných obzorech nemohly presentovati to, co poskytují), my nemůžeme mimo vytknutí chyby prováděti důkazy nesprávností, jinak bychom se nemohli hnouti od věcí elementárných, a my nemáme dostatek vědeckých pracovníků, abychom nemusili trpěti v denních žurnálech i v odborných listech a učebnicích, ba i na kathedrách školských spolupůsobení lidí nedostatečně vědecky vzdělaných, jež usvědčovati a poučovati bylo by prací Sisyphovou a Bruncvíkovou zároveň... U nás není časem odborníků skutečných ani mezi redaktory listů odborných. Za těch podmínek mluvívá za problémy celé vědecké techniky nějaký stavitel, za problémy lékařské (od fysiologie až do hygieny) první graduovaný doktor mediciny, za otázky biologické kdokoliv, a za to všechno dohromady třeba paedagog“

Další velikou vadou jest, že se u nás píše namnoze jen pro výdělek, dle čehož pak nepříznivá kritika díla jest zkracování živnosti, píše se mnoho bezcenného, a posléze sloupce časopisů po většině bývají plněny nechutnou polemikou.

„Živa“ vytýká svoje stanovisko: „Upozorní na dobré věci i špatné dále, kdo chceš, čti, věř, nevěř, kdo nevěříš, odlož list. V přírodních vědách nejsou základní věci diskutabl, my díky tisícům předchozích pracovníků stojíme na pevné basi, snad jim porozumí mládež, a o tu běží! Vzdělávejme ustavičně a neinteressovaně, bez honby za jakýmkoli uplatněním! Snad mravním ohrozením z rodiny neb krisí národní vzejde český národ moderní, života schopný.“

—a. (Br.)

Souvislost duševních a fysických zjevů Stále se šířící zprávy o čtení myšlenek povzbudily zástupce zkušebné duševědy, aby určitěji se zabývali otázkou o souvislosti představ a pohybů svalových. Tu pak Preyer vyzkoumal, že vnitřním duševním stavům, činnostem a představám odpovídají příslušné pohyby svalové, z nichž možno čísti myšlenky. Tyto pokusy důkladněji konal Ch. Féré a došel ještě k specielnějším a neobyčejně zajímavým výsledkům. (‚Sensation et mouvement‘ — Étude experimentale psychomecanique. Paris 1900.) Měřením energie ohbí prstů poznal, že skoro se všemi akustickými, optickými, chuť- i čichovými pocity těsně souvisí i měřitelná změna schopnosti ku práci zkoušených svalů. Zvláště silně tu působí červená barva, silné zvuky, slaná příchuť a tabák. Radost stupňuje, žalost zmenšuje energii kontrakce svalové.

Zajímavo jest, že změna není patrna jedině ve svalech právě činných, nýbrž že celé individuum jest podrážděno. Odpovídá tedy duševnímu rozčilení změna celého svalstva. — Processům duševním odpovídají ještě jiné tělesné změny: plethysmografem možno dokázati pří-

bytek krve v konečcích a zvýšení citlivosti.

Féré tvrdí dále, že i naopak všecky motorické pohyby působí na duši. Gestikulace, mluva, chůze atd. má vliv na představy. Pokusy pak o těchto věcech konal Féré nejen na zdravých, nýbrž i mnohých psychopathických osobách, hysterických, paralytických atd. s týmž výsledkem.

Zajímavé to zajisté výsledky, jež mohou značně přispěti k jasnějšímu osvětlení otázky o souvislosti duše a těla; naprosto nových výsledků tyto pokusy ovšem nepodávají, neboť ze všedního života znám jest vliv představ na tělo: červenání, zblednutí a p. — Bohužel Féré zneužívá svých pokusů k mechanickému vysvětlování duševního života: v paměti vidí pouze nahromadění potencialní energie — svobodné vůle nezná. Ovšem zapomíná při celé té konstrukci, že paměť jest něco více než energie, chtění něco zcela jiného než pohyb vyvolaný sensací. K upamatování zajisté třeba více než pouhé snahy po pohybu, jež povstává předchozím drážděním. A konečně i kdyby předchozí dráždění a nahromaděná energie byly sebe větší, vůle může vždy říci své konečné nolo. Dráždění působí ovšem na duši, motivy na vůli, než tato za normálních okolností může vždy odporovati, což jistě žádné pokusy nevyvrátí. (Philos. Ib. 1904.)

Jos. K. (Řím).

Petrohradský professor Nikolaj Nikanorovič Glubokovskij, jehož práce týkající se Nového Zákona i za hranicemi budí pozornost odborníků, referuje v knižní příloze k 1. číslu (r. 1904) časopisu „Странникъ“ o důležitém díle P. Mikuláše Nillesa, S. J., „Kalendarium manuale utriusque ecclesiae orientalis et occidentalis“, Tomi I—II. Oeniponte 1896—1897, které vyšlo již v druhém vydání. P. Nilles, stařičký professor kanonického práva na universitě v Innomostí, náleží mezi nejstarší a nejzasloužilejší spisovatele vědecké; proslavil se netoliko na poli církevního práva, nýbrž zvláště svými pracemi eortologicko-liturgickými. K nim patří též zmíněný „kalendář“; prof. Glubokovskij zmiňuje se o díle tom v obšírném referátě velmi pochvalně. Než zvláště pozoruhodna jsou jeho slova, v nichž obráží se jeho poctivé smýšlení v otázce církevní. Praví mezi jiným: „Knihy P. M. Nillesa byly nám poslány (nikoli autorem!) s listem, v němž projevuje se přání, aby toto dílo aspoň nějak napomáhalo ku vzájemnému poznání a porozumění, ku vzájemné vážnosti mezi východními a západními křesťany. A ve II. svazku otištěn jest okružní list bosenského arcibiskupa Josefa (Šlattera), který zakončuje svou řeč prosbou (v jazyku řeckém, latinském a slovanském): „Za blaho svatých církví božích a všech jich sjednocení k Hospodinu pomodlíme se!“ Jak svaté a toužebné to doufání z tak krásného původu! Proč neživit naděje, že ulehčena bude možnost, je uskutečniti, jmenovitě takovými prostředky? Rozkol církevní přivodilo lidské nedorozumění a udržuje lidská neústupnost, sílená obojstranným podezříváním a vzájemnou nedůvěrou; a proto přesné poznání, nestranné přiznání a otevřené uvědomění ukazuje se nejdůležitějším prostředkem k odstranění této nejsmutnější překážky. Obtíže lidmi způsobené uvolňují především čestné snahy lidské.“ A mezi takové snahy poctivé čítá Glubokovskij též knihu P. Nillesa, poněvadž skutečně umožňuje vzájemné poznání; „a poznání je pravda, v pravdě pak Bůh!“ F. J. (O.)

Pravoslavná bohoslovná encyklopedie. Ruský dopisovatel římské revue „Civ. catol.“ zmiňuje se v posledním svém referátu o poměrech na Rusi též o novém velkolepém díle v bohoslovné ruské literatuře. — Do poslední doby byl v Rusku pouze „Církevní slovník“ Petra Alexejeva, vydaný v Moskvě 1773—76, plný nesprávností.

Petrohradský prof. A Loputkin, chtěje vyplniti značnou mezeru v theologické ruské literatuře, vydal r. 1900 prvý svazek „Pravoslavné bohoslovné encyklopedie“. Při pod-

niku svém shromáždil nejčelnější professory církevních ruských akademií. Aby dílo rozšířil mezi nižším klerem, hleděl se vyhnouti příliš učeným pojednáním a omezuje se na lidovou formu příslušných themat. Na počátku soudil, že směstná objemný svůj material v pěti svazcích a tím podá ruskému kněžstvu vhodnou příručku theol. vědomostí. Doposud však vyšlo pět svazků a v posledním začíná teprve písmeno *D.* Zdá se tedy, že dílo Loputkinovo bude asi o 15 svazcích.

„Encyklopedie bohosl." obsahuje zajímavá data o theologii církví orientálních, zvláště o Rusku a jeho eparchiích. Ač články o církvi katolické a jejich heroích nejsou dostatečné, přece nutno poznamenati, že Loputkin a jeho spolupracovníci hleděli vyhnouti se nepříznivým poznámkám o církvi katolické, jak ve starších pracích bývalo zvykem. Myslím, že dílo toto bude velmi prospěšným pro toho, kdo by důkladněji chtěl poznati ruskou pravoslavnou theologii. Jos. K. (Řím).

Čemu se učí na ruských pravoslavných akademiích. Vypisujeme ze „Žurnalů zasědanij sověta S-Peterburgskoj duhovnoj akademii za 1902/3 god" str. 20 - 21 zprávu o normálním rozdělení předmětů:

1. kurs. 1. Úvod v theologii 2 hod. (prof. Evgenij Akvilonov). 2. Obecné církevní dějiny 4 (Alexandr Brilliantov). 3. Dějiny slovanských církví 2 (Ivan Palmov). 4. Dějiny filosofie 4 (Dimitrij Mirtov). 5. Hebrejský jazyk 2 (I. Troickij). 6. Starý jazyk 4 (A. Sadov a M. Orlov). 7. Nový jazyk 4 (K. Recha a J. Fasnacht). 8. a) Ruský jazyk i literatura (D. Abramovič), b) Staré občanské dějiny (Alexandr Loputkin), po 4 hod.

2. kurs. 1. Písmo sv. Nového Zákona 4 (Nik. Glubokovskij). 2. Písmo sv. Starého Zákona 4 (Alexandr Rožděstvenskij). 3. Biblické dějiny 4 (archimandrit Theofan). 4. Logika i metafysika 4 (Alexandr Vysokoostrovskij). 5. Psychologie 2 (Vitalij Serebrenikov). 6. a) Theorie slovesnosti a cizoz. literatura (A. Ponamarev), b) Nové občanské dějiny (N. Skabalanovič) po 4 hod. 7. a) Ruské občanské dějiny (Platon Žukovič), b) Biblická archeologie i hebrejský jazyk (Ivan Troickij) po 4 hod.

3. kurs 1. Morálka 2 [!] (Alex. Bronzov). 2. Pastorálka a pedagogika 4 (Vasilij Uspenskij). 3. Patristika 4 (Timothej Nalimov). 4. Dějiny ruské církve 4 (Anton Kartašov). 5. Dějiny a rozbor ruského rozkolu 4 (Petr Smirnov). 6. Dějiny i rozbor západních vyznání 4 (Biskup Sergij a Ivan Sokolov).

4. kurs. 1. Dogmatika 4 (Petr Leporskij). 2. Liturgika i církevní archeologie 4 (Nik. Pokrovskij). 3. Homiletika 4 (Nik. Nikolskij). 4. Církevní právo 4 (ieromonach Michail). J.

Apologetické zrnko. Podobně otřepanou frásí dnešní doby, jako že víra a věda se vylučují, je též tvrzení, že středověk úplně zanedbával vědy přírodní. Nejraději opakují tvrzení to nepřátelé katolické církve, aby ukázali její tmářství, by dokázali, že scholastika a vědy přírodní se vylučují. Ovšem zapomínají mluvkové ti, že vlastně celá naše duševní kultura spočívá na bedrech středověku, že přirozeně bylo nutno, by předcházely práce jiné, než nový věk užitečně by mohl zapustiti radlo na poli věd přírodních.

Středověk měl zajisté jiné úkoly: bylo nutno udržeti vědění klassického starověku, bylo nutno vypracovati novou, pevnou vědeckou stavbu obnovením filosofie Aristotelské. Věda střdověká proto omezovala se ponejvíce na tyto otázky filosofické, hledíc je přivésti k jakémusi zakončení a zaokrouhlení, dříve než by přikročila k něčemu novému. To pak nutno míti na zřeteli, chceme-li porozuměti, proč tehda jiné vědecké odbory, jež nesouvisely těsněji s náboženstvím, ustoupily do pozadí.

Že však i středověk měl hluboké myslitele, kteří měli smysl pro přírodu, dokazuje veliký muž 13. stol., zakladatel tolik hanobené scholastiky, přírodozpytec nesmrtelného jména. Muž ten byl Albert Veliký (1193—1280) zvaný všeobecně „doctor

universalis“. Vždyť právě Albert Veliký prvý v celém křesťanském západě vyslovil zásady exaktního přírodozpytu, prvý důkaz kladl na pokus jakožto nejdůležitější prostředek zkoumání, jemu pak otevřeně i moderní zástupci jednotlivých vědeckých odvětví vzdávají zasloužený hold. Připomínám pouze velikého přírodozpytce Alex. v. Humboldta, jenž ve svém známém veledíle „Kosmos“ (II. sv. str. 283 a násl.) praví: „Alberta Velikého . . . . . nutno jmenovati jakožto samostatného pozorovatele chemické analyse . . . . . O organické stavbě a fysiologii rostlinné obsahují jeho díla mnohé na výsost bystré poznámky. Zná spánek rostlin, periodické otvírání a zavírání se květův, úbytek šťávy odpařováním z pokožky listů, vliv dělení svazečků cévových na výkrojky okrajů listových . . . . . Dílo Alberta Vel. „Liber cosmographicus de natura locorum“ je druh fysické geografie. Našel jsem tu též úvahy o časové závislosti klimatu od šířky a výšky místa, jakož i o vlivu rozdílných uhlů dopadu paprsků slunečních na teplotu zemskou, jež mne velmi překvapily.“ Vedle Alberta znám je též jako bystrý pozorovatel Vinc. Beauvais a zvláště Roger Bacon (1214 až 1294), jenž prvý vyslovil větu „vědění jest moc“.

Vůbec důkladnější zkoumání děl těchto mužů vede k poznání, že nepovstala v době otrocké víry v autoritu, nýbrž že středověcí myslitelé, zrovna jako moderní, poznávali, srovnávali, zkoumali, ač prostředky jejich nebyly tak dokonalé jako v době dnešní. Patrno, že většina odsuzovatelů středověku nemá ani ponětí o tehdejším studiu a že papouškuje pouze výroky několika fanatiků. Zcela jinak soudí vážní mužové vědy! Peschl na př. praví: (cit. dle Michael's Gesch. des d. Volkes III.) „. . . . . Kdyby scholastikové, jichž zásluhy mohou snižovati pouze povrchní posuzovatelé, nebyli učinili ničeho jiného, než udrželi a rozšířili starou hellenskou a novou arabskou vědu, jevili by se nám již tím velmi ctihodnými; než i jejich samostatné práce zřejmě ukazují velmi rychlý pokrok.“ J. Krat. (Řím)

Trochu ohledů ke katolické Moravě. Nedávno stěžovaly si Vychovatelské Listy na křiklavě malý (3!) počet odběratelů v Čechách. Padla při tom trpká, ale pravdivá poznámka o tom, jak zaplavována jest naše Morava publikacemi českými. — Nehledě ani na uměleckou cenu toho, co se mnohdy u nás kolportuje, dalo by se všelicos poznamenati. Ale to nejlepší jest: že se stále hledí při tom na nás, jako bychom byli Tatary a Morava — jak napsal kdysi „Nový Život“ — jakoby byla za Uralem. — Respektovat individualitu naši, to mnozí kritikové, literáti a nakladatelé z království škrtli ze svého programu, a není poslední vinou obchodnického jejich ducha, že značně vyvanula příslovečná vůně Moravy a vybledly barvy našich krojů. Duch Sušilův na Moravě se tím nepozorovaně znásilňuje — štěstí ještě, že Kosmáka nedá si lid vyrvati a že bdí malý hlouček pérem se ohánějících strážců. — Zde jest místo pro emancipaci; potřebujeme našeho domácího moravského umění — i v literatuře. Lze tedy jen s radostí vítati svědomitě vypravené publikace „Nového Života“, a doufáme, že i jiná nakladatelství moravská nezůstanou pozadu. (Ant. Odehnal vydal Bouškovy „Legendy“, illustrované moravskou umělkyní Zd. Vorlovou). — Potřebí ovšem, by též naši literáti nezaspali.

Z jiných nakladatelství:

Časopis katolického duchovenstva. Redaktoři: Dr. Fr. Krásl, Dr. Fr. Kryštůfek, Dr. Jos. Tumpach. Nakladat.: kníže-arcib. knihtiskárna (Rohlíček a Sievers) v Praze. Roč. XLV, č. 3.

Vychovatelské Listy. Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování. Roč. IV. čís. 8. Redaktor Al. Adamec, učitel na měšť. škole v Ivančicích. Administraci vede Hedvika Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově čís. 1. — Doporučujeme.

Katolický lidový katechismus. Paedagodicky a časově spracoval Frant. Spirago. Přeložil dle V. vydání Fr. Kalvoda. — Část II.: Mravouka. II. vyd. Cena 2 K. Nákladem R. Prombergra v Olomouci. — Doporučujeme.

Nový Život. Měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu. Vede a vydává K. Dostál-Lutinov v Novém Jičíně. Roč. IX, čís. 4.

Eva. Měsíčník pro vzdělání českých žen a dívek. Red. Marie Kavánová. Vydává Nový Život v Nov. Jičíně. R. I., č 3. — Předpl. 2 K.

Duše v přírodě. Básně P Boušky. Nákladem »Nového Života«. Nádherně illustr. 4 K. — Vřele doporučujeme.

Náš Domov, nejlacinější obrázkový měsíčník zábavně-poučný pro lid. Vychází v Prostějově, celoroční předplatné 4 K. Roč. XIII., seš. 4. Doporučujeme jako výbornou četbu pro lid.

Rozhledy po lidumilství. Jediného filantropického našeho měsíčníku, vycházejícího redakcí JUC. Cyr Vlka (v Praze, 359. — VII.) ve prospěch »Jub. ženského asylu cís. a král. Alžběty« v Praze« vydáno právě čís. 4. roč. XII. s bohatým a pěkným obsahem. — Předplatné (ročně 4 K) přijímá pí Karla Baumgartlová v Karlíně, Pobřežní 9.

Spisy Jul. Zeyera »Román o věrném přátelství Amise a Amile« seš. 107.—114. V Praze. Nákladem čes. graf. společnosti »Unie«. — Doporučujeme.

Časové úvahy. Red. Dr. Fr. Reyl v Hradci Králové. Roč. VIII., čís. 4. »Sebevraždy studentů« od Dr. Fr. Reyla.

Bílý prapor. Obzor katol. moderní intelligence. Vychází v Olomouci každou sobotu. Ročník III.

Slovenské Pohľady. Časopis zábavně-poučný. Redaktor a vydavatel Jozef Škultéty, Turčiansky sv. Martin. Roč. XXIV., seš. 3.

Dom in svet. List s podobami za leposlovje in znanstvo. Urednika: dr. M. Opeka in dr. E. Lampe v Ljubljani. L. XVII, štev. 4.

Rad jugoslavenské akademie znanosti i umjetnosti. Knjiga 153. Razredi historičko-filologčki i filosofičko-juridički. Zagreb 1903.

První česká pouť do Lurd r. 1903. Sestavil Leopold Kolísek, farář v Předklášteří na Moravě. V Brně 1904. Cena 1 K 30 h, poštou 1 K 50 h je poměrně nízká.

Lež a pravda o Lurdech. Odpověď časopisu »Pokrok«. Napsal L. Kolísek. V Brně 1903. Cena 24 h.

Vrhbosna katoličkoj-prosvjeti. Izdaje kaptol vrhbosanski, uredjuje dr. Ivan Šarić u Sarajevu. God. XVIII., broj 8.

Ruch chrzesciańsko-społeczny. Dwutygodnik poświęcony sprawom społecznym i gospodarczym pod redakcyą Stanisława Adamskiego, Poznań, św. Marcin 69. R. II. No. 14.

Družinski Prijatelj, poučno-zabavni list s podobami za slovenske družine. Izdajatelj: Jakob Ukmar. V Trstu. L. I., štev. 6.

Po cestách života. Povídky Vl. Pittnerové. Pius X. a jeho první okružní list. Napsal Dr Jan N. Sedlák. — Podíl údů Dědictví Svatojanského na rok 1904. Čís. 91. — Získávejte Dědictví nové členy, zasluhuje toho!

Sborník Historického kroužku. Čtvrtletní časopis historický. Majitel, nakladatel a vydavatel: Družstvo Vlast. Red. Dr M. Kovář. R IV., č. 1.

OBSAH:

Antonín Svoboda: * Památce 25letého založení Literární jednoty bohosloveckých českobudějovických »Jirsík«. — J. Vajgl: Evolutionismus a vědy společenské. — Ad. Rajnoch: * Kněz ideálu. — Fr. Jemelka: K otázce o poruštění katolicismu v »západním kraji«. (Ku přednášce prof. Dr. M. Zdziechowskiho na sjezdě Velehradském roku 1903) (Dokončení). — J. Kratochvíl: Sokratova idea v Boha. — П. Карманський: З псальмів покаяня. Ludvík Kašpar: Obléhání Jerusalema Sanhēribem. — Fra Antonio: * Noc — Jos. Skalický: Spencerovo Nepoznatelno (Dokonč.). — Stanislav Synek: * Ve chvílích bolu. — Bedř. Pátek: Španělská inquisice a Torquemada. — E Masák: * To nevím sám . . . — Václav Frait: Kritický rozbor základů Marx-Engelsovy socialně-demokratické soustavy. — Jos. Staněk: Jindřich VIII., král anglický, brání proti Lutherovi svátost posledního pomazání. — D: * Ecce Agnus . . . — František Martínek: Zásluhy katolické církve o stavy pracující vůbec a o dělnictvo zvlášť. (Dokončení). — Fr. Jar. P.: Officium a clero gallicano exule recitandum, pro hospitibus suis. — Církev východní. Assumptionista P. Aurelio Palmieri mluví o důležitosti studia církví slovanských. — Zpráva o pouti bohoslovců československých na Velehrad. (Dne 29. a 30. července 1903). Podává K. Háňavka, t. č. jednatel »R. S.« v Brně. (Dokonč.) — Zprávy z jednot a dopisy: Z Brna. — Z Olomouce. — Z Českých Budějovic. — Z Prahy. — Z Králové Hradce. — Z Litoměřic Iz Ljubljane. — Iz Zadru. — Зе. Львова. — Rozmanitosti: Prof. Dr. med. A. Šiltov. — Vývoj vědecký a kritika. — Souvislost duševních a fysických zjevů. — Petrohradský professor. — Čemu se učí na ruských pravoslavných akademiích. — Apologetické zrnko. — Trochu ohledů ke katolické Moravě.

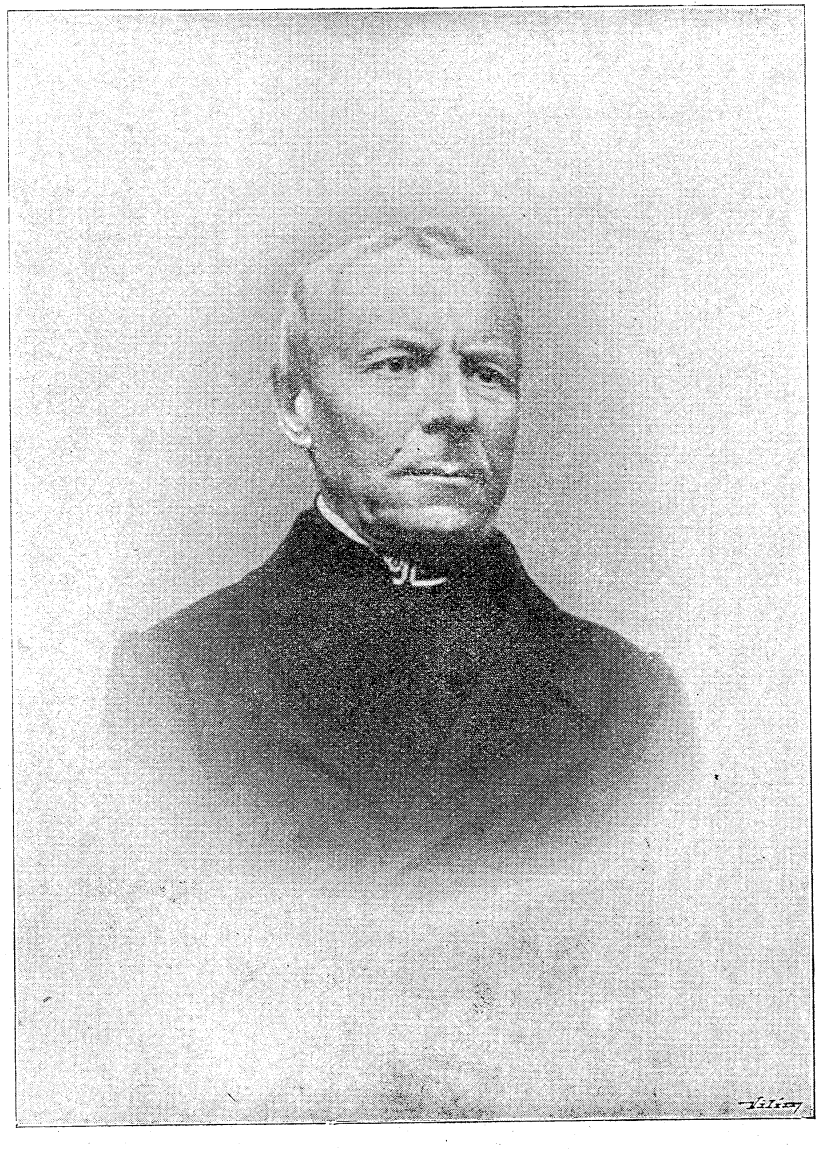

František Sušil.

Narozen dne 14. června roku 1804 v Novém Rousinově, zemřel v Bystřici pod Hostýnem 31. května roku 1868.

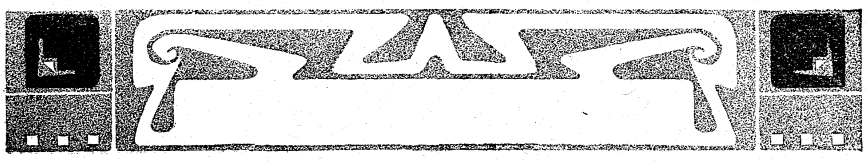

RUD. E. LINHART. (OI.)

Vzhůru!

(Památce Františka Sušila.)

Kde tma se bila s úsvitem,
jun stál jsi v dlani se štítem,
hlas Tvůj hřměl v české kraje:
„Ta o vzkříšení snaná zvěst,
to není báj — to pravda jest,
jež bleskem zory hraje!

O, vzhůru jen, ó, vzhůru jen,
tma prchá v dál, jde nový den —
ó, vzhůru jen, ó, vzhůru!
V svém ňadru lásky k vlasti žár
svíť tam, kde klam a lež a svár,
a trhej noci chmůru!

V boj heslem tvojím Slovan buď!
Kde Čech má stát, tam nastav hruď,
dej duši a dej tělo!
Kde nepřítel, kde cizák stál,
vraz klínem, dál se bouří val
a hrdě zvedni čelo!

A píseň, kterou národ sníl,
ta sílu vleje do tvých žil,
plát na tvou bude dráhu;
sněť vavřínu pro reka skráň,
pro ránu balsám v hrobů tmáň
mít bude slzí vláhu . . .

Duž vzhůru již, ó, vzhůru jen!
Tmy prchá stín, s ní prchá sen, —
ó, vzbuď se, vlasti moje!
O, vzhůru jen, dál nechcem snít —
my chceme žít a rvát se, bít
za vše, co zovem' svoje!"

Tak hřměl tvůj hlas do srdcí nám,
rek zved' se tu a zved' se tam,
kde dříve spaly rovy, —
ten píseň měl, ten vědy svit,
ten missál měl, ten meč a štít —
byl všude život nový.

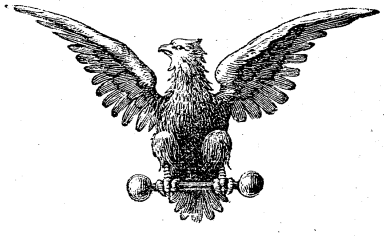

A. ŠALOMOUN. (Br.)

Sušil jako vychovatel kněžstva a spisovatel bohoslovný.

Slovo protest ve vědě i v životě společenském — vážně-li je bereme — možno nahraditi názvem životní oběti; značíť úsporné probití se ducha prudkými vlnami současných, privilegovaných názorův — a zakotvení na opuštěném nezřídka ostrově, kam utekla se vyplašená a zapomínaná práva člověka, národa, lidstva. — Pozdvihnouti hlasu svého z duševních těch pustin a doprošovati se ozvěny jeho ve zkamenělých srdcích, protestovati proti smrti, kde má proudit zdravá a žhavá míza životní: to nazýváme apoštolováním ve svém okolí, ať si je už širší nebo užší.

Vybráno ze životopisů: od Dra P. Vychodila, Dra M. Procházky a spisů Sušilových — a předneseno na slav. akademii, pořádané ku poctě sv. Tomáše Aqu. a Fr. Sušila 7. března 1904.

Ať si je užší nebo širší — tedy také v každém národě, a máme-li býti úplni, dodejme: v každé době.

14. června roku letošího pokusí se Morava rozebrati tuto myšlenku. K meditaci takové, jež nepochybně způsobilou bude, aby osvěžila neprávem opomíjenou stránku národních zájmů, pohnulo známé jméno apoštola národního Fr. Sušila, rodáka novorousinovského. Morava dojista důstojně oslaví paměť 100. narozenin muže, jehož Prozřetelnost postavila ke kolébce jejího náboženského i národního probuzení. A bylo by — nejmírněji řečeno — nevděčností, kdyby za účinným projevem tím pozadu zůstal náš dorost kněžský, bohoslovci českomoravští, kteří se přece chlubíme Sušilem jako svým skvělým vzorem a odkaz jeho roznášeti máme jednou lidu na svých apoštolských cestách.

Budiž tedy několik mých slov chudým počátkem k oslavě tichého genia.

Máme-li zmíněné slovo protest spojiti se skromným zjevem Sušilovým, nezbytně nutno jest nejprve několika aspoň rysy nahodit temné pozadí, o něž jasně odrážejí se nejvýznačnější rysy Sušilovy podobizny. Pozadí ono dáno jest duchem doby. Bylo to na konci předminulého století, kdy nová hesla, nové ideje vycházely nad obzor duševního i společenského života národů. Mezi ideami zvláštní mocí jímaly mysl tehdejšího lidstva idea národnosti a idea osvěty. Bohužel však obě vystoupily namnoze z pravých svých mezí a zaváděly mnohé, kteří se jim slepě poddávali, na bezcestí. Idea národnostní vedla na úkor, ano až k potlačování národů jiných, idea pak osvěty zvrhla se v liché, protináboženské osvícenství (illuminatismus).

Tlak budí protitlak a potlačování vyvolává odpor a obranu. Národnostní nátlak přivodil pozvolný duševní odpor buditelského hloučku a hlouček ten, postupem času mohutnější, donutil dějiny poznamenati na této stránce výrazným písmem: vzkříšení národa. — Národ se probouzel, prostinkým, ale nadšeným harcovnictvím na literárním poli dokazována životní schopnost zanedbaného jazyka; ale protest proti nátlaku druhému: proti nekřesťanskému duchu západního osvícenství, vštípeného na naši ratolest — ten čekal ještě svého hlasatele. A přišel. — Byl to právě Fr. Sušil.

Dal nám ho zase náš venkov, vychoval ho otec milující bibli a něžná, cituplná matka. Hoch zdědil tyto vlastnosti a vssál vůni moravského kraje, jejž tak miloval, víru a pravou zbožnost. Zlatá nitka něžné té lásky patrna v celém jeho životě. — Nemalým prospěchem bylo, že gymnasijní studia — až do IV. třídy — konal doma pod vedením strýce svého, kaplana Fr. Pospíšila. Pobyt mezi svými u věku, kdy samostatné názory se probouzejí, přispěl zajisté mnoho k zachování a sesílení původního rázu ve smýšlení a povaze.

Ani další mladické osudy nevhodily kamene do klidného životního jeho proudu. Do IV. třídy gymnasijní zapsán u Piaristů v Kroměříži. — Nezávislost řádových těchto škol, odiosní tehdejšímu byrokratismu, prospěšnou byla jak národní, tak i vychovatelské stránce. Poměr mezi žáky a učiteli býval tam důvěrnější; professoři nejen učili, nýbrž i vychovávali, byli volnější u vedení svých žáků, mohouce působiti na ně více dle své a jejich individuality, nežli obecné školní předpisy kázaly neb dovolovaly. A tak teplo, jež si Sušil přinesl od rodného krbu nejen nevysálalo, nýbrž vzrostlo postupně v mladém nadšenci v horoucí plamen, živený pilným studiem.

Ukončiv gymnasijní studia s výborným prospěchem, vstoupil na filosofický ústav brněnský (1822—23), jenž byl tehdy v rukou klášterních. Co na gymnasiu nahozeno, zde se rozšířilo a prohloubilo. Sušil se seznámil se

spletitými filosoficko-náboženskými náměty a z úst oblíbeného professora Richtera nejedno polemické zrnko zachytil proti nezdravým tehdejším proudům. Zásluhou Řehoře Volného — známého topografa Moravy — zvláště pilně obíral se studiem klassiků; nejvíce oblíbil si vzletný idealismus Platonův.

Tolik bylo předehrou — nenápadnou a průhlednou. R. 1823 vidíme Sušila s kolárkem. Taková změna ovzduší má ve velkém procentu za následek duševní jakousi horečku, již nutno přestáti. Velikost bojů duševních a prudkost převratů ve smýšlení je u jednotlivců různá, vždy však nesmírně důležitá; neboť boj špatně skoncovaný, nebo vůbec ani nezačatý, ohlásí se později a nahází pak na znechucenou a pochybenou dráhu životní černé stíny zoufalství a farizejství.

Jak bylo se Sušilem?

Nemáme určitějších zpráv o tehdejším jeho duševním stavu, ale můžeme směle říci, že boj tu byl: ovšem boj slabý, podobající se spíše vážnému uvědomění všeho toho, co volbou duchovního stavu začíná. A že se boj ten rozhodl velice šťastně, toho zárukou jsou nám ze života předchozího: mravně bezúhonné mládí, zbožný výchov, čistý mladický idealismus, — ze života pozdějšího: onen záviděníhodný klid, takořka klid světce.

Mluví-li později ve svých básních o slabém nějakém poprášku, je to jistojistě zbožným duchem imputovaný neklid nevinných jinošských citů, jimž

»každá krása přístavem se zdála,
ve kterémž hned chtěli přistanouti,
až je měla vyšší krása k pouti.«

A rozhled na onu vyšší krásu otevřel se mu v bohosloví.

Ovzduší seminářské v době té nebylo právě nejzdravější. Duch doby i tam se vedral a přinesl značnou dávku modního tehdy racionalismu. Nedlouho před tím, než Sušil na ústav přišel, složen s professorského úřadu Filip Neděle pro příliš nápadné hovění tomuto směru. Náboženské úkony, na př. rozjímání, málo pěstovány, pro přednášky a učení předepsány knihy, jež zdály se snad vyhovovati kněžím jako úředníkům státním, daleko však byly ducha církevního. Všechny doktriny měly jíti cestičkou přesně paragrafy vymezenou. Jedinou snad oasou bylo studium Písma, jemuž přána volnost.

Sušil, jak již byl svědomitý a v ničem polovičatosti nehověl, pilně oddal se studiu a s výborným prospěchem postupoval. Nejvíce zamiloval si Písmo sv., s nímž od maličkosti vyrostl. Podrobnosti z alumnátu známy nejsou, možno však s určitostí kombinovati, že odehrál se ve hluboké duši jeho process vážný. Ucelenost a samostatnost, s jakou vidíme ho již roku 1827 na prvém působišti jeho v Olbramovicích, dokazují, že mnoho bylo v něm již nadrženo, co stavělo se proti nízkému, ledabylému a utilitářskému lžiosvícenství. Bylo to snad ještě nevysloveno, nepromluveno, ale bylo to zde a čekalo svou dobu.

Sušil — jak Dr. P. Vychodil píše — dojista již jako neomysta odnáší si do své kaplanky velikolepou a vzácnou tehdy ideu církve, jako duchovní společnosti všeobsáhlé a sjednocené. Idea ta, tehdy tak málo uvědoměná a bezpochyby ani v bohoslovném studiu nevytýkaná, plnila „duchovního pomocníka“ Olbramovického nadšením a vedla zcela zřetelně studia a veškeré snahy jeho. „To čisté a právě katolické, církevně-duchovní smýšlení ve smyslu přesné víry a čistých křesťanských mravů s vědomím duchovní nadpřirozené pospolitosti jeví se u Sušila od té doby tak jasně a spolu tak vznešeně, že stojíme tu takořka před hádankou, odkud se v tom nepříz-

nivém ovzduší vzalo. Ale — dodává týž životopisec — byla to tichá a vytrvalá reakce lidského srdce proti úřední a kancelářské šabloně caesaropapismu . . . Zevně a veřejně sice vládlo tehdy osvícenství a humanismus, ale pochybné úspěchy jejich budily a udržovaly touhu po něčem hlubším a lepším."

V útulné kaplance své, již tolik miloval, strojil se moravský kaplan, by touze té dal propuknouti. Tam ve skrytě a tichosti kul si pevné brnění bojovníka Kristova a věren jsa heslu „kněz budiž učený a pobožný", využitkoval každou prázdnou chvilku. Bylo sice po skrovnu takových chvil prázdných, neboť duchovní správa ve smíšené farnosti o 7 osadách při starobě farářově mnohou si vyžádala, ale přičinlivosti na pomoc přišlo nadání. Jaký kapitál duševní si Sušil náshromáždil, ukázalo se r. 1835 při konkursu o professuru N. Z. v Brně. Zkouška, k níž nesmělého kaplana přemluvil přítel jeho P. Tomáš Procházka, dopadla tak čestně, že fakulta olomucká i dvorní studijní komisse uznala jeho elaborat za výborně zdařilý. Ještě více pak překvapil komissi při zkoušce ústní. Všeobecný údiv tím spíše si vysvětlíme, uvážíme-li šťastnější pro přípravu poměry jeho kompetentů; byli jimi: Ant. Horský, zatímní professor N. Z. a kaplan u sv. Tomáše v Brně, Karel Noettig, kaplan při dómě a pozdější biskup brněnský a Karel Weiner z Frintanea ve Vídni.

Jmenování professorem následovalo pro vleklé řízení úřední teprve v lednu r. 1837. Sušil mezi tím, vzdávaje se téměř naděje, rozhodl se žádati o faru. Zajímavo k jeho charakteristice jest, jakými důvody žádost podpírá; žádá proto, by si mohl opatřiti více literárních pomůcek ke studiím theologickým než mu kooperatorské příjmy umožňují, jednak též, aby mohl lépe působiti.

Byv povolán šlechetným biskupem Gindlem k professuře biblického studia N. Z, vzdal se ovšem úmyslu jíti na faru a celou duší chopil se svěřeného úkolu. Radost, že dostalo se mu pole, kde uskutečniti se daly šlechetné jeho snahy, jasně vyjádřena v jednom dopise: „přitiskl bych celý svět za to k srdci a jsem Bohu nekonečně vděčným za to štěstí."

A nekonečně vděčnou za to štěstí musí býti i celá Morava. — Okamžikem tím postaveno je světlo na svícen. Na místo, o jehož vlivném významu nikdo nebude pochybovati, vyvolen muž povolaný a jak dosavadní život dokazoval, nad jiné schopný. Zjev jeho patřil k těm, již svítí a hřejí zároveň. Postava vyrostlá z naší půdy, které se nikdy neodcizila, povaha veskrz ucelená a zakotvená v klidném přesvědčení, vybudovaném svědomitou prací vědeckou, byla s to, aby vybrala ty nejvzácnější prvky a vystavěla z nich nerozbornou duševní stavbu. Sušil znal pokažený žaludek své doby a věděl dobře, co jej pokazilo. Ale to je jen negativní a neznamenalo by ještě tolik. On však znal a měl také, co by jej napravilo! A to znamená všechno požehnání jeho života. Podáním léku z jeho ruky zasazena měla býti smrtelná rána nezdravému duchu, jenž prodrav se k nám z cizích krajin západu miloval mlhavé tápání a vyhybal se chytře určitému proslovení o nejdůležitějších zájmech člověka-křesťana. Měl býti zvrácen duch necírkevní!

A Sušil vstoupiv na kathedru, zasadil hned dvě silné páky.

První pákou byla činnost jeho vychovatelská. Aby se nezdálo tvrzení naše přehnaným panegyrikem, nutno několik slov dokladu.

Mladé posluchačstvo, jež staví se před kathedru učiteli, jest jako měkký vosk, a na učiteli záleží, v jaký tvar má býti uhněteno a jaký obraz nésti. Platí-li při škole vůbec výrok: „Takovým budete míti národ, jak si jej

vychováte“ — můžeme jej směle přeměniti: „ . . . jak si vychováte jeho kněze.“ — Vliv kněze řádného, jehož smýšlení a život jsou čisté a ryzí — přese všechen nátlak odkudkoli — zůstává přece nejúčinnějším; neboť kněz nejčastěji s lidem do styku přichází v okamžicích nejvážnějších a nejvíce jest od něho pozorován i napodobován.

Jaký obraz vtiskl Sušil svému žactvu? Odpověď dá se čekati dle toho, co již o povaze jeho řečeno. Nejeden z kleru našeho u milé chová paměti „Sušilka“ vlídného a přátelského v chování a spolu imponujícího hlubokými vědomostmi. Sušil měl — jak dosvědčuje loni zesnulý žák jeho B M. Kulda — všechny vlastnosti výborného učitele a vychovatele. Na posluchače své působiti mohl po většině jen v kolleji, neboť styky mimo kollej nebyly tehdy pěstovány a nebyly by asi ani rády viděny bývaly. Avšak jemu stačila práce kollejní, aby si vychoval dorost ve svém duchu.

Jsa proniknut veskrz vroucí láskou ku Kristu a církvi, učinil ji základním tónem veškeré výchovy a stal se dle slov sv. Pavla posluchačům svým vším, aby je cele Kristu získal. Rozvíjeje před žáky svými vznešenou svoji ideu církve pravé, na skále Petrově Kristem vybudované, napomínal neustále k synovské lásce k církvi katolické. A poněvadž věděl, že církev nemiluje, kdo nesnaží se poznati a milovati Krista, a že Krista nepoznává, kdo Písem sv. nezná, vzal si Písmo sv. za příruční knížku k rozmnožení této lásky. Důrazně kladl bohoslovcům na srdce, by si osvojili sběhlost v těchto knihách, knězi nejpotřebnějších. Věděl z vlastní na sobě zkušenosti, jak víru lidu utvrzuje a zbožnost rozněcuje, mluví-li k němu kněz slovy Písma. Za největší hanbu pro kněze katolického pokládal, dáti se znalostí Písem předstihnouti od leckteré ženy protestantky.

Ke studiu v tomto oboru dovedl také nadchnouti všechny nadšenou přednáškou. Maje zásadou, že „nepostačí na krásný šat pouze pěkná, dobrá látka, nýbrž i kroj vytříbený a vkusný“, a jsa nadán duchem poetickým, řečí svou přímo uchvacoval. Zvláště, kdykoliv zmínka se dála o spisech miláčků jeho sv. Jana a Pavla, jimž sám láskou, čistotou a učeností nebyl nepodoben, tu proudily jiskry nadšenosti z jeho exaltovaného ducha, ráz na ráz pádná myšlenka šlehala myšlenku jedna krásnější druhé. Rodily se v něm střelhbitě, mnohdy na povrchní pohled zdálo se, že nesouvisle, a jako kaskáda démantových kapek dopadaly v udivenou a napnutě poslouchající síň. Při každé části měl, čím by oživil vyučování, ať již to byla vhodná reminiscence nějaká nebo vážný exkurs. Mluvil-li na příklad o panictví, neopomenul důrazně budoucí sluhy církevní jím vázané upozorniti na své často opakované: „Kněz budiž učený a pobožný!“ — „Pilnými studiemi,“ dokládal, „kněz netoliko se obohatí vědou, pro jeho stav p o t ř e b n o u a č e s t n o u, nýbrž vystříhá se také zahálky, matky všeliké nepravosti a polštáře satanova.“ Nesmíme zde nepovšimnutou nechati jeho velikou a vroucí lásku k národu, z níž vytrvsklo tak mnohé vzácné upozornění a napomenutí posluchačů. Sám měl heslem: „Církev a vlast“, jak píše:

Dvě krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek:
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlast — ty v mojích milují sestersky se ňadrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé.

A přál si, aby i u posluchačů dvě tyto krásky šly ruku v ruce. Láska k církvi měla ovšem ukazovati cestu. „Buďte především ušlechtilí křesťané, vzorní duchovní a pak budete snadněji i horlivými a věrnými milovníky národa,“ říkával svým žákům, „nebo jedno bez druhého ani obstáti ne může, ana církev není m i m o národy, nýbrž p r o národy a v národech.“

Jsa přesvědčen, že láska k národu jest největší okrasou, nejskvostnějším darem Božím, bez něhož nemožno býti nezištným vychovatelem a učitelem lidu, často upozornil posluchače své na povinnosti kněze každého, národu všechno v obět klásti, otcem jeho býti a nikoli mozoly národa se krmiti. Vůbec dotýkal se v poutavých přednáškách mimovolně všech otázek, jež posluchačům — budoucím kněžím a vychovatelům národa, neměly zůstati tajny. A přimyslíme-li si ke všem jeho slovům příkladnou skromnost, s jakou vystupoval, jasné a sympatické jeho vzezření, vroucí nadšení a při tom otcovsky důvěrný tón — a co hlavního jest, známý příkladný život jeho, pak porozumíme slovům jeho žáka (Kuldy): „Když rozplývaje se v citu myšlenkám svým v proudu básnického nadšení vyjeviti se dá, pak by ho posluchač zlíbal, pak se mu obdivuje a slaví mohutného jeho ducha, a zvelebuje v pokoře úctyplné šlechetnost jeho srdce.“

Sušil patřil skutečně k těm, kteří nemají nepřátel. Všichni odchovanci jeho — a byla jich za 31 let hezká řada — všichni, bez ohledu na národnost, vzpomínali na něho a hlásili se k němu. Zvláště ovšem kněží vlastenci. Jim byl Sušil jako vznešenou věštírnou, k nížto se obraceli o radu v otázkách filosofických a bohoslovných, byly-li nejasny neb záhadny. A Sušil všem přiléval ze svého oleje. A přiléval i těm, kdož vzdáleni a zaměstknáni nemohli přijíti — přilil celému národu druhou, současnou svojí činností spisovatelskou.

Jí vynikl Sušil nade všechno duchovenstvo československé a stal se největší ozdobou bohoslovných škol brněnských jak na Moravě, tak i mimo ni v celém slovanském světě. V ní provedena a černé na bílém zachována nám vznešená idea, jež byla mu vůdčí hvězdou v životě: církev a vlast.

Chceme-li, by jasnou byla spojitost mezi jeho spisy bohovědnými, nutno vytknouti myšlenku, jež více méně jasně opakuje se v překrásných jeho úvodech a rozborech. (Správná jsou slova starého kněze jednoho a ctitele Sušilova: „Kdo čte knihu, aniž by si přečetl předmluvu, chybuje; kdo čte Sušilovu knihu bez jeho předmluvy, hřeší“.) Z každého díla, ba z každé stránky, vyčteme intenci spisovatelovu: roznítiti onu vroucí lásku ke Kristu a církvi, jakou hlásají sv. apoštolové, jakou dýší spisy evangelistů, vyznávají Otcové prvých dob křesťanských a jaké básnický projev dala zbožná mysl středověku v církevních zpěvích. Obnoviti ono církevní jaro v našich krajinách, dáti moravským luhům onen rajský vánek, jaký přivanul se svatými bratřími Cyrillem a Methodějem, a jenž by všechno nezdravé a rozumářské odvál — to bylo příčinou, proč Sušil vzal péro do ruky. „Znejme věk svůj,“ píše nadšeně v úvodě ke Spisům sv. Otcův apoštolských. „Luňák zajisté zná čas svůj, a vlaštovice ostříhá ho (cituje z Jeremiáše 8, 7). Rozumějme úkolu, ku kterémuž my Slované snad určeni jsme! Němci hájili rozumové náboženství proti nerozumu francouzských a anglických mudráků. Nám snad uloženo svět celý přesvědčiti, že rozum náš je toliko pablesk, který zaniká, když slunce za mračna se ukrývá, nám uloženo skutkovati, aby celý svět ve Kristu nejvyšší rozum nalezal, a prohlídati, aby při osvětě té srdce s prázdnem odbýváno nebylo. Proto jsme za potřebné uznávali, přesaditi Otce na půdu vlasteneckou, literaturu naši jimi zasvětiti, a suchopárné často její výrodky nebeskými těmito výlevy bohaplných mužů ovlažiti.“

„Spisy sv. Otcův apoštolských“ jsou první, na něž obrátil zřetel. Věděl, že „po Písmě sv. není spisů, jichžto by kněz za průvodce života sobě vyvoliti, v nichž by svou besedu zavoditi měl, jak spisové Otců apoštolských. Zahrada se plná ovoce krásy přerozmanité a chuti přelíbezné v nich otvírá;

jsou to dolové plní vzácné, přerozličné rudy a rozmanitého drahého kamení; tamto lze dobývati železo pro meče, kopí a jiné zbroje i zbraně Páně.“ Proto vydal Sušil překlad jejich s potřebnými poznámkami již r. 1837 a podruhé r. 1849. Když pak učenec Tischendorf objevil nový řecký rukopis jmenovaných děl, přepracoval Sušil dle něho a jiných badatelů [1]) s obvyklou pílí a svědomitostí svůj překlad. Toto opravené a rozmnožené vydání třetí vyšlo r. 1874 v Praze nákladem dědictví Svatoprokopského a připojeny k němu spisy sv. Justina mučeníka, jež Sušil zůstavil v rukopisu.

Nejproslulejším dílem neunavného učence jsou bez odporu jeho „Výklady celého Písma sv. N. Z.“, rovněž vydané v dědictví Svatoprokopském. Za života Sušilova vydána tiskem pouze evangelia Výklady těmito Sušil dal vědě katolické a cyrillo-methodějskému národu dokonalý výkvět své třicetileté píle. Žádný národ slovanský, ba ani francouzští a vlaští theologové — tak píše Dr. Matěj Procházka — aspoň v té době r. 1871, nemohou se vykázati podobným dílem. V něm jako v ohnisku shrnuty jsou všechny jiskry ducha, které Bohem osvícení veleduchové všech století křesťanských o tom neb onom místě Písem sv. na jevo pronesli; v něm obráží se bohaté theologické vědomosti, jež vštěpoval Sušil svému žactvu, v nich vane občerstvující vánek Ducha sv., kterýž jej samého ovíval a občerstvoval, a plane horoucí láska ke Kristu a církvi, kterouž sám háral.

Sušil katolík, učenec, vychovatel a básník se tu spojili v jedno a neocenitelný odkaz zanechali všem generacím příštím. Všem generacím příštím, neboť dosud po 40 téměř letech nesestárl výklad Sušilův, ač věda theologická hojně má pěstitelův, a nejsou dnes řídké hlasy, aby nové — opravené ovšem — vydání tohoto výkladu bylo pořízeno.

Týž úmysl — postaviti proti neznabožství, v němž doba tápala, onoho ducha zbožnosti, jakým honosila se církev mladá ve svém rozkvětu, jasně vyniká i ve velezdařilém překladu „Hymnů církevních“. Sušil vydal jej dvakrát: r. 1846 a 1849. Zpěvy ony duchovní, jež církev přijala ve svou liturgii, hloubkou pravdy Boží spojené s uměleckým krásnem, zamlouvaly se zbožnosti i poetické mysli učence katolického. Jako vůbec Sušil měl tu vzácnou vlastnost, že o čem celou duší byl přesvědčen, to také na jiném přál si míti — tak tomu i zde. Toužil po tom, aby kněz katolický, jemuž od církve uloženo hymny ty buď zpívati, nebo aspoň recitovati, aby cítil sladkost této povinnosti a naplněn byl oním vděkem, radostí a láskou, jakou překypovala srdce Bohem nadšených skladatelů. — Ještě na jedno třeba tu upozorniti. Mimoděk připomínají mně to slova staršího kněze, jež pronesl při rozmluvě o Sušilovi. „Vidíte — pravil — mnoho se mluví o tom, že latinská liturgie je lidu cizí a zůstavuje jej chladným. Mnozí volají po liturgii slovanské. Máme na ni historické právo, ale časové jsou zlí a poměry dneška, když nic jiného nestálo by v cestě, samy vykřiknou své účinné veto. Co zbývá? Je tu zase příklad našeho Sušila. Podávejte lidu vysvětlení překrásných obřadův a zpěvův a modliteb, jak nám ukázal Sušil svým překladem církevních hymnů!“

Ke jmenovaným spisům vědeckým z oboru theologického dlužno připojiti ještě překlad z řeckého „Flavia Josefa o válce židovské“. Pohlížel na něj jako na doplněk dějin biblických N. Z.; neboť, ač sepsán od židovského spisovatele, dosvědčoval, že vyplnily se na Jerusalémě předpovědi, jimiž pohrozil mu Pán. Překlad na základě starého českého překladu pořídil pro „Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje“, jež se stejně smýšlejícími kněžími roku

[1]) Hefele, Jacobson, Cureton, Nolte, Dressel, Denzinger a j.

1850 založil a jako starosta řídil. Rád podjal se prací s předsednictvím spojených, těše se, že církevní a vlastenecký vliv jeho zasahovati bude do nejširších vrstev národa. Mimo to psával též veledůležité články do časopisů, jmenovitě do „Časopisu katol. duchovenstva“.

A pro celý národ, pro nejširší jeho vrstvy, platí též jeho spisy básnické. Básnictví nepočítá se sice k vědě, nýbrž k umění, ale pro vnitřní spojitost předem již vytknutou, nesmíme Sušilovy básně opomenouti, i když mluvíme o Sušilovi jako spisovateli bohoslovném, pomíjejíce jeho ostatní činnost spisovatelskou, jak se projevila: Českou prosodií, Anthologií z latinských některých básníků, a jmenovitě nejslavnějším v tomto směru jeho dílem, velkou sbírkou „Národních písní moravských“. V básních Sušilových stejně jasně probleskuje životní program jeho: kázati Krista! a láska k choti jeho církvi. Již r. 1847 vydal první sbírku „Básně“; brzo po ní následovala druhá „Růže a trní“. Obě opraveny a rozmnoženy vydal r. 1862 pod názvem „Sebrané básně“. Jsa vpravdě zahrnut prací vědeckou, nevydával již nových sbírek básnických, že však v oblíbeném svém poetickém horování neustal, dokázaly rukopisy po jeho smrti nalezené. Vydala je Matice Moravská ve dvou svazcích „Zpěvy a hněvy“ r. 1869 a „Smíšené básně“ r. 1870

Aby se básně Sušilovy správně ocenily, dlužno na ně hleděti se stanoviska, na němž stál básník sám, an je skládal. Tichý a skromný Sušil nehonil se v nich po modních obratech, ani po vysoké dikci — to ho bylo daleko:

»Vězte vědci! Vyšší moc mne vede,
není Pind, je Sion Mús mých sídlo...«

volá ve sbírce „Zpěvy a hněvy“.

Kněžem je a zůstává i ve svých básních, ony jsou mu žalmy, jež posílá národu. V nich žaluje:

»Zmeškali jsme, nepřítel vstal spíše..«

a radí:

»Nyní sto let žijme za hodinu.«

Zvláště však obrací se v nich důtklivě na ty, jimž věnoval se celý a jež chtěl míti hlasateli těchto idejí — na kněze. Nelze odolati, bychom neuvedli ještě jednu z nejvýznačnějších jeho znělek, věnovanou kandidátům kněžství:

»Proč chceš, synu, posvěcen být v kněze?
žádá-li tvé duše tíhota
dojít lodi v bouři života,
která v přístav blaženosti veze?

Přístav ten se jenom pro vítěze
nad vášněmi zlými bleskotá;
koho pojí vášní mrákota,
kněz jsa do pohrom vždy hlubších leze.

Ale o svojí kdo vlastní vině,
ač byl ztroskotal již víry loď,
do kněžské se vtírá do svatyně:

Takovýto hříšný svatokrádce
v nevěstku má církev, Páně choť,
a jest horší nad Jidáše zrádce.«

(Sebr. b. str. 167.)

* * *

Takový muž tedy mluvil takovými slovy a takovou dobu k naší Moravě. A porozuměla? Bylo by smutným bývalo vysvědčením pro ni, kdyby nebyla porozuměla. Ocenila jeho činnost Rusie, byl r. 1863 při oslavě tisíciletého trvání jejího vyznamenán od cara rytířským řádem sv. Anny II. tř; ocenila ji r. 1865 universita Vídeňská, když při oslavě svého 500letého trvání povýšila ho na čestný doktorát bohosloví, poněvadž, jak hlavní řečník

Dr. Hyrtl odůvodňoval, „rebus sacris idiomate slavo tractatis, propagatis, eruditorum suffragia et auram popularem in se collegit".

Auram popularem in se collegit — slova ta dokazují, že se mu odvděčila i Morava. Odvděčila se mu, jak si jedině přál skromný učenec. Stal se jí patriarchou, stal se jí ohniskem, odkud zápal lásky k církvi a národu rozléval zahřívající své paprsky. Kněžstvo jím vychované — družina Sušilova — roznášela je do všech koutů Moravy, i do těch nejzapadlejších dědinek, a v krátké poměrně době rozproudil se u nás zdravější duch. R 1851 již pravil kardinál Bedřich Schwarzenberg v rozmluvě s B. Kuldou: „Na Moravě máte veliký a krásný život! Kdož pak jest vlastně původcem činnosti té?" A nevyčkav ani odpovědi, hned doložil: „Není-liž pravda, professor Sušil?"

A život ten, bohudíky, udržel se na Moravě podnes. Vtipkuje se na něj různě, štve se proti němu různými frasemi, ale pravého katolíka-vlastence nic se netkne z takových slov. Tím méně smí se dotknouti nás, dědiců Sušilových na prvém místě. My, žáci jeho žáků, jděme mluvit týmiž slovy, jděme prosit týmiž prosbami, by nebe chránilo neocenitelné ono dědictví sv. Cyrilla a Methoděje, jež Sušil tak bedlivě střežil.

FR. TRETERA. (Br.)

Viaticum clerici.

Vyňato z výkladu Písma sv. N. Z. od Frant. Sušila.

Učiním vás rybáři lidí. Mat. 4, 19.

Neslibuje rozkoší, nébrž práce, trudy a nesnáze. Rybařiti, loviti mají opět, avšak lidi loviti, je totiž z propasti smrti na světlo duchovního života vyvoditi.

Vy jste sůl země. Mat. 5, 13.

Jak Eliséus prorok nezdravou vodu skrze sůl uzdravil (4 Reg. 2, 20.), tak apoštolé člověčenstvo porušené uzdraviti měli. Provésti to mohli toliko pílí v náuce a dobrým, příkladným, svatým životem. Tudy tam jdou Páně slova, aby v obojím směru všemožnou pilnost položili, a nižádným během od úlohy té odhroziti se nedali, ač by snad trpko, nemilo a ostro světu jejich počínání přicházelo, ana sůl podobně tytýž bolest působí.

Nemůže se město ukryti na hoře ležící. Mat. 5, 14.

Apošlolem býti a světa se skrýti a všeho pronásledování prázen zůstávati neshoduje se; nezbývá jim leč, jak město na odiv vystavené všem se ukazuje, všem bez bázně vůči hleděti a všem ke spatřování se naskýtati.

Jidáš Iškariotský, jenž Ho i vydal. Mat. 10, 4.

Mělo tím naučení býti dáno, že stav žádný člověka neposvěcuje a od zahynutí nevytrhuje; mělo ozřejmětí, že sebe větší hojnost milosti člověka spasiti nemůže, jestliže on jí útroby své nepropůjčuje.

Darmo jste vzali, darmo dejte. Mat. 10, 8. Hoden zajisté jest dělník stravy svojí. Mat. 10, 10.

Vezdy zajisté vzdalování se lakomství, povýšenost nade všemi žádostmi zemskými, přivinulost k věcem nebeským a neobmezená v prozřetedlnost Boží důvěra se na rozdavateli tajemství Páně vyhledávají.

Dost jest učeníku, aby byl jak mistr jeho a sluhovi, jako pán jeho. Mat 10, 25.

Nežádejte dojíti lásky u lidí, když já Pán váš, já mistr váš, já hospodář váš, přese všechnu obětovnost a lásku svoji toliko nepřízně a nenávisti jsem došel. Mne nenáviděli, vás-li náviděti budou?

Neobrátíte-li se a nestanete-li se jako pacholátka, nevejdete do království nebeského. Mat. 18, 3.

V tom Pán dle předpisu písma Gal. 3, 8. k časům budoucím, a příštím potřebám prohlédati zdá se, tak že v kárání svém již více budoucí v církvi ctižádostivce než apostoly na mysli chová.

Kdo může chápati, chápej. Mat. 19, 12.

Církev svatá právem pokládá, že vezdy budou v ní lidé obojího pohlaví, kteří onen výrok Páně v celém významu a v celé hloubi i výši pochopí. A proto hned od počátku svého vezdy k tomu prohlídala, aby ti jenom na kněžství v ní posvěcovali se, kteří onu obětovnost, onu odřeklost světa a pochotí jeho, onu obvýšnost mysli a onu nebeskou po Christu a Bohu tužebnou povahu do sebe mají. Nečiní ona žádného násilí, aniž toho neb onoho člověka ke zdrželivosti nutí, nýbrž jenom projádřuje, že toliko ti, kdož pochopili tuto řeč Páně, jí k obzvláštní službě přivtěleni býti mohou.

A Já, když povýšen budu od země, všechno potáhnu k sobě. Jan 12, 32.

Rozjímati sluší, kterak Pána při těch strastech, jenž mu nastávají, potěšuje myšlénka, že jimi lidstvo vykoupí! To jest věčný příklad Páně pro kněžstvo, kterémuž sluší před jinými modliti se o to, aby srdce jejich Christus neustále přitahoval.

Vy oslovujete mne Mistře a Pane a dobře pravíte, jsemť zajisté. Jan 13, 13.

Všechněm nám náleží považiti, co slova Páně obsahují a k čemu nás nabídají. Jsme-li učeníci Jeho, učme se náukám Jeho, milujme je, hlásejme je všady a následujme jich životem. Jsme-li služebníci Jeho, neslužme leč jedině Jemu, nápodobujme v životě cnosti Jeho, kteréž jsou oznaky, oznamy, vědma a pátna, kterými se učeníky Jeho býti vyjadřujeme.

Kdo přijímá, koho pošlu, Mne přijímá, kdo ale mne přijímá, přijímá Toho, jenž mne poslal. Jan 13, 20.

Kdo slouží v církvi Christově, ten má poselství od Christa, zastává Jeho místo, přijímá od Něho pomazání, a výkony úřadu kněžského jsou výkony Christovy.

Přikázání nové dávám vám, abyste se milovali vespolek. Jan 13, 34.

V novém Zákoně láska jest obsahem a svrchovaným účelem celého řádu spásy a obětovna jsouc dle vzoru Páně až do dání života stačí sama ku provedení a sjednání spásy člověcké, ač jestli dokonalá jest a vychází-li z lásky k Bohu a ze spojení s Christem, v němž jediném pramen svůj a svou spasivou moc čerpá.

LAD. SLOUPSKÝ. (Ol.)

František Sušil jako spisovatel theologický.

O Fr. Sušilovi jako theologickém spisovateli slyšíme celkem velmi málo. Až do roku 1903 nenacházíme žádného pojednání odborného, žádného kritického rozboru jeho veledíla „Výklad a překlad Nov. Zákona", v theologické literatuře naší. Vadí snad tu nepropracovanost, neúplnost a téměř jakési začátečnictví naší literatury bohoslovné, která nemůže se vykázati ani základními spisy vědy theologické vůbec. Teprve r. 1903 vyšel 5. sešit životopisného nástinu Fr. Sušila od Dra. Pavla Vychodila, kdež věnována právě této činnosti Sušilově obšírná studie.[1])

Fr. Sušil je znám především jako sběratel národních písní moravských, připomínají se též básně jeho, ale hlavní bod činnosti jeho dlužno hledati jinde. Odmyslíme-li si sběratelství lidových písní, jež ostatně Sušil vykonával jen ve volných chvílích, a jeho poesii, budí obdiv hlavně jeho obrovské dílo, překlad a výklad N. Z., jež mu však zaručuje první místo mezi theology českými. Uplynulo sice od vydání práce Sušilovy téměř 40 let, ale dosud jeho dílo není nahrazeno, není překonáno, zůstává jediným dílem českým toho druhu. A co se týče propracovanosti, individuality a vnitřní hodnoty práce, snad též nemá soupeře.

Theologická činnost Fr. Sušila vyčerpává se dvojím směrem: osobním působením jakožto professora N. Z. na bohosl. ústavě brněnském a prací jeho spisovatelskou. Je známo, že Sušil odchoval si celou generaci nadšených žáků, kteří jdou jeho stopami pérem i působením. V druhém směru vyznačují Sušila dvě práce: „Spisy sv. Otců apoštolských" — jakási příručka patrologická, a konečně obšírný komentář k Nov. Zákonu, jemuž věnoval 30 let svého života. Oběma spisům chceme věnovati pozornost.

Životní běh Sušilův podstatně se změnil, když r. 1837 byl jmenován professorem Nov. Zákona na bohosloveckém ústavě v Brně. Ke konkursu se přihlásil jako olbramovický kaplan na domluvy svého přítele Tomáše Procházky. Vroucí touha prospěti na nové dráze Bohu i vlasti, energická vůle k práci, sklon jeho charakteru k nehlučné, mravenčí vytrvalosti a pracovitosti — to vše vyznačovalo Sušila již od mládí a to vše si přinášel též s sebou na bohosl. ústav brněnský. A není tedy divu, že ještě téhož roku vydal Sušil malý sice, jen 138 str. čítající spisek: „Spisy sv. Otců apoštolských", jenž ale sám sebou byl literární událostí. Obšírný úvod vydává vesměs svědectví o horlivém zápalu a ideálních snahách, jež Sušila provázely po celý život. Mnoho snad získal právě četbou sv. Otců a sám praví v předmluvě, že je nutno, „zvláště dnes ve světě Kristu téměř odcizeném knězi posilňovati duši svou na hrdinách víry sv. k boji s odvěkým nepřítelem, je nutno, aby kněz proniknut byl svěží vroucností prakřesťanského nadchnutí, a pramenem toho jsou spisy sv. Otců, pročež z nich duši napájeti dlužno." „Vědy jsou nyní bohaprázdny," pokračuje Sušil, „a obávati se jest, aby, jako hmyz barvu přijímá od květiny, také mladá srdce nenadchla světáctvím, jemuž literní svět často ve službu se dává. To pak dokonce nedíme, jakoby kněz neměl světské literatury pilen býti. Může a má sehřívati se na světle moudrých tohoto světa, ale má také uhlí a kouře jejich se varovati. Má procházeti bedlivě pole všech nauk, ale jako Ulixes, pořád jen na Ithaku myslе. Ano, potřeba, aby kněží Bohu upřímně v Kristu

[1]) Této studie užito i v tomto pojednání.

sloužíce vnikáním v hloubě a základy věd se zmocnili, aby tak vědy rázu křesťanského nabyvše, nesloužily jen k ukojení zvědavosti, ale k ukojení srdce, jež neklidné jest, dokud nespočine v Bohu.“ Ještě jeden zajímavý výrok klade Sušil ku konci předmluvy: „Znejme věk svůj! Luňák zajisté zná čas svůj a vlaštovice ostříhá ho. Rozumějme úkolu, ku kterému my Slované snad určeni jsme! Němci hájili rozumenské náboženství proti nerozumu francouzských a anglických mudráků; nám snad uloženo svět celý přesvědčiti, že rozum náš je toliko poblesk, který zaniká, pakli slunce se za mraky skrývá, skutkovati, aby celý svět v Kristu nejvyšší rozum nalezal a prohlédati, aby při vší osvětě srdce s prázdnem odbýváno nebylo.“ A dokládá: „Proto jsme za potřebné uznali, přesaditi Otce na půdu vlasteneckou a suchoparné často výrodky literatury naší nebeskými těmito výlevy bohaplných mužů ovlažiti.“

Dílko Sušilovo přijato bylo s nadšením, o čemž svědčí trojí vydání vždy v rozšířenější formě. Vnitřní obsah knihy tvoří úvod, pak ve výběru listy: sv. Klementa Římského, Ignáce Mučeníka, Polykarpa, list k Diognetovi z t. z. 2. listu sv. Klementa, list Barnabův a Hermův spis „Pastýř“ (u výtahu). Ke každému listu poznámky biografické, kritické a na konci knihy přehled pravd křesťanských ze spisů sv. Otců doplňují obsah knihy. Kniha sama je spíše populárně vědecká s patřičným využitím příslušné literatury patrologické, určená především potřebě kněžstva. Již v tomto díle stopovati lze počátky toho, co Sušila charakterisuje zvláště v jeho epochálním díle „Výklad a překlad Nového Zákona“. Je to osobní (prý) záliba Sušilova v jazykovém novotaření. Recensent sv. Otců v „Časopise katol. duchovenstva“ vytýká Sušilovy tyto reformy a praví ku konci svého referátu: „Přáli bychom si nicméně, aby se p. spisovatel budoucně slovníkem páně Jungmannovým raději než jiným spravoval a následoval raději příkladu Kralické bible a Komenského.“ V Čechách vůbec pokusu jakéhosi purismu, který na velkou škodu národní na Moravě zvláště se vzmáhal, a který již odštěpil Slováky, stavěli se příkře a nikoliv bezdůvodně na odpor. Neboť jen v Praze tvořila se čeština, tvořily se dějiny jazyka českého v 19. století; neboť naše čeština je čeština Jungmannova, Palackého, Šafaříka a j. Ovšem Sušil rozhodně nechtěl roztržce národní, ba naopak zabraňoval jí, seč síly jeho stačily.

Životním dílem Sušilovým, na němž 30 let pracoval, je jeho překlad a obšírný výklad Nového Zákona. Sušil jako professor exegese Nov. Zák. cítil při své pracovitosti dosti podnětů ku práci ve svém oboru, který dosud u nás ležel ladem. „Theologie u nás tak chuda, tak stojí na stupni přenízkém, že o ní bez zardění mluviti nelze,“ píše svému příteli Hoškovi. A vskutku celá tehdejší produkce theologická u nás soustřeďovala se v jediném vědeckém „Časopise katolického duchovenstva“, jehož redaktor K. Vinařický měl ke všemu nemalé potíže s příspěvky. O nějaké knižní literatuře teprve nebylo řeči. Pracovníků bylo sice dost, vždyť velkou řadu buditelů národních tvořili většinou kněží. Snad drobná, osvětná práce buditelská odvracela je od práce ve vlastním oboru. Dějiny české bible, oboru Sušilova, jsou v té příčině za to dosti pestré a zajímavé. Nejen při obrozování národa českého křesťanstvím stáli sv. apoštolé naši Cyrill a Methoděj s překladem Písma sv. v ruce, ale je známo, že zbožná mysl našich předků, jakou vůbec středověk se vyznačoval, vytvořila četnou řadu překladů různých knih a částí Písma sv., které teprve nejnovějším badáním literárněhistorickým vycházejí na světlo. Úryvkovité tyto překlady byly na počátku XV. století sebrány v jeden celek Písma sv. St. i Nov. Zákona. Dosavadní

překlady pořízeny mimo jeden dle Vulgaty. Šestnácté století dalo nám pak bibli Kralickou, překlad celého Písma sv. a to z textů původních, pořízený 10 členy Jednoty Bratrské. Tato bible stala se záhy majetkem národa, zejmena nižších vrstev lidových, kterým za bouřlivých dob století XVII. a XVIII. stala se jediným zdrojem útěchy a zároveň strážcem jazyka i národnosti.

Bible Kralická je po jazykové stránce dílo dokonalé, což ostatně Sušil sám doznává: „Nemohu nevděčen býti té píle, se kterou Bratří se ku překladu bible české připravili a se kterou věc provedli. Učinili, seč tehda byli, a věru mohli bychom sobě gratulovati, kdyby mezi námi ta šlechetná píle se nalezala, jakou při Bratřích nalezáme.“ Bible Kralická nejen jazykově, nýbrž i obsahem, výkladem měla mocný vliv na pozdější vydání bible. I katolická vydání Písma sv. těžila z ní hojně. Tak bible Svatováclavská od Jezuitů ku konci 18. století vydaná a bible Fr. Procházky, která r. 1801 vydána úplně, čerpaly hojně z jazyka bible Kralické. Bible Procházkova z r. 1804 vydána podruhé r. 1848 a 1857, konečně r. 1889 vyšla opět písmem latinským (dříve byla tištěna švabachem) nákladem dědictví sv.-janského a prohlášena zároveň officielním textem českým. I jiné katolické překlady Písma sv., jako Bezděkův, který nedošel approbace, pak Frenclova a Desoldova bible přihlížely též k bibli českobratrské. Konečně velká, illustrovaná vydání Písma sv., Lenzovo vydání bible Doreovy a Zlatá bible klassikův doplňují počet českých překladů Písma sv. a zároveň dějiny české biblistiky. Co se týče bible Kralické s katolického stanoviska, dá se říci toto: „Text sám je v podstatných věcech správný, nepodkládá-li se mu ovšem výklad protikatolický; co se týká výkladů, jsou tyto sice velkou většinou správné i pěkné, avšak jsou mezi nimi i výklady nesprávné, ať ani nezmíníme se o těch, které jsou s učením katolickým v odporu.“ [1])

To by byly stručně dějiny české bible do Sušila i po něm. Sušil věděl dobře, jaký úkol podniká, i ohromné požadavky, které se kladly překladateli Písma sv. Věděl, že je třeba téměř odbornosti ve filologii české i slovanské, mimo všechnu průpravu theologickou. Chtěl-li, ne-li překonati, tedy aspoň vyrovnati se prací svou bibli Kralické, byl nucen studovati grammaticko-filologická pojednání nejpřednějších autorit v tom oboru. A Sušil skutečně nerozpakoval se sáhnouti po tak odborných spisech jako byly Miklosičovy, Šafaříkovy, Jungmannovy a j. Sháněl se hlavně po slovanských překladech Písma sv., věda dobře, jakou mají pro něho cenu jazykovou; M. Procházka praví o Sušilovi, že měl po ruce všechny staré i nové, katolické i protestantské výklady N. Z., všechny slovanské překlady, pak všechna tištěná česká vydání. Ovšem tehdy filologie česká ani slovanská nebyla tak vyvinuta jako dnes, slovanské literatury, zejmena doby staré, nebyly tak známy jako dnes, tak že Sušil měl snad po ruce jenom tyto překlady: Ostromírovo a Remešské evangelium, Nový Zákon staroslovanský, celou bibli protest. v překladu polském, horno- a dolnolužickém a illirský překlad. Při domnělém nedostatku překladů slovanských měl Sušil při díle svém úmysl všeslovanský. Mínil, že jeho dílo bude první svou hodnotou a rázem mezi všemi slovanskými jazyky.

Překlad a výklad N. Z. ukončil Sušil teprve r. 1865. Vydání celého díla svěřil dědictví sv. Prokopa, jež založeno bylo r. 1860 na podnět Vina

[1]) Dr. Jan L. Sýkora: Pravost a neporušenost knih novozákonních. (71.) — V Praze. »Vzdělávací knihovna katolická«.

řického na podporu bohoslovné literatury české. Dílo Sušilovo je objemu rozsáhlého. Má 6 svazků velikosti 4° a čítá 2570 stran tisku ve dvou kolumnách.

Při posuzování díla Sušilova můžeme na ně hleděti se tří hledisk: 1. jaká jest věcná správnost překladu, 2. jaká jest věcná správnost výkladu, 3. jaký jest vědecký sloh a jazyková stránka překladu [1]) Sušil překládal dle textu Vulgaty, přihlížeje ovšem k originálu řeckému, ale jen ve výkladě. Překlad přiléhá těsně k originálu, snaha vystihnouti povahu a a význam slov latinských českými je u Sušila neobyčejná. Tak na př.: místo obvyklého znění v evangeliu sv. Jana (v. 14): „a Slovo tělem učiněno jest“ přeložil Sušil: „a Slovo pletí se stalo“. Slovo „plet“ je staroslovanské a Sušil znal je odtud, že Hanka ve svém padělku evangelia sv. Jana slova toho užil. Sušil pak chtěje učiniti rozdíl mezi σάρξ = caro a corpus (σῶμα) = tělo, přeložil slovo caro „pletí“. Avšak censor jeho díla, Borový, nepřipustil překladu toho do tisku.

Jinak překlad Sušilův je plynný, uhlazený, pečlivý a Dr. P. Vychodil praví, že tak by asi vypadala „biblická čeština“. Musíme jen litovati, že překlad Sušilův nedošel praktického použití v liturgii, v officielním textu Písma sv. atd.

Výklad jest obšírný, založený na autoritách slavných jmen: Maldonata, Calmeta, Estia, Allioliho, Bispinga a Schegga. Ale ovšem Sušil pronikl látku celou individualitou svého ducha, jeho výklad je kus samostatné, originelní práce a ač neprojevuje nových mínění, neotvírá nových hledisk, nýbrž jen referuje, zaznamenává mínění vedle mínění a rozhoduje se obyčejně pro obecnější, přece jeho výklad není pouhý conglomerat. Výklad je literární, není vědecký po našem smyslu slova, nýbrž spíše popularní, rozdělený ve větší oddíly, přilehající vždy ke skupině veršů. Velká obšírnost a téměř rozvláčnost výkladu ukládala by dnešnímu čtenáři velkou trpělivost a vytrvalost.

Nejobtížnějším úkolem a zároveň nejdůležitějším jest utvořiti si správný úsudek o Sušilově činnosti po stránce jazykové. P. Vychodil hájí Sušila proti výtkám, omlouvá vše Sušilovou snahou po pokroku, kdežto na druhé straně a to se strany kompetentní se tvrdí toto: „Jazykové novoty Sušilovy nejsou spisovným jazykem provedeny a nejsou důsledné.“ [2]) A Šmaha ve svém článku v Časopise katol. duchov. (1878 Bible Kralická a její význam) snaží se Bibli Kralickou vyvýšiti nade všechny dosavadní i katolické překlady a tím snížiti i cenu překladu Sušilova. To prozrazuje snad neznalost věci a předpojatost, ale Sušilovi jeho reformatorství v jazyku stalo se jaksi kamenem úrazu a dílo jeho odsuzuje se šmahem.

P. Vychodil v kritice Sušilovy činnosti filologické zaujímá stanovisko střední: nelze souhlasiti se všemi novotvary, někdy až trivialními, ale nespravedlivo jest, zavrhovati a priori jeho snažení po obohacení jazyka domácího. Sušil měl dobrou vůli, šlechetný úmysl a to ho omlouvá. Sušil tvořil nová slova podle zákonů grammatických, nejvíce ovšem exhumoval zastaralá, již neužívaná slova česká; pak přejímal slova z ruštiny a polštiny často beze změny. Po většině jsou to pouhá synonyma, tak že snaha Sušilova byla zbytečnou, ba stávala se i škodnou, a to z nesrozumitelnosti slov. Sušil na tomto poli rozhodně zašel daleko. Nejdůležitější činitel v tvorbě jazyka, z v y k (usus), postavil se nepřátelsky proti němu a z velkého množství

[1]) Dr. P. Vychodil: Fr. Sušil str. 274.

[2]) Ottův Slovník Naučný: heslo: evangelium (Flajšhans).

různých novotvarův ujalo se sotva několik. Ovšem dílo Sušilovo neproniklo hlouběji ve vrstvy národní, nezpůsobilo při své důležitosti a epochálnosti vzrušení, nevyvolalo odborné kritiky, jaká mu právem příslušela. Prostředí bylo Sušilovi nepříznivé. Současníci mnoha novotvarům Sušilovým nerozuměli. „Výrazům tenost, kloponnost, pátno, hoží, ředba a j. nerozumím," vyznává sám Gebauer;[1]) „nerozumějí jim bezpochyby také čtenáři Sušilovi a proto si jich nikdo nezapamatoval a neosvojil. Rozdíl mezi Jungmannem a Sušilem jeví se v tom, že Jungmann o slovo zbytečné se nestaral, Sušil pak je exhumoval. Kdo v jazyce novotaří, ukládá svým národovcům, aby si jeho novoty do paměti vštípili; ale při tom měl by svědomitě považiti, stojí-li ty jeho novoty za to!"

Výrok Šmahův (Bible Kralická), že výklady Sušilovy k mysli nejsou ani učenému bohoslovci, když nových, bezpotřebných, nevlastních i drsných slov není s to sobě náležitě vyložiti ani obecnou mluvou moravskou ani všemi jinoslovanskými slovníky", prozrazuje sice trochu předpojatosti, ale též kus pravdy. Výrazy Sušilovy některé jsou skutečně nesrozumitelny a působí to při četbě rušivě.

Celkový úsudek o Sušilově činnosti po jazykové stránce, zejmena o jeho novotvarech, nemůže myslím vyzníti jinak, než že reformy Sušilovy jsou skutečně z b y t e č n é, že tehdy jazyk český nepotřeboval již takových a tak radikalních novot jako snad před 40 lety (v 18. století).

Připojíme-li ještě asi 5 malých příspěvků v Časopise katol. duchovenstva, z nichž jeden obšírnější o ruském katechismu, máme asi vše, co Sušila na poli vědy theologické repraesentuje. Není sice Sušil geniem razícím nové dráhy, jest však tichým a pilným učencem, který osvojuje si rozsáhlé vědomosti studiem a dobývá ovoce trpělivou vytrvalostí a prací. Sušil byl kněz oddaný tělem i duší Bohu a církvi sv., ale byl zároveň vlastenec, národní buditel, velký Moravan a Slovan. Odešel na věčnost před 36 lety, ale zůstavil po sobě památku čestnou, zůstavil i ráz svého ducha v mladší generaci nadšených odchovanců. A tak jeho duch žije dosud mezi námi a bylo by si jen přáti, aby zvláště na poli theologie české, dosud tak ubohé, setkal se s četnými následovníky.

E. MASÁK (Br.)

NÁVRAT.

Do známých zahrad z dalekých zemí
zbloudilý poutník vracím se snít.
Po dávných stezkách chodím teď němý,
tuším, že někde zde ztracen můj klid.

Na březích Smutku nechal jsem lodi,
trosky jich mohou po moři plout.
Palubou pustou otroci chodí,
nadarmo volají chřestěním pout.

[1]) V soukromém dopise ze dne 3. května 1904.

Nadarmo moře bouří se pění,
majáky svítí s pobřeží tmám.
Hledám jen radost bez velkých chtění,
ve žhavé květy jí rozkvést pak dám — —

Ukryté vůně v duši se slily,
vzpomínkou vítr teplounký vál
na první jaro v jásavé chvíli,
kdy jsem se tajemstvím rozkvětu hřál.

Všechno se zase pomalu vrací:
myšlenky zlatem letících včel,
ve slunci bílí tužeb mých ptáci,
pohádky růží, jež básník zde pěl.

Poslouchám znovu, duší mi znějí,
květy když prší jak bílý sníh.
Tajemné struny houslí se chvějí,
jak by se dotkl jich tichounký smích.

A jarní slunce zahrady zlatí
hýřivou barvou procitlých dnů.
Na moři v dálce lodi se tratí —
ztemnělá oblaka smutečních snů.

J. KUBA. (Br.)

František Sušil jako buditel národa českého a vlastenec.[1]

Ve stopách společenského vývoje, jenž neustále vzrůstá k útvarům dokonalejším, přesně lze postřehnouti směrodatné proudy, jež jako hybné páky působí na všechen další vývoj té neb oné určité společnosti lidské, tvoříce tak zvláštní její poměr a postavení k celku.

Takovým směrodatným činitelem ve vývoji národa českého jest otázka náboženská, jež v jednotlivých fasích jeho pronikajíc na venek a buď přímo (jako otázka náboženská, na příklad války husitské) nebo nepřímo uplatňujíc se v životě českého národa (jako otázka kulturní) vtiskla národnímu našemu životu onen individuelní ráz.

Dokazovati směrodatnost a rozhodnost otázky náboženské pro otázku českou netřeba tomu, kdo zná české dějiny od dob nejstarších, ony boje mezi katolicismem a reformací, jež se vší snahou a silou bouřily v našich vlastech, aby v novější době obrodily se v zápas mezi katolicismem a reformací, moderní filosofií, liberalismem, socialismem a náboženským indifferentismem. A právě z toho význačně náboženského rázu dějin českých a

[1]) Předneseno při schůzi »R. S.« v Brně na oslavu 100. narozenin Fr. Sušila.
Prameny: Fr. Sušil, životopisný nástin od Mat. Procházky a Dra. Pavla Vychodila. — Sebrané básně. — Zpěvy a hněvy. — Řeč B. M. Kuldy při odhalení pomníku Sušilova.

národa českého snadno si vysvětlíme, že nositelé a repraesentanti myšlenky náboženské jsou zároveň repraesentanty českého kulturního života vůbec. Nejlépe vidíme onen praegnantně vyjádřený rys českých dějin v prvních dobách vzkříšení národa našeho, za hnutí buditelského, kdy nositelé myšlenky náboženské — katoličtí kněží-vlastenci to byli, již v národ dějinnými katastrofami vysílený vlili nové síly a všeobecnou zoufalost v jeho znovuzrození změnili v posvátné zanícení, jakýsi vyšší kult myšlenky vlastenecké, pevnou naději v slavnou budoucnost. Z těch oltářů srdcí a duší, na nichž vlastenečtí katoličtí kněží obětovali vlasti své nadšení, svou sílu, rozlila se vítaná záře po zatemnělých obzorech českých a radostně sálavá její nádhera jako blesk rozžehla sesláblému, zmrtvenému národu velikost jeho v minulosti, jako v prorockých vidinách osvítila mu celou klenbu budoucí stavby narodního života.

Hnutí buditelské v myšlení a působení svých repraesentantů kněží znova ozřejmuje nevývratný onen zjev, že český člověk v podstatě svého cítění a bytí je člověkem náboženským, že národnost jeho hluboko tkví kořeny v moci náboženské ideje, jež spojena jsouc s myšlenkou vlastenectví utváří zvláštní a od jiných rozdílnou povahu národa českého. Českost nedá se mysliti bez náboženskosti; obě ideje tyto pevně jsou spojeny a uceleny silou světového a historického vývoje — obě zřetelně vyhraněny všemi těmi vlivy, jež vytvořují dědičnou povahu národa, určují typ, ráz českého člověka.

Maje promluviti o Sušilovi jako buditeli a vlastenci, pravím již předem, že v Sušilovi stkví se pravý obraz, příkladný typ českého člověka vyznívající z té harmonie, jíž Sušil sloužil, problém náboženskosti a vlastenectví — c í r k e v a v l a s t. To bylo jeho heslo, za nim Sušil vždy kráčel, jemu podřizoval všecky své tužby, jemu celý život svůj obětoval.

Jako květina obrací svůj bělostkvoucí květ za sluncem, aby od něho přijala dary jeho paprsků ve svou korunu a veškeru tu krásu svou vůní dýchala v ticho samoty, tak i čistá duše Sušilova přijímala všechny dary Prozřetelnosti tak hojně jí propůjčené, aby v podobě idealních činů, probouzejících se hned v mladosti, vyzařovala je ku prospěchu svého lidu.

Sušil, byv svým strýcem Fr. Pospíšilem uveden v Brně k bývalému professoru filologie a dějin na ústavě filosofickém, zdokonalil se u něho v češtině, přiučil se několika moderním jazykům, aby mohl poznati literaturu jiných národů. Nemálo mu ku vzdělání přispívala bohatá knihovna Kynského; v ní mohl dobře stopovati skrovnou sice, ale nesnadno přístupnou literaturu českou. Již tehdy Sušil básnil a překládal, ponejvíce časomírou. Kynský pln radosti, že i na Moravě, dosud neúrodné, vyskytl se mnohoslibný a nadějný básník, trpělivě opravoval a brousil básnické jeho pokusy. Jméno Sušilovo znenáhla stávalo se známým mezi literáty českými. U Kynského seznámil se Sušil s Vincencem Pavlem Žákem, kaplanem u sv. Tomáše v Brně, dobrým znalcem vlaštiny a latiny,[1]) jenž snahám mladších přátel ochotně se propůjčoval a srdce ku pokračování na započaté dráze dodával. Jemu Sušil donášel své básnické plody k posouzení. Vhodno zmíniti se zde, že Sušil svému strýci Fr. Pospíšilovi poslal již dříve k svátku české veršované blahopřání, jež, čteno jsouc při slavnostní hostině, vzbudilo podivení, jak možno česky něco tak pěkného složiti; byltě považován jazyk český za neznámý, neohebný, neobratný, chudý proti německému, jenž toho času stál na vrcholu klassicismu.

[1]) Přeložil ponejprv do češtiny Torquata Tassa: »Osvobozený Jerusalem«.

Sušil, maje již tehdy náležité porozumění, chuť a zájem pro jazyk mateřský, s vřelou snahou hleděl oživit vlastenecké vědomí u těch, kdož skoro už úplně odpadli od kmene národa českého. Jsa prvním kaplanem v Olbramovicích, dostal za mladšího pomocníka Tom. Procházku, o němž Kulda praví, že to byl kněz rozhodně se klonící k straně odnárodnělé. Sušil nejednu volnou hodinku vynaložil, aby ho přivedl na pravou cestu. „Člověk nesmí," poučoval ho, „povrhnouti svou matkou (slovanskou) a přidržeti se macechy" (německé). „Matka má," vymlouval se Procházka, „opustila mne a nepečovala o mne; macecha však ujala se mne a vyučila mne ve školách německých." A Sušil vyváděje ho z mrákot na bílý den, pravil: „Matka okovy sevřená nemohla starati se o Vás, jak by sobě přála; a macecha, ježto byla matku dobrou spoutala, nikoliv z lásky, nýbrž z pánovité zištnosti vyučila Vás, aby pomocí Vaší naše rodáky sobě podrobila v otroctví strašné." A Procházka zachráněn.

Sušil, stav se r. 1837 professorem biblického studia Nov. Zákona na ústavě bohosloveckém v Brně, hleděl v jinošských srdcích posluchačů probuditi lásku živou k národu českému. Proto nejednou pravil: „Buďte především ušlechtilí křesťané, vzorní duchovní a pak budete snadněji i horlivými a věrnými milovníky národa." Ze znělek jeho [1]) jest patrno, kterak svým posluchačům kladl na srdce kázati národu, že není pro něho spásy jedině v církvi Kristově, že národ bude bohatým, bude-li bohatým na myšlenkách, že bude velikým, utlumí-li v sobě nízké vášně, že bude vladařem, bude-li uměti vládnouti duchem.

Sušil byl velmi činným též v oboru literárním. Zde mezi jinými nejstkvěleji ukázal svoji činnost na „Výkladech celého Písma sv. N. Z." Na toto dílo Sušil vynakládal své síly po 30 roků; takovým dílem nemůže se v těch letech vykázati žádný kmen slovanský, ba ani francouzští a vlaští bohoslovci. Smělý vzlet básnický, ryzí a svrchovaně vytříbená, zdokonalená a obohacená řeč, bohoslovná učenost, vroucí láska ke Kristu a církvi dodávají výkladu tomu zvláštních půvabů. — Svými pracemi Sušil podporoval nejen „Hlas", nýbrž i „Časopis katolického duchovenstva". R. 1850 byl hlavním zakladatelem dědictví sv. Cyrilla a Methoděje a zvolen byl za starostu tohoto literárního spolku.

Úlohou Sušilovou na poli literárním bylo dohoniti, co bylo zanedbáno. Celistvé snažení prvních národa křísitelů vůbec obráceno bylo na pěstování a udržení jazyka. Sušil však netoliko o udržení, nýbrž též o zvelebení jeho všemožně se staral; u něho nebylo nic frásovitého: co vyjádřil svými myšlenkami, to chtěl a hleděl též uskutečniti, svou pravou českost projevoval vždy slovy i skutky. Ochabující povzbuzoval k trpělivosti a vytrvalosti. Tak na př., když za času nejkrutějšího německého absolutismu Bachova národní náš život tak těžce byl spoután, že přemnozí národovci zrovna zbaběle zbraň odhazujíce se odnárodňovali, Sušil přímo hrdinsky prohlásil: „A kdyby všichni se národa odřekli, já se ho přece nikdy neodřeknu. Dlužno vždy pracovati a Bohu nejisté budoucí osudy zůstaviti. Co sto věků bludných hodlalo, zvrtne doba. Dlužno nám až do posledního muže bojovati, a souzeno-li nám v nerovném boji zahynouti, tedy aspoň čestně jako Judas Makkabejský se zbraní v rukou padněme." Toto vřelé národní uvědomění bylo velmi důležité, jím vzpružoval spisovatele ustávající, nesmělé, ho používal k napomínání národovců vlažných. V jedné znělce [2]) oslovuje

[1]) Zpěvy a hněvy r. 1869, str. 9.

[2]) Sebrané básně z r. 1862.

národovce pochybného dokazuje mu, že vlastenectví bez Boha, víry, jest beznadějným a slepou, prázdnou „vášní“:

Vlastencem jsi? Vlastencem jsem taky;
vineš láskou se k své otčině?
Já též se k ní hlásím účinně
neustále nose její znaky . . . .
Láska naše ke vlasti jest stejná
a přec jest ta tvoje beznadějna,
vůdcem v ní jest tobě vášeň hejna.
Já však při ní chovám jinou radu:
já ji zcela na nebesa kladu,
tož jest rovna pověčnému hradu.

Z toho tedy, co praveno, lze vším právem Sušilovi název buditele přisouditi; vždyť Sušil buditel je jako prorokem, jenž stoje na skále pozoruje svého lidu beznadějnost, sám však jediný nese se svým duchem výš a dobře vidí, že vzejde kdysi národu jasný den, den toužebné spásy, den nového života; jeví se velekněžem vlastenecké myšlenky, jenž jediný, když všichni pochybují a malátnějí, vidí v dálce zdar své práce a svých snah.

Velikým jest Sušil buditel, velikým jest Sušil vlastenec. Nebyl z těch, již jen pronášejí a píší nejkrásnější tužby a líčí nejsvůdnější cíle, jichž ústa jsou plna vznešenosti, skutky však duní prázdnotou. Srdce Sušilovo mocně a vřele bilo pro jeho národ. Bědoval nad každou křivdou jemu učiněnou, radoval se z každého, sebenepatrnějšího zjevu národního procitnutí u jednotlivců, v rodinách a společnostech; oblažoval ho každý pravý pokrok národní v rolnictví, řemeslech, průmyslu, obchodu, literatuře, vědách a umění; radostně vítal v zárodcích těch slavnější a šťastnější budoucnost. Chválil lid náš, pokud byl dbalý obyčejů, zvyků, krojů, písní a dobrých mravů svých předků; rmoutil se však nad těmi, kdo svým předkům se odcizovali. Lekal se každého podniku nepřátelského, směřoval-li k odnárodnění a tudíž i k záhubě lidu. Láskou k národu jsa veden, Sušil každou starší knihu českou kupoval, mladším svým přátelům, kteří k němu zírali jako k patriarchovi Slovanstva, důrazně kladl na srdce pilnou potřebu a nezbytnou povinnost obětovné a neúmorné činnosti ku zvelebení vlasti.

Již za svých studií v Kroměříži, kdež málokdo hlásil se k národnosti české, Sušil, ač nezaslechl ve škole ani zvuku české mluvy, byl úplně prodchnut vědomím, že je příslušníkem národa českého. Láska k národu přiměla ho, že vyvolil si stav duchovní, sebe sama dav národu v obět nejtěžší. Věděl dobře, že kněží kromě několika z Čech na Moravu přibylých národa našeho se stranili, třeba že se to nedálo ze zlé vůle.

Pravou lásku vlasteneckou Sušil osvědčoval za svého působení v alumnátě. Jsa přesvědčen, že česká řeč biblická je vzorná, měl alumny k tomu, aby Písmo sv. v jazyku českém hojně čítali a obsah kapitol česky podávali. Tím cvičil je v řeči, v níž později měli kázati a vyučovati. Sušil všemožně se přičiňoval, aby i alumnové němečtí mluvili česky. Vyvolal jednou alumna národnosti německé a ptal se ho, miluje-li Krista P. Bohoslovec přisvědčil, a Sušil ptal se ho dále, zda by chtěl pro Něho také trpěti. „Ano,“ odpověděl tázaný. „A z lásky ke Kristu nechtěl byste se také učiti česky, byste později tu onu slovanskou duši spasil?“ — Sušilovi však běželo také o to, aby alumnové mluvili česky správně, jak dokládá článek z „Mor. Orlice“ r. 1868 č. 140. Slovanský theolog, jenž v češtině zatrhoval vlivem němčiny, byl po delší dobu nemocen; omlouvaje u prof. Sušila svou nepřítomnost v kolleji, byl otázán po neduhu a prostředcích proti němu. Alumnus ničeho zlého netuše klidně odpověděl, že si dával na bolavé místo „Senfmehl“. „Co to povídáte,“ skočil mu nevrle do řeči Sušil, „Senfmehl, Senfmehl? Což neznáte z evangelia podobenství o semínku horčičném? Jak pak budete jednou kázati českému lidu, neuměje česky?“ Bývalé své posluchače nepouštěl se zřetele ani tenkráte, když již byli kněžími. Setkav

se s nimi, vyptával se jich, čtou-li pilně Písmo sv., aby snad nebyli zahanbeni leckterou ženou protestantskou, mají-li v knihovnách pěkné a potřebné knihy. Tak otázal se jednou Jana Soukopa, tehdy kaplana ve Sloupě, má-li v knihovně Jungmannův slovník? Soukop omlouval se, že nemá peněz, ale Sušil nedaje si nic vymluviti, pravil: „Raději o jeden kabát méně, ale Jungmanna musíte si zaopatřiti.“ A neustal na něho naléhati, dokud si ho nekoupil.

S jakou něžnou láskou Sušil k vlasti lnul, dokazují procítěné básně jeho.[1]) V nich zachyceny jsou vlny něžného jeho srdce bijícího pro vlast. Uvedeny buďtež skromné aspoň ukázky:

Vlasti má, kdež jest tvá sláva skvělá?
Kde tvůj břečťan, kdež je berla tvá?
Jaký osud sudba tobě tká?
Jaká kletba nad tvou hlavou zněla?

Vidouc jizvy vůkol tvého čela,
jež ti sudba ustrojila zlá,
duše v hloubi celým smutkem lká
a se s tebou klade do popela.

Moravany, již činí rozdíl mezi sebou a Čechy, napomíná a je k vespolné lásce nabádá slovy:

Slýcháš, synu, tytýž matná slova,
v nichžto vane jedovatý dech:
Moravan jsem a já nejsem Čech,
a mní, že v tom velký vtip se chová.
Ó, to nejsou slova vlastencova;

taká řeč jen od vrahových střech
Slovanům se hlásá na posměch,
heslem tím nám vrah jen zkázu ková.
Jediná-liž mluva přelíbezná
Moravana s Čechem nepojí?

Nehynoucím pomníkem pak lásky Sušilovy k vlasti jest velká sbírka „Národních písní moravských“; v ní osvědčil Sušil svou lásku k vlasti a národu způsobem nejskvělejším. Po celých 30 roků s obětavým sebezáporem sbíral tyto drahocenné výkvěty pravé poesie, jemnosti, žertovnosti, dobrosrdečnosti a zbožnosti našeho lidu českomoravského, aby je před zkázou zachoval ke cti praotcům a k prospěchu potomkům. Po 30 roků chodil tento obětavý a nadšený milovník vlasti a národa po Moravě a Slezsku ode vsi ke vsi sbíraje národní písně, jimiž by nejen zvelebil svůj národ, ale jimiž by zároveň básníkům a hudebníkům dal návod, jak by vlastní básně a hudební skladby měli skládati, aby pak národními mohly býti nazvány. Na tomto místě dlužno přičísti Sušilovi onu zásluhu, že máme velikého Křížkovského; nebýti pak Křížkovského, nemáme ani znamenitého Smetanu. Výsledek pak této neúmorné práce byla sbírka přes 18 set písní i s nápěvy, která nejen že se vyrovná sbírkám velkých národů, nýbrž co do ceny nápěvů daleko je i převyšuje. Touto sbírkou písní s čarokrásnými melodiemi vybudoval Sušil svému národu pomník nesmrtelné ceny a oslavil jej před mocnými národy dokázav, že národ, jenž má tak četné a pěkné a dojímavé písně, jest národ duševně čilý, nadaný, jemný a ne dle mínění odpůrců Slovanstva národ surový a bezduchý.

Nemálo zajímavo jest, jak vyjádřil se o této sbírce písní moravských jeden z předních spisovatelů na Moravě Vincenc Brandl, bývalý archivář zemský; praví: „Zůstavil po sobě díla nesmrtné ceny, díla to velikými obětmi na zdraví svém zbudovaná. 30 roků chodil po Moravě a Slezsku ode vsi ke vsi a sbíral národní písně, aby zachoval potomstvu čarokrásné melodie zpěvu slovanského, a sbírka ta jest vzorem pro práce podobné. — Jen on, který úplně pojal povahu slovanskou, sám jsa jejím vzorem, byl s to, aby písně ty z lidu vykouzlil, a jen on zachoval nám touto sbírkou písní památku vniterného života národa našeho a zbudoval si tím sám svých zásluh pomník nehynoucí.“

[1]) Zpěvy a hněvy z r. 1869, str. 77 a Sebrané básně z r. 1862, str. 180.

Jaké city radostné při sbírání oněch písní zachvívaly jeho srdcem, z něhož láska k národu plamenem vyšlehovala! Za nejšlechetnějším zajisté účelem konaje vznešenou úlohu tu mohl ovšem zpívati:

Každoročně konám dlouhé pouti
po rozmilé vlasti Moravě,
sbírám kvítka k její oslavě
chtě ji kytkou skvostnou ovinouti.[1])

Jak mocně rozradostnila jeho srdce slova ženy, jež pobízejíc své sousedky ostýchavé zazpívati, domlouvala jim řkouc: „Vždyť on tím chce národ obohatit.“

Zároveň však jaké city bolestné tísnily a svíraly jeho srdce, když narážel na lid neuvědomělý, jenž pokládaje ho za špehýře, s nedůvěrou a podezřením na něho hleděl. Proto bolu svému ulevuje s nemalým pohnutím zaznamenal:

Jiný cesty koná, by zbyl strasti,
jiný chodí po nabytí slasti,
já však bolů hledám po své vlasti.[2])

Ale ještě výrazněji vysvítá bol ten ze dvou jiných znělek (Sebrané básně str. 171; Zp. a hn. str. 43):

Jest to cesta, to mé putování,
chodím jenom svojí krajinou,
jest mi však, jak bych šel cizinou,
slza kradmo teče s bledých skrání.
Srdce moje k lidu mému sklání
pořáde se s láskou jedinou,
ale ruce jeho nevinou
vzájemném se ke mně milování.
Buď si ale! Volím přece chovat
národ v lásce, ač jsa nepoznán,
volím v tíši blaho jeho snovat.

* * *

Když tak chodím o písně svou vlastí,
Lazaru se zdám být podoben,
svízelům jsa tisíc podroben,
jež se na mne jako vrazi drastí . . .
Jako žebrák tluku na vše vrata,
volám pro svůj národ o almužnu:
Mějme mysl, mějte vůli služnu!
Nechci perel, nechci stříbra, zlata,
rád vše ztratím, rád svou krví splatím,
když jen vlast tím věnem obohatím.

Velicí mužové, jichž nesmrtelný duch jakoby se vynořil z nekonečných hlubin Prozřetelnosti, aby se vysoko povznesl nad myšlenkové a duševní obzory svého věku a osvítil nové cesty k dobru a vědění, jsou v pravdě velikými nejen hlásáním svých ideálních tužeb, nýbrž i tím, že uskutečňují ony ideály celým svým životem: za ně neúmorně bojují, pro ně udatně odrážejí všechny nástrahy a úskoky nepřátel, je za majetek odevzdati hledí svým bratřím, aby pak trvale přešly k celému národu. Takovými otci národa nabývá národ nové tvářnosti, k nim na své pouti neustále pohlíží a je béře si za vzor.

Takovým otcem národa českomoravského byl, jak jsme poznali, nezapomenutelný náš veliký Fr. Sušil. Kráčeje za svým heslem:

»Církev a vlast — ty v mojich milují
sestersky se ňadrech; každá půl,
každá má moje srdce celé« —

řídil se jím po celý svůj život, snaže se postaviti svůj národ v před mezi jiné národy a tím uschopniti jej, aby plniti mohl veliké úkoly cestou pravé osvěty národní v duchu církve Kristovy.

[1]) Sebrané básně str. 183.
[2]) Sebrané básně str. 175.

„Na Moravě máte veliký a krásný život," pravil arcibiskup pražský Bedřich Schwarzenberg Beneši Kuldovi. „Kdo pak vlastně jest původcem činnosti té?" A nečekaje na odpověď hned dodal: „Není-liž pravda, professor Sušil?"

A v pravdě, Sušil byl zářivým ohniskem, z něhož vycházely zápaly neoblomné lásky k církvi a národu, jíž byl nepřekonaným učitelem a vzorem jak ve slově živém, tak v obcování výmluvném a ve spisech slavných; byl světlým středem, z něhož veškerý vytříbený duch národní se šířil a mohutněl; byl jako orakulum, k němuž se utíkali o radu a pomoc všichni čeští spisovatelé z moravského duchovenstva, žádajíce a berouce od něho rozřešení ve věcech jim nejasných nebo záhadných; byl pečlivým vychovatelem budoucích vychovatelů lidu; byl vzácnou osobností, která žádných nepřátel neměla; byl velikánem, jenž v pravém slova smyslu zasvětil svůj život službě nepřetržité pro dobro, světlo a blaho všeho Slovanstva; byl zdárným synem vlasti a dobrým otcem národa; byl vlastencem, o němž může se říci, že nosil celý svůj národ v čistém a nezištném svém srdci.

Byl mužem, jenž zasluhuje, aby nám byl v každém ohledu skvělým vzorem.

E. MASÁK (Br.)

Těm, kteří nezemdleli.

A sny mou duší měkce jdou,
jak jarní větry krajinou.
V stlumené hudbě teplých tónů
v dál táhnou řady visiónů.

Těch, kteří touto cestou šli,
než květy u ní rozkvetly;
naději v zraku, v duši sílu,
šli s láskou k přesvatému dílu

A jako my, své měli sny,
kraj také dobýt vítězný. —
K Vám hledí nyní zrak můj vřelý,
kteří jste cestou nezemdleli!

* * * *

ZAMYKAL LAD. (OI.)

Ze vzpomínek P. Ig. Wurma na Sušila.

Málokterý spisovatel náš, jehož působení spadá do prvé polovice minulého století, může se pochlubiti tak dokonale vědeckým vylíčením a posouzením své činnosti, jak se stalo našemu patriarchovi Sušilovi prací Dra P. Vychodila. V doposud vyšlých pěti sešitech není specielního odstavce, jenž by byl věnován pouze Sušilovi-člověkovi, a v němž by nejvýznamnější vzpomínky současníků-přátel a žáků jeho byly sebrány a mosaikový obraz pak z nich vysázen, ale i tak vystupují podstatné rysy charakteru Sušilova jednotlivými pohledy do jeho života soukromého v proud pojednání případně umístěnými. Jsem však přesvědčen, že dojde i ku samostatnému nákresu povahy velikého Sušila, tak vzácné a hodné toho, aby nám v mnohém byla zářivým vzorem.[1])

Většina drobných a z větší části všeobecně známých vzpomínek na Sušila pochází od M. Procházky a J. Soukopa, jiné též od V. Brandla, C. Šnejdrly, dra A. Stáry a Fr. Poimona.[2]) Zde pak podáváme též několik vzpomínek, pokud víme, nikde neuveřejněných, kteréž s námi laskavě a velmi ochotně sdělil „náš milý stařeček", P. Ignác Wurm, jenž se honosí býti — či jak nám ve své skromnosti říká — smí se honositi po léta důvěrným přítelem Františka Sušila a jenž poslední tu mezi námi dlí jako úd družiny Sušilovy, jejíž ostatní příslušníky: M. Procházku, hr. Sylva-Taroucu, Kalivodu, Škorpíka, Bílého, Soukopa, Kuldu, Poimona[3]) a j. dávno

[1]) Psáno před vydáním posledního (VI.) čísla Sušilova životopisu. Red.

[2]) Něco ze vzpomínek P. Františka Poimona na Františka Sušila. Sděluje Alfons Hornek v »Almanachu bohoslovců královéhradeckých« r. 1898. Mylně tu udáno, že Frant. Poimon († 1902) je poslední z bojovníků seřaděných kolem Sušila. — Vzpomínky Soukopovy, Brandlovy a Stárovy uveřejněny v »Obzoru« a v »Mor. Orlici«. Též v »Našem Domově« jich má několik Msgre J. Vykydal. Jiné jsou od Vl. Šťastného a j.

[3]) Abych oživil postavy mužů těchto, podávám stručný přehled jejich namnoze literární činnosti:

Matěj Procházka (nar. 4. II. 1811 v Brtnici, zemřel 26. XI. 1889 v Brně, kde byl od r. 1850 katechetou na něm. vyš. gymnasiu). R. 1849 založil týdenník »Hlas jednoty katolické«, r. 1850 společně se Sušilem »Dědictví sv. Cyr. a Meth.«, v němž vyšly od něho: »Život bl. Jana Sark.« (1861), »Stanislav II. Pavlovský, biskup olom« (1861), »Missie jesuitské vůbec a P. A. Strobacha zvlášť« (1886) a život Sušilův r. 1871. R 1885 vyšel jeho »Život sv. Methoděje«. R 1861 vymohl dovolení, aby slovanští studující na něm. gymn. směli se náboženství učiti česky a za tím účelem zpracoval četné knihy učební. Přispíval do četných časopisů (i básněmi) a překládal.

Dr. Fr. X. Škorpík (nar. 16. X. 1813 v Malé Zhoři, zemřel jako farář a děkan v Kučerově). Kromě politické činnosti jmenuji: »Mluvnictví a zjevení« 1847), »Missie Tichomořské« (1854) a četné filosofické stati v časopisech.

Dr. Jan Ev. Bílý (nar 6. XII. 1819 v Dolních Kounicích, † 1888 v Dolní Loučce, byv tu od r. 1872 farářem). Činnost jeho literární jest dosti obsáhlá. Mimo práce časopisecké buďtež uvedeny: »Děje katolické církve« (1847 a 1854), »Dějiny sv. apoštolů slov. Cyrilla a Methoděje« (1863), »Život Pána našeho Ježíše Krista« (1864), »Církev a společnost« (1868) a četné jiné. V Bibliothéce kazatelské, již redigoval, má hojně kázaní. Autobiografie ve »Vlasti« ročník IV.

Jan Nep. Soukop (nar. 10. V. 1826 v Třebíči, zemřel 29. III. 1892 jako farář v Doubravici). Nejlepší básník moravský v letech 70. a 80. Příspěvky jeho nalezáme téměř ve 20 časopisech a kalendářích současných Samostatně vydal mimo »Písně pohřební« »Kytičku ze Sloupu« (1854 a 55), »Velehradky« (1862), pak četné písně poutnické, jež znárodněly. Soubor básní jeho vydal J. Halouzka. (Delší báseň »Macocha«) Roku 1884 vyšel »Výlet do Solnohradu«. Pilně a dovedně překládal z polštiny (Brodzińského »Věslava« a j.), z francziny a němčiny. Napsal též několik povídek.

Beneš Method Kulda (narozen 16. III. 1820 v Ivančicích, zemřel 6. V. 1903 jako kanovník vyšehradský.) Krátké popsání jeho života a činnosti viz »Museum« 1903, č. IV.

kryje zem. Jsou to na pohled nepatrné obrázečky, ale povaha Sušilova obráží se v nich přes to zřetelně. Nejdříve se však zmíním krátce o tom, jak se P. Wurm se Sušilem sešli.

Konsistorní rada P. Ignát Wurm narozen jest dne 12. července 1825[1]) v Kloboucích u Brna. Gymnasijní studia odbyl si z části v Kroměříži u Piaristů, z části v Brně. Skončiv filosofii rozhodl se po mnohém přemýšlení pro theologii a sice působením hr. Taroucy, tehdy kaplana klobuckého, pro Brno. Jako spolehlivý a lepší student mohl bydleti mimo seminář. V témže čase přestěhoval se hr. Tarouca do Brna, a v témže čase stižen Sušil oční nemocí. Lékaři mu bylo přísně zakázáno čísti. Ale Sušil a bez knihy! To vida starostlivý hr. Tarouca smluvil se se všemi přáteli Sušilovými, že dle určitého rozvrhu jeden po druhém budou k němu docházeti, by ho tak bavili nebo jemu předčítali. I mladý Wurm byl hrabětem vybídnut. Svolil. S tlukoucím srdcem dostavil se v hodinu vykázanou. Sušil podal mu časopis „Musejník“[2]) Wurm rozevře knihu a vidí, že je česká — on pak čísti česky nahlas nedovedl. Hanbou se div nepropadl, když se k tomu přiznával. Sušil mlčky vzal knihu, na hosta svého s neskonale lítostivou výčitkou pohlednuv. Z oka skanula mu slza, když mu předkládal knihu německou jednající o Palestrinovi. Ten jediný okamžik způsobil úplnou změnu nitra Wurmova. Prolétlo mu hlavou: Jistě si myslí: „Máš býti za tři léta knězem, a to knězem lidu českého, jeho učitelem a vychovatelem, neumíš však ani česky čísti.“ Sotva se dočkal konce návštěvy; rovnou spěchal do knihkupectví, kdež si koupil Hankovu mluvnici s pevným předsevzetím dohoniti, co zanedbal. — Dne 25. července 1850 vysvěcen byl na kněze. Pomíjím jeho pobyt v Mutěnicích, v Dědicích a Vyškově, kdež pobyl asi rok po svém vystoupení ze správy duchovní r. 1858 pro neustálou chorobu, a přecházím hned k r. 1859, jenž pro něho byl obzvláště důležitým. Na žádost Sušilovu, Taroucovu a j. přesídlil tehdy do Brna na místo Kuldovo za spirituála opatrovny pro zanedbanou mládež nad Lužánkami. Od zmíněného roku datuje se ono intimní přátelství mezi ním a Sušilem, jež nezkaleno potrvalo až do smrti tohoto (31. května 1868), datuje se kladení základů k pozdější jeho, ve spojení s rodinou Wanklových[3]) podniknuté, tak důležité a blahodárné činnosti národopisné, kladení základů vykonané samým velkým Sušilem, jenž si ve Wurmovi vychoval žáka, mistra svého věru hodného. Od r. 1866 působí pak P. Wurm v Olomouci, kamž působením gener. vikáře bar. Königsbrunna povolán za vikáře na

---

Frant. Poimon (nar. 26. I. 1817 v Polné, † 1902 tamtéž), kněz a spisovatel český. Od r. 1850—1859 byl redaktorem »Hlasu«. Náleží k nejzasloužilejším buditelům mor. Vydal četné spisy obsahu náboženského, příležitostná kázaní, modlit. knihy, povídky, monografii města Polné. Překládal se zdarem Alb. Stolze.

Bedřich hr. Sylva-Tarouca (nar. 1816 v Čechách u Prostějova, † 23. VI. 1882 v Brně), jeden z nadaných bojovníků za svatá práva církve a vlasti. Mecenáš všech tehdejších podniků českých, obzvláště však družiny Sušilovy.

Gunther Kalivoda (nar. 26. XII. 1815 v Brně, † 6 IV. 1883 jako prelát kláštera Rajhradského). Před tím byl prof. náboženství na filosofii v Brně. Muž vysoce vzdělaný a jemnocitný.

[1]) Připadají tedy na rok 1905 80leté narozeniny tohoto posledního ze žijících buditelů našich. Doufáme, že i mezi námi budou příslušně oslaveny!

[2]) V knize Miloslavy Procházkové: »P. Ignát Wurm ve svém životě«, kterou vřele doporučujeme (vydána v Olomouci u Kramáře a Procházky), chybně uvedeno, že Sušil podal Wurmovi české pojednání o hudbě Palestrinově.

[3]) Dr. Jindřich Wankel, znamenitý archaeolog, tchán prof Jana Havelky († 1886), zakladatele olom. musea. Dcerami J. Wankla jsou pí. Lucie Bakešová, pí. Karla Bufková-Wanklová, Vlasta Havelková, slč. Madl. Wanklova, vnukem Karel Absolon, všichni v národopise činni.

dóm. Nezmiňuji se o činnosti P. Wurmově jak poslanecké, tak organisatorské a národopisné, neboť nepatří to k thematu našemu, a po čase chci se k tomu vrátiti.

Teď k vlastním vzpomínkám!

* * *

Velice se Sušil na toho rozhorlil, kdo mu začal mluviti o zásluhách, jichž si získal tím, že nám přeložil Písmo sv. Nového Zákona a podal k němu výklady. Ač jinak tichý a ke každému přívětivý a milý, téměř se osápl na mluvčího: „Co, co?! Co pak Písmo sv.? Vždyť jsem professorem!“ a s přímou bezohledností přerušil další hovor o témže thematě. Považovalť jako professor Písem sv. za první a svatou svoji povinnost, postarati se i o překlad i o výklad. — Zmínil-li se však někdo o jeho činnosti ve sbírání písní národních, projevuje mu své uznání a obdiv nad poklady zde shrnutými, tu se tvář jeho, jindy vážná, rozjasnila, usmíval se, oko zvláštním ohněm jiskřilo, přidával však rychle a rukou činil odmítavý posuněk: „To ne já — to národ,“ klada důraz na slovo „národ“. Chtěl tím upozorniti, že autorem těch krás a půvabů, s kterými se v poesii lidové setkáváme, jest národ, náš národ. Hold obdivu přijímal tedy také ve jmenu jeho. Od svých vlastních zásluh však odhlížel úplně.

* * *

Zajímavým jest, co přivedlo Sušila ku překládání Písma sv. Mocnou vzpružinou a popudem byla mu ta okolnost, že české překlady Písma sv. na straně katolíků nemohly se rovnati co do správného vystižení obsahu ani co do přiměřené formy s biblemi jako jest Kralická, s biblemi tedy jinověrců. Viděl v tom hanu pro naši sv. Církev, k níž přece takovou láskou hořel; nelekal se tedy námahy a znavující práce a pustil se do překladu maje na mysli oslavení a zvelebení Církve sv. Tam láska k národu, zde k Církvi! * * *

Velmi často býval Sušil dotazován, proč svůj překlad a výklad Písma sv., jenž stojí přec na výši své doby, nezadal, podobně jak jest u Allioliho a jiných překladatelů, sv. Stolici k approbaci, spokojuje se pouze s „imprimatur“ biskupským. Odpovídal na to v ten smysl, že jest si přespříliš povědom, jakých pokroků se biblistika časem dodělá, a mnoho v překladě jeho neudržitelným bude. Toho by snad pak mohli zlomyslní využitkovati k pohanění a potupení nejvyšší autority církevní. — Tak něžnou láskou oddán byl Římu! * * *

Snahou Sušilovou při překladu Písma sv. bylo, aby dílo jeho jevilo se býti důstojno toho, čím nám knihy svaté jsou a mají býti. Aby mety vytčené dospěl, míval při práci před sebou vždy 18 biblí slovanských mimo nejlepší překlady jinojazyčné, sleduje všechny a srovnávaje s prací svou.

* * *

Znalostí jazyků Sušil vynikal. Když nemluvil, tedy alespoň rozumněl a četl francouzsky, anglicky, italsky a ve všech jazycích slovanských. V ruském dovedl i správně orthograficky psáti. Tak na příklad děkuje roku 1863 vlastnoručně psaným ruským dopisem carovi za udělení vyznamenání, totiž za jmenování rytířem řádu sv. Anny II. třídy.[1])

[1]) Mírumilovný Alexander II. při oslavě jubilea tisíciletého trvání říše ruské podělil nejznámější slovanské učence té doby řády. Sušil, jak píše Procházka, zdráhal se přijati. Přátelé s ním měli tehdy pernou práci.

Pracoval velmi často denně až přes 14 hodin a to intensivně, unaven však nebýval.

* * *

Studium národopisu, všímání si starých památek lidových, ať písemných nebo jiných, pokládal Sušil za část pastorace a za jednu z hlavních podmínek plného jejího úspěchu. Nabádal neustále své přátele k tomu, dokazuje jim, že jen tou cestou poznáváme povahu lidu, chápeme jeho potřeby a bolesti a dovedeme jej se zdarem vésti, neboť takové počínání, takové porozumění jest klíčem k srdci lidu. Zvláště na ta povzbuzující a ponoukající slova Sušilova vrací se P. Wurm ve svých hovorech rád, tvrdě ve skromnosti své: „Kdyby ne Sušila, nevěděl bych podnes, co je národní, a se mnou asi velmi mnozí. Jestli k něčemu jsem, pak je to dílo Sušilovo. On přivedl nejenom mne, ale i celou řadu jiných, buď osobně anebo mým prostřednictvím" — tu však P. Wurm připomíná, že on byl při té translataci jedině trpným, nečinným vodičem — „na pole národopisné. Jeho zřetel nebyl upřen pouze k písním, ale poukazoval neustále na vyšívání lidové, jež přece není ničím jiným než realisovanou písní."[1]) Ku konci dodává P. Wurm, že i to jest Sušilovou zásluhou, byť i nepřímou, že od činnosti národopisné neupustil přes všechny posměšky a nedělal si z toho nic, když ho poctívali poslanci na sněmu titulem: hadrlák, hadrař. Myslíval při tom na svého učitele a přítele, připomínaje si, že Sušil byl mnohem větším a znamenitějším mužem, a přece se mu lépe nevedlo.

* * *

Znajíce a vědouce, jakou všemožnou pozornost a píli věnuje Sušil nápěvům písní národních a vystižené jejich harmonisaci, pokoušeli se jeho brněnští přátelé a známí hudebníci o to, ovšem ne se stejným zdarem. Mezi jinými vzpomíná si P. Wurm (o P. Křížkovském a bratřích Javůrkových viz Vychodila str. 262) na tři, kteří často Sušilovi pokusy své v tom směru přinášeli: Rieger, skladatel a regenschori na St. Brně (napsal kolem 100 vokálních mší a „Harmonielehre"), Rotter, zaměstnáním úředník, a Novotný, vojenský furážník. Sušil přijal harmonisovanou píseň, sedl k pianu, přehrál ji a obyčejně zvolal: „Ne, to ono není, to ono není!" Vyciťoval svým hudebním jemnocitem, že jako ve slovesné části písně národní nalezáme přesnou prosodii, tak i tomu býti musí co do harmonisace v nápěvech, (že tomu tak vskutku jest, dosvědčuje předmluva Leoše Janáčka k nedávno vydanému dílu Františka Bartoše: Národní písně moravské nově nasbírané. Ba P. Wurm tvrdí, že bez předchozí činnosti Sušilovy byly by práce Janáčkovy téměř nemožny, a celý národopisný ruch na Moravě alespoň o polovici pozadu), kdežto hudebníci v pracích donesených hleděli ducha písně lidové vtěstnati do umělé formy hudební. Za to neskrblil Sušil pochvalou, když udeřeno, byť i v jednotlivostech, na pravý ton a když ryzí ton vystižně byl podán.

* * *

Popularisace věd a umění — zvláště však tohoto — přičítá se obyčejně u nás jako zásluha letům posledním. Neprávem! Vždyť Sušila můžeme

---

[1] P. Wurm pak na basi té dospěl k uznání, že si dlužno všímati i starých lidových tanců, jak je sám viděl na slovanském jihu, konané za jasného dne; neboť »v nich obráží se individualita toho neb onoho lidu mocněji a zřetelněji než v čemkoliv jiném«, jak praví záhřebský prof. F. Š. Kuhač. (Kuhač vydal: »Južno-slovjenske narodne popievke« 1878—1881, nejobjemnější sbírka nár. písní jihoslov, »Opis a poviest narodnih glasbala jugoslovjena« 1877, a píše velmi pilně o hudbě srbsko-chorvatské. Sebral mnoho vysoce cenného materiálu národopisného.)

nazvati směle zastancem a propagatorem ideje této již před 60 nebo před 70 lety. Přísným požadavkem u něho bylo, aby to, co lidu podati chceme, neklesalo co do hodnoty umělecké nebo vědecké pod úroveň. Heslo „Věda a umění“ tanulo mu na mysli při zakládání „Dědictví Cyrillo-Methodějského“; Dědictví mělo býti podnikem hodným lidu, jenž nám takové skvosty (písně, vyšívání atd.) daroval, mělo státi za každou cenu, když ne výše, tedy ve stejné řadě s nimi. Toto stanovisko, na němž Sušil neúprosně trval a jež úplně správným nutno nám nazvati, bylo jednou ne z posledních překážek, pro něž nedošlo k vydání společného kancionálu mezi Dědictvím Cyrillo-Methodějským a Svatojanským. Bylo vyjednáváno. Cyrillo-Methodějské dědictví svolalo výborovou schůzi, k níž se měl dostaviti též kanovník Bradáč[1]) jako zástupce dědictví Svatojanského. Jemu byla také svěřena redakce kancionálu. Přišel. V taláru s odznaky své hodnosti, nesa zároveň s sebou svazek básnicky upravených písní, z části svých, z části cizích, opatřených nápěvem. Předložil je výboru. Tento je ovšem odevzdal autoritě — svému předsedovi. Prozkoumav je Sušil důkladně, byl v rozpacích a velkých nesnázích. To, co mu zde pan kanovník přinesl, neodpovídalo jeho pochopení hymnu církevního a přiměřené památce r. 1863,[2]) kdežto on chtěl míti v kancionálu věci na výši umění stojící a svaté Církve naší a posvátných jejích úkonů důstojné. Zde toho nenalezl, musil tedy odmítnouti, ač s těžkým srdcem.

* * *

Co se národnostní otázky dotýče, říkával vždy Sušil o sobě, že není pouze Čechem, nýbrž i Slovanem. V pojmu „Slovan“ viděl patřičnou rovnováhu proti Němcům, kteří byť i byli ten Sasem, onen Bavorákem, třetí Prusem atd., vždy nazývají se hrdě: „Ich bin ein Deutscher.“ Záměně slovanského v české, již u nás hlavně z království propagovali, nepřál velice. Smysl toho slova byl mu nějak úzkým. Předvídal správně, že můžeme s nim přijíti do mnohých nesnází. Stařeček P. Wurm pak dokládá, že jsme skutečně přišli.

* * *

Velikou radost měl Sušil z vyznamenání ruským carem uděleného. A to proto, že bylo vyznamenání ruské, slovanské. P. Wurm dokonce míní, že Rusové více si poměrně Sušilovy činnosti všímali, než tomu bylo v Čechách. Překlad jeho Písma sv. byl studován, Sušil sám pak brán učenci ruskými, kteří při příležitosti ho v Brně neopomenuli navštíviti, jako Hilferding,[3]) v poradu ve věcech filologických.

* * *

---

[1]) Vincenc Bradáč (nar 1815 v Komárově u Hořic, zemř. 1874 v Praze jako kanovník u sv. Víta). Byl co do činnosti literární i poeticky činným, skládaje básně a písně (cf. článek J. Š. Baarův o tom ve »Vlasti«). Jinak vydal české Nešpory (1853) a r. 1863, kdy se stal ředitelem dědictví Svatojanského, »Kancionál« o II. dílech, dále pak Církevní hodinky za mrtvé (1868) a Antifony Marianské (1867). I o povídky se pokusil. R. 1867—1870 byl zemským poslancem. Založil též »Spolek tiskový« na vydávání časových brošur pro lid.

[2]) Kancionál mimo jiné měl též napomáhati k oslavě tisícleté památky příchodu svatých apoštolů slov. Cyrilla a Methoděje na Moravu, kteráž padala na tentýž rok. Záměry a plány Sušilovy vzhledem na oslavu byly přímo ideální.

[3]) Hilferding Alexander Fedorovič, slavista a publicista ruský (nar. 1831 ve Varšavě, zemřel 1872). Psal rusky, francouzsky (Les slaves occidenteaux) a anglicky (The Polish Question). Z prací ruských jmenovati dlužno: »Pisma ob istoriji serbov i bolgar (1854), »Istoria baltijskych slavjan« (1854), »Bosnija, Gercegovina i staraja Serbia« (1859). Životní dílo jeho »Istorija Slavjan« (1871) zůstalo torsem. Vydal též sbírku velkoruských národních písní bohatýrských (1873).

S nadšením a obdivem hovořívá P. Wurm o příkladné pokoře a skromnosti Sušilově. Tak na př. chtěl hr. Sylva-Tarouca (bylo to kolem roku 1855) na Sušilovi, aby se dal vymalovati, dle obrazu pak že budou pořízeny menší, tištěné portraity, jež by mohly přijíti do veřejnosti. Sušil se bránil všemožně, vzpíral se, nechtěje přistoupiti k takovému, dle jeho mínění, nepotřebnému luxu. Hr. Sylva-Tarouca, nevěda si jiné rady, an Sušil k malíři jíti nechtěl, utekl se k prostředku na Sušila vždy působícímu. Dovodil mu, že vytištění jeho podobizny má se díti za čistě vědeckým účelem ve prospěch vědy. Sušil před tak — alespoň pro něho — pádným argumentem couvnul a svolil. Skromnost a láska k vědě! — Tázal jsem se — abych tak řekl — v interwievu P. Wurma na podrobnosti o vzniku známé „Sušilovy družiny", zda snad byla něčím na určitém plánu vybudovaným, a Sušil vědomě vůdčí hlavou. Dostal jsem odpověď negativní: Sušil neměl nikterak v úmyslu družinu jakoukoliv založiti, tím méně býti vůdcem jejím; a byť by se bývala mihla kdy hlavou podobná myšlenka, nedovolovaly systematické provedení její dříve zmíněné ctnosti Sušilovy. Družina neměla do sebe nic spolkového, byl to skoro kroužek synů kolem otce seřaděných.

* * *

Velice nesnadno bylo dostati Sušila na návštěvu.[1]) Ač byl jinak člověk společenský a příjemný, toto činil velice nerad, ba ani ke Kalivodovi na Rajhrad ho nebylo lze dostati, ač tento toužil po tom velice. Jen s námahou ho tam P. Wurm dostal jednou o masopustě. Přátelé jeho cítili se býti obzvláště vyznamenáni, poctil li některého z nich svojí návštěvou. P. Wurmovi stala se ta čest jedenkráte, když byl ještě kaplanem v Dědicích, a podnes s chloubou a potěšením vzpomíná, jak Sušil do jeho kaplanky vstupoval, splňuje tak slib P. Wurmovi kdysi daný. Mimo to vzpomíná P. Wurm ještě na jednu návštěvu u spisovatele Mikšíčka v Cahnově, jíž se sám súčastnil. Měla býti jakýmsi zadostučiněním Mikšíčkovi[2]) se strany Sušilovy, neboť on byl příčinou, že Mikšíček vstoupivší do bohosloví v Brně, brzy na Sušilovu domluvu, že na kněze povolán není, studií theologických zanechal.

* * *

Jakkoli Sušil byl úplným abstinentem od lihových nápojů — pijával buď mléko nebo jen vodu[3]) — přec nikdy zábavy tím nepokazil. Na své návštěvě u P. Wurma a kdysi na návštěvě u faráře Tomáše Šimbery[4]) v Komíně, aby hostitele svou abstinencí nějak neurazil a veselou náladu

---

[1]) Toliko do fary Komínské ob čas zavítal, aby ve společnosti tamějšího, jemu velmi milého faráře, pookřál. (Cf. Procházka, Životopis Fr. Sušila, str. 425.)

[2]) Mikšíček Matěj, spisovatel český (nar. 3. II. 1815 v Toužimi u Dačic, † 12. III. 1892 v Brně). Po vystoupení z theologie byl nejdříve knihkupcem, pak úředníkem Severní dráhy. Vydal: »Sbírku pověstí moravských a slezských« (1843 1845), »Národní báchorky« (1845), »Pohádky a povídky lidu moravského« a »Národní pohádky a pověsti moravské a slezské« (1847). On přinesl ze Slovenska píseň »Hej, Slované!« O probuzení Brna má zásluhy nepopíratelné.

[3]) Jak Frant. Poimon vypravuje, píval jen na Zelený čtvrtek a Boží Tělo vína asi půl čtvrtky, jak říkával: »propter honorem Sacramenti«. — Dle Procházky pak teprve v posledních dvou letech, kdy mu chuti ubývalo, přimíchával k vodě při obědě několik kapek vína. Mluvil-li tedy o střídmosti a střízlivosti, byla slova jeho tím závažnější, an každý věděl, že také u věci té sám jest vzorem. (Str. 425.) Též žáky své snažně napomínal, aby lid před alkoholem varovali.

[4]) Tomáš Šimbera (Procházka má mylně Šembera) nar. 1817 v Mělčanech, zemřel jako farář v Myslibořicích u Mor. Budějovic. Byl pilným publicistou a včelařem (»Návod k rozumnému včelaření« 1861). Sepsal též několik dětských her a deklamovánky. Byl výtečným kazatelem.

neporušil, nalil si plnou sklenici vody a tu pak nepozorovaně zbarvil vínem, že hostitelé ničeho nepozorovali, a on sám své zásady neporušil.

* * *

Zvláštní a velice oblíbenou pochoutkou Sušilovou byly třešně, a jmenovitě tehdy, když je mohl jísti na stromě vlastnoručně natrhané; jinak mu nechutnaly přes příliš. Jakmile třešně dozrály, podnikli s P. Wurmem výpravy do okolí, jmenovitě ve stranu k Juliánovu a Líšni. Lidé je již znali i jejich choutku a zdaleka volali: „K nám, velební páni, k nám!“ Aby nikoho neurazili, brali to pořadem: jednou zde, podruhé tam. Vybravše si pak některý strom přistavili žebřík, Sušil shodil kabát a hajdy nahoru, kdež se na příhodné haluzi posadil nebo spolehnul, pochutnávaje si na šťavnatých třešních. Byla to rozkošná podívaná na věhlasného učence, an v dětinné prostotě sedí na stromě a trhá třešně.

Zmínili jsme se svrchu o návštěvě slíbené Sušilem P. Wurmovi. Bylo to právě v době, kdy třešně sklizeny se stromů. P. Wurm chtěl svému příteli způsobiti potěšení a za návštěvu se mu nějak odměniti. Shlédl náhodou, že v Raclavicích mají pozdní třešně. Vymínil si jeden zvláště pěkný strom a čekal na den k návštěvě tak vzácné určený, aby plán svůj provedl. Sušil přišel. P. Wurm navrhl za chvíli procházku. Vyšli tedy. P. Wurm zabočil k Raclavicím a brzy stanuli v sadě. Všude jinde ovoce sčesáno, jen tu se lákavě usmívaly bobulaté třešně, činící Sušilovi laskominy. I žebř tu stál. Sotva uslyšel, že mu volno na strom si vylézti, nemeškal a ve chvíli zmizel v koruně. Mezitím oddělal potichu P. Wurm žebř. Pochutnav si chce Sušil dolů, ale žebře nikde; dole však šelmovsky se smějící P. Wurm, jenž stanoví podmínku: „Až mne pěkně zaprosíte, pak Vám žebř přistavím.“ Skroušeně zaprosiv slézá zajatý učenec a genius se střešně dolů.

* * *

V té době, kdy Sušil podnikl konkurs o uprázdněnou professuru N. Z., byl modním filosofem Hegel. Kdo chtěl býti vzdělaným, přísahal na zásady hegelovské. I zástupcové vědy křesťanské byli jimi nasáklí. Ovšem nebyl ještě tehdy systém Hegelův prostudován, aby se ukázalo, jak mělké a zároveň jedovaté jest jádro jeho. Sušil pojednávaje předložené otázky vyvrátil s nevšedním zdarem, ač mimochodem, falešné zásady německého filosofa, takže na základě tehdejších prací, později, kdy učení Hegelovo skoro bylo vyvráceno, universita vídeňská jmenovala ho svým čestným doktorem v památku na skvělý konkurs.

* * *

Vědeckou terminologii bohosloveckou tvořívali Sušil s M. Procházkou na odpoledních skoro každodenních procházkách.

* * *

Charakteristickou pro povahu Sušilovu i pro jeho cítění náboženské a umělecké je tato vzpomínka: Sušil denní žalmy zpívával. Bydle u Minoritů (celým jeho bytem byly tři malé klášterní cely), čekával vždy, až mniši byli zvoněním odvoláni do refektáře — oběd si dával donášeti do svého pokoje — aby nikým nebyl poslouchán a rušen, sedl k pianu a zpíval žalmy, sám sebe doprovázeje. Zajisté to činil ke zvýšení své pobož-

nosti! Dalek byl však toho, aby svoji pobožnost vynášel, chtěje tak někomu imponovati. To se mu z duše protivilo, a tací lidé na něho působili odpudivě.

* * *

Podali jsme tak několik nepatrných skizz, jež však nicméně otvírají nám pohled do nitra Sušilova dokořán. Věru hrdi můžeme býti, že nám patřil a patří takový muž, velikán ducha a bohatýr charakteru, a nelze míti jiného přání, než aby nám byl vzorem zářivým a následování hodným ideálem!

Kéž v srdcích našich památka Sušilova zůstane vryta nesmazatelně!

П. КАРМАНСЬКИЙ (Перемишль).

Молитва до Богородиці.

Зрівожні, скорбні, слїзми змиваєм
Твої пречисті дївочі шати —
Небесна зоре!
Кровавим зойком Тебе благаєм:
Додай хоч сили важке страдати
Незмірне горе!

Як ті смереки в нічну годину,
Сповиті тьмою, шумять журливо,
Спустивши віти, —
Схиляєм сумно зболїлу спину,
а нобіч — горе! — квилять тужливо
Голодні дїти!

Ми грішні, — правда — ми винні кари!
Вони-ж сердечні? . . . Вони пречисті
Як цьвіт лелїї.
Осолоди їм житейську чару,
Зрівнай їм, бідним, стежки тернисти,
Маріе!

Ми всьо втеряли. Як пізне стадо,
Що втратить провід посеред пути
В луги південні —
Підносим голос: Сумних відрадо,
Зменши хоч міру важкої скрути
І днїв злиденних!

Один промінчик з Твоеї шати
Нехай осяе сповиту тьмою,
Мужицьку стріху, —
А блисне радисть і руська Мати
Обмие сїрих синів слезою —
Слезою втїхи.

Památce Fr. Sušila.

Mužský sbor od kol. Fr. Kroupy na slova L. Zamykala. (Ol.)

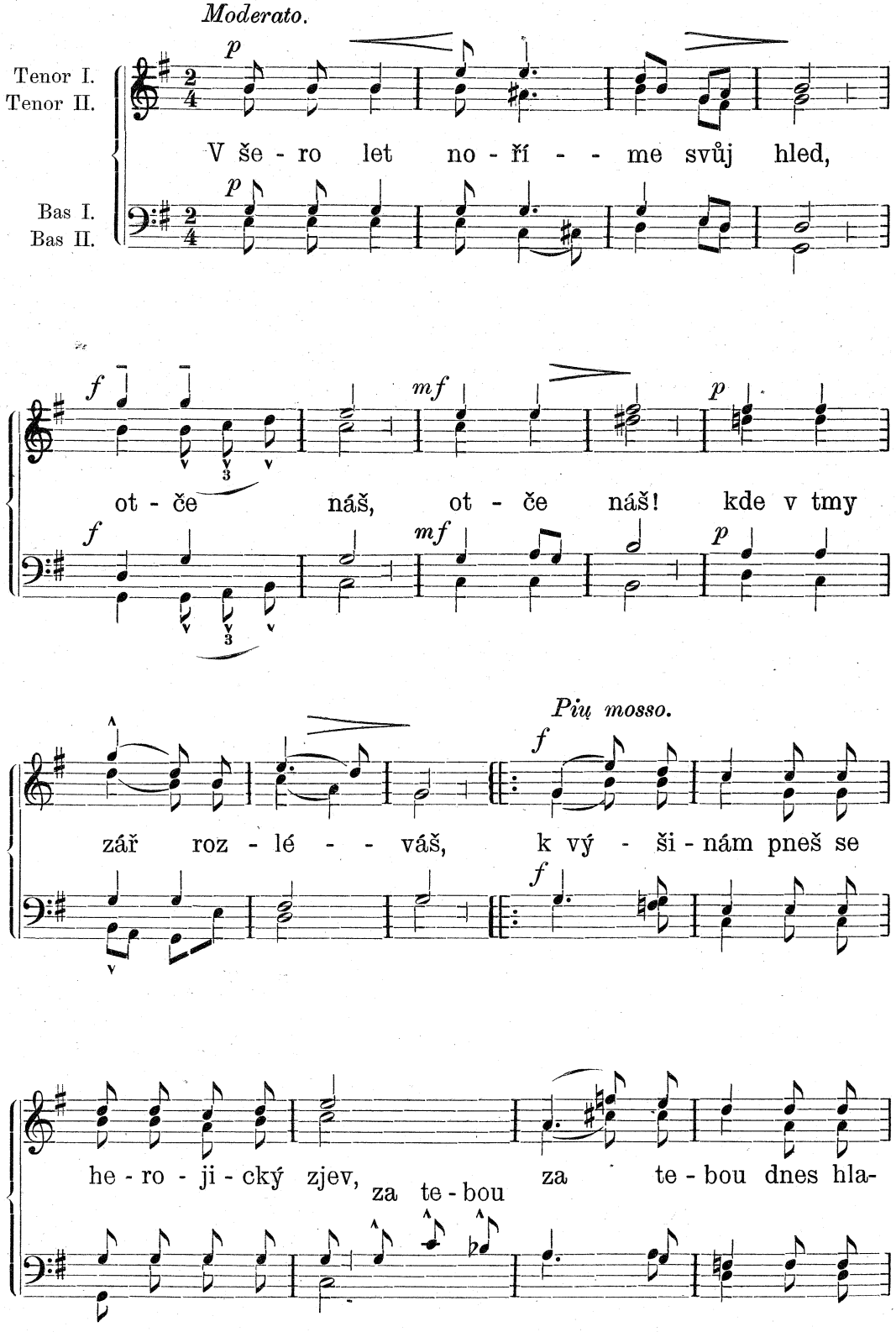

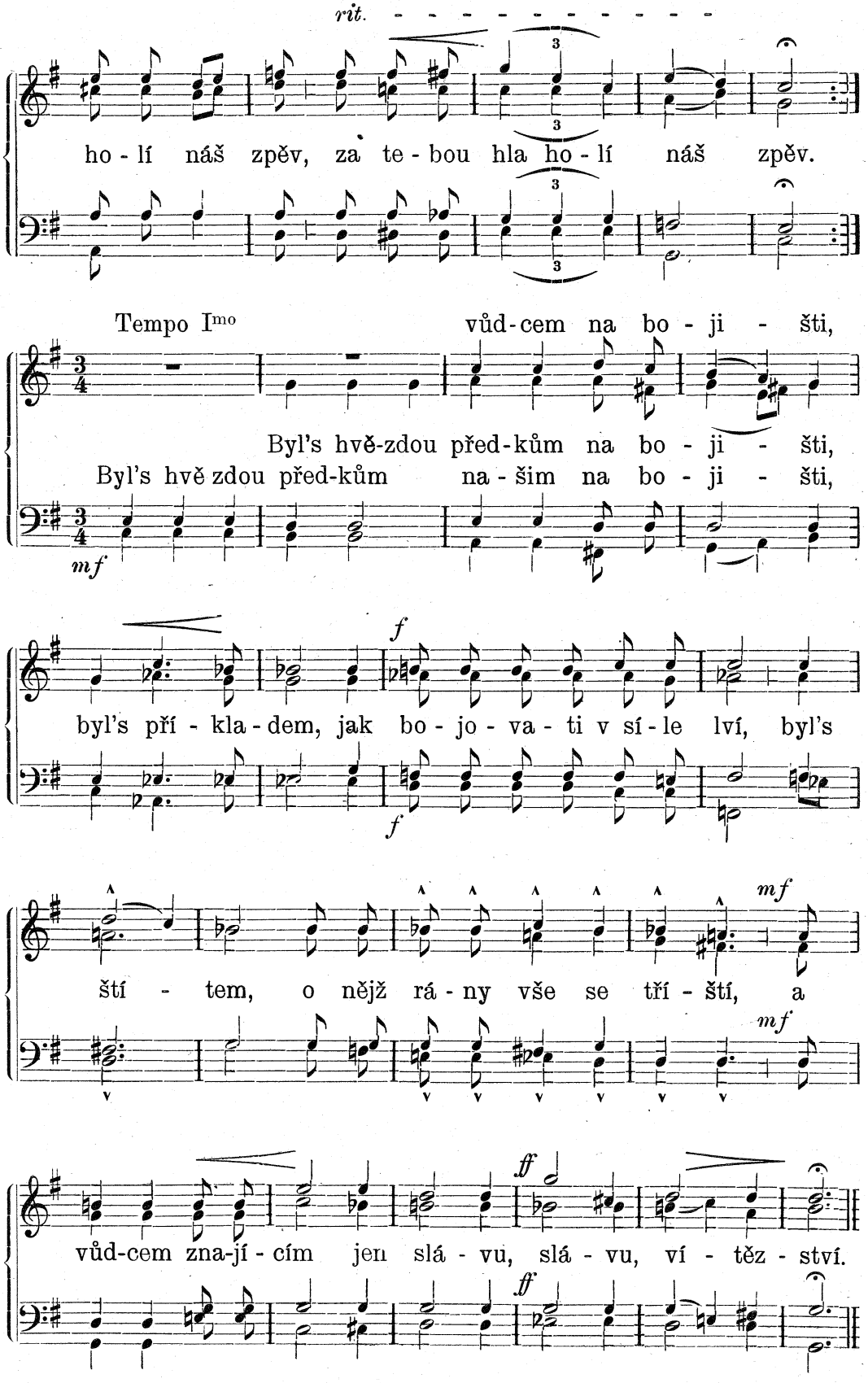
rit.
ho - lí náš zpěv, za te - bou hla ho - lí náš zpěv.
Tempo Imo
vůd - cem na bo - ji - šti,
Byl's hvě-zdou před-kům na bo - ji - šti,
Byl's hvě zdou před-kům na - šim na bo - ji - šti,
mf
f
byl's pří - kla - dem, jak bo - jo - va - ti v sí - le lví, byl's
mf
ští - tem, o nějž rá - ny vše se tří - ští, a
mf
ff
vůd-cem zna-jí - cím jen slá - vu, slá - vu, ví - těz - ství.
ff

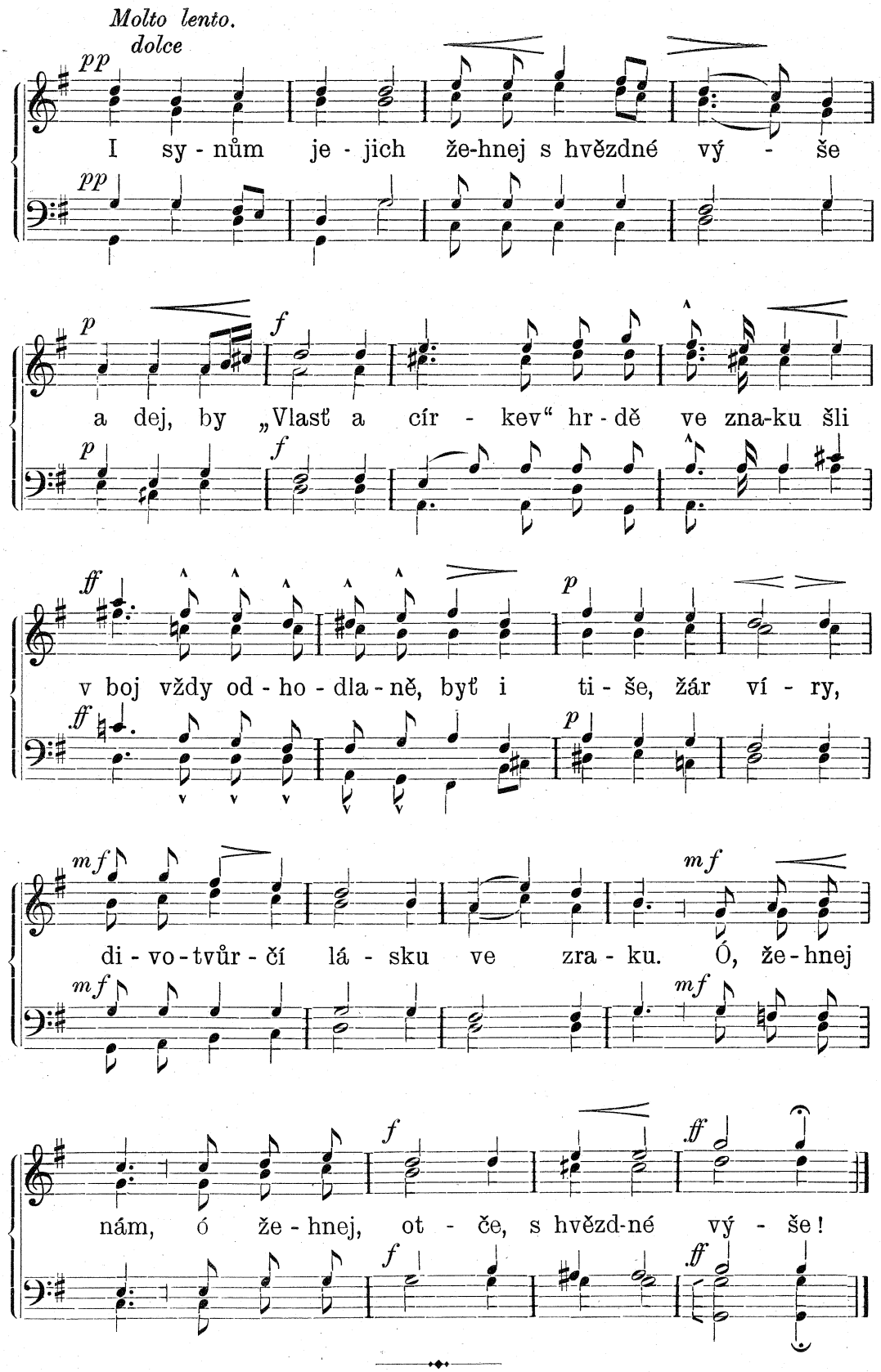
Molto lento.
dolce
pp
I sy - nům je - jich že-hnej s hvězdné vý - še
pp
p
f
a dej, by „Vlasť a cír - kev“ hr - dě ve zna-ku šli
p
f
ff
v boj vždy od - ho - dla - ně, byť i ti - še, žár ví - ry,
p
ff
mf
di - vo - tvůr - čí lá - sku ve zra - ku. Ó, že - hnej
mf
mf
mf
nám, ó že - hnej, ot - če, s hvězd-né vý - še!
f
ff
f
ff

FR. TRETERA. (Br.)

Kristus a příroda.

„Jako jabloň mezi dřívím lesním, tak jest milý můj mezi syny. Pod stínem toho, po kterém jsem toužila, usedla jsem, a ovoce jeho jest sladké hrdlu mému. Milý můj jest mně jako kytička myrrhy, jako hrozen cyprový na vinicích.“ Těmito prostými, sladkými názvy z přírody vzatými líčí ve Velepísni láskou opojená nevěsta čistá Církev sv. po ženichu svém Kristu, jehož zove prorok rosou s hůry, deštěm oblak, hvězdou vyšlou, květem země a beránkem, jenž snímá hříchy světa.

Kristus jest — mysticky vzato — příroda celá, v něm krásy přírodní, v něm dobra veškera, v něm původ, život a cíl přírody, veškerá síla a moc. Kristus nesčetnými obrazy přírodními naznačen jest ve St. Z. a v N. Z. Kristus sám se nám ukazuje jako milující a milovaný přírody, jenž pase v zahradách a sbírá lilie.

Příroda skrze Krista učiněna, v přírodě byl, a příroda ho poznala. Toť poměr Kristův ku přírodě.

Příroda skrze něho učiněna, neboť bez něho nic není učiněno, co učiněno jest. Účast svoji při stvoření světa a rozkoš ve stvořeném vypravuje Boží Moudrost — Kristus — ústy pěvce královského: „Když připravoval Hospodin nebesa, byla jsem tu; když jistým právem a okolkem ohražoval propasti, když povětří upevňoval svrchu, a odvažoval studnice vod, když vůkol kladl moři meze jeho, a zákon ukládal vodám, aby nepřestupovaly končin svých, když odvažoval základy země, s ním jsem byla, všecko pořádajíc a kochala jsem se na každý den, hrajíc před ním každého času, hrajíc na okrsku země: a rozkoš má býti se syny lidskými.“ (Přísl. 8, 27.—31.)

Narodil se. Do přírody, na svět přišel! Jak tehdy zachvěla se země v útrobách svých sladkou radostí, a noc ustoupila záři nebeské, když v nuzné jeskyni Betlemské Slovo tělem učiněno jest! Veselte se nebesa, i plesej země, pohni se moře i plnost jeho; radujte se pole i všecko, cožkoli na nich jest! (Žalm 95, 11.—12.) Ó země, čím jsi se stala v tom okamžiku! Trůnem lásky, kolébkou Nemluvňátka, podnoží Pána.

Příroda uvítala Vykupitele. Poznává vůl hospodáře svého a osel jesle pána svého, praví Isaias. Hvězda narozeného krále Židovského ukazuje se na Východě a vede k jeslím do chudičkého chléva bohaté magy. Rukama jejich skýtá příroda nejskvostnější dary své: zlato, kadidlo a myrrhu, vzdávajíc hold Vládci narozenému.

V přírodě byl! Přírodu posvěcoval každou šlépějí svou, ji činil svědkyní svého učení, jí se dovolával, aby objasnil a potvrdil svá slova, ji činil předmětem svých zázraků, skrze přírodu vyučil apoštoly, skrze ni chválil a odměňoval dobré, káral a trestal zlé, přírodu nám odporučil jako knihu, z níž poučení čerpati máme, přírodu krví svou na hoře Kalvarii skropil a tím z osidel ďáblových vysvobodil. Kristus je ve svých slovech a skutcích s přírodou sloučen těsně. Odloučiti přírodu od evangelií znamenalo by setříti veškeren ráz poetický a názornost jejich. Kristova nauka zůstala by ovšem věčně božská, svatá, pravá a nezměnitelná, ale my lidé jsme také stále zde na zemi lidé, jimž nestačí pouhé slovo mnohdy, nýbrž chceme — aspoň ve většině případů, když dětmi jsme vzhledem k nauce podávané — slovo znázorněné, uskutečněné, chceme přírodou, jejími totiž obrazy, podobenstvími a přirovnáními, vcházeti v tajemství sv. evangelia.

Příklady táhnou! Poněvadž obrazy z přírody vzaté jsou jednoduché, srozumitelné a nejvíce přístupné, zároveň pak pro rozum a fantasii poutavé,

konečně nejvíce přispívající k tomu, aby pravda zobrazená v paměti byla podržena, jsou řeči Kristovy, obrazy těmito vykrášlené, takového ducha, že upoutají učeného i neučeného. Příroda jest názorninou, učebnou pomůckou, jíž Kristus s prospěchem při své nauce užívá. Na přírodě ukázal nám vývoj a osudy své církve, v přírodě zobrazil nám království nebeské.

Venkovan palaestinský buď vzdělával vinici, nebo byl rolníkem, buď pásl stáda na rozsáhlých pastvinách, nebo se živil rybolovem. Těmto poměrům přizpůsobuje se Mistr, kudy se ubírá, a dle nich béře náměty k nedostižným podobenstvím a obrazům z přírody.

Chceš věděti, jaký jest poměr člověka ke Kristu? Slyš slova: „Já jsem réva, vy ratolesti.“ Vyciťuješ onu sladkou mízu milosti, jež v tebe prouditi musí z Krista, abys nésti mohl ovoce mnohé. Jsi ve tmách bludův a pochybností? Věř ve Světlo světa, abys byl synem světla! Lačníš-li, slyš útěchu: „Já jsem vchod. Skrze mne kdo vejde, pastvy nalezne, neboť já jsem pastýř dobrý. Tělo mé jest pokrm.“ Žízníš-li, má studnici vody živé, skákající do života věčného. Hledáš útočiště? Kristus jest, jenž jako slepice shromažďuje pod křídla kuřátka svá. Máš v úmyslu zbudovati nový život? Hle! Kámen úhelní — Kristus, jejž nerozumní jenom stavitelé zavrhli. Je-li pole srdce tvého koukolem naplněno, pros Syna člověka, jenž rozsévá símě dobré.

Jako Kristus vhodnými přírodními obrazy činnost svoji charakterisuje, tak jimi též apoštolům znázorňuje jejich poslání. Tito svatí mužové neopustili chudičkého zaměstnání rybářského, neboť určeni jsou Kristem k lovu, daleko ovšem bohatšímu a záslužnějšímu, k lovu lidí, za to, že Krista následovali. A k této službě Kristus je připravuje slovy: „Aj, já vás posílám jako ovce mezi vlky: protož buďte opatrni jako hadové a sprostní jako holubice!“

Knížeti apoštolů Šimonovi mění Spasitel jméno, činí ho Skálou, na níž buduje církev svou, ustanovuje ho pastýřem beránkův a ovcí svých. Ve dvou obrazích, zvláště případných, Kristus označuje úkol apoštolův a povinnosti, v obrazích soli a světla: „Vy jste sůl země, jež budí a udržuje život, koření nechutné, zapuzuje hnilobu, smiřuje a posvěcuje oběť. Vy jste světlo světa, které osvěcuje, krášlí a vzrůstu pomáhá.“

Církev svou Kristus srovnává se sítí, jež svou velikostí zasahuje do moře lidstva, obklopuje a jímá v sladké jho dobré i zlé, načež božští rybáři, andělé, při posledním soudu odloučí spravedlivé od nespravedlivých, koukol od pšenice.

A opět: Bude jeden ovčinec a jeden pastýř. Podobno činí Kristus království nebeské člověku hospodáři, jenž vyšel najímat dělníků na vinici svou, člověku, jenž nasel dobrého semene na poli svém. Perla, kterou kupec hledá, a poklad skrytý v poli jest evangelium, jež skýtá potěchy, milosti a křesťanské dokonalosti a jež nás vybízí osvojiti si tento vzácný poklad. — Překrásna jsou podobenství o zrnu hořčičném a kvasu, jimiž se naznačuje způsob, kterým království nebeské přijde a na zemi se rozšíří, kterak z malého a nepatrného počátku vzroste v mohutnou říši, jež pronikne pokolení lidské.

Blahem a útěchou jest slyšeti spravedlivým slova Kristova, jimiž naznačuje pochvalu a odměnu za ctnosti. Zove je ovcemi svými, jež hlas jeho slyší, stromem dobrým, který nese dobré ovoce. Ten, kdo slyší slova jeho a plní je, připodobněn jest muži moudrému, jenž vystavěl dům svůj na skále. I spadl příval, a přišly řeky, a váli větrové a obořili se na dům ten, a nepadl, neboť založen byl na skále.

Kristus však obrací se také k ovcím jiným, jež vlk uchvátil a rozptýlil, které nejsou z jeho ovčince, které jsou koukolem v pšenici, jenž uvržen bude do ohně věčného, kde červ jejich neumírá, a oheň nehasne. Kdo slyší slova Kristova a neplní jich, podoben jest muži bláznu, jenž vystavěl dům svůj na písku. I spadl příval, a přišly řeky, a váli větrové a obořili se na dům ten, i padl, a pád jeho byl veliký.

Fariseům a Zákonníkům Kristus hřímá do duše káraje jejich přílišnou a přepjatou svědomitost ve věcech nepatrných, lehkomyslnost pak v důležitých: „Běda vám, pokrytci, kteří dáváte desátky z máty a z kopru a z kmínu, kteří cedíte komára, velblouda pak požíráte. Hadové, plémě ještěrčí, kterak utečete před soudem pekelného ohně?“ Pokrytci pak vytýká: „Což pak vidíš mrvu v oku bratra svého, a břevna, kteréž jest v oku tvém, neznamenáš?“

Když kníže školní vytýkal Kristu, že v sobotu uzdravuje, odpověděl: „Pokrytci, zdali jedenkaždý z vás neodvazuje v sobotu vola svého, nebo osla od jeslí, a nevodí ho k napájení?“ Bohatcům důtklivě Kristus na srdce klade: „Snáze jest velbloudu dírkou jehly projíti, nežli bohatému vjíti do království nebeského.“ Heroda pak vtipně nazývá liškou pro jeho zženštilou povahu, prázdnou vší energie.

Národ Židovský vyobrazen jest podobenstvím o neplodném stromu fíkovém, jenž po tři léta již ovoce nenese, avšak pán vinice ještě rok shovívavě vyčkává a dává jej okopati a ohnojiti. Výstražným znamením lidu Židovskému před branami Bethanie měl býti fík, jenž nesl toliko listí, nikoli však plodu, a proto mu Kristus zlořečil, učiniv jej suchým a navždy neplodným. Pravý obraz Israele, jenž skutků dobrých nekonal a honosil se podvodnou ozdobou listí vnější spravedlnosti, uvnitř jsa pln hniloby.

Pozorujme místa, jež Kristu v přírodě jsou milá, a jež navštěvuje, buď aby se modlil nebo vyučoval, konečně, kde život svůj dokonal.

Nejkrásnější částí Galileje byla krajina při jezeře Genezaretském. Mírné vyvýšeniny obklopovaly půvabné tři roviny, na nichž na břehu jezera rozkládala se bohatá města. Celý břeh pokryt četnými vesnicemi, venkovskými statky a lázněmi. Okolí jezera mělo příjemné a požehnané klima Po deset měsíců v roce bylo lze trhati čerstvé hrozny a fíky, koruny ořechův a palem byly kolébány teplým vánkem, nesčíslný svět opeřenců, zvláště hrdliček, oživoval háje oleandrové a sady růžové, jezero hemžilo se rybami.

Toť byla země, kde Spasitel větší část veřejné své činnosti strávil, kde v synagogách, na horách a na břehu jezera kázal a zázraky konal. Toť země mlékem a strdí oplývající, toť jeviště lásky nevýslovné, posvátná země, svědkyně milosrdenství Božího.

Podobným učiněn jest nám. Kristova veselá mysl, čistá radost ze života nacházela více záliby na horách a otevřených rovinách než v hluboce uzavřených údolích a dusných městech.

Hle! Odpočívá na hoře Ten, jenž chodí bez poskvrny a činí spravedlnost, jenž mluví pravdu v srdci svém, jenž nečiní lsti jazykem svým, aniž činí zlého bližnímu svému. Vida zástupy, vstupuje na horu, a když se posadil, přistupují k němu učeníci jeho, a otevřev ústa svá, učí je. Jest to táž hora, na které Spasitel noc strávil na modlitbách před volbou apoštolů. Podání označuje horu, jež jest západně od Tiberiady. Kazatelnou jest vyvýšené místo, chrámem příroda. Jasné nebe přívětivě se usmívá, v pozadí modrá se jezero Genezaretské. Kristus pronáší nejdůležitější nauku svoji pod širým nebem. Bůh dal ve St. Z. přikázaní svá na hoře Sinai, kdež příroda bouří, bleskem a vichorem ukazovala velebnost, moc a přísnost

Zákonodárce. Zde klidná nebesa, mírný vánek, přinášející vůni květů, naznačují Kristův zákon lásky a dobrotivosti.

Hora Tabor jest to, na níž Kristus ukázal dvěma učeníkům svým, Petrovi a Jakubovi, své proměnění. Hora tato svou polohou na volné rovině Esdrelonské, majestátní stavbou, podobnou mohutné pyramidě, velebným rozhledem do dálky na Středozemní moře, na jezero Genezaretské a na celé jeviště působení Kristova, jest nejvíce způsobilá, by se stala oltářem proměnění Páně.

Šel dle zvyku svého na horu Olivetskou do zahrady Getsemanské. Byl tedy obyčej Kristův modliti se v živé, vždy kvetoucí zahradě rosmarinův a červených immortelek, v utěšeném koutečku země. V ráji volal Hospodin: „Adame, kde jsi?“ Tuto v zahradě přichází druhý Adam, odpovídaje: „Hle, já přicházím.“

„Já, až povýšen budu od země, vše potáhnu k sobě.“ Kde jest povýšen Vykupitel náš? Hora Lebek jest svědkyní posledních muk Kristových pro nás, ssaje v sebe krev jeho. Zrak Kristův naposledy zírá k nevděčnému Jerusalemu, obzírá celý svět, jejž krví svou vykoupil. Již připravena hora domu Hospodinova na vrchu hor, vyzdvižena nad pahrbky, již hrnou se k ní všichni národové, Kristus táhne již všechny k sobě.

Pozorujme místo, kde Kristus nasytil zázračně pět tisíc mužů! Svatý Jan praví: „Bylo na tom místě mnoho trávy.“ Jak jest nám zázrak ten pochopitelný! Zdaž nemůže ten, jenž trávu polní, obraz to dobrotivého přebytku a záruku hojných darů, tak bohatě odívá, zdaž nemůže touže všemohoucí rukou vykonati zázračného nasycení?

A jiné místo jest ještě, jež neméně ukazuje na citlivou povahu Kristovu ku přírodě: je to jezero Genezaretské. Na jezeře tomto Spasitel dlí často a rád, tam na rozkaz jeho Šimon zahrnuje ohromné množství ryb, tam chodí Kristus po vodě, tam s lodičky často vyučuje. Místo jest vhodné, břeh s povlovným svahem, vzduch čistý, vlnky šplounají a šumotem doprovázejí jasný hlas Učitele. Kristus vidí v dáli na rovině rozsévače a otvíraje ústa svá praví: „Hle, vyšel rozsévač, aby rozséval.“

Kristus jest všemohoucím Pánem přírody, jenž rozkazuje větrům a moři, a hned stává se utišení veliké. Kristus přinesl nám oheň a nic nechce, leč, aby byl zapálen, avšak žádajícím Jakobu a Janovi, aby oheň sestoupil a sežehl Samaritány, kteří jich nepřijali, odpovídá: „Nevíte, čího ducha jste.“ Nebe a země zdají se býti pevně utvrzeny v trvání svém, přece však spíše pominou než slova Kristova. Den posledního soudu předcházeti budou veliké převraty v přírodě: slunce se zatmí, měsíc nedá světla svého, a hvězdy budou padati s nebe, a moci nebeské budou se pohybovati.

Kristus používá nepatrné prsti zemské, kterou mísí se slinou v bláto, potírá oči slepého od narození a praví jemu: „Jdi a umyj se v potoku Siloe!“ Vodě propůjčuje moc očistnou křtem svým v řece Jordaně a slovy: „Nenarodí-li se kdo znovu z vody a z Ducha sv., nevejde do království nebeského.“ Na vodě vykonal Kristus první zázrak svůj, proměniv ji ve víno, chléb a víno učinil památkou divů svých, za pokrm a nápoj dal je bojícím se jeho. Verbum caro panem verum verbo carnem efficit, fitque sanguis Christi merum.

Příroda Krista poznala! Odměňuje se miláčku tím, že poslušna jest na slovo Tvůrce svého, rozkazy jeho plní věrně. Poznává vůl hospodáře svého, a osel jesle pána svého; zlato, kadidlo a myrrha hlásají trojí úřad jeho. Na slovo jeho objevuje se množství ryb, jež Šimon zahrnuje do sítí svých, na pokyn Kristův přináší ryba v ústech stater, kterým týž učeník

platí daň chrámovou, ke službě Kristu připravena jsouc čeká oslice s oslátkem, ratolesti palmové a květiny zdobí cestu, kde se ubírá Květ z kořene Jesse. Kohout dle určení Páně připomíná sv. Petru svým zpěvem poklesky jeho.

Zloba lidská však zneužila darů přírodních, aby z nich učinila nástroje umučení Páně, jež počalo v noci.

Trpěl. Byla pak noc! Tato poznámka sv. Evangelisty není nemístnou. Hrůzyplná noc pokoušela se zahaliti pláštěm temnoty černé skutky zločinných rukou, den nechtěl patřiti na zradu. Vítr příšerně skučí, divoké mraky honí se na obloze — Jidáš líbá Mistra svého.

Ukřižován. Šťastný kousek půdy, na němž vypučel strom bolesti a vítězství, na kterém umřel Bohočlověk, aby strom života, vinou Adamovou uschlý, krví svou vlastní zavlažil a vzkřísil. Šťastný strom, jenž určen k tomu, by nesl sladké břímě, Tělo Krista umučeného. Crux fidelis, inter omnes arbor una, nobilis; nulla silva talem profert fronde, flore, germine. Dulce lignum dulces clavos, dulce pondus sustinet.

Trnům dáno zasazenu býti do božského čela, třtinu nesly svaté ruce jeho, žluč dána mu za pokrm a v žízni napojen jest octem. Nadšeně opěvuje Církev sv. nástroje umučení ve svých hodinkách: Christi dolorum conscia — salve, corona gloriae — gemmis et auro pulchrior — vincens coronas siderum. — Salve, columna nobilis — Christi dolorum conscia — queis fracta virtus daemonis — exempta nobis vincula. (Off. de Col. Flag., de Cor. Spin.)

Umřel. Když pak Světlo světa shaslo, stala se tma po vší zemi, a aj, opona chrámová roztrhla se na dvě půly, od vrchu až dolů, a země se třásla, a skály pukaly, a hrobové se otvírali. Montes, sepulcra, saxaque — scinduntur: arva, flumina — rupes, et aequor contremunt — templique velum scinditur. — Sol, luna, coelum, sidera — plangunt, et orbis ingemit. (Off. de Pass. D N. J. Ch.).

Pohřben jest. Příroda skytla Pánu svému též místo k odpočinku, a byl hrob jeho slavný. V milém, tichém zákoutí kvetoucí zahrady, jež šířila kol vůni květinek, odpočíval Spasitel ve hrobě novém, ve skále vytesaném, obvinut jsa prostěradly napuštěnými vonnou smíšeninou myrrhy a aloe.

Třetího dne vstal z mrtvých. Ještě jednou země se zachvěla radostí, cítíc kroky Spasitelovy. Ještě jednou božský Vítěz ubíral se s žasnoucími učeníky po stezkách známých, ještě jednou navštívil oblíbená místa Jerusalema.

Vstoupil na nebesa. Vánek a mraky svaté země povolány k posvátné službě, když podobny jsouce nebeským průvodcům přivinuly se k nohám jeho, Krista, jenž vše pozemské odložil, obklopily a vzhůru nesly do domoviny lásky a světla.

Vůbec příroda provází Krista ve trojím úřadě jeho na všech cestách, vypravuje slávu jeho a díla rukou jeho zvěstuje, jsouc mu oltářem, s něhož se mu vznáší ustavičná oslava, spočívající v nutném plnění zákonů, jež Bůh do světa vložil. Fariseové vybízejí Krista potrestati učeníky, poněvadž chválili Boha hlasem velikým ze všech divů. Jimž on řekl: „Pravím vám, že, budou-li tito mlčeti, kamení bude volati!“

Kristus dává přírodě na sebe působiti, neboť takový jest také její ideální účel. Příroda má pro Spasitele zájem hluboký, není mu cizí a nemilou; cítí k ní spřízněnost duševní a důvěrně jest jí váben. Jest mu knihou moudrosti, vždy tekoucím pramenem nejčistších pocitů, domovinou jeho neúnavné činnosti. Kristus viděl vše, a aj bylo velmi dobré.

Kristus umí nazírati na přírodu a na svět, a proto jest svět jeho, umí vnímati dojemné tony mluvy přírodní, třeba jest sama o sobě němá; příroda táhne ho k sobě silou jakoby magickou a sladkým pocitem poutá ho k půdě rodné, takže béře účast na jejích osudech, jakoby byly jeho vlastní. Kristus, vida město, pláče nad ním.

Kristus zná svoji vlast. V Betlemě jest zrozen, v Nazaretě vychován, v posvátných vodách Jordanu uděleno mu svěcení nebeské k jeho messiášskému úřadu. Na majestátních horách, v osamělých tišinách probděl mnohou noc v modlitbách. Na jezeře Genezaretském vyvolil své učeníky, na svých cestách po vlasti byl pomocníkem nemocných na duši i těle, v městech a vesnicích hlásal pravý zákon a v hlavním městě dovršil proroctví.

Příroda, bohata jsouc myšlenkami, budí v nás touhu po pravdě. Kristu jest příležitostí a nástrojem, jímž objasňuje svaté pravdy. Z čisté a velebné povahy Kristovy vyplývá něžné a hluboké pochopení přírody. Kristus vidí její krásy, zná její účel a to, co pozoruje, vypovídá prostým způsobem.

Kristus jest Bůh, odtud jeho prorocký duch, jimž nejtajnější prohlédá. Cítí tepnu života přírody, cítí oživující dech vanoucí přírodou, jenž vše jednotí k libozvučnému celku, věčně se pohybuje, ale přece věčně jsa klidný, věčně se měně a přece věčně v sobě týž zůstávaje, věčně se vylévaje v přírodu a přece věčně překypující — cítí blízkost Boha. — „Bůh šatí trávu“ — „ani vrabec není v zapomenutí před Bohem.“

Kristus nás učí čísti v přírodě, jí si všímati, vážiti si jí, z ní poučení čerpati, ji jako symbol vyšších věcí pojímati: „Otec váš velí slunci vzcházeti na dobré i zlé a déšť dává na spravedlivé i nespravedlivé. Tak i vy milujte nepřátele své, dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vám protivenství činí a utrhají vám. — Nepečujte o život svůj, co byste jedli, ani o tělo své, čím byste se odívali. Zdaliž není život více nežli pokrm a tělo více nežli oděv? — Pohleďte na ptactvo nebeské, žeť neseje, ani žne, ani shromažďuje do stodol, a Otec váš nebeský krmí je. Zdaliž vy nejste dražší než ono? Patřte na kvítí polní, kterak roste, nepracuje, ani přede. Pravím pak vám, že ani Salomoun ve vší slávě své tak odín nebyl, jako jedno z nich. Poněvadž tedy trávu polní, která dnes jest a zítra do peci vhozena bývá, Bůh tak odívá: čím více vás, malověrní! — Zdaliž neprodávají pět vrabců za dva penízky, a ani jeden z nich není v zapomenutí před Bohem; ale i vlasové hlavy vaší všichni sečteni jsou“

Kristus učí prakticky tomu, co sv. Pavel krásně vyjadřuje: „Neviditelné vlastnosti Boží ze stvoření světa skrze ty věci, které učiněny jsou, rozumem pochopené spatřiny bývají, totiž jeho věčná moc a božství.“ (K Řím. 1, 20.)

Mistr ukazuje na věcích v přírodě bezprostřední působnost prozřetelnosti božské, nelze tedy Boha pozorovati jako Pána přírody jen všeobecně a do jakési vzdálenosti od přírody ho odstrkávati.

Spasitel nás učí dále, že hojnost zboží neudrží života ani časného, tím méně může pojistiti věčný, podobenstvím o bohatém člověku, jemuž pole přineslo hojnou úrodu. Umínil si vystavěti větší stodoly, shromážditi všecky poklady, odpočívati a hodovati. I řekl jemu Bůh: „Bláznе! Této noci požádám duše tvé od tebe, to pak, cos připravil, čí bude?“

„O, těch bláznův a nevěrných srdcem, kteří tak velice zabředají do rmutu pozemského, že pro nic nemají smyslu, leč pro pochotě tělesné,“ volá Tomáš Kempenský.

Kristus též dává radu, chce-li kdo život věčný získati, aby nejen dům a krevní příbuzné, nýbrž i pole opustil, to jest, aby odtrhl srdce své od

hroudy zemské a povznesl se duchem svým nad mrtvou přírodu. Třeba plniti zákony božské sebevědomě a ochotně, čímž zasloužíme si nejen pokladů věčných, nýbrž i statků vezdejších. Tím lišíme se od mrtvé přírody, jež nutně a bez zásluhy plní vůli Tvůrce.

Kristus, vypočítávaje známky předcházející zkázu Jerusalema, poučuje Židy: „Od stromu fíkového učte se podobenství: Když ratolest jeho již omladla, a listí pučí, víte, že blízko jest léto, tak i vy, když všechny ty věci uzříte, vězte, že blízko jest u dveří.“

Vykupitel, káraje Fariseje žádající od něho, aby znamení s nebe ukázal, napomíná i nás, jak, pozorujíce způsob nebe, zkoumati máme i znamení časů: „Když večer bývá, říkáte: Jasno bude, neboť jest červené nebe. A ráno: Dnes bude nečas, neboť se červená zasmušilé nebe. Způsob tedy nebe umíte rozsouditi, znamení pak časů nemůžete poznati?“

Posluchačům svým v kázaní horném dává pak radu, jak lze poznati falešné proroky, kteří přicházejí v rouše ovčím, uvnitř pak jsou vlci hltaví, po ovoci jejich, neboť nelze sbírati s trní hroznův, ani s bodláčí fíků.

Kristus jest nám ve všech svých řečech a skutcích vzorem poměru ku přírodě, jemuž není příkladu a nemůže býti. Jest to poměr Tvůrce ke stvořenému, umělce k dílu ceny umělecké. Kdo cestou touto chce se ubírati, třeba tomu dle ctihodného Tomáše Kempenského nejprve srdce uvésti v pořádek, a pak jest každý tvor zrcadlem života a knihou obsahující posvátná naučení. Vždyť idealem přírody jest býti krásnou a klidnou bez duševního zmítání, na nás pak jest, abychom neubírali se světem bez ducha, nýbrž učili se znáti v přírodě stopy Boha

Jest vztah vzájemný mezi Kristem a přírodou ukončen? Nikoli!

Slovo věčné stvořilo přírodu, ji udržuje, řídí a zachovává. Požehnaná byla příroda, dokonalá a krásná, když vyšla z rukou Stvořitele, po pádu však prvního člověka stala se maledicta in opere eius. Kristus zlomil toliko moc ďáblovu vzhledem k přírodě, takže nemůže zlý duch přírody zneužívati ku škodě člověka, leč by snad tento chtěl, příroda pak trvati bude, očekávajíc zjevení synů Božích, aby osvobozena byla od otroctví poruchy ve svobodu slávy synů Božích, jak Apoštol učí: „Očekávání všeho stvoření očekává zjevení synů Božích. Marnosti zajisté poddáno je stvoření nechtě, ale poddáno jest pro toho, kterýž je poddal v naději, že to stvoření vysvobozeno bude od služebnosti porušení, v svobodu slávy synů Božích. Víme zajisté, že všecko stvoření lká a jako ku porodu pracuje, až posavád.“ (K Řím. 8, 19.—20.)

Příroda bude kdysi také Kristem vykoupena a obnovena. „Nového pak nebe a nové země podle zaslíbení jeho čekáme,“ píše sv. Petr v druhém listě svém (3, 13.) Příroda bude restaurována v lepší a tak vhodně přizpůsobena lidem, kteří dle těla rovněž budou obnoveni a oslaveni.

FRA ANTONIO (Hr. Kr.)

Píseň.

Za modrými hvozdy,
za sinými moři
rudé zvonce kvetou,
žárem lásky hoří . . .

Červánky je z ňader
krví tryskající
kojí, slunce zář je
v líčka líbá rdící.

Volně houpají se
v Krista ranách pěti
jak leknínů číše
v temné proudu změti.

Houpají se volně,
vůní k lásce kynou,
a mé rty se chvějí,
žárem touhy hynou.

CÍRKEV VYCHODNÍ

Д. ЯРЕМКО (Innomostí).

СЛОВО

про працю по знамени Свв. Кирила і Методия.

Тисяч лїт минуло, від коли сї імена у вперве заблисли, дїлом украсились, поплили з віками і несли собою заповіт: знамя з'единеня грядучим поколїням.

Великі і сьвяті сї імена, що відблиском Христової слави сю гадку знаменують, до еї здїйсненя вказують дорогу, загрівають до праці і — хоть поки що все в руках Божих — надїя росте, не впадає.

В I. ч. „Musea“ появила ся річ д. Fr. Grivca важна як раз сим, що побіч ясного сформулованя ідеї кирило-мет. подає на еї основі в головних чермах програму праці, праці органїчної, що еї головним моментом цїлком природно являє ся всесторонне познанє питаня східної церкви і еї духа. За тим конечним висновком слїдують многі користи і для самого знаня богословського у католицьких Славян, і попри се ся праця віщує важні здобутки для їх релїг.-культурної організації в імя ідеї кир.-мет., а що найголовнїйше она являє ся сповненем обовязку зглядом католицької Церкви.

„И почему бы не питать надежды на облегченіе возможности . . .“ на сїй дорозї взаїмного познакомленя і порозуміня. „Созданныя людьми затрудненія и упраздняють ся прежде всего честнымъ человѣческимъ напрясеніэм“. (Н. Глубоковский в оцїнцї Nilles'a: Calendarium utriusque Eccl., в „Страннику“ 1904 Янв. стр. 109.) Справдї сї слова одного з передових великоруських представителїв православного богословя є ясним доказом, що традицийні упередженя унасліджені від Греків на православнім сході зглядом кат. Церкви, хоть еще не належать до історії, виразно малїють . . .

Щоби їх отже цїлком усунути, сему завданю має відповісти праця і організация кат. слав. богословів в згаданим напрямі.

Поки що не буде від річи звернути увагу на одну важну точку, що хоть сама собою не належить до питаня східної церкви, та з огляду на ціль, в імя якої піднимає ся працю і еї програму, безпосередно его дотикає ся і тїсно з ним вяже ся.

Руcько-кат. церков з многих зглядів, а передовсїм в виду еволюції, яку перебув і на наших очах перебуває православний схід, з'єднала собі вискази надії Апост. Престола в его печаливих старанях о наверне цїлого православного сходу. — Річ отже в сїм, що ся церков сама собою, знагить ся, своїм образом, своїм загальним устроєм і своїм історичним розвоєм творить падскузи введене до пізнаня духа східної церкви і впроваджує в зрзуміне відносин церкви катол. до православного сходу.

Тому тепер, коли організация праці еще в початках, булоби навіть вказаним для западних Славян з дечим у неї пізнати ся. Здає ся, не буде за богато сказано, що в програмі і організації праці, всецїл обнятій, ся церков своїм історичним розвоєм і теперішним станом повинна творити вихідну точку, тим більше, що по протестантській а передовсїм по православній сторонї проявляє ся змаганє в представленю річи як раз се дїло унії, его цїлій картости і значіню, спровадити до мінїмум. (Диви відповідь Кирѣева і Лопухина на „Єнцикл. П. Льва XIII. о соединеніи церквей", П. изд. Сптг. 1895. стор. 25 і 40.)

Русини, більше чим всї прочі народи, з природи річи, з конечности положеня, находячись блисько ожидань цїлої кат. Церкви, (диви лист паст. Митропол. Шептицкого: „Всечесному духовеньству епархій", 7—20/VIII. 1902.) мають, як з природи річи, так з огляду на сї покладані надії, сьвятий обовязок, о скілько се від них залежить і в їх силї, свою церков двигнути до сеї міри розцьвіту, в яким она булаби вповнї спосибна сповнювати між иньшим і сї ожиданя, сї надії. В тих рамах мистить ся цїла програма праці руcько-католицьких богословів, що еї начерк в основі, цїли і точках, мусївби бути тілько повторенем сего, що сказано в річи д. Fr. Grivca в I. ч. „Musea", з тою хиба рїжницею, а радше поясненем, що ми в згаданім дїлї нашої Церкви находимо точку вихідну а заразом нормуючу для нашої праці.

В сїй праці на спільній програмі бачимо ми Русини підставу і опору для лучшого релїгійно-культурного розвою нашого народу і для тїснїйших і успішнїйших релїгійно-культурних взаємин з западними Славянами — в праці для нового триумфу християньського единьства по знамени сьв. Апостолів слав. Кирила і Методия.

* * *

Slovo pro práci ve znamení sv. Cyrilla a Methoděje.

Tisíc let uplynulo, co jména tato poprvé zasvitla, skutky se ozdobila, plynula s věky a nesla s sebou přípověď: známku sjednocení pokolením příštím.

Veliká a svatá ona jména, jakoby odleskem slávy Kristovy, tužbu onu znamenají, k uskutečnění jejímu ukazují cestu, rozněcují k práci — a třebas vše to dosud v rukou božích, přec naděje roste, neupadá.

V 1. čísle „Musea" objevilo se pojednání p. Fr. Grivce závažné především tím, že vedle jasného zformulování ideje cyrillo-methodějské podává na tomto základě ve hlavních rysech program práce, práce organické, v němž celkem přirozeně hlavním momentem jeví se všestranné poznání

východní otázky církevní i jejího ducha. — Z něho nezbytnou konklusí třeba očekávati nemalou kořist i pro samu theologickou vědu katolických Slovanův, a mimo to práce ta slibuje důležité vymoženosti pro jejich náboženssko-kulturní organisaci ve jménu ideje cyrillo-methodějské; a co hlavní jest: práce ta je splněním povinnosti vzhledem k církvi katolické.

„A proč neživiti naděje, že možnost se usnadní“ . . . na této dráze vzájemného poznání a porozumění? „Nastavené lidmi překážky odstraní se poctivou lidskou snahou“ (N. Glubokovskij v kritickém posudku Nillesova Calendaria utriusque Ecclesiae v „Stranniku“ (Poutníku) 1904. Leden, str. 109).[1]) Zajisté tato slova jednoho z předních velkoruských představitelů pravoslavného bohosloví jasným jsou důkazem, že předsudky zděděné od Řeků proti katolické církvi na pravoslavném východě nápadně se zmenšují, třebas věc sama nenáleží ještě historii.

Aby úplně zmizely, té úloze má učiniti zadost práce a organisace kat. slov. bohoslovců směrem již zmíněným.

Nevymyká se snad z pojednání našeho obrátiti pozornost na vážný jeden bod, který, třeba že sám sebou nespadal v otázku vých. církve, přece vzhledem k cíli, v jehož prospěch podniká se práce i program její, bezprostředně jí se týká a těsně s ní souvisí.

Rusko-katol. církev v mnohém ohledu, a především, uvážíme-li evoluci, jakou prodělal a před našima očima prodělává pravoslavný východ, zjednala si oprávněnou důvěru Apoštolské Stolice v jejích pečlivých starostech o návrat celého pravoslavného východu. — Celá věc záleží vůbec v tom, že církev ona sama v sobě, t. j. svým obřadem, svým základním ústrojím i historickým rozvojem tvoří jaksi most k poznání vých. církve a uvádí v porozumění poměru církve kat. ku pravoslavnému východu.

Pročež nyní, kdy organisace práce ještě je v počátcích, bylo by úplně případným pro západní Slovany s poměry jejími se obeznámiti. Nebude snad upřílišeno: že v programu i organisaci práce, všestranně pojaté, církev ona svým historickým rozvojem a vnějším stavem musí tvořiti bod, od něhož třeba vycházeti, tím spíše, že na protestantské a především na pravoslavné straně možno postřehnouti, jak vzmáhá se snaha, představy o záležitosti, jakou jest dílo unie, v celé její hodnotě a významu zredukovati na minimum. (Viz odpověď Kurjeva a Lopuchina na encykl. pap. Lva XIII „o sjednocení církví“, II. vyd. Září 1895, str. 25—40.)

Rusíni více než všichni ostatní národové povahou věci samé, z důvodů polohy, jsouce sousedy, vzbuzují naděje (očekávání) celé kat. církve (viz list past. metropol. Szeptyckého: „Důstojnému duchovenstvu eparchie“ 7.—20. srpna 1902) a mají jak povahou věci, tak z ohledu na naděje v ně kladené svatou povinnost, kolik na nich jest a mají k tomu síly, církev svou povznésti do takového rozkvětu, v jakém byla by naprosto způsobilou uskutečniti mezi jiným i tužby ony i naděje. V tomto rámci směstnán jest program působnosti rusko-katol. bohoslovců, jejíž nástin v základě, účelu a hlavních bodech byl by jistě jen opakováním toho, co bylo řečeno v článku p. Fr. Grivce v I. č. M., s tím snad rozdílem nebo lépe objasněním, že naše církev to jest, od níž ve vzpomenuté působnosti třeba vycházeti, což jest zároveň normou pro naši práci.

V takovéto činnosti o společném programu vidíme my Rusíni základ a oporu pro nábož.-kulturní rozvoj svého národa a pro užší a úspěšnější

[1]) Viz »Rozmanitosti« III. č. »Musea“ str. 178.

nábož.-kulturni vzájemnost se západními Slovany — ve spolučinnosti za novým triumfem křesťanské jednoty ve znamení sv. apoštolů Cyrilla a Methoda.

Přel. Fr. Sedláček (Br.)

O. Zlámal (Ol.):

Ruská legenda o sv. Mikuláši a sv. Kasianovi a její applikace na dvě rozdělené církve. [1])

Sv. Mikuláš a sv. Kasian, praví lidová ruská legenda, vysláni byvše z ráje, aby navštívili zemi, zpozorovali jednou na cestě mužíka, jenž s vozem sena hluboko do bláta se zařezal a nadarmo se namahal se svým koníkem vyjet.

— Pojďme a potlačme tomu človíčkovi, — pravil sv. Mikuláš.

— Dám si pozor, — řekl sv. Kasian, — bojím se, abych nepotřísnil svou chlamydu. —

— Tedy mne počkej nebo raději jdi dále, — pravil sv. Mikuláš, a zabořiv se srdnatě do bláta, s velkou silou pomáhal mužíkovi vytlačiti vůz z kolejí.

Po skončené práci dohnal sv. Mikuláš svého společníka, ale všecek byl poplískán blátem, a jeho znečištěná a špinavá chlamyda podobala se rouchu žebrákovu. Svatý Petr velmi se podivil, vida ho v takovém pořádku přistupovati k rajské bráně.

— Ale! kdo tě tak dodělal? — tázal se.

Svatý Mikuláš vyložil příběh.

— A ty, — tázal se sv. Petr sv. Kasiana, — nebyls při té matlanici s ním? —

— Ano, avšak nemám v obyčeji míchati se do věcí, po nichž mi ničeho není; proto hleděl jsem především, abych si nepotřísnil neposkvrněnou úběl své chlamydy.

— Dobře, — pravil sv. Petr, — ty, sv. Mikuláši, poněvadž jsi se nebál zašpinění, vytáhneš-li svého bližního, budeš od nynějška oslavován dvakrát v roce a zároveň pokládán ode všech mužíků svaté Rusi po mně za největšího svatého. A ty, svatý Kasiane, buď jen rád, že máš neposkvrněnou chlamydu: tvůj svátek bude v rocích přestupných — jednou za čtyři léta. —

Možno dobře odpustiti sv. Kasianovi jeho odpor k ruční práci a k blátu velikých cest. Rozhodně však bychom křivdili jeho soudruhu, kdybychom ho odsuzovali, že jinak pochopil nežli on povinnosti světcovy k lidstvu.

Západní církev, věrna jsouc svému apoštolskému poslání, nemá strachu, že zapadne do bláta historického života: Byvši po dlouhé věky jediným živlem mravního řádu a intellektuelní kultury mezi barbarskými národy evropskými, vzala na svá bedra veškeru práci výchovy materielní stejně jako duševní všech oněch národů duchem samostatných a instinkty špatných. Papežství, oddávajíc se této povinnosti, jako sv. Mikuláš z legendy, méně pomýšlelo na svůj zevnějšek, jako na skutečné potřeby lidstva Naopak východní církev se svým samotářským asketismem a hloubavým mysticismem, při své nechuti pro politiku a všechny sociální problémy, jež jsou zájmem

[1]) Přeloženo z Vladimíra Solověva: »La Russie L'Eglise Universelle.«

všeho člověčenstva, toužila především, jako sv. Kasian, dospěti k ráji bez jediné tečky na své chlamydě. Tam usilovali zužitkovati síly božské i lidské k jedinému společnému cíli; zde nejednalo se o nic, leč o neporušenost. V tom leží hlavní rozdíl a nejhlubší příčina rozdělení dvou církví.

Jedná se o rozdílné ideály samého života náboženského. Náboženský ideál křesťana-orientála (odloučeného) není zlý, ale je neúplný.

Pro východní křesťanství již od tisíce roků náboženství se ztotožnilo s osobní zbožností[1]) a modlitba jest pokládána jako jediný náboženský skutek. Západní církev nezavrhujíc osobní zbožnosti jako skutečného zárodku všeho náboženství, přeje si, aby tento zárodek se vyvíjel a nesl ovoce v činnosti sociální spořádané ku slávě boží a ku společnému blahu lidí. Východ se modlí, západ se modlí a pracuje. Kdo má pravdu z nich? Ježíš Kristus založil svou viditelnou církev, nejen aby rozvažovala o nebi, než také aby pracovala na zemi a potírala brány pekelné. Odeslal své apoštoly nejen na poušť a do samoty, ale i do světa, aby ho dobyli a podmanili Království, jež není z tohoto světa, odporučil jim nejen čistotu holubic, ale i opatrnost hadů. Kdyby se nejednalo o nic jiného, než zachovati čistou duši křesťanskou, k čemu by byla celá sociální úprava církve, k čemu její pravomoci suverennní a absolutní, jimiž ji Kristus vyzbrojil, odevzdav jí moc svazovati a rozvazovati bez výjimky na zemi i na nebi?

Mniši svaté hory na Athosu — praví představitelé východní isolované církve — vynakládají všechno své úsilí od staletí k modlitbě a k rozvažování nestvořeného světla hory Táboru.[2]) Mají pravdu, poněvadž modlitba a rozvažování věcí nestvořených jsou neodpustitelnou povinností života křesťanského. Možno však připustiti, že toto zaměstnání tvoří celý život křesťanský? — O tento musíme se přičiniti, chceme-li pravoslavný východ s jeho zvláštní povahou a specielní tendencí náboženskou postaviti na místo církve obecné. Na východě máme církev modlící se, kde však jest u nás církev pracující, která by se pokládala jako mocnost duchovní naprosto neodvislá od mocností světských? Kde jest v orientě církev živoucího Boha, církev, která v každé době dává lidstvu zákony, která vyslovuje a vyvíjí formule pravdy věčné jako protivu ustavičných obměn bludů? Kde jest církev snažící se o reformu všeho národního života společenského podle křesťanského ideálu, vedoucí k svrchovanému cíli stvoření — spojení svobodnému a dokonalému se Stvořitelem?

Stranníci exklusivního asketismu měli by si vzpomenout, že Dokonalý Člověk prožil jen čtyřicet dní na poušti; pozorovatelé světla táborského neměli by zapomenout, že toto světlo se zjevilo pouze jednou v pozemním životě Kristově, který svým příkladem učí, že pravá modlitba a pravá kontemplace jsou jen podporou života činného. Nemodlila-li se tato veliká církev, která ničeho jiného nedělala po všechna staletí, nadarmo, musí se prokázati jako církev živá, jež jedná, bojuje, triumfuje. Nutno však, abychom si toho snažně žádali. Především třeba nám uznati nedostatečnost svého tradičního náboženského ideálu a vynaložiti poctivé úsilí, abychom realisovali plnější pojem křesťanství. K tomu netřeba ničeho vynalézati a

[1]) Ve staroruštině bylo obyčejně užíváno slova zbožnost (blagočestije) k označení pravověrnosti, a slova zbožná víra (blagočestivjaja vjera) na místo víry pravověrné.

[1]) Jistými processy fysiologickými a psychologickými, jež v úhrnu u nás přijaly název působení rozumové (umnoje dělanije), athosští samotáři dostupují extatické polohy, v níž zakoušejí podivné pocity a domnívají se, že vidí božské světlo, které se projevilo kdysi z Proměnění Pána Ježíše Nejzajímavější je, že pokládají tento zjev realitou podstatnou a věcnou. Zavilé hádky se odehrály v řecké církvi ve XIV. století k osvětlení vlastní povahy táborského světla a jeho vztahů k essenci božské.

ničeho tvořiti. Jedná se pouze, vrátiti náboženství našemu jeho katolický čili všeobecný charakter, tím, že prohlásíme se solidárními s činnou částí světa křesťanského, se západem, centralisovaným a organisovaným k akci všeobecné, obdařený vším, co nám chybí. Nikdo po nás nežádá, abychom změnili svou východní přirozenost nebo odvrhli zvláštní charakter svého ducha náboženského. Nutno jedině bez výhrad uznati tuto prostinkou pravdu: že totiž my, východ, jsme jen částí církve obecné a to částí, která nemá centra v sobě, a že proto musíme připjati částečné a periferické síly své k velikému universálnímu centru, jež Prozřetelnost umístila na západě. Nikdo nechce potlačiti naši náboženskou a mravní individualitu, avšak doplniti ji a oživiti ji životem universálním a progressivním. Vše, co je na nás, jest uznati pouze, čím jsme ve skutečnosti — organickou částí velikého těla křesťanského — a přiznati duševní solidaritu s bratřími na západě. Tento mravní akt, tento akt spravedlnosti a lásky sám sebou již byl by ohromným pokrokem pro nás a nutnou podmínkou každého dalšího pokroku.

Svatý Kasian nepotřebuje stávati se jiným člověkem a zanedbávati čistoty svého nepotřísněného šatu. Musí pouze uznati, že jeho spolubratr má jisté vynikající vlastnosti, jež jemu chybí, a místo aby zlobil tohoto energického pracovníka, upřímně přijati ho za společníka a vůdce na pozemské pouti, jíž ještě nedokončili.

G. N. (Innomostí):

Z nové theologické literatury ruské.

Ruski bogoslovski časopisi.

Kakor v drugi ruski periodiški literaturi tako se tudi v bogoslovskih časopisih kaže mogočna ruska centralizacija. Rusi nimajo specialnih časopisov za posamezne bogoslovske stroke, ampak vsa bogoslovska veda je osredotočna v velikih mesečnikih, ki prinašajo filozofske, historiške, dogmatiške, bibliške i. dr članke. Glavna ognjišča ruske bogoslovske vede so štiri duhovne akademije (podobne bogoslovskim fakultetam na naših vseučiliščih), v Petrogradu, Moskvi, Kijevu in Kazanu. Ruske duhovne akademije so se v poslednjih letih jako visoko povzdignile; vsaka ima 20 – 30 profesorjev, med katerimi so nekateri učenjaki prve vrste Najslabejše je zastopana dogmatika in filozofija; jako visoko pa stoje pozitivne stroke (posebno bibliške vede in cerkvena historija). Mlajši profesorji so vsi po nekoliko časa študirali na zapadnoevropsih vseučiliščih; vrhu tega ma mora vsaka akademija vsako leto enega profesorja poslati zaradi študij v inozemstvo.

Vsaka duhovna akademija izdaja svoj bogoslovski časopis (mesečnik); ti časopisi so za rusko bogoslovsko vedo najvažnejši.

Duhovna akademija v Petrogradu izdaja mesečnik „Христіанское Чтеніе“. Ta časopis prinaša vsako leto mnogo znanstvenih člankov velike znanstvene vrednosti; nekateri izmed njih potem izidejo v posebnih knjigah. Največjo vrednost imajo članki prof. N. N. Glubokovskega, ki je najboljši ruski biblicist. L. 1903 je N. N. Glubokovskij objavljal obširno razpravo „Св. Апостолъ Павелъ и неканоническая книга Премудрости Саломоновой“ (S. Ap. Paulus et deuterocanonicus liber Sapientiae Salomonis); to

je drugi del temeljite razprave, katera proti racionalistom dokazuje, da na liste sv. Pavla ni vplivala helenistiška filozofija. Glubokovskij temeljito pozna vso k temu predmetu spadajočo nemško, angleško in francosko literaturo (navaja tudi nekoliko katoliških knjig); zato je njegova razprava najtemeljitejše in najvažnejše delo o tem predmetu v vsi svetovni literaturi. Zanimiva in temeljita je razprava docenta P. J. Leporskega „Христіанство и современое міровоззрѣніе“ (v 1., 2. i 3. št. l. 1903; proti Harnackovemu „Wesen des Christentums“). Prof. Žukovič je (l. 1903) objavil nekoliko člankov važnih za historijo maloruske unije. Za rusko cerkveno historijo sta jako važna dva članka docenta A. V. Kartašova „Краткій историко-критическій очеркъ систематической обработки русской церковной исторіи“ (temeljita kritika ruskih cerkvenohistoriških del). — Jako zanimiv je pregled ruskih bogoslovskih in filozofških časopisov (Обзор Журналовъ); v tem pregledu najdemo dobre referate in kritike o važnejših znanstvenih člankih v ruskih časopisih. — Cel letnik obsega nad 2000 str.

„Хр. Ч.“ se naroča na vsakem c. kr. poštnem uradu; direktno se naroča: В контору редакціи журнала „Христіанское Чтеніе“, С-Петербургъ, Невскій пр. д. 151., кв. 3. — Cena v inozemstvo 7 rubljev za celo leto; stari letniki se dobijo v redakciji po 3 rub. s poštnino vred (za to ceno se lehko kupi vsak letnik na koncu leta).

„Хр. Ч.“ izhaja kot priloga cerkveno-politiškega tednika „Церковный Вѣстникъ“. „Ц. В.“ prinaša popularne članke o aktualnih cerkveno-politiških in bogoslovskih vprašanjih, rešuje praktiška pastoralna vprašanja, prinaša poročila o cerkvenem življenju in gibanju na vzhodu in zapadu.

„Ц. В.“ velja za celo leto 7 rub. (za inozemstvo), s prilogami prevodov cerkvenih očetov 9 rub. — Za oba časopisa („Ц. В.“ in „Хр. Ч.“) je cena za inozemstvo 10 rub., s prilogami prevodov cerkvenih očetov 11 rub. 50 kop. Naroča se na vsakem c. kr. poštnem uradu; direktno pa pod isto adreso kakor „Хр. Ч.“ (P. d.)

Nové knihy.

I. Biblická apologetika.

С. Л. Кулюкін, Сущность христіанства проф. А. Гарнака. Изложеніе и критическій разборъ. С-Петербургъ. 1902. (Stran 183, cena 1 rubl.)

Theologická věda ruská neodolala doléhavosti theologie německých protestantů, buditelův osvěty, jíž Petrem Velikým přístup umožněn. Pokud to mezi vzdělanci nebylo úřední ruské církvi na závadu, nebila zhoubnost nových nauk do očí. Když však věda křesťanství protivná na západě dál a dále se šířila, až v posledních letech zachvátila značnou měrou i ruské vzdělance, dovtípila se úřední církev a dala se na obranu. Boj podstoupen proti nacionalistické theologii na celé čáře (ve vědě biblické, v dogmatice, v církevní historii). V ruských listech theologických přetřásají se neustále apologetické otázky, síla knih i knížek namířena proti nacionalismu.

Ke „Stranniku“ (petrohradské revui theologické) přidává se od r. 1902 řada spisův apologetických pod společným názvem: (Christianstvo, nauka i nevěrie na zarě XX. věka); každý rok vydá se kniha. Ohlášené dílo Kuljukinovo je v té řadě první.

V části prvé (str. 4—82) podává nám Kuljukin souhrn nebo správněji zkrácený překlad známé Harnakovy knihy „Podstata křesťanství“; ve druhé části rozebírá a posuzuje rozumy Harnakovy. Takového rozdělení

zajisté nelze nazvati zdařeným; již z praktických důvodů; dlužnoť Kuljukinovi často ve druhé části opakovati, co v prvé již pověděl. I přehlednosti to překáží. Vůbec autor zanedbal usjednocení samými podrobnůstkami; povšechné, celkové úsudky jsou leda naznačeny. Kuljukin prokázal se velikou sečtelostí a dostatečnou znalostí protestantské literatury o Harnakově „Podstatě křesťanství". I o spise katolíka prof. Jiřího Reinholda (Wesen des Christentums) se zmínil (s 95). Avšak dokonalým theologem se neosvědčil. Větší část knihy jeví spíše řemeslnické spisování než důkladnou vědu. Mimo jiné vtrousil sem domněnku, že bytu božího nelze dokázati (s. 96—98), se kterou často shledáváme se v ruské literatuře, zvláště v té, která se nevypjala nad pouhou podobu vědy. Kuljukin má domněnku tu pevnou oporou proti nacionalistům; ale s takovou zajisté málo pořídí. Na začátku svého spisu autor unášel se Harnakovými blyskotkami a třpytkami a pochválil mu jeho „hluboký rozbor evangelických a počátečních dějin křesťanských, a že tak dobře rozeznává a vybírá jádro věci a co je důležitého" (s. 1.) Jeho úsudky v podrobnějším rozboru se přiostřují a mnoho slevují. Věta, v níž na konci zahrnuje svůj úsudek, zní: „Kniha Harnakova neprávem nazývá se „Podstata křesťanství"; správněji by tomu byl řekl „Konec křesťanství" (s. 182). Apoštol Pavel napsal: „Nevstal-li Kristus (z mrtvých), marno jest tedy kázání naše, marna jest i víra vaše". Narážejíce na tento výrok apoštolův, můžeme o knize Harnakově říci: „Marny jsou snahy zachovati křesťanství bez Krista!" (s. 183.)

Z mnoha článků proti Harnakovi v periodické literatuře ruské zmíníme se jen o článku P. J. Leporského (docenta při duchovní akademii v Petrohradě): Christianstvo i sovremennoje mirovozrěnie (Christianskoe čtenie 1903, I. s. 12—31; 211—236; 408—422). Leporskij pokládá novodobé popírání božství Kristova za ozvěnu theorie světa zvané mechanickou, která prý se z novější vědy pomalu vytrácí (s. 421). Kristus má povahu božskou a proto i božský původ (s. 422). Leporskij otázku bedlivěji prozkoumal a důkladněji rozebral než Kuljukin.

II. Potřebnost církve.

Петръ Кремлевскій, Нужнали Церковь христіанину. Второе изданіе нѣсколько исправленное и дополненное. С-Петербургъ. Типографія А. П. Лопухина. 1902. (Stran 187, cena 1 rubl.)

Z četných apologetických spisů, k nimž Tolstoj protináboženskými naukami svými dal podnět, jest i náš ohlášený. Účelem jeho je dokázati, že vně církve není spásy. Již ve výkladě této nauky ocitl se v domnělém sporu s katolíky. Domnívá se na str. 8.: „ . . . rimsko-katoličeskoje ponjatie o cerkvi učaščej: cerkov učaščaja spasajet cerkov učimuju, ierarchia — pastvu. Pravoslaviju čuždo takoje představlenie. I my govorja o cerkvi kak posredničě spasenija, razumějem ne odnu ierarhiju, no i mnogoje drugoje." Než čemu opravdu učí církev západní? Témuž právě, co autor (P. Kremlevskij) na str. 11. tvrdí, že třeba člověku býti členem církve, aby byl spasen.[1])

[1]) Cf. D. Palmiori, Tractatus de romano pontifice. Romae 1877, Proleg. § 7 (pag. 20 až 26). A. Straub, De Ecclesia Oeniponti 1898 thes. 40 (pag. 282—313): »Ecclesia omnibus hominibus necessitate medii et adultis quidem praecepti ita necessaria est, ut quotquot hinc migrantes nullo ad Ecclesiam Christi vinculo referuntur, salutis sempiternae similiter expertes iudicandi sint.

Nedostatku však zevrubnosti v jeho výkladě pojmu církve nelze nevytknouti, a tím snad nedorozumění ono poněkud se vysvětlí. Správno je sice materiálně, co praví: církev jsou ti, kteří mají jednu víru, žijí „pod duhovnym upravleniem pastyrej", přijímají tytéž svátosti, účastni jsou téže služby boží a spravují se týmiž církevními zákony. Ale církev není pouhý součet, souhrn lidí, u kterých tyto věci nalezáme, nýbrž i z hierarchické poslušnosti, jejíž nezbytnosti autor nemohl neuznati, zřejmo je, že církev je celek organický, že je pravá společnost. Neboť tím, že apoštolům dal soudní moc odpouštěti hříchy takovou, že zároveň zavázal hříšníky, by této moci upotřebovali, Kristus Pán způsobil pojítko, jímž lidé se pojí k souhlasu a společnému působení za účelem svatosti všech členův a tak i spásy lidí a slávy boží. Dlužnoť, aby téhož se dosáhlo, i apoštolům moc svou podávati i podrobeným podávané se uchopiti; konspirují tedy oba k dosažení téhož účelu a to jakožto společného. Nic jiného společnost pravá není než takovéto sdružení lidí za společným účelem. Proto pouhou jednotou zařízení a víry pojem církve vystižen není. Ostatně i to je nejasno, jak si autor pojítko účastenství církevního myslí, zda právo k němu závisí na církevní autoritě čili nic. Ovšem netřeba ve spise hlavně pro lid určeném největší zevrubnosti pohledávati.

Co do způsobu důkazu nespokojil se autor prostým úsudkem: Každému, kdo pravé náboženství poznal, dlužno je vyznávati; pravé náboženství pak učí, že Bůh ustanovil církev a hlásaje nezbytnost křtu, prohlásil ji samu nezbytnou. Autor nadbytečně doličuje o každém pojítku členů s církví, že nejen v Písmě sv. se předpisuje, nýbrž i v přirozené potřebnosti má základ.

Nejprve dokazuje, že víra je nezbytna. Dotýkaje se nauky hraběte Tolstého, že stačí rozumu poslouchati, positivně doličuje potřebnost zjevení, potřebnost morální hledě i k poznatkům rozumem samým postižitelným, které náboženství se týkají, a tím větší nezbytnost hledě k poznání pomůcek ku spáse Bohem ustanovených. Je li pak zjevení třeba, třeba i jeho přijetí, třeba víry (str. 14 - 22).

Potom (s 22—30) dokazuje potřebnost křtu. Jelikož o Písmo sv. se opírá, důkaz jeho zajisté je nepopíratelný. Ale rád by též ukázal, že sám rozum potřebnost křtu chápe. Navazuje na to, že k životu víře, víře křesťanské příslušnému třeba protiváhy proti zlé vůli a žádostivosti. Aby z toho ozřejměla potřebnost křtu, dokládá se věty: Omne vivum ex vivo (27). K životu nadpřirozenému totiž třeba v člověku nadpřirozeného principu, jenž se mu podává na křtu. V této části pohřešujeme jasnosti, jež by zvláště na apologeta slušela.

Ve druhém článku podává nauku, že křtem samým a věrou samou člověk ospravedlněn není (30 -56). Tu potírá dva bludy protestantů: 1. že ospravedlnění a spasení (vykoupení) je totéž; a 2. že spasení je pouhý actus Dei forensis. Dokládá se (mimo Písmo sv.) i metafysického principu, že totiž Bůh na tvorech rozumných žádá, aby svatost (jim uštědřenou) vůlí svou si zachovali (37.) Přisvědčiti mu lze v tom, že Bůh dle čistého, ideálního pojmu stvoření nemohl tvoru rozumnému nedati na vůli, aby se pro něho nebo proti němu rozhodl.[1])

Lze-li však totéž tvrditi i v našich porušených okolnostech, v našem empirickém stavu, kde děti, než do rozumu dorostly, status viae zaměňují s životem nadzemským? Nepřisvědčí zajisté auktor H. Kleemu nebo J.

[1]) J. Kleutgen, Theologie der Vorzeit I. Teil, 5. Abh. S. 360—361.

Justusovi, že by v poslední chvíli bylo jim popřáno možnosti, aby se rozhodli pro věčnost. Či snad s P. Světlovem a Schellem odkládá to rozhodnutí až na onen svět?

Táže se pak na str. 39: Proč Bůh nespojil s křtem sv. aspoň ten účin, že by náklonnost ke zlému v nás se zničila. Odpověď jeho není uspokojivá: „Uničtožiť etu naklonnosť značilo by pokazať, čto grěh pobědil Boga v Ego lučšem tvorenii pod solncem.“ Praví, že člověk sám svým působením dosíci má takové dokonalosti, aby v něm nepanoval hřích. Pelagiánsky to jistě nemyslil (v. str. 45), sice pak odpověď nevyhovuje otázce. Správnou odpověď dávno podal sv. Augustin; je mnohem hlubší. Člověku uloženo nejen, aby blaženosti své se snažil asi tak jako kdysi pouzí duchové, nýbrž člověk je povolán, aby účasten byl díla spasení, účasten ponížení Syna božího, účasten boje proti mocnostem tmy. Toť tajemství obce boží na zemi.[1])

Str. 41—47 rozepisuje se o tom, že blažené spojení s Bohem, s jeho svatostí, láskou, povzneseností nad náruživosti, „pleťské strasti“ přivodí změnu vůle v hříšníkovi, ne pouhé prominutí hříchu, i kdyby to byl jediný hřích. Neboť hřích „ne jesť toljko juridičeskaja otvětstvennosť (zodpov.) za soveršenie bezzakonija ili vinovnosť, a esť vnutrennaja nečistota, pronikajuščaja suščestvo čelověka.“ 46.

Po té (str. 48—53) dokazuje i pouhým rozumem, že milost křtu a víra samy nestačí k životu „po učenju Christovu“. Nejen víru protestantsky pojatou (ač zdá se, že autor má o jejich ponětí příliš dobré mínění[2]), nýbrž i pravou víru má za nedostatečnu Co dí na str. 50—51 o nesnadnosti žíti z víry a odolati vlivu světa, je hluboko procítěno; a pravdivo je slovo jeho: Praktičeski v svojej dějatelnosti my věruem v mirskuju žizň, v tu žizň, kotoroju živut vsě ludi a ne v tu, kotoroju živut izbranniki Božii. (50).

Z toho všeho dosuzuje se autor nezbytnosti milosti i k začatému již životu křesťanskému. Dostává-li člověk na křtu právo k milostem všem, kterých potřebuje, či jsou-li mu mimo ty, ke kterým odtud právo má, ještě jiné nezbytny proto, že ve skutečnosti se nepřičinil jak měl, toho se nedovídáme.

Obsah článku t ř e t í h o (str. 56—91) jest: milost se nám podává skrze církevní autoritu neb aspoň v závislosti na ní. Především vykládají se tu domněnky odpůrcův a zároveň (pro článek čtvrtý) i těch, kteří popírají církevní „vněšnosť“ (zevnější úkony, obřady). Pomůcek vnějších neuznávají dle něho ani ve skutečnosti (nejen ve svých naukách): kvakeři, svedenborgiáni, armáda spasení a jj.; v Rusku samém: chlysti, skopci, duchoborci, molokáni a jj. (58). Nechápou, že „příroda“ lidská je „duch organičeski sojedinennyj s tělom“.

Čistému protestantství zamítnuvšímu autoritu nedostává se možnost jednoty a proto i pravé víry; čirý subjektivism je tu principem panujícím. Knihy symbolické popírají bytem svým princip protestantství. (62). Subjektivní známky (sudidla) pravé víry[3]) dějinami samými osvědčují se nedostatečnými; a rozum jednotlivce, ačkoli o s k u t e č n o s t i zjevení může se přesvědčiti, není s to, aby si správně vyložil, c o z j e v e n o j e s t, nejen

[1]) Z řeckých otcův as nejjasněji vyslovil touž myšlenku Greg. Naz λόγ. ἀπολογητ. č. 17. Přiblížil se jí též Vl. Solovjev, Opravdanie dobra[2] Moskva 1899 str. 433—434.

[2]) Viz Confess. Aug. art. 4, Calvin. Institut. l. 3, c. 2, n. 7.; H. Denifle, Luther und Luthertum, Bd. I. Mainz 1903, S. 692—737; též 594—599.

[3]) jako přiměřenost nauky k přirozenému pudu náboženskému (Schleiermacher, Thiersch, Jacobi a jj.) a vnitřní přezvěd jasného poznání a pýštící se z něho radosti a horlivosti, nemohou-li jinde míti příčiny než v působení božím (Luther, Kalvín).

co do nauky dogmatické, nýbrž pro souvislost morálky s dogmatem i po stránce praktické, mravní (65). Nezbývá tedy než uznati autoritu a to v tradici.

Nauka Kristova je pro všecky lidi všech dob. Domnívati se, že po 16 nebo 19 věků nauka ta nesprávně byla pojímána, jest aspoň dětinství Spasitel neřekl marně: (Duch) naučí vás veškeré pravdě. (Jan 16, 13.)

Str. 74—91 pojednává o námitce, že prý i u protestantů nemajících pravé víry vyskytuje se pravá svatost, a naopak pravoslavným že se přečasto svatosti nedostává. Vykládá příčiny toho zjevu (77—79) a odpovídá pak 79: Ta svjataja žizň, kotoruju propovědijet teoria christianskago vsesvjaščenstva, vozmožna toljko v cerkvi: eto dokazala christianskaja istorija sonmom svatych. I my uvěreny, čto ješče ni odin protestant ne dostig togo soglasovanija svojej voli s voleju Božiej, do kotorago dostigali i dostigajut naši svjatye. Uže potomu my nemožem věriť v vysotu dobroděteli, těm boljše v čeluju istinno — christianskuju žizň protestantov, čto uča ob opravdanii odnoju věroju nezavisimo ot děl, čelověk ne možet osobenno zabotiťja o tom, čtoby žiť bez grěcha i stremiťsja k vyššemu soveršenstvu.“ Mohl ještě s větším důrazem pronésti, co naznačuje 83—84: ctnosti, které mají, mají šťastnou nedůsledností, protože Duch sv. i vně církve, i u pohanů působí, arci s tím záměrem, aby je přivedl k církvi.

V článku čtvrtém (91—127) vykládá se, že i kdyby možno bylo zachovati pravou víru bez církevní autority, však bez vnějších pomůcek církevních, bez svátostí, že by člověk pro svou slabost nemohl svatě žíti.

Nejprve ukazuje na působení dobré nebo zlé společnosti; pak na účinek společenského sdružení za společným účelem. Jeví-li se již tak spolčení za nejvyšším účelem aspoň stejně potřebným jako spolky jiné, přidává se k tomu nadbytkem výslovná vůle Spasitelova (93).

Toto spolčení nemůže býti pouze vnitřním, třeba zjevné, viditelné společnosti, jinak vůbec pravé společnosti není. Proto jakousi zjevnost nalezáme i ve všech sektách.

Vnitřní působení Ducha sv., jež směřuje k tomu, aby i sám člověk se přičinil (co autor 95 praví o působení člověka s působením božím, není sice nesprávno, ale zcela nejasno), jeví se nedostatečným hledě ke člověku, jaký ve skutečnosti jest. Proč to, autor nevykládá; jen proto zajisté, že milost přizpůsobuje se přírodě; neboť Bůh by i vnitřním působením samým mohl člověka přivésti.

K této části (91—102) dlužno připojiti ještě několik poznámek. Z toho, že přes všechny pomůcky církevní velikou část svět a mamon svádějí, lze sice souditi, že by svedly ještě větší část bez nich; ale, že této skutečnosti nevysvětluje, nezbavuje čtenáře všech pochyb o správnosti podané nauky.

Nespravedlivě soudí o římské církvi na str. 100, kde zkouší námitku, že církev není nad Kristem. Píšeť: „Takoe užasnoe koščunstvo vozmožno toljko v Rimě. I naš velikij pisatel (Th. M. Dostoevskij, Brata Karamazovy) možet byť ugadal sušču nost rimskago katolicizma, opisav ego v etom smyslě jarkimi, chotja i preuveličennymi čertami v svojej legendě o „velikom inkvisitorě“. Nevykládáme toho p. autorovi na zlou stránku a odpovídáme na to jeho slovy (tamtéž): „Obvinjať nas v podobnom iskaženii christianstva značit vovse neznať suščnosti děla.“

Velice pravdivou poznámku čteme na str. 102 o mravním vlivu uctívání obrazů: Po zakonu podražanija i upodoblenija my nevoljno upodobljajemsja těm, s kotorymi postojanno obraščajemsja.“

Jak se tyto vnější formy jeví býti potřebnými proti vlivu světa, tak zároveň přirozeným způsobem prýští z vnitřního života (102—108).

Str. 109 dává se do ukazování vhodnosti a přiměřenosti svátosti pokání a jiných svátostí. Při tom dotýká se římské nauky o působnosti „ex opere operato“ (110) a po protestantech píše, že to pověra, víra v čáry a kouzla. Naši nauku podává takto: „Po etomu učeniju tainstva soobščajut spasiteljnuju silu nezavisimo ot voli čelověka i dějstvije ich neopredělajetsja vnutrennim dostoinstvom priemljuščago. Dostatočno togo, čto tainstvo soveršeno zakonnym licem, i raz ono soveršeno, ono proizvodit na čelověka svoe blagotvornoe dějstvie.“ Dle pravoslavných však prý milost svátostmi jen tehdy dostáváme, jsme-li ochotni nejen přijati milost, nýbrž z ní i těžiti.

Nevytýkáme p. autorovi, že se nepodíval do katolické knihy[1]), aniž se z knihy souvěrce svého A. Malceva[2]) o tom poučil. O katolické vědě bohužel na Rusi se neví.[3]) Avšak ujišťujeme ho, že úsloví „ex opere operato“ nemá jiného smyslu, než co str. 112 proti protestantům vyslovuje, že svátosti jsou nástroje (orudie) milosti „sami po sebě“ a ne pouhá znamení jako u Cvingliho, Kalvina, Arminianů, Anabaptistů, Sociniánů (114), a co na str. 115 zevrubně vykládá. Římská církev nikdy neučila, že by svátost (ani sám křest dospělých) milost způsobila, je-li v člověku ji přijímacím „obex“ (závora), t. j. nedostatek příslušné důstojnosti, ochoty a úmyslu; nerci-li zvláště absoluce že by jinak působila, jejíž účin jen dle málokterých theologů[4]) může počkati, až by totiž kajícník dokonalé disposice nabyl, na pokání byv prve jen nedokonale připraven; o čemž ostatně, pokud víme, dosud žádný theolog pravoslavný rozumu svého nevyslovil.

Potom (116—125) rozepisuje se o případnosti svátostí a shodou jich se životem lidským, o jich „psychologickém osnování“, o čemž ruští theologové obzvláště rádi píší.[5])

Pátým článkem (127—159) vyvrací hlavně námitku, jak se vnější uctívání Boha, „cerkovno-religioznaja vněšnosť“ srovnává s Jan 4, 20 - 24 (ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ)[6]) a s Mat. 6, 6 - 7. Naproti J. Sovjevu a J. Iličovi tvrdí (135) mimochodem, že πνεῦμα u sv. Jana (l. c.) neznačí Ducha sv.[7])

S. 143 posuzuje ještě námitku, že prý církevní vněšnost je svobodě na újmu (Gal. 5, 13). Na to odpovídá str. 145: „Kto imějet silu sosredotočiťsja v sebě i moliťsja odnim toljko duchom, pusť moliťsja bez krestnago znamenija, bez poklonov, v lěsu, v svojej komnatě, na gumně, gdě ugodno: cerkov jego ne osuždajet. No cerkov predlagajet najlučšia formy molitvy.“ Ale cítí as sám, že tato odpověď nestačí, poněvadž jsou i modlitby a vněšnosti, které církev aspoň kněžím svým předpisuje. Proto pak vykládá, jak přirozena je žádost společné modlitby, jak účinna tato jest (Mat. 18, 12. 20), a že zanedbávání její mívá v zápětí odvrácení od Boha vůbec.

Na konec tohoto článku zkoumá ještě, zda církevní formy pravoslavných opravdu jsou nejlepší (s. 151). Při tom podotýká v poznámce (s. 151)

---

[1]) Na př. do příborského slovníku církevního (Wetzer und Welte)[2], Band 9, S. 940 až 948, kde i literatura udána.

[2]) Kniga molebnich pěnij. Berlin 1897 (úvod).

[3]) Jak za to zhoubnou theologií protestantskou zaplavena je ruská, o tom viz Revue de l'Orient chretien VI (1901) p. 260 s

[4]) L. Billot, N. Gihr, L. Atzberger.

[5]) Na př. Vl. Solovjev aspoň dvakrát podrobně (La Russie et l' Eglise Universelle 1889. Duchovnyja osnovy žizni[3] 1897.

[6]) U autora pravidelně ἀληθεία; i jinde jsme v řeckém tisku pohřešili správnosti; πὸδας a j.

[7]) Tak i Fr. Sušil, Výklad sv. Jana.[2] Praha 1886.

stran římské církve: „My priznajem polnoje značenie za vsěmi cerkovno-bogoslužebnymi i sakramentaljnymi formami rimsko katolikov. Tainstva ich sut dějstvitelnyja tainstva, k kotorym v slučaje nuždy možet pristupať vsjakij pravoslavnyj“ Ukazuje pak, že „bohoslužba“ některých sekt o nic lepší není modloslužby nebo lépe ďasoslužby některých pohanských národů.

Str. 158, kde mluví o božském původě církevní ústavy, nevysvítá z jeho slov, přisuzuje li církevním modlitbám účinek svátostinný (ex opere operantis ecclesiae) či jen účinek ex opere utentis ipsius.

V posledním článku (s. 159—187) vyvrací autor námitku vzatou ze skutečného zlořádu formalismu v církevním životě. Rozeznává především dvojí formalism: dětský, nevinný, když na př. nevzdělaní lidé zachovávají posty přísněji než kterékoli přikázání Páně a tak zaměňují pomůcku s účelem; a farizejský, pověrečný, když na př. vrah našed kus chleba u toho, koho zabil, nesní ho proto, že je půst. Takovému formalismu na odpor vznikly „i štundizm i paškovščina i tolstovščina“ (165) i jiné sekty. Než tím není církev vinna. Kde bylo co dobrého, by se toho nebylo zneužilo! Ale k tomu hleděti třeba, kolik svatých církev si vypěstovala svým zařízením. Církev je bez vady, ale ne my. A když i o všech údech církve osvědčuje se slovo sv Jana (Jan 1, 8. 9), jak by ne vně církve! Proto nikdo není prost potřeby vnějších forem církevních.

Celkový úsudek náš o knize je ten, že autor, co si vytkl, správně a zpravidla též přesvědčivě řešil; sloh jeho je prostý a nelíčený. Co nám se nelíbilo, je nedostatek jasnosti a přehlednosti a omezenost na literaturu protestantskou[1]) (mimo ruskou), neznalost katolické. Mějme však naději, že znenáhla ruská theologická věda všimne si bedlivěji katolické theologie. K tomu ovšem třeba i nám, zvláště Slovanům, všímati si vědy ruské, ji posuzovati a nedorozumění odstraňovati.

ZPRÁVY Z JEDNOT A DOPISY

Z BRNA.

XX. schůze R. S. konána 1. května. Přednášeli: 1. R. Švábenský (II. r.): „Květina v umění dekorativním“. 2. Jos. Rudolecký (IV. r.): „Vznik a život Růže Sušilovy v brněnském alumnatě“.

XXI. 15. května: 1. Decetto: J. Vlach: „Svorný duch“. 2. B. Páte k (II. r.): „Poměr věd přírodních k apologetice“. 3. J. Mejzlík (II. r.): „Vznik pravdy“. 4. Decetto: A Dvořák: Ze slovanských tanců č. 8.

XXII. 22. května: 1. Ed. Haiser (II. r.): „Kristus a příroda“. 2. Jos. Chadim (III. r.): „Kartely a jejich vztah k dělnictvu“.

XXIII. 13. června (schůze slavnostní): 1. Tittl: Ouvertura z národ. písní (decetto). 2. Jindřich Kuba (I. r.): „Fr. Sušil jako buditel a vlastenec“. 3. Jednatel: Ukázky z básní Fr. Sušila. 4. Sbor zpěváků: P. Křížkovský: Utonulá.

[1]) Dovolujeme si tu poukázati k vědecké methodě a inferioritě protestantských učenců, jejíž pěknou ukázku (mezi mnohými jinými) viz v »Historisch-politische Blätter« 1903 (s. 132). S. 869—872. O Harnakovi zvláště v. H. Denifle l. c. S. 849—860.

Dne 19. června súčastnili se všichni bohoslovci zdejšího alumnatu slavnosti na oslavu stoletých narozenin Fr. Sušila, již pořádalo „Ústředí katolických spolků nepolitických dioecese brněnské“ ve velké dvoraně Besedního domu s tímto programem: 1. Sv. Cyrill a Method“. Na slova Fr. Sušila složil P. Křížkovský. 2. Slavnostní řeč Dra A. C Stojana, říš. a zem. poslance. 3. Slavnostní řeč Dra Rob. Neuschla, professora bohosloví v Brně. 4. Zahrada Boží. Na slova mor. písně národní ze sbírky Sušilovy složil P. Křížkovský. Oba sbory zapěli bohoslovci.

Bratřím pozdrav! VÝBOR.

Z OLOMOUCE.

Do konce školního roku měla „Liter. Jednota“ ještě 5 plenárních schůzí, a to:

I. 1. Mayerbeer, Allegretto (solo klavírní, Martinů IV. r.), 2. Náboženské poměry v Čechách před vystoupením M. J. Husa (Ol. Kubín I. r.), 3. Lenois, Romance (klav. solo).

II. Dr. Ant. Dvořák, Finale z kvartetta, op. 96. (zahráli Fr. Kroupa I. r., Zatloukal Jos. IV. r., Parma Adolf II. r., Horký Martin I. r.), 2. „O názornosti ve vyučování Krista Pána“ (Bedř. Vašek II. r.), 3. Horký, Vzpomínka (houslové solo s průvodem klavíru).

III. 1. Dr. Ant. Dvořák, Valčíky, A-dur, D-dur (kvartetto), 2. Papež Řehoř Veliký, reformátor církevní hudby (Frant. Tesárek III. r). 3. Bedř. Smetana, tenorové solo z Dalibora, zapěl Rich. Bolik (III. r.).

IV. 1. Dr. Ant. Dvořák, Biblická píseň čís. 7. (solo, Jedlička IV. r., s průvodem klavíru Martinů IV. r.), 2. „Nebezpečí moderního spolkaření pro laiky i kněze“ (Ar. Kolář III. r.), 3. Čajkovský, Romance (Martinů IV. r.).

V. Závěrečná schůze svolána byla v památný den stoletých Sušilových narozenin. Předseda podal přehled celoroční činnosti „L. J.“, oznámil výsledek soutěže, vypsané „Jednotou“ a věnoval vřelou vzpomínku Fr. Sušilovi, poukázav krátce na něho jako na největšího Moravana uplynulého století, vzorného kněze, osvědčeného vychovatele, vroucího vlastence a slavného národopisce.

V kroužcích konány byly tyto přednášky: „O všeobecném právu hlasovacím“, v sociologickém přednesl Ar. Kolář (III. r.); v historickém: 1. „O světském kněžstvu na Rusi“ (Frant. Gája I. r.); 2. „Vznik ruského rozkolu“ (V. Skácel IV. r.); 4. „Dějiny olomucké university“ (Rud. Korec I. r.); ve včelařském: 1. „O roji“ (E. Kovář II. r.), 3. „Včela a její výrobky v Písmě sv.“ (J. Hrdlička III. r.).

Celkem možno říci, že letos, v jubilejním roce Sušilově, členové „L. J.“ byli velice činní, neboť odevzdáno bylo celkem 129 prací prosou psaných, většinou samostatných, a 22 veršem.

K bosenskému konkursu podáno bylo 9 prací, z nichž tyto nové: 1. „Požehnání mariánského kultu na společenské postavení ženy“ (V. Frait III. r.), 2. „Několik myšlenek z boje o soukromé vlastnictví“ (Jan Bena III. r.), 3. „Z doby probuzení lidu českého ve Slezsku, zvláště na Opavsku“ (K. Hruzík III. r.). 4. Překlad Sienkiewicovy „Selanky“ (Frant. Pospíšil I. r.), 5. „Březinova kniha Hudba pramenů“ (Lad. Zamykal I. r.). Odměněny byly práce: Fraitova, Benova a Zamykalova.

K soutěži „L. J.“ odevzdáno bylo prací 8, vesměs cenných, a to: 1. „Fr. Sušil jako spisovatel theologický“ (Lad. Sloupský), 2. „Přehled dějin babylonsko-assyrských se zřetelem na Písmo sv.“ (Boh. Vařák III. r.), 3. „Rostlinstvo v lidových pověstech o Panně Marii“ (Leop. Reček II. r.), 4. „Úcta Adama Mickiewicze k Nejsvětější Panně“ (Rud. Kužela III. r.), 5. „Kulturní význam kněze“ (A. Kolář III. r.), 6. „Několik myšlenek o vývoji“ (Fr. Kutal

II. r.), 7. „Ukázky ze severosemitské epigrafie“ (Jos. Foltynovský II. r.), 8. „Panna Maria předpověděna ve Starém Zákoně“ (Petr Bartošík III. r.).

Odměněna první cenou byla Rečkova, druhou Bartošíkova, třetí Kutalova, čtvrtou Kolářova.

Hlavní oslava Sušilova u nás odložena důvodně až po prázdninách. Dne 24. června na podnět „Vlasteneckého musejního spolku v Olomouci“ celebroval vdp. kanovník Wisnar za Fr. Sušila mši sv., jíž súčastnili se s vdpp. představenými semináře též všichni členové „L. J.“.

V den sv. Jana Nepomuckého provedeny nové volby do výboru „L. J.“, z něhož zvolen pro příští rok Jašek Adolf předsedou a Foltynovský Josef jednatelem

S velikým nadšením uvítali bohoslovci nového velepastýře svého, nejdůst. knížete-arcibiskupa Dra Frant. Sal. Bauera, jenž vždy a všude podporoval šlechetné a vznešené snahy bohoslovcův a, jak projevil při audienci alumnům, bude i na novém působišti svém věnovati jim velikou péči — jako starostlivý otec něžně milovaným synům. Kéž Bůh zachová nám Jej dlouhá léta a sílí Ho v úřadě apoštolském!

Jest si přáti, aby nadšení, jaké se vzpružilo mezi členy naší Jednoty, neutuchlo, nýbrž dle ducha Sušilova přineslo i blahodárné, užitečné ovoce Doufám, že mocnou posilou pro další úspěšnou práci bude nám i letošní velehradská schůze, na níž se poradíme o společných snahách, hlavně o postupu v idei cyrillo-methodějské. Srdečný pozdrav všem jednotám! Předseda.

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Dne 25. března konána byla stá valná hromada za přítomnosti 60 členů. Zahájena krásnou ouverturou k opeře „Orfeus v podsvětí“.

Čteny zprávy funkcionářů.

Krátké a vřele procítěné oslovení přítomných, povzbuzení k životu čilejšímu. Předseda připomíná doby, kdy Jednota naše stála v popředí. Poukazuje na zhoubné vlivy, jež podkopávají všecku činnost šlechetnější. Pak probírány byly nově upravené stanovy. V nových bodech schváleny.

Dne 24. dubna konala se 101. valná hromada. Předseda zahájil schůzi za účasti 79 členů. Schváleny zprávy funkcionářů. Dočteny a schváleny stanovy. Po té jednáno o účasti na pouti svatohorské a ustanoveno vyslati osm delegátů. Po té přihlašují se páni na Velehrad. Ustanoveno pořádati Akademii na oslavu pětadvacetiletého trvání Jednoty, s níž spojena býti má oslava Sušilova. Schůze skončena.

Činnost kroužků:

I. Apologetický započal opět po velikonocích dne 18. dubna obvyklé schůze, v nichž přednášeli: 1. Vyvrácení determinismu, Jos. Kunc (I. r.). 2. Bedřich Nietzsche a jeho spis „Antichrist“, Ant. Doležal (III. r.). 3. „Víra a věda“, Jos. Jahoda (II. r.).

II. V exegetickém přednášel 23. března o thematě: 1. „Inspirace a mythus“, část I. (Jos. Kunc I. r.). (Po velikonocích opustili tři členové kroužek, mezi nimi i jednatel, na jehož místo zvolen Al. Šorm II. r.). 2. „Co soudí moderní rationalisté o evangeliích.“ (Al. Dolák III. r.). 3. „O důležitosti studia žalmů vzhledem na brevíř.“ (Al. Šorm II. r.) 4. „Společná exegese čtyř kapitol evang. sv. Matouše dle Knabenbauera.“

III. V historickém přednášel dne 29. dubna „Boj církve s mocí světskou o život a svobodu — do Josefa II. incl.“ Část I. (Josef Papáček III. r.) — Dne 8. května uspořádali členové tohoto kroužku slavnost Tře-

bízského s tímto programem: a) Jan Malát (Quartett): „Jenom ty mně, má panenko, pověz“, b) A. Messager: „Entr'acte du 3o Acte la fiance en Loterie“, c) Václav Beneš-Třebízský jako kněz, spisovatel a charakter“, nadšeně přednesl Ot. Hůla (III. r), d) Jan Knahl: „Při modlení“, e) Jul. Šafařík: „Moravěnko, drahá máti“, zapěli ctpp. z II. r.: Vítězslav Kudrnovský, Josef Chaloupka, Jan Petrásek a Ignác Kasalý.

IV. Sociologický kroužek měl tyto přednášky: „Historický vývoj liberalismu“, vlp. Fr. Stejskal (IV. r.). 2. „Proti spolku zase spolek“. Al. Dolák (III. r.). Dne 3. května zavítal na žádost kroužku vldp. Dr. Fr. Reyl, prof. sociol. zde, a přednáškou „O prospěšnosti sociologie ve veřejném životě“ vzpružil členy k další horlivé práci.

V. V kroužku pěvecko-hudebním mimo výše uvedené bylo nacvičeno: Alois Jiránek: „Starodávné tance“. (Quartett.) Jos. Omáčka: „Valčíkové tance“. Oskar Köhler: „Večerní modlitba v poustevně“. G. Bern. Voigt: „Návrat poutníkův“. Belini: „Norma“. (Quartett.) Donizetti: „Lucia di Lamermoor“, opera. Rosini: Kavatina z „Kaceladri“. Verdi: Ouvertura z „Adelaidy“. Ernst: „Elegie“, orchestr. Hřímalý: Ouvertura z opery „Zakletý princ“. Dr. Ant. Dvořák: „Slovanské tance“. Alf. Czibulka: Serenada „A foi“. Jul. Fučík: „Pod admiralskou vlajkou“, koncertní pochod. Dom. Ertel: „Směs z oper a písní“.

Bůh žehnej naší práci!“ PŘEDSEDA.

Z PRAHY.

Po svátcích velikonočních pořádala naše jednota celkem pět schůzí, a to: XXI. (17.) dne 18. dubna; XXII. (18.) dne 25. dubna; XXIII. (19.) dne 28. dubna; XXIV. (20.) dne 3. května a XXV. (21.) dne 9. května. Na programu schůzí těchto byla přednáška Ant. Havelky: „Církev na rozhraní století“, (apologetická črta). Účast byla vždy slušná a přítomen býval vdp. vicerektor Karel Stella.

Na pomník V. B. Třebízského sebráno a odvedeno bylo 17 K administraci „Čecha“ 5. května; mimo to kuřácký kroužek „Aula fumatoria“ odvedl administraci „Čecha“ 10 K.

Pozdrav bratrským jednotám! VÝBOR.

IZ CELOVCA.

Redno akademijsko dobo smo morali zaključiti že dne 28. aprila, ker bi sicer akademijske ure utegnile motiti priprave za letne oz. polletne skušnje. Drugi tečaj nam je bil torej zelo okrajšen in zato je tudi program akademije ostal nekako nedovršen. Zborovanj bilo v tem tečaju 7, govorov pa 8, k čemu moramo pa pripomniti, da je ostalo radi nepričakovano hitrega konca več govoru samo na papirju.

Naslovi govor so bili: 1. Kat. organizacija na Koroškem; pred. g. Iv. Lučovnik. 2. Slov. duhovniki, gojitelji izobrazbe in pisatelji; pred. g. A. Sadjak. 3. Slov. krajevna imena na Koroškem; pred g. B. Lakner. 4. Jurij Vega; pred. g. A. Benetek. 5. Odkod življenje na naši zemlji? pred. g. Fr. Vuk. 6. O slov. vsručiliških društvih; pred. g. Iv. Dolinar. 7. Najvažnejši ukrajinski pisatelji in pesniki; pred g. U. Hafner. 8. Prostozidarstvo in ujega nevarnost za cerkev in državo; prod. g. Iv Sekol.

In k zadnjemu sestanku se bodemo zopet sešli v nekaterik dneh, da se poslovimo v prvi vrsti od gg. četrtoletnikov, kateri so se vsa štiri leta bogoslovniškega uka le v akademiji vežbali za najtežavnejše delovanje kor. duhovnika. Majbno njih število — le trije Slovenci bodejo letos ustopili v dušno pastirstvo — je samo temna ilustracija kor. razmer, katere bi se pa še nepri-

merno bolj zmračile, ako bi bili navezani le na prirustek iz Koroške. Idealno stremljenje izvenkoroških, posebno štajerskih abiturijentov žrtvovati svoje moči in pomagati onemu bratu, kateremu preti v verskem in narodnem oziru večja nevarnost, privede še zmirom lep broj navdušenih mladeničev v celovško bogoslovje, v katero prinesejo seboj iz srečnejših in veselejših južnih krajev južni ogenj in južno navdušenje, katerega mrzli Korotan tako zelo potrebuje.

Bog daj, da bi iz zunanjih okolščin ta naša glavna podpora nas nikdar ne zapuštila!

Pozdrov! TAJNIK.

Z PRZEMYŚLA.

Życie wśród nas upływa jednostajnie. Wzakresie pojedynczych kółek „Kongregacyi“ praca postępowała zwykłym trybem. W kółku historycznem miewał przez parę godzin odczyty kolega Kazimierz Kotula (III. r) na temat: „Ozniesieniu Jezuitów“. W kółku filozoficznem odbywał sie v dalszym ciągu szereg odczytów o Bronisławie Trentowskim; następnie rozpoczęły się prelekcye o Karolů Libelcie („Kosmologia i Ontologia Libelta“, Sikora, II. r.). Na posiedzeniu kółka ogrodniczego wygłosił odczyt kol. Lutecki (I. r.): „O klombach kwiatowych i o doborze kolorów“, gdzie przedstawił sposoby przyrządzania ziemi pod klomb, i obsadzenia jej młodemi roślinkami według gatunków i kolorów. W porze zaś wiosennej teoryę przekształca się w czyn, ucząc się również szczepić pod kierownictwem sekretarza sekcyi ogrodniczej, kol Wojtasa (II. r.). Chór nasz śpiewał w „Wielkim Tygodniu“ na „ciemnych jutrzniach“: „Jeremiady“, a podczas sumy Wielko-niedzielnej wykonał ładnie w raz z orkiestrą wojskową wzniosłą mszę ks. Perosi'ego. Kierownictwo orkiestry seminarzyckiej, w miejsce Alojzego Ruszara (IV. r.), który około jej rozwoju i udoskonalenia wielkie bardzo położył zasługi, objął Witkiewicz (I r.).

W początkach kwietnia urządziliśmy ku czci św. Józefa akademię. Program jej był nustępujący:

Część I.: 1. Słowo wstępne (wygłosił Józef Buda (IV. r.). 2. Lambillot: „Vir fidelis«, chór. 3. Ewan: „Przyjdź Królestwo Twoje“, deklamacya (wygłosił Kuziara, II. r.). 4 Franke: „Zwei Seelen und ein Gedanke“, orkiestra. 5. Dysputa na temat zgodności wiary i objawienia z wiedzą i nauką. (Przeprowadzili ją: Wierzbicki i Fuchsa, I. r.) — Część II.: 6. „Hymn do Boga“, chór. 7. Smutny: „Wieniec pieśni narodowych“, orkiestra. 8. Rozwój czci św. Józefa, odczyt (Kotula Kazimierz, III. r). 9. Becker: „Kościółek“, chór.

Do obrazu naszego życia poza godzinami naukowemi, pozwolę sobie dorzucić jeden jeszcze rys, bardzo znamienny i charakterystyczny. Rozpoczęlo mianowicie u nas tego roku ożywioną dosyć pracę nad ukształceniem i uświadomieniem naukowem najbardziej może opuszczonych od wszystkich i zapomnianych istot, młodzieży rzemieślniczej, terminatorów. Inicyatywę do tej pracy dał Najprzewielebniejszy ks. Biskup Pelczar, który litując się na dolą tych nieszczęśliwych, zaopiekował się nimi prawdziwie po ojcowsku, niosąc im pomoc i ratunek. W celu oświecania tej młodzieży skłonił Najprz. ks. Biskup przemyskich pracodawców do tego, by w każdą niedzielę i święta po południu posyłali swych terminatorów do budynku katolickiego stowarzyszenia robotników „Przyjażni“, gdzie odbywają się dla nich co tydzień popularne wykłady z najrozmaitszych dziedzin i zakresów. Nauczycielami ich i prelegentami są nasi teologowie. Na czele tego, — że tak nazwę — uniwersytetu ludowego przynajmniej w miniaturze, stoi dyrektor, którym jest jeden z księży wikarych, a którego obowiązkiem jest oprócz ogólnego kierownictwa, miewać do chłopców co niedzielę nauki katechizmowe. Nasi zaś teologowie

uczą ich śpiewu i muzyki, a nadto w popularny, przystępny sposób wykładają im historyę polską, historyę kościelną, fizykę, geografię i nauki przyrodnicze.

Wiem dobrze, że szczegół ten i zajęcia tego rodzaju wychodzą już poza ramy „Kongregacyi“ i nie mają wiele z nią wspólnego, — skoro jednak mamy się z Teologami Słowiańskimi bliżej poznać i do siebie zbliżyć, — uważam za stosowne, obraz naszych stosunków, naszych prac i zajęć, oraz tętno naszego życia, w najzupełniejszych barwach jak najwierniej, a więc i w jego drobniejszych szczegółach, przynajmniej przez naszkicowanie nakreślić i odtworzyć.

Zasyłamy Braciom Słowiańskim serdeczne słowiańskie pozdrowienie i uścisk braterski!

Eugeniusz Okoń.

ІВАН ЗАВЕРУХА, богослов у Львові.

Погляд на духове житє руско-українських богословів в духовній семинарії у Львов, за рік 1902/3. (Dokončení.) Не меньше гарно розвивав ся суспільно-економічний кружок. Замітнійші відчити буль ось такі: — Соціялїзм в відношеню до Церкви, — Полїтичні ідеї XIX. в., — Економічне положенє галицких Русинів від 48. р., — Полїтичні ідеї (відчитувано на двох сходинах, задля широкої дискусиї).

В кружку господарскім відбуло 6 сходин. Завдяки викладам о. Глодзїньского взросло між питомцями заінтересованє до господарства. Многі пізнали, як пекуча для сьвященика на селї потреба знаня сеї галузи науки, та пильно взали-сь до науки в тім напрямі. Відчити були слїдуючі: — Про садівництво, — Господарка пчіл в улию і вибір місця під пасїку, — Саджене, множене та щепленє садовини (теоритичні відомости поглублювали-сь по-части практично в шкілцї дерев овочевих), — Житє ростин (фізиольогічна розвідка), — Обірник, его значіне, уживане і хосен.

Кружок славяньскый поклав собі за задачу познакомити-сь і удержувати живі-дружні зносини з богословами славяньскими: Чехами, Словінцями, Хорватами, і Угро-Русинами. В тій цїли кружила оживлена переписка між ними а нашими богословами зі Славянского кружка; висилано книжки, часописи, та деякі вісти про свое проживане і т. д. З нагоди з'їзду богословів моравских в Велиградї (ческі на з'їзд не явили ся), на котрім взяли участь заступники иньших славяньских наций, вислали також наші богосовли свого відпоручника, Григория Плакиду, за ініціятивою Славяньского кружка; на торжество приїхав був рівнож оден богослов-Русин з Інсбрука (о. Куницкий). Кружок відбував свої сходини, на яких видчитувано важнїйші змістом листи з переписки, та виголошено старанно і гарно оброблену працю про відроджене Чехів і їх житє по нинїйшну добу.

В кружку лїтературнім відчитивано оригінальні праці, або перерібки, та подавано оцїнку деяких новійших творів руско-українських.

Годить ся, еще згадати про кружок сьпівацко-музичний, завязаний в тій цїли, щоби плекати передовсїм руску пісню і музику. З давен-давна істнує в нашій семинарії гарно вичиколений хор і музика інструментальна, а що-річно розвиває ся завдяки охотї питомцїв та підмозї зі сторони Ректорату. —

Нашим питомцям пособляє в образованю богата доволї бібліотека семинарска — власність Ректорату, яку минувшого року упорядковано і помножено цїнними дїлами головно нїмецких теольогів. Бібліотека числить 1682 дїл, а понад 6 тисяч томів. — Трохи обшир-

нїйше розкажемо про стан бібліотеки читальняної, яка є власностию питомців. Впорядкована она після трох дїлів:

Дїл І. — лїтература белетристична; обнимає 446 книжок, 369 томів. Тут заступлена белетристика: руско-українська (кн. 199, том. 96), росийска (кн. 76, том. 144), польска (кн. 98, том. 75), нїмецка (кн. 52, том. 31), ческа (кн. 13, том. 12), галицко-русская (кн. 8, том. 11). — Дїл ІІ. — лїтература наукова; обнимає 280 книжок, 186 том. Сюди зачислена: 1. Лїтер. богословска (кн. 57, том. 67); 2. лїтер. історична (кн. 44, том. 41); 3. Істория лїтератури і критика (кн. 58, том. 40); 4. лїтер. агрономична (кн. 21, том. 7); 5. Мішана лїтер. (кн. 100, том. 31). Дїл ІІІ. — журналїстика, обнимає 149 кн. 461 том. Крім того годить ся сказати, що осібну невеличку бібліотеку має музей господарский під своїм зарядом.

Здало би ся також згадати на конець про наше товариство пожичкове „Власна поміч“. Товариство се о стілько зависиме від Читальнї, що видїл его виберає ся на загальних зборах Читальнї. Цїлию товариства є, щоби біднїйшим богословам удїляти грошеві позички, чи то на убране, чи на иньші потреба, та усунути шкідливе затягане довгів лихварских у ріжних користолюбців. Майно товариства росте з доходів трафіки, яку тов. удержує в семинарії, з членьских вкладок, з відсотків від позичок, розродажи книжок, та добровільних датків. За час від 10-го грудня 1903 до 1-го марця 1904 касовий оборот представляє ось як:

А. Приходи.

1. Готівка в дни 10./XII. 1903 . .	105·74 К
2. Позички сплачени членами	1140·90 К
3. Побрані відсотки .	17·09 К
4. Вписове і вкладки .	19·— К
5. Вкладки щадничі .	267·— К
6. Иньши:	
а) Дар Ексц. Митрополита Шептипкого	1000·— К
б) Дар О. Ректора Дра. Хомишина . .	60·— К
в) Зворот за друки .	28·30 К
Разом . . .	2638·03 К

Б. Розводи.

1. Удїлених 98 позичок	1459·— К
2. Виплачені вкладки ощадности . . .	251·— К
2. Кошта адмінїстрациї	0·44 К
4. Видатки над'звичайні, на видане карток з видами .	62·— К
5. Льокациї в тов. кред. „Днїстер“ . . .	800·— К
Разом . . .	2572·44 К

Зіставлене:

А. Сума приходів . .	2638·03 К
Б. Сума розходів . .	2572·44 К
В. Готівка з д. 1./III. 1904	65·59 К

Загальний касовий оборот від 10./XII. 1903 — 1./III. 1904 виносить 5210·47 К. Так меньше більше представляє ся наше духове жите. Побіч обовязків назначених статутом та науки унїверзитетскої не йшла лїниво і приватна праця в загалу питомців. А найкрасшим еї овочем — се „Католицкий Всхід“, часопись, яку ми отсе стали видавати власними силами. Поки-що малі еще успіхи, але є в Бозї надїя на красшу будучність. Скріплять ся еще молоді сили, а ревність для Христової Церкви і свого поневоленого, забутого народу руско-українського стане метою усїх наших змагань! На жаль мусимо признати, що братя Славяни — не всї щирі братиї оден другому ... Та дасть Бог, що засьвітить колись сонце і в наше віконце.

ROZMANITOSTI

Univ. prof. Dr. M. Zdziechowski, známý hlasatel slovanské vzájemnosti, přednášel dne 8. května v krakovském „Slovanském klubu“ o idei cyrillo-methodějské. Vysvětloval nejprve význam ideje této pro náš národ a Slovany vůbec: Úcta sv. Cyrilla a Methoda jako světců a patronů národních má nám býti pobídkou a posilou v boji proti nepříteli domácímu, jímž je náboženská lhostejnost a protikatolické vystupování ve veřejnosti. Úcta sv. C. a M. jako apoštolů, zakladatelů písma a ušlechtitelů jazyka slovanského, musí dát národu hlubší a ušlechtilejší základ v boji proti nepříteli vnějšímu, t. j. proti násilné germanisaci. A konečně úcta tato, spojující národ náš s jinými větvemi katolického Slovanstva, sbližuje současně jej i celý západní slov. svět katolický s odštěpeným Východem, který stejnou zbožností lne ku sv. bratřím. Odtud nové heslo o veliké dějinné úloze katol. Slovanů. Dále podal p. prof. stručný obraz historického vývoje myšlenky cyrillo-methodějské u nás. Začal od blahodárného působení Fr. Sušila, dotkl se památných let 63tých, kdy šlechetné snahy Sušilovy slibně se rozvíjejí, vzpomněl zasloužilého probošta velehradského, Karla Molitora, založení „Matice Velehradské“ a pak polské účasti na jubilejních slavnostech r 1885. Obšírněji zmínil se p. prof. o pokračovatelích, kteří v duchu Sušilově působili a dosud působí na Velehradě. Mluvil o P. Jos. Vykydalovi, který r. 1880. počíná vydávat „Sborník Velehradský“, o P. Janu Vychodilovi a Dr. A. Stojanovi, kteří zakládají „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda“ ku vzpružení ideje c.-m. Zvláště pak upozorňoval na každoroční prázdninové sjezdy velehradské, z nichž hlavně v nadšené sjezdy bohoslovců ze všech seminářů slov. kladl oprávněné naděje. Aby ukázal, jaký úkol čeká spojené síly katolíků slov., podal na konec obsah brošury „Idea cyrillo-methodějská“, otisku to slovinsko-českého článku Grivcova z I. čísla „Musea“, kde se přesvědčivě akcentuje nutnost nábožensko-kulturní organisace katol. Slovanů ku zdárnému pěstování věd především theologických se zřetelem na pravoslavný Východ. — V debatě, jež se po přednášce rozvinula, proneseno mimo jiné též přání, aby i Poláci dojížděli na sjezdy velehradské, což můžeme jen s radostí vítati jako praktické plnění slovanské vzájemnosti.

(Ol.)

Východní církev.[1]) Rusové usilují, aby si uchovali vůdčí roli mezi pravoslavnými křesťany. Toho dosáhnouti zkoušejí pomocí zevnější ruské politiky a duchovních akademií. Každá duchovní akademie má několik stipendijních míst pro Srby, Bulhary, Řeky, Syřany, Chaldejce a j. Tím se dosahuje, že v každé rozkolnické církvi nalézáme několik učených církevních hodnostářů, kteří se vzdělali v Rusku. — V posledních letech mezi Rusy zájem pro balkánské národy nějak ochladl, když se u nich nedomohli žádoucích úspěchů. Jak Rusko mělo při tom své politické zájmy, tak se též balkánské národy počaly odvraceti od Ruska, neboť nedosáhly na něm očekávané politické pomoci. Ruský duchovní při poslanectví v Cařihradě, archimandrit Jona, napsal o tom knížku „Svět s Vostoka“ (Světlo z Východu.) Archimandrit Jona praví, že se na Rusi pramálo cení pravoslavné národy v tu-

[1]) Překlad článku Fr. Grivcova, jenž uveřejněn ve slovinském časopise »Voditelj v bogoslovskih vedah« 1904, seš. 2, str. 233—35.

recké říši. Církevní život a duchovní vzdělání není u národů těch tak nízké, jak se v Rusku myslí; tak podřízeného, nepatrného významu, jak o nich v Rusku je domněnka, ty národy rovněž nejsou. Doposaváde balkánské národy stále s nadějí obracely své zraky k Rusům a od nich očekávaly opory v politice i náboženství. Nyní však počaly hledati pomoci v západní Evropě a tím staly se také přístupnými „katolické agitaci". Nechť se tedy Rusové počnou zase živěji zajímati o pravoslaví v Turecku, dokud je ještě čas, neboť pravoslavní křesťané pod tureckou vládou nemají sami s dostatek síly, aby se mohli déle brániti „katolické agitaci".

A skutečně nastalo v druhé polovici minulého roku v Macedonii znatelné hnutí za sjednocení s katolickou církví. Bulharské a ruské listy již vícekráte upozorňovaly na „opravdové nebezpečí", které hrozí pravoslaví v Macedonii. Francouzské katolické listy opětně očekávaly mnoho úspěchů pro katolickou církev a vyzývaly Francouze, aby pomáhali Macedoncům a mírnili jejich bídu, tím že uspíší hnutí pro unii. Přece však při všem tom hnutí hrají vůdčí úlohu soudobé a politické popudy. Macedonský povstalecký vůdce Sarafov vyslovil se v Římě dosti zřetelně, že politické intence tvoří základ celého hnutí. Jiný povstalecký vůdce Čončev upozorňoval zase Rusy na nebezpečí, jaké hrozí pravoslaví. Zřejmo tedy, že byť i byla celá záležitost jen smluvenou politickou honbou, přec není bez důležitosti. Kdyby mohli katoličtí missionáři ubohý lid ještě v pravý čas přiměřeně poučiti a skytnouti mu dobrých kněží, zajisté by se dopracovali jakéhosi úspěchu; pakli se to nezdaří, nelze pro nynějšek mnoho očekávati. Vždyť bylo kolem r. 1860 mezi Bulhary ještě mocnější hnutí pro unii (také z politických popudův) a na konec se všemu usilování katolických missionářů sotva podařilo zachrániti nějaké zbytky unie.

V Rusku se minulého léta s velikou živostí probírala otázka o sjednocení starokatolíků s pravoslavnou církví; dokonce žáci duchovních akademií řešili ve svých vědeckých disertacích tyto otázky. Rusové nejsou za jedno, zda by měli považovati starokatolíky za pravověrné, či ne; již s ohledem na starokatolíky mohlo převládati prvé mínění, ale tím věc ještě není rozluštěna. Mezi samými starokatolíky je pouze menší část pro sjednocení; vedle toho pak vyskytují se církevně-právní otázky, kterých skoro rozřešiti nelze.[1]) V Christianskem Čteniu" (prosinec 1903) Kerenskij, professor duchovní akademie v Kazani, zřetelně vyložil, že jsou dosud ještě na obou stranách nepřekročitelné překážky; přes to však praví, že tím ještě není zničena všecka naděje na sjednocení. Z celého je viděti, že rozhodující ruské kruhy z církevně-politických ohledů si přejí, aby se otázka tato projednala. Nám se ovšem zdá býti podivným, jak se mohou Rusové tak rozohňovati a zajímati o malou hrstku starokatolíků, s kterými v západní Evropě nikdo nepočítá. Ale hlavní motiv toho všeho je, že ruská církev zvláště z nábožensko-kulturních zřetelů potřebuje svazků se západní Evropou.

L. Z. (Ol) [O. p.]

С. С. Глаголев, Сверхъестественное откровеніе и естественное Богознаніе внѣ истинной Церкви. Харьковъ. 1900.

Kniha moskevského professora Glagoleva, odměněná cenou 500 rublů, oplývá učeností v nejrůznějších oborech a vyniká mnoha vzácnými příspěvky apologetickými — ale bohužel právě nejdůležitější věci, důkladného řešení hlavní otázky, jí se nedostává. Pan autor snaží se uvésti ve shodu s rozumem pravdu, že vně církve není spásy. Posouditi kriticky, co o té věci zvláště v novější době napsali katolíci, různé jejich domněnky prozkoumati opominul. Tuším, že by tak jiných úsudků byl se

[1]) Mnoho pojednání o vztahu starokatolictví ku pravoslaví jest uveřejněno v jednotlivých ročnících starokatolického orgánu: »Revue internacionale de Théologie.« Berne. — Překl.

dobadal. Pravdu, že jen v církvi lze se spasiti, pojímá doslovně, vytrženou ze souvislosti s jinými. Že by víra volněji pojatá stačila, jak se domnívá K. Gutberlet (Heinrich – Gutberlet, Dogmatische Theologie, Bd. VIII (1897) S. 497 - 505; cf. A. Fischer, De salute infidelium Essendiae 1886), nebo že by stačilo uvěřiti podání na prvotním zjevení se zakládajícím, že jest Bůh, jenž dobré skutky odměňuje a zlé trestá, jak soudí Fr. Schmid (Die ausserordentlichen Heilswege für die gefallene Menschheit. Brixen 1899 S. 225—243), autor nemůže uznati pokládaje víru v pravou církev za nezbytnou. Důsledně bona fides u bludařů je nemožna (str. 438 až 439) proto, že každý, kdo vyhovuje své povinnosti, vyhledá si „gdě čtut istinnago Boga“ (str. 387). Nevíme, zdali popírá též nauku o účinnosti tužby (votum Sušil) po křtu a myslí-li, že aspoň pro dospělé třeba i pojítek hierarchické poslušnosti a církevního účastenství; ale i bez toho bylo by mu tvrditi, že Bůh hromadí zázraky na zázraky — leda že by „náhodou“ všichni svou vinou opomenuli hledati církve. Sám nejsa prost lichých úsudků zdá se, že nechápe, co to je zbaviti se bludů, v nichž někdo byl vychován. Milost boží zpravidla přizpůsobuje se okolnostem přirozeným; Duch sv. působí v nevěřících sice vždy s tím záměrem, aby je přivedl do své církve; ale příčí-li se tomu okolnosti, proto zázraků netvoří. Cf. na př. sv. Ambr., De obitu Valentiniani n. 51 ss.

Autor směle se zastává pravdy, že není spásy vně církve. Nepopírá však, že všem lidem dostává se té pomoci Boží, jíž třeba, aby byli spaseni. Má-li as, čím by vyložil, proč z tolika lidí na světě tak málo nachází pravou církev, proč svou vinou maří si spásu? (cf. str. 19.) Že tyto poměry nesrovnávají se právě s počtem pravděpodobnosti, uzná zajisté sám. Nezbude mu as než domněnka (hypothese), že Bůh — snad hledě k prvotnému hříchu — jen takové lidi posílá na zemi, o kterých ví napřed, že se jednou nebo častěji proti němu rozhodnou a proto do církve se nedostanou; domněnka, jíž z domyslu nelze sice zavrhnouti, ale která by asi potřebovala pomocné hypothesy, není přiměřenou na vysvětlení osudu četných dětí (a zárodků) beze křtu odebravších se na onen svět, o něž autor ani nezavadil.

Celý spis je důkazem, jak zanedbávání katolické literatury theologické je ruské theologii na újmu. (In.)

Staříčký žák a ctitel Sušilův nám píše: „Dobře činíte, že zraky naše obracíte k slovanskému severu a jihu. Článek p. Frant. Grivce je zdařilý a hluboce promyšlený . . . Pravé dědictví sv. Cyrilla a Methoděje jest: 1. Víra katolická, 2. církevní jazyk staroslovanský, 3. láska k Slovanům, studium, věda a umění . . . O Sušilovi vím mnoho. Byl malomluvný, ale pilný jako včelička. V učírně se obyčejně mezi přednáškou a výkladem N. Z. procházel. Sv. Cyrilla i Methoda kladl nám za vzor života kněžského, života apoštolského. Zmíniv se o Velehradu a Hostýnu byl v nadšení; náhle však ustal, říkaje: ‚Ale nechme toho, nepatří to k věci!‘ . . .“

Bohoslovci českoslovanští pořádají na Velehradě ve dnech 2. a 3. srpna pouť a akademii k oslavě Frant. Sušila. Zakončení bude na Hostýně, k němuž Sušil vždy v životě pohlížel s idealní láskou. — Nadějeme se, že sjezd důstojně přispěje k oslavě velikého našeho vzoru, a co hlavního: že mladé síly s chutí a nadšením rozeženou se za jasněji uvědomělou metou. Přátelé, přijďte a raďte!

Rusínští bohoslovci, kteří dosud vydávali zdařilý almanach, založili si letos periodický časopis „Католицкий Всхід“ na způsob našeho „Musea“. Na programmu jest nejen cvičiti se v péře, nýbrž též seznamovati katolický západ s východem schismatickým, jak ukazuje již motto: „O mei Rutheni, per vos ego Orientem convertendum spero“ (Urban VIII.). — Obsah I. čísla jest zdařilý a opravňuje k nadějím.

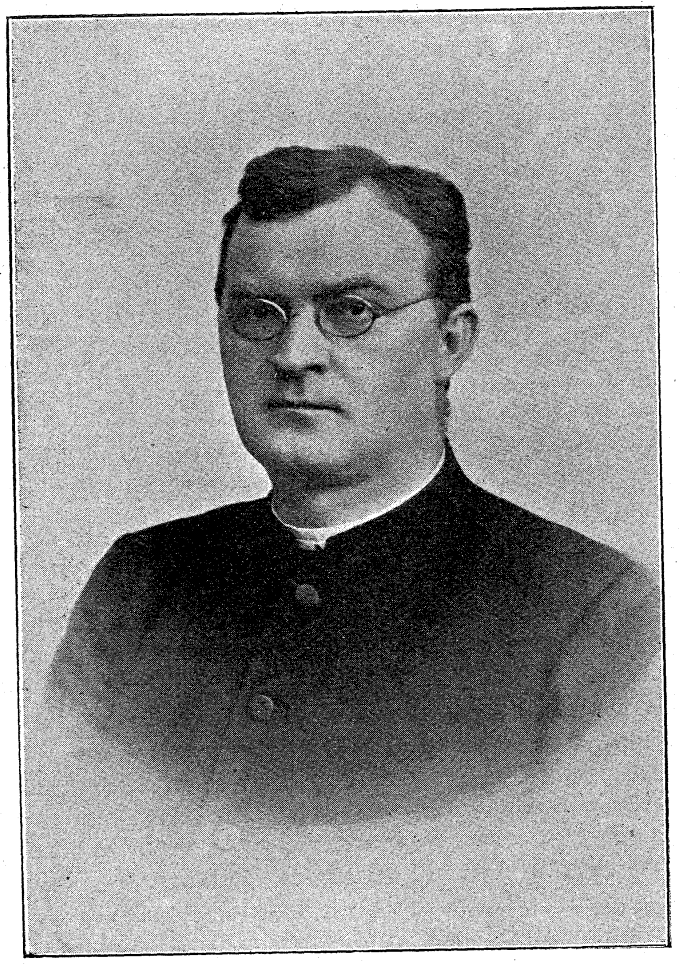

Dr. ROBERT NEUSCHL.

Dr. ROBERT NEUSCHL.

Často slýcháme, že alumnát brněnský má dobré jméno mezi rakouskými kněžskými semináři. Nechceme hledati příčiny a nebylo by zde ani místa k tomu — mimoděk jen na vysvětlenou připojujeme známá jména jeho professorů: Šušila, Chmelíčka, Jak. Procházky, Dra Jos. Pospíšila a mn. jj. Tolik je jisto, že duch těchto mužů rozlil osvěcující a zahřívající paprsky na duševní lány českého dorostu kněžského a zátiší seminárnímu dal nádech rodinného krbu, kde se volněji dýchá, jaksi po domácku, nenuceně pohybuje a s opravdovou, veselou chutí staví se základy pro další obětavě činná léta. Výchov dospívajících vyžaduje si — řekněme: diktuje si až — více přátelského tepla, jakýsi druh kollegiality; kde toho není, tam stopy odcizení vždy patrně se vlekou a uniformita, pevné semknutí pracovníků (na straně naší čím dále potřebnější), neustále se viklá. Vneste do seminárních budov mezi chovance poměr otce a syna — a jsme přesvědčeni, že bude větší ticho na vlnách . . .

Zvláštní shodou okolností naskytá se nám letos, v památném roce Šušilova jubilea, vhodná příležitost oslaviti 25leté kněžské jubileum nadšeného oslavitele Šušilova a horlivého příznivce liter. našich snah — Dra Roberta Neuschla. Stůjtež zde aspoň některá životopisná data, jak jsme je zvěděli od jeho přátel.

Dr. R. Neuschl narodil se 20. ledna 1856 v Nov. Jimramově, kdež otec jeho Josef byl revírníkem u J. Exc. hraběte Egberta Belcrediho. Matka Albina, roz. Svítilova, byla z rodu měšťanského z Nov. Města. Přestěhovav se záhy s rodiči do Krásné (hejtm. Novoměstské [1]), chodil tam do obecné školy a měl učitelem Homoláče, muže šlechetného, zbožného a vychovatele důkladného. III. a IV. třídu hlavní školy a též I. třídu gymnasijní navštěvoval v Mor. Třebové u Piaristů. Další studia gymnasijní konal v Brně na českém gymnasiu, jsa chovancem pacholeckého semináře. Studoval a maturoval s vyznamenáním. Vstoupil na bohosl. ústav brněnský, kde vesměs s výborným prospěchem věnoval se bohoslovnému studiu. 16. července 1879 vysvěcen na kněze a asi rok byl kaplanem v Nové Vsi na mor. Slovácku, kde jest jeho činnost dosud v blahé paměti. Od biskupa K. Nöttiga poslán na vyšší theologický ústav Frintaneum u sv. Augustina ve Vídni, kdež se stal doktorem bohosloví. Vrátiv se do Brna byl krátký čas katechetou na matičních školách brněnských, pak na I. českém gymnasiu výpomocným a na II. českém gymnasiu skutečným učitelem náboženství a exhortatorem a zároveň docentem fundamentalní theologie na bohosloveckém ústavě. Roku 1889 ustanoven řádným professorem mravovědy na bohosloveckém ústavě brněnském, podržev spolu docenturu fundamentalní theologie až do zřízení samostatné stolice pro filosofii a fundamentalní theologii roku 1899. Od roku 1901 přednáší též církevní právo.

Neunavná činnost Dra R. Neuschla vyčerpává se hlavně dvojím směrem: v homiletice a sociologii. V obou těchto oborech bohatých získal si zásluh jak slovem, tak i pérem.

Ač zaneprázdněn prací kollejní, pilně vypomáhal vždy ve zpovídání a kázaní jak u kapucínů, kde v klášteře po mnohá léta bydlel, tak nyní

[1]) Po letech odstěhoval se otec zase na revír do N. Jimramova, kde zemřel; pochován je tamtéž.

u sv. Jakuba v Brně. Často zván za slavnostního kazatele a široce založené jeho řeči na schůzích nacházejí vždy hojnost vděčného posluchačstva. Skvělé programové řeči jeho na všech třech velkých všeobecných sjezdech československých katolíků: v Brně r. 1894, v Praze 1898 a opět v Brně r. 1903, dále na krajinských sjezdech v Turnově r. 1897 a v Kroměříži r. 1901 zvláště zasluhují zmínky. Dvakráte úchvatnými řečmi slavil Sušila: roku 1893 při slavnostním přenesení ostatků Sušilových na hřbitov ústřední a letos o velké jubilejní Sušilově oslavě, kterou pořádalo za přispění „Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje“ „Ústředí katolických spolků nepolitických v diecési brněnské“.

Stejně čilá jest i jeho činnost spisovatelská. Roku 1898 vydal tiskem první sbírku „Postních kázaní“, konaných u sv. Tomáše v Brně, r. 1901 pak následovala druhá pečlivá sbírka „Secunda post naufragium tabula“. Obě došly veliké obliby mezi klerem, ano první z nich přeložena i do slovinštiny: „Jezusovo trpljenje in sedanji čas“ (v Lublani). Ve zvláštním otisku vydána též „Řeč slavnostní“, kterou za příčinou 50. biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. promluvil ve schůzi Katol.-politické jednoty v Brně r. 1893. Mnohá kázaní a exhorty chová ještě v rukopise.

Od r. 1898 (V. roč.) až 1903 (X. roč.) byl redaktorem socialně-homiletické části „Kazatele“, kdež uveřejněno 18 jeho pádných řečí. Připomínáme zvláště: „Otázka dělnická“ (prosloveno 22. prosince 1894 na schůzi katol.-pol. jednoty v Přerově), „O významu a důležitosti křesťanství pro společnost lidskou vůbec a učení jeho o autoritě, spravedlnosti a lásce zvláště“ (21. srpna 1899 na sjezdě katol. v Turnově), „Rolnictvo a liberalismus“ (16. prosince ve Slavkově), „O manželství a křesťanské rodině“ (26. srpna 1901 v Kroměříži), „Zdali klesají státy a národové katoličtí“ (katol. sjezd v Brně 1. září 1903).

Všechny řeči a spisy Dra R. Neuschla vyznamenávají se řečnickou přesností, přehledností, hluboce působivým dojmem, důkladnými vědomostmi a neobyčejnou sečtelostí. V té příčině zvláště sluší připomenouti jeho dvojdílnou, obsáhlou „Sociologii“, první to dílo u nás, jímž na základě nejvýznačnějších kapacit v tomto oboru mohutný položen základ k nadějné stavbě české sociologické vědy křesťanské. Celé statě „Sociologie“ přeloženy i do maďarštiny. Jí získal si pan professor nesmrtelných zásluh a zapsal se u vděčnou paměť posluchačů, napsav jim téměř celou sociologickou encyklopaedii.

Mimo to v poutavých přednáškách sociologických nabádá Dr. R. Neuschl posluchače své v alumnátě ku práci na tomto poli, u nás, bohužel, vždy ještě nedosti vzdělávanému, a vždy ochotně přispívá vzácnou radou. A že myslí to upřímně, dokazuje patrně veškerá jeho sociologická a spolková činnost. Kde je kraj uvědomělejší a politicky jen trochu probudilý, všude známo jest jméno Dra R. Neuschla jako velkého příznivce a podporovatele spolkového života; řídil po Dru J. Pospíšilovi několik let katol.-politickou jednotu v Brně a nyní je předsedou křesť.-socialního spolku „Svornost“ a jednatelem „Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje“.

Za horlivou činnost dostalo se mu kromě popularity a čestných uznání i zasloužilého vyznamenání církevního: jmenován konsistorním radou, roku 1894 bisk. radou a konsistorním assessorem, examinatorem prosynodalním a bisk. komissařem při některých školách brněnských.

Mezi kněžími a laiky má mnoho upřímných přátel a ctitelů, kteří jako zvláštní důkaz věrného přátelství chovají mnohou příležitostnou báseň či „ódu“ jim věnovanou, vážného i žertovného obsahu.

Připojujeme se k jeho vděčným ctitelům a nelíčeně oddáni jemu jako laskavému učiteli voláme s katolickou Moravou: „Mnohá léta!“

E. MASÁK (Br.)

IN DUBIIS.

Nondum venit tempus
domus Domini aedificandae.

Lesk očí zlých a touhy rozpoutané
mně svítí z dálek ve tmě skrčených.
Je tma a ticho, jako v Gethsemane,
na vlnách před bouří tak ztišených.

Jen lehký vánek chvílemi je zčeří,
v něm cypřiše tak smutně šeptají:
o duších, v nichž se jako večer šeří,
o pustých chrámech, které lekají . . .

A vše si duše náhle sama vysní,
co přinesla tam kdysi za obět.
S vášnivou na rtech rozhořelých písní
jde Mládí bouři revolt na břeh pět.

Výkřiky nočním vzduchem rozechvělé
zvěstují tichu hrdé protesty
a letí k horám černým, v dálky stmělé,
kde rudá záře plane nad městy.

A oči zlé tak pořád odtud svítí,
krvavá okna spustlých kathedrál;
poslední trosky do noci se sřítí
na hlavu toho, jenž je budoval . . .

Mé Mládí rozkoš žití smutně zpívá
nad hrobem zašlých, nerozkvetlých dnů.
Pak přijde, vím, ta stará bolest divá
zdeptaných k jaru mladých záhonů.

A ticho zase, jako v Gethsemane,
kdy Božské ruce úzkost sepiala.
Až den snad zjeví pole udupané,
kde duše místo pro chrám hledala.

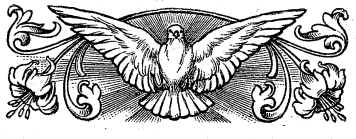

VÁCL. FRAIT (OI.).

Kritický rozbor základů Marx-Engelsovy sociálně-demokratické soustavy.

(Dokončení.)

2. Heglova dialektika.

Podle dosavadní idealistické filosofie, od Hegla metafysickou nazvané, existovaly v mysli Boží od věčnosti nezměnitelné ideje, svět ideologický jevil se býti čímsi hotovým, filosofie zkoumala jenom vzájemný vztah jedné ideje ke druhé. Proti této metafysické filosofii postavil Hegel svoji filosofii dialektickou, položil místo klidu pohyb, místo hotových idejí — vývoj idejí. Dle Hegla idea se vyvíjela, zcizovala se, objektivisovala se od stupně ke stupni, až vrátila se opětně sama k sobě. Tento výjev idejí nezáležel v prosté výměně dvou idejí, nýbrž v zápase idejí v protivách. Každá idea chovala v sobě ideu opačnou, čili negaci kladu, z této negace opětnou negací vzniká klad vyššího stupně. Tento vývoj v říši ideologické obsahuje tedy tři stadia: thesi, antithesi a synthesi.

Bylo by divným, kdyby tento Heglův system o vývoji idejí materialista Marx-Engels přijal do svého krámu. A přece! Avšak on přinesl tento vývoj z říše pojmů v reálnost věcí. Marx ve svém „Nachwort zum Kapital“[1]) vyjadřuje se o této záměně takto: „Moje dialektická methoda nejen že v základě svém různí se od dialektiky Heglovy, ona jest úplnou její protivou. U Hegla je myšlenkový postup, který dokonce pode jménem idey proměňuje se v samostatný předmět, demiurgem skutečnosti, tvořící jeho zevnější spředmětnění. U mne naopak není pojem ničím jiným, než hmotou přetvořenou v hlavě lidské.“ Heglova dialektika „postavena byla na hlavu, vlastně místo na hlavu, na níž dříve stála, postavena byla opět na nohy.“ U Marxa tedy pohybují se v protivách ne pojmy, nýbrž věci; věci měly se negovati a záporem záporu dospívati kladu vyššího stupně.

S touto dialektikou, ano i Heglovou mluvou setkáváme se u Marxa velmi často. Píše na př.: „Na jistém stupni vývojovém zplodí výrobní způsob materielní prostředky ku vlastnímu zničení.“[2]) Aneb „vyvlastňovatelé budou vyvlastněni.“ Ba celý hospodářský vývoj Marxův je velkým dialektickým processem. Marx sám píše o něm takto: „Kapitalistický způsob výrobní, t. j. kapitalistické soukromé vlastnictví je první zápor individuelního, na vlastní práci založeného vlastnictví. Zápor kapitalistické výroby bude způsoben od ní samé (t. j. kapitalistická výroba, jež je negací, bude se sama negovati) nutně jako nějaký přírodní process. Jest záporem záporu.“[3])

Že přenesení dialektické formy do světa hmotného jest oprávněným, zdá se býti Engelsovi samozřejmým. V knize: „Herrn Eugen Dürings Umwälzung der Wissenschaft“[4]) uvádí řadu dialektických postupů, nepomyslil však, že těchto několik případů neopravňuje ho stanoviti všeobecný zákon, a za druhé neuvážil, že všechny ony příklady připouštějí dialektický process pouze in abstracto, pojmově, on naproti tomu předpokládá, že tento vývoj dialekticky děje se i ve skutečnosti. Postačí uvésti jen jediný takový příklad. Zrno byvši vloženo do země vzklíčí; tím však je jako zrno zničeno — (zápor kladu). Klíčení postupuje — (zápor se neguje) — a vyrůstá stéblo a klas — (klad vyššího stupně). — Toť klassický příklad dialekti-

[1]) l. c. Fr. Hitze, Kapital und Arbeit str. 321. — [2]) l. c. Lorenz str. 29. — [3]) l. c. Lorenz str. 29. — [4]) l. c. Lorenz str. 29.

ckého postupu. Zde však je každému samozřejmo, že tak, jak byl process právě vypsán, ve skutečnosti se neděje, nýbrž mysl lidská, v představách omezená, nemůže si tento postup jinak představiti než dialekticky. Ve skutečnosti počal postup klíčivosti hned, jakmile zrno padlo v půdu, tento process, jenž byl ve skutečnosti pokročilým klíčením, jevil se duchu lidskému, pozorujícímu ne vývoj, nýbrž charakteristická stadia, jako zničení zrna. — Označíme-li postup skutečný jako evoluční, bude postup pojmový (dialektický) — idealně-revolučním.

Heglovou dialektikou absolutně řečeno přijal marxism dle všeobecného úsudku svoji nejslabší stránku. Avšak na druhé straně, pozorujeme-li dialektiku relativně, ana vidí svět ne v klidu, nýbrž v pohybu, ne v evoluci, nýbrž v revoluci, shledáme, že tato dialektika dala Marx-Engelsovu systemu ráz historického materialismu, čímž povznesl se marxism vysoko nad mechanický materialismus a nabyl moderního charakteru.

Nutno ještě zodpověděti otázku, zda je skutečně všechno ve vývoji, ve stálém vzniku a zániku? Hledíme-li na tuto otázku se stanoviska čirého materialismu, pak nelze dáti žádné odpovědi. Je-li však nade všechnu pochybnost jisto, že od věčnosti bytuje Bůh nezměnitelný, u něhož není ani stínu proměny, Bůh, který stvořil svět viditelný i neviditelný, tedy i svět ideologický, pak také je jisto, že ideje tvůrčí v mysli Boží od věků putovaly nezměnitelny a nezměnitelny potrvají na věky. Pak také jisto je, že Bůh lidstvu mluvil nejprve skrze proroky a naposledy skrze Syna svého jednorozeného, jehož slova nepominou, byť pominuly země a nebesa. Nezměnitelny jsou tedy zjevené pravdy našeho náboženství, jichž neomylná církev až do skonání světa bude hájiti. Za druhé jsou nezměnitelny veškery pravdy zákona přirozeného; jak by se mohly změniti, když Bůh sám původce naší přirozenosti nám je do srdce vštípil. Či dá se konstatovati nějaký p ř i r o z e n ý vývoj ideje Boží, nesmrtelnosti duše, posmrtného života, rozdílu mezi zlem a dobrem, pojmu spravedlnosti a mravnosti, ovšem odezírajíc úplně od zdokonalení zákona přirozeného positivním zjevením Božím?

Vždyť nemůže ani jinak býti. Kdo považuje svět za něco neustáleného, stále se měnícího, ten znemožňuje veškero badání a vědu, ana obírá se nutností a nezměnitelností. Jak možno podati úsudek o lidstvu v periodách předchozích, je-li kontinuita myšlení dvou generací přerušena? Kdo ručí za to, že správně rozumíme sv. Tomáši, Aristotelovi? Taková filosofie vede k naprostému skepticismu.

3. Poměry výrobní a směnné jsou hybnou silou v dějinném vývoji.

Tuto větu Marx formuloval v předmluvě ku spisu: „Zur Kritik der politischen Ökonomie“ takto: „Souhrn výrobních poměrů tvoří ekonomickou strukturu společnosti, realní basi, na níž zdvihá se právnická i politická vrchní stavba, a jíž odpovídají určité společenské formy uvědomění. Výrobní způsob materielního života podmiňuje socialní, politický a duševní process životní vůbec. Vědomí lidí neurčuje jejich bytí, nýbrž jejich společenské bytí určuje jejich vědomí.[1])

Tím Marx předně chce stanoviti všeobecný, immanentní zákon, platný pro všechny věky. Ale jak se to rýmuje s jeho dialektikou, která neuznává ničeho immanentního?

Za druhé praví, že výrobní a směnné poměry podmiňují socialní, politický a duševní process vůbec. Což pak poměry výrobní a směnné nejsou

[1]) l. c. Lorenz str. 9.

podmíněny ničím? Neschází tu jiné nějaké primum movens? Materialismus ho ovšem nezná. Ale což, řekneme-li, že existuje Bůh, a že vdechnul člověku duši obdařenou různými schopnostmi a tužbami, duši stále toužící po blaženosti, duši chápající se všech prostředků k ukojení této touhy, tu je na první pohled jasno, že hospodářské poměry nejsou prvním principem všeho bytí, nýbrž že je to Bůh, jenž řídí osudy národů, ponechávaje k dosažení svých úmyslů člověku právo svobodného sebeurčení.

Dále praví Marx, že vědomí člověka neurčuje jeho bytí, nýbrž prý jeho společenské bytí určuje jeho vědomí. Vědomí člověka je prý produktem společenského soužití. Proč? Protože prý člověk není prostým zvířetem, nýbrž společenským zvířetem. Člověk prý v dějinách nikdy nevystupuje sám, nýbrž vždy ve společnosti jiných lidí. Společnost tedy je jednotným pojmem, člověk jen článkem tohoto pojmu. — Běží tu o dva protivné názory: jeden liberalistický, dle něhož člověk je individuem na společnosti pranic nezávislým, druhý socialistický, dle něhož člověk úplně mizí ve společnosti. Jsou to dva krajní názory — uprostřed stojí názor scholastiků, názor to katolický, že člověk je nejen článkem společnosti a má oproti společnosti různé závazky, nýbrž že je také jako individuum tvorem úplně uceleným. Člověk je zároveň tvorem individuelním i socialním.

Jak mohlo v člověku vzniknouti vědomí teprv ze společnosti, toho Marx nepovídá; praví jenom, že poměry výrobní tvoří realní basi, na níž zdvihá se celá vrchní stavba, život socialní, právní i náboženský, a jíž odpovídají určité společenské formy uvědomění. Ale vždyť tato mluva je pouze řečnickou metaforou, a té přece nelze užiti jako důkazu!

Poněkud přesnějším je Engels, an praví, že poměry hospodářské tvoří základ, z něhož musí býti v y k l á d á n a státní zřízení, právní názory, umění — ano i náboženské představy. Jak se to asi děje, udává ve spise o Feuerbachovi: „Dojmy světa vnějšího na člověka docházejí výrazu v jeho hlavě, zrcadlí se v ní jako city, pudy, rozhodnutí vůle a vůbec jako idealní proudy a stávají se tímto způsobem idealními mocnostmi.“[1]) — Tedy něco materielního má se v mozku z r c a d l i t i jako něco ideologického. Je to zase metafora, která ničeho nedokazuje.

Nikdo ovšem neupírá, že hospodářské poměry do jisté míry mají vliv na lidské vědomí. Jisto jest, že člověk od počátku musel se starati o své hmotné potřeby a tyto mohl ukojiti pouze ve spojení s přírodou. Proto nejživěji si člověk uvědomoval právě onu část přírody, s kterou přišel v hospodářství do styku. Co mu záleželo na hvězdách a jiných úkazech, které se ho přímo netýkaly? Uznáváme, že takto duševní síly lidské nabyly určitého směru, že přírodou byly formovány, čili, že uplatnily se právě ony síly, které přijímaly z okolí hojně dojmů. Že by však z těchto dojmů bylo povstalo vědomí, historicky nelze dokázati. Musely tedy již dříve tyto schopnosti v člověku býti, které umožnily zevnější dojmy politicky, socialně, právnicky zpracovati.

Nelze také upírati, že mnohdy poměry hospodářské měly velký vliv na jednotlivá fakta dějinná, že na př. v Římě právě vlastnické poměry zavinily časté boje mezi patricii a plebejci, podobně jako ve Francii a Anglii v první polovici 19. stol., takže pozdější historikové Thierry, Quizot hospodářské poměry nazývali klíčem k pochopení dějin francouzských. — A právě těchto několik případů zmátlo Marxa, že z nich stanovil všeobecný zákon. Prohlížíme-li stránky dějin, uzříme, že to byla vždy určitá individua

[1]) l. c. Lorenz str. 38.

s určitými schopnostmi, která takořka jméno své vtiskla století a pro dějiny měla směrodatný význam. Opovážil by se kdo dobu Napoleonovu vysvětlovati z poměrů výrobních! A postavme v letech 70. proti Bismarckovi ne Napoleona III., nýbrž Napoleona I., uznáme, že by se byl možná běh dějin jinak utvořil.

A co teprve řekneme o oněch událostech dějinných, které zřejmě způsobeny byly ideami náboženskými. Co jiného než křesťanské nadšení vyvolalo křížová tažení, jejichž význam po celý středověk možno stopovati. Vždyť právě těmto výpravám všeobecně připisuje se mohutný vzrůst průmyslu a obchodu, vznik rytířstva, mocný rozkvět literatur a kultury vůbec. Aneb co to bylo jiného než zápas idejí katolické s protestantskou, který přivodil hroznou válku třicetiletou. Kdo aspoň tato fakta uváží, sotva bude tvrditi, že hospodářské poměry jsou první a jedinou hybnou silou v dějinách.

Tážeme-li se, co znamená marxismus ve skutečnosti, v moderním socialismu, shledáme, že je to ona součástka, která socialní demokracii dodává nátěru revolučního. Moderní společnost s charakteristickou známkou vyspělého kapitalismu znamená první zápor kladu v Marxově vývoji. Přirozenou nutností následovati má druhý zápor, aby takto záporem záporu společnost dospěla kladu vyššího stupně. A tento druhý zápor znamená zničení kapitalismu, odstranění soukromého majetku a všeobecný převrat společenský. Jsou tu dvě cesty: po jedné kráčí socialní demokracie a chce na troskách rozbité společnosti zbudovati novou společnost kommunistickou. Druhou cestou kráčí křesťanský socialismus, jehož heslem je chorobné údy společenského těla vhodnými léky, především uplatněním zásad křesťanských vyléčiti, společenskému organismu dodati nové, zdravé svěžesti a učiniti jej schopným nového života. Cílem socialistické propagandy je urychliti, co nejdříve přivoditi onen druhý zápor; proto odvrhují sanační prostředky, ba zdá se, jakoby dělnickými stávkami chtěli doraziti chorobný organismus. Nedivno tedy, že odvážil se 3. ledna 1893 v německém sněmu dr. Bachem socialistům do očí říci: „V posledních deseti letech učinili jsme ve prospěch německého dělnictva hezky mnoho, a to krok za krokem, ale vždy přes odpor strany socialně-demokratické.“[1]) Aby sanace moderní společnosti provedena byla „evolucí“, ne revolucí, o to bojuje strana křesťansko-socialní, jejíž vůdčí hvězdou je nezapomenutelný Lev XIII.

A. BRATEČ. (Hr. Kr.)

O pastýři a ovečce.

Zlatá má ovečka běhala mezi hvězdami,
zdivené oči se rozhlédly v obzor neznámý.
— Má zlatá ovečko, proč běháš mezi hvězdami? —

Touha se zasmála z očí jí smíchem blankytu,
rozlétla po nebi, bodla mě v srdce úkrytu.
— Proč se jen touha tvá usmála smíchem blankytu? —

Spatřilas sladkého, ovečko moje, Pastýře
na stupních vhalených v lásce a vroucí ve víře?
— Z dálky jsem viděla sladkého svého Pastýře! —

[1]) l. c. Cathrein str. 258.

JOSEF KRATOCHVIL (Řím).

Sokratova idea Boha.

(Studie z dějin filosofie.) (Dokonč.)

II. Důkazy a pojem Boha ve filosofii Sokratově.

Ač Sokrates většinu sil svých věnoval otázkám ethickým a ze zásady nemínil se zabývati kosmologií, ba nerozumnými nazýval ty, kdož sebe zanedbávajíce svět okolní zkoumají, přece stal se vlastně prvým zakladatelem důsledného teleologického nazírání na svět. — Jak také mohlo býti jinak? Myslitel, který tak vážně zkoumal a pozoroval lidský život, který tak důsledně logicky o všech věcech přemýšlel, kterak by býval mohl nepozorovati ty nekonečné vztahy člověka ku přírodě! Zdaž divno nám bude, že došel k výsledku, že celá příroda slouží dobru člověka, že celé zařízení jest rozumné a účelné, že nutně jest dílem bytosti nadsvětné, nekonečně rozumné a mocné! „Dobře vše učinili bohové nesmrtelní“, vyznává nadšeně, poukazuje při tom na neživou přírodu, v níž vše stvořeno k našemu dobru: světlo, oheň, voda a vzduch; ba nejenom ve dne svítí nám slunce, nýbrž i v noci luna těší nás matným svým leskem a nebe plné zářících hvězd určuje nám rozdělení času; země sama přináší nám potravu, změna ročních počasí udržuje ve světě rovnováhu (viz Memor. I. 4, IV. 3). V dalším pak přechází Sokrates na říši rostlinnou a živočišnou a připomíná užitek, jejž nám poskytují rostliny a zvířata, ukazuje na neobyčejně rozumné zařízení těla lidského, ukazuje na stavbu a účelnost smyslových orgánů, chválí přímou postavu člověka, chválí zručnost rukou lidských a vyznává, že pln podivu jest nad rozumností toho, jenž všecko toto učinil. „Myslíš,“ táže se Sokrates Aristodema, „že všecky tyto věci, tak mnohé a velké, nerozumem dobře jsou uspořádány? Pochybuješ, že všecky věci, s takou prozřetelností učiněné, jsou dílem náhody či rozumu? . . . Ne, při sám Zeus, vše to zdá se býti dílem nekonečně moudrého a dobromyslného stvořitele.“ Aristodem pak na další otázku, zda soudí, že věci sloužící dobru jsou díla náhody či rozumnosti, odpovídá upřímně: τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ γενόμενα γνώμης εἶναι ἔργα. (Mem. 423.) „Že tedy bohové existují a o lidi se starají, i ty poznáš, nebudeš-li čekati, až uvidíš jejich podobu, nýbrž dostačí ti viděti jejich díla“, končí Sokrates svou rozmluvu. — Hle! jak jasný to důkaz jsoucnosti Boží z uspořádanosti a účelnosti světa! Možno nám žádati více na prvém jeho staviteli? Kdo by tu neviděl, že celý Sokratův názor na přírodu jest ve své podstatě teleologický? Kdo by neviděl, že Sokrates základ položil teleologickým důkazům jsoucnosti Boží? I když přiznáme, že teleologie Sokratova jest poněkud utilitaristickou, že to není ona hluboká teleologie, jež vyhledává vnitřní vztahy v přírodě, jež zkoumá vrozený účel jednotlivým věcem, přece nelze upříti, že důkaz tento jest velmi šťastný a dobře promyšlený.

Sokrates však nespokojil se pouhým poukazem na účelné zařízení zevnější přírody, nýbrž vracel se ku člověku. A právě tento přechod ze světa vnějšího ku vlastnímu nitru člověka ukazuje neobyčejný pokrok ve filosofickém myšlení Sokratově. Duševní přednosti člověkovy: rozum, paměť, řeč, náboženství atd., dokazují mu jasně, že duše lidská jest dílem Božím. „Kterého zajisté jiného živočicha duše poznává, že bohové jsou příčinami všech věcí?“ táže se v Memor. a přiznává své domnění, že duše lidská jest částí božské přirozenosti, že pochází od Boha. „Podobně jako lidské tělo skládá

se z částí vesmíru, tak duše lidská pochází z „Rozumu“ bytujícího ve světě.“ (Memor.) Nad to i přirozený pud po zachování jednotlivce i druhu, přirozená láska rodičů k dětem, strach před smrtí, existence náboženství a pod. jsou mu zřejmými důkazy jsoucnosti bytosti vyšší — důkazy jsoucnosti Boží. Patrno, že učení toto není než novým důkazem velikosti ducha Sokratova, důkazem jsoucnosti Boží z duševních předností člověka.

Než celý směr Sokratovy nauky, jenž ponejvíce byl obrácen k mravním úkolům člověka, přirozeně ho vedl i k jinému, třetímu důkazu jsoucnosti Boží. „Vždyť existují přirozené zákony, zákony nepsané, jež v sobě mají výkonnou moc, jichž překročení má za následek trest a neštěstí“. „V pravdě, Sokrate,“ vyznává na tento poukaz Hippias, „vše to zdá se býti skutečně božským dílem, ježto trest za překročení těchto zákonů pochází od nejvyššího zákonodárce“. — Hle, zárodek a základ ethického důkazu Boha! Vedle toho poukazuje Sokrates na všeobecnost víry v bohy, poukazuje, že nejen jednotlivci, nýbrž všichni národové mají náboženství, věří v božskou prozřetelnost, poukazuje, že víra ta od nejstarších dob stále se udržuje, nikdy nezaniká. „Myslíš,“ táže se udiveně, „že by lidstvo nikdy nebylo poznalo, že klamně soudí o existenci bohů, kdyby víra ta nebyla pravdou? . . . Nevidíš, že nejvíce bohy ctí ty obce a národové, kteří jsou nejstarší a nejmoudřejší?“ (Memor.) [Důkaz historický.] Dokázal tedy Sokrates existenci Boha čtyřmi důkazy: 1. z pořádku ve světě vnějším (důkaz teleologický); 2. z dokonalostí lidské duše (důkaz psychologický); 3. z existence zákona přirozeného (důkaz ethický); 4. ze stálého a všeobecného souhlasu lidstva (důkaz historický).

Nemíníme na tomto místě pouštěti se do kritického rozboru těchto důkazů; jest zajisté jasno, že i přes některé nedostatky a částečnou jednostrannost důkazy Sokratovy jsou neobyčejně šťastny a pozoruhodny; jest jasno, že vliv jejich na filosofii pozdější byl neobyčejně značný, že Sokrates teleologií svou pevný položil základ pozdějšímu idealnímu nazírání na svět, jež dodnes v pravé přírodovědě možno pozorovati. Domnívám se, že prospěšnější bude pro naši otázku, všimneme-li si bedlivěji, jaké vlastnosti připisoval Sokrates Bohu, by tím jasněji vynikla jeho idea Boha.

Předně jest důležito uvědomiti si, že Sokrates dobře byl obeznámen s Anaxagorovou naukou o Νοῦς, z níž prý se velmi těšil, jak vyznává ve Faedonu, ježto doufal najíti v ní rozřešení záhad o příčinách věcí, po čemž již tak dlouho toužil. Ovšem, jak vyznává dále, byl prý sklamán; neboť Anaxagoras ani neužil Ducha (Νοῦς) k vysvětlení věcí jednotlivých, ani neviděl v něm příčinu pořádku ve světě. Z této známosti nauky Anaxagorovy směle můžeme souditi, že Sokrates Boha si představoval duchově, jako světový Um, který vše ovládá, proniká a zná. Tomu nasvědčují též přívlastky Boha: vševědoucí,[1]) všude přítomný, mocný[2]) a zvláště neviditelný, kterýžto pojem Sokrates vůbec prvý do theodicee uvedl. „Podobně jako duše,“ učí (Mem. I. 4, 9), „působí v těle viditelné účinky, aniž by sama byla viděna, tak i božství ve světě. Proto nesmíme pohrdati neviditelným, nýbrž ctíti Boha, poznávati Jeho moc z věcí stvořených“ (. . . μὴ καταφρονεῖν τῶν ἀράτων, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν γιγνομένων τὴν δύναμιν αὐτῶν καταμαν-

[1]) Xenofon v „Mem.“ praví: „Sokrates soudil, že bohové vše vědí, co se mluví a koná, ba i co tajně si myslíme.“ A na jiném místě připomíná: „(Sokrates) přemlouval své posluchače, by zdržovali se od bezbožných věcí i v tajnosti, ježto za jisté pokládal, že bohové vše vědí, co se koná.“ (Ib.)

[2]) Též o víře Sokratově v božskou moc mluví Xenofon v „Mem.“: „Nutno nám ctíti bohy, zvláště když jsme poznali jejich moc z věcí, jež konají.“

θάνοντα, τιμᾶν τὸ δαιμόνιον. Mem. IV, 3, 14). Nad to věřil Sokrates pevně v božskou prozřetelnost, kterou dokazoval obdobou pečlivosti duše lidské o tělo. Zvláště pak jasným důkazem božské péče mu byla orakula, v nichž člověk se dovídá o nejdůležitějších věcech, jichž by jinak poznati nemohl.[1])

Na stejné výši jako názory metafysické jsou i ethické názory Sokratovy o Bohu. Sám cítil náboženský z hloubi srdce, uctíval bohy modlitbou a obětí veřejně i doma, spoluobčany stále napomínal k úctě a bázni před bohy, své žáky často poučoval, by nežádali na bozích nějakých darův určitých, tím méně pak zevnějších, nýbrž prostě dobra vůbec, ježto prý tito nejlépe vědí, co komu prospívá, čeho kdo potřebuje. Xenofontovy „Paměti“ plny jsou výroků, jimiž Sokrates pobádal své žáky ke ctnostnému životu a lásce k bohům, připomínaje zvláště, že při oběti a modlitbě nezáleží tak na velikosti, jako na dobrém úmyslu. Vzpomeňme si tu jen ještě na tragickou smrt Sokratovu! ... „... Jest třeba“ vybízí své žáky, „bychom k bohům se modlili, by šťastný byl můj přechod! ... O, kéž se to stane! ... Pak rychle a klidně vypil jed. — Přemnozí z nás nezdrželi slz ... Critone, neopomeň přinésti obět Aeskulapovi! ... Více nepromluvil ... Údy ztuhly ...“ (Srv. Plat., Faedo.)

Jak tragická to smrt! Tak jistě neumírá člověk, který nevěří v Boha![2]) A což celý život Sokratův, celá jeho nauka neukazují nám vznešenost, hloubku filosofickou a procítěnost názorův o Bohu!? Věru právem můžeme přisvědčiti Xenofontovi, že nepochopitelným zůstává, jak mohl býti Sokrates obžalován z nevěry. „Hádankou mi zůstává, jak se mohli Athenští domnívati, že Sokrates nevěří v bohy, an ničeho nikdy nepromluvil ani neučinil proti nim.“ (Memor. I. 1.) Kdo by mohl ještě pochybovati, vida všecky tyto myšlenky a názory Sokratovy o Bohu, že učení jeho nemá nic společného s pantheismem předchůdců, tím méně pak se skepsí sofistů? Kdo by neviděl, že Sokrates jest pravý zakladatel antického dualismu a idealistického názoru na svět? Nebyl v jeho názorech výsledek vývoje — neb aspoň počátek výsledku —, na němž pracovala celá předcházející století? A což teprve jeho vliv na generaci následující — na bohatýry ducha: Platona a Aristotela! — — —

Ovšem nerozřešena zůstává dosud otázka, věřil-li Sokrates v Boha jednoho nebo v Bohů více, máme-li učení jeho pokládati za monotheism nebo polytheism. Jisto jest, že mezi bohy vyjímá vždy jediného jako Pána a vládce ostatních, jako nejdokonalejšího z nich, jako ředitele světa.[3]) P. Schaaf[4]) v kn. cit. uvádí pro tuto otázku zajímavé a význačné místo z Xenofonta: „Nam et ceteri dii, cum omnia nobis bona praebeant, nihil tamen horum nobis palam visi largiuntur, et is, qui totum mundum ordinat et continet, in quo (mundo) omnia sunt bona et utilia quique, cum semperillis bonis utamur, semper nihilominus recentia, sana, permanentia ea nobis dat et citius quam homo cogitat et absque defectu nobis ea administrat, hic maxime quidem cernitur operans, hoc vero universum gubernans invisibilis est.“ (Mem. 467.) — Máme tu tedy sjednocení monotheismu s polytheismem, jež pro Řeka vlivem mythologie nebylo nic nesnadného. Zdá se,

[1]) Memor. IV, 3, 12, 16.

[2]) Jest zajímavo všimnouti si na tomto místě, jak Sokrates sám vyvrací obžalobu, že v bohy nevěří: „Mužové Athenští, věřím v bohy více než kterýkoliv z mých žalobců!“ (Plat. Apol. 35.)

[3]) Jednotu Boha dokazují jasně výroky v Xenof. „Mem.“ I. 4, 5, 7, 17: σοφοῦ τινος δημιουργοῦ καὶ φιλοζῴου — τὸν τοῦ θεοῦ ὀφθαλμόν, τὴν τοῦ θεοῦ φρόνησιν — ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους — etc.

[4]) Schaaf v kn. cit. str. 101.

jakoby Sokrates býval chtěl usmířiti monotheism a víru lidovou a že proto bohy pokládal za Boha jednoho, Pána všech, čemuž by i nasvědčovaly zvláště výroky, že demoni jsou synové boží.[1]) Tážeme-li se, jak si představoval Sokrates působení Boha ve světě, velmi nesnadno bylo by tvrditi, že představoval si Boha jako úplnou transcendenci nad světem, nýbrž spíše dle obdoby lidské duše. Jako zajisté duše působí v těle viditelné účinky, sama jsouc neviditelna, podobně i Bůh ve světě; jako ona má neobmezenou moc nad malým dílkem světa — tělem, tak tento nad celým vesmírem; jak ona jest přítomna v jednotlivých částech těla i celku, tak i tento; jako duše, ač obmezena, může pozorovati i věci vzdálené a mysliti na věci nejrůznější, tak božství světové vše proniká svým věděním a myšlením. (Zeller.) Tomu zdají se i nasvědčovati mnohé výroky v „Memor.“ Tak na př.: „Nutno ti uznati, že Duch ve všem se nalézající vše tak řídí, jak se mu líbí“ (... τὴν ἐν τῷ παντὶ φρόνησιν I. 4). Podobně asi též dlužno rozuměti všudypřítomnosti a vševědoucnosti Boží.

Sokrates sice na žádném místě nejmenuje Boha výslovně stvořitelem, avšak že měl tušení o tom, dokazuje jednak sám teleologický důkaz, jímž dokazuje jsoucnost Boží; neboť sám v sobě dává důkaz ten pojem o Bohu stvořiteli, jednak i některé výroky Xenofontovy: ... ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους ... (I. 4, 5), a poněkud dále (I. 4 7): „Jistě tohle zdá se býti dílem τοῦ ζῶα εἶναι βουλευσαμένου“. — — — Jak na výsost filosofický a vznešený byl Sokratův názor o Bohu, dokazuje jasně i nenávist, kterou choval proti bájím, jež připisovaly bohům smyslnost a nespravedlnost, dokazuje jeho odpor proti znázorňování bohů v podobě lidské neb hmotné, dokazuje jeho tvrzení, že slunce a měsíc nejsou bohové, dokazuje zvláště snaha jeho uvésti všecky báje o bozích na správný a přiměřený smysl.

Kdo by, vida všecky tyto názory, nepodivoval se velikosti ducha toho, jenž z pouhého rozumu vycházeje poznal tak dokonale tajemnou a věčnou harmonii mezi Bohem a vesmírem, mezi Duší věčnou a člověkem? Kdo by za zlé pokládal věštírně delfské, že nazvala Sokrata mužem nejmoudřejším? Kdo by neviděl, že Sokrates učením svým stává se zakladatelem nové doby ve filosofickém myšlení — doby nejvyššího rozpjetí řeckého ducha? — —

Shrneme-li tedy doposud pronesené myšlenky, jest patrno, že Sokrates dokázal existenci Boží čtyřmi důkazy: teleologickým, psychologickým, ethickým a historickým, a že představoval si Boha dle učení Anaxagorova jako Ducha světového, mysl věčnou, ředitele světa, jako příčinu poznání, ježto mysl naše ve všem ho nalézá, jako zákon lidského konání, jako bytost nekonečně moudrou, mocnou, dobrou a neviditelnou, jež vše prohlédá a proniká, všecky lidské mocnosti překonává. Ovšem ucelený názor theologický, jednotný, odporův a nedostatků prostý, obraz své náboženské víry nám Sokrates nepodává, neboť, jak sám vyznává, nechtěl zkoumati bytnost Boží, nýbrž pobádati raději lidi ke zbožnosti.

---

[1]) Tak míní A. Conti v kn. cit. str. 304 a násl.: ... ma si può tenere che Socrate cercasse l'accordo del Monoteismo con le credenze volgari, stimando gli Dei emanazioni di Dio ... Méně oprávněným zdá se mínění, jež pronesl Denis (Histoire des théories et des idées morales dans l'antiquité I. 79), že Sokrates věřil sice pouze v jednoho Boha, avšak šetřil polytheismu z ohledu na potřebu velkého davu; neboť toto mínění odporuje jednak výrokům Xenofontovým, jednak pravdymilovnosti Sokratově.

E. MASÁK. (Br.)

Píseň.

Vyved' mě kdosi na tichá rozcestí,
zazpíval píseň o klidu, o štěstí.

Kdo to jen tehdy, kdo to jen byl?
Já jsem jí také uvěřil.

Ozvěnou zněla píseň ta se všech skal,
kraj se hned v slunci jásavě rozesmál.

Po moři klasů lehounce zvlněném
letěla k lesům v jásotu šíleném.

Oblaka v modru slavně ji zpívala,
skřivany s polí na pomoc vzývala.

Kdo to jen tehdy, kdo to jen byl?
O štěstí jsem s ním, o klidu snil.

Na svět jsem, na vše docela zapomněl,
nepoznal ani, dávno že odešel.

Poslední tony zazněly ze zdáli,
skály se suše do noci zasmály.

Kdo to ach jenom, kdo to as byl?
Darmo mě k smutku roztesknil . . .

IG. DOVRTĚL (Hr. Kr.):

Duše lidská ve světle pravdy.

(Úvaha.)

Jakmile člověk dospívá k užívání rozumu, mimovolně vtírají se mu na mysl otázky: kdo jsem, odkud pocházím, kam spěji, a odpovědi na ně jsou pak obyčejně normou jeho života. Dostane-li se komu správné odpovědi, jest zajisté tato spolehlivou jeho průvodkyní poutí vezdejšího života. Odvrací-li se však člověk s jakousi lhostejností od rozřešení oněch otázek, upadá později ve smyslné živobytí, ve své zaslepenosti přichází o rozum a popírá, aby výčitky svého svědomí ohlušil a jednání své omluvil, všechny pravdy, které nezřízenému životu jeho jsou na závadu. Nejdůležitější pak z těchto pravd, kterou učení i neučení namnoze dodnes uznati nechtějí, jest nesmrtelnost

Prameny: Dr. Klement Borový: Časopis katolického duchovenstva, ročník XXV. — Dr. Josef Pospíšil: Filosofie část II: Kosmologie I. díl. — Dr. Eugen Kadeřávek: O duši lidské o sobě uvažované. — F. Duillhé de Saint-Projet: Apologie víry křesťanské (přeložil Dr. Ant. Podlaha). — Jan Pauly: Světlo v temnotách. — Dogmatika. (Poznámky dle přednášek Dr. Fr. Šulce.)

lidské duše. Tato pravda má v zápětí mnoho důsledků; neboť není-li duše lidská nesmrtelnou, pak přestává veškera zodpovědnost člověkova za jeho skutky, pak Bůh jest nespravedlivým, učiniv člověka nejbídnějším tvorem, ano pak ani není Boha a důsledně též žádného náboženství. Poněvadž tedy v nesmrtelnosti duše spočívá téměř celá víra, a poněvadž ona pravda obsažena jest i mezi šesti základními, jež věděti k spasení jest třeba, jest nutno skutečnost duše lidské a její nesmrtelnost dokázati a obhájiti proti těm, kdož mimo požitky tohoto světa vyšších zájmů neznajíce za mnohem pohodlnější považují víru v lžievangelium, že člověk jest pouhou hmotou.

I. Poněvadž není možno bezprostředně nazírati na duši lidskou, na její podstatu a přirozenost, nezbývá jiného důkazu pro existenci duchového principu v člověku, nežli uvažovati rozličné činnosti duševní a z povahy jejich uzavírati pak na povahu vnitřního principu; neboť jaké má člověk činnosti, takový má zajisté i životní princip.

Již na počátku této úvahy odporuje nám Kant tvrdě, že ničeho poznati nemůžeme, leč předmětů empirických, a tudíž není prý možno poznati, ani že duše jest, ani jaká jest. My však naproti tomu brzy seznáme, že Kantova kritika čistého rozumu jest nepravdiva, z čehož dále vyplývá, že skutečnost v pravdě poznati můžeme.

Základem všelikého poznání jsou samozřejmé soudy a priori čili analytické a samozřejmé soudy a posteriori čili synthetické. V oněch jsou vyjádřeny zákony logické, v těchto zkušenost zevnější i vniterná. Zkušenost vnitrnou nám poskytuje sebevědomí, kteréž dosvědčuje, že duše jest opravdu něčím skutečným. A co jest to lidské sebevědomí? Každý člověk ví sám o sobě, kdo jest a čím jest, každý, když něco koná, potahuje vždy na sebe to, co koná, a vědomí toto jmenujeme sebevědomím a vyjadřujeme je vždy slovem „já“. Pravím-li na př. já jdu, nechci tím nic jiného říci, než že tu chůzi vztahuji na sebe, jako ode mne vycházející, a nikoli na jiného; a totéž platí, pravím li: já zpívám, já píši atd. Poněvadž má člověk jen jedno „já“, má také jen jediný činný princip, od něhož všechny činnosti vegetativní, animální i intellektuální vycházejí a v němž jako v zářném bodě se soustřeďují navzájem se pronikajíce. A jaké jest toto lidské sebevědomí? Jeví snad také vlastnosti hmoty? Nikoliv, právě o opaku se přesvědčíme. Je-li člověk jenom hmotou, pak musí dojista vše, co v něm jest, hmotě odpovídati. Tak na př. každá hmota jest složena z jednotlivých částí, jež lze opět rozebrati. Avšak kdyby sebevědomí bylo složeno, pak by se muselo dáti rozděliti na $^1/_2$, $^1/_3$ atd., a pak bych mohl říci: $^1/_2$ mne vzpomíná sama na sebe, co v minulosti činila, a druhá $^1/_2$ moje pohlíží zároveň do budoucnosti.[1])

Rozum tedy již nás poučuje, že sebevědomí naše jest jednotné. Mimo to jest jisto, že tělo lidské během času se mění; pokrm i nápoj přechází v krev, tato v maso a jiné pevné části těla lidského; čeho krev nespotřebuje, to se z těla vyměšuje a vylučuje. Kdyby tedy v člověku nic jiného nebylo mimo hmotu, pak by i to naše sebevědomí vždy po čase muselo býti jiné, tak že by člověk po nějaké době nevěděl o ničem, čím před časem byl, co činil. Než každý pamatuje se dobře na mnohé skutky z nejútlejšího mládí svého a jest sobě zcela jasně vědom, že tyto skutky vykonal on sám a nikdo jiný. Mimo to každý člověk ví, a všichni ho také považují od dětství až do nejvyššího stáří za totéž „já“. Kdyby náhled mate-

[1]) Časopis katolického duchovenstva, ročník XXV., z r. 1884: „Duše lidská jest nesmrtelna“ od Dr. Jos. Pospíšila, str. 5.

rialistů byl správný, nemohl by člověk, když tělo jest vyměněno, býti zodpovědným za činy, které konal dříve, poněvadž by byl za několik roků celý podmět činů zcela nový. Zločinec by na př. řekl, že už není tím člověkem, který zločin spáchal, nýbrž že to vykonal jeho předchůdce. Leč toho neuzná zajisté žádný soudce, i kdyby byl nejvýstřednějším materialistou. Jest tudíž v člověku kromě těla ještě něco, co se nikdy nemění, co v sobě trvá, co s pokrmem a nápojem do člověka nepřichází ani z něho neodchází, musí býti v člověku jiný princip, který ve své podstatě zůstává týž, a jejž zoveme duší.

Že člověka člověkem nečiní toliko tělo, dokazuje i setrvačnost hmoty, jíž jest úplně lhostejno, ocitá-li se v pohybu nebo v klidu. Když nějaká věc klidně stojí na nějakém místě a nic z toho klidu ji nevyruší, zůstane stále na tomto místě ležeti. A je-li v pohybu, rovněž se bude na věky pohybovati, jestliže ji v tom nic nezastaví. Sama ze sebe nemůže žádná bytost ani se pohybovati ani se zastaviti. A tuto vlastnost hmoty, dle níž se hmota lhostejně chová ke klidu i k pohybu, nazýváme setrvačností. Jinak je však u člověka, který může zcela libovolně přejíti z klidu do činnosti a naopak. Nyní se na př. učím, po studiu půjdu na procházku a pak si odpočinu. Jsem-li tedy činným, záleží jen na mne, chci-li v činnosti setrvati aneb od ní upustiti. Nejvniternější mé sebevědomí mě ujišťuje, že setrvačnosti jako hmota nepodléhám. Dále ze setrvačnosti plyne, že hmota jest naprosto svobodné činnosti neschopna. Je-li hmota činna, je to vždy nějaká zevnější příčina, která na hmotu působí. Ale jinak je tomu u člověka, který sám ze sebe k činnosti se určuje. Člověk sám ze sebe myslí, něco chce a k dosažení své touhy volí vhodné prostředky. A chce-li někdo jiný člověka k něčemu donutiti, i když tělo jeho donutí, přece zůstává v člověku něco, čeho donutiti nemůže. Jak často slýcháme: já jsem sice k tomu byl donucen, ale v duchu jsem tomu odporoval. Hmota však nemůže nikdy odporovati, nutně beze vší svobody podrobena jest vlivu na ni působícímu, čili hmota liší se od člověka svou nesvobodností.

Opřeme se nyní o tento fakt, zcela patrný, o svobodu! Chci něco, na př. pohnouti rukou svou, i učiním tak, protože se mi zlíbilo jí pohnouti. Existuji tedy jako příčina svobodná. Cítím, že jsem principem tohoto pohybu, že jsem žijící, nezávislou a sebevědomou činností, samovolností a příčinností; jsem tedy podstatou, t. j. takovou bytostí, která sama o sobě tak existuje, že žádného podmětu nepotřebuje, k němuž by lnula, aby mohla býti. Chci-li pohnouti rukou, cítím a vím, že jsem existoval i před tímto chtěním a že i po něm žíti budu. A čím hlouběji a bedlivěji nitro své prozkoumávám, „tím pevnějšího nabývám přesvědčení, že ocitám se ve zcela nové říši, v níž nevládne ani hmota ani výpočet ani prostornost ani pohyb aniž co jiného z oněch věcí, jimiž se obírá fysika a chemie. Potkávám se v nitru svém se zjevy, mohutnostmi, se zákony, jež nemají nic společného se zjevy hmotnými, s obecnými vlastnostmi těles. Věc, jíž se dotýkám, necítí doteku mého; předmět, na nějž pohlížím, nevidí mne; věc, jíž se dotazuji, neslyší slov mých. Poznávati, mysliti, toť jest tolik, jako míti ideje povšechné, ideu o vzájemném vztahu, o principu a důsledcích, o příčině a účinku atd.; — a připustiti toto vše, ať již v zrnku písku, jímž vichr zmítá, ať v ohromné spoustě hmoty, jež tvoří nějaké horstvo, ať v nějakém molekulu těla mého, jeví se mi býti vesměs nesmyslným. Tomu vzpírá se a neústupně odporuje rozum můj.“[1]) Cítím tedy, že jsem podstatou od hmoty rozdílnou, jsem si

[1]) Apologie víry křesťanské: F. Duillhé de Saint-Projet, přel. Dr. A. Podlaha, 306.

vědom své jednodnosti, jednoduchosti i trvalosti, a kdyby duše má nebyla takou, jakou ji vidím a pociťuji nazíráním na duševní projevy, nebyl bych ničím, nebyl bych ani skeptikem, jenž pochybuje, ani choromyslným, jenž blouzní, neboť k tomu, aby někdo pochyboval nebo blouznil, již se vyžaduje, aby předem existoval, a nutno tudíž, aby existovala jeho duše.

Ještě jasněji do věci nahlédneme, popatříme-li na různé jiné činnosti oné bytosti, kterou duší nazýváme. Nikdo na světě nemůže popírati, že člověk myslí, soudí, že chce to neb ono. Nuže, jsou tyto myšlenky, soudy a úsudky, tato usnesení vůle lidské také hmotou, tak jako kus kamene, dřeva nebo masa? A přece poslyšme, jak mnozí vysvětlují různé ty činnosti! Někteří hledají vznik myšlení a chtění v trávení žaludku. Jakmile totiž žaludek pokrm a nápoj přijatý začne tráviti, počnou prý zároveň z tohoto trávení myšlenky vzhůru vystupovati. Jiní zase mají za to, že myšlení a chtění jest výplodem činnosti mozkové, tak asi, jako když ze sirky třením vzniká oheň. Ještě jiní tvrdí, že, jako ledviny vylučují moč, podobně i mozek vylučuje myšlenky. Těmto všem odpovídáme: Jako z kusu dřeva nemůže býti zlato a z kusu kamene pecen chleba, tak z pouhé hmoty: žaludku, mozku, ledvin nemůže povstati nikdy nic jiného než opět hmota. A jsou-li jí snad i myšlenky, úsudky, snahy a tužby, pak je zajisté můžeme aspoň zvětšovacím sklem viděti, metrem měřiti, vážkami vážiti. Měli bychom pak tří-, čtyř- a pětihranné myšlenky, dvou- a třípalcové úsudky, z nichž některé by byly půl neb celé kilo těžké, což zajisté tvrditi bylo by směšno.[1]) Mohl by ještě někdo namítnouti: Nejsou-li myšlenky výplodem mozku, jak pak se může člověk v myšlenkách svých pomásti, mozek-li se nějakým způsobem poruší; neboť je známo, je-li mozek otřesen nebo vůbec nějak poškozen, že tím i rozum lidský trpí? Odpovídáme: Jako jsou pro umělce housle, tak jest mozek prostředkem pro duši. Vše totiž, co vidíme, slyšíme, cítíme, vůbec nějakým smyslem poznáváme, činí na duši lidskou dojem takový, že ona jen prostřednictvím mozku bývá sobě vědoma všech dojmův. Mozek jest tedy jen nástrojem, jímž duše lidská činnosti své projevuje. Je-li tento nástroj nějak poškozen, pak ovšem nemůže ho duše k nějaké činnosti užiti, při tom však přece zůstává ona tím, čím jest.

Obraťme nyní zřetel svůj proti těm, kteří duši svou nahrazují přírodní silou. A tu uvažujíce vlastnosti síly přírodní a porovnávajíce je s činnostmi lidskými opět nemožným seznáme, aby přírodní síla byla duší. O síle lze mluviti jen tam, kde jest hmota, s níž nerozlučně jest spojena. Přemění-li někdo hmotu, přemění též její sílu a zase obráceně. Poněvadž tento zjev nalézá se v celém oboru přírody, mají jej mnozí za platný i u člověka. Rovněž člověk prý má tělo, opatřené silou, již pokládáme za duši. Zahyne-li tělo, vezme za své i jeho síla, vlastně duše. Tak opět celá řada materialistů ukolébává se ve svém nejistém životě touto uměle vyvozenou písní. Vizme však pravdu! Není-li duše ničím jiným nežli silou těla lidského, musí míti duše tato všecky vlastnosti síly přírodní. Tak na př. každá síla působí toliko jedním směrem: všechna tělesa na př. tíhnou svou tíží ke středu země; podobně se to má s teplem, magnetismem i s ostatními silami, které vždy a všude působí stejným způsobem dle zákona, který přirozenou příčinou změniti se nedá. Ale u duše lidské je tomu jinak. Ona neřídí se ve svých činnostech takovýmto zákonem nezměnitelným, neboť každý člověk ví z vlastní zkušenosti, že se může podle libovůle k činnosti určiti, a to k činnosti nejrozmanitější. Dnes na př. činím nejpevnější předsevzetí něco

[1]) Ve zmíněném Časopise katol. duchovenstva str. 8.

vykonati nebo něčeho se uvarovati a zítra již jednám opačně. Teď mne něco těší, a po chvilce s opovržením se od toho odvracím, dnes jsem o něčem přesvědčen a hned zítra o tom pochybuji a možná po zítřku již to za blud považuji a právě opak toho mám za pravý. Ještě však nikdo nepozoroval opačné působení sil přírodních, aby na př. voda do kopce tekla, aby oheň naplňoval okolní prostor tmou aneb aby hořlavých látek, jež zachvátí, nezničil. Síly podléhají nezbytné nutnosti, nemohouce jinak působiti leč slepě podle zákona jim vyrčeného, jenž leží v silách samých. Duše lidská však nemá zákona svého jednání v sobě, nýbrž mimo sebe, kterýž ji sice zavazuje, ale nikterak nenutí.[1]) Každý člověk jest si své svobody vědom a proto jest také za své jednání zodpovědným. Bez této pravdy neobstojí žádná společnost lidská. Každá společnost vychází z přesvědčení, že člověk jest bytostí svobodnou, i činí ho zodpovědným za všecky činy jeho, které blahu této společnosti stojí na odpor. Je-li však člověk pouhým tělem a silou jeho, pak stát dopouští se bezpráví, když člověka zákony přestupujícího trestá.

Z uvedeného na jevo jde, že často přemnozí prakticky popírají to, co theoreticky vyznávají.

Kromě toho duše lidská, nejsouc závislou ve své činnosti na zákonu přírodním, jest povýšena také nad čas a prostor. V jednom okamžiku lze člověku vmysliti se v šerou dávnověkost neb patřiti do budoucnosti. V myšlenkách může i zemi opustiti a povznésti se k blankytu nebeskému. Která však hmota vyrovná se vzletu ducha lidského? Zdravý rozum mně hlásá, že v člověku nezbytně musí býti mimo tělo ještě podstata, která jest jednoduchá, svobodná, duchová.

Poněvadž materialisté neliší člověka podstatně od zvířete, zastavme se poněkud při porovnání duše lidské se zvířecí! Nevěrci, aby tím snáze popírati mohli podstatný rozdíl mezi člověkem a zvířetem, poukazují na velkou podobnost činností zvířecích s lidskými. Praví: mnohé činnosti zvířecí a lidské jsouce stejny vyžadují i stejné příčiny. Proto, má-li člověk nesmrtelnou duši, musí ji míti i zvíře, zvíře však ji nemá, nemůže ji míti tedy ani člověk. — Nuže, popatřme na věc trochu blíže! Neliší-li se člověk podstatně od zvířete, musí se oba celkem ve svých činnostech shodovati. Člověk, jak každý ví, jsa pánem a korunou celé přírody, kterou tvoří říše nerostů, rostlinstva a živočišstva, jest účasten podstaty všech těchto tří říší. S nerosty má společnou jsoucnost, s rostlinami sdílí se o vzrůst a s živočichy o volný pohyb a činnost smyslovou. Že však člověk jako každý nerost má jsoucnost, nelze ještě z toho uzavírati, že není ničím jiným než nerostem; že roste jako rostlina, z toho nelze ještě tvrditi, že jest pouhou rostlinou; a že se zvířetem má společný volný pohyb a činnost smyslovou, nenásleduje ještě, že stojí na stejném stupni se zvířetem Jest sice pravda, že zvířata mají na př. také paměť, ale tato jest mimovolná. Utkvěl-li zvířeti obraz nějakého předmětu, a uvidí-li zvíře onen předmět podruhé, ihned tato představa druhá nutně vzbuzuje představu prvou, již zapomenutou. Všechny představy, veškera paměť vztahují se pouze ke smyslným předmětům. Všeobecných však pojmů, v nichž nikoliv již zevnějšek věcí, nýbrž jejich bytnost jest obsažena, zvíře naprosto je zbaveno. Tak na př. zná vůl předobře vrata svého hospodáře; ale byla-li tato pro svou vetchost novými nahražena, již jich nepoznává. Odtud hanlivé ono: koukati jako vůl na nová vrata. Poněvadž zvířata nemají pojmů, proto ani nemyslí, nesoudí, nemluví, zkrátka nemají rozumu, čímž podstatně liší se od člověka. Rozum je schopnost po-

[1]) Opět dle článku Dr. Pospíšila v uvedeném časopise str. 12.

jímati věci nehmotné. Zvíře poznává jen věci hmotné: les, trávu, potok, ale nikdy není schopno poznati věcí nehmotných jako člověk: ctností, různých pravd, poučky. Co tvor pozná, po tom buď touží, jestliže to za prospěšné pro svoji bytost uznává, nebo se toho varuje, jestliže mu to škodí. Zvíře touží po tom, co mu lahodí, a varuje se toho, co jest pro ně nepříjemným, ale ono nezná důvodů, proč tak činí; neboť poznání důvodů náleží již k věcem nehmotným, a těch právě zvíře poznávati nemůže. Proto říkáme: zvíře má pud. Člověk přeje si a chce také to, co jest mu příjemným, ale zná důvod, proč tak činí, poněvadž může věci nehmotné poznávati. Proto člověk často koná i to, co smyslům jeho se protiví, když to za nutné a prospěšné uzná. Tak na př. k uzdravení svému užívá hořkého léku. A proto říkáme, že člověk má i vůli. Kdyby tedy zvíře mělo rozum jako člověk, muselo by jednati jako člověk s rozvahou. Vyšší zvířata dovedou se sice různým okolnostem a podmínkám životním do jisté míry přizpůsobiti; spálí-li si opice horkým nápojem jazyk, podruhé jest jistě opatrnější; ale lze z tohoto zjevu snad na rozum u zvířat souditi? Tisíce roků nosí mnohá zvířata jho, kterým je člověk ujařmil, tisíce roků konají za něho práce nejtěžší, a za to vše člověk s nimi krutě nakládá, že často až klesají vysílením pod jeho ranami. Člověk je honí na jatky, tam je ubíjí, jejich masem a tukem se živí a ostatních částí jejich těla k nejrůznějším potřebám svého života užívá. A třebas člověk takto se zvířaty zachází, ještě nikdy nezažil jejich vzpoury. A přece jak snadno by se při své ohromné fysické síle, jíž člověka převyšují, mohla vymstíti člověku za všechny strasti, jež jest jim tak dlouho od něho snášeti. Než ona klidně snášejí trudný svůj osud nyní právě tak, jako před tisíci, dvěma tisíci lety. Proč nezlámou okovů, kterými je člověk upoutal? Poněvadž jim scházejí rozumové, duchové schopnosti, kterými člověk jsa obdařen nad zvířaty vládne. Zdánlivý rozum, s jakým se v životě zvířecím potkáváme, jest pouhým pudem, jemuž jest každé zvíře podřízeno. Nedá se sice upříti, že některá zvířata dovedou skutky lidská napodobovati, avšak toto napodobování zakládá se právě tak v pudu jako ostatní činnosti jejich. Co vidí a slyší, co na jejich smysly působí, to snaží se učenlivější zvířata opakovati. Než i z toho napodobování jasně vysvítá, že to činí beze všeho rozmyslu, maně, slepě. Podobně se to má i se cvičením mnohých zvířat, což jest vlastně jen nucené napodobování některých činností lidských.

Ve svém tvrzení ještě více se upevníme empirií. Stopujeme-li intellektualní mohutnosti u člověka, skonstatujeme schopnost pokroku čili stálý postup v před. Ale u zvířat, i u těch, která platí za nejintelligentnější, marně pátráme po nějakém sebe menším projevu pokroku. „Všude a vždy setkáváme se s jednostejností a totožností úkonův, s psychologickou stálostí v každém druhu. Zvířata vykonávají dílo své, aniž by odchýliti se mohla od způsobu, jímž je předkové jejich vykonávali po tisícerá pokolení. Pozoroval-li kdo úkony jediného chrousta, jest to tolikéž, jakoby byl býval pozoroval jich tisíc, million, milliardu — jsou u všech stejny. Žádný z nich nemá ani tolik intelligence, aby pozměniti mohl v čemkoli plán, jenž mu z předu byl vytčen. Tyto výsledky pozorování a zkušenosti, jediných to vůdců moderní vědy, jsou nepopíratelny; důsledek, jenž z nich vyplývá, jest rovněž evidentní. Nelze opravdu představiti sobě, co by více odporovalo vědě a rozumu, nežli když někdo zhola a prostě tvrdí, že u zvířete jest táž schopnost pokroku, jako u člověka, byť ten, kdo tvrzení to pronáší, i dodal, že u zvířete schopnost ta je pouze v zárodku. A při tvrzení tom trvá stále materialismus, přes to, že nemůže zjistiti v nižádné době, na nižádném místě a v nižádném druhu sebe menšího projevu takovéto schopnosti. A tudíž

dospíváme logicky a nutně k závěrku: Buď pozorování a zkušenost ničeho nedokazují, a tak zv. methoda vědecká není leč prázdným slovem; anebo člověk vskutku jest bytostí zvláštní, jež chová v sobě princip (duši duchovou), jenž chybí všem ostatním bytostem kromě něho, byť bytosti tyto jinak velice mu byly podobny.[1])

Že toliko člověk, nikoliv zvíře, jest opatřen rozumem, dokazuje také řeč lidská. Řeč jest vyjádření myšlenek. Kde těchto není, nemůže býti také řeči. A poněvadž ve všem živočišstvu neshledáváme řeči, nemůže tam býti ani myšlenek. Kde však není myšlenek, není rozumu, není ducha. Mohou sice i zvířata své vnitřní pocity a stavy vyjádřiti zvuky a posuňky, než toto vše vykonávají zcela bezděčně a nutně, podobně jako když člověk notně se spáliv vykřikne a ruku od ohně beze všeho rozmyšlení hbitě odtrhne. Kdežto zvíře vydává jen zvuky přirozené, užívá člověk na vyjádření svých myšlenek, citů, žádostí, přání zvuků libovolných. Kůň na př. řehtá jedním a týmž způsobem po veškerém světě, a totéž platí o všech ostatních živočiších, kteří smyslnými zvuky vyjadřují své vnitřní pocity. Jen člověk dovede nejrozmanitějším způsobem dávati na jevo svůj vnitřní duševní život. Odtud právě vysvětluje se ta ohromná různost obyčejův a zvykův, jakož i řečí lidských. A co se týká řečí národů vzdělaných, tu věru musel by člověk býti na mysli pomaten, kdyby v nich neviděl něco vyššího. Popatřme jen na naši překrásnou řeč českou! Vše, co srdce lidské může pocítiti, vše, co rozum lidský může pomysliti, všechny ty pravdy, které duchu badavému z pozorování této přírody probleskují, naše řeč tak rozmanitě, tak určitě a při tom tak lahodně vyjadřuje. A řeč tato měla by býti účinkem sil přírodních v člověku působících? Ať nám někdo vysvětlí působnost těch sil, jak z nich povstalo všechno to ohromné bohatství naší řeči!

Obratme se konečně k nejhlavnější přednosti, jíž člověk nad zvířetem se vyznamenává, k náboženství! Člověk maje rozum má i náboženství. Zvíře ho však pohřešuje, poněvadž mu schází rozum. Ale jest tu otázka, odkud se to náboženství vzalo? Materialistům jest náboženství výplodem nezdravého mozku. „Při tom však jen ta věc jest podivna, proč právě lidé mají ten mozek tak chorý a porouchaný, kdežto u všech ostatních zvířat jest zdráv jako višně. A pak by u venkovského lidu musil býti ještě více porouchán než u obyvatelů městských, protože venkované jsou poměrně nábožnějšími než lid městský. Zkušenost však učí, že z měst přichází mnohem více lidí do blázince než z venkova. Důsledně by člověk, který prostopášným životem zdraví své zcela si podkopal a víru v Boha ztratil, musil míti mozek poměrně nejzdravější; ano čím větší neznaboh, tím zdravější musil by býti mozek jeho.“[2]) Ale jak se tento zbrklý názor srovnává se zkušeností, která učí, že pokud lidstvo trvá, nebylo národa bez náboženství? Podle onoho mínění museli by býti všichni národové s porouchanými mozky čili blázny, čehož asi nepřipustíme. Náboženství, ať bylo jakékoliv, táhnouc se jako zlatá nit životem lidstva, jest pravdou z historie nesmazatelnou a dokazuje, že člověk již přirozeností svou jest určen k náboženství. Z té příčiny praví již Plutarch: „Snadno spatříš města bez hradeb, bez zákonů, bez peněz, bez písma, ale národa bez Boha, bez modlitby, bez náboženských výkonův a obětí ještě nikdo neviděl.“ A Cicero připojuje: „Není národa tak surového, jenž by necítil potřeby víry v Boha.“ A my dodáváme, že člověk se raději drží náboženství bludného a lichého, než aby byl úplně

[1]) Apologie víry křesťanské: F. Douillhé, přeložil Dr. Ant. Podlaha, str. 310 a 311.

[2]) V časopise katol. duch., XXV., r. 1884: Nesmrtelnost lidské duše od Dra Jos. Pospíšila — str. 84.

bez něho. „Poněvadž tedy náboženství jest dějem všeobecným, musí také míti všeobecnou příčinu; jinak zůstane zjev tento hádankou nepochopitelnou. A proto nelze příčiny jeho hledati mimo přirozenost lidskou . . . Náboženství, jsouc požadavkem a projevem samé rozumné přirozenosti lidské, předpokládá nutně v člověku duchový, rozumem a svobodnou vůlí obdařený princip. Bytost, která Boha poznává, ctí a miluje, musí míti duchovou duši a nemůže býti pouhým zvířetem, třeba sebe dokonalejším. Kdyby nebylo podstatného rozdílu mezi zvířetem a člověkem, musilo by také zvíře míti aspoň začátečné nějaké náboženství. Praví-li prof. Braubach, že pes ku svému pánu skutečně jako ku svému bohu pohlíží, dává tím na jevo, že nemá o náboženství ani nejslabšího ponětí. Zajisté ještě nikdo na světě nepozoroval, že by pes — a co platí o psu, platí o každém zvířeti — ctnost miloval a nepravost nenáviděl, že by dobrovolně se postil a i jinak se umrtvoval, aby si získal zásluhy pro život věčný, ještě nikdo neviděl, že by pes vůbec na život věčný pomýšlel a že by pošlým psům zbožnou vzpomínku věnoval. Pes ještě nikdy nectil a nevzýval bytosti neviditelné a nikdy jí také veřejné úcty společně s ostatními psy nevzdával. Poslouchá-li pes pána svého a je-li mu věrně oddán, činí tak z pouhé pudové náklonnosti a dokazuje tak bezděčně, že člověk jest vyšší bytostí, jež mu pána přírody a zástupce samého Boha v panství tomto představuje.“[1]) Ze všeho toho vysvítá, že v člověku jest skutečně něco, čeho zvíře postrádá, a jest tedy podstatný rozdíl mezi nimi. Laskavý čtenář zajisté mi promine tu rozvláčnost při naznačení tohoto rozdílu, uváží-li, že hlavní charakteristikou člověka jest právě rozum a svobodná vůle, jež zasluhují jistě obšírnějšího pojednání.

II. Tak poznavše, co člověk jest, přicházíme k rozluštění druhé otázky, odkud duše lidská se vzala.

Že pokolení lidské šíří se vzhledem na tělo plozením, ode všech se uznává, ale zda také vzhledem k duši, o tom jsou již různá mínění. Přívrženci emanatismu tvrdí, že duše lidská vzniká ze samé podstaty boží buď výronem nebo vývojem. Jiný náhled tak zv. generatianismu stanoví, že duše lidské šíří se plozením. Následovníci tohoto směru rozštěpují se ve dva tábory, z nichž jeden hrubý učí, že člověk splozuje celého člověka, že tedy i duše má vznik v semeni tělesném, druhý pak mírnější praví býti símě lidské nástrojem, kterým duše plodícího vlévá do plozeného duši, která pochází od duše plodícího, takže tělo vzniká z těla, duše z duše. Tento poslední název sluje dle některých též traducianismem. Konečně creatianismus považuje všecky jednotlivé duše za stvořené buď bezprostředně od Boha nebo prostřednictvím rodičů, jimž Bůh tuto moc tvůrčí svěřil.

Chtějíce se tedy přesvědčiti o pravdivosti té neb oné domněnky, musíme zkoumati jednu po druhé. Prvnímu názoru pantheistickému, který odvozuje duši cestou výronu, pravdivost upíráme z těchto nesrovnalostí: Bůh nemůže býti formou žádné věci, ale duše lidská jest formou těla. Věc, z níž něco povstává, jest zárodkem věci vzniklé; ale Bůh jsa prostý čin nemůže býti ničemu zárodkem. Věc, ze které se něco stává, nějakým způsobem se mění, Bůh však jest nezměnitelný. Mimo to jest Bůh naprosto nedělitelný, takže nemůže býti část jeho bytosti duší lidskou. Není tudíž nikterak možno hledati původ duše v samé podstatě boží.

Zkoumáme-li dále generatianismus obojí, důsledky jeho, příčící se duchové povaze duše lidské, vedou nás opět k nepravdivosti; neboť, jak již do omrzení opakováno, duše jednoduchá a duchová, povznesena jsouc nade

[1]) J. Pospíšil: Filosofie část II.: Kosmologie I. díl, str. 504.

všechnu hmotu, nemůže nijak z hmoty povstati; mírnější pak generatianismus nedá se dokázati a jinak vede rovněž k hmotařství.

Správný náhled o původu duše lidské zbývá tedy u creatianismu, a to v tom smyslu, že Bůh jest bezprostředním tvůrcem duše, nikoli však, že duše vzniká stvořitelskou činností rodičův, od Boha jim udělenou. Neboť činnost stvořitelská, kterou z ničeho něco povstává, přísluší toliko Bohu, který jest nezávislý i svým působením. Proto nemůže ta činnost náležeti tvoru. Jinak by musili býti rodičové, aby duši svého dítka z něčeho stvořili, obdařeni všemohoucností boží. Ale Bůh nemůže jim ani uděliti moci stvořitelské; jako jest metafysicky nemožno, aby tvor prokazoval činnost stvořitelskou, která přísluší jedině bytosti neobmezené, tak není možno ani Bohu, aby ničením své bytosti sám sobě odporoval. Z toho všeho plyne, že všecky jednotlivé duše od Boha bezprostředně jsou stvořeny z ničeho. Tážeme-li se dále, kdy a v kterém okamžiku duše lidská jest stvořena od Boha, odpovídá praeexistencianismus, že všechny duše byly od Boha stvořeny na počátku. Tak učil Plato i Origenes. Leibnitz pak a Bolzano tvrdili, že všechny duše stvořeny byly s duší Adamovou, v níž všechny duše byly uzavřeny a z níž plozením na potomky se šíří.

K této domněnce podotýkáme: Duše jest nehmotná, jednoduchá, nedělitelná substance a liší se právě těmito charakteristickými znaky od hmoty, která jest dělitelná a složená. Kdyby tedy byly duše naše uzavřeny bývaly v duši Adamově, kterak by mohly zplozením z ní vyjíti? Neboť kdyby byly duše naše částmi duše Adamovy, kdyby z duše jeho pocházely, jako těla naše z jeho těla pocházejí, pak byla by duše Adamova také dělitelná, mnohonásobná, z částí složená; nebyla by duší takovou, jakou jest naše duše, nýbrž byla by spojením duší; a to by bylo opět popíráním její duchovosti. Jest tedy patrno, že obsahuje náhled o rozplozování duší duší Adamovou popírání duchovosti myslícího v nás principu. Mimo to žila-li duše naše již v Adamovi se všemi vlastnostmi, které osobnost „já“ podmiňují, aneb byly-li duše všechny podle praeexistencianismu Platonova a Origenova stvořeny od Boha na počátku, pak bychom musili důsledně následující věty, jež rozum zamítá, podepsati: „Jsme, žijeme, trváme od počátku světa, od stvoření Adama; stáří světa jest stářím každého jednotlivce z nás.“

Pravděpodobnějším jest však mínění, které praeexistencianisimus zavrhuje, a jež učí, že duše stvořeny jsou tehdy, když s tělem se mají spojiti. Ubírají se pak vykladatelé tito opět dvojí cestou: jedni mají za to, že Bůh stvoří duši v samém okamžiku početí, druzí pak se domnívají, že teprve po nějakém čase, a to u rodu mužského 40. dne po početí, u rodu ženského 80. Dle tohoto tvrzení, jehož přidržují se v některých rozhodnutích i kongregace římské, plod po nějakou dobu by žil duší matky, a proto dáti jest přednost pravděpodobnějšímu náhledu prvnímu, že totiž Bůh tvoří duše lidské v samém okamžiku početí. Při tomto bodě naskytá se nám však námitka: Kdyby Bůh tvořil jednotlivé duše, často by pomáhal člověku hřešícímu smilstvím nebo cizoložstvím, při jehož zločinném a mrzkém úkonu Bůh nuceným stvořením duše stává se spoluúčastníkem mrzkého zla. A poněvadž Bůh k hříchu pomáhati nemůže, proto netvoří duše jednotlivé. Odpovídáme: „Toť špatný důvod, chceme-li zavrhovati tvoření duší jménem zločinů, kterým prý ruka život dávající se zneuctívá od lidí v bahnu náruživostí svých se brodících. Jest to velmi laciné vyražení, podvrhovati nám tu věc, kterou my nikdy netvrdili. Nečiníme zajisté Boha poslušným sluhou lidí, kteří jej ohyzdným hříchem tupí. Nikoliv, netvrdíme nijak, že poslouchá Bůh znamení lidí při tvoření duše; nepřikládáme mu ani takového

sledu v jeho jednání, jenž by se k nezměnitelnosti bytnosti božské špatně hodil. Co však tvrdíme, jest následující: Bůh dal zákon, následkem kterého duše, z ničeho vycházející, zárodek lidský oživuje, jakmile tento žádaných podmínek k dalšímu vývoji nalézá A od kolébky rodiny lidské až do poslední hodiny pokolení lidského bude platiti tento přísný zákon, aniž se bude žádati zvláštního zasahování toho, jenž zákon ten dal. . . . . Platným zůstane jen tvoření jedné duše po druhé, kteréž rozum i víra stejnou měrou hájí.“[1]) Velice vhodně odpovídá na tuto námitku Kadeřávek: „Námitka tato s pravdou se nesrovnává. Neboť ve skutku smilném neb cizoložném, co jest podle přírody, dobré jest, a k tomu Bůh člověku pomáhá jsa činitelem při tvoření těla druhým, při tvoření duše prvním; avšak zlá jest v tom skutku žádost a rozkoš nezřízená, ku které Bůh člověku nepomáhá. Aniž lze viniti, abych příkladu užil, přírodu, jestliže jejími silami obilí, rukou zlodějskou naseté, dává úrodu.“[2])

III. Poznavše skutečnost a původ duše, tážeme se konečně, kam řídí ona svůj let, když uplynula doba krátké a bolestné zkoušky života. A tak dostáváme se k nejpalčivějšímu bodu, k důkazu nesmrtelnosti lidské duše.

„Nesmrtelnost lidské duše záleží v tom, že duše lidská smrtí těla nepozbývá svého života specificky sobě příslušného, že tedy netoliko dále ustavičně bytuje, nýbrž i činnost pomyslnou vykonávati nepřestává, takže život její po smrti těla jest pokračováním života před smrtí.“[3])

Uvážíme-li dobře vlastnosti těla a vlastnosti duše, na jevo nám vyjde, že nesmrtelnost duše lidské není toliko ideální, nýbrž skutečná.

Smrt těla nikterak nemůže míti v zápětí zánik duše; neboť tělo jest výtvorem plození a utvářejíc se výživou ze živlů různotvárných jest bytostí pomíjející, poněvadž se skládá z atomů. Sledovati lze tu stálou proměnlivost ve skladu i rozkladu, takže tělo ustavičným střídáním hyne, přestávajíc v každém okamžiku býti tím, čím jest. Život těla jest neustálým bojem proti zákonům fysickým i chemickým, jež pudí k rozkladu živlův organických. Rozklad organismu tělesného čili smrt těla jest tedy úkazem zcela přirozeným. Naproti tomu znaky duše netoliko od znaků těla se různí, nýbrž jsou jim úplně protivny. Duše jest bezprostředně stvořena od Boha a jsouc jednoduchou, neproměnlivým „já“, vylučuje utváření své seskupením molekul. Ona jest příčinou podstatnou, identickou, jež udržuje se stále živoucí a neporušenou, jež trvá v plné své existenci. Poněvadž tedy život jest její přirozeností, smrt byla by zde zjevem nevysvětlitelným a nemohla by jinak pojata býti, leč jako zničení způsobem nadpřirozeným.

Ostatně lze velice snadno sledovati oba souběžné životy: tělesný, který vzrůstá, zkvétá, vadne, klesá a mizí, a duševní, jenž sice také vzrůstá, jenž však na tomto světě nikdy nedospěje k plnému rozkvětu, takže pravda, jíž ustavičně duše se krmí, zdá se před člověkem ustupovati. Duše takřka teprve začíná svůj běh, a tělo již vyčerpavši své síly zmírá. Jsouc schváceno poutí 50., 60. let vzpírá se provázeti duši a silou neúprosnou taženo jest k zemi. A právě v tomto okamžiku vznáší se duše ve své svěžesti stále výš a výše, chce jenom žíti a nenasytnou touhou plane po bytí. A tato duše měla by náhle beze všeho příznaku úpadku a umdlení přestati poznávati a chtíti a měla by sdíleti osud těla?! Vždyť samo to tělo zbavené života

[1]) Citováno ze spisu: „Život na onom světě.“ Podává abbé Eliáš Méric, doktor a professor na Sorbonně. Str. 108.

[2]) Tak Dr. Eugen Kadeřávek ve spise: „O duši lidské o sobě uvažované“ na str. 60.

[3]) Dr. Eugen Kadeřávek v téže knize, str. 38.

uchovává ještě po nějaký čas teplotu svoji, svůj tvar i znak velikosti, ano znak nesmrtelnosti, kterýž duše jemu byla vtiskla A duše plná života měla by v jednom okamžiku obrácena býti v nicotu? Nikoli. Vždyť duše ani sama sebou zahynouti nemůže; neboť dokazuje-li věda se vší přesností, že se ve světě nic neztrácí, že ani jediný atom nepřichází na zmar, nýbrž všeliké vznikání a zanikání jest přeměnou, takže vlastně vše žije a se obnovuje, pak podobně musí býti i s duší, a to tím důvodněji, neboť duše jest bez těla, bez hmoty, jest bytostí duchovou. Vše, co z hmoty je složeno, rozkladem spěchá ke svému zničení, k smrti. Avšak duše zemříti nemůže, poněvadž ona jest nehmotná a nemůže se tedy rozpadnouti a proměniti. Smrt jest údělem jen bytostí hmotných; takové však bytosti, které nejsou z hmoty složeny, jsou z moci smrti vyňaty, jsou nesmrtelné A proto říkáme, že duše naše jest nesmrtelna. Ona tedy žíti bude dále, i když tělo se rozpadne.

„Nyní vzniká otázka, zdali také životní princip zvířat — psycha — bude žíti po smrti těla? Na tuto otázku odpovídáme: ne! Psycha zahyne s tělem zvířete. Proč? Psycha není obdařena ani rozumem ani vůlí. Neboť co jest rozum? Schopnost poznávati věci nehmotné a jejich účel. Zvíře nepozná žádné ctnosti, žádné mathematické, mluvnické, fysické poučky, ono nepovznese se k pojmu Boha, nemůže tedy poznati ani jejich účelu. Nemůže li těchto věcí poznati, nemůže také po nich toužiti, a proto nemá vůle. Neboť vůle jest touha po něčem, co jsme rozumem poznali. Psycha tedy nemůže míti rozumu ani vůle. Ona může poznávati jenom to, co jest smyslné. Smyslné věci však možno poznati jen pomocí smyslů, jinak ne, a proto, odumře-li tělo, ztratí psycha smysly, orgány své činnosti, nemůže tedy býti déle činnou a proto zachází. Jinak se to má však s duší lidskou. Ovšem pokud v těle jest, cítí také pomocí smyslových orgánův a bez nich cítiti nemůže, avšak pocity smyslové nejsou jejím výhradným účelem, a proto, když tělo odumře, nemůže sice cítiti, život sensitivní žíti, ale zbývá jí ještě rozum a vůle, život rationelní, a proto žije tento život bez těla a nemůže tedy smrtí těla přestati život její úplně, ona ztrácí smrtí těla sice život vegetativní a sensitivní, ale život intellektualní žije dále.“[1])

To vše jasně nám diktuje rozum. A co teprve, kdybychom se odvolali na Krista, který volá: „Nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo, ale duši zabíti nemohou!“ A mnoho jiných dokladů dalo by se ještě najíti k potvrzení naší pravdy. Všichni národové nosí ve svém nitru nezvratné přesvědčení o nesmrtelnosti lidské duše, a to vším právem; neboť jen tak lze uspokojivě rozřešiti všecky otázky, které i duchy největších myslitelů napínají. Důsledky z popírání naší pravdy plynoucí jsou hrozné a nedají se ani vypsati. Připomínám jen zkrátka, že není-li duše naše nesmrtelnou, pak člověk by musel snahou svou cíliti k rozkošem tělesným a požitkům všelikého druhu tohoto světla, drže se hesla: „Ede, bibe, post mortem nulla voluptas!“ Pak by všecky své chtíče mohl rozpoutati a všem vášním uzdu popustiti, jen aby dosáhl ukojení. A kdyby každý tak jednal, život lidský stal by se nemožným a společnost lidská úplně by se musela ztroskotati.

Postavíme-li tedy duši lidskou do světla pravdy, ukazuje se nám býti z ničeho od Boha vyvolanou, stvořenou, podstatou jednoduchou, duchovou, rozumem a svobodnou vůlí opatřenou, nesmrtelnou.

[1]) Píše Jan Pauly v díle svém: „Světlo v temnotách“, na str. 38.

A. DOLEŽAL (Hr. Kr.):

Po dlouhém spánku...

(Na oslavu 25letého jubilea bohoslovecké Jednoty.)

Do temnot síní zamřených
věd lásky paprsk patří —
ať srdce junů nadšených
ke družné práci bratří.

Ač mnohé číše žalosti
jim dovršena míra, —
přec žalost mizí v radosti,
již skytá v práci víra.

Než časem vichor zaduje
a ssutím hrozí dílu;
však naděj dále buduje
a vlévá novou sílu.

Již palác družné Jednoty
v kruh jímá smíru páska —
již zapudila temnoty
(kéž navždy!) svárnost, láska.

BEDŘICH PÁTEK (Br.).

Španělská inquisice a Torquemada.

(Dokončení.)

Papež pracoval o zrušení inquisice, královským však zájmem bylo ji stále udržovati — ano, ač „fueros“, t. j. výsady aragonské zapovídaly mu konfiskovati jmění obžalovaných poddaných, král pokládal se za povznesena nad ně. Mimo to jen soudem inquisičním mohl dokročiti na všechny grandy a arcibiskupy, z čehož si také vysvětlíme, proč tak neodvisle od apoštolského úřadu jednala inquisice, že i Bartoloměj Carranza, arcib. toledský, z kacířství obviněn a zatčen, a že ani domluvy Pia IV., ani napomínání sněmu tridentského nevymohlo mu svobody.

Sixtus IV. záhy se dověděl, jak libovolně si inquisitoři vedou a jak krutě řáditi začínají, i káral dle Prescotta již r. 1481 v bulle nemístnou jejich horlivost hroze, že je sesadí. Psal také důtklivě Ferdinandovi a Isabelle, že Bohu více se líbí shovívavost k vinníkům než přísnost, s jakou si vedou. Záhy však bylo se papeži přesvědčiti, že otcovská jeho slova byla oslyšena. Snažil se tedy, by aspoň dle možnosti pronásledovaným na svém území útulku dopřál. Tak přijal ve dvou letech pod svou ochranu na 250 uprchlíků ze Španěl. Vždy však nepodařilo se papeži obětí inquisice zachrániti; staral se tedy o ně tím, že soudce stíhal censurou a exkomunikací, ujímaje se zároveň dětí odsouzenců, jimž bylo jmění vládou odňato. S velikým úsilím zabránil také inquisici v Neapolsku a Miláně, kterážto území tehdy náležela panství španělskému.

Buď že král Ferdinand pojal úmysl pravomoc inquisice ještě rozšířiti a ji scentralisovati, buď že, jak Kryštůfek dovozuje, vady se ukázaly v právním průběhu inquisice, papež jmenoval na žádost Ferdinandovu velinquisitora, na kterého přenesl vrchní řízení inquisice s plnomocenstvím,

aby moc svou jiným, k tomu schopným mužům svěřoval a appellace přijímal jako zástupce papežův. Přes toto opatření vyhradil si náměstek Kristův eventuelně rozsudky soudních tribunálův a mnohý process projednával se přímo před jeho forem. Radové a výpomocní inquisitoři se světskou pravomocí byli jmenováni sice králem, ale na návrh velinquisitora, jenž jim udělil apoštolské autority. Potom měli ovšem i rozhodující čili decisivní hlasy dle bull Lva X, Klementa VII. a Julia IV. Úřad velinquisitora potvrzen r. 1494 od Alexandra VI., později Juliem II., Lvem X., Klementem VII. a r. 1539 Pavlem III.

Poprvé hodnost velinquisitora udělena r. 1483 Tomáši de Torquemada, tehdy převoru dominikánského konventu u sv. Kříže v Segovii. Historie zná Torquemady dva: Juana de Torquemada a Tomáše, oba jako členy ordinis Praedicatorum a syny španělské vlasti. Joannes de Turrecremata mohl býti nazván nejslavnějším theologem své doby. Jeho Summa proti nepřátelům církve, jednající o rozsahu moci papežské, jest dílo hlubokého významu, které zůstalo až do 18. století stěžejným pro obhajování práv římského biskupství, imponujíc bohatým učeným materialem. Polemická šíře spisu toho vychází z pevnosti, jakou Juan de Torquemada trval na tomistických tradicích proti tendencím synody basilejské. Na synodě té r. 1438 hájil neohroženě práv sv. Stolice proti ideám falešným a zvláště proti snahám, Eugena IV. suspendovati a na místo jeho zvoliti ctižádostivého vévodu Amadea Savojského jakožto Felixe III. Eugen IV. odměnil věrnost Juanovu titulem „obhájce víry"; když pak i na koncilu ferrarsko-florentském železnou pílí a břitkou dialektikou za jeho práva bojoval, ozdobil ho papež 18. prosince 1439 zároveň s arcibiskupem nicejským — Řekem Bessarionem — purpurem. Juan byl z nejskromnějších kardinálů.

Kardinál Torquemada říkával: „Vědění je pro tento život největší a trvalý poklad. Moudrost, studiem nabytá, jedině odškodňuje člověka za krátkou dobu tohoto života vyhlídkou na život věčný." Podobně smýšlel i Tomáš de Torquemada, jehož také dlužno počítati mezi nejznamenitější bohoslovce toho věku. Tomáš de Torquemada pocházel ze staré šlechtické rodiny, Torquemada zvané dle statku a vsi v diecési palencijské. Narodil se ve Valladolidu r. 1420. K inquisici španělské byl přidělen r. 1482, r. 1483 stal se velinquisitorem pro Kastilii, a 17. října téhož roku podřízeno mu též království Arragonské, když tamním inquisitorům pravomoc byla odňata. Poslední dny života trávil v klášteře avilském, kdež také klidně zemřel 16. září r. 1498. Celé církevní řízení a statuty pro inquisitory, jež od dob velinquisitorů byly v platnosti, vypracovány byly Torquemadou a schváleny králem r. 1484. Zřídil výpomocné soudy čili nižší úřady a čtyři stálé tribunaly v Seville, Cordově, Jaenu a Ciudad Realu, odkudž přeložen později do Toleda. Všechny tribunaly podrobeny byly generalní radě madridské (consejo supremo de la santa general inquisicion), která postavena po bok generalnímu inquisitoru, aby prý apellace snáze mohly býti vyřizovány. Torquemada její členy subdelegoval a zavedl pečlivější dozor na soudy nižší. Papež, dověděv se, že tímto způsobem konec má býti učiněn průtahům soudního řízení, schválil to. Generalní rada v Madridě, jejíž soudní pravomoc byla kodifikována předpisy a nařízeními směrodatnými z r. 1561; měla právo vydávati rozkazy všeobecné, kdežto tribunaly provincialní měly vymezený okršlek, jehož obce byly pokud možno často inquisitorem navštěvovány. Sbor soudců těchto tribunalů tvořili: 3 inquisitoři, několik sekretářův a notářů, jeden nebo dva fiskalové a rozličtí správní úředníci a sluhové.

U proticírkevního tisku je Torquemada špatně zapsán. Za vinu mu kladena záhuba 100 000 duší, nechvalně se o něm zmiňuje liberální Rank, a němečtí protestanté shrnují nenávist k Torquemadovi v úsudek, že byl „krvežíznivým psem". Nelze obhajovati Torquemady do té míry, abychom mu upírali všeliké pochybení, zdravý rozum však dovede pochopiti, že na stotisíc lidí umučiti je přece trochu mnoho na síly jediného člověka. Všimněme si proto celkového obrazu inquisitorů španělských, jak nám jej různí hodnověrní dějepisci líčí. H. T. Buckle a Hergenröther zřejmé svědectví vydávají, že to byli zpravidla mužové ve své povinnosti bezúhonní, jejichž čistých úmyslův, úzce spjatých s neúhonným životem, ani nejkrutější nepřátelé, ba ani pověstný protivník inquisice zednář a apostata Llorente nemůže oprávněně podezřívati. Třetí velinquisitor — kardinál Ximenes — všemožně o to usiloval, aby soudní proces zmírnil, přísně na uzdě držel úředníky inquisice, nehodné potrestal, nebo dokonce propustil. Než snaha jeho, by ve vrchní inquisiční radě jen duchovní zasedali, a tak krutost soudu se zmenšila, byla zmařena odporem Ferdinanda, aby inquisice nepozbyla rázu instituce státní.

Řada arragonských inquisitorů vykazuje dokonce ve svém seznamu světce mučenníka — řeholníka řádu augustinianského — dr. Petra Arbuesa, jenž byl vzorem klášterní observance, konání povinností a obětavé lásky k chudině. Arbues byl dne 4. května r. 1484 zároveň s dominikanem Juglarem jmenován od Torquemady inquisitorem arragonským. Ač v novém svém povolání vynikal příkladnou mírností, přece ohnivá jeho výmluvnost a účinná práce ve zpovědnici, která se málokdy minula cíle, vyvolala proti němu spiknutí t. zv. „nových křesťanů", již, účelem majíce potlačení inquisice, neštítili se ani vraždy. Petr, ač upozorněn, jaké nebezpečí mu hrozí, vydal se přece v noci ze 14. na 15. září 1485 do kathedraly saragosské účastnit se společné modlitby a modlil se právě, kleče na stupních oltářních, když vypadli naň najatí vrahové a smrtelně jej zranili, zatím co chor recitoval: quadraginta annis proximus fui generationi huic. Petr ze srdce odpustiv nepřátelům a zbožně přijav svaté svátosti skonal. Ani okolnost, že Arbues stal se obětí svého úřadu, nebránila protestantům jako Kurtzovi, Schlottmanovi, Jakobimu a jiným, aby nevyličovali Petra jako „mor země", „kata mnoha tisíců", ba známý malíř Kaulbach propůjčil svého štětce k tomu, by Arbuesa a jeho mnichy znázornil jako představitele ďábelského fanatismu. Ztichli však všichni, když je P. R. Bauer S. J. v „Stimmen aus Maria Laach" (roč. XXIII. 1882 str. 308) vyzval, by z pramenů skutečně historických a ne z pamfletů dokázali, že Arbues jen jednoho člověka zabil nebo zabiti dal. Ostatně špinění nepřátel nemůže nikterak zastíniti ctností Petrových, poněvadž lid španělský pro hanebnou tu vraždu tak byl vzrušen, že stěží dal se udržeti, by nepotrestal vrahův a spiklenců. Petr Arbues byl pochován přeslavně, lid jej hned uctíval jako martyra a konal od té doby památku jeho dne 17. září. Když pak kanonisační process projednán, kanonisoval jej papež Pius IX. 29. června r. 1867. Neporušitelnost a neoblomnou správnost inquisitorů dokazují také Hefele, Gams, Hlavinka a Schäfer, jehož úsudek zvláště v té příčině je závažný, ježto jest výsledkem bedlivého studia archivalního. Nynější vláda španělská, nemajíc důvodu, proč by akta, inquisice se týkající, učenému světu skrývala, vyšla Arnoštu Schäfrovi s nevšední ochotou vstříc, dovolila mu přístup do archivu v Simancas, jehož oddělení „inquisition" tři sály vyplňuje a obsahuje 5400 svazků, z části akt soudních, částečně zpráv, podaných generalní radě madridské. Na základě těchto listin, akt inquisice toledské a valencské, dříve

v Alcale chovaných, od r. však 1897 v Madridu uložených, potom dle authentických listin, nalezajících se v národní bibliothece, v privátní knihovně královské a bibliothece akademie historické, podal Schäfer obraz úplně jasný a přesně vědecký o podstatě a soudním řízení inquisice španělské — zvláště za Filipa II. I z jeho vědecké zprávy lze nám čerpati potvrzení, že inquisitoři nenaháněli takové hrůzy, jak se často přehání. Když tedy ani inquisitoři nebyli bestiemi v lidské podobě, tím méně smíme tak ukvapený posudek pronášeti o Torquemadovi, jenž přece jako velinquisitor měl značný vliv na jejich jednání. Pěkným dokladem činů jeho jsou výňatky ze statut Torquemadových o soudním řízení inquisičním.

Často se Torquemadovi vytýká, že prý byl zvláště nešetrný k židům, že ze Španěl je vypudil a tak zemi oloupil o národ četný a pracovitý. Abychom ukázali, co je na tom pravdy, jest třeba zmíniti se, za jakých okolností došlo k vypuzení španělských židů. Tribunalu inquisičnímu dostalo se hojné látky. Inquisitoři totiž vypozorovali, že židé horlivě se snaží, aby jak staré křesťany, tak i nově obrácené přivedli na svou víru, celé Španělsko mělo se státi židovským, a Toledo mělo býti r. 1485 na slavnost Božího Těla obsazeno. Objevení to zcela vhod bylo inquisitorům, již měli nyní záminku k vyhostění nenáviděného plemene, aby si židé nemohli získávati proselytů. Židé sami dobře věděli, že stát proti nim zakročiti musí, i nabídli Ferdinandovi na tehdejší dobu obrovskou summu peněz 50.000 dukátů, nebo dle Weise jen 30.000 dukátů ve zlatě; než, ač byl král tehdy v peněžní tísni pro válku s Maury a tedy nakloněn jejich požadavku, přece, když Torquemada, rozhorliv se — krucifix hodil na hromadu peněz a zvolal: „Jidáš Iškariotský prodal svého Mistra za 30 stříbrných, Vaše Veličenstva chtějí Ho za 30 000 dukátů znova zaprodati, zde jest — vezměte Jej a prodejte!“ — (scenu tu nám znázorňuje Jean Paul Laurens na obraze z r. 1886: Veliký inquisitor a králové katoličtí), vydán byl dne 23. března (dle Weisse 30. března) r. 1492 edikt, dle něhož předložena židům tato alternativa: buď aby se do 31. července téhož roku dali pokřtíti, nebo aby říši opustili. Výslovně bylo podotknuto, že statky sice smějí prodati, cenu však za ně jen v papírech a zboží, nikoliv ve zlatě, stříbru a drahokamech s sebou vzíti. Na návrat byl dle tehdejších zvyků stanoven trest smrti. Krutý los stihl národ druhdy vyvolený; ale, jak myslí Maistre, útoků jeho na státní těleso nebylo možno jinak odvrátiti a zmařiti, leč právě podobnými násilnými prostředky, zvláště máme-li na mysli tvrdošijnost, s jakou židé proti všem zákazům vládním trvali na svém předsevzetí, aby křesťany vesměs na svou víru obrátili. Židé posléze vidouce, že vláda zaujala k nim stanovisko na výsost odmítavé, a že tedy pohrůžka koruny nemá vyzněti na plano, musili se smířiti se smutnou skutečností a raději v počtu 160.000 čili dle sčítání Ferrerasova asi 30.000 rodin obětovati vlast, než aby se byli vzdali víry po otcích zděděné. Na lodích, jichž jim stát poskytl, odpluli do Anglie, kdež ještě dlouho recitovali v synagogách část modliteb jazykem španělským, uchýlili se také do Francie, Neapolska a Levanty, kde po celé století následující španělská řeč se ozývala. Rabíni vybízeli souvěrce, by pronásledování zmužile snášeli jako zkoušku víry své. Mnoho židů na bludných cestách světem zahynulo, mnozí zůstali v zemi a dali se pokřtíti, mnozí však zůstali tajnými židy, s nimiž měla inquisice práce dosti. Brutalnost se jim žádná nestala, ježto se v zemi i později jen hemžili.

Podobný osud stihl Maury. Když Granady bylo dobyto, dovoleno Maurům žíti volně dle jejich náboženství a vlastních zákonů. Vláda však ráda viděla, když Maurové přijímali víru katolickou, a proto také pokře-

stěným poskytovala všemožných výhod proti jich soukmenovcům-nekřesťanům. R. 1494 povolán za tím účelem do Granady Ximenes, dobře obeznalý v orientalních řečech i literatuře východní. Úsilí jeho korunováno takovým zdarem, že Ximenes, obrátiv za krátkou dobu na 4000 Maurův, obdržel případný název „Campanero — Glockenbischof", ježto v Granadě opět bylo slyšeti hlahol zvonů. Starověrní Maurové zle se horšili pro jeho úspěchy i hleděli mu v díle spásonosném brániti. Vzbouření v Granadě propuklo r. 1499, kdy Ximenes, zanedbav příslušné opatrnosti, dal na náměstí granadském spáliti bohoslužebné knihy Arabů. Jak se dalo očekávati — podlehli a vládou dáno jim na srozuměnou, že budou potrestáni, nevstoupí-li křtem sv. v lůno církve katolické. Vyzvání vyhovělo pouze 50.000 Maurů, ostatní se odstěhovali do Berberska. Povstání maurské nabylo širších rozměrů, trvajíc od r. 1500 do 1502, až posléze Maurové pozorujíce, že marným by byl další odpor, složili zbraň. Část jich dala se pokřtíti, ostatní odešli za souvěrci granadskými do Berberie.

Popularní a přece vědecká pojednání pro lid, „moderní" romány a obrazy, nevěrecké traktáty, panorama, panoptika a rozličná kočující „musea" s gustem poukazují na zdánlivě veliký počet popravených obětí, straší posud lidi slovem „autodafé", takže, jak ironicky poznamenává Hefele, „moderní člověk myslí při tom na hrozný plamen a kolosalní rozpálenou pánev, kol níž sedí Španělové jako kannibalci, aby téměř každé čtvrtletí pokochali se smažením a pečením několika set nešťastníků." Stačí však uvážiti, z jakého pramene čerpány bývají tyto podobné „věrné" zprávy, aby na jevo vyšlo, jak podvodná hra se tu provádí s ciframi v nejkřiklavějším kontrastu s historickými dokumenty. Pamflety o inquisici jsou většinou opsány z tendenčního, katolické církvi nepřátelského spisu mravně pokleslého a zednářského kanovníka Juana Antonia Llorenta, který, již jsa doktorem kanonického práva ve Valencii, náležel k tak zvaným osvícencům, jimž vláda španělská velmi přála. Josefu Bonapartovi, který byl Napoleonem I., svým bratrem, Španělům za krále vnucen, záleželo na tom, aby inquisice, jež od starých oprávněných králů podporována a řízena byla, ba s dynastií a lidem téměř srostla, byla vylíčena co nejtemněji, a tak zákonitý rod panovnický pozbyl naprosto sympathií. K tomu právě, puzen jsa pomstou a soukromým zájmem, zneužil svého talentu Llorente, kněz zbavený úřadu a vyloučený ze soudu inquisičního, jehož byl tajemníkem. Llorente patřil již k starožitnostem, když si naň r. 1805 vzpomněl pověstný ministr španělský Alvarez de Faria Godoy, jenž by byl svou politikou Španělsko nadobro zničil, a povolal ho k vysokým hodnostem církevním. Pak nastal převrat státní, a po Ferdinandu VII., který, přinucen byv Napoleonem I., vzdal se trůnu v Bayonnu 10. května r. 1808, následoval svrchu zmíněný Josef Bonaparte, hrabě Survelliers. Tehdy Llorente zapomněl povinnosti patriota a zaprodal své péro francouzskému despotovi Věren jsa své ničemné povaze, zpronevěřil 11 millionů realů; vina však mu dokázána nebyla. Tenkráte psal také o inquisici. R. 1814, kdy vláda Josefova padla, byl jako velezrádce vyhnán, uchýlil se do Paříže, r. 1820 byl amnestován, ale teprve, když francouzské úřady pro nemravné spisy a hrozné politické portrety papežů pokyn mu daly, aby Francii opustil, vrátil se do Madridu, kdež 5. února 1823 zemřel. Byla to katilinárská existence.

Cena jeho spisů jest stanovena počtem lží a neobyčejnou trpkostí k církvi. Llorente zneužívá historie jak dokazují Hefele a protestant Maurenbrecher, který praví o výpovědích Llorentových, že se zakládají „na frivolně probabilitní kalkulaci" — zveličuje počet obětí, aby dokázal o inqui-

sici, že byla institucí pouze církevní, úřadem krutým a krvavým, ač dílo jeho přece nemalou má zásluhu tím, že Llorente uvádí velmi četné výňatky z originalů inquisičních, které právě umožňují, aby o španělské inquisici správný úsudek pronesen býti mohl. Abychom poznali Llorentův způsob psáti dějiny, sledujme, zda tvrzení jeho, jakoby za doby inquisice počet odsouzených dostoupil výše 31.000, zakládá se na pravdě. Llorente uvádí na př. jako svědka španělského jezuitu Marianu, že v jediném r. 1481 jen v diecesi sevillské a Cadixu utraceno bylo na 2000 lidí. Ale ve spisu Marianově se dočítáme, že za „celé“ správy Torquemadovy — tedy za dobu 15 let — do r. 1498, ano dle Prescotta[1]) až do smrti královny Isabelly — tedy do r. 1504 lze počítati na 2000 popravených. Mínění stejného jsou Hefele a Gams. Jak pramálo můžeme Llorentovi někdy věřiti, patrno již z fakta, že r. 1481 Torquemada u inquisice ještě ani nebyl — Je-li i toto číslo značné, příčinu sluší hledati jednak v tehdejší politické i náboženské rozervanosti země, jednak v pestré rozmanitosti deliktů, které patřily do kompetence inquisiční; soudilať inquisice nejen kacíře a schismatiky, nýbrž i čaroděje, kouzelníky, vrahy, lichváře, sodomity, bigamii a polygamii, nevěstky, zloděje, podloudníky a jiné provinilce. — Llorenta opsal Karel Václav Rodecker von Rotteck v díle „Všeobecné dějiny“, oba pak opsal Bernard Röse, a v duchu všech tří vydávána konversační lexika: Mayerovo, Riegrův „Slovník“, Ottův, Malého, Rankův a j. Odtud dostaly se lži o inquisici do děl odborných, romány mezi lid a za čistou pravdu jsou vyhlašovány v protikatolických novinách a brošurách.

I. З—а. (Львів).

Богородице Дїво . . .

Божа Мати, райска Лелїе
Ангельский шлемо Тобі привіт:
Радуй ся Дїво, радуй-сь Маріе
Обрадованна чуд Божих цьвіт.

Радуй ся! Господь в Тройцї з Тобою:
Отець — за Доню Тебе приймив,
Син — ізбрав Дїву на Матер свою,
Дух — як Невісту Тя осїнив.

Благословенна Ти між женами
Бог возвисшив Тя понад усїх,
Сьвяті славлять Тя люди мольбами,
Ангели служать на небесїх.

Благословенний Плод чрева Твого —
Бог сил небесних, предвічний Цар;
Блаженне лоно, блажен із нього
Прозябший овоч — еденьский дар . . .

Радуй-сь Пречиста! Ти бо зродила
Єси Ісуса, Спаса Христа,
Адáма з Богом Ти помирила,
Збавленє дýшам Ти принеслá.

[1]) Geschichte Ferdinands und Isabellas II.

ANT. ČÍHAL (Ol.)

Studie z ikonografie mariánské.

S vývojem úcty mariánské jest v nejužším spojení vznik a vývoj obrazů mariánských v umění výtvarném. Dle prastaré legendy povstal první obraz Panny Marie pod štětcem sv. Lukáše evangelisty. Je to však pouhou zbožnou legendou.[1]) Sv. Lukáš zachoval nám pérem obraz Marie Panny, jejích ctností, jejího světodějného významu pro veškeré člověčenstvo; a vypravování jeho spolu s ostatními místy v Písmě svatém, o Marii Panně jednajícími, a s podáním byly zbožné obrazotvornosti věřících podnětem k rozšiřování této látky, mysl lidskou tak mocně jímající, a k volnějšímu zpracování jejímu v apokryfech a legendách. Všechno to pak bylo výtvarnému umění křesťanskému podkladem pro nepřehledný a nevyčerpatelný téměř řetěz uměleckých výtvorů k Marii Panně se odnášejících.

Není téměř umělce od prvních dob křesťanství až po naše časy, který by se nebyl pokusil zobraziti Marii Pannu nebo některou událost z jejího života. Ale jak různé povahy byli umělci tito, tak různé povahy byla též jejich díla. „Život Marie Panny byl látkou, nad niž nebylo v rukou velkých a skutečných umělcův ušlechtilejší a umělečtější, v rukou povrchních, nevěřících a plytké modě hovících odpornější. Všechnu krásu a líbeznost, již duch lidský, věrou povznesený a posvěcený, vtěliti dovedl v díla svých rukou, ale též všechnu nehezkost, již fanatismus, smyslnost a nevěra v umění náboženské přivlekly, nalezáme v oněch plodech umění, jež byly věnovány Marii Panně.[2]) Záleží to na prostředí umělcově, na jeho osobním přesvědčení, jeho intelektualních schopnostech, na jeho technické dovednosti, zkrátka na tom, zda umělec chtěl, mohl a dovedl si zjednati přiměřené vědomosti o požadavcích, jež církev umění ukládá. Právo, stanoviti umění křesťanskému vůbec jisté požadavky a podmínky, církvi vždy zůstane, tedy jistě i tam, kde jedná se o vznešenou postavu Bohorodičky. Neboť nelze odciziti ji církvi, s jejímž učením, ba celou podstatou je nerozlučně spojena, a umění není dovoleno s ní, jako s osobností historickou určitého charakteru a významu, zacházeti libovolně; neboť by to bylo snadno prosté falšování dějin. V dějinách umění shledáváme se častěji s umělci, kteří se oddávali samostatnému, ale neoprávněnému a nesprávnému novotaření, nebo ovládnouti se nechali zpohodlnělým, povrchním, pochybenému vkusu doby hovícím pojetím svého úkolu a svého díla.

Dle toho rozeznávati nám bude v dějinách umění obrazy mariánské v každém ohledu dokonalé, účelu svému odpovídající a všem požadavkům vyhovující — s patřičným ovšem ohledem na relativní technickou a formální vyspělost jednotlivých dob, pak obrazy jen relativně dobré a správné, s nějakou menší, nepodstatnou nebo méně závažnou chybou, která má původ v naivní nevědomosti jak umělce tak věřících při dobré jinak vůli obou; a konečně obrazy pro podstatnou chybu ve způsobu pojetí naprosto pochybené a jména obrazu mariánského nehodné.

Velký vliv na zobrazování sujetu mariánského ve výtvarném umění starého a středního věku křesťanského měly apokryfy prvých století, jednající o dětství Marie Panny, jako: protoevangelium Jakubovo, Pseudomatoušovo

[1]) Kraus, Realencyklopädie II. 361., týž, Geschichte der christlichen Kunst I. 178.

[2]) Eckl, Die Madonna als Gegenstand christlicher Kunstmalerei und Sculptur, Brixen 1883, str. 2.

vypravování o narození Marie, evangelium o narození Marie, evangelium Tomášovo, arabské evangelium o dětství Spasitelově, pak evangelium o smrti a nanebevzetí Marie Panny, připisované sv. Janu Ev. nebo sv. Janu Damašskému, a na těchto založené středověké, západní legendy a básně, k nimž byly obrazy marianské často více méně duchaplnými illustracemi.[1]) Jelikož však zmíněné literární předlohy mnoho obsahovaly, co bylo historicky nemožno a nepřípustno, lze snadno pochopiti, že nebylo umělci vždy lehko, uvarovati se různých nesprávností, zvláště považíme-li, že byla zmíněná literatura ve středověku nejen hojně rozšířena, nýbrž i velmi oblíbena. Tím vysvětlíme si hojné nepřístojnosti na obrazích, znázorňující na př. početí Marie Panny, její obětování, zasnoubení, zvěstování, narození Krista Pána a j.[2])

Než vidíme, že zobrazování dle apokryfů neměla dlouhého trvání, nýbrž že dříve či později, podobně jako bludy v učení, zatlačena byla obrazy opírajícími se o kanonické texty, a že udržela se nejvýše jen ta, která duchu evangelií a ústnímu podání nejvíce se přibližovala. Jako vypravování evangelií, tak vynikají též obrazy, k nim co nejtěsněji se přimykající, evangelickou prostotou a při tom přece neskonalou líbezností a poetičností, zůstávají věčně krásny všem pokolením křesťanským a opravdové umělce všech dob vždy znovu látka jejich ku zpracování vábí. Nebylo to arciť pouze uctívání svatých v katolické církvi, které hlavně od 9. století velkého rozmachu nabylo a právě v úctě mariánské vyvrcholilo, nebyly to pouze z něho vycházející náboženské pohnutky, které tak veliký počet obrazů mariánských přivodily, nýbrž spolupůsobily tu rozhodně též pohnutky čistě umělecké, působivost a vděčnost námětů mariánských, jež inspirovaly umělce, aby vytvořil obdivuhodná veledíla umění. Kde však pouze tento prvek působil na umělce, kde naprosto byl vyloučen prvek náboženský, nadpřirozený, tam přirozeně vznikaly náboženské blasfemie v umění.

Od prosté orodovnice (orantky) v katakombách až do moderních individualistických Madon vytvořilo umění všech kulturních národů křesťanských v malířství a sochařství nepřehlednou řadu prací uměleckých Panně Marii věnovaných. K obrazům mariánským počítati dlužno v první řadě ty, na nichž zobrazena Maria Panna buďto samotna, nebo s Ježíškem a s jinými postavami, mezi nimiž jest ona osobou hlavní nebo důležitou. Avšak ikonografie mariánská všímati si musí i takových obrazů, na nichž je Maria Panna postavou podřízenou, nebo na nichž jsou pouze její typy a symboly.

Samotna bez Ježíška jako orodovnice (orans) s rukama k modlitbě roztaženýma nebo sepjatýma byla Maria Panna zobrazována v katakombách na stěnách chodeb a kaplí, na mramorových sarkofazích, na skleněných kališích obětních prvních století křesťanských, na byzantských ikonách, mincích a medailích, praporcích, na nářadí kostelním i domácím. Jednoduchý obraz tento vnikal vůbec všude, kam proniklo křesťanství a s ním i jméno blahoslavené Panny, neboť od té chvíle blahoslaviti ji musí všichni národové.[3])

Záhy nastal zvyk zobrazovati Marii Pannu stojící nebo na trůně sedící, oděnou královským rouchem, s korunou nebo diadémem na hlavě a žezlem

[1]) A. Schultz, Die Legende vom Leben der Jungfrau Maria und ihre Darstellung in der bildenden Kunst des Mittelalters, Leipzig 1878 str. 5. Kraus Gesch. d. chr. Kunst II. 359.

[2]) J. Molanus, Historia ss. imaginum et picturarum pro vero earum usu contra abusum ll. IV. Srovnej též: Justini Miechoviensis Discursus praedicabiles super Litanias Lauretanas, Neapoli 1857 vol. II. d. 137.

[3]) Luk. 1. 48.

v ruce (mystická korunovace). Pozvolna pak vyvíjel se Murillův typ Neposkvrněné a udržoval se téměř beze změny až do slavných zjevení Lurdských, kdy zobrazování Neposkvrněného Početí v novou vstoupilo éru. Hojně rozšířeny a uctívány byly zejména v 16. a 17. století obrazy Mateřství Marie Panny, na př. Karlovská Matka Boží od J. Heintscheho,[1]) a Matka bolestná (dolorosa) ponejvíce dle typu Reniho, v době pak nejnovější došel velké obliby obraz Nejčistšího Srdce Marie Panny.

Často dávány jí různé významné symboly do rukou, nebo umísťovány jinde v obraze na příhodném místě. Brány byly hlavně z Velepísně, která applikována byla církví vždy též na Marii Pannu, ovšem též z jiných míst Písma svatého k Marii Panně se odnášejících, a z litanií loretánských. Začátky tohoto symbolismu mariánského nacházíme již v katakombách. Nalezeno tam vyobrazení Marie Panny orantky mezi keři a jinde (v Ostrianu) mezi stromy a holubicemí.[2]) Nejvíce kvetla symbolika ta v 15.—17. století.

Dle Eckla[3]) můžeme rozeznávati symboly, které se hodí výlučně jen na Pannu Marii, a jiné, které se též Božskému Dítku dávají. Čelnější z nich jsou:

Slunce, měsíc a hvězdy; neboť ona jest „výborná jako slunce, krásná jako měsíc“ (Cant. 6. 9.), nebo „Žena oděná sluncem a měsíc pod nohama jejíma a na hlavě její koruna dvanácti hvězd.“ (Zjevení sv. Jana, 12, 2.) Odtud postava její, ozářená sluncem, stojí na (půl)měsíci, a postavu nebo hlavu její obepíná v kruhovitém oblouku nebo v koruně 12 hvězd, snad též narážkou na 12 apoštolů. Hvězda na jejím závoji nebo plášti naznačovati má též různé jiné přívlastky její, jako jsou: hvězda Jakubova, hvězda jitřní, hvězda moře, hvězda stálá.

Zeměkoule v ruce Marie Panny jest symbolem názvu Královna; zeměkoule otočená hadem, jemuž Maria Panna na hlavě stojí, značí osvobození světa od hříchu.

Had svíjející se před Marií Pannou, značí hřích, jejž Maria Panna skrze Krista potřela.

Jednorož (monoceros, Einhorn), vybájený čtvernožec, symbol panenství Marie Panny, vyskytuje se častěji na horno-italských a německých vyobrazeních teprve začátkem druhého tisíciletí.

Holubice jako symbol Ducha svatého, nimbem opatřená, vznášívá se nad Marií Pannou zvláště velmi často na zvěstováních. Jinak jest symbolem křesťanské duše a různých ctností. Sedm holubiček kolem hlavy Marie Panny značí sedm darů Ducha svatého. Holubice vedle čtoucí nebo pracující Panny zobrazuje její prostou, čistou a něžnou mysl. Též jiní drobní ptáčci bývali přidáváni k Panně Marii; když však později jejich význam byl méně chápán, sklesl symbol ten na pouhý dekorativní emblem.

Lilie, dle textu: „Já jsem lilií v údolích“ (Cant. 2, 1.), jest obecným symbolem čistoty a panenství. Drží ji buďto Madonna sama, nebo andělé ji obklopující, nebo jest umístěna dekorativně v obraze. (Madonna s lilií byla ochránkyní obce florentské a francouzské monarchie.) Jindy opět jsou lilie smíšeny s trním dle textu: „Lilie mezi trním.“ (Cant. II, 2.)

---

[1]) Frant. Eckert. Posvátná místa kr. hl. města Prahy, Praha 1884, str. 140 nn.

[2]) Liell, Darstellungen der allerseligsten Jungfrau und Gottesgebärerin Maria auf den Kunstdenkmälern der Katakomben, Freiburg 1887, str. 177—179, tab. 1 a 2.

[3]) Eckl, l. c. str. 36 a nn. Srovnej též Atz, Die christliche Kunst in Wort und Bild, Regensburg[2] 1899, str. 490 nn.

Růže, symbol lásky a krásy, jest Bohorodičce zvláště posvěcena. Velmi často maluje se Madonna mezi růžovými keři, v růžovém háji, vyplňujícím pozadí obrazu.

„Zahrada zamčená.“ (Cant. IV, 12.) Vyskytuje se zvláště významně v pozadí Zvěstování, někdy též Narození a na obrazích Neposkvrněné. Ohradu tvořívá buďto kovové mřížoví mezi zahradou a Marií Pannou, nebo plot růžový, nebo prostý plot palisádový (u Dürera).

Cedr, palma a cypřiš jsou znakem její krásy a dobroty, vznešenosti a důstojnosti.

Oliva, znamení míru, naděje a hojnosti, značí náplň milosti Marie Panny. Keř hořící nespálený (Ex. 3) hlásá neporušené panenství Bohorodice. Jablko jest symbolem pádu člověkova, který zavinil nutnost vykoupení. V rukou Marie Panny označuje ji jako druhou, lepší Evu. Jablko granátové otevřené, starý symbol naděje, nalézá se obyčejně v rukou Dítka, které je Matce podává.

Ovoce a květiny vyskytují se vůbec často na obrazích mariánských, a dají se vyložiti velmi hezky všeobecně jako symboly plodů ctností.

Kniha, zapečetěná, v rukou Marie Panny dle vidění Isaiášova (XXIX, 11., 12.) značí neporušené panenství Bohorodičky, kniha jednoduchá nebo otevřená označuje ji jako Matku Božské moudrosti.

Méně často vyskytují se: Archa úmluvy (Ex. 25), Rouno Gedeonovo (Jud. 6.), Věže slonová (Cant. 7), Studnice zapečetěná (Cant. 4.), Prut Aronův (Num. 17, 8.), Brána zamčená (Ezech. 44, 2) a jiné symboly z Písma sv.

Symboliku značně vyvinutou nalezáme již v katakombách. Původ její byl zde hlavně v disciplině arcani; že se však udržela a bohatě rozvíjela i později, to přičítati dlužno patrně též onomu seménku, jež Božský Mistr sám způsobem vyučování svého do srdcí věřících zasel, neboť „bez podobenství nemluvil k zástupům“. (Marc. 4., 34) Při velké znalosti bible, již v dobách dřívějších jak umělci, z velké části ostatně dlouho stavu duchovnímu náležející, tak věřící mnohem lépe znali než tomu v dobách novějších, bylo snadno obrazy oživovati a smysl jejich prohlubovati přidáváním vhodných symbolův.[1])

U Panny Marie šlo symbolisování to tak daleko, že symbolický význam vkládán i do barvy jejího roucha. Malována bývá na př.: celá modrá jako královna chudých nebo nebes, hnědá jako útočiště kajících, zlatá jako královna proroků, světle červená jako královna apoštolů, sytě červená jako královna mučeníků, bílá jako královna panen. Vyskytuje se též v šatě barvy nachové, červánkové a jiné. Modrý plášť bývá poset hvězdami, zvláště na Korunovacích a Nanebevzetích. Mnohdy se barvy též kombinují: modrý plášť a bílá říza a podobně. Méně všímají si této symboliky obrazy, které znázorňují různé události ze života jejího, ač by se tu mnohdy výhodně dala upotřebiti.

Z obrazů, na nichž je Maria Panna s jinými osobami, vyskytuje se přirozeně nejčastěji Marie Panna s Ježíškem. První obraz tohoto druhu a nejstarší obraz mariánský vůbec (z 3. století) nalezen byl v katakombě sv. Priscilly.[2]) Svatá Panna oděna dlouhou tunikou sedí na nízkém sedátku a drží na klíně nahé Božské Dítko. Jiné dva krásné obrazy asi z polovice 4. století nalezeny byly v coemeteriu Ostrianu a v katakombě

[1]) Srovnej Kraus, Realencyklopädie, II. 804 a nn.

[2]) Detzel, Christliche Ikonographie, Freiburg 1894, I., str. 106.

sv. Valentina. Častěji vyskytuje se tu Maria Panna s Ježíškem spolu s jinými osobami, ponejvíce se sv. králi (mudrci).

Velikého rozšíření došlo zobrazování Marie Panny z Ježíškem po koncilu Efezském r. 431, kdy po potření bludu Nestoriova svatá Panna slavně prohlášena Matkou Boží, Bohorodičkou. Tu stalo se vyobrazení toto odznakem pravověrnosti a s velkým úsilím rozšiřováno ctiteli jejími jak na veřejnosti tak v soukromí. Neobyčejně rychle ujímal se obraz ten u všech pokřtěných národův a všude přibíral dle individuelného temperamentu jednotlivých národností též zvláštní lokální ráz jak v podobě Marie Panny tak i Ježíška, vzdaloval se vždy více od původního, ku podivu osobitého typu prvých století, ba v dobách úpadku umění náboženského klesl až na pouhý realismus portrétní. Než přes to vytvořena též rozsáhlá řada uměleckých děl, vyšší náboženskou ideou posvěcených. Ani v moderní době nepozbyl sujet tento pro výtvarné umělce zvláštního vábivého kouzla, čehož nikterak říci nelze o všech genrech umění mariánského. Připomenouti dlužno, že i tu se často užívá hořejšího symbolismu, jímž hledí se vyjádřiti obapolný vztah mezi Dítkem a Matkou, nebo vztah obou ku člověčenstvu. Na řeckých a vůbec starších obrazích vidíme Ježíška s nepatrnými výjimkami[1]) vždy oděného v dlouhý královský šat, ale od století 14. zjednodušuje se pozvolna šat jeho, až konečně mizí úplně. A ne vždy podařilo se umělcům nahé tílko božského Dítka ideou čistého Božství tak prozářiti, jako se to zdařilo Rafaelovi u Madonny Sixtinské. Naopak, nezřídka malován Ježíšek s nahotou až zarážející, v čemž vyznamenávaly se mnohé školy umělecké, zvláště 16. století.

Dále přicházíme k oněm obrazům, které představují Marii Pannu společně s více osobami, avšak bez dramatického pojetí. Opomíjíme při tom anděly, neboť ti se na všech obrazích mariánských hojně vyskytují. Mezi osobami k Panně Marii přidávanými nacházíme především ženy starozákonné, typy její. Jsou to: Eva, Rachel, Ruth, Abisag, Betseba, Judith a Esther. Stává u trůnu Božské Matky buďto některá z nich nebo celá skupina. Jindy to bývá jeden neb i více proroků, totiž: Mojžíš (viděl hořící keř nespálený), Áron (prut Aronův), Gedeon (rouno Gedeonovo), Daniel (kámen zemi vyplnivší), David (Slyš, dcero, a nakloň ucho své), Isaiáš (Ejhle, panna počne a porodí), Ezechiel (brána zamčená) a jj. Ku prorokům přibírány zhusta i Sibylly, které prý též narození Spasitele předpověděly, zejména Tiburtská a Kumánská. Z postav novozákonních bývají tu ponejvíce evangelisté a ostatní apoštolé (sv. Petr a Pavel již na obrazích z katakomb). Pak přidáváni pozdější svatí a světice, patronové místa nebo řádu, který obraz zhotoviti dal, patronové země, říše atd. Mimo svaté malováni na obrazích též donátoři, mnohdy s celou rodinou (na př. na Holbeinově Madonně purkmistra Meiera) anebo malíři obrazu.

Od století 13. vznikalo mnoho obrazů Marie Panny s ochranným pláštěm (s Ježíškem nebo bez Něho), pod nímž shromažďují se všechny stavy duchovní i světské a Marii Pannu o pomoc vzývají. Zřizovány byly na památku větších pohrom a na poděkování za šťastné jich odvrácení přímluvou Marie Panny. Jedním z nejstarších vyobrazení tohoto druhu jest krásná socha v kapličce na domském náměstí v Olomouci.[2])

Zakončiti můžeme skupinu obrazů mariánských s více osobami, nepodávajících žádného děje, „Svatou Rodinou“, pokud není dramaticky po-

[1]) Liell, l. c., str. 382.

[2]) Nowak, Kirchliche Kunstdenkmale aus Olmütz, Olmütz 1890, II. Serie, Tafel IV, Text str. 12.

jata. (Sacra conversazione, nikoli sacra famiglia.) Na obrazích těchto ve století 14. a 15. velmi četných a oblíbených bývají:

Maria Panna s Ježíškem a sv. Josefem (teprv koncem 15. století).

Maria Panna s Ježíškem bdícím nebo spícím a malým svatým Janem Křtitelem.

Maria Panna s Ježíškem a sv. Annou. Skupina tato má velmi mnoho variací: Sv. Anna stojí, nebo sedí a nese Marii Pannu na jedné, Ježíška na druhé ruce, nebo nese pouze Marii Pannu a tato Ježíška. Sv. Anna sedí a drží Ježíška na klíně, Maria Panna stojí vedle. Sv. Anna sedí a čte v knize, Panna Maria sedí u jejích nohou nebo stojí vedle ní a drží v jedné ruce rovněž knihu a v druhé Ježíška. Nebo sv. Anna a Maria Panna sedí prostě vedle sebe a uprostřed nich sedí nebo stojí Ježíšek. Konečně svatá Anna sedí a drží na klíně Ježíška, před nimi pak klečí Maria Panna.

Ježíšek někdy schází, jindy opět připojovány k těmto třem osobám jiné z příbuzenstva Mariina jako: sv. Josef, sv. Joachim, sv. Alžběta, Zachariáš, ostatní příbuzní bibličtí i legendární, tak že konečně počet členů této svaté rodiny na obraze stoupl až na 26.[1])

Druhou velkou skupinu obrazů mariánských tvoří obrazy zvané historické, t. j. předvádějící dramatický děj, v němž má Maria Panna účasť hlavní, důležitou nebo vedlejší. Děj ten může býti vzat buďto z Písma sv., z podání, apokryfů a legend. Spojením všech povstávaly cykly zvané „Život Mariin“ a to ponejvíce v zemích jižních, méně v severních.

Nejstarší cyklus obrazů mariánských obsahuje Capella Arena v Padově od Giotta. Jiné vynikající cykly jsou: Taddea Gaddiho ve Florencii (Sta. Croce), Agnola Gaddiho v Pratu, Ottaviana Nelliho ve Folignu, Domenica Ghirlandaja ve Florencii (Sta. Maria Novella), Piuturricchia v Římě (Sta. Maria del popolo) a Dürera 20 dřevorytin. V novější době byly opět některé cykly vytvořeny jako na př. beuronskou školou „Na Slovanech“ v Praze.

Počítati sem můžeme též různá skupení více mystická než historická, totiž sedm radostí Marie Panny a sedm bolestí Marie Panny (Mostaert, Memling, Vít Stwosz) a cyklus sestavený dle patnácti tajemství svatého růžence.

Úplné historické cykly událostí ze života Marie Panny počínají pravidelně legendou o sv. Joachimu a sv. Anně. Spojíme-li veškeré historické obrazy mariánské, vytvořené dle Písma sv., podání a apokryfů, a seřadíme-li je chronologicky, dostaneme asi tento dlouhý a zajímavý řetěz obrazů[2]):

Joachim uděluje almužnu. — Joachim a Anna obětují v chrámě holubice. — Joachimova obět zavržena. — Joachim odchází ke stádům. — Anděl Rafael zjevuje se Anně. — Anděl Rafael zjevuje se Joachimovi. — Joachim obětuje jehně v přítomnosti anděla. — Joachim a Anna setkávají se u „Zlaté Brány“. — Narození sv. Panny. — Tříletá Maria Panna vstupuje do chrámu, by se Bohu obětovala. — Maria Panna vyšívá v chrámě kněžská roucha a jiné práce koná. — Abiathar a jiní mládenci pokoušejí se získati ruku Marie Panny. — Maria Panna před velekněžem. — Pruty ženichů Mariiných přineseny veleknězi. — Předpovědění ženicha Mariina. — Očekávání zázraku. — Zasnoubení Marie Panny se sv. Josefem. — Návrat od zasnoubení. — Zvěstování Marie Panny (na nádvoří u studnice nebo v budově). — Navštívení Marie Panny. — Anděl zjevuje sv. Josefovi, aby

[1]) Schultz, l. c., str. 43, pozn. 2.

[2]) Většinou dle Schultze, l. c., str. 35—80.

nepropouštěl Marie Panny. — Sv. Josef ospravedlňuje se před Marií Pannou ze své nedůvěřivosti — Maria Panna a sv. Josef na cestě do Betléma. — Narození Páně (Svatá noc). — Potrestání prostořekosti Salomeiny. — Sibylla Tiburtská oznamuje císaři Augustovi v Římě narození Páně. — Obřezání Páně. — Mudrcové zpozorují hvězdu. — Příchod a průvod mudrců (sv. Králové). — Sv. tři Králové před Herodem. — Sv. tři Králové klaní se Ježíškovi. — Sv. tři králové varováni ve snu, aby se nevraceli k Herodovi. — Obřezání Páně. — Obětování Pána Ježíše v chrámě. — Herodes dává rozkaz, aby povražděna byla nemluvňata. — Vražda nemluvňátek. — Anděl vyzývá sv. Josefa k útěku do Egypta. — Útěk do Egypta. — Odpočinek na cestě do Egypta. — Lupiči přepadají sv. Rodinu. — Modly, kolem nichž se sv. Rodina ubírá, se kácejí. — Anděl vyzývá sv. Josefa k návratu do vlasti. — Návrat z Egypta. — Smrť sv. Anny. — Dvanáctiletý Ježíš v chrámě. — Panna Maria a sv. Josef odvádějí Ježíše z chrámu. — Život sv. Rodiny v Nazaretě. — Matka Páně na svatbě v Káni Galilejské. — Smrť sv. Josefa. — Ježíš se loučí se svou Matkou. — Matka Páně dovídá se o zajetí Synově. — Maria přítomna při bičování Syna. — Setkání Marie Panny z Ježíšem cestou na Golgatu. — Žal Matky Páně pod křížem. — Kristus odporoučí Matku svou sv. Janu. — Maria Panna omdlévá při probodnutí boku Kristova kopím. — Maria Panna vrací se se sv. Janem s Kalvarie. — Maria Panna při snímání s kříže. — Mrtvý Kristus na klíně matčině. — Maria Panna při pohřbu Kristově. — Kristus zjevuje se po svém zmrtvýchvstání své Matce — Maria Panna při nanebevstoupení Páně. — Maria Panna při seslání Ducha Svatého. — Gabriel zvěstuje Marii její smrť. — Apoštolé scházejí se k Marii Panně před její smrtí. — Smrť Marie Panny (různé variace). — Pohřeb Marie Panny. — Nanebevzetí Marie Panny. — Maria Panna odevzdává sv. Tomáši ap. svůj pás. — Bůh žehná v nebi Marii Panně před Ním klečící. — Korunování Panny Marie spojeno s nanebevzetím. — Korunování samo: andělé korunují Marii Pannu sami, nebo v přítomnosti Krista, nebo též Boha Otce, nebo celé Nejsv. Trojice. Anebo ji korunuje Kristus sám, nebo společně s Bohem Otcem, neb celá Nejsv. Trojice. — Korunovaná Maria Panna klaní se Nejsv. Trojici. — Maria zjevuje se sv. Janu Ev. na ostrově Patmu. — Maria Panna při posledním soudu po pravici Kristově.

Obrazem tím by byl cyklus ze života Matky Páně zakončen.

V pozdějších stoletích povstávalo mnoho nových obrazů mariánských na základě později vzniklých legend (jako zjevení Marie Panny sv. Lukáši, když chtěl malovati tvář její) a skutečných zjevení a událostí lokálních (na př. Maria Panna zjevuje se sv. Bernardu, sv. Dominiku, Madonna růžencová, v Lurdech a jinde.)

Též vděčnost za její zřejmou pomoc a přímluvu v bitvách (jako u Lepanta) a zázračná uzdravení na slavných poutních místech mariánských působila na vytvoření celé řady obrazů na počest slavné Bohorodičky Marie Panny.

A. BRATEČ (Hr. Kr.)

TOUHA PO MILÁČKOVI.

— — — — Tajemství svatá v duších nám zkvetla,
proudila v krvi, bouřila v hlavě, plakala v žití,
nutila oči do dálky zříti, hledati světla,
hledati záře, v světle a blesku Miláčka zříti.

A my jen zřeli, s nebe jak hvězdy padaly v luhy,
v modravé klenbě ryjíce ostře ohnivé dráhy,
bory jak větve napialy k výši, černavé stuhy
věsíce v obzor, jimiž dál vítr povíval vlahý.

A my jen zřeli tisíce tigrů, divokých šelem:
pádili rychlým poskokem k chatám svítícím z dáli,
skon jich i hlasy z strašlivých hrdel třásly nám tělem,
duší však třásla celou jich vášeň: po krvi pláli.

A my jen zřeli veselý průvod smyslných robů,
s rouhavým smíchem kterak se valil po širém poli,
pochodně plály po cestě černé v pozdní tu dobu
k zahradám tichým klášterů svatých, zapadlých v doly.

Prchaly v bázni klášterní sestry ze zahrad v cely:
chopil se zástup brevířů v chvatu upadlých na zem,
chopil se květů, které chrám boží zdobiti měly,
z brevířů žalmy rouhavě v posměch zapěli rázem.

A my jen v žalu vzpomněli bratrů, zda nejdou s nimi,
oni, již z rána chodili s kosou žito v lán klásti,
oni, již rádi nosili poli zasněženými
dřevo a oheň na vrchy mezné k výstraze vlasti.

Tehdy jsme klekli na holou skálu, bijíce čely
o tvrdou půdu, aby se jiskry vznítily v plamen,
které Bůh vložil dobrotiv v zemi, aby se skvěly,
aby nás hřály, když již všem srdce uchladla v kámen.

Tehdy nám hrady vhalené ve tmu volaly maně
skřehotem ptáků sídlících ve tmě sbořených věží:
„Miláček nejde v objetí vaše“, strmé pak stráně
volaly v táhlou ozvěnu nocí: „Mrtev již leží“.

Jako je k nebi od země širé, od země v mraky,
že se nám zdají bez konce býti oblohy prahy,
na takou dáli Miláčka bytost stavěly zraky
a celý vesmír zdál se nám hučet „Zahynul záhy“...

Poznejte, hory, poznejte, lesy, poznejte, skály,
co to jest láska, jakou má moc, když ze srdce vyjde:
Ona jen v naděj vmísila v srdcích bezměrné žaly,
že my přec pějem ve vesmír celý: „Miláček přijde!“

FR. ODVALIL. (Pr.)

Pařížské kostely večer.

(Ze IV. kap. Huysmansovy knihy »En Route«.)

Znal nyní oblaživý půvab zbožně strávených večerů. Zašel k svatému Sulpiciovi právě v tu chvíli, kdy pilíře pod zasmušilým světlem lamp se rozpůlují a na dlážku vrhají dlouhé pruhy tmy. Dokola zející kaple jsou černé a jenom před hlavním oltářem v lodi rozvíjí se v té prostoře jediná kytice svěc jak zářivý trs červených růží

V tom tichu slyšeti jen temný náraz dveří, vrzání lavic, klusavý krok ženy nebo spěšný chod mužského.

Durtal byl v temné kapli, již si byl zvolil, skoro úplně isolován; domníval se tu tak odděleným ode všeho, tak daleko od toho města, které přece na dva kroky od něho proudilo nejplnějším tokem. Klekl a zůstal nehnut; chtěl něco promluviti, ale neměl již co říci; cítil se unášen v lehký let. Pak padl v jakousi neurčitou mdlobu v pocitu zmalátnělé radosti, v onom zmateném pocitu blaha, který se rozlívá tělem v teplé koupeli

Dumal o osudu těch žen okolo něho po lodích chrámových roztroušených. Ah, ty chudičké černé šály, ty nabírané čepečky, tak nuzné, ty smutné návštěvnice, ten žalostný zurkot růžencových zrnek, jež ty ženy nechávají kapati tu v přítmí!

Některé, nepotěšené ještě, vzlykají zármutkem; jiné jako podťaté shýbají hřbet a sklánějí hlavu na stranu; jiné se modlí s rameny chvějícími se a s tváří v rukách ukrytou. Robota dne je u konce; uprchlice života přišly sem dát výraz svým díkům. Neštěstí tu klečí kolem na kolenou; neboť bohatí, zdraví a šťastní neradi se modlí. Jenom vdovy a stařeny, které jsou již bez vášní, nebo ženy opuštěné a doma soužené žádají si tu v kostele, aby život jejich byl snesitelnější, aby výstřednosti manželů jejich se utišily, neřesti dětí napravily, zdraví drahých zlepšilo.

Byla to vpravdě kytička žalu, jejížto bolestný parfum tu incensoval svatou Pannu.

Mužů tak málo přicházelo k tomuto všemu utrpení ukrytému dostaveníčku; tím méně mladých, neboť ti ještě dosti netrpěli, několik starců, několik nemocných, kteří se vlekli a o lenechy lavic se opírali, a malý hrbáček, jehož Durdal viděl přicházet každého večera, vyděděnec, jenž mohl býti milován jedině Onou, která nehledí na tělo.

Durtal pocítil palčivý soucit při pohledu na nešťastné lidi, kteří přišli dožadovat se na nebi kousku té lásky, jíž jim odpírali lidé; a on, který nemohl se právě pomodliti za sebe, připojil se konečně k prosbám jejich a modlil se za ně.

Kostely byly toho večera vskutku přesvědčivé, opravdu sladké; zdálo se, že s večerem se rozněžňují, že v osamocenosti své cítí s bolestmi těch chorých bytostí, jejichž nářky poslouchají.

Neméně dojemná jest i ráno jejich první mše, mše dělnic a chův; tu není žen bigotních, ani zvědavých, ale ubohé ženy, které přicházejí, aby ve sv. přijímání hledaly sílu k prožití těch hodin těžkých starostí a otrockých požadavků. Odcházejíce z kostela, vědí, že jsou živou stráží Boha, že Ten, který byl zde na zemi nesklonným Žebrákem, zalíbil si jen duše z podkroví. Ony vědí, že jsou Jeho vyvolenými a že On, podávaje jim pod způsobou chleba památku svých utrpení, žádá po nich výměnou, aby trpěly a byly

poníženy. Co zmohou potom proti nim všechna ta soužení dne prožitého v pravé potupě nízké služebnosti?

„Teď chápu“ — pravil si Durtal — „proč abbé tolik naléhal, abych navštívil kostely v tyto jitřní nebo pozdní hodiny; neboť to jsou ty chvilky, v nichž se duše otvírají.“[1])

Ale byl příliš leniv; než aby obcoval častěji mši sv. na úsvitě; spokojil se tím, že našel si po obědě chvilku útulku v kaplích; vycházel odtud, pomodliv se špatně, nebo se vůbec nepomodliv, celkem klidný.

Na druhý večer cítil, že již má dost samoty, mlčení a přítmí, a tu opustiv sv. Sulpicia zašel k Panně Marii Vítězné.

V této silně osvětlené svatyni nebylo již té sklíčenosti a beznadějnosti chudých a ubožáků, kteří se raději odvlekli do blízkého kostela jiného a tam v přítmí klesli na kolena. Zde přinášeli návštěvníci svaté Paní víc důvěry, a tato víra oslazovala utrpení jejich, jejichžto hořkost mizela ve výbuchu naděje, ve žvatlavé adoraci, jež tu kolem nich tryskaly. Dva proudy vnikaly do útulku tohoto, těch, kteří prosili o milosti, a těch, kteří obdrževše je rozplývaly se v díkučinění, v úkonech vděčnosti. A tak měl i tento chrám svou zvláštní fysignomii, víc radostnou než bolestnou, méně melancholickou a jistě vroucnější než jiné kostely.

ST. SYNEK (Č. B.)

Těm, kteří trpí.

Jsme obři v mladičkých svých snech,
chcem' na ruby hned zvrátit svět,
vymýtit hloží, pěstit květ
všech duší pustých na lánech.

My zřeli krásu Edenu,
my stáli u bran Tajemství,
my pili z taje rajských snů.

My snili Vesny na klínu,
nám Máj svůj všechen půvab dal,
lesk hvězd nám do snů napadal.

Jdem stezkou Žití — v srdci bol —.
Kde den, jenž kryl se v poupatech,
kdy ráj se vrátí v slzí dol?

Rmut šij' nám k zemi nahrbil,
hledáme štěstí ztracené,
jen sen, jen sen nám ještě zbyl.

A smutni zříme, na rolích
jak bují blín a bodláčí,
jich vyplet síly nestačí.
Nás, Bože, posilni, nás mdlých!

[1]) Podobná myšlenka: Bloy, Nevděčný žebrák, 1892, Srpen 15: Kolikrát byl jsem zasáhnut tou myšlenkou, že první mše, řečené na úsvitě nebo při východu slunce, jež se tak

FR. JAR. P. (Pr.).

Officium a clero gallicano exule recitandum, pro hospitibus suis.

(Dokonč.)

Ad Primam.

Hymnus.

Sol, ut gigas surgens Thoro,
Gestis viam decurrere;
Ad Galliae spectaculum.
Cur retro non Gradum moves?
Portenta qui tot lumine
Lustras, tibi sanctum iubar
Ferrugo cur non obvia
Circumdat caligine?
Christi ministros scilicet
Pulsos novercae sedibus
Vidisse tu gaudes novae
Matris foveri nunc sinu.
Quo dante, sol lucet malis;
Lucet bonis, da, ter potens,
Et exules et hospites
Da te timere, te frui. Amen.[1])

Ad Tertiam.

Hymnus.

Dum cuncta comples sidere
Sol, lucis aeternae Patrem
Monstras, Dei mortalibus
Per te patent miracula.
Per te polus, per te mare,
Tellusque tot coloribus
Depicta, facundis canunt
Hunc Conditorem vocibus.
Surdis canunt miracula;
Nec sponte coecis iam dies
Fulget: sonatque Galliae
Infanda vox: non est Deus.
Spretum Deum gens impia
In se furens ulciscitur.
Tu, terra testis hospita,
Sapis, stupescens ad nefas.
Quo dante . . .

Ad Sextam.

Hymnus.

Vesana gens solem fugit,
Amore noctis ebria.
Nihil, relicto numine,
Nihil relinquit iam sacri.
Magnae placebant victimae:
In rege truncavit Patrem:
Augusta coniux et cadit,
Proles, sororque Caesarum.
Tu, fida tellus, Principes
Vereris ut Christos Dei:
Te Rex olympi respicit,
Futurus ipse praemium.
Quo dante . . .

Ad Nonam.

Hymnus.

Iam sol ad umbras labitur:
Cum sole caecas Gallia
Non ponit iras: sed furor
Ignescit ipsis caedibus.
Vicit cruentas tigrides:
Artus suorum sub nece
Adhuc trementes devorat.
Et dente discerpit fero.
Hic in ministris hospitem
Christum recepit gens pia,
Nutrit, tegit: redit prior
Sanctae Sionis charitas.
Quo dante . . .

Ad Vesperas.

Hymnus.

Gliscens per umbras impietas, diu
Non ausa retrum tollere verticem,
Cervice procedit superba,
Nunc faciles agitans triumphos,
Ruunt tonantis templa: sub impia
Cadit securi victima Pontifex:

---

líbezně srdce dotýkají, jsou čteny zvláště pro služebníky! Páni nevstávají tak časně. Mělo by se cosi napsati o této hrozné opuštěnosti Svatého Dětství Dne. Jaký to předmět! Mše sluhů! (Překlady p. Floriana v Hladově.)

[1]) Tato strofa opakuje se v Terci, Sextě, Noně. Myšlenkový obsah orací všech následujících částí je více méně stejný a proto jich neuvádím.

Aris Sacerdotum cruorem
Aemula mors tibi, Christe, libat.
Inebriatur sanguine Martyrum
Tellus: at exul, mille periculis
Elapsa, terras pars superstes,
Sole alio petiit calentes,
Credent nepotes? maius adhuc nefas,
Novumque mundo: proh pudor! en Dea,
Horremus effari: quod audent
Sacrilegi, melius silendum.
Datum sat irae: millia quot genu
Baal recusant? reliquias, Deus,
Ne sperne sanctas; aut labantis
Terra trahet fidei ruinam.
Si non relinquas, concidat et fides;
Dies nefandos abbrevia, Pater,
Memor piorum: iam minaci
Clade ruit periturus orbis.
Sit summa Patri, summaque Filio;
Sit, alme, compar laus tibi, Spiritus:
Cum gente digneris benigna
Nos superis sociare regnis. Amen.

Ad Completorium.

Clerus gallicanus orat pro pace tempo rali et aeterna gentium, ad quas transmigrare eum fecit Dominus.

Psalmi consueti pro Completorio.

Hymnus.

Fugavit atra nox diem;
Sol conscio nunc lumine
Nefariis tot actibus
Adesse testis desiit.
Aeterna lux, te mentibus
Infunde nostrorum, quibus
Nimis diu sacrum iubar
Infanda nubes invidet.
Novis amicis undique
Vicinus error imminet:
Illos tuere, ne, Pater,
Ruant in horrendum cahos.
Hac nocte, ter Potens Deus,
Et exules et hospites
Defende, flammis ferreus
Ne mergat aeternis sopor. Amen.

Orationes a sacerdotibus Gallis ex devotione recitandae.

Domine Iesu Christe, qui beatos dixisti, quos homines ejecerint propter nomen tuum, respice, propitius, in nos ejectos et exulantes propter te; nosque in exilio sanctificatos, p'enosque spiritu tuo in patriam nostram revoca, ut saluti populorum indefesse laborantes, eos ad te conversos reducere, unaque cum eis ad patriam coelestis beatitudinis pervenire mereamur.

Domine Iesu, qui benigne misertus es super turbam sustinentem te, miserere, propitius, fratribus et sororibus nostris persecutionem in Gallia pro nomine tuo sustinentibus; illosque tua virtute sic robora, ut fidem servantes, teque coram hominibus, corde, ore et opere confitentes, veniam patr ae suae et conversionem persecutorum suorum a te obtinere, ac tandem ipsi liberati te laudatum, glorificatum et amatum ab omnibus Gallis videre mereantur, per sanctissimum nomen tuum, in quo nobis petentibus cuncta promisisti, qui vivis . . .

Finis.

Bližší zprávy a vysvětlení událostí, o nichž se tu děje zmínka, nalezne snadno každý v četných dějinách francouzské revoluce, o něž ani v našem jazyku českém není nouze. Co se týče místa, kde Officium toto bylo vytištěno, myslím, že bylo v Drážďanech právě proto vydáno, že v Sasku a okolních zemích, jak německých tak i českých, hojně bylo míst, zvláště klášterů, kde francouzští kněží vypuzení i dobrovolně před jistou záhubou uprchnuvší, světští i řeholní vlídného docházeli přijetí a bezpečného útulku. Tak na př. do kláštera jeptišek řádu cisterciáckého v Marienthalu v Sasku byl v r. 1796 přijat značný počet kněží řádových i světských, kteří se sem z Francie před revolucí utekli, aby zde, jakož i v okolí útočiště hledali; tak 15. srpna téhož roku bylo jich v pouhém Marienthalu 51 a v okolí 150! Všichni však skoro zase r. 1799 a 1800 vrátili se zpět do vlasti k nemalému zármutku abatyše Marie Terezie III. hraběnky z Hržan a Harrasu.[1])

[1]) Zisterzienserbuch von Seb. Brunner, Würzburg.

— U nás r. 1796 do kláštera tepelského za opata Raimunda IV. Hubla byli přijati P. Philibart a 4 jiní emigranti z Francie. Rovněž i za nástupce, opata Dra Chrysostoma Pfrognera, docházejí tu kněží-exulanti r. 1801 laskavého přijetí.[1]) Na Strahov, když tu opatem byl Václav II. Mayer, r. 1789 po zrušení generalního opatství v Prémontré utekli se tamnější četní premonstráti sem prosíce za ochranu a pohostinství.[2])

Byla-li a je-li nám Čechům dosud ve mnohých věcech Francie vzorem k následování, v záští a nenávisti ku katolické církvi a jejím kněžím kéž je nám výstrahou!

CÍRKEV VÝCHODNÍ

G. N. (Innomostí):

Z nové theologické literatury ruské.

Ruski bogoslovski časopisi. (Dokonč.)

Moskovska duhovna akademija, ki ima svoj sedež v Sergijevem Posadu pri Moskvi, izdaja mesečnik „Богословскій Вѣстникъ“. „Б. В.“ prinaša pred vsem bogoslovske in historiške znanstvene članke profesorjev moskovske duhovne akademije. Ta časopis je posebno važen za cerkveno historijo, ker v njem objavljata svoje spise in kritike prof. E. E. Golubinskij, najtemeljitejši poznavavec ruske cerkvene historije, in A. P. Lebedov, specialist za historijo prvih krščanskih vekov in poznejšo historijo grške cerkve; oba spadata med prve učenjake naše dobe in se odlikujeta po strogi kritiki in nepristranski resnicoljubnosti. „Б. В.“ ima najboljši pregled ruskih bogoslovskih, filozofskih in historiških časopisov in novih knjig. — Cel letnik ima okoli 4000 str.

„Б. В.“ se more naročati samo direktno: Въ редакцію „Богословскаго Вѣстника“, Сергіевъ Посадъ, Московской губерніи. Cena (s prilogami prevodov cerkvenih očetov) za inozemstvo 10 rub.

„Труды Кіевской духовной Академіи“ so posebno važni za dogmatiko, filozofijo in historijo maloruske unije. V prilogi prinašajo prevode latinskih cerkvenih očetov. Najzanimivejši članki v l. št. l. 1904 so: „Голосъ тевтона о славяно-русскомъ дѣлѣ“ (proti znanim napadom prof. Brücknerja na sv. Cirila in Metoda), „Къ вопросу объ отношеніи Библіи къ Вавилону“, „Къ вопросу о значеніи Кіевской Академіи для православія и русской народности въ XVII—XVIII вв.“, „Къ характеристикѣ современнаго эмпиризма“, „Значеніе философіи для богословія“. V posebni prilogi izhaja prof. Bogdaševskega komentar k listu sv. Pavla do Efežanov; prof. Bogdaševski ima podobno znanstveno metodo kakor prof. Glubokovskij in se ozira na vso novo in staro nemško, angleško, francosko in latinsko literaturo in na cerkvene očete o tem predmetu. Ta komentar bode najobširnejši in najtemeljitejši komentar svoje vrste. Važnejši članki „Trudov“ se tiskajo tudi v posebnih knjigah. — Cel letnik ima okoli 4000 str.

[1]) Stift Tepl von P. Philipp Klimesch, Prag.

[2]) Chorherrenbuch von Seb. Brunner, Wien.

Naročnina se pošilja direktno: Въ редакцію журнала „Труды Кіевской духовной Академіи“, въ Кіевѣ. Cena v inozemstvo 8 rub.

Duhovna akademija v Kazanu izdaja „Православный Собесѣдник“. Med sotrudniki tega časopisa sta najbolj znana prof. Gusev in prof. Berdnikov. Gusev je dogmatik in mnogo piše o vprašanjih, v katerih se loči pravoslavna cerkev od katoliške cerkve; njegovi članki so pisani večinoma v strastnem tonu in nimajo velike znanstvene vrednosti. Berdnikov je eden prvih ruskih kanonistov in eden prvih ruskih učenjakov na bogoslovskem polju. — Cel letnik obsega okoli 2500 str.

„Пр. С.“ se naroča: Въ редакцію „Православнаго Собесѣдника“, при духовной Академіи, въ Казани. Cena v inozemstvo 8 ali 9 rub. (v Rusiji velja 7 rub., cena za inozemstvo v časopisu ni naznačena).

Razen teh časopisov izhaja v Rusiji še velika vrsta cerkvenih časopisov; izmed njih sta dva posebne važnosti za bogoslovsko vedo, namreč „Странникъ“ in „Вѣра и Разумъ“.

„Вѣра и Разумъ“ ima kakor kaže naslov apologetski namen. Časopis ima tri oddelke. V prvem oddelku prinaša bogoslovske članke in razprave o aktualnih bogoslovskih in verskih vprašanjih. Drugi oddelek je namenjen filozofiji; tretji oddelek prinaša „Извѣстія по харьковской епархіи“. Poleg aktualnih in popularnih člankov prinaša tudi strogo znanstvene. — Letnik ima nad 2000 str.

„В. и Р.“ se naroča: Въ редакцію журнала „Вѣра и Разумъ“, Харьковъ, in v vseh večjih ruskih knjigarnah. Cena v inozemstvo 12 rub.

„Странникъ“ je namenjen praktiškim bogoslovskim potrebam ruskega duhovništva. Zato prinaša večinoma bolj aktualne in popularne članke; z večine člankov odseva duh ruske oficialne državne cerkve. Strogo znanstvenih člankov ima razmeroma malo. Bibliografiški pregled je dosti obširen. V vsaki št. so tudi poročila o inozemski bogoslovski literaturi; v 1. št. l. 1904 je bila strokovnjaška in primeroma dosti nepristranska kritika o „Kalendarium“ Nillesa S. J., 2. št. ima kratek referat o apologiji Schella. — „Странникъ“ je najbolj važen zaradi svoje trojne brezplačne priloge. Letos bode vsak naročnik brezplačno prejel 3 knjige: 1. „Православная Богословская Энциклопедія“ томъ V. (Е. Ж. З и И) съ картами и иллустраціями. 2. „Толковая Библія“, I. томъ, „Пятокнижіе Моисеево“ (eksegeza, introdukcija in arheologija). 3. „Библія и Вавилонъ“. Knjige, ki so prešnja leta izšle kot priloga „Strannika“, dobijo naročniki za znižano ceno („Enciklopedijo“ in druge knjige, ki veljajo po 2 rub. 50 kop., dobijo naročniki po 1 rub. vsak zvezek, ako naročijo vse skupaj, posamezne zvezke pa po 1 rub. 50 kop.).

„Стр.“ se naroča na vseh c. kr. poštnih uradih; direktno se naroča: Въ редакцію духовнаго журнала „Странникъ“, С.-Петербургъ, Невскій пр. д. 182. — Cena v inozemstvo s prilogami 11 rub.

K. Graß (protestant), privatni docent v Zurjevu (Dorpat), piše [1]) o ruskih bogoslovskih časopisih in o bogoslovski literaturi: „Die russische Kirche besitzt nicht nur eine recht umfangreiche theologische Literatur, sondern auch einen ziemlich regen theologischen Betrieb. Es wird innerhalb der russischen Kirche nicht nur viel Theologisches geschrieben, sondern auch viel gelesen... Auch das geistige Niveau dieser Theologie rechtfertigt nicht, daß man im Abendlande evangelischerseits sich so ganz unverhältnismäßig

[1]) Geschichte der Dogmatik in russicher Darstellung, Gütersloh 1902 (str. XIV + 179), str. V. Na koncu knjige je obširen register ruskih bogoslovskih knjig in časopisov.

weniger mit ihr befaßt, als mit der römisch-katholischen.“ — K tej sodbi je treba pripomniti, da K. Graß kot protestant posebno o katoliški dogmatiški literaturi ne more soditi, s katero se ruska dogmatiška literatura ne more primerjati; sicer je njegova sodba verjetna.

Vil. Skácel. (Ol.)

Vladimír Solovjev: „Istorija i buduščnosť teokratii“.

Kniha tato, ze které podáváme zde ukázku v překladu, je částí I. většího díla, jež původně rozvrženo na tři části. Později však místo dvou posledních dílů napsán francouský spis: „La Russie et l'eglise universelle.“ Cíl celého díla označuje Solovjev v předmluvě I. části: „Ospravedlniti víru otců našich, povznésti ji na nový stupeň rozumného poznání; ukázati, jak stará tato víra ozvobozena od okovů místních zvláštností a národní sebelásky spadá v jedno s věčnou a všeobecnou pravdou.“ Část I. však není přímo věnována tomuto cíli; má pouze položiti základ pro tento cíl dějinami theokracie, osudy jejími za patriarchů a později v národě israelském.

Jakým směrem se práce Solovjevova v celém díle bere, naznačuje již v předmluvě.

Základní vadou a překážkou života a pokroku náboženského v církvi ruské nebylo a není nic jiného než neznalost podstaty církve. Otázky této vzniklé za rozkolu nemohly ani pozdější věky rozřešiti. Ani tak znamenitý theolog ruský, jakým byl Filaret, metropolita moskevský, nedává odpověď na tuto otázku. Podle něho jest církev shromáždění věřících ve vtěleného Krista, a následkem tohoto výměru připouští mnoho pravých církví, jež rozlišují se jen dle toho, jak zachovávají zjevenou pravdu s větší či menší čistotou. Nejčistěji prý ovšem ruská církev. Kde jest však jedna, všeobecná, svatá a apoštolská církev? Filaret odpovídá: Jedna, všeobecná církev, ve kterou věříme, jest ens rationis — jest pojem abstraktní.

Až teprve slavjanofilové Samarin a Chomjakov na základě Písma sv. a pomocí německých theologův ideu církve na Rusi pozdvihli — z neživé, abstraktní učinili živou, činnou. „Církev je organismus, organismus pravdy a lásky čili přesněji: pravda a láska jako organismus“, tak dle Chomjakova formuloval Samarin svůj názor o církvi.

„Že jest jedna církev, plyne z jednoty Boží: neboť církev není množství osob v jejich osobní odlišnosti, ale jednota Boží milosti, žijící ve množství rozumných tvorů poddávajících se milosti . . . Jednota církve není domnělá, allegorická, ale pravdivá a skutečná, jako jednota údů v tělem živém.“ (Chomjakov.)

Tak tedy řešena otázka v ruské církvi o tom, co je církev. Milosť Boží jest to, která jest životním pramenem církve tvořícím z ní jediný organismus; tam jest církev, kde lidé, sjednocení bratrskou láskou a svobodnou jednomyslností, stávají se důstojným příbytkem milosti. „Tato idea nutně žádá přesného rozlišení mezi božskou a lidskou částí církve. Jediné milost Boží jest absolutní a nezměněná sama v sobě; ale v církvi uskutečniti se může pouze svobodným jejím přijetím se strany lidí, kteří poddávají se působení milosti.

Lidská stránka církve očividně podléhá změně a zdokonalování. Kdyby církev od počátku představovala onu plnost lásky, které jest třeba pro úplné osvojení a uskutečnění zjevivší se v Kristu milosti a pravdy — hi-

storie křesťanstva dávno by byla ukončena. Kdežto, ač milost Boží v plnosti sděluje se člověčenstvu v církvi, přece daleko není úplně jím přijímána, a živý, boholidský organismus velmi jest ještě vzdálen od plnosti Kristova ideálu: nedostatek lásky, zmrtvělost víry a zlobné roztržky náboženské jsou všeobecným zjevem v celém křesťanském světě a staví ho v očividnou protivu s pravým ideálem církve, založené na lásce a jednomyslnosti. Stanoviti fakt této všeobecné v celém křesťanském světě protivy a p tom ukázati cestu k východu z ní, nutné prostředky a podmínky pro církevní sjednocení lidstva, hle úkol, který čekal naše náboženské myslitele, když určili pravou podstatu církve.“

Leč náboženští myslitelé ruští nedospěli k výši ideje všeobecné církve. Partikulární, nationální církev stala se vrcholem, od něhož nechtějí se vzdáliti, „nechtějí uznati, že východní církev není leč částí všeobecné církve, a sice částí, která nemá v sobě středu a která musí své síly osvěžiti ve středu všeobecném, který prozřetelnost umístila na západě.“ A za tuto dráhu, za toto sblížení církví bojuje Vladimír Solovjev v díle tomto.

I. Theokratický subjekt.

(Ukázka z knihy Vladimíra Solovjeva „Исторія и будущность теократіи“.)

Bůh je láska. Plnost lásky Boží žádá plného a vzájemného sjednocení s jinou bytostí. A pro takové sjednocení třeba je samostatného a samočinného poměru jiné bytosti k Božství.

Bůh vševládce panuje nade vším, což jest; Bůh nejdokonalejší chce i nade vším dokonale panovati. Dokonalé panování jest to, které zakládá se netoliko na síle a právu panujícího, nýbrž i na dobré vůli a samočinnosti ovládaného. Pro takové dokonalé panování Boží čili pravou theokracii — která jest uskutečnění lásky Boží — nutna jest bytost schopná, býti vzájemně činnou i trvati ve vzájemné působnosti s Bohem k vůli nejúplnějšímu sjednocení s Ním. Taková bytost, která by sama z vlastní vůle sjednotila se s Bohem, musí býti svobodnou, rozumnou a toužící po dokonalosti. Toto poslední (snaha po dokonalosti) pobádá ji ke skutečnému sjednocení s Bohem, a svoboda i rozum jsou podmínkami možnosti takového jednocení.

Aby ona bytost s a m a o d s e b e přišla nebo byla přivedena k B o h u, musí především býti od počátku rozdílnou od Boha, musí nacházeti se mimo Něj. Proto i postup sjednocení směřuje od vnějšího a povrchního vztahu ke vnitřnímu a hlubokému spojení, představuje tři nezbytné stupně. Za prvé bytost ta dobrovolně pokořuje se působení Božímu jako vrchní v l á d ě, za druhé vědomě přijímá působení Boží jako skutečnou a u t o r i t u, a za třetí jest samostatně účastna v činnosti Boží čili vchází v živý ú r a d e k s Bohem.

Tedy: poslušnost vlády, uznání autority a účastenství v úradku Božím — toť tři po sobě následující stupně pravé theokracie, čili skutečného spojení Boha se stvořenou bytostí.

Subjektivní základy theokratie v ní budou: s v o b o d a, volící pravou cestu, cestu poslušnosti vyšší vůle; r o z u m hledající pravdu a nalézající ji pouze věřícím přiznáním bezpodmínečně hodnověrné autority; konečně z e s r d c e v y c h á z e j í c í s n a h a po dokonalosti života vlastního i všeobecného, čili snaha, svázati celou svou působnost s bezpodmínečným ideálem, a toho možno i dosáhnouti skutečnou účastí na božském řízení světa.

Podmínek pravé theokracie nelze nalézti netoliko ve světě sil materielních (což samo sebou pochopitelno), nýbrž ani ve světě bytostí čistě du-

chových, poněvadž všecka bytnost i všecek život každé takové bytosti jsou již stanoveny bezpodmínečně a úplně jedinou vnitřní volbou, jediným nerozdílným aktem vůle. Nebeské síly, čili dobří duchové jednou pro vždy věnovali Bohu celou svou vůli a život, učinili dobro svou přirozeností, stali se jakoby částí čili věnem Božstva, ale nikoli samostatnými dědici Království Božího, kteří by mohli přijati neb zamítnouti toto dědictví.

S druhé strany pekelné síly čili zlí duchové zřekli se neodvratně poslušnosti k Bohu, učinili zlo jakoby svou přirozeností[1]) a bezpodmínečně vyloučili se z Království Božího. Tak ani v jedněch ani v druhých nepotkává se Božství s tím svobodným jednáním, jakého je třeba pro pravou theokracii. Ze všech tvorů, o nichž nás poučuje vlastní zkušenost i slovo Boží, jediný pouze člověk následkem svého dvojitého složení uvádí v rovnováhu vnitřní sílu i vnější nutnost ve skutečné svobodě. V hlubině své duchovní podstaty zůstává člověk nedostupným mechanickému semknutí vnějších sil, jež vládne ve viditelném světě; a zároveň náleží sám k tomu světu a jsa jím stále ohraničen ve své fysické existenci, člověk nemůže proto rozhodovati se bezpodmínečně a definitivně jediným aktem svého ducha, nemá dosti síly, aby najednou a úplně svou dobrou nebo zlou vůli uskutečnil ve vlastní své přirozenosti a v okolním světě — nemůže ve svém fysickém životě státi se jednou pro vždy andělem nebo ďáblem, přivlastniti své osobnosti nezměnitelné vlastnosti nebe nebo pekla. Takovým způsobem zachovává člověk (žijící) nepřetržitě svou relativní samostatnost a může býti skutečným subjektem svobodné theokracie. Podle podivné dialektiky bytí (бытіе) veliká svoboda pouhých duchů, realisujíc se úplně, mění se pro ně v nutnost dobra nebo zla; člověk však pro svou přirozenou slabost nejsa s to, aby úplně realisoval svou vnitřní snahu, aby učinil ji dokonaným faktem, — právě tím zůstává při své svobodě.

Jedině člověk může postupně osvojovati si milost Boží v nepřetržitém boji s vlastní přirozeností i s vnějšími nepřátelskými silami, zdokonaluje se vlastním úsilím a činy. Jeho dokonalost není jednou pro vždy získána jako u dobrých duchů, nýbrž pouze postupně získávána, dosahována námahou a zkouškami. V tom spočívá smysl i cíl jeho existence i základ, na němž člověk je stvořen, jak jasně ukazuje svaté vypravování knihy Genesis.

Toto vypravování obsahuje několik vážných momentův, na které nám blíže jest popatřiti.

II. Isák, předobraz Kristův.

Dvěma přirozenými svazky připoután jest člověk k zemi: miluje život, který obdržel od světa dřívějšího, i ten život, který sám dává světu budoucímu, a sice tento poslední život více než první. — Připoután jest člověk k domu otce svého a ještě více k synům domu svého.

V řádě pouze přirozeném i ta i ona láska jeví se bezúčelnou. Neboť jak umřeli otcové naši, tak zmizí i synové synů našich, a co zůstane z naší lásky? I ta i ona láska může býti ospravedlněna a uspokojena toliko věrou v Toho, Který mocen jest vzkřísiti otce naše i spasiti od záhuby syny naše. A jestliže tomu tak, pak přirozená láska nesmí se stavěti mezi člověka a to, čím ona lidská láska může dosáhnouti svého jediného utvrzení a uskutečnění. Poněvadž dílo všeobecné spásy žádá svazku člověčenstva

[1]) Ačkoli samo o sobě zlo není (prvopočáteční) přirozenost ničí: οὐ φύσει κακὸν, ἀλλὰ θέσει μόνον.

s Bohem, tedy pro úplnost tohoto svazku vstupující v něj vyvolenci, představitelé člověčenstva, nutně musili se odříci v duchu všech svých svazkův i náklonností, musili pro založení domu Božího přinésti v duchovní oběť dům otců svých i syny domu vlastního. Víme, že první obětí [1]) počalo vyvolení Abrahama, druhou pak mnohem těžší obětí se mělo dovršiti. A jako první oběť byla vnitřní a záležela vlastně v poslušnosti, tak tím více druhá oběť musila záležeti v neobmezenosti vnitřního sebezáporu, a nikoli ve vykonání jakéhokoliv vnějšího skutku. První oběť byla nezištna; neboť, ač mnozí lidé opouštějí domy otcovské proto, aby založili vlastní dům a odevzdali jej svým synům po sobě, Abraham, bezdětný stařec, neměl tohoto cíle, odcházeje do země zaslíbené. Ale tam neobyčejným způsobem stává se otcem a vší duší přilne k synu starosti své (neboť ne nadarmo ve slově Božím takové sesílení: vezmi syna svého milovaného, kterého si's zamiloval [2]) A tak nezištný charakter jeho oddanosti k Bohu může nyní přijíti v pochybnost. Pravda, tento syn jest synem víry Abrahamovy a zvláštních zaslíbení Božích, ale on miluje ho především jako syna — prostou přirozenou láskou. Možná i jeho víra v zaslíbení Boží trvá nyní ve své síle pouze proto, že tato zaslíbení spojena jsou s jeho milovaným synem Isákem. Takovou pochybností nemohl skončiti život Abrahamův, takovou pochybnou láskou nemohla začíti řada praotců Bohočlověka. V této vyvolené a požehnané řadě pokolení prvý syn nemohl býti synem přirozené lidské lásky. Jako takový musil býti přinesen v oběť Bohu. Ale s druhé strany Abraham nemohl skutečně Isáka přinésti v oběť, skrze kterého slíbeno jemu i světu požehnané símě. I přirozenou smrtí Isák nemohl umříti dříve, než se stal otcem Israele a praotcem Věčného Života. Následkem toho oběť musila se uskutečniti jen v mravní zkoušce, která měla ukázati, schopen-li Abraham zříci se posledního a nejsilnějšího přirozeného pouta, aby definitivně přetrhal všecky pozemské svazky, stal se pravým praotcem božskolidského (bogočelověčeskoj) života. Toť zjevný smysl poslední zkoušky, které otec věřících podrobil se na vysoké hoře Boží. Zde podruhé zrodil se mu syn jeho, vydaný Bohu a znovu od Boha skrze anděla Božího jemu vrácený. Isák vystoupil na onu vysokou horu pouze jako syn Abrahamův, a sestoupil s ní jako syn Abrahamův a syn Boží, jako plný předobraz budoucího potomka. Tak definitivně ustavila se úmluva Boha s Abrahamem — základní akt Starého Zákona, na témž místě, kde dokonán za 2000 let základní akt Nového Zákona. „A nazval Abraham jméno místa toho: Hospodin vidí. Odkudž říká se až dodnes: Na hoře Hospodin (viděti bude) zjevil se. Povolal pak anděl Hospodinův Abrahama podruhé s nebe, řka: „Skrze sebe samého přisáhl jsem, dí Hospodin, že jsi učinil tu věc a neodpustil jsi synu svému jednorozenému pro mne: požehnám tobě a rozmnožím símě tvé jako písek na břehu mořském — a požehnáni budou v semeni tvém všichni národové, že jsi uposlechl hlasu mého.“ (Gen. XXII. 15—18.)

Historie Abrahamova ukončila svůj kruh. Počavši aktem poslušnosti v Haránu, skončila vrcholem poslušnosti na hoře Hospodinově; a se strany Boží počátkem i koncem této historie bylo totéž tajemné zaslíbení o všeobecném spasení skrze Abrahama: „I požehnána budou v tobě všecka pokolení země“ (Gen. XII., 3) — a požehnáni budou v semeni tvém všichni národové.“ (Gen. XXII., 18.)

[1]) Obětí domu otce svého, když Abraham z poslušnosti k Bohu jej opustil. Pozn. překladatele. — [2]) Dle Vulgáty: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac. (Gen. XXII. 2.) Pozn. překl.

* * * *

Й. КРАВЧУК (Перемишль).

Примат Папи римского в церковних книгах всхідної церкви.

(Після пастирского листа кардинала Левицкого з 1841 р.)

Одним з найбільших блудів, в які попала всхідна церков по відлученю від Риму, есть заперечене установленя Богом верховної власти (примату) в церкві католицкій і відкинене догмату св. віри, що „Папа римский есть наслїдником св. Петра верховного Апостола, Намістником Христа, видимою головою цїлої церкви і всїх христіян, Отцем і учителем і що ему в св. Петрі дана есть повна власть від Г. Н. І. Христа пасти, рядити і управляти всею церквою“ (собор фльорент.). А однак ту правду, що І. Христос для удержаня едности в своїй церкві поставив св. Петра і его наслїдника, кождочасного римского епископа, верховним управителем своєї церкви, потверджену в католицкій теольогії незбитими і переконуючими доказами з св. письма, з переданя, з розуму, з історії, визнає всхідна церков по нинїшний день в своїх церковних книгах. Можна отже сказати о всхідній, нез'єдиненій церкві, що она знає правду, але еї не узнає, бо уперта і упереджена, що она дивить ся на правду, але еї не видить, бо очи зайшли злобою, самолюбством і амбіцією, що она мимохіть голосить правду, але не вірить в ню, що она дає своїми церковними книгами сьвідоцтво правдї, але не хоче еї приняти . . . Яке велике заслїпленє умів? . . .

Всхідна церков перечить, що Христос дав Апостолови Петрови верховну власть над цїлою своєю церквою, а щож учить про того св. Петра в своїх церковних книгах, котрих уживає по нинїшний день?

Дня 16. сїчня обходить всхідна церков память Апостола Петра в кайданах і величає его в стихирах, тропарах і иньших піснях на той день установлених основою церкви, первопрестольником Апостолів і учеників, ключником небесного царства, першим посїдателем апостольского трону, сьвітлом просвіщаючим наші души, непоколебимим фундаментом правд віри, пастухом, котрий має пасти вівцї, ягнята, вірних, котрий отримав від Сьтворителя небесні ключі і власть вязати і розвязовати гріхи і т. д.[1])

Подівно величає всхідна церков св. Апостола Петра також 29. червня, коли то обходить сьвято обох верховних Апостолів Петра і Павла. Св. Петра називає всхідна церков в сей день найвисшим поміж Апостолами, предначальником Апостолів, іскренним другом Христа, каменем віри і ключником благодати. Дальше визнає, що Христос збудував на опоцї его віри свою непоколибиму церков, що повірив ему провід в церкві, що явив ся ему яко верховному Апостолови першому по своїм воскресеню і що повірив ему по потрїйнім запитаню: „любити ли мя“ своїх вірних словами: „паси овцы моя, паси избранныя моя, паси агнцы моя, яже моею кровїю снабдѣхъ во спасенїе“ і т. д.

З сего видно, що давна всхідна церков була сильно переконана о тім, що Христос поставив св. Петра своїм Намістником на земли, видимою головою церкви і дав ему найвисшу власть. Але всхідна церков в своїх церковних ккигах учить також, що верховна власть Петра перейшла і на его наслїдників, римских епископів. І знов яке заслїпленє? . . . Всхідна церков перечить в теорії се, чого в практицї сама учить . . .

[1]) Мінея видана в Москві р. 1705.

По смерти св. Петра засїв на епископскім престолї в Римі св. Лїн, по Лїнї св. Клет, по Клетї св. Клементій. Память сего Клементія обходить всхідна церков 25. падолиста і відзиваєсь про него ось як: що був учеником першого Апостола і на камени тогож збудував себе яко похвальний камінь, що заяснїв від заходу променистим сонцем, осьвітив землю своєю наукою і досягнув всхідних сторін, що голосив всюди Божі заповіди, що наче зірниця присьвічав цїлому сьвітови своєю наукою, що викладав всїм Вожі права, що видосконалив всї церковні устави, що своєю наукою потягнув всїх до віри Христової, що отримав власть вязати і розвязовати гріхи, що яко ученик і подражатель Петра став правдивим наслїдником его столиці, що вкінци церков уважає оголошені через него устави особлившою своєю окрасою і величаєсь ними.

За часів цїсара Константина сидїв на тронї св. Петра Папа Сильвестер. Всхідна церков празднує в его честь день 2. сїчня і говорить о нїм, що був огненним стовпом сьватому зібраню (т. є. епископам), що напоїв цїлу землю филями своєї науки, що медотекучі его слова розійшлись по всїх усюдах, що сьвітлом науки осьвітив найдальші кранцї сьвіта, що став прімасом осьвяченого згромадженя і украсив столицю першого Апостола, що вкінци яко Богом поставлений начальник епископів утвердив сьвяту науку і замкнув уста безбожним еретикам.

Около половини V. віка управляв лодкою Петра св. Лев. Его память обходить всхідна перков 18. лютого і називає его в лїтургічних писнях головою правовірної церкви Христової, оком віри і сильною основою, найстаршим найвисшого зібраня (т. є. епископів), певним правилом віри, посїдателем першої столиці Петра, окрашеним чеснотами і ревностию тогож Апостола, філяром правовірної церкви Христової, поборником всїх ересей, зорею і соньцем сьвітячим від заходу, наслїдником славного Петра, збогаченим его верховною властию і обдареним его ревностию і т. д.

В половинї VII. віка був епископом римским св. Мартин. Всхідна церков згадує о нїм дня 14. цьвітня, що був найславнїйшим учителем правовірної науки і ревним сторожем Божих заповідей. Дальше величає его потоком наповненим духовною водою, сьвічником сьвітячим сьвітлом правовіря, походячим вправдї з заходу, але славним і на всходї, повним Божої ревности і утверджаючим духовну науку. Також згадує, що був несправедливо прогнаний з Риму і переслїдований злобними людми, що наче сонце взносив ся і осьвічував всїх вірних, що став окрасою Божої столиці Петра, що утримав на камени тогоже непоколебиму церков, що заяснїв ясним сонцем з заходу на всхід і осьвітив лучами правовіря цїлу землю.

Подібно величає всхідна церков в своїх лїтургічних книгах і иньших Папів: св. Целестина 8. цьвітня, св. Агапета 17. цьвітня, Григорія II. 11. марця, Александра 16. марця, Гіполїта 30. сїчня, Агатона 20. лютого, Стефана 2. вересня.

З сего, що до тепер сказано, переконучмося, що всхідна церков, хоч в своїм засліпленю і упертости перечить прімат Папів римских, в практицї однак узнає его по нинїшний день, і анї нїкому з схизматиків на гадку не прийшло викинути з церковних книг аргументи, котрі так силно поборюють їх ложну науку о прімату. Видко в тім руку Божу, бож неможливо, щоби схизматики не пізнали колись своєї ложної науки з власних церковних книг, не відкинули блуду і не узнали розумом і серцем того, що узнають устами . . .

ZPRÁVY Z JEDNOT A DOPISY

Z BRNA.

Schůzí XXIV. skončila „R. S.“ letoší svou činnost. Sextetto sehrálo z „Prodané nevěsty“: „Rozmysli si, Mařenko“. Jednatel podal výroční zprávu, pokladník zprávu o stavu finančním, knihovníci o stavu knihovny domácí a venkovské. Zpěvácký sbor zapěl Křížkovského: „Odvedeného prosba“ a „Zahrada Boží“. Rozloučili jsme se s dosavadním předsedou, který poděkoval příznivci našemu vldp. msgru Ant. Adamcovi za pozornost nám věnovanou a kladl všem na srdce, abychom nezapomínali na ideje otce našeho Fr. Sušila, a Růže naše rozvíjela i dále tak slibnou činnost, jak můžeme konstatovati na konci roku Sušilova. Novým předsedou zvolen byl jednatel K. Háňavka (III. r.) a jednatelem Bedřich Pátek (II. r.). Schůze slavnostně zakončena Fibichovým scherzem z klavírního quintetta. Na to hlasováno o knihách, které mají býti koupeny z daru „Kuřáku“ (100 K). Usneseny tyto: Herites: Vodňanské vzpomínky. Holeček: Zájezd na Rus. Kronbauer: Z posledních stanic. Deml: Otčenáš. Bezruč: Slezské číslo. Preisová: Její pastorkyňa. Kipling: Pohádky. Masaryk: Sebevražda. Kvapil: Oblaka Rusko-český slovník. Jirásek: U nás. Mrštík: Rok na vsi. Viták: Paměti starého učitele-vlastence. Garborg: Umdlené duše. Procházka: Hradčanské písničky. Krejčí: Umělecké dílo v literatuře a jeho výchovná moc.

Hojně zdaru pro příští léta! VÝBOR.

Z PRAHY.

Dne 19. května XXVI. — II. slavnostní schůze na oslavu stých narozenin Františka Sušila. Koll. Farský Karel (IV. rok) pojednal o Sušilovu „Překladu a výkladu Písem Sv. Nov. Zákona“.

Dne 26. května XXVII. — III. slavnostní schůze Sušilova. Ctp. Farský dokončil svou řeč. —

Dne 30. května XXVIII. — IV. mimořádná schůze. Jednalo se o venkovských knihovnách a o prázdninové pouti bohoslovců. —

Dne 6. června XXIX. schůze. I. slavnostní schůze V. Beneše-Třebízského. — Životopisný nástin podal koll. V. Čížek. — Koll. Tichý (III. r.) zapěl solo: „Na stráži“ s průvodem klavíru (koll. Kobliha), ke konci zahráli ctpp. hudebníci: Směs z „Prodané nevěsty“.

Dne 13. června XXX. schůze. — II. slavnostní schůze V. B. Třebízského. 1. Frant. Gaal: „Suita na ruské národní písně“. Zahráli precisně hudebníci. (Klavír: Kobliha; harmonium: Kořen; housle: Starec; cello: Tichý a basa: Krupka.) 2. O „literární činnosti Třebízského“ pojednal kollega Alois Tylínek. — Schůze zakončena solem: „Dřímej tiše“ (koll. Schaller, u klavíru koll. Kobliha.)

XXXI. schůze, dne 17. června 1904. Kollega Liška: Žíhadlo a jeho účinky. — Volba revisorů účtů.

Dne 19. června 1904 valnou hromadou členů zakončena byla horlivá činnost R. S. v minulém správním roce. Po mistrovském zahrání „Suity na české a moravské národní písně“ od Gaala (v témž obsazení, jako při schůzi XXX.) podali koll. — revisoři — Bradáč a Tylínek zprávu

o revisi účtů; pokladník koll. Salač podal celkový rozpočet za minulý rok a děkuje předsedovi za jeho péči o R. S. rozloučil se jménem ostatních se členy R. S. ze IV. roku.

Po závěreční řeči předsedově přednesl koll. Tichý „Andantino“ od Abta (klarinet) s průvodem klavíru (Kobliha).

Mnoho zdaru pro budoucí léta! VÝBOR.

Z LUŽICKÉHO SEMINÁŘE V PRAZE.[1])

Lužický seminář na Malé Straně v Praze byl založen r. 1727 (nebo několik let dříve) ode dvou bratří Šimonů, ze kterých jeden byl kanovníkem v Budyšíně a druhý kaplanem u Karmelitek v Praze. Srbští studující studovali po různu ve všelijakých městech, nejvíce v německých ale i v Čechách. Aby měli tito studující své středisko, vystavili bratří Šimonové v Praze domek, útulnu pro srbské studující, jak se zdá, různých odborův, ale časem proměnil se ústav ten v saský seminář. Jméno „serbski seminar“ sice zůstalo, ale jen pro forma a jako pouhý titul, ačkoliv v Lužici Srbové obyčejně ten seminář pokládají za svůj. Skutečně však už „serbski“ není . . .

Je tu 34 studentů (16 Srbů a 18 Němcův), a to 7 bohoslovců (5 Srbů a 2 Němci) a 27 gymnasistů (11 Srbů a 16 Němcův) Poměry naše k Němcům jsou obyčejně dobré . . . Obcovací jazyk je německý, ale nikoliv nám není zakázáno mluvit srbsky, ba ve stanovách našeho domácího spolku „Serbowka“ je určeno: „Serb ma ze Serbom serbscy rěčeć, hodži-li so to bjez pohórška za třećeho“; volnosti tedy máme dost, jak ve spolku, tak i v obcování mezi sebou . . .

V saském zákoně jest určeno, že mají jenom takoví kněží býti ustanoveni, kteří na německém gymnasiu a na německé universitě studovali; na německých jsem pravil t. j. na gymnasiu a na universitě v Německé říši. Zatím jsou však jenom dovoleny semináře v Mohuči, v Eichstättu a lužický seminář v Praze. A často, často už se na saském sněmu jednalo o tom, náš seminář přeložit do Sas, aneb alespoň do říše, ale toto přeložení není tak snadná věc; neboť všechny peníze jsou v Čechách a vůbec v Rakousku uloženy a těch by do Saska nedostali. Nepatrné pak 950 hřiven = 550 zl. (!), které dostáváme ročně od saské vlády, nijak stačiti nemohou. Ale my Srbové jsme tomu rádi, velmi rádi; byla by to pro nás velká, nenahraditelná škoda, neboť všecko co jsme a co máme: veškeré národní vědomí máme od Čechův a naši kněží to přinesli z Prahy . . . Skoro všichni naši vlastenci vzdělali se v Praze, ohřáli se u ohně českého nadšení, viděli úspěchy národní práce v Čechách a přenesli národní vědomí do Lužice; ukazuji pouze na nejvíce vynikající členy našeho spolku: Hórnika, Barta-Cišinského, Andrického atd. jsou výjimky, jsou vlastenci, kteří se vzdělali mimo Čechy, ale jak pravím, jsou to vyjímky a je jich málo. A proto rádi zůstáváme v Praze!

My Srbové máme tu v semináři, jak už zmíněno, spolek, jenž se zove: „Serbowka“. Každý Srb lužického semináře je členem tohoto spolku. Na začátku roku vyvolí se z bohoslovcův, a kdyby tu nebyli, z gymnasistů dvou posledních tříd předseda „starší“ a výbor „wubjerk“, obsahující dva „wubjerkowniky“. Dále máme dopisovatele, knihovníka a pokladníka. Schůze nebo lépe řečeno „hodiny“ bývají v neděli dopoledne, v nichž předseda vyučuje mluvnici, skladbě, dějinám srbského národa, v nichž se konají deklamace a přednášky, opravují se odevzdané písemné práce atd. Každý týden platí každý z nás 8 krejcarů a sice 5 kr. pro „Maćičny dom“ v Budyšíně a 3 kr. na doplácení vydaných spisů našeho lidového básníka: Handrija Zejlerja a ročně pro naši knihovnu a jiné potřeby spolkové 1 K.

[1]) Dopis dodán prostřednictvím Olomouce. Psán původně česky, ne srbsky.

Stojí nás to tedy i velké peněžní oběti. Jak jsem už řekl, je velké štěstí, že jsme v Praze, neboť jenom českým vlivem je náš spolek prvý mezi všemi spolky srbských studujících . . .[1])

Z HRADCE KRÁLOVÉ.

Jednota naše v posledním období tohoto roku vykazuje tuto činnost: ve výborových schůzích a na valných hromadách jednáno hlavně o bohosloveckých sjezdech na sv. Horu a Velehrad a o programu, který zástupcové naší Jednoty by projednali na nich v poradních schůzích. Členové kroužků vytrvale pokračují v práci, o čemž svědčí přednášky, jež měli:

1. v oboru apologetickém: Jos. Jahoda (II. r.) „O víře a vědě", Fr. Fišera (II. r.) „Božství Ježíše Krista".

2. v odboru historickém: H. Bittrman (III. r.) „Náboženské poměry v Japonsku a dosavadní průběh války rusko-japonské", J. Samec (I. r.) „Právní poměry Čech k říši Německé za vlády Přemyslovců", Jos. Kunc (I. r.) „Bible v církvi katolické dnes a jindy".

3. v odboru sociologickém: Karel Dvořák (II r.) „O studiu otázky socialní", Jos. Chaloupka (II. r.) „O zakládání spolků".

4. v odboru exegetickém: Al. Dolák (III. r.) „Tolstojovy principy ve výkladu evangelií a jejich následky pro věrouku a mravouku".

Kroužek pěvecko-hudební ukázal hlavně svou činnost při Akademii, pořádané dne 15. června na památku stoletých narozenin Fr. Sušila a na oslavu 25letého jubilea naší družné Jednoty s tímto programem: 1. Dr. Ant. Dvořák: „Slovanské tance". Smyčcový orchestr. 2. Řeč „František Sušil". (Přednesl p. Ig. Dovrtěl.) 3. Dr. Ant. Dvořák: „Ztracená ovečka". Sbor. 4. Dr. Ant. Dvořák: „Maličkosti". Dvoje housle, cello, harmonium. 5. Řeč „25leté jubileum naší Jednoty". (Přednesl p. J. Samec.) 6. Dr. Ant. Dvořák: „Valčík". Quintetto. 7. Dr. Ant. Dvořák: „Biblické písně": a) Hospodin jest můj pastýř, b) Popatřiž na mne. (Zapěl s průvodem klavíru p. Ad. Odvárka.) 8. Fr. Vránek: „Šel sedlák orati" Mužský čtyřzpěv. 9. Offenbach: Ouvertura „Orfeus". Smyčcový orchestr. 10. Papežská hymna. Sbor.

Akademii tuto poctili svou návštěvou vldpp. gen. vik. Dr. Al. Frýdek, kanovník Musil, superior S. J. Rejzek, sbor professorský, vld. duchovenstvo zdejší a z okolí a studující z bisk. ústavu pro studující. Slavnost potkala se s velikým úspěchem.

Dne 26. června konána závěrečná valná hromada, na níž též jednatel mimo obvyklý postup podal krátký přehled celoroční činnosti naší Jednoty. Poukázal nejprve, jaké musela naše Jednota pro nový život plodné práce podstoupiti prudké boje, vylíčil o probuzení života Jednoty zásluhy vldpp. představených, pak vldp. Dra Gust. Domabyla a Dra J. Hejčla, který se opravdu nám tím stal, čím býval náš jubilár Fr. Sušil svým posluchačům. Po té dokázal všem, co zmůže práce tichá a společná, práce odborných kroužků, v nichž bylo celkem 33 poučných přednášek, vypsal též, kterak Jednota podporovala u členů práci literární vypsáním odměn, jichž uděleno bylo z 10 prací pouze pěti a sice: Ctp. Ig. Dovrtělovi (III r.) 12 K za práci o thematě „Existence a nesmrtelnost duše", ctp. Jos. Kuncovi (I. r.) 9 K za práci: „Ke stoletému jubileu ‚Britické a zahraniční biblické společnosti'", ctp. Jos. Michálkovi (II. r.) za práci „Nevěra a její příčiny" 6 K a ctpp. J Pavelkovi (II. r.) za práci

[1]) Pražští P. T. kollegové měli by věnovati, pokud jim to možno, řužickému semináři pozornost. Jsou jim dokonce pro blízkost místní umožněny i styky osobní, o nichž při seminářích jiných mluviti nelze.

„Magnificat“ a Al. Šormovi (II. r) za práci z exegese biblické „O Panně Marii“ po 4 K. Že jednota podporovala národní snahy a podniky, dosvědčuje to, že „Ú. M. Š“ bylo zasláno 274 K, „Č. M.“ 80 K 76 h, na pomník Třebízského 20 K a pro náš český lid založeny dvě knihovny a jedna vyměněna. Jak literatura byla podporována, ukazují odebírané časopisy: Aletheia, Osvěta, Květy, České květy, Hlídka, Český lid, Slovenské Pohlady, Č. Časopis historický, Máj, Zvon, Zlatá Praha, Náš Domov, Vychovatel, Obzor, Křesťanská škola, Věda a práce, Časopis katol. duchovenstva, Museum, Vlast s historickým Sborníkem, Práce, Obrana, Lidová knihovna, Vzděl. knihovna katolická, Devatenácté století, Hrady a zámky české, Čechy, Dílo, Za českou slávou, Dějiny malířství, Ottův Slovník Naučný, noty a knihy, jichž zakoupeno 70. Naše knihovna čítá celkem 1743 svazky. Na konec povzbudil všechny k další horlivé práci a aby řídili se všichni zásadou, že „červánkem lásky, silou píle lepší rozkvete nám budoucnost“.

Na této valné hromadě zvolen nový předseda Jednoty Aug. Cihlář a zastupitelstvo Jednoty, jež po valné hromadě rozdělilo si jednotlivé funkce následovně: za jednatele zvolen Jos. Dušek z II. r., za I. knihovníka Karel Dvořák z II. r., za II. knihovníka Jan Prokeš z I. r., za III. knihovníka Fr. Boštík z I. r., za I. důvěrníka Al. Dolák z III r., za II důvěrníka Jos. Jezbera z II. r., za III. důvěrníka Jos. Kunc z I. r., za pokladníka Jan Samec z I. r., za jednatele odboru pro venkovské knihovny Josef Pecháček z III r. a důvěrníky jeho Al. Flesar z II. r. a L. Kaube z I. r.

Slib si dejme a v něm stůjme: pro blaho církve svaté a drahé vlasti všecky síly obětujme!

Upřímný pozdrav všem spojeným s námi bratřím zasílá za výbor

Augustin Cihlář, t. č. předseda.

Národohospodářský spolek konal od dubna do června t. r. 4 přednášky a to: Dne 24. dubna přednášel ctp. Šorm (II. r.) „O pěstování květin cibulovitých“. 8. května ctp. Prokeš (II. r.) „O bursovnictví“. 30. května ctp. Cihlář „O užitečnosti kopřivy pro hospodáře, průmysl a lékařství“. 6. června ctp. Michálek (I. r.) „O hedvábí“.

Z předcházející i této zprávy spolkové je patrno, že probrány byly v přednáškách otázky o rozličných plodinách a odvětvích průmyslu na poli národního hospodářství zastoupených, by každý člen spolku našeho utvořiti si mohl celkový názor o situaci národního hospodářství našeho a nabyl na poli národohospodářském rozhledu, jakého každý intelligentní a akademicky vzdělaný člověk nabýti má.

Všem, kdož jakýmkoli způsobem k rozkvětu našeho spolku přispěli, vzdávám srdečný dík a přeji další činnosti spolkové mnoho zdaru.

S bratrským pozdravem za výbor Ant. Doležal, t. č. předseda.

IZ MARIBORA.

(Poročilo o delovanju lit. društva „Slomšek“ v šolskem letu 1903/04.) Naše društvo je tudi letos po moči skušalo izvrševati svojo nalogo, ter ohraniti in širiti idealnega duha med mariborskimi bogoslovci. Udov je štelo v prvem tečaju 31 (izmed 54 bogosl.), v drugem 28 (izmed 47 bogosl.). Vsako nedeljo so se shajali udje k društvenim vajam. Teh je bilo v prvem tečaju 11, v drugem 10. Predavanja so bila pretežno znanstvene razprave. Predmevečinoma modroslovne vsebine: logika („Važnejši modroslovni pojmi“), noëtika („Kantov kriticizem“, „Scientia et fides“), psihologia („Nesmrtnost človeške duše“, „Hipnotizem“), estetika („L. da Vinci — jeva „Zadnja večerja“),

soc. vprašanje („Pojem dela v sv. pismu"), nar.-pol. vprašanje („Narodnost in krščanstvo") i t. d. Zastopana je bila tudi apologetika („Čudeži v Cerkvi", „Kleriki in sv. Auguštin"), nadalje zgodovina („Knez Ljudevit posavski", „Razvoj in razširjanje slovanske liturgije"), in leposlovje („Fragment iz preteklega življenja", „Romanje pri Slovencih").

Pa bili so udje marljivi tudi izven društvenih vaj. Zanimali so se za mladeniško gibanje v Slov. goricah, ki ima namen, da vzbuja slovenske mladeniče na verski podlagi k narodni zavesti. Sklenilo ke jo, pro učavati to gibanje, in tudi kaj storiti v njegov prospeh. Priredila se je prestava krasne knjige „Peter Barbarić" (P. J. Puntigam, S. J.) Knjiga izide v kratkem. Namenjena je pred vsem slovenskim mladeničem. Razgovor je bil tudi o Ciril-Metodijski ideji. Slomškarji se v tem strinjajo povsem s člankom, ki ga priobčil č. g. Grivec v 1. štv. letošnjega „Musea". Da se vzbudi zanimanje za to misel pri Slomškarjih, se je odločilo, da se prih leto ustanovi poseben znanstven krožek, ki naj bi se temeljiteje bavil z vzhodnjimi cerkvami, zlasti v dogmatičnem oziru.

Mnogo se je tudi storilo, da bogoslovje na kolikor mogoče najslovesnejši način proslavi petotesetletni jubilej dogme Brezmadežnega spočetja. Vnela se je živahna agitacija, da se namesto apolog. zbornika, kakor je bil namen v začetku, izda „Marijin zbornik" — zbirka znanstvenih razprav o dogmi Brezm. spočetja. Delo se je pričelo. Knjiga izide v prih. šolskem letu, ok. r. grudna.

Tudi je obhajalo naše bogoslovje dne 15. vel. tr. veličastno slavnostno akademijo v slavo Brezmadežno Spočeti. Slovesnost je izpadla sijajno. Vspored je bil sledeč. 1. „Slavospev „Marii" — štirigl. moški zbor — A. Foerster. — 2. „Immaculata Conceptio et sacerdotium" — govoril V. Žolgar. — 3. „Sv. Alojzij" — kantata za moški, deški in mešan zbor, s spremlj. klavirja in harmonija ter z deklamacijami — P. Koehler. — 4. „Brezmadežno Spočetje — svetla zvezda na obzorju naših dnij" — govoril A. Berk. — 5. „Ave Maria!" osmeroglasni mešan zbor s klavirjem — C. Thiel. — 6. „Mediatio B, M. V." — govoril J. Ozimič. — 7. „Salve Mater!", koralni hymnus.

S XXIV. rednicu občnim zborom in volitvijo tov. Berka kot predsednika za prih leto je zaključil „Slomšek" delovanje za to leto.

Vsem dragim bratom na severu in na jugu prisrčne pozdrave in radostni „Na svidenje" — ob desetletnici „Danice" v Ljubljani!

Anton Jehart, t. č. tajnik.

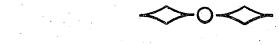

IZ ZADRA.

Mila braćo!

Evo me da proslijedim s započetim. Zadnjim pismom podao sam Vam sliku — mislim dosta vjernu — našeg „Zbora" do početka drugog polugodišta. Tu sam samo na'rcnuo, da su se prihvatili neki dobri zaključci, a sada rado i sa zadovoljstvom konstatujem, da se živo oko toga radi, da se i ostvare. Čast pojedinim za to zanimanim odborima! Želio bih, da se još gdjegod ovako prevarim u očekivanju. Samo napred. Qui bene coepit, dimidium facti habet, a talijanac nadodaje: „ma lode solo ottiene, chi ben compir la sa." — Rekao sam prošli put, da su se čitale dvije radnje. Zaslužuju da ih spomenem, a neću ih hvalit, jer im hvale i ne treba. Prvu je čitao član (blagajnik) Ante Žegura (III. tečoja): „O potrebi naobrazbe klera"; drugu član (predsjednik) vlč. Božidar Jerkunica (IV. teč.): „O domoljublju katolika."

Kroz ovo vrijeme drugog polugodišta čitale su se do sada tri radnje: i to član (censuarista) Spasoje Fabris (III. teč.): „Fanar i Vatikan prema Dalmaciji"; član (tajnik) Antun Šare (II. teč.): „Djela kršćanske ljubavi" — baš krasno mu

uspjela; i član (podpresjednik) vlč. Dinko Tresić (IV. teč.) „Civilni brak". — Nadam se, da će ih se još nekoliko pročitati do svrhe godine. Čujem, da su neki već svoje zgotovili i predali. A i druge hvata žurba, jer je godina na odmaku. Znam pako da ima i lanjskih nepročitanih radnja. Neznam samo i ne mogu da razumijem, zašto se češće ne priredjuju čitanja, kad Bogu hvala ima radnja. Videant consules. Hora est iam de somno surgere!

Ovih se je dana u našem sjemeništu zbila — po sebi mala i naravna stvar, ali za nas malo vanredna. Složili se „Duhovni Zbor", „Tamburaško Društvo" i „Pjevačko kolo" te dali ono, što takve sile dati mogu. Priredila se je naime akademija sa slijedećim rasporedom: Otvor: Na zdar (koračnica) izvodi „Tamburaški sbor". — 1. Nedvěd: Bogu, „pjevački zbor". — 2. Jeli monoteizam plod umnog razvitka ili objave (filozofsko-povjesna razprava). Radnja „Duhovnog zbora" člana (censuariste) Frana Glavovića (III. teč) — 3. Brož: Souvenir de Ruine (gavotte), tamb. zbor. — 4. Zajc: Hrvatske gore, pjevački zbor. — 5. Brož: Vijenac slovenskih pjesama, tamb. zbor. 6. Mašek: Uspavanka, pjevački zbor. — 7. Farkaš: Hrvatsko kolo, tamb. zbor. — 8. Vilhar: Slovenac i Hrvat, pjev. zbor. — 9. Runjanin-Farkaš: Lijepa naša domovino, tamb. zbor. Ovo se je bilo zamislilo još na početku škol. godine, ali se eto zateglo sve do 8. V. 1904. — „Tamburaškim društvom" i „pjevačkim Kolom" upravljao je vlč. Mate Džakula (IV. tečaja) Njegovom postojanom nastojanju i željeznoj volji ima se dosta pripisati, da se je do ovog došlo. Valja naime znati, da se u ovom sjemeništu teško i rijetko takva šta dočeka. I mnogo od mene stariji ne sjećaju se, da se je priredila kadgod akademija, osim one lanjske prigodom papinog jubileja. Ta je sjajno uspjela, pak tom sjajnom uspjehu i živom zanosu ima se pripisati jedan dio, da se je ova nova priredila. Ova je regbi njezin odjek; a daj Bože, da se taj plamen u našim srcima ne ugasi, te da i do godine, ako ne uzmognemo dvije, a ono barem jednu opet priredimo. Sve se može, kad se hoće. Volere è potere. Razlog zašto se do sada nisu priredjivale akademije teško je iznaći; a povjestnički pragmatizam hoće da nadje i uzroke. Ovih ima više, koji je glavni, teško je prosuditi. Tu ga svakako ulaze i naše prilike i političko načelo: „quieta non movere", a i naše međjusobne nevoljice, jer i mi smo od kosti i mesa, a pod kožom nam dalmatinska krvca vrije. Svakako ova akademija mnogo za nas znači: sami je zamislili, sami se pripravili i sami je izveli. A to je nešto. Ustrojemo li tako ne bojmo se; u borbi za opstanak pobjedu smo iznijeli, a to će činit da dobijemo i pravo javnosti — krštenicu svoju.

Ove činjenice (radnje „Duh. Zbora", zauzimanje tamburaša i pjevača uz žrtvu slobodnog vremena) čine te često sam sobom razmišljam. Pred očima imam cvijet dalmatinske omladine, do 50 dobrih sila, vještih ruka za tamburanje, milozvučnih glasova, i radinih pčelica na znanstvenom i književnom polju. To kad gledam srce mi se od miline topi, i često mi se uzdah vine: o da imamo vješte zauzetne ruke, koja da nas vodi i oduševljuje, svjetuje i pomaga, mogli bismo čudesa činiti. Ob ovom bi se dalo još štogod reći, ali prvo ne tiče se baš svrhe mojih pisama, a opet je pitanje delikatno, pak ću radije drugi put o tome.

Još početkom ove školske godine zadesio je naš „Zbor" ne malen udarac. Radeći njegov član Mate Matutinović (III. teč.) preminu u zavićaju — u Zaostrogu. Vrijedna je to sila bila, pjesnička duša plemenita srca. Njegove su se satire — u tom je majstor bio — rado čitale. I lani nam spjeva krasnu prigodnu pjesmu neumrlom Lavu XIII, ali na žalost bio je to labudov zadnji pjev. Trebalo bi da kogod sabere njegove pjesme, te da ih izda, ako ne u posebnoj knjizi, a ono barem redomice u kojem književnom časopisu, jer u koliko je meni poznato ili nisu izdane ili se gube po podliscima novina. Preporučujem —

i ako malo kasno — bratskim molitvama njegovu plemenitu dušu i ponovno kličem: „Pokoj ti duši dobri naš Mate!“

Za sada sam iserpio predmet. Bude li šta dobra u buduće, pero mi je pripravno, da braću obavjestim. Poput Diogena pomno pazim kroz škulju od bačve svaki dogodjaj. Prenu li samo od zimskog sna ova moja pisma kojeg Dormitancija, najmilija će mi biti plata i nagrada.

Svoj braći slavenskim bogoslovcima hrvatski i bratski pozdrav iz kršne Dalmacije.

VIGILANCIJE.

IZ SARAJEVA.

Mila braćo!

Oprostite braćo, što Vam dosad iz bijela Sarajeva ništa ne javismo. — Sigurno mislite: oni u Sarajevu ili ne mare za nas, ili ništa ne rade, pa ne imaju dosljedno ni što bi pisali.

Ali, hvala Bogu, ni jedno ni drugo nije razlog našemu ne-pisanju. Uvjeravam Vas, da smo, kako drugu braću, tako i Vas jednakom vazda srdačnosti ljubili. — S druge pako strane, uzmete li u obzir, da nas bogoslova imade samo 16 na broju, i promatrajući rad naš ovogodišnji, mislim, da nas ne možete okrivljivati z nemarnosti.

Pitaćete dakle, a koji je onda razlog, te se vi jedini skoro od bogoslova slavenskih ne javiste ama ni jedan put? Toga Vam, draga braćo, ne znam ni ja kazati. Znam, da se je više puta odlučivalo pisati, ale do pisanja nije došlo.

Na ponovne pako Vaše pobude, da Vam jedanput pišemo prihvatih se ja posla, pošto je tajnik naš zapriječen, te ću Vam, što kraće mogu, opisati život naš literarni u Sjemeništu.

S početka nješto tromi, stadosmo se kasnije po malo pridizati. Ojačani pobudama braće iz Zagreba (na čemu im iskrena hvala!) odlučismo se na rad. Sakupismo se nas 16 i izabrasmo u odbor za predsjednika: Martina Krešića (IV. g.), tajnika: Karla Cankara (IV g.) i ostale odbornike: Jos. Kaića (III.), Jos. Fialu (II.), Marka Alaupovića (I. g.).

Nije mi moguće sad ocijeniti sve naše radnje, pa ih samo nabrajam, a dodajem, da su u opće vrlo zanimive i korisne bile, pošto su se u njima pretresivala najaktuelnija za nas pitanja. Radnje bile su slijedeći: 1. O hiptnotizmu. Franjo Kovačević (IV. g.) 2. Katolička načela u hrv. javnosti. Cankar (IV. g.) 3. Nješto o katol. svijesti. Krešić (IV. g.) 4. Socijalizam promatran s vjersko-moralnoga gledišta. Cankar (IV. g.) 5. Jeli istočni raskol opravdan? Fiala (II. g) 6. Celibat. Fuchs (II. g.) 7. Osnova načela bogoslovne nauke sv. Tome. May (II. g.) 8. Privatno vlasništvo u vidu naravnoga prava, kršćanstva i povjesti, izradio Marko Alaupović (I. g.) 9. Budhizam i kršćanstvo, izradio Drag. Dujmušić (I. g.) 10. Dokazna snaga čudesa, izradio Stjep. Mlakić (I. g.)

Imali smo i tri svečane akademije: 12. prosinca; 7. travnja na čast sv. Tomi; i 29. svibnja na čast „Dijevi bez grijeha začetoj“.

Da pako odviše ne oduljim, a da Vašoj želji udovoljim, osvrnuću se samo na ovu zadnju, koja je ujedno bila i zaključna akademija za svu godinu.

Prisustrovali su akademiju, koja se obdrzavala u nakićenoj dvorani našoj, presv. gospodin Nadbiskup; prečasna gosp. kanonici i mnogi svjetovni svećenici sarajevski.

Akademija započe se pjesmom „Zdravo o Marijo“, koju otpjeva četveroglasno naš zbor.

Iza toga je držao proslov predsjednik zbora Mart. Krešić (IV.), koji nam oduševljenim govorom pokaza slavu bl. djevice Marije na cijelom kat. svijetu.

Druga radnja bila je: Proglašenje bezgrješnog začetka — proslava papinske vlasti, koju izradi i pročita v. g. Karlo Cankar (IV g.).

Krasno nam je tu pisac razvio onaj kontrast izmed tadašnjega vremena i vlasti papinske Pokazuje nam iz povijesti kakova je nastrovanost duhova vladala osobito u Italiji u vrijeme, kad se imalo proglasiti bezgrješno začeće Marijino. Bezdušni agitatori riječju i činom rušili su svaki auktoritet, tako te je ovaj kod sviju skoro na očigled padao. Al eto u drugom dijelu nam opet jasno pokaza kako se je auktoritet papin nada sve ostale drugih vladara isticao, kako je u svoj toj mješavini neozlegjen ostao; a to nam pokazuje iz proglašenja dogme o bezgrj. začeću. Dok se naime očito namjeravalo ukinuti svaki obzir na ičiji auktoritet, eto ti miljunâ katolika, gdje sa strahopočitanjem, uz burno oduševljenje, uz duboku podložnost prima nauk nepogrješivog si učitelja Pija IX.

Iza toga otpjeva se četveroglasna pjesma: „bezgrješnom začeću".

„Prigovori i odgovori". Fuchs (II. g.) i Fiala (II. g.) slijedili su odmah iza te pjesme. Bila je to disputacija na hrv. jeziku, gdje je prvi donosio najznatnije prigovore proti bezgrješnom začetku Marijinu, dok ih je drugi riješavao.

Osobito nas takogjer zanese krasna pjesma: „Neoskvrnjenoj" koju spjeva i irreče Drag. Dujmušić (I. g.). U njoj nam u pjesnički savršenoj formi opjeva krasotu Neoskvrnjene Djevice.

Na to pjevači ispjevaše četveroglasno svima omiljelu staroslavensku pjesmu blaž. Djevici: „Dostojno je".

Na koncu uze još presv. gosp. Nadbiskup govoriti slavću blaž. Djevicu i potičuć nas na štovanje neoskvrnute Djevice.

Tako se završi slava naša na 29. svibnja.

Tom slavom, kojom mi završismo našu akademiju za ovu godinu, svršavam i ja svoj dopis. Oprosite braćo, što Vam, ne mogo'i malo opširnije život naš ovdje u sjemeništu opisati, te se moradoh, izuzev zadnju akademiju, ograničiti navodeć samo glavne crte, pošto su nam cijeloga tog mjeseca ispiti za vratom. Ali bolje išta, neg ništa. Mislim, da ćete i iz ovoga moći dobiti nekakvu općenitu sliku o našem literarnom životu Do godine, ako Bog da, malo ćemo se češće javljati.

Megju tim šaljemo svoj braći tamo na sjeveru srdačan pozdrav!

U ime Zbora duhovne mladeži vrhbosanske Jos. Fiala.

Z PRZEMYŚLA.

W kongregacyi naszej dokonała się w miesiącu maju zmiana funkcyonaryuszów i przewodniczących kółka. Godność prefekta w miejsce poprzedniego Andrzeja Gorczycy (IV. r.) objął Władysław Barcykowski (III. r.), wiceprefekta w miejsce ustępującego kol. Józefa Bieniędy (III. r.), Tadeusz Ciupka (II. r.). Sekretarzem został obrany Józef Parysz (I. r.) w miejsce poprzedniego Józefa Rafy (II. r.); skarbnikiem obrano Wawrzynca Główkę (II. r.), bibliotekarzem zaś Kazimierza Kotule (III. r.). Kierownictwo chóru w miejsce Jana Raniżewskaego objął Władysław Gąsiorek (III. r.).

Czasopisma i gazety, jakie posiada nasze kółko są następujące: Z beletrystycznych i illustrowanych prenumerujemy „Tygodnik illustrowany" i „Wędrowca" (warszawskiego); z politycznych dzienników posiada kółko: „Dziennik polski", „Przegląd" (lwowski) i „Echo Przemyskie".

Z czasopism naukowych mamy: „Przegląd polski", „Przegląd powszechny" i „Muzeum", organ nauczycieli szkoł gimnazyalnych; z ludowych: „Gazetę niedzielną", „Prawdę" i „Przewodnik kółek rolniczych"; z kościelnych: „Maryawitę", „Misye katolickie", „Echo z Afryki" i „Gazetę kościelną". Nadto posiada

kółko z drobniejszych pisemek: „Szkołę“, organ nauczycieli szkól niższych. Posiadamy również parę czasopism niemieckich mianowicie: „Stimmen aus Maria-Laach“, „Katholisches Vereinsblatt“, „Quartalschrift“ i „Norbertus-Blatt“.

Praca w pojedynczych kółkach odbywała się w dalszym ciągu nieprzerwanie. Z zakresu filozofii miał kol. Antoni Sikora (II. r.) dalsze odczyty o Karolu Libelcie. Następny zaś z kolegow, Wojciech Wojtas (II. r.), opracował filozofię Józefa Gołuchowskiego, uwzględniając przedewszystkiem jego kosmologię.

Na zgromadzeniach historycznych opracowywano kwestyę stosunku Kościoła do ubogich. Szereg odczytów na ten temat w pracy pod tyt: »Kościoł a ubodzy w pierwszych wiekach chrześciaństwa“, wygłosił Karol Kreszko (III. r.).

Z zakresu teologii moralnej rozwiązywano praktyczne poszczególne „wypadki.“

Na zebraniach socyologicznych zajmowano się w dalszym ciągu kwestyą o własności i socyalizmem. — Przy końcu jednak czerwca, prace kongregacyjne z okazyi przygotowywania się do egzaminów przed zbliżającemi się wakacyami, pokończono. — Zasyłamy serdeczne pozdrowienie Braciom słowiańskim!

EUGENIUSZ OKOŃ.

St. Paul Seminary, Groveland Park, U S. America.

Dragi bratje!

Zopet se oglašamo po daljšem molku v našem skupnem glasilu slovanskih bogoslovcev. Oddaljenost nam pripušča le poročila v gotovih obrokih. Novoustanovljenje in razvitek mladega društva „Baraga“ slovenskih dijakov v St. Pavelskem semenišču je Museum že v 2. štev. letošnjega letnika objavil; a sedaj nas veseli poročati, kako je društvo tudi napredovalo.

Kritika, ki je bila v pričetku nekoliko postranska zadeva, se je precej oživila in s tem je društvo zadobilo živahnejše lice. Ne samo, da marljivo obiskovanje shodov, temveč še več mnogostransko obdelovanje raznih vprašanj bodisi te ali one vrste, vabi slednjega izmed nas k marljivejšemu in vztrajnejšemu delu; trdimo lahko, da po tej poti je zagotovljen gotov napredek društva in posameznikov. — Kres nam gori v domovini, in samo pri njem se nam je mogoče greti za domovinske zlate vzore; mile žarke domovinske ljubavi nam donaša tudi naše skupno glasilo!

Delovanje društva naj Vam svedočijo te skromne vrstice: Prvi shod (19. sveč.) je bil namenjen za pretres nasvetov od stranij udov; drugi shod (4. sušca) nam je prenesl sledeča predavanja: „Postanek prvega človeka po sedanji krščanski filozofiji“ (Remškar); „Razum, volja in srce“ (Koritnik); „Die Entstehung der Weltkörper“ (Sprajcar); deklamacija (Tolar). Tretji shod: „Razni uplivi in hibe cerkvene umetnosti“ (Rojec); „Katoliška cerkev in rodoljubje“ (Jank); „The orders — the bloom of christian religion“ (Gladek); „Nemoralen roman“ (Judnič). Četrti shod: „Demoralization of France“ (Gruden); „Nedostatki sv. katoliške cerkve?“ (Novak); „Freemasonry“ (Zaplotnik). Debati sta bile le dve; posebno zanimanje za debate nam obeta lepšo bodočnost v drugem letu. Angleško društvo n. pr. se peča izključno z debatami; velezanimivo je poslušati neomajne dokaze perečih vprašanj, zlasti sodobnosti, a posegajo tudi v zgodovino. — I. debata: „Ali je vojska najboljše sredstvo za sporazumljenje spornih točk mednarodnih interesov?“ (Pozitivno zagovarjata: Bozja, Ponikvar; negativno: Sojar, Tolar.) Zmaga na pozitivni strani po glasovanju treh sodnikov. — II. debata: „Ali ima država pravico in dolžnost nadzirati nižjo in srednješolsko vzgojo?“ (Positivna stranka: Blažič, Missia; neg.: J. Schiffrer, V. Schiffrer.) Zmaga zopet positivna stranka.

Vsem slovanskim in slovenskim bratom odkritosrčen in iskren pozdrav!

J. PONÍKVAR, tajnik „Društva Baraga“.

ROZMANITOSTI

Něco ke článku „Evolutionismus a vědy společenské“. „Křesťanství a evoluce! To jsou dvě velké protivy, jež dělí dnešní civilisovaný svět na dva nepřátelské tábory. Kdo nestojí na stanovisku kladného křesťanství, je přívržencem theorie evoluční jako důsledně provedeného názoru světového.“ Tak četl jsem v „Museu“ na str. 122. Před 20 až 40 lety nikdo by proti tomu ničeho nenamítal. Totéž platí o posledních dvou odstavcích na str. 123: „Evropa již viděla mnoho bojů; v posledním však rozhodném zápase utká se křesťanství s darwinismem realisovaným v socialismu — v boji na život a na smrt, jenž nepřipouští smíru, jenž nepřipouští vyrovnání atd.“

Kdyby bylo pravdou, co pan autor praví dále, mohli bychom již pomalu dělati křížek nad křesťanstvím. Evoluce vítězí! Evoluce? Slůvko „evoluce“ znamená mnoho a nic. Před 20—40 roky byly výrazy darwinism a evoluce identické. Evoluce znamená vůbec každý vývoj. Tehdy byla jen jediná nauka o vývoji, darwinism, a proto bylo jedno, řeklo-li se evoluce nebo darwinism. Nyní je několik theorií o vývoji. Nejdůležitější z nich, která si vítězně razí cestu, jest „descendence“. Jaký je rozdíl mezi darwinismem, selekční theorií, haeckelismem, descendencí (dělí se opět) objasňuje P. E. Wasmann T. J. ve „Stimmen aus Maria-Laach“ r. 1902 sv. LXIII. v pojednání „Gedanken zur Entwicklungslehre“ str. 283 n. Výtah z tohoto pojednání donesla též „Hlídka“ 1902, str. 854 n. Je to týž autor, jehož náš pisatel myslí pod pramenem „Stimmen aus Maria-Laach 1903“. Myslí si tím článek: „Zur Anwendung der Descendenzlehre auf den Menschen“ ve sv. LXV. Odstavce: „Frase, že zvířecí původ člověka atd.“ na str. 118 a násl. nedají o tom pochybovati. Ale tu přehlédnuto, že P. Wasmann v něm dobře rozlišuje mezi darwinismem a descendencí, ba pod čarou str. 387 n. se brání proti Fleischmannovi a jiným, proč užívá názvu „descendence“ a ne jiného. A ostatně v tomtéž roč. „St. a. M.-L. 1903“ ve sv. LXIV. vydal P. E. Wasmann v čís. 1., 2. a 5. pojednání: „Konstanztheorie oder Descendenztheorie?“ Co tam dokazuje (neobhajitelnost theorie konstantní), ví asi p. autor velmi dobře. Proč to píši? Pochybuje snad někdo o katolictví řádu jesuitského, poněvadž má mezi sebou muže, kteří hájí „evoluci“ nebo aspoň dokazují, že se nepříčí ve všem katolictví? Kromě P. Wasmanna jmenuji jen Knabenbauera (St. a. M.-L. sv. XIII, 1877; Glaube und Descendenzlehre), Hummelauera (Cursus s. scripturae: Commentarius in Genesim, Paris 1895), chcete-li Hammersteina (Gottesbeweise, Aufl. VI.) a mn. j. Z ostatních katol. učenců uvádím jen Schanze (Apologie des Christenthums 1895), Kaulena (Der biblische Schöpfungsbericht 1902), Stölzleho, Katharinera a j. Jest snad proto „veta po křesťanství Evropy, veta po kultuře Evropy?“ Ostatně, že i sv. Tomáš uznával jakýsi vývoj, dokazuje jeho: „Summa, p. I, q. LXXIII. art. I. ad 3.“

Neupírám, že darwinismu se zmocnil i socialismus. Ten však darwinismu již nezachrání, zvláště když již i Haeckel je mrtev! Vždyť darwinism nemá na své straně ni jediného učence vyjma Wagnera. Kdy již odříkali se učenci darwinismu! Abych neuváděl jen cizích učenců, náš dr. Lad. Čelakovský odsuzoval již r. 1877 (Osvěta: Úvahy

přírodovědecké o Darwinově theorii) nejdůležitější požadavky darwinismu a přece hlásal vývoj. Ostatně kam to již s darwinismem dospělo, ukazuje kniha protestantského pastora E. Dennerta: Vom Sterbelager des Darwinismus. 1903. Již titul mluví. A přece zastává Dennert vývoj, descendenci.

Jest prý „ku podivu, že všichni theoretikové evoluční dovolují všechen pokrok jen do jistého bodu . . . darwinističtí přírodozpytci drží se houževnatě na stanovisku antropocentrickém.“ Mus. str. 121. Odkazuji na uvedený článek dra Čelakovského. Jak na jiném místě sám p. autor praví, hlásají i darwinisté, že se lidstvo pořád vyvíjí. „Člověk objevuje se na světě ve stavu nespolečenském, zvířecím atd.“ Mus. str. 120. „Nesprávným je tedy výrok Paschalův, že člověčenstvo je jako jeden člověk, který stále pokračuje“. Mus. str. 121 a j. A řekl snad některý darwinista, že rostliny vyvíjejí se v člověka? Kde jest tu „stanovisko antropocentrické“?

Než obraťme se k nynějším „theoretikům evolučním“. Skoro všichni hlásají polyfyletism (vývoj tvorstva z nesčetných základních typů). Přečteme si jen pojednání: J. Velenovský: Moderní směry systematiky rostlinné (Věstník české akademie věd císaře Františka Josefa 1902) nebo K. Thun: O vývoji ryb dvojdyšných (tamtéž 1901). Již v letech šedesátých hlásal Kölliker polyfyletism a zároveň vývoj z příčin vnitřních (Srovn. P. Stölzle: A. v. Köllikers Stellung zur Descendenzlehre; Natur und Offenbarung 1901). Že nebyl sám, dokazují jména Wigand, Quatrefages, Mivart, Oken a j. V nové době (1901) rozvinuje polyfyletism u rostlin Rosen. Žádný z těchto „theoretikův evolučních“ neřekl, že jest již vývoj ukončen. Ovšem neupírám, že tvrdí, že většina nynějších systematických druhů jest nezměnitelna. Absolutně? Potud, pokud nenastane nový náběh k vývoji. Dotud je u nich vývojová schopnost utajena. Hlásají jen vývoj do jistého bodu? Dokazují, že některé druhy se i nyní vyvíjejí. Srovnej: E. Wasmann: Konstanztheorie oder Descendenztheorie? též „Gedanken zur Entwicklungslehre“, Hugo de Vries: „Mutationstheorie (Leipzig 1901), J. Velenovský: „Moderní směry“ atd. A co říci o stanovisku antropocentrickém? Polyfyletism uznává pro každý řád, ba čeleď, zvláštní vývojovou řadu. Stojí snad na konci každé takové vývojové řady člověk? Že nehlásali všichni tito učenci jen vývoj od nedokonalého k dokonalejšímu, ukazuje K. Snell: Vorlesungen über die Abstammung des Menschen 1887. A kdo by neznal ve vývoji slova: „degenerace“, „zrůdnost“, „pathologické jevy“ (kretin, mopsli, doggy) a j? Jest tedy i dle „evoluce“ možno, „sestoupiti s vyššího stupně na nižší.“

Ostatně kdo se chce blíže přesvědčiti o různých theoriích evolučních, čti: „Yves Delâge: La structure du protoplasma et les théories sur l'hérédité; Paris 1895.“

Hlavní chybou článku jinak cenného jest, jak z řečeného viděti, že se nerozeznává darwinism od ostatních theorií evolučních. Neupírám, že leccos, co řečeno ve článku o „evoluci“ (vlastně o darwinismu, ale hlavně haeckelismu [materialistický monismus]), může se říci i o výstředních přívržencích descendence. Ale — rozlišovati a zase rozlišovati! Kdo nezapomene na rozdíl mezi různými vývojovými theoriemi, uvede si již sám odstavec 3. a 4. (Museum str. 118) na správnou míru.

Že se člověku v „moderním vývoji“ vykazuje místo zvířecí, ukazuje theorie Klaatschova, Haackeova a j. (E. Wasmann: Zur neueren Geschichte der Entwicklungslehre in Deutschland; Münster 1896). Ale neschází ani reakce; na př. kniha descendentisty dra J. Bumüllera: Mensch oder Affe? Ravensburg 1900. Ostatně poukazuje na to i E. Wasmann: Zur Anwendung der Descendenzlehre auf den Menschen“. Učenci poznávají, že v biologii chybili. Viděti to z knihy pařížského lékaře J. Grasseta: Les li-

mites de la Biologie; Ed. II.; Paris 1903. (První vydání vyšlo 1902)

Na konec ještě něco ku pramenům nejen v tomto článku, nýbrž i ku pramenům některých jiných pojednání. Prameny buďtež uváděny vždy zvláště pod čarou, aby se mohlo rozlišovati osobní mínění od myšlenek vzatých z pramenů, jak to vidíme u většiny článků v „Museu". Fr. Kutal. (Ol.)

Poznámka. Autor zmíněné přednášky, „Evolutionismus a vědy společenské", před širším publikem konané, dovoluje si podotknouti, že uvedená pojednání ze „Stimmen aus Maria-Laach" před očima měl a také do konceptu příslušné citáty přibral, které však byly vypuštěny pro krátkost doby přednášce určené. Mimo to vybočovalo by přesné vytčení čtvera druhů „evoluce" křesťanskému názoru odporující z rámce přednášce určeného, vyžadujíc podrobného rozčlenění, zvláště když každý, kdo jen poněkud v oboru tom pracoval a literatury poslední doby si všímal, musil nutně ve slovu „evoluce", jež vlastně čtyřmi nožičkami mělo býti označeno, podle významu a souvislosti spatřovati darwinismus, hlavně haekelismus. Pro toho, kdo o tom ničeho nečetl a podle obavy svrchu uvedených gloss nerozeznává darwinismus od ostatních theorií evolučních, málo vydá upozornění na nedostatek opomenutého rozlišování a proto s prospěchem použije řady uvedených pramenů. (Br.)

Východní církev. (Dokonč.) Dosud se Rusové v bohoslovných vědách opírali vždy a stále o protestanty; čím více se však šíří mezi protestanty racionalism, tím nebezpečnější je pro Rusy vliv protestantské theologie. Rusové to vědí dobře, ale nábožensko-kulturní svazky se západní Evropou přetrhati nesmějí a nemohou, pakli chtějí, aby ruská církev měla účasť na evropské kultuře; proto se připínají na starokatolíky, anglikány, vůbec na každé slabé stéblo, jen aby nebyli nuceni zjevně (veřejně) utéci se ku katolíkům o náboženskokulturní pomoc. [Nepřehlíží sice ruská bohoslovná literatura katolickou úplně — tak na př. přeložena do ruštiny Hettingerova apologie a Vigorouxova biblická vědecká kniha (Bible a nejnovější objevy v Palestyně, Egyptě a Assyrii) — ale to jsou jen zjevy ojedinělé.] Budou-li katolíci stále na stráži, připraveni a přiměřeně ozbrojeni pro každý případ, budou pomalu zajisté s to, aby částečně využitkovali této situace ruské církve k tomu, by se zvolna mezi Rusy alespoň trochu zmírnily hlavní předsudky proti katolické církvi, aby bylo alespoň v některých společných záležitostech možno s nimi obcovati a o nich klidně a rozšafně jednati; tak by se dosáhlo jakéhosi sblížení, hlavní podmínky pro další dílo za sjednocením.

Rusové se pak stále více zajímají o vnější církevní otázky. Největší starostí je naplňuje to, že se počala demoralisace a nevěra prodírati také mezi nejnižší vrstvy. Aby se náboženská a mravní nákaza nešířila mezi prostý lid, třeba starati se o dobrou náboženskomravní výchovu a vzdělání obyčejného lidu a intelligence. Té úloze pak dostáti může jen duchovenstvo s přiměřeným vzděláním. Proto jest vzdělání duchovních nyní jednou z nejvážnějších otázek v Rusku. V posledním desetiletí se mnoho učinilo v Rusku pro vzdělání duchovenstva; všeobecně rozšířené mínění o nevědomosti ruského kleru je velice přehnané. Přece duchovenstvo nestačí svému kulturnímu úkolu, poněvadž vzdělání v duchovních učilištích a seminářích je nepraktické a dnešním poměrům nepřiměřené; nejslabší je vzdělání dogmatické, ač právě nejdůležitější. K tomu přistupuje velké nebezpečí, že zvláště nižší duchovenstvo úplně zanedbává další bohoslovné sebevzdělávání. Ruské theologické časopisy obšírně rozebírají otázku, jak by se klerus, který jest velice vzdálen kulturních středisk, mohl zvláště pomocí duchovenských knihoven dále vzdělávati a vědomosti nabyté v semináři alespoň si uchrániti a oživiti. Druhou vážnou otázkou jest době přiměřená učební osnova v duchovních učilištích a seminářích. Nepochybuji, že se na Rusi bohoslovecké

vzdělání duchovenstva v několika letech dosti vysoko zvedne. Ruské duchovní akademie v posledním desetiletí tolik pokročily, že se lehce měří s nejlepšími západoevropskými bohosloveckými fakultami, zvláště v positivních oborech (biblické vědě, církevní historii a právu) mají mnohé učené professory, kteří se snadno měří s prvními katolickými a protestantskými učenci. Mezi ruskými církevními hodnostáři je mnoho učenců prvého řádu. Vše to bude ve spojení s kulturními požadavky naší doby účinkovati, aby se také vzdělání kleru nižšího pozvedlo. Proto bylo by úplně nesprávné, kdyby katolíci podceňovali svého protivníka a hřešili na nevědomosť pravoslavného duchovenstva. Blíží se čas, kdy bude důkladnější vzdělání o rozkolné církvi katolíkům nezbytně potřebno a kdy budeme potřebovati hodně více odborníků ve východní církevní otázce, když myslíme na nějaké dílo za sblížením a sjednocením.[1])

L. Z. (Ol.)

Glossa k návrhům o Vých. otázce církevní. Dnes vykazuje „Museum“ patrný rozdíl od ročníků předchozích. Ráz jeho se zpovšechňuje. Ty doby už minuly, aby kdo v tom viděl panslavistické rejdy. Čile se súčastňují jednoty ze slovanských seminářů svými dopisy. Jeden to z dobrých prostředků vzájemného poznání vedle korrespondence soukromé.

Větší pozornost však budí myšlenka nová, kterou pojalo Museum ve své listy s tím úmyslem, aby propagovalo mezi schopným dorostem kleru zájem o sblížení církve východní s Římem. Myšlenka dobrá. Vítáme ji tím více, že pohlížíme na ni nejen jako na otázku, která po věky poutala mysli církve římské, nýbrž proto zvláště, že v ní ctíme odkaz nezapomenutelného Lva XIII.

Jak z článku Fr. Grivce a z gloss k němu přistoupivších patrno, jest ráz otázky výlučně nábožensko - kulturní. Jest to idea, kterou slovanští věrověstové si vytkli životním úkolem. Idea cyrillo - methodějská má a musí býti mízou, která oživí organismus Slovanstva k velikým účelům, jež mu ustanovila Prozřetelnost.

Známe cíl: jednotu. Víme odkud čerpati sílu: Z ideje vznešené, mocné. Jiným směrem pro sjednocení národů kulturních, u nichž náboženské otázky jsou těsně spojeny s životem národním, pracovati vůbec nelze než motivy nábožensko-kulturními. To jest jisto. Přece však jeví se dosud nejasnost ve způsobu, jak se bráti vpřed. Myšlenka dosud není vyhraněná, vykrystallisovaná. Ovšem jsme v začátcích. Ale když rádi uvítali jsme problém ve formě tím určitější a nás tím více ku práci nutkající, že počítáno v něm na kněžstvo jako na prvního činitele — jak toho právem idea nábožensko-kulturní vyžaduje — nedejme si ji roztříštiti hned v začátcích.

Návrh Fr. Grivce v 1. č. Musea je věcný: Buďtež zakládány kroužky, pěstuj se v nich jazyk ruský a pokud možno odborná literatura, vychovávejme aspoň několik nadšenců pro tuto ideu, kteří by i dále chtěli pracovati.

Dlužno však sáhnouti ještě hlouběji. Míním toto: Není žádoucno, aby po čase vzniklo nějaké středisko, kde

[1]) Vzhledem na poslední řádky P. Grivcova článku upozorňuji na výtečný článeček »Praktické návrhy stran východní otázky církevní« od jezuity P. V. Špaldáka ve »Vlasti« čís. 8 1 r. P. Špaldák navrhuje něco podobného jako pomýšlel v letech šedesátých provésti jezuita J. Martinov, jenž chtěl založiti francouzsky psaný časopis »Obzor slovanský« obírající se výhradně slovanským východem; chce totiž, aby povolané síly seskupily se k vydávání »Věstníku slovanské literatury theologické« ruským jazykem psaného, ale tištěného latinkou. Návrh stojí za uvážení již proto, že se dá poměrně snadno provésti — Mimo to přináší týž časopis »Vlasť« povšimnutí hodné zprávy o ruské církvi, podávané laikem K. Jindřichem, faktorem knihtiskárny v Moskvě. — Letos právě, v rok památky Sušilovy, nelze zapomenouti, že i on důkladně studoval pravoslavné náboženství. Sám napsal podrobný rozbor ruského katechizmu Filaretova do „Časopisu katol. duchovenstva r. 1860.« Článek stojí za přečtení jakož i ostatní referáty o pravoslavném Východu v témže ročníku, jmenovitě z péra V. Štulce.

by podával se souhrn vykonané a postupující práce, kde by z počátku lidé už v této otázce zběhlí udávali direktivu nezkušeným, seznamovali je s literaturou, disputovali o sporných otázkách, vyměňovali zkušenosti a náhledy? Není potřebí, aby to byl časopis, z počátku snad skrovný, který by se věnoval výlučně dorostu kléru **slovanského** a vytknul si za svůj cíl to, čeho vlastně na konec dosíci chceme: propagovati tuto myšlenku na vlastní sporné pole, na východ? Neboť co pomůže dle uvedených návrhů v Museu odborné individuelní vzdělání a zájem o tuto myšlenku, budeme-li ji pěstiti jen mezi sebou samými?

A nyní kladu otázku: Postačí na toto vše Museum? Odpovídám zcela určitě: Nepostačí. Museum dle intence svých zakladatelů podává obraz duševní zdatnosti a ovoce činnosti jednotlivých seminářů česko-moravských v oboru literárním. Otázka však východní musí se rozvinouti v hloubku, chce-li činit nároky na opravdovost a účinnost. Odbývati ji články a noticami v jednotlivých číslech, tuším, uzná každý, je chtíti ze zrnek písku stavěti palác. Věci samé to prospěje málo. I to uvažme, že většinou jsme odkázáni sami na sebe a že tudíž potřebovali bychom vydatného duševního vůdce, abychom věděli, jak pracovati. Rozumí se, že v jazyku slovanském jednom, neb raději i více, s ruským na místě prvém. Pro začátek ovšem k buzení a orientování v myšlenkách vzniklých, v předběžné úpravě cest postačí ono markýrování články Musea a občasný impuls, udání pomůcek a vybudování programu.

Třeba však míti na paměti vzhledem k pracím šířeji — jak bude nutno — založeným, dvojí: Má-li Museum vyhověti všem požadavkům, bude to na újmu ostatních článků. Neboť bez finančních potíží nelze listu rozšířiti. Nelze ani — uvážíme-li věc střízlivě — in statu quo žádati na odběratelích (nejvíce z diecése brněnské a olomucké a ostatních českých) zájmu na otázkách nových, ku kterým je potřeba předběžného vzdělání. Dopisy a literární příspěvky z jihoslovanských seminářů jsou všude vítány, jsou známkou v život se probouzejícího ruchu vzájemného poznání a uvědomění. Otázka však sblížení se s církví východní ve svém vlastním zájmu a svou povahou nutí, aby pronikly tytéž ideje k těm, o něž se jedná: na východ. Leč Museum ve formě nynější účelu toho naprosto schopno není. To je moment dle subjektivního názoru nejdůležitější. Co prospějí tužby a deklamace, co sebe větší znalost odborné literatury u oněch, jak dí Fr. Grivec, aspoň desíti nadšenců, nebudou-li míti orgánu, kolem něhož by se soustředili a kterým by pronikli, kam vlastně cílí: vzbuditi zájem a pozornost nejen doma, nýbrž hlavně i u kléru a lidu orthodoxního, rozptylovati chmury předpojatosti a krok za krokem postupovati v positivní práci. Musí to býti orgán slovanský, poněvadž přední nynější časopisy jinojazyčné, které v tomto směru pracují, jsou i nám i východu nepřístupné a obtíže stupňují. Kdy tak zmohutníme, abychom mohli míti takový orgán, je otázka. Avšak pro počátek osoby už zběhlé by musily se věci chopit a hledět vychovat menším listem dorost.

P. V. Špaldák T. J. v č. 8. letoší „Vlasti“ v článku „Praktické návrhy stran východní otázky církevní“ klade důraz na časopis společný: „Věstník slovanské literatury theologické“, jehož prvním účelem je seznamovati Slovany s odbornou literaturou týkající se východní otázky a dávati návod ku zřizování knihoven za tím účelem. Časem bylo by nutno jej rozšířiti. „Musil by však býti vydáván,“ praví autor, „jazykem ruským a to z důvodů praktických, protože by jinak Rusové ani jiní Slované mimo Čechy si ho nevšímali.“ P. Špaldák navrhuje nad to, aby se Věstník tiskl latinkou, po které se ozývají stále četnější hlasy i u Němců, což by ani intelligentním Rusům nedělalo potíže. To jsou ovšem věci významu podruž-

ného, o nichž je možna diskusse. Vlastní ideu: sdružení vlastních sil, určitý postup a vliv na ruské písemnictví nutno míti stále na zřeteli.

Bude ovšem třeba úvahy, rady zkušených. Připravujme se zatím sdruženi v odborných kroužcích, získávejme této myšlence nové síly mezi theology, Museum, nezapomínej na ni; tak bude ten, kdo se zájmem sleduje tuto otázku, připraven pro budoucnost. Myšlenka dosud pučí, se oplodňuje a bude třeba vážné práce, než kdo bude moci vyříknouti, že zraje. Vždyť po století už rozbíjely se pokusy o tuto ideu. Zde nepomůže chvilkové nadšení, nýbrž klidná rozvaha, vědomí vážného cíle a práce — snášení kvádrů na stavbu kolossálních pyramid!

Sjedeme se na Velehrad! Nuže, budiž to jedním číslem programu, o němž budeme rokovati! H. (Br.)

Z překladů p. Floriana v Hladově, z nichž úryvek je citován,[1]) uvádím i úsudek Leona Bloy, podaný 24. a 25. března a 12. května 1895 v tomtéž denníku „Nevděčný žebrák“: „Cestou“, nejnovější kniha Huysmansa, jehož pracné umění mne vysiluje a jehož dokumentovaná nevědomost mi srdce nadnáší.

Pravý titul knihy by byl: „V bryndě“. Huysmans prosívá nicoty a sviňstva, aniž by kdy o krok postoupil. Avšak odkrývá katolicismus a žasne náramně nad tím nálezem.

Nuzota obrazotvornosti tohoto objevitele a dutina mozku jeho způsobují závrať. Má pouze oči a uši — v nejtělesnějším smyslu. Několik stran, pravda, vztahujících se na jeho zpovědi a přijímání, mohou dojímati, ale síla ta nepochází od něho. Nic tak nerozčiluje, jako když vidíme tohoto člověka, an bedlivě prohlíží se na 450 stranách pomocí mikroskopu, včera koupeného, s nímž neumí ani zacházeti.

Apologie katolocismu podniknutá spisovatelem, jehož pud vždy vedl ku snižování!

Že nejsem ještě přítelem Huysmansa! Dal bych mu vzácnou radu. Po „Tam dole“ a „Cestou“, proč by se nenazýval jeho příští svazek: „Vzhůru!“ Celý svět sestupuje? Všeobecně se podobá, že tento apoštol považuje Náboženství za ethiku. Jaký to mozek!“

Považoval jsem za potřebné ukrásti p. Florianovi tento úlomek veliké, dosud nevydané práce, nejen jako dokument, který by také jinorodý paprsek vrhl na moji kompilaci v lonském Museu o J. K. Huysmansovi — nýbrž především jako popud k přemýšlení a příležitost k upozornění na podivuhodného Bloy a jeho překladatele Floriana, na spoustu nových, překvapujících hledisk, jež se tu české duši tuším ponejprv otvírá Spisovatel, jenž nechce znáti, co jest to katolicismus moderní, jenž zná jen katolicismus věčný, katolicismus, jak sám praví, apoštolů a svatých, římský, tradicionelní, mimo nějž není spásy; jemuž nemožno se zdá býti křesťanem a pomýšleti na katolicismus jiný. Proto potírá také se zázračnou horlivostí a silou „modly, falešné proroky moderního katolicismu“ a odvrhl by od sebe nejrozhodněji epithetou „moderní“ v jakémkoli smyslu — jsa právě tak elementem velmi léčivým, kterým se snad tak mnohé v pojmech našich vyčistí, a myslím, že mnohým hladovým a chtějícím jest se obrátiti sem. — Přes to dovolil jsem si přece ještě ukázečku z esthety, který „má pouze oči a uši“, ale který jimi pozoruje s tak překvapující jemností a silou.

Fr. Odvalil. (Pr.)

[1]) Viz článek »Pařížské kostely večer« v t. č.